Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

KW ~~Gheorard~~ 235
~~A 110~~ C 29

les pages 65-66
manquent à
cet exemplaire

12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

191

Hau

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Koninklijke
Bibliotheek
Haage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

DES. ERASMUS ROT.

OPTIMÆ SPEI PUERO

JOHANNI ERASMIO PROBENIO S. D.

VIcit libellus tibi dicatus expectationem noſtram, Eraſmi mellitiſſime: tuum erit videre, ne fallas expectationem noſtram. Ille ſic adamatur, ſic rapitur, ſic teritur manibus ſtudioſæ juventutis, ut & patri tuo fuerit ſubinde typis excudendus, & mihi novis acceſſionibus identidem locupletandus. dicas & illum * Ἐράσμιον quempiam eſſe, deliciaſque Muſarum ſacra colentium. Quo magis adnitendum erit, ut tu quoque ſis, quod diceris, hoc eſt, ut literis & morum probitate ſis omnibus bonis cariſſimus. Vehementer autem pudendum fuerit, ſi cum tam multos hic libellus & Latiniores reddiderit, & meliores, tu commiſeris, ut ad te ipſum non redierit eadem utilitas, quæ per te pervenerit ad omnes. Cumque tam multi ſint adoleſcentes, qui tibi nomine Colloquiorum gratias agunt; nonne merito cenſeatur abſurdum, ſi tua culpa factum videatur, quo minus mihi poſſis eodem nomine gratias agere? Accrevit libellus ad juſtam voluminis magnitudinem. tibi quoque conandum eſt, ut quantum accreſcit ætas, tantum accedat & honeſtæ eruditioni & morum integritati. Suſtines non vulgarem exſpectationem, cui reſpondere neceſſarium, vincere pulcherrimum fuerit: certe fallere ſine ſummo dedecore non potes. Nec hoc dico, quod hactenus pœniteat profectus tui, ſed ut currenti calcar addam, quo curras alacrius. præſertim cum eam ætatem ingreſſus ſis, qua non alia continget felicior ad imbibenda literarum ac pietatis ſemina. Fac igitur, ut hæc Colloquia vere tua dici poſſint, Dominus Jeſus ſervet iſtam ætatem tuam puram ab omnibus inquinamentis, ſemperque ad meliora provehat. Vale. Baſileæ Kal. Aug. Anno MDXXIV.

Ἐράσμιον.] Hoc eſt, amabilem: ſimul alluſum ad nomen authoris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

VITA
ERASMI,
Eraſmo Autore.

Natus Roterodami vigilia Simonis & Judæ, circa annum 67. ſupra milleſimum quadringenteſimum. Mater dicta eſt Margareta, medici cujuſdam Petri filia, è Septimontio, vulgo Sevenbergen, oriunda. Fratres illius duos Dordraci, pene nonagenarios, vidit. Pater dictus eſt Gerardus. Is cum dicta Margareta, ſpe conjugii (& ſunt qui interceſſiſſe verba dicunt) vixit. Eam rem indigne tulerunt & parentes Gerardi & fratres. Pater erat Helias, mater Catharina. Uterque pervenit ad extremam ſenectutem: Catharina pene uſque ad nonageſimum quintum annum. Fratres erant decem, nulla ſoror ex eodem patre & matre; omnes conjugati, excepto uno, Gerardus erat natu minimus. Viſum eſt omnibus ut ex tanto numero unus Deo conſecraretur, (noſti affectus ſenum) & fratres volvebant rem animo. Scilicet ſic fore apud quem convivarentur. Gerardus, videns ſe modis omnibus excludi à matrimonio magno conſenſu omnium, fecit quod ſolent deplorati: clam fugit, & ex itinere miſit parentibus & fratribus epiſtolam, cum manu manum complexa, addito elogio, Valete, nunquam vos videbo. Interim relicta eſt ſperata conjux gravida. Puer alitus eſt apud aviam. Gerardus Romam ſe contulit. Illic ſcribendo (nam tum nondum ars typographorum erat) rem affatim paravit. Erat aut manu feliciſſima, vixitque juveniliter. mox applicuit animum ad honeſta ſtudia. Græce & Latine pulchre calluit. Quin & in Juriſperitia non vulgariter profecerat. Nam Roma tum doctis viris mire floruit. Audivit Guarinum. Omnes autores ſua manu deſcripſerat. Parentes ubi reſciverunt eſſe Romæ, ſcripſerunt, puellam (cujus matrimonium ambierat) eſſe vita functam. Id ille credens, præ mærore factus eſt presbyter, totumque animum ad religionem applicuit. Reverſus domum, comperit fraudem: nec illa tamen unquam poſt nubere voluit, nec ille unquam poſt ſollicitavit eam. Puerum autem curavit liberaliter educandum, vixque quatuor annos egreſſum, in ludum literarium miſit. Ac primis annis minimum in literis illis profecit inamœnis,

mænis, quibus natus non erat. Ubi nonum ageret annum, miſit Daventriam. Mater ſequuta eſt, cuſtos & curatrix teneræ ætatis. Ea ſchola tunc adhuc erat barbara. Prælegebatur * Pater meus : *exigebantur tempora. Prælegebatur Ebrardus & Johannes de Garlandia: niſi quod Alexander Hegius & Zinthius cœperant aliquid melioris litteraturæ invehere. Tandem ex pueris colluſoribus, qui grandiores natu audiebant Zinthium, primum cepit odorem melioris litteraturæ. Poſt aliquoties audivit Hegium, ſed non niſi diebus feſtis, quibus legebat omnibus. Hic pervenit ad claſſem tertiam. Tum peſtis ibi vehementer ſæviens ſuſtulit matrem relicto filio, jam annum decimum tertium agente. Quum peſtis indies magis incrudeſceret, tota domo in qua agebat deſolata, reverſus eſt in patriam. Gerardus, accepto triſti nuntio, cœpit ægrotare, ac paulo poſt mortuus eſt. Uterque deceſſit non multo ſupra annum quadrageſimum. Tres tutores inſtituit, quos habebat fidiſſimos, quorum præcipuus erat Petrus Winckel, tum ludi litterarii magiſter Goudæ. Legavit rem mediocrem ſi tutores bona fide adminiſtraſſent. Ita Buſcumducis ablegatus eſt, quum jam ſatis maturus eſſet Academiæ. Verum illi Academiam metuebant, quod alere religioni ſtatuiſſent puerum. Illic vixit (hoc eſt perdidit) annos ferme tres: in ædibus Fratrum, ut vocant, in quibus tum docebat Romboldus, qui mire adamabat ingenium pueri. Qui & ſollicitare illum cœpit, ut ſuo gregi accederet. Puer inſcitiam ætatis excuſabat. Hic exorta peſte, quum diu laboraſſet febri quartana, ad tutores reverſus eſt; jam ſtylo quoque ſatis prompto, ex aliquot autoribus bonis formato. Unus tutor perierat peſte: cæteri duo re non admodum bene geſta agere de monaſterio cœperunt. Adoleſcens languens febri, quæ ſupra annum illum tenuerat non à pietate abhorrebat: cæterum à monaſterio abhorrebat. Itaque diem ad cogitandum ſumit. Interim tutor ſubornat qui pelliceant, qui minitentur, qui imbecillem animum perpellant. Atque in-*

Pater meus.] Ita incipit libellus quidam Grammaticus, illo ævo in ſcholis prælegi ſolitus. qui MS. exſtat in Bibliotheca Boxhorniana. Vide Vitam Eraſmi, & Epiſtolas à P. Scriverio editas ac breví auctiores publicandas.

interea locum in monaſterio Canonicorum reperęrat, qui vulgo Regulares dicuntur, in Collegio, quod eſt juxta Delft, dicto Sion, quæ domus eſt principalis ejus Capituli. Ubi dies veniſſet reſpondendi, reſpondit prudenter adoleſcens, ſe nondum, neque quid eſſet mundus ſcire, neque quid eſſet monaſterium, neque quid eſſet ipſe. Proinde videri conſultius, ut adhuc annos aliquot in ſcholis ageret, donec ſibi notior eſſet. Hæc quum videret conſtanter ab adoleſcente dici, ſtatim infremuit Petrus Winckel, En ego, inquit, fruſtra laboravi, qui talem locum tibi magnis precibus paravam. Tu nebulo es; ſpiritum bonum non habes. Abdico tutelam meam. vide unde alaris. Adoleſcens reſpondit, ſe accipere abdicationem, & ea eſſe ætate, ut non opus tutoribus eſſet. Ubi videt, ſe minis nihil proficere, ſubornat fratrem, qui & ipſe tutor erat, negotiatorem. Is blanditiis agit. Accedunt inſtigatores undique. Habebat ſodalem, qui prodidit amicum: & urgebat febris, nec tamen arridebat monaſterium. donec forte fortuna monaſterium ejuſdem ordinis in Emaus, ſive Steyn, juxta Goudam viſeret. Ibi repperit Cornelium, quem Daventriæ ſodalem in eodem cubiculo habuerat. Is nondum ſacrum illum cultum acceperat. Viderat Italiam, ſed parum doctus redierat. Hic ſuum agens negotium, cœpit mira eloquentia depingere vitæ genus ſanctiſſimum: copiam librorum, otium, tranquillitatem, ſodalitatem angelicam. Alii alliciebant, alii propellebant. Onerabat febris. Hunc delegit locum faſtidito altero. Lactabatur interim, donec haberet ſacram veſtem. Interea, tametſi adoleſcens ſenſit ſuo propoſito quam non omnia illic reſponderent, tamen totum illum gregem excitavit ad ſtudia. Parantem abire ante profeſſionem, partim pudor humanus, partim minæ, partim neceſſitas coërcuit. Profeſſus eſt. Tandem per occaſionem Epiſcopo Cameracenſi Henrico à Bergis innotuit. Is Cardinalitium galerum ſperabat, quem & impetraſſet, niſi præſentes defuiſſent nummi. Ad hoc iter optabat hominem Latine doctum. Itaque per hunc evocatus eſt cum authoritate Epiſcopi Trajectenſis: quæ ſola ſufficiebat. Autoritatem tamen Prioris & Generalis adjunxit. Conceſſit in familiam Epiſcopi, ſervato tamen habitu. Quum Epiſcopus eſſet deſtitutus ſpe galeri, ſentiretque illum

in amore parum conſtantem erga omnes, id egit, ut Lutetiam ſtudiorum mitteretur gratia. Promiſſum eſt ſtipendium annuum. Nihil miſſum eſt. Sic ſolent principes. Illic in Collegio Montis acuti, ex putridis ovis & cubiculo infecto morbum concepit. Itaque ad Epiſcopum rediit. Acceptus eſt honorifice. Recreatus eſt à morbo Bergis. Reviſit Hollandiam: hoc animo, ut maneret apud ſuos. Sed ipſis ultro hortantibus, Lutetiam rediit. Ubi deſtitutus auxilio Mecœnatis, vixit verius quam ſtuduit, & ob peſtilentiam, ibi multis annis perpetuam, per ſingulos annos redeundum erat in patriam. Tandem ubi totum annum ſæviret peſtis, Lovanium commigrare coactus eſt. Ante inviſerat Angliam in gratiam Montioii, tunc diſcipuli, nunc Mecœnatis; ſed amici verius quam benigni. Id temporis omnium bonorum apud Anglos benevolentiam ſibi conciliavit; ob id præſertim, quod profecturus in Galliam, ſpoliatus in littore Dovarienſi, non ſolum non ultus injuriam eſſet, ſed mox libellum in laudem regis totiuſque Angliæ edidiſſet. Tandem è Gallia magnis promiſſis in Angliam revocatus eſt. Quo tempore amicitia Archiepiſcopi Cantuarienſis auctus eſt. Ubi promiſſa non reſponderent, petiit Italiam; cujus adeundæ deſiderio ſemper arſerat. Egit paulo plus quam annum Bononiæ. Inde Venetias ſe contulit, ediditque Adagia. Inde Patavium, ubi hybernavit. Mox Romam, quo jam fama celebris ac plauſibilis præceſſerat. Raphaëli Cardinali S. Georgii præcipue charus fuit. Non defuiſſet ampla fortuna, niſi mortuo Rege Henrico Septimo, & ſucceſſore Octavo, amicorum literis ampliſſima pollicentibus in Angliam revocatus eſſet. Illic reliquum ætatis peragere decreverat. Verum ubi ne tum quidem præſtarentur promiſſa, in Brabantiam ſe ſubduxit; invitatus in aulam Caroli Cæſaris, cui Conſiliarius factus eſt, opera Joannis Silvagii Cancellarii magni. Mutati cultus rationem reddit in libello primo, quo reſpondit Laïcis. Valetudo ſemper fuit tenera, unde crebro tentabatur febribus; præſertim in quadrageſima, ob piſcium eſum, quorum ſolo odore ſolebat offendi. Ingenium erat ſimplex, adeo abhorrens à mendacio ut puellus etiam odiſſet pueros mentientes, & ſenex ad illorum aſpectum etiam corpore, commoveretur. Linguæ inter

amicos liberioris, nonnunquam plus quam ſat eſſet. Et ſæp: falſus, amicis tamen diffidere non poterat. Nec putidulus erat, neque quicquam unquam ſcripſit, quod ipſi placeret. Ac ne facie quidem propria delectabatur, vixque extortum eſt amicorum precibus, ut ſe pingi pateretur. Dignitatum ac divitiarum perpetuus contemptor fuit, neque quicquam prius otio ac libertate habuit. Candidus alienæ doctrinæ æſtimator, fautorque ingeniorum unicus, ſi fortuna ſuppetiſſet. In provehendis bonis literis nemo magis profecit: gravemque ob hanc rem invidiam ſuſtinuit à barbaris. Uſque ad annum quinquageſimum nec impetiit quenquam, nec impetitus eſt à quoquam ſtylo. Idque habebat ſibi propoſitum, omnino ſtylum incruentum ſervare. A Fabro primum eſt impetitus. Nam Dorpianæ orſa ſuppreſſa ſunt. In reſpondendo ſemper civilis erat. Lutherana Tragœdia intolerabili illum oneravit invidia. Diſcerptus eſt ab utraque parte, dum utrique ſtudet conſulere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

DES. ERASMI ROT. COLLOQVIA FAMILIARIA.

In primo congreſſu.

NOn *temere docet quidam, ut ſalutemus libenter. Comis enim & blanda ſalutatio ſæpe conciliat amicitiam, inimicitiam diluit, certe mutuam benevolentiam alit augetque. * Quidam uſque adeo Demeæ ſunt, ingenioque agreſti, ut vix ſalutati reſalutent.

Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio verius, quam natura.

Urbanitatis eſt, ſalutare obvios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipſi colloquendi gratia. Item operis aliquid agentes, cœnantes, oſcitantes, ſingultientes, ſternutantes, tuſſientes. In ructu crepituve ventris ſalutare, hominis eſt plus ſatis urbani.

Sed incivilius etiam, cum ſalutare, qui reddit urinam, aut alvum exonerat.

Salve pater, ſalve matercula, ſalve mi frater, ſalve præceptor obſervande, ſalve multum mi patrue, ſalve dulciſſime nepos.

Urbanum eſt, addere cognationis aut affinitatis titulum, niſi cum habent aliquid odii: tum enim præſtat abuti minus quidem propriis, ſed plauſibilioribus: Veluti cum novercam ſalutamus matrem: privignum, filium: vitricum, patrem: ſororis maritum, fratrem: fratris uxorem, ſororem. *Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit, ſi ſenem, patrem aut virum eximium ſalu-

Non temere.] Extat in præceptis catunculi puerorum.

Quidam uſque adeo Demeæ.] Solemus enim propriis ex Comœdiis aliquando uti pro appellativis, ſi Ecliones, avaros; Thraſones, glorioſos; Balliones, lenones appellamus.

Idem.] Quod de Hor. in Sat. præcipi videmus. Frater, pater adde. Ut cuique eſt ætas, ita quemque facetus adopta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſalutes, quam ætatis cognomine: etiamſi olim honoris cauſa dicebatur, * ὦ γέρον. Salve præfecte, ſalve tribune. Non autem, ſalve caligarie, aut calcearie. Salve adoleſcens, ſalve juvenis. Senes ignotos adoleſcentes filiorum cognomento ſalutant, adoleſcentes viciſſim illos patres aut dominos.

Ω γέρον.] Id eſt, ô ſenex. quod apud Homerum nuſquam non eſt obvium.

Blandior ſalutatio inter amantes.

Salve {
mea Corneliola.
mea vita.
mea lux.
meum delicium.
meum ſuavium.
mel meum.
mea voluptas unica.
meum corculum.
mea ſpes.
meum ſolatium.
meum decus.

Honoris gratia, aut ſecus.

Salve here. Ohe, ſalve tu quoque bone vir. Salve vir ornatiſſime, clariſſime. Salve etiam atque etiam litterarum decus. Salve plurimum amicorum optime. Salve mi Mecœnas. Salve patrone ſingularis. Salve vir ſpectatiſſime. Salve unicum hujus ætatis ornamentum. Salve Germaniæ delicium. Salvete quotquot eſtis una ſalute omnes. Salvete pariter omnes. Salvete belli homunculi. Salve congerro lepidiſſime. Salve vini pernicies. RESP. Salve & tu gurges, helluoque placentarum. Salve multum virtutis omnis antiſtes. RESP. Salve tantundem totius probitatis exemplar. Salve anicula annos nata quindecim. RESP. Salve puella annorum octoginta. Bene ſit tibi cum tuo calvitio. RESP. Bene tibi cum lacero naſo. Ut ſalutaris, ita reſalutaberis. Si male dixeris, pejus audies. Salve iterum atque iterum. RESP. Et tu ſalve perpetuum. Salve plus millies. RESP. Equidem malim ſalvere ſemel. Salve quantum vis. RESP. Et tu quantum mereris. Salvere te jubeo. Quid ſi nolim? Equidem ægrotare malim, quam tua ſalute ſalvere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Salva ſit tua	Sanctitas. Amplitudo. Celſitudo. Maieſtas. Beatitudo. Sublimitas.	magis vulgo recepta ſunt, quam probata doctis.

In tertia perſona.

Sapidus Eraſmo ſuo ſalutem dicit.
Sapidus Beatum ſuum plurima ſalute impertit.

Alia Forma.

Salvus ſis Crito. Bene tibi ſit vir optime. RESP. Et tibi melius. Pax tibi frater: Chriſtiana ſalutatio eſt, à Iudæis profecta, neque tamen repudianda. Similis eſt, Bona vita. Ave præceptor. RESP. * Equidem malim habere, quam avere, Χαῖρε. RESP. * Memento te Baſileæ eſſe, non Athenis. RESP. Quur tu igitur audes Romane loqui, quum Romæ non ſis?

Equidem malim.] Iocus eſt in ambigua ſignificatione avere. nam id ipſum & cupere ſignificat.
Memento te] Alluſum eſt ad id, quod refert Cicero ex Lucil. de Scævola ridente Albutium græciſſantem Romæ, lib. 1. de finibus.

Bene precandi Formulæ.

Et bene precari, ſalutationis genus eſt.

Gravidæ.

Faxit Deus ut feliciter parias: ut maritum pulchra prole facias parentem. Faxit illa virgo mater, ut feliciter fias mater. Precor ut hic, tumor uteri feliciter ſubſidat. Velint ſuperi, ut non maiore moleſtia elabatur, quam illapſum eſt, quicquid hoc eſt oneris quod geſtas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene ſit univerſo cœtui. Precor omnia læta vobis omnibus.
Deus bene fortunet veſtrum convivium.

Sternutanti.

Sit fauſtum ac felix. Servet te Deus. Sit ſalutiferum. Bene vertat Deus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Auſpicanti quippiam.

Sit felix & fauſtum reipub. Bono ſit omnibus quod inſtituis. Bene vertat quod agis. Bene fortunet Deus tuos labores. Faveant ſuperi tuis conatibus. Quæſo ut quod inſtituiſti, ſuperis bene fortunantibus, feliciter abſolvas. Bene fortunet Chriſtus opt. max. quod in manibus eſt. Feliciter cedat quod inſtituiſti. Feliciter exeat quod aggreſſus es. Rem ſanctam aggreſſus es; precor ut felix ſit exitus, ac proſperum numen aſpiret pulcherrimis cœptis. Ch iſtus bene cœpta ſecundet. Proſpere ſuccedat quod auſpicatus es. Deum opt. maximumque precor, ut iſtud conſilium quam eſt honeſtum, tam ſit & felix. Bonis avibus cœpta res, melioribus exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opto tibi felicem curſum, & recurſum feliciorem. Faxit Deus, ut itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi proſperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter & navigare, & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam iſta profectio tibi ſuccedat ex animi tui ſententia. Utinam tibi tam jucunda ſit iſta profectio, quam nobis erit interim moleſtum tui deſiderium. *Bonis auſpiciis ſolvas ancoram. Precor ut ex utriuſque votis ſuccedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo bonoque ſit utriſque. Precor ut hoc matrimonium voluptati ſit omnibus nobis. Soſpitet te Ieſus opt. max. Superi propitii te nobis incolumem reſtituant. Servet te Deus* animæ dimidium meæ. Opto tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auſpiciis ineat, lætioribus procedat, lætiſſimis exeat, ac ſæpius recurrat ſemper felicior. RESP. At ego viciſſim tibi multa ſecula feliciſſima precor, ne tu gratis ſis nobis bene precatus. Precor ut hic dies tibi candidus illuxerit. Precor ut hic ſol tibi felix ſurrexerit. RESP. Tantumdem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, & ſit utrique noſtrum proſperrimus. Opto tibi noctem proſperam pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix ſomnus. Det Deus placidam quietem. Det ſomnum abſque ſom-

Bonis.] Proverb.
Animæ.] Horatiana verba ex oda, 2, lib. 1.

ſomniis. Faxit Deus, ut aut placide dormias, aut feliciter ſomnies. Sit tibi fauſta nox. RESP. At ego tibi, quando gaudere ſoles lucro, pro una fauſta mille precor fauſtiſſimas.

Vale, in digreſſu.

Valete omnes. Bene vale. Cura ut quam rectiſſime valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te bene valere. Jam me tempus alio vocat; tu valebis. Valeto quam optime. Vale pancratice, aut ſi mavis * athletice. Vale ut dignus es. Vale ut meritus. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in craſtinum. Numquid vis? Eſt aliud quod me velis? RESP. Nihil, niſi ut proſpere valeas. Da operam ut ſis proſpera valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam ſalutis tuæ. Fac ut proximo congreſſu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te * curare cuticulam. Cura ut ſit mens ſana in corpore ſano. Da operam, ut totus valeas, tum corpore tum animo. RESP. Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi viciſſim precor proſperam valetudinem.

Athletice.] Id eſt, optime & fortiſſime. Nam (ut Hippocrates ait) Athletarum habitus in ſummo bonitatis & ſanitatis gradu conſiſtit. Unde proverb. Pancratice.

Curare cuticulam.] Prov.

Salutare per alium.

Frobenium jubebis meo nomine ſalvere plurimum. * Eraſmiolum item mea cauſa ſalutabis diligenter. Tum matri Gertrudi quam potes officioſiſſime ex me ſalutem dicito. Dic, me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi ſodalitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis ſalutato. Uxori ſalutem ex me annunciabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine ſalutem adſcribes. Mei vice ſalutabis affinem meum. Nunquid tuis mandas per me? RESP. Ut recte valeant. Eſtne quod velis ad tuos perferri me nuncio? RESP. Multam ſalutem omnibus, ſed præcipue patri. Sunt quos per me tuo nomine velis ſalutatos? RESP. Omnes qui de me percontabuntur. Salutem quam mihi ab amicis attuliſti, illis multo cum fœnore referes. Quorum nomine mihi ſalutem attuliſti, hos omneis mea gra-

Eraſmiolum.] Amantium more μειώσει utitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tia viciſſim ſalutabis accurate. In amicis ſalutandis ſis quæſo mihi vicarius. Salutaſſem generum meum per litteras, ſed tu mihi apud illum epiſtolæ vice fueris. Heus heus, quo properas? RESP. Recta Lovanium. Reſiſte pauliſper, eſt quod tibi mandem. RESP. Atque perditi non convenit ſarcina. Quid rei eſt? RESP. Vt Goclenium, Rutgerum, Joannem Campenſem, totumque chorum trilinguem mihi ſalutes. RESP. Si nihil aliud imponis ſarcinæ præter ſalutes, facile perferam. Atqui ne gratis iſtud facias, precor uti tibi quoque eunti ac redeunti ſalus ſit comes.

Reducem quomodo ſalutare oporteat.

Salvum te advenire gaudemus. Soſpitem adeſſe volupe eſt. Te nobis redditum eſſe, voluptati eſt. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia ſuperis quod nobis incolumis redieris. Quo moleſtius fuit nobis tui deſiderium, hoc redditus conſpectus tui jucundior eſt. Gratulamur & tibi, & nobis, quod vivus ac valens nobis reſtitutus ſis. Hoc reditus tuus eſt nobis jucundior, quo minus exſpectatus. RESP. Ego viciſſim lætor, quod incolumis vos incolumes offenderim. Quod te ſalvum repererim, vehementer gaudeo. Non viderer mihi rediſſe ſalvus, niſi vos ſalvos reperiſſem. Nunc demum mihi videor ſoſpes, cum vos incolumes ac pulchre valentes conſpicio.

Percontandi forma in primo congreſſu.

GEORGIVS, LIVINVS.

GE. EX qua tandem corte aut cavea nobis ades? LI. Quid ita? GE. Quia male ſaginatus. Quia macie pelluces totus, ariditate crepitas. Unde prodis? LI. E collegio Montis acuti. GE. Ergo ades nobis onuſtus litteris. LI. Imo pediculis. GE. Pulchre comitatus advenis. LI. Sane nec tutum eſt nunc viatorem ire incomitatum. GE. Agnoſco ſodalitium ſcholaſticum. Ecquid novarum rerum adfers è Lutetia? LI. Illud in primis, quod, ſcio, tibi videbitur incredibile: Lutetiæ * Beta ſapit,

Beta.] Fortaſſis Natalem Beddam, & N. de Quercete, ſententiarios Pariſienſes, Magiſtros noſtros, tangit.

pit, & Quercus concionatur. GE. Quid tu narras? LI. Hoc quod audis. GE. Quid ego audio? LI. Hoc quod narro. GE. Monſtri ſimile. Oportet illic fungos & lapides eſſe auditores, ubi tales concionentur. LI. Atqui ſic res habet. Nec audita narro, ſed comperta. GE. Oportet igitur illic plurimum ſapere homines, ſi ſapit Beta & Quercus. LI. Recte conjectas.

Alia.

GE. Valeſne? LI. Contemplare vultum. GE. Quin potius lotium jubes? An me putas medicum? Non rogo, quid valeas? nam facies ipſa loquitur te belle valere: ſed quomodo tibi placeas. LI. Corpus quidem belle habet, ſed animo male eſt. GE. At non valet, qui iſthac parte laborat. LI. Sic res habent meæ. Corpus valet, ſed ægrotat crumena. GE. Facile iſti morbo medebitur mater. Ut valuiſti uſque? LI. Varie, ut ſunt res mortalium. GE. Satin' recte vales? Salvane res? Satin' ſalvæ res? Fuiſtine ſemper proſpera valetudine? LI. Proſperrima, gratia ſuperis. Ego Dei beneficio perpetuo belliſſime valui. Semper proſpera valetudine ſum uſus. Hactenus bona valetudine fui, fauſta, incolumi, felici, proſpera, ſecunda, integra, baſilica, athletica, pancratica valetudine. GE. Faxint ſuperi ut iſthuc ſit perpetuum ac proprium. Lætus iſthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Eſt iſthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem iſtum ex te audire ſupra modum gaudeo. Iſthuc haud invitus audio. Oppido lætor iſthuc audire ex te. Ut idem ſemper facias, opto. Ut ad iſtum modum quam diutiſſime valeas, opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo. Gratia ſuperis. Gratiam habeo ſuperis. LI. Equidem pulchre valeo, ſi tu vales. GE. Nihil interim moleſtiæ fuit? LI. Nihil, niſi quod veſtra conſuetudine frui non licuit. GE. Quo pacto vales? LI. Recte, pulchre, belle, perbelle, belliſſime, perpulchre, feliciter, commode, minime male. Valeo ut volo potius, quam ut mereor: * baſilice, pancratice, athletice. GE. Expectabam ut diceres etiam, taurice.

Baſilice.] Id eſt regie & magnifice ſeu ſplendide. Solent ſiquidem diligentius curare valetudinem reges.

Male valere.

GE. Rectene vales? LI. Vellem quidem. Non admodum ex ſententia. Equidem utcunque valeo. Sic ſatis. Valeo * ut poſſum, quando ut volo non licet. Ut ſoleo. Ita ut ſuperis viſum eſt. Non optime ſane. Sic ut antehac pejus numquam. Valeo ut ſolitus ſum. Valeo ut ſolent quibus cum medicis res eſt. GE. Ut vales? LI. Secus quam vellem. GE. Qua valetudine es? LI. Haud ſane commoda, incommoda, perquam incommoda, infelici, parum proſpera, parum ſecunda, mala, adverſa, infauſta, imbecilli, dubia, mediocri, vix mediocri, longe alia quam vellem, tolerabili, qualem optem hoſtibus meis. GE. Rem mihi ſane quam acerbam narras. Prohibeant ſuperi. Avertat Deus. Bona verba. Hic cupiam te vanum eſſe. Bono ſis animo oportet. Forti infractoque ſis animo. Multum juvat animus in re mala bonus. Fulciendus eſt animus ſpe fortunæ ſecundioris. Quid morbi eſt? Quod mali genus eſt? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? LI. Neſcio; & hoc laboro periculoſius. GE. Verum. Nam ad ſanitatem gradus eſt, noviſſe morbum. Nulloſne conſuluiſti medicos? LI. Et quidem permultos. GE. Quid reſpondent? LI. Id quod advocati Demiphoni apud Comicum: alius negat, alius ait, alius deliberandum cenſet. In hoc conſentiunt omnes, me miſerum eſſe. GE. Quam pridem habet te hoc mali? Diu eſt quod teneris iſto morbo? Quantum temporis eſt quod te malum hoc corripuit? LI. Dies plus minus viginti. Ferme menſis eſt. Jam tertius eſt menſis. Mihi quidem ſeculum videtur, quod ægrotare cæpi. GE. Adnitendum cenſeo ne morbus fiat familiaris. LI. Jam nimium aſſuevit. GE. Num eſt hydrops? LI. Negant. GE. Num dyſenteria? LI. Non arbitror. GE. Num febris? LI. Opinor febris eſſe ſpeciem, ſed novam, ut nunc novi ſubinde morbi exoriuntur, antehac incogniti. GE. At plus ſatis erat veterum. LI. Ita viſum eſt naturæ nimium novercæ. GE. Quoto die recurrit dolor? LI. Quoto die nar-

ras,

Ut poſſum.] Proverb. Vt poſſumus, quando ut volumus non licet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ras, imo quotidie: ſæpius, quam * Euripus. GE. Papæ! malum abominandum. Unde contraxiſti morbum? Unde ſuſpicaris hoc eſſe collectum mali? LI. Ex inedia. GE. At non ſoles uſque adeo ſuperſtitioſus eſſe, ut te jejunio maceres. LI. Non erat religio, ſed inopia. GE. Quænam? LI. Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum ſuſpicor. E vino plus ſatis diluto. E crudis malis contracta eſt ſtomachi cruditas. GE. Vide ne ex immodico aut intempeſtivo ſtudio conciliaris hoc mali, aut ex potatione largiore, aut Venere parum moderata. Quin accerſis medicum? LI. Timeo ne citius morbum augeat, quam adimat. Metuo ne pro remedio det venenum. GE. Deligendus eſt igitur cui tuto fidas. LI. Si moriendum eſt, malo ſemel mori, quam tot pharmacis excarnificatus. GE. Fac igitur ut ipſe tibi ſis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut ſit tibi medici vice Deus. Sunt qui tecti cuculla Dominicali aut Franciſcana revaluerunt. LI. Idem fortaſſis eveniſſet, ſi lenonis pallio tecti fuiſſent. Verum iſta diffidenti nihil conducunt. GE. Fide igitur, ut reviviſcas. Alii morbo levati ſunt, nuncupatis alicui divo votis. LI. At ego cum divis non paciſcor. GE. Proinde tu vel à Chriſto, cui fidis, pete ſanitatis beneficium. LI. At ego, an beneficium ſit, neſcio. GE. An non beneficium eſt, liberari morbo? LI. Nonnunquam mori felicius eſt. Ab illo nihil peto, niſi ut, quod ſcit optimum eſſe, mihi largiatur. GE. Sume quod alvum dejiciat. LI. Jam ſua ſponte cita eſt. GE. Ciendus eſt alvus. Movendus eſt alvus. LI. Imo ſiſtendus eſt magis; nam plus ſatis profluit.

Euripus.] Pars maris ſæpius in die reciprocans. | Vide proverbium, Euripus homo.

Alia.

GE. Fuitne tibi hoc iter fauſtum & commodum? LI. Sic ſatis: niſi quod nihil uſquam tutum eſt à latronibus. GE. Hic eſt belli ludus. LI. Eſt, ſed ſceleratiſſimus. GE. Pedes advenis, an eques? LI. Partim pedeſtri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. GE. Quo in ſtatu ſunt res Gallicæ? LI. Sane turbulento. Magnæ bellorum minæ ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Quid mali allaturi ſint hoſtibus, neſcio: certe Galli jam ipſi non dicendis malis affliguntur. GE. Unde proficiſcuntur iſti bellorum tumultus? LI. Unde, niſi ex ambitione * monarcharum? GE. At horum prudentia conveniebat ſedari rerum humanarum tempeſtates. LI. Sedant illi quidem, ſed ut Auſter mare. Perſuadent ſibi, ſe deos eſſe, ſuaque cauſa mundum hunc eſſe conditum. GE. Imo princeps reipublicæ gratia conſtituitur, non reſpublica principis cauſa. LI. Imo non deſunt Theologi qui * frigidam ſuffundant, & ad hos tumultus claſſicum canant. GE. Iſtos ego ſtatuerem in prima acie. LI. At illi ſibi cavent * poſt principia. GE. Iſta publica fatis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in ſtatu ſunt? LI. Optimo, felici, mediocri, tolerabili. GE. Quo pacto ſe res habent tuæ? num ex voto? LI. Imo ſupra votum, ſupra meritum, ſupra ſpem. GE. Satin' ex ſententia? Satin' ſalva omnia? Satiſne proſpera omnia? LI. Res in pejore ſtatu eſſe non poteſt. Pejore in loco negocium non poteſt eſſe. GE. Non cepiſti igitur quod captabas? non contigit præda quam venabaris? LI. Venabar equidem, ſed irata * Delia. GE. Nihil reliquum eſt ſpei? LI. Spei permultum, ſed rei nihil. GE. Epiſcopus nihil oſtendit ſpei? LI. * Tota plauſtra, totaſque ſpei naves, ſed præterea nihil. GE. Nihil adhuc miſit? LI. Promiſit quidem largiter, at ne * teruncium quidem miſit. GE. Ergo ſpe alendus eſt animus. LI. Sed hac non ſaginatur venter. Qui ſpe aluntur, pendent, non vivunt. GE. Attamen hoc eras ad iter expeditior, quod nihil eſſet oneris * in zona. LI. Fateor; atque etiam tutior. Nulla enim ſunt arma certiora adverſus latrones. Sed ego malim & onus, & periculum. GE. Nihilne tibi ademptum

Monarcharum.] Monarchæ, penes quos ſolos ſumma rerum eſt.

Frigidam ſuffundant.] Id eſt, clanculum incitent. Vide proverb.

Poſt principia.] Hoc eſt, in tuto.

Delia.] Diana, Venationis Dea.

Tota plauſtra.] Ita Græci ὅλας ἁμάξας

Teruncius.] Quem Plinius Triuncem vocat, nummulus eſt, in vilitatis proverbium verſus. eſt quarta pars aſſis.

In Zona.] Illic milites geſtabant pecuniam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ptum eſt in via? LI. Mihi ne? Quæſo quid eripias * nudo? Aliis citius periculum erat à me. Licuit mihi * vacuo viatori per totum iter canere & eſurire. Num quid vis? GE. Quo nunc hinc abis? LI. Recta domum, ſalutaturus penates jam diu non viſos. GE. Precor ut illic offendas omnia læta. LI. Vtinam ita velint ſuperi. Nihil interim extitit novi domi noſtræ? GE. Nihil, niſi quod reperies auctam familiam. * Nam tua Catulla peperit tibi catulum abſenti. Tua gallina peperit tibi ovum. LI. Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi pro iſthoc nuncio polliceor * euangelium. GE. Quodnam? ſecundum Matthæum? LI. Non, ſed ſecundum Homerum. En, accipe. GE. Tibi ſerva tuum euangelium. Mihi ſaxorum ſatis eſt domi. LI. Ne ſperne munuſculum. * Aëtites eſt, qui gravidis admotus in nixu, maturat partum. GE. Quid ais? Eſt mihi ſane gratiſſimum. Diſpiciam unde poſſim hoc donum penſare. LI. Abunde penſatum puta, ſi boni conſulueris. GE. Imo nihil accidere potuit magis in tempore. Nam uxori meæ jampridem tumet uterus. LI. Illud igitur abs te * ſtipulabor, ut ſi maſculum ediderit, me ſuſceptorem aſciſcas. GE. Polliceor, ac tuum indetur puero nomen. LI. Quod utriſque bene vertat. GE. Imo nobis omnibus.

Nudo.] Proverb. Nudior Leberide.

Vacuo viatori.] Alluſum eſt vulgato juvenalis. Cantabit vacuus coram latrone viator.

Nam tua Catulla.] jocus eſt in paronomaſia.

Euangelium.] jocus eſt ex ambiguo. Nam Euangelium dicitur munus, quod datur rem lætam nuncianti.

Aëtites] Arentſteen

Stipulabor] Stipulatur qui promiſſum accipit. Nam paciſcitur & qui promittit, & cui promittitur.

Perſonæ.

MAVRITIVS, CYPRIANVS.

MA. Rediſti nobis obeſior ſolito. Rediſti procerior. CY. At equidem mallem prudentior, aut doctior. MA. Imberbis abieras, rediſti barbatulus. Contraxiſti tibi abſens nonnihil ſenii. Quid ſibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? CY. Vt eſt fortuna, ſic eſt corporis habitus. MA. Num adverſa? CY. Numquam mihi quidem alias

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

alias ſecunda, ſed nunquam, quam nunc, *reflavit odioſius. MA. Doleo vicem tuam Dolet mihi tua calamitas. Sed quid iſthuc mali eſt? CY. Univerſæ pecuniæ *naufragium feci. MA. In mari? CY. Non, ſed in littore nondum navem ingreſſus. MA. Ubinam? CY. In littore Britannico. MA. Bene habet quod ipſe nobis vivus enataſti. Præſtat pecuniæ jacturam facere, quam vitæ. Levius eſt pecuniæ diſpendium, quam famæ. CY. Vita famaque incolumi, periit pecunia. MA. Vita *ſarciri nullo pacto poteſt, fama ægre poteſt, pecunia facile alicunde ſarcietur. Qui malum hoc accidit? CY. Neſcio, niſi quod ſic erat in fatis meis. Sic viſum eſt ſuperis. Sic libuit genio meo malo. MA. Vides igitur doctrinam ac virtutem tutiſſimas eſſe divitias, quæ nec eripi poſſunt, nec gravant circumferentem. CY. Pulchre tu quidem philoſopharis, ſed interim ego *ringor.

Reflavit.] Metaphora ab adverſis ventis.

Naufragium feci.] Id eſt, jacturam feci. Allegoria.

Sarciri.] Metaphora à ſartoribus deſumpta.

Ringor.] Diſcrucior animo.

Alia. Perſonæ.

CLAVDIVS, BALBUS.

CL. Gratulor tibi reduci, Balbe. BA. Et ego tibi ſuperſtiti, Claudi. CL. Gratulor tibi in patriam reverſo. BA. Imo gratulare magis è Gallia profugo. CL. Quid ita? BA. Quia illic bellis *fervent omnia. CL. Quid Muſis cum Marte? BA. Atqui illic ne Muſis quidem parcitur. CL. Tu igitur feliciter elapſus es. BA. At non ſine periculo. CL. Totus alius nobis rediſti. BA. Qui ſic? CL. Ex Hollando verſus es in Gallum. BA. Quid? *an capus eram quum hinc abirem? CL. Veſtis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum. BA. Hanc *metamorphoſin malim quam in gallinam. Sed *ut cuculla non facit monachum, ita nec veſtis Gallum. CL. Jamne calles Gallice? BA. Sic ſatis. CL. Quo pacto didiciſti? BA. Magiſtris haudquaquam *mutis. CL. Quibus? BA. Mulierculis, quovis turture loqua-

Fervent.] Metaphora ab aquis ſumpta.

An cavus eram.] Jocus eſt ex ambigua voce gallus.

Metamorphoſis.] Transformatio.

Ut cuculla.] Proberbium vulgi.

Muti Magiſtri.] Proverb, id eſt, libri.

quacioribus. CL. In tali ludo facile diſcimus loqui. Sonaſne probe ſermonem Gallicum? BA. Imo & Latinum ſono Gallice. CL. Numquam igitur ſcribes * bona carmina. PA. Cur ita? CL. Quia periit tibi ſyllabarum quantitas. BA. Mihi ſatis eſt qualitas. CL. Quid? eſtne Lutetia immunis à peſtilentia? BA. Non eſt, ſed perpetua non eſt: aliquando remittit ſeſe, mox recrudeſcit, nonnumquam intermittitur, deinde recipit ſeſe. CL. Non ſat erat malorum ubi bellum eſt? BA. Erat, niſi ſecus eſſet viſum ſuperis. CL. Annonæ caritatem iſtic eſſe oportet. BA. Imo penuriam. Omnium rerum illic inopia eſt, præterquam ſceleratorum militum. Bonorum virorum illic eſt mira vilitas. CL. Quid accidit Gallis ut bellum ſuſcipiant cum * Aquila? BA. Quia movet illos exemplum * ſcarabæi, qui non ceſſit aquilæ. In bello nemo ſibi non videtur Hercules. CL. Non te remorabor diutius. Alias latius nugabimur, quum erit utrique commodum. Nunc alio me vocant * negociola quædam.

Bona carmina.] Alluſit ad hoc quod vulgus Gallorum perperam pronunciat accentus.

Aquila.] Imperatorum inſignia.

Scarabæi.] Vide proverb. Scarabæus aquilam.

Negociola.] Ταπείνωσις. arrogantiæ vitandæ cauſa.

Domeſtica Confabulatio. Perſonæ.

PETRVS, MIDA puer, IODOCVS.

PE. Heus heus puer; nemon' huc prodit? MI. Hic opinor effringet fores. Familiarem oportet eſſe. O lepidum caput! Quid adfers, mi Petre? PE. Me ipſum. MI. Næ tu rem haud magni precii huc attuliſti. PE. Atqui magno conſtiti patri meo. MI. Credo pluris, quam revendi poſſis. PE. Cæterum Jodocus eſtne domi? MI. Incertus ſum; ſed viſam. PE. Quin tu potius abi, & roga ipſum an velit nunc eſſe domi. MI. Abi tu potius, ſiſque tibi ipſi Mercurius. PE. Heus Jodoce, num es domi? IO. Non ſum. PE. Impudens, non ego audio te loquentem? IO. Imo tu impudentior. Nuper ancillæ tuæ credidi te non eſſe domi, & tu non credis mihi ipſi? PE. Æquum dicis. par pari relatum. IO. Equidem ut * non omnibus dormio, ita non omnibus ſum

Non omnibus.] Vide proverb. Non omnibus dormio.

ſum domi. Tibi poſthac ſemper ero. PE. Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. IO. Qui ſic? PE. Quia perpetuo domi latitas, nec uſquam prorepis. * Non ſecus atque claudus ſutor, jugiter domi deſides. Tu tibi domi ſitum contrahis. IO. * Eſt quod agam domi? foris nihil eſt negocii. Et, ſi quid eſſet, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuiſſet. PE. At nunc ſudum eſt, & invitat ad deambulandum. Vide ut blanditur. IO. Si prodeambulare lubet, non recuſo. PE. Plane videtur hoc utendum cœlo. IO. Aſciſcendus eſt unus aut alter congerro. PE. Fiet, modo dicas quos velis. IO. Quid ſi Hugonem? PE. Haud multum intereſt inter Hugonem & nugonem. IO. Age, placet. PE. Quid ſi Alardum? IO. Homo minime mutus eſt. Quod auribus diminutum eſt, lingua penſat. PE. Si videtur, Nevium adjungemus. IO. Si quidem dabitur illius copia, numquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, ſupereſt ut locum diſpicias amœnum. PE. Ego vero tibi locum oſtendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum ſmaragdinum virorem, nec fontium vivas ſcatebras deſiderabis. Dices dignam Muſis ſedem. IO. Magnifice polliceris. PE. Nimium affixus es libris. Nimium aſſides libris. Immodico ſtudio te ipſum maceras. IO. Malim ſtudio macreſcere, quam amore. PE. At non ideo vivimus, ut ſtudeamus: ſed ideo ſtudemus, ut ſuaviter vivamus. IO. Mihi vero vel immori chartis dulce eſt. PE. Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid voluptati fuit hæc deambulatio. IO. Me quidem vehementer oblectavit.

Non ſecus] Plautinum eſt.

Eſt quod agam] Alluſum eſt ad carmen Homeri; Οἴκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι.

Aliæ. Perſonæ.

ÆGIDIVS, LEONARDVS.

Æ. Quo noſter Leonardus? LE. Ad te ibam. Æ. Iſtud quidem facis inſolens. LE. Quam ob rem? Æ. Quia jam annus eſt, quod nos non inviſeris. LE. Malo in hanc peccare partem, ut deſideres, quam ut obtundam. Æ. Imò boni amici nulla eſt apud me ſatietas. Imo quo crebrius venies, hoc mihi venies gratior. LE. Quid interim agitur domi

mi tuæ? Æ. Multa ſane quæ nolim. LE. Non miror. Sed jamne peperit uxor? Æ. Iamdudum, & quidem gemellos. LE. Quid ego audio? Æ. Sic res habet: atque illi jam denuo tumet uterus. LE. Iſthoc pacto ſolet augeri familia. Æ. Sed utinam fortuna ſic augeret pecuniam, ut uxor familiam. LE. Iamne elocaſti filiam? Æ. Nondum. LE. Vide ne parum tutum ſit virginem tam grandem detinere domi. Quærendus eſt gener aliquis. Æ. Nihil opus. Iam proci complures illam ambiunt ſponſam. Le. Quid igitur ſupereſt, niſi ut è multis deligas, qui tibi maxime ſit accommodus? Æ. Omnes ejuſmodi ſunt, ut neſciam quem cui præferam: ſed abhorret à nuptiis filia. LE. Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis eſt. Iamdudum eſt apta viro, matura conjugio. Iampridem eſt tempeſtiva viro. Æ. Quidni, annum egreſſa jam decimum ſeptimum? Annum jam agens undevigeſimum. Annos nata decem & octo. LE. Cur abhorret igitur à matrimonio? Æ. Ait, ſe velle Chriſto nubere. LE. Sane multas habet ille ſponſas. An malo genio nupſit, quæ caſte vivit cum marito? Æ. Mihi quidem non videtur. LE. Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ? Æ. Neſcio. ſed abduci ab hoc propoſito nullis rationibus poteſt. LE. Vide ne ſint incantatores, qui inſtigent & allectent. Æ. Novi ego iſtos * plagiarios. Sedulo arceo hoc hominum genus ab ædibus meis. LE. Quid igitur eſt in animo? Morem geres animo puellæ? Æ. Equidem obluctabor quoad licebit. Nihil non experiar, quo mutem illius ſententiam. Quod ſi pertendet, ut cœpit, non pugnabo cum illius animo, ne forte videar * θεομαχεῖν, vel potius * μοναχομαχεῖν. Le. Religioſe tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis conſtantiam, ne poſt facti pœniteat, cum mutare non erit integrum. Æ. Equidem adnitar pro mea virili. LE. Quid rerum gerunt filii?

Æ. Na-

Plagiarios.] Plagium furti genus, unde plagiarii dicuntur qui abducunt aliena mancipia aut liberos etiam.

Θεομαχεῖν.] Id eſt, cum diis pugnare.

Μοναχομαχεῖν.] Id eſt, cum monachis pugnare. Alluſum eſt autem ad vocem μονομαχεῖν, quod eſt, ſingulari certamine congredi.

Æ. Natumaximus jamdudum maritus eſt, brevi pater futurus. Minimum * ablegavi Lutetiam. Nam hic nihil aliud quam ludebat. LE. Quid eo? Æ. Ut Magiſter nobis redeat ſtultior, quaem exirat. LE. Bona verba. Æ. Medius jam cœpit initiari ſacris. LE. Precor ut bene vertat omnibus.

Ablegavi.] Removi ex oculis.

Alia. Perſonæ.

MOPSVS, DROMO.

MO. Quid fit? Quid agitur, Dromo? DR. Sedetur. MO. Video. Sed quomodo ſe res habent tuæ? DR. Ut ſolent iis, quibus ſuperi ſunt parum propitii. MO. Iſthuc ominis avertat Deus. Quid agis? DR. Equidem ocium ago. Id quod vides, nimirum nihil. MO. * præſtat ocioſum eſſe, quam nihil agere. Ego te fortaſſis occupatum ſeriis negociis interpello. DR. Imo maxime vacuum. Jam enim me ceperat ocii tædium, & congerronem deſiderabam. MO. Fortaſſis * impedio, interrumpo, interturbo tua negocia. DR. Imo tædium ocii diſcutis. MO. Da veniam ſi te parum in tempore interpellavi. DR. Imo ipſo in tempore advenis. Opportune te huc attuliſti. Optatus ades. Interventus tuus eſt mihi vehementer gratus. MO. Fortaſſis aliquid ſeriæ rei inter vos agitur, cui nolim eſſe impedimento. DR. * Imo lupus, quod ajunt, ades in fabula. Nam de te ſermo erat. MO. Facile crediderim: nam mihi huc venienti mire tinniebat * auris. DR. Utra? MO. Læva. Unde conjicio, nihil magnifice de me fuiſſe prædicatum. DR. Imo nihil non honorificum. MO. Vanum igitur fuerit oportet. Sed quid eſt bonæ rei? DR. Ajunt te venatorem eſſe factum. MO. Imo jam * intra caſſes meos eſt præda quam venabar. DR. Quænam? MO. Lepida puella, quam perendie ducturus ſum: voſque oro ut meas

Præſtat ocioſum eſſe.] Hoc Plinius inquit lib. 1. Atilius eruditiſſime ſimul & facetiſſime dixit.

Impedio.] Συνωνυμία.

Imo lupus.] Proverbialiter, cum intervenit de quo mentio.

Auris tinn.] Vulgo dicunt cum aures tinniunt, de ſe verba fieri. Non abludit ab hoc, quod eſt apud Theocritum notiſſimum. Autor Plinius, libro. 28. cap. 11.

Intra caſſ.] Alluſum eſt Ovidiano iſti, Incidit in caſſes præda petita meos.

meas nuptias veſtra præſentia dignemini honeſtare. DR. Quænam eſt ſponſa? MO. Alioſia Chremetis filia. DR. Egregium ſpectatorem formarum! Tuis oculis adlubuit illa, nigro capillitio, ſimis naribus, ore prælargo, ventre prominulo? MO. Deſinite. Mihi eam duxi, non vobis. Non ſat eſt, quod * ſuo regi pulchra eſt regina? Ita demum mihi illa placebit, ſi vobis non admodum placeat.

Suo regi.] Vide Proverb. Suum cuique pulchrum.

Alia.

SYRVS, GETA.

SY. Opto tibi multam felicitatem. GE. Et ego tibi conduplicatum opto, quicquid optas mihi. SY. Quid agis rei? GE. Confabulor. SY. Quid? confabulare ſolus? GE. Vt vides. SY. Fortaſſe tecum. proinde tibi videndum, ut cum homine probo fabuleris. GE. Imo cum lepidiſſimo congerrone confabulor. SY. Quo? GE. Apuleio. SY. Iſtud quidem numquam non facis. * Sed amant alterna Camœnæ. Tu perpetuo ſtudes. GE. Non eſt ulla ſtudiorum ſatietas. SY. Verum; ſed * eſt tamen modus quidam. Non omittenda quidem ſunt ſtudia, ſed tamen intermittenda nonnunquam. Non abjicienda ſunt, ſed relaxanda. Nihil ſuave quod perpetuum. * Voluptates commendat rarior uſus. * Tu nihil aliud quam ſtudes. Perpetuo ſtudes. Continenter incumbis literis. Indeſinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non ſtudes. Aſſiduus es in ſtudio. Iugiter intentus es libris. Nullum facis ſtudendi finem, neque modum. Nullam ſtudiis tuis requiem intermiſces. Nunquam ſtudendi laborem nec intermittis, nec remittis. GE. Age. tuo more facis. * Rides me ut ſoles. Nunc ludis tu quidem me. Salſe me rides. Satyricum agis. Naſo me ſuſpendis adunco. Non me fallit tuum ſcomma. Nunc plane joco mecum agis. Sum tibi riſui. Rideor

Sed amant.] Hemiſtichium bucolicum.

Eſt tamen.] *Horatius:* Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines: Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum.

Voluptates.] Horatianum eſt.

Tu nihil.] Elegans συνωνυμία.

Rides me.] Obſerva copiam.

decor abs te. Pro delectamento me habes. * Nunc me ludos deliciasque facis. Eadem opera aſſue mihi auriculas aſini. Ipſi codices pulvere ſituque obducti loquuntur, quam ſim immodicus in ſtudio. Sy. Emoriar, nil loquor ex animo. Diſperеam, ſi quid fingo. Ne vivam, ſi quid ſimulo. Loquor id quod ſentio. Quod res eſt dico. Serio loquor. Ex animo loquor. Non ſecus ſentio, quam loquor.

Nunc] Sin interponatur pronomen tu, integer erit pentameter.

Cur non viſis?

Ge. Quid cauſæ eſt, quod tam diu nos non inviſeris? Quid rei eſt, quod nos tam rarò viſis? Quid accidit, quod tanto tempore nos non adieris? Quare tam rarus es ſalutator? Quid ſibi vult, quod nos tam diu non conveneris? Quid obſtitit, quo minus viſas nos frequentius? Quid impedimento fuit, quo minus jam diu feceris nobis tui videndi copiam?

Non licuit per occupationes.

Sy. Non licuit per ocium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negocia. Hactenus non ſinebant negocia, ut te viſerem. Non patiebantur * undæ negociorum, quibus involvebar, ut te ſalutarem. Occupatior fui, quam ut potuerim. Tam variis diſtringebar curis, ut mihi non fuerit liberum adire te: vix ipſi mihi fuit copia mei, ſic me totum moleſta quædam negocia poſſidebant. Negociis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, ſed vetuit neceſſitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit ocium. Hactenus non fuit vacuum. Non licuit per valetudinem. Non licuit per tempeſtatem. Ge. Equidem accipio tuam excuſationem, ſed hac lege, ne ſæpius utaris. Excuſatio tua juſtior eſt, quam vellem, ſiquidem valetudo fuit in cauſa. Hac lege mihi purgatus eris, ſi quod ceſſatum eſt officio ſarcias: ſi ſuperiorem ceſſationem crebra viſitatione penſes. Sy. Tu nihil moraris iſtiuſmodi officia nimium vulgaria. Amicitia noſtra firmior eſt, quam ut ſit officiis iſtis vulgari-

Undæ negociorum.] Ut undæ curarum apud Catull. pro immenſis curis & negotiis.

garibus alenda. Satis crebro viſit, qui conſtanter amat. GE. Male ſit iſtis curis quæ te nobis adimunt. Quin imprecer iſtis negociis, quæ talem amicum nobis invident? Peſſime ſit iſti febri, quæ nos tam gravi deſiderio torſit tui. Male pereat iſta febris, te quidem incolumi.

Mandandi ac pollicendi.

IACOBVS, SAPIDVS.

IA. Quæſo ut hæc res tibi cordi ſit. Etiam atque etiam rogo ut hoc negocium tibi ſit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exeras. Si me amas, cauſam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæſo ut advigiles. Curabis hanc rem mea cauſa diligenter. Si vere is es, quem ſemper eſſe te mihi perſuaſi, fac ut ſentiam hac in cauſa, quanti me facias. SA. Deſine, ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Eventum præſtare non poſſum: illud polliceor, mihi nec fidem, nec ſtudium defuturum. Curabo diligentius, quam ſi mea res ageretur: quamquam meam eſſe duco, quæ ſit amici. Faciam ut in me quidvis deſideres citius, quam fidem ac diligentiam. Tu fac * in utramque dormias aurem: ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus eſto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo mihi datam occaſionem, qua declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor, ſed re præſtabo, quidquid eſt amici ſinceri, & ex animo bene volentis. Nolim te lactare vana ſpe. Illud efficiam ut dicas hoc negocii mandatum amico.

In utramque] Vide proverbium, In utramque aurem dormire.

Succeſſus.

SA. Res ſucceſſit opinione melius. Fortuna votis utriuſque favit. Si fortuna tibi nupſiſſet, non potuiſſet eſſe obſequentior. Res tua * & ventis, & amne ſequendo proceſſit. Vicit etiam vota noſtra fortunæ faventis afflatus. Opinor te litaſſe * Rhamnuſiæ cui ſic ex ſententia cadunt omnia. Plus impe-

Et ventis.] Metaphora à navigantibus.

Rhamnuſiæ.] Fortunæ cognomentum eſt à loco: quemadmodum dicimus Paphiam & Cypridem. Litat autem, non quiſquis ſacrificat, ſed cujus ſacrum Deo placuit.

impetravi quam fuiſſem auſus optare. Ventis per omnia ſequundis hic curſus nobis peractus eſt. Res omnis cecidit ex ſententia. Pulchre nobis cecidit hæc alea. Opinor* volaſſe noctuam, adeo feliciter exiit nobis parum ſapienter inſtitutum.

Volaſſe noctuam.] Vide proverb. Noctua volavit.

Gratiarum actio.

IA. Equidem & gratiam habeo, & habiturus ſum, quoad vivam, maximam. Pro iſto tuo in me officio pares agere gratias vix poſſum, referre nequaquam. Video quantum debeam tuo in me ſtudio. Nihil miror: neque enim tu quicquam novi feciſti, & hoc magis debeo. De iſthoc tuo in me officio amo te, mi Sapide, ut par eſt, maxime. Quod hac in cauſa præſtiteris amicum minime* aulicum, & habetur à me gratia, & ſemper habebitur. Quod meum negocium tibi cordi fuerit, amo te, & habeo gratiam. Iſthoc officio gratiam iniſti apud me maximam. Pergratum eſt, quod cauſam meam egeris bona fide. Ex omnibus officiis, quæ tu plurima in me contuliſti, hoc eſt longe gratiſſimum. Referre gratiam parem nequaquam poſſum: agere accuratius inter nos ſupervacaneum ſit: quod unum poſſum, habeo dum vixero. Iſthoc beneficio fateor tibi me magnopere * devinctum eſſe. Hoc nomine plus tibi debeo, quam unquam ſolvendo eſſe queam. Hoc beneficio arctius me tibi devinxiſti, quam ut poſſim diſſolvere. Obligatiorem me tibi reddidiſti, quam ut nomen meum è tuo * diario poſſim unquam expungere. Hoc officio me ſic tuum reddidiſti, ut nullum mancipium æque ſit in rebus heri ſui. Hac re me tibi devinctiorem reddidiſti, quam ut unquam æs alienum poſſim reſolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, ſed non alio plus quam hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ ſunt gratiæ: hoc majus eſt, quam ut conveniat verbis gratias agere.

Reſpon-

Aulicum.] Quia verbotenus amant: re ipſa nihil minus præſtant, quam promiſſa.

Devincire & Diſſolvere.] Eleganter manet in metaphora.

Diario.] Diarium, codicilli ſive commentarioli rerum actarum in ſingulos dies.

Reſponſio.

SA. Aufer mihi iſta. Major eſt noſtra neceſſitudo, quam ut vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, ſed retuli. Mihi quidem abunde relatam gratiam arbitror, ſi gratum eſt quod feci ſedulo. Non eſt cur mihi gratias agas, ſi pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officioli rependi. Equidem nihil laudis mereor: ingratiſſimus habendus, ſi defuiſſem amico. Quicquid eſt in rebus meis, quicquid mea cura præſtari poteſt, hoc tam tuum eſſe ducito, quam id quod eſt maxime tuum. Videor mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Pro tantillo officio mihi tam accuratè gratias agis, quaſi non multo majora tibi debeam. Sibi bene facit, qui bene facit amico. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac utare ſæpius. Ita credam tibi gratum eſſe quod feci, ſi quoties deſiderabis operam meam, non roges, ſed imperes quod voles.

Alia in congreſſu.

ARNOLDVS, CORNELIVS.

AR. SAlve multum, Corneli, jam toto ſeculo deſiderate. CO. Salve & tu, ſodalis exoptatiſſime. AR. Jam deſperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu peregrinatus es? CO. Apud inferos. AR. Non admodum veri diſſimile dicis, adeo nobis rediſti ſqualidus, macilentus ac pallidus. CO. Imo ab Hieroſolymis adſum tibi, non à profundis manibus. AR. Quis Deus, aut quis ventus, te illuc adegit? CO. Quæ res adigit alios innumeros? AR. Stultitia, ni fallor. CO Igitur hoc convicii non in me ſolum competet. AR Quid illic venabare? CO. Ut miſer eſſem. AR. Iſthuc licebat domi. Eſtne illic, quod tu putes ſpectatu dignum? CO. Ut ingenue fatear tibi, propemodum nihil. Oſtenduntur quædam monumenta vetuſtatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos ſimplices & credulos. Imo nec hoc arbitro illos certo ſcire, quo loco ſita fuerit olim Hieroſolyma. AR. Quid igitur vidiſti? CO. Magnam ubi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

que barbariem. Ar. Nihilo ſanctior redis? Co. Imo multis partibus deterior. Ar. Nummatior ergo? Co. Imo * nudior Leberide. Ar. An non pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis fruſtra ſuſceptæ? Co. Nec pudet, quia tam multos habeo ſtultitiæ meæ ſodales: nec pœnitet, quia fruſtra jam ſit pœnitere. Ar. Nihil ergo fructus refers è tam difficili peregrinatione? Co. Multum. Ar. Quid tandem? Co. Quia poſt hac vivam ſuavius. Ar. An quia jucundum eſt * meminiſſe laborum actorum. Co. Eſt iſthuc quidem nonnihil, ſed non in hoc ſunt omnia. Ar. Eſtne aliud præmium? Co. Eſt ſane. Ar. Quod? effare. Co. Magna voluptate, quoties libebit, & ipſe me afficiam, & alios, mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviis. Ar. Profecto non tu procul aberras à ſcopo. Co. Deinde non minus capiam voluptatis, quum alios audiam mentientes de rebus, quas nec audierunt unquam, nec viderunt. Idque faciunt tanta confidentia, ut quum narrent * Siculis gerris vaniora, tamen ſibi etiam perſuadeant ſe vera loqui. Ar. Mira voluptas. Non omnino tibi * periit oleum & opera, quod ajunt. Co. Imo hoc arbitror aliquanto conſultius, quam quod faciunt iſti, qui paullo pecuniæ conducti proficiſcuntur in militiam, omnium ſcelerum ſcholam. Ar. Sed illiberalis eſt voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. Co. Verum hoc aliquanto liberalius, quam obtrectatione vel delectare, vel delectari, aut alea tempus & rem perdere. Ar. Cogor equidem pedibus in tuam ire ſententiam. Co. Verum eſt & alius fructus. Ar. Quis? Co. Si quis erit amicus egregie carus, affinis huic inſaniæ, eum admonebo domi maneat: ut nautæ ſolent ejecti naufragio, monere navigaturos, quid periculi ſit vitandum. Ar. Utinam mihi monitor adfuiſſes in tempore! Co. Quid? num ſimilis morbus te quoque corripuit? Num afflavit & te hujus mali contagium? Ar. Viſi Romam & Compoſtellam. Co. Deum immortalem, quan-

Nudior Leberide.] Vide Chiliades.

Meminiſſe laborum.] Vide proverbium Acti labores.

Siculis gerris] Vide Chiliades.

Periit oleum & opera Vide Chiliades.

quanto mihi ſolatio eſt, te contigiſſe ſtultitiæ meæ ſocium! * Quæ Pallas iſthuc tibi miſit in mentem? AR. Non Pallas, ſed ipſa Moria, præſertim cum domi haberem uxorem integra adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam, quæ pendebat ex me, & opera mea quotidiana alitur. CO. Oportuit fuiſſe ſeriæ rei quippiam, quod te à cariſſimis tuis diſtraxerit. Narra obſecro. AR. Pudet dicere. CO. Non apud me, qui, ut ſcis, eodem tenear malo. AR. Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus, erat qui prædicabat, ſibi eſſe in animo ſalutare divum Iacobum: erat alter qui divum Petrum. Illico non defuit unus aut alter, qui ſponderent ſe comites fore. Tandem viſum eſt, ut omnes irent ſimul. Ego ne viderer parum commodus compotor, pollicitus ſum & ipſe. Mox agitari cœptum, utro potius iremus, Romam, an Compoſtellam. Factum eſt ſenatuſconſultum, ut bonis auſpiciis utroque poſtridie proficiſceremur omnes. CO. O grave decretum, dignius quod vino inſcriberetur quam æri. AR. Ac mox ingens obambulat patera, quam ubi ſuo quiſque ordine ebibiſſet, votum factum eſt inviolabile. CO. Nova religio; ſed num omnibus contigit reditus incolumis? AR. Omnibus * præterquam tribus, quorum unus in profectione moriens, mandavit nobis ut ſuis verbis ſalutem diceremus Petro & Iacobo. Alter periit Romæ, juſſitque ut ſuo nomine ſalutaremus uxorem ac liberos. Tertium reliquimus Florentiæ, valetudinis plane deploratæ. Opinor jam eſſe apud ſuperos. CO. Adeone pius erat? AR. Imo nugator maximus. CO. Unde igitur iſthuc ſuſpicare? AR. Quia peram habebat indulgentiis largiſſimis diſtentam. CO. Audio: ſed iter eſt longum in cœlum, nec ſatis, ut audio, tutum, ob * latrunculos qui obſident regionem aëris mediam. AR. Verum: ſed ille ſat erat munitus diplomatibus. CO. Qua lingua deſcriptis? AR. Romana. CO. In tuto eſt igitur? AR. Eſt, niſi forte incidat in genium aliquem qui

 latine

Quæ Pallas.] Alluſit ad Homerum, qui ſæpe Palladem facit huic aut illi ſuggerentem quid facto ſit opus.

Præterquam] Ἐπανόρθωσις, correctio.

Latr.] Ridiculo utitur diminutivo.

latine neſciat: tum eſſet illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. Co. Bullæ venduntur illic & mortuis? Ar. Maxime. Co. Sed interim illud mihi monendus es, ne quid effutias incogitantius: jam enim * corycæis plena ſunt omnia. Ar. Ego vero nihil elevo indulgentias, ſed combibonis mei ſtultitiam rideo, qui quum eſſet alioqui nugator nugaciſſimus, ſalutis ſuæ * proram, ut ajunt, ac puppim in membrana collocavit potius, quam in correctis affectibus. Sed quando fruemur illa voluptate quam modo prædicabas? Co. Quum erit commodum, adornabimus compotatiunculam aliquam, vocabimus noſtri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo, noſque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. Ar. Age fiat.

Corycæis.] Id eſt, obſervatoribus. Vide proverbium.

Proram ac puppim.] Vide Chiliades.

Alia. Perſonæ.

Pamphagus, Cocles.

Pa. Aut parum proſpiciunt oculi, aut Coclitem veterem compotorem meum video. Co. Imo nihil te fallunt oculi tui: vides ſodalem ex animo tuum. Nulla cuiquam erat ſpes reditus tui, qui tot annos abfueris, ignaris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic, quæſo. Pa. Ab Antipodibus. Co. Imo ab inſulis, opinor, Fortunatis. Pa. Gaudeo quod agnoveris ſodalem tuum: nam verebar ne ſic domum redirem: quemadmodum rediit Ulyſſes. Co. Quonam pacto rediit ille? Pa. Nec ab uxore eſt agnitus. Solus canis jam vetulus, mota cauda, dominum agnovit. Co. Quot annos ille domo abfuerat? Pa. Viginti. Co. Tu plures abfuiſti, nec tamen fefellit me tua facies. Sed quis iſthuc narrat de Ulyſſe! Pa. Homerus. Co. Oh, ille ut ajunt, pater eſt omnium fabularum. Fortaſſis uxor interim aſciverat * taurum alium, & idcirco non agnovit * Ulyſſem * ſuum. Pa. Imo nihil illa caſtius: ſed Pallas addiderat Ulyſſi

Taurum] Id eſt, adulterum. *Horat.* Quærenti taurum monſtravit inertem.

Ulyſſem] Sic appellat maritum, qui nimium diu abfuit. Nam Ulyſſem reducem nullus agnovit præter canem.

Ulyſſi ſenium, ne poſſet agnoſci. Co. Qui tandem agnitus eſt? PA. E tuberculo, quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum anus, dum illi pedes lavat. Co. O curioſam * lamiam! Et tu miraris, ſi ego te agnovi ex iſto tam inſigni naſo? PA. Nihil me pœnitet hujus naſi. Co. Nec eſt cur pœniteat, cum organum tibi ſit ad res tam multas utile. PA. Ad quas? Co. Primum ad extinguendas lucernas erit cornu vice. PA. Perge. Co. Deinde ſi quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuſcidis! PA. Papæ. Co. Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. PA. Etiam ne amplius? Co. Conducet excitando foculo, ſi defuerit follis. PA. Belle narras. Quid præterea? Co. Si lumen officiat ſcribenti, præbebit umbraculum. PA. Ha ha he: eſt præterea quod dicas? Co. In bello navali præbebit uſum * harpagonis. PA. Quid in bello terreſtri? Co. Erit loco clypei. PA. Quid deinde? Co. Findendis lignis erit cuneus. PA. Probe. Co. Si præconem agas, erit tuba: ſi claſſicum canas, cornu: ſi fodias, ligo: ſi metas, falx: ſi naviges, ancora: in popina fuerit fuſcina: in piſcando hamus. PA. O me felicem! neſciebam, me circumferre tam ad multa conducibilem ſupellectilem. Co. Sed quis interim terrarum angulus te habuit? PA. Roma. Co. Atqui fieri potuit, ut in tanta luce nemo te ſciret vivum? PA. Imo nuſquam magis latent boni viri; adeo ut ſæpe clariſſima luce neminem videas in frequenti foro. CO. Redis igitur nobis onuſtus ſacerdotiis. PA. Venatus equidem ſum ſedulo: at parum favit * Delia. Nam complures illic * piſcantur hamo, quod dici ſolet, aureo. Co. Stultum piſcandi genus. PA. Et tamen pulchre ſuccedit nonnullis. Sed non omnibus feliciter cadit hæc alea. Co. An non inſigniter ſtulti ſunt, qui plumbum commutant auro? PA. Sed non intelligis, in plumbo ſacro venas auri ſubeſſe. Co. Quid igitur? redisti

Lamia.] Veneficæ mulieres, quæ oculos habent quibus proſpiciunt omnia, cum foris ſunt, domi cœcutiunt.

Harpago.] Inſtrumenta quibus injectis attrahunt navem commiſſuri bellum.

Delia.] Diana.

Piſcantur.] Proverb. aureo piſcari hamo.

diſti nobis nihil aliud quam Pamphagus? PA. Non. CO. Quid igitur? PA. * Lupus hians. CO. Felicius redeunt, qui aſini redeunt ſacerdotiorum ſarcina graves. Cur mavis ſacerdotium quam uxorem? PA. Quia mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. CO. At mea ſententia ſuavius vivunt, quibus eſt lepida puella domi, quam complectantur quoties libet. PA. Sed adde; nonnumquam quum non libet. Amo voluptatem perpetuam. Qui ducit uxorem, uno menſe felix eſt: cui contingit opimum ſacerdotium, in omnem uſque vitam fruitur gaudio. CO. Sed triſtis eſt ſolitudo; adeo ut nec Adam ſuaviter victurus fuerit in Paradiſo, niſi Deus illi adjunxiſſet Evam. PA. Non deerit Eva, cui ſit opulentum ſacerdotium. CO. Sed voluptas non eſt voluptas, quæ cum mala fama, malaque conſcientia conjuncta eſt. PA. Verum dicis: & idcirco mihi in animo eſt, confabulatione librorum ſolitudinis tædium fallere. CO. Iſtis quidem ſodalibus nihil jucundius. Sed redisne ad tuam piſcationem? PA. Redeo, ſi liceat parare novam eſcam. CO. Aureamne, an argenteam? PA. Utramlibet. CO. Bono animo es: pater ſuppeditabit. PA. Nihil illo tenacius. Nec crediturus eſt denuo, quum intellexerit, mihi ſortem etiam periſſe. CO. Verum iſta lex eſt aleæ. PA. Sed ille non delectatur hac alea. CO. Si pernegabit ille, commonſtrabo tibi unde poſſis quantum voles pecuniæ ſumere. PA. Tu vero mihi voluptatem narras: age monſtra; jam cor mihi ſalit. CO. In promptu eſt. PA. Nactus es theſaurum aliquem? CO. Si nactus eſſem, mihi nactus eſſem, non tibi. PA. Si queam corradere centum ducatos, revixerit ſpes. CO. At ego tibi commonſtro unde poſſis haurire centum millia. PA. Quin tu igitur me beas? Ne diutius eneca. Dic, unde. CO. Ex Aſſe Budæi. Illic reperias innumeras myriades, ſive auream malis monetam, ſive argenteam. PA. Abi quo dignus es cum tuo joco. Illinc tibi reſolvam, quod debuero pecuniæ. CO. Reſolves, ſed quod illinc tibi numeraro. PA. Age, novi naſum tuum. CO. At mihi præ te naſus eſt nullus.

Lupus hians.] Vide Chil. & alluſum eſt ad nomen Pamphagus, quod Græcis ſonat omnia comedentem.

nullus. PA. Imo nihil te naſutius. Nihil es niſi naſus. Ludis in re ſeria. Hac in re * ringi poſſim citius, quam ridere. Res gravior eſt quam ut ridere libeat. Tu ſi hic eſſes, non luderes. Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocoſa. Co. Minime rideo; id, quod res eſt, dico. Non rideo quidem; imo rem ipſam dico. Serio loquor. Ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. PA. Ita tibi ſemper * ſtet in capite pileum, ut iſta tu ſimpliciter loqueris. Sed ceſſo abire domum, cogniturus quo ſtatu ſint illic omnia? Co. Offendes nova permulta. PA. Credo? ſed utinam omnia ex animi ſententia. Co. Iſthuc optare licet omnibus; ſed hactenus obtigit nemini. PA. Hoc quoque commoditatis adferet utrique noſtrum ſua peregrinatio, quod dulcior erit poſthac domus. Co. Neſcio: nam video, quoſdam ſepties illò recurrere. Adeo ſcabies illa ſine fine ſolet prurire, ſi quem ſemel invaſerit.

Ringi quam videre] Ringitur iratus, non ridet. Rictus igitur eſt diductio labiorum, ſed præ dolore, cum riſus fit ex gaudio.

Stet in cap.] Proverb. eſt in eos qui diverſum ſentiunt ab iis quæ dicunt, id eſt, præpoſtere ſtet pileum.

Alia. Militaria.

HANNO, * THRASYMACHVS.

HA. VNde redis nobis * Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras nobis? TH. Quos Vulcanos aut quos Mercurios mihi narras? HA. Quia alatus videbare quum abires, nunc claudicas. TH. Sic à bello rediri ſolet. HA. Quid tibi cum bello, homo quovis dama fugacior? TH. Spes prædæ reddiderat fortem. HA. Multum igitur refers * manubiarum? TH. Imo * zonam inanem. HA. Tanto minus gravare ſarcina. TH. Atqui ſceleribus onuſtus redeo. HA. Gravis profecto ſarcina, ſi verum dicit Propheta, qui peccatum appellat plumbum. TH. Plus illic ſcelerum & vidi, & patravi, quam unquam antehac

Thraſymachus.] Id eſt, audax in pugna, nomen aptum militi.

Vulcanus.] fingitur claudus. Mercurius alatus.

Manubix.] pecunia è ſpoliis collecta.

Zonam inan.] Vide proverb. Zonam perdidit.

tehac in omni vita. HA. Ecquid igitur arridet vita militaris? TH. Nihil neque ſceleſtius, ne ue calamitoſius. HA. Quid igitur in mentem venit iſtis, qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum, non aliter quam ad convivium? TH. Ego nihil aliud conjectare poſſim, quam illos agi malis furiis, ſeſeque totos malo dæmoni, ac miſeriæ devoviſſe, nec aliud quam hic manes ſuos anticipare. HA. Ita quidem videtur. Nam ad res honeſtas vix ullo precio conduci queant. Sed expone nobis, quomodo geſtum ſit prælium, & utro ſeſe inclinarit victoria. TH. Tantus erat ſtrepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeo ut vix ſcirem ubi eſſem ipſe. HA. Unde igitur cæteri, qui ex bello veniunt, ſic depingunt ſingula, quid quiſque dixerit aut geſſerit, quaſi nuſquam non adfuiſſent ocioſi ſpectatores? TH. Ego credo, iſtos mentiri ſplendide. In tentorio meo quid geſtum ſit, ſcio: quid in prælio: prorſus ignoro. HA. Anne hoc quidem ſcis, unde tibi venerit claudicatio? TH. Vix, ita me Mavors poſthac male amet: ſuſpicor, aut ſaxo, aut equi calce læſum genu. HA. At ego ſcio. TH. Scis? an tibi narravit aliquis? HA. Non, ſed divino. TH. Dic igitur. HA. Quum fugeres pavidus, collapſus humi offendiſti in ſilicem. TH. Diſpeream, niſi rem acu tetigiſti. Adeo veriſimile eſt quod divinaſti. HA. Abi domum, & uxori narra tuas victorias. TH. Illa mihi occinet haud ſuave * encomium, qui nudus redeam. HA. Sed unde reſtitues, quod rapuiſti? TH. Jam pridem reſtitui. HA. Cui? TH. Scortis, * œnopolis, & iis qui me vicerunt alea. HA. Satis militariter. Par eſt, ut quod male partum eſt, pejus diſpereat. Verum à ſacrilegiis, opinor, temperatum eſt. TH. Imo illic erat * ſacrum nihil. Nec profanis parcitum eſt, nec fanis. HA. Quo pacto ſarcies? TH. Negant oportere ſarciri, quod in bello commiſſum ſit jure

fit,

Occinet encomium.] Solent encomio laudari, qui fortiter ſe geſſiſſent in bello.

Œnopolis.] Id eſt vinorum venditoribus, cauponis.

Nihil ſacrum.] Alluſum eſt ad proverb. Οὐδὲν ἱερόν. tametſi deflexit in alium ſenſum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſit, quod illic fit. HA. Jure belli fortaſſis. TH. Tenes. HA. At iſtud jus ſumma eſt injuria. Te non patriæ pietas, ſed prædæ ſpes pertraxit in bellum. TH. Fateor, & arbitror, paucos illuc ire ſanctiore propoſito. HA. Eſt aliquid inſanire cum multis. TH. Concionator è ſuggeſto pronuntiavit, bellum eſſe juſtum. HA. Suggeſtum illud non ſolet mentiri. Sed ut juſtum ſit Principi, non continuo juſtum eſt tibi. TH. Audivi ex * Rabbinis, quod licet ſua cuique arte vivere. HA. Præclara ars, incendere domos, diripere templa, violare ſacras virgines, ſpoliare miſeros, occidere innoxios. TH. Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur noſtra ars reprehenditur, quod conducimur ad mactandos homines? HA. Non eras ſolicitus, quonam eſſet migratura anima tua, ſi contigiſſet in bello cadere? TH. Non admodum. Bona ſpes habebat animum meum. Nam divæ Barbaræ me ſemel commendaram. HA. Receperat illa tutelam tui? TH. Sic mihi viſa eſt annuere capite aliquantulum. HA. Quando iſthuc tibi viſum eſt? mane? TH. Non, ſed à cœna. HA. Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi viſæ ſunt ambulare. TH. Ut hic divinat omnia! ſed præcipua ſpes erat * in divo Chriſtophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. HA. In tentoriis? Unde illic divi? TH. Carbone pinxeramus illum in velo. HA. Nimirum haudquaquam * ficulnum, ut ajunt, præſidium erat carbonarius ille Chriſtophorus. Sed extra jocum; non video qui poſſis expiari à tantis flagitiis, niſi te conferas Romam. TH. Imo novi viam breviorem. HA. Quam? TH. Ibo ad Dominicales; illic paullo tranſigam cum commiſſariis. HA. Etiam de ſacrilegiis? TH. Etiamſi Chriſtum ipſum ſpoliaſſem, ac decollaſſem etiam; tam largas habent indulgentias, & autoritatem componendi. HA. Bene habet, ſi veſtram compoſitionem Deus ratam habuerit.

TH. Imo

Rabbinis.] Rabbinos vocant Hebræi, quos noſtri Magiſtros noſtros.

In D. Criſtophoro.] Alluſum eſt vulgi opinioni, unde plerumque Chriſtophores cum hoc diſticho pictos videas: Chriſtophori ſancti faciem quicumque tuetur, Illo nempe die non morte mala morietur.

Ficulnum præſid.] id eſt, parum utile & validum, Vide Chiliades.

TH. Imo magis metuo ne diabolus non habeat ratam. Nam Deus natura placabilis eſt. HA. Quem tibi ſacerdotem deliges? TH. Cui cognovero quam minimum eſſe frontis ac bonæ mentis. HA. Ne non habeant ſimiles labra lactucas. Ab illo purus abibis ad corpus dominicum? TH. Quid ni? Poſteaquam ſemel effudero * ſentinam in illius cucullam, ego me exoneravero ſarcina: ipſe viderit, qui abſolvit. HA. Qui ſcis, an abſolvat? TH. Scio, HA. Quonam indicio? TH. Quia manus imponit capiti, admurmurans neſcio quid. HA. Quid ſi reddat tibi omnia peccata tua, quum manum imponit, hæc admurmurans: Abſolvo te ab omnibus benefactis: quæ nulla in te comperio: & reſtituo te tuis moribus, talemque dimitto, qualem accepi? TH. Viderit ille quid dicat: mihi ſatis eſt, quod me credo abſolutum. HA. Sed iſtuc tuo periculo credis. Fortaſſe non fuerit ſatis Deo, cui debes. TH. Vnde tu mihi obvius, qui mihi conſcientiam è ſerena nubilam redderes: HA. Felix occurſus: Bona avis eſt obvius amicus, qui bene moneat. TH. Neſcio quam bona, certe parum ſuavis.

* *Sentina*] Metaphora à navibus deſumpta: pro, omnia facinora.

Herilia.

* RABINVS, SYRVS.

RA. HEus heus furcifer, jamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris? videre mihi vel cum gliribus certare poſſe. Aut ocius ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? Non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli, ſolent exortum ſolis antevertere, curareque ut herus ſurgens reperiat omnia parata. Vt ægre divellitur à nido tepefacto cuculus! Dum ſcalpit caput, dum diſtendit nervos, dum oſcitat, tota abit hora. SY. Vixdum diluxit. RA. Credo; tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox eſt. Tibi nox adhuc eſt concubia. SY. Quid me jubes facere? RA. Fac ut luceat fo-
culus:

* *Rabinus.*] Aptum heri nomen, ut Syrus ſervi, ex omnibus Comœdiis: & Cicero Judæorum & Syrorum gentem ſervituti natam adſerit.

culus : verre pileum ac pallium : exterge calceos & crepidas. Inverſas caligas primum intus purga ſcopis, mox foris. Deinde ſuffitum aliquem facito purgando aëri. Accende lucernam. Muta mihi lineum induſium, ac ad ignem fumi expertem ſicca lotum. SY. Fiet. RA. Atqui move te ocius. * Iam hæc feciſſe oportuit. SY. Moveo. RA. Video? ſed nihil promoves. Ut incedit teſtudo! SY. Non poſſum ſimul ſorbere, & flare. RA. Etiam ſententias loqueris, carnifex? Tolle matulam. Compone lecti ſtragulas, revolve cortinas. Verre pavimentum. Verre ſolum cubiculi. Adfer aquam lavandis manibus. Quid ceſſas, aſine? Annus eſt priuſquam accendas candelam. SY. Vix reperio ſcintillam ignis. RA. Sic heri condidiſti. LY. Nec follem habeo. RA. Vt reſponſat nebulo, quaſi qui te habeat, careat folle. SY. Quam imperioſum habeo dominum! vix hujus juſſis decem expediti famuli fecerint ſatis. RA. Quid ais, ceſſator? SY. Nihil; omnia recte. RA. Non ego te audio murmurantem? SY. Equidem precor. RA. Credo, Pater noſter inverſum. Precationem, opinor, Dominicam præpoſtere. Quid gannis de imperio? SY. Precor tibi ut fias Imperator. RA. Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum uſque. Mox domum recurrito, lectos concinnato. Hæc confuſa, ſuo quæque loco digerito. Fac ut niteat tota domus. Matulam defricato. Hæc ſordida ſubmoveto ab oculis, fortaſſis viſent me quidam aulici. Si quid ſenſero prætermiſſum, vapulabis largiter. SY. Hic ſane novi * benignitatem tuam. RA. Proinde cave, ſi ſapis. SY. At interim de prandio nulla mentio. RA. Vah, ut hic mentem habet furcifer! Non prandeo domi. Itaque ſub horam decimam ad me tranſcurrito, adducturus me eò, ubi ſum pranſurus. SY. Tibi quidem proſpectum, ſed hic interim nihil eſt quod edam. RA. Si non eſt quod edas, eſt quod eſurias. SY. Nemo fit eſuriendo ſatur. RA. Eſt panis. SY. Eſt, ſed ater & furfuraceus. RA. Delicias hominis! Te quidem

Iam hæc feciſſe.] Terentianum eſt.

Benignitatem.] Ἀχυρολογία, vel etiam ἀντίφρασις idem eſt, animum verberandi cupidum.

dem fœnum eſſe oportuit, ſi pabulum detur te di-gnum. An poſtulas ut te aſinum tantum placentis ſaginem? Si faſtidis panem citra opſonium, adde porrum, aut, ſi mavis, cepe.

Alia.

RA. Eſt tibi abeundum in forum. SY. Tam procul? RA. Non ſunt niſi ſex paſſus; tibi pigro ſunt bis mille. Conſulam autem tuæ pigritiæ. Eadem legatione multa conficies negocia: tu ſupputa in digitos, ut memineris. Primum deflectes ad veſtiarium, ac thoracem * undulatum, ſi jam perfectus eſt, ab eo recipies. Hic quæres Cornelium * Veredarium. Is plerumque eſt in Cervo; ibi potitat. Rogabis, ſi quid habet literarum ad me, & ad quem diem ſit profecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium: rogabis meis verbis, ne quid ſolicitus ſit quod pecuniam non miſerim ad diem præſcriptum; numerabitur propediem. SY. Quando? ad calendas Græcas; RA. Rides, ganeo; imo ante calendas Martias. In reditu deflectes ad lævam, & ex bibliopolis diſces, ſi quid advectum ſit novorum libellorum è Germania. Cognoſce qui ſint, & quanti venales. Poſt hæc rogabis Goclenium, ut mihi dignetur eſſe conviva, alioqui cœnaturo ſoli. SY. Etiam convivas vocas? non habes domi unde vel murem paſcas. RA. Proinde ſtu, confectis cæteris, abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter aſſum. Audin' hæc? SY. Plura quam vellem. RA. At vide, ut memineris. SY. Vix potero dimidium. RA. Etiam hic ſtas, ceſſator? Jam rediſſe oportuit. SY. Quis poſſit unus tot rebus obeundis ſufficere? Deduco, ac reduco. Sum illi à ſcopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus: Poſtremo non videor illi ſat occupatus, niſi ſim & coquus.

Undulatum.] Vulgo, de camelot.

Veredarium.] Quem vulgo curſorem aut poſtam vocamus.

Alia.

RA. Profer ocreas: nam equitandum eſt. SY. En adſunt. SA. Probe quidem abs te curatæ: totæ albent ſitu, Opinor nec exterſas, nec unctas hoc anno,

no, adeo rigent præ ſiccitate. Exterge ſub uvido panno: mox unge ad ignem diligenter, ac macera, donec molleſcant. SY. Curabitur. RA. Vbi calcaria? SY. Adſunt. RA. Verum, ſed obducta rubigine. Ubi frœnum & ephippia? SY. Sunt in promptu. RA. Vide ne quid deſit, aut ne quid ruptum, aut mox rumpendum, ne quid nobis ſit in mora, cum erimus in curſu. Propera ad ſellarium, & hoc lorum cura ſarciendum. Reverſus inſpice ſoleas, ſive calceos equorum, num qui clavi deſint, aut vacillent. Quam macilenti ſunt equi, quamque ſtrigoſi! Quoties abſterges, aut pectis illos in anno? SY. Imo quotidie. RA. Nimirum res ipſa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. SY. Minime. RA. Negas tu quidem, ſed aliud dicturi ſint equi, ſi loqui liceat: quamquam ſatis loquuntur ipſa macie. SY. Curo ſedulo. RA. Cur igitur tu habitior equis? SY. Quia non paſcor fœno. RA. Hoc igitur reſtat. Adorna manticam celeriter. SY. Fiet.

Monitoria pædagogica.

PÆDAGOGVS, PVER.

PÆ. TU mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeo moribus es agreſtibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quiſpiam, cui debes honorem, compone te in rectam corporis ſtatum, aperi caput. Vultus ſit nec triſtis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec inſtabilis, ſed hilari modeſtia temperatus: oculi verecundi, ſemper intenti in eum cui loqueris: juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec ſint geſticuloſæ manus, nec mordeto labrum, nec ſcabito caput, nec fodito aures. Veſtis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, geſtus, & habitus corporis ingenuam modeſtiam, & verecundam indolem præ ſe ferat. PV. Quid ſi mediter? PÆ. Fac. PV. Siccine ſatis? PÆ: Nondum. PV. Quid ſi ſic? PÆ. Propemodum. PV. Quid ſi ſic? PÆ. Hem ſatis eſt; iſthuc tene. ne ſis inepte loquax, aut præceps. Nec vagetur animus interim, ſed ſis attentus quid ille dicat. Si quid erit reſpondendum, id facito paucis, ac prudenter,

 ſubin-

ſubinde præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratia: atque identidem modice flectas alterum genu, præſertim ubi reſponſum abſolveris. Nec abeas, niſi præfatus veniam, aut ab ipſo dimiſſus. Nunc age, ſpecimen aliquod hujus rei nobis præbe. Quantum temporis abſuiſti à maternis ædibus? PV. Jam ſex ferme menſes. PÆ. Addendum erat, domine. PV. Iam ſex ferme menſes, domine. PÆ. Non tangeris deſiderio matris? PV. Nonnunquam ſane. PÆ. Cupis eam reviſere? PV. Cupio, domine, ſi id pace liceat tua. PÆ. Nunc flectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Cum loqueris, cave ne præcipites ſermonem, aut hæſites lingua, aut palato immurmures; ſed diſtincte, clare, articulate conſueſcito proferre verba tua. Si quem præteribis natu grandem, magiſtratum, ſacerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cum præteribis ædem ſacram, aut imaginem crucis. In convivio ſic te præbebis hilarem, ut ſemper memineris quid deceat ætatem tuam: Poſtremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recuſato modeſte: ſi inſtabitur, accipe, & age gratias: mox decerpta portiuncula, quod reliquum eſt, illi reddito, aut alicui proxime accumbenti. Si quis præbibet, hilariter illi bene precator, ſed ipſe bibito modice. Si non ſitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipſe ne quid loquaris, niſi rogatus. Si quid obſcœni dicetur, ne arride, ſed compone vultum, quaſi non intelligas. Ne cui obtrectato, ne cui temet anteponito, ne tua jactato, ne aliena deſpicito. Eſto comis etiam erga tenuis fortunæ ſodales. Neminem deferto. Ne ſis lingua futili. Ita fiet, ut ſine invidia laudem invenias, & amicos pares. Si videris convivium eſſe prolixius, precatus veniam, ac ſalutatis convivis, ſubducito te à menſa. Vide ut horum memineris. PV. Dabitur opera, mi præceptor. Nunquid aliud vis? PÆ. Adito nunc libros tuos. PV. Fiet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

De luſu.

NICOLAVS, HIERONYMVS, COCLES, PÆDAGOGVS.

NI. IAmdudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad ludendum. HI. Invitant quidem hæc omnia, ſed ſolus præceptor non invitat. NI. Subornandus orator quiſpiam, qui veniam extorqueat. HI. Apte quidem dictum, extorqueat. Nam citius clavam extorſeris è manu Herculis, quam ab hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. NI. Verum; ſed jam olim ille oblitus eſt, ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facillimus eſt & liberalis; hic parciſſimus, idemque difficillimus. HI. Attamen protrudendus eſt aliquis legatus, non admodum *verecundæ frontis, quem non illico *protelet ſuis ſævis dictis. NI. Eat qui volet; ego carere malo, quam rogare. HI. Nemo magis accommodus ad hanc legationem, quam Cocles. NI. Nemo profecto. Nam perfrictæ frontis eſt, ac bene linguax. Deinde ſenſum hominis pulchre callet. HI. I Cocles, ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. CO. Equidem experiar ſedulo. Verum ſi non ſucceſſerit, ne conferte culpam in oratorem veſtrum. HI. Bene ominare: ſi te ſatis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. CO. EO. Bene fortunet legationem meam * Mercurius. Salve præceptor. PÆ. Quid ſibi vult nugamentum hominis? CO. Salve præceptor obſervande. PÆ. Inſidioſa civilitas. Satis iam ſalveo. Dic quid velis. CO. Totus diſcipulorum tuorum grex orat ludendi veniam. PÆ. Nihil aliud quam luditis, etiam abſque venia. CO. Scit tua prudentia, vigorem ingeniorum excitari moderato luſu, quemadmodum nos docuiſti ex Quintiliano. PÆ. Sane ut iſthuc tenes, quod pro te facit. Laxamento opus eſt iis, qui vehementer laborant: vobis qui ſegniter ſtudetis, & acriter luditis, freno magis opus eſt, quam laxatis habenis. CO. Adnitimur pro viribus. Et ſi quid hactenus

Verecundæ.] Vide Prov. perfrictæ frontis.

Protelare.] Eſt abigere & longe propellere. Item exagitare ſignificat & perturbare Terent. in Phormione act. 1. ſc. 4.

Mercurius] Id eſt, nuncius, quia præſes eſt nunciorum.

nus ceſſatum eſt, poſt diligentia ſarcietur. PÆ. Oh ſartores! Quis erit fidejuſſor aut ſponſor, iſthuc futurus? Co. Ego capitis mei periculo non dubitem eſſe ſponſor. PÆ. Imo oculi periculo potius. Scio quam non ſit tutum tibi credere. tamen hic periculum faciam, quam ſis bonæ fidei. Si dederis verba, poſthac nequicquam mecum egeris. Ludant, ſed gregatim in campis. Ne divertant ad compotationes, aut alia nequiora. Mature ſe recipiant domum ante ſolis occubitum. Co. Fiet. Exoravi, quamquam ægre. HI. O lepidum caput! omnes amamus te plurimum. Co. Sed interim cavendum ne quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret. Fidejuſſi veſtro omnium nomine. Quod ſi quid accidat, non eſt quod me poſthac utamini legato. HI. Cavebitur. Sed quod luſus genus potiſſimum placet? Co. De hoc in campo conſultabimus.

Pila.

NI. Nulla res melius exercet omnes corporis partes, quam pila palmaria, ſed aptior hyemi, quam æſtati. HI. Nullum anni tempus nobis parum accommodum eſt ad ludendum. NI. Minus ſudabitur, ſi ludamus reticulo. HI. Imo reticulum piſcatoribus relinquamus; elegantius eſt palma uti. NI. Age, nihil moror: ſed quanti certabimus? HI. Talitro. ſic parcetur pecuniæ. NI. At ego malo fronti parci, quam pecuniæ. HI. Et mihi frons charior eſt pecunia. Aliquo periculo certandum eſt, alioqui friget ludus. NI. Sic res habet, ut dicis. HI. Utra pars prior evicerit tres luſus, ei victa pendet ſextam drachmæ partem: ſed hac lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, inſumatur in convivium, ad quod pariter vocentur omnes. NI. Placet lex; & rata eſto. Supereſt igitur ut ſortiamur partes. Nam ſumus ferme pares omnes, ut non admodum referat, quis cui conjungatur. HI. Tu tamen me longe peritior es. NI. Ut ſim; ſed tu felicior. HI. Etiam hic valet fortuna? NI. Illa nuſquam non regnat. HI. Age fiat ſortitio. Euge, bene cecidit: contigere quos volebam. NI. Et nos noſtræ ſodalitatis non pœnitet. HI. Agedum, ſimus viri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

viri. Amat victoria curam. Suum quiſque locum
graviter tueatur. Tu mihi conſiſte à tergo, ex-
cepturus pilam ſi me transvolet. Tu iſthic obſerva,
repulſurus huc ab adverſariis revolantem. NI. Ne
muſca quidem hac prætervolarit impune. HI. Agi-
te bonis avibus; mittite pilam in tectum. Qui miſe-
rit nihil præfatus, fruſtra miſerit. NI. Hem, accipe
igitur. HI. Mittito. Si miſeris extra lineas, aut
infra ſuprave tectum, veſtro damno fuerit, aut certe
nobis fraudi eſſe nolim. Tu ſane parum commode
mittis. NI. Tibi quidem, at nobis commode. HI. Ut
miſeris, ita remittam. Par pari referam. Sed præ-
ſtat ingenue legitimeque ludere. NI. In ludo pul-
chrum eſt arte vincere. HI. Fateor; atque etiam in
bello. Sed habet utraque pars ſuas leges. Et ſunt ar-
tes illiberales. NI. Credo, plures ſeptem. Signa
terminum teſtula, aut rudere, aut, ſi mavis, pileo tuo.
HI. Tuo malim. NI. Rurſus accipe pilam. HI. Mit-
te. Pone notam. NI. Habemus duos, terminos ſatis
longinquos. HI. Utcumque; ſed tamen vincibiles.
NI. Plane vincibiles, ſi nemo repugnet. HI. Euge
priorem metam prætercurrimus. Vicimus quinde-
cim. Heus, præbete vos viros: viceramus & hic, ſi
tu tuo conſtitiſſes loco. Sumus igitur pares. NI. Non
diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta
quinque. HI. Seſtertia? NI. Non. HI. Quid igitur?
NI. Numeros. HI. Quo pertinent numeri, ſi nihil eſt
quod numeres? NI. Noſter hic ludus eſt. HI. Præ-
propere tu quidem ante victoriam canis trium-
phum. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil
habebant. Varia eſt ut Martis, ita luſus alea. Habe-
mus triginta. Jam rurſus pares ſumus. NI. Nunc
ſerio res agitur. Euge, ſucceſſit; habemus potio-
res. HI. Non diu habituri. Dixin'? Rurſum æquali
fortuna ſumus. NI. Diu nutat fortuna, velut anceps,
utris velit addicere victoriam. O fors fortuna, ſi
nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge audi-
vit votum. Penes nos eſt hujus certaminis victoria.
Pone notam cretaceam, ne excidat. HI. Jam * ap-
petit veſpera, & ſudatum eſt ſatis: præſtat à luden-
do deſiſtere, ne quid nimis. Supputemus lucrum.

 NI.

Appetit veſpera.] Appetit pro inſtat, quoties eſt ver-
bum neutrale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

NI. Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Reſtat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis ſolvet precium pilarum? HI. Omnes ex æquo, pro ſua quiſque portione. Nam lucrum exilius eſt, quam ut inde poſſit aliquid decidi.

Ludus Globorum miſſilium.

ADOLPHVS, BERNARDVS, ARBITRI.

AD. TU toties apud me gloriatus es, te mirum quendam eſſe artificem in certamine mittendorum globorum. Age, libet experiri, qui vir ſies. BE. Nihil detrecto, huc ſi quid libet. Nunc tu plane, quod dici ſolet, * in planiciem provocas equum. AD. Et tu ſenties me non eſſe aſinum. BE. Placetne * monomachia, ut unus cum uno congrediatur, an mavis adjungi ſocios periculi? AD. Malo * μονομαχεῖν, ne qua pars victoriæ decidatur alteri. BE. Iſthuc & ipſe malo, ut laus in ſolidum ſit mea. AD. Hi ſpectatores erunt; & arbitri. BE. Recipio. Sed quod erit victori brabeum, aut quæ victo pœna? AD. Quid ſi victo amputetur auricula? BE. Imo teſtium alter exſecetur potius. Non eſt magnificum certare pro pecunia. Tu Gallus es, ego Germanus; decertemus pro ſuæ uterque gentis gloria. AD. Si vicero, tu ter exclamabis, Floreat Gallia: ſi victus, quod abſit, fuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. BE. Age placet conditio. Adſit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, ſunt æquales ſphæræ. AD. Noſti ſaxum illud prominens haud procul à porta? BE. Novi. AD. Ea erit meta, & hæc linea. BE. Eſto: ſed ſint, inquam, pares globi. AD. Minus diſcernas ovum ab ovo, aut ficum à ficu. Sed mea non refert, utrum malis; elige. BE. Mitte. AD. Heus, tu mihi non brachium, ſed baliſtam habere videris, ita torques globum. BE. Satis momordiſti labrum, ſatis rotaſti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! ſed tamen vinco. AD. Niſi ſceleratus ille laterculus obſtitiſſet, præverteram te. BE. Conſiſte in ſphæræ tuæ veſtigio. AD. Non utar

dolo

In planiciem.] Vide proverbium.

Monomachia.] Singulare certamen.

Μονομαχεῖν.] Singulari certamine congredi.

olo malo. Cupio virtute, non fraude vincere: uandoquidem de gloria certamen eſt. Bene vertat. E. Ingens profecto jactus. AD. Ne ride prius quam viceris. Adhuc pene ſumus pares. BE. Nunc es agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. Vici, canta. AD. Sed definiendum erat, quoto ludo conſtaret victoria. Nam primo nondum incaluerunt vires. BE. Definiant arbitri. AR. Tertio. AD. Placet. BE. Quid ais? Agnoſciſne victorem? AD. Tibi fortuna magis aſpiravit: viribus & arte non tibi ceſſero. Sed quod arbitri pronuntiaverint, id ſequar. AR. Germanus vicit; & hoc glorioſior eſt victoria, quod talem artificem vicerit. BE. Nunc canta, Galle. AD. * Sum raucus. BE. Hoc Gallis novum non eſt: ſed tamen coccyſſa. AD. Floreat Germania ter. BE. Imo ter hoc erat canendum. Contraximus ſiticulam; eamus ad compotatiunculam; ibi perficietur cantio. AD. Non recuſo, ſi ita videtur arbitris. BE. Ita commodius eſt. Melius canet Gallus * colluto gutture.

Sum raucus] Alluſit ad Gallos gallinaceos, quibus natura adeſt vox rauca, qui proprie dicuntur coccyſſare, unde & Galli vulgo vocant Gallum *cocq*

Colluto] Ita *Perſius*. Guttur mobile colluerit. Solet enim medicamentis vox fieri mollior, quod fit hic vino.

Ludus Sphæræ per Annulum ferreum.

GASPAR, ERASMIVS.

GA. AGe, nos auſpicabimur. Victo ſuccedet Marcolphus. ER. Sed quod erit victori præmium? GA. Victus ex tempore faciet & recitabit diſtichon in laudem victoris. ER. Accipio egem. GA. Vis ne ſortiamur, uter prior incipiat? ER. Eſto tu Prior, ſi libet; ego malim eſſe Abbas. GA. Hoc tua conditio potior eſt, quod tibi nota eſt area. ER. Verſaris in tua arena. GA. In hac exercitatior ſum, quam in libris. Tamen iſtud perquam exigui momenti eſt. Æquum eſt, ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiare nonnihil. GA. Imo iſthuc abs te peterem juſtius: ſed parum eſt honeſta precaria victoria. Is demum vincit, qui ſuo Marte vincit. Ita ſumus pares, ut non melius commiſſus fuerit olim cum * Bitho Bacchius. ER. Tua ſphæra com-

Cum Bitho.] Vide Chiliad.

commodior eſt mea. GA. Et tua vola vincit meam. ER. Ludito legitime, abſque technis, ac dolo malo. GA. Dices, tibi rem eſſe cum homine probo. ER. Sed prius audire cupio hujus * ſphæriſterii plebiſcita. GA. Quaternio ludum abſolvit. Qui hanc lineam præterierit, in damno eſt, reliquos limites ſi tranſilias, ſine fraude fiet. Qui globum ſuo loco moverit, perdit jus feriendi. ER. Intelligo. GA. En occluſi tibi portam. ER. Sed iſthinc te excutiam. GA. Id ſi feceris, cedam tibi hujus certaminis * palmam. ER. Bona fide? GA Optima. Non enim potes alia via, niſi ſic mittas ſphæram tuam in parietem, ut reſiliat in meam. ER. Id experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulſus es? GA. Fateor: utinam tam ſapiens eſſes, quam es felix. ſed iſthuc centies tentanti, vix ſemel ſucceſſerit. ER. Imo ſi quid audes deponere pignoris, niſi tertio quoque experimento ſucceſſerit, vinces. Sed interim redde pactum præmium. GA. Quodnam. ER. Diſtichon. GA. Reddam. ER. Et quidem ex tempore. Quid arrodis unguem? GA. Habeo. ER. Recita clare. GA. Clariſſime.

Plaudite victori juvenes hic quotquot adeſtis:
*Nam me qui vicit, * doctior eſt nebulo.*

Nonne diſtichon habes? ER. Habeo: ſed quale abs te allatum eſt, tale tibi referetur.

Sphæriſterii.] Sphæriſterium, locus in quo ſphæris luditur. Habent autem quæque peculiares ſuas leges.

Palmam.] Signum pro re ſignata, id eſt, victoria.

Doctior eſt.] Philoſophus quidam apud Laertium, videns quendam laſciva ſaltatione geſtientem. Quo melius, inquit, feceris hoc deterius facis in re mala: quo melior eſt artifex, hoc vir eſt pejor.

Saltus.

VINCENTIVS, LAVRENTIVS.

VI. LIbet ne decertare ſaltu? LA. Ludus iſte non convenit pranſis. VI. Quam ob rem? LA. Quia * ventris ſaburra gravat corpus. VI. Non admodum ſane, qui pranſi ſint in pædagogio. Nam ibi plerumque cœnaturiunt priusquam abſolverint prandium. LA. Quod igitur ſaliendi genus placet? VI. Auſpicemur ab eo quod eſt ſimpliciſſimum, à ſaltu

Ventris ſaburra.] Saburra, onus navis, quo libratur adverſus fluctus. & Plautus inquit de fœmina: Nos mulieres ſaburratæ largiloquæ ſumus.

ſaltu locuſtarum, ſive magis ranarum, utraque tibia, ſed junctis pedibus. Qui longiſſime promoverit cingulum, coronam feret. Hujus ubi erit ſatietas, aliud atque aliud genus experiemur. LA. Equidem nullum recuſabo genus, niſi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem eſſe cum chirurgis. VI. Quid ſi certemus unica tibia? LA. Iſte ludus eſt *Empuſæ; valeat. VI. Haſtæ innixum ſalire, cumprimis eſt elegans. LA. Liberalius eſt certare curſu. Siquidem hoc certaminis genus apud *Virgilium propoſuit & Æneas. VI. Verum; ſed idem propoſuit & cæſtuum certamen; quo non delector. LA. Deſigna *ſtadium. Hoc loco ſit carcer, quercus iſta ſit meta. VI. Sed utinam adeſſet Æneas, qui proponat & præmia victori. LA. Victori abunde magnum præmium eſt gloria. VI. Victo potius dandum erat præmium, ſolatii gratia. LA. Sit igitur victo præmium, ut *lappa coronatus redeat in urbem. VI. Equidem non recuſarim, ſi tu præcedas tibia canens. LA. Eſt ingens æſtus. VI. Nec mirum, quum ſit *ſolſtitium æſtivum. LA. Præſtiterat natare. VI. Mihi non placet ranarum vita. Animal ſum terreſtre, non *amphibion. LA. Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cumprimis habebatur liberale. VI. Imo etiam utile. LA. Ad quid? VI. Si fugiendum ſit in bello, ibi potiſſimum valent qui ſeſe curſu pedum & natatu exercuerunt. LA. Artem narras haudquaquam aſpernandam. Neque enim minus laudis eſt aliquando bene fugere, quam fortiter pugnare. VI. Sum plane rudis & imperitus natandi, nec ſine periculo verſamur in alieno elemento. LA. Sed aſſueſcere oportet; nemo naſcitur artifex. VI. At ego iſtius generis artifices permultos audio nataſſe, ſed non enataſſe. LA. Experieris primum in

Empuſæ.] Spectrum eſt apud Ariſtophanem. quod apparet unica tibia, unde & Græci nomen dedere.

Apud Virgil.] Lib. 5. Æneid.

Stadium.] Alias certa magnitudo eſt, alias locus in quo curritur.

Lappa.] Herba acuta & ſpinoſa.

Solſtitium.] Alluſum eſt *Virgilii* iſti: Solſtitium pecori defendite, jam venit æſtas Torrida.

Amphibion.] Amphibia dicuntur quæ ſimul & in aqua vivunt & in terra, ut crocodilus, anates, anſeres, cygni, & ſimilia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

innixus ſuberi. VI. Nec * ſuberi fido magis quam pedibus: ſi vobis cordi eſt natatio, ſpectator eſſe malo, quam certator.

Suberi] Græce φέλλος, corticis genus ſemper fluitans. unde qui diſcunt natare, ſubjiciunt pectori. *Horat.* Nabis ſine cortice.

Confabulatio Pia.

ERASMUS, GASPAR.

ER. VNde nobis prodis? E popina quapiam? GA. Bona verba. ER. E ſphæriſterio? GA. Ne hoc quidem. ER. Ex * ænopolio? GA. Nequaquam. ER. Quando non aſſequor divinando, dic ipſe. GA. Ex æde Virgini matri ſacra. ER. Quid illic tibi negocii eſt? GA. Salutem dixi nonnullis. ER. Quibus? GA. Chriſto, ac divis aliquot. ER. Religioſior tu quidem es, quam pro ætate. GA. Imo nullam ætatem non decet religio. ER. Si cupiam eſſe religioſus, patiar mihi injici cucullam. GA. Atque ego idem facerem, ſi, quantum caloris adfert, tantundem pietatis adferret cuculla. ER. Ajunt vulgo, pueros angelicos in ſatanam verti, ubi conſenuerint. GA. Sed ego proverbium iſthuc ab autore ſatana natum arbitror. Imo vix exiſtimo: ſenem eſſe vere pium, niſi qui à teneris annis aſſueverit. Nihil felicius diſcitur, quam quod ab ipſa ſtatim pueritia diſcitur. ER. Quid igitur eſt religio? GA. Eſt purus cultus numinis, & obſervatio præceptorum illius. ER. Quæ ſunt illa? GA. Longum eſt; ſed ut in ſumma dicam, in rebus quatuor eſt ſita. ER. In quibus? GA. Primum, ut recte pieque ſentiamus de Deo, de ſcripturis divinis: atque ut illum non vereamur modo, tanquam dominum, verum etiam amemus ex intimis affectibus, ut patrem beneficentiſſimum. Secundum, ut ſumma cura tueamur innocentiam: ea eſt, ne quem lædamus. Tertium, ut teneamus caritatem, hoc eſt, ut de omnibus, quantum datur, bene mereamur. Quartum, ut ſervemus patientiam. Ea præſtat, ut mala nobis illata, ſi mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciſcentes, nec malum malo referentes. ER. Næ tu probus es Concionator. Sed præſtas iſta, quæ doces? GA. Equidem ad-

Oenopolion.] Græcum eſt οἰνοπώλιον, taberna vinaria.

adnitor pro mea virili. ER. Qui poteſt pro virili, cum ſis puer? GA. Meditor pro viribus, & quotidie mecum ineo rationem: ſi quid ceſſatum fuerit, corrigo: illud præter decorum, hoc dictum petulantius, hoc factum incircumſpectius, hoc taceri præſtiterat, illud omiſſum. ER. Quando * ſubducitur iſta ratio? GA. Ferme ſub noctem, aut ſi quando magis vacat. ER. Sed age, dic mihi, quibus ſtudiis totum tranſigis diem? GA. Nihil celabo tam fidum ſodalem. Mane, ſimul atque ſum expergefactus, (id fere fit ad ſextam, aut quintam,) pollice ſignum crucis pingo in fronte & in pectore. ER. Quid deinde? GA. Auſpicor initium diei, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. ER. Pie ſane. GA. Mox paucis ſaluto Chriſtum. ER. Quid illi narras? GA Ago gratias, quod eam noctem mihi voluerit eſſe proſperam, precorque ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipſius gloriam, & animæ meæ ſalutem: utque is, qui eſt vera lux occaſum neſciens, ſol æternus, omnia vivificans, alens, exhilarans, dignetur illuceſcere menti meæ, ne uſquam * impingam in ullum peccatum, ſed ipſius ductu perveniam ad vitam æternam. ER. Haud inauſpicatum diei exordium. GA. Deinde ſalutatis parentibus, quibus ſecundum Deum primam debeo pietatem, cum tempus eſt, confero me ad ludum literarium, ſed ut per templum, ſi commodum eſt, ſit mihi tranſitus. ER. Quid illic? GA. Rurſus tribus verbis ſaluto Ieſum, ac divos divaſque omnes, ſed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiares. ER. Næ tu mihi prope legiſſe videris illud Catonis, Saluta libenter. Non ſat erat mane ſalutaſſe, niſi mox denuo ſalutares? An non vereris ne moleſtus ſis immodico officio? GA. Amat Chriſtus ſubinde appellari. ER. Sed ineptum videtur alloqui, quem non vides. GA. Nec eam mei partem video, qua illi loquor. ER. Qua? GA. Animo. ER. Sed ocioſum eſt ſalutare non reſalutantem. GA. Reſalutat frequenter arcano afflatu. Denique abunde re-

Subducitur.] Metaphora ducta à calculatoribus.

Impingam.] Metaphora ab offendentibus ad lapidem aut aliud quippiam.

reſalutat, qui dat quod petitur. ER. Quid hic ab illo flagitas? Nam video, tuas ſalutationes eſſe peraces, cujuſmodi fere ſunt mendicorum. GA. Sane non procul aberras à ſcopo. Precor enim ut, qui puer duodecim annos natus, ſedens in templo docuit ipſos doctores, cuique pater cœlitus emiſſa voce dedit autoritatem docendi mortalium genus, quum diceret: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt: ipſum audite: quippe eſt æterna ſapientia ſummi patris, illuſtrare dignetur ingenium meum ad perdiſcendas honeſtas literas, quibus utar ad ipſius gloriam. ER. Quos autem habes divos tibi peculiares? GA. Ex Apoſtolis Paulum, ex martyribus Cyprianum, ex doctoribus Hieronymum, è virginibus Agnetem. ER. Quæ res iſtos tibi conciliavit? electio, an caſus? GA. Sortito obvenerunt. ER. Atque iſtos nihil aliud quam ſalutas? An ab his quoque mendicas aliquid? GA. Precor ut me ſuis ſuffragiis Chriſto commendent, efficiantque ut illius munere aliquando contingat in ipſorum venire contubernium. ER. Sane rem non vulgarem petis. Quid tum poſtea? GA. Ad ludum propero, & quod is locus poſtulat, toto ago pectore. Sic enim imploro Chriſti præſidium, quaſi citra illius opem nihil efficiat noſtrum ſtudium: ſic ſtudeo, quaſi ille nihil auxilii ſit laturus, niſi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam, ne merito vapulem, ne quid dicto factove vel præceptorem offendam, vel ſodales meos. ER. Probus es, quum iſta cogitas. GA. Quum dimiſſus à ludo domum propero, rurſus, ſi licet, per ædem ſacram iter facio, rurſuſque tribus verbis ſaluto Ieſum. Si quid eſt obſequii præſtandum parentibus, obeo. Quod ſi quid etiam ſupereſt temporis, mecum aut cum ſodali repeto quod prælectum eſt in ſchola. ER. Næ tu perparcus es * temporis. GA. Nec mirum, ſi parcus ſum rei, ut multo precioſiſſimæ, ita irrecuperabilis. ER. At Heſiodus docet, in medio parcendum eſſe: in principio præproperam, * in fine ſeram eſſe parſimoniam. GA. Recte

* He-

Temporis.] Ἐλλειψις, ſcil. emenſor vel computator.

In fine.] Vide prov. Sera in fundo parſimonia.

* Heſiodus de vino; ſed ætatis nulla eſt intempeſtiva parſimonia. Dolium ſi ſinas, non exhauritur. At ætas nunquam non defluit, ſive dormias, ſive vigiles. ER. Fateor: ſed quid deinde rei geritur? GA. Adornata parentibus menſa, recito conſecrationem; deinde prandentibus miniſtro, donec jubeor & ipſe prandium ſumere. Actis gratiis, ſi quid vacat, luſu quopiam honeſto laxo animum cum ſodalibus, donec hora revocat in ludum à luſu. ER. Ac rurſum ſalutatur Ieſus? GA Salutatur, ſi commodum eſt * Sin eſt cur aut non vacet, aut non ſit tempeſtivum, tamen præteriens templum, cogitatiuncula ſaluto. Rurſus in ludo totis viribus hoc agitur, quod locus poſtulat. Domum reverſus, idem ago quod ante prandium A cœna ſuavibus fabulis memet oblecto, mox proſperam noctem precatus parentibus ac familiæ, mature me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo, quibus ſtudiis is dies peractus ſit. * Si quid eſt gravioris admiſſi, Chriſti clementiam imploro ut ignoſcat, polliceorque meliora: ſi nihil eſt, ago gratias illius beneficentiæ, quod me ſervarit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab inſidiis mali genii, & ab obſcœnis ſomniis. His factis, lectum ingreſſus, frontem ac pectus ſigno crucis imagine, ac me compono ad ſomnum ER. Quo pacto te componis? GA. Nec pronus cubo, nec ſupinus, ſed primum lateri dextro innitens, brachiis ita tranſverſim ſeu decuſſatim complicatis, ut pectus muniant figura crucis, dextra manu ſiniſtro admota humero, læva dextro. Ita dormio ſuaviter, donec aut expergiſcar ipſe, aut exciter. ER. * Sanctulus es, qui iſta poſſis. GA. Imo ſtultulus es, qui iſta dicas. ER. Laudo inſtitutum, ſi queam aſſequi. GA. Velis tantummodo. Nam ubi aſſueveris pauculos menſes, erunt hæc etiam ſuavia; adeo vertentur in naturam. ER. Sed nihil audio de ſacris. GA. Nec hac parte mihi deſum, diebus præcipue feſtis. ER. In his quomodo te geris?

GA-

Heſiodus.] Ab autoritate.
Sin.] Correctio.
Si quia.] Elegans morale.

Sanctulus.] Μείωσις duplex, quarum altera mordax eſt, altera μεμπτική.

GA. Primum omnium excutio me ipſum, num qua labe peccati ſit animus contaminatus. ER. Id ſi comperias, quid tum? ſubducis te ab altari? GA. Nequaquam corpore, ſed animo me ſubmoveo, ac veluti procul ſtans, nec audens attollere oculos ad patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum, dicens illud ex Euangelio cum publicano: * Domine, propitius eſto mihi peccatori. Deinde, ſi ſenſero, quempiam offenſum à me, eum curo placandum è veſtigio, ſi licet: ſin minus, ſtatuo in animo, mihi, cum primum licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, doque operam, ut qui læſit, agnoſcat errorem ſuum, & reſipiſcat. Sin ejus rei nulla ſpes eſt, vindictam omnem Deo relinquo. ER. Iſthuc durum eſt. GA. An hoc durum, condonare levem noxiam fratri tuo, cujus ignoſcentia tibi mutua ſit frequenter opus: quum Chriſtus omnia commiſſa noſtra nobis ſemel condonarit, & quotidie condonet? Imo mihi videtur hæc non eſſe liberalitas in proximum, ſed fœneratio apud Deum: * perinde quaſi conſervus ex pacto remittat conſervo tres drachmas, ut ipſi dominus condonet talenta decem. ER. Perpulchre tu quidem philoſopharis, ſi modo certum ſit quod ais. GA. An poſtulas aliquid certius euangelica cautione? ER. Non eſt æquum. Sed ſunt qui ſe non credant eſſe Chriſtianos, niſi quotidie Miſſam, ut appellant, audierint. GA. Horum inſtitutum equidem non damno; præſertim in his qui abundant ocio, quive totos dies occupantur profanis negociis. Tantum illos non approbo, qui ſuperſtitioſe ſibi perſuaſerunt, diem fore parum fauſtum, niſi fuerint eum auſpicati à Miſſa: & ſtatim à ſacro ſe conferunt vel ad negociationem, vel ad prædam, vel ad aulam: ubi ſi, quod per fas nefaſque gerunt, ſucceſſerit, Miſſæ imputant. ER. Suntne qui ſic deſipiant? GA. Magna pars hominum. ER. Sed redi ad ſacrum. GA. Si licet, adſto vicinus altari ſacro, quo percipere queam ea quæ ſacrificus recitat, præſertim Epiſtolam & Euangelium. Ex his aliquid conor decerpere, quod infigam animo meo: id mecum aliquandiu

Domine.] Lucæ 18.

Perinde.] Arguit ex comparatis à majori ad minus.

diu * rumino. ER. Nihil interim oras? GA. Oro, ſed cogitatione magis quam ſtrepitu labiorum. Ex his, quæ recitat ſacerdos, arripio precandi occaſionem. ER. Dic iſtud explanatius: nam non ſatis aſſequor quid velis. GA. Dicam. Finge recitari epiſtolam, Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Ad hæc verba ſic mecum loquor Chriſto: Vtinam vere ſim azymus, purus ab omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Ieſu, qui ſolus es ab omni malitia purus ac ſincerus, largire ut indies & ipſe magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rurſum, ſi forte legatur Euangelium de ſeminante ſemen ſuum, ſic oro mecum: Felix ille, qui meretur eſſe terra bona: precorque, ut me ex terra parum frugifera, ſua benignitate faciat terram bonam, ſine cujus beneficio nihil omnino bonum eſt. Sint hæc exempli cauſa dicta: nam ſingula perſequi prolixum ſit. Sed, ſi contingat ſacrificus mutus, quales multos habet Germania, aut non detur adeſſe propius altari, fere libellum paro, in quo deſcriptum ſit ejus diei Euangelium & Epiſtola; inde ipſe aut pronuncio, aut oculis lego. ER. Intelligo: ſed quibus cogitationibus potiſſimum tranſmittis hoc tempus? GA. Ago gratias Ieſu Chriſto pro ineffabili caritate, quod genus humanum ſua morte redimere dignatus eſt; & oro, ne patiatur ſuum ſacroſanctum ſanguinem pro me fruſtra fuſum eſſe, ſed ſuo corpore ſemper paſcat animum meum, ſuo ſanguine vivificet ſpiritum meum, ut paulatim adoleſcens virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illius myſtici, quod eſt eccleſia: nec unquam deficiam ab illo ſanctiſſimo fœdere, quod in extrema cœna diſtributo pane, & porrecto poculo, pepigit cum diſcipulis ſuis electis, & per hos cum omnibus qui per baptiſmum in ſocietatem illius inſiti ſunt. Quod ſi ſenſero vagari cogitationem, lego Pſalmos aliquot, aut aliud quippiam pium, quod animum ab evagando cohibeat. ER. Habes in hoc pſalmos certos? GA. Habeo; ſed quos non ita mihi ipſi indixi quin omittam, ſi cogitatio quæpiam incidat, quæ magis reficiat animum meum, quam illa pſalmorum recitatio.

ER. Quid

Rumino.] Lepide tranſlatum à pecoribus ruminantibus

ER. Quid de jejunando? GA. Cum jejunio mihi nihil eſt negocii. Sic enim me docuit Hieronymus, non eſſe valetudinem atterendam jejuniis, donec corpus ætate robur juſtum collegerit. Nondum autem egreſſus ſum annum decimum ſeptimum. Sed tamen, ſi ſenſero, opus, prandeo, cœnoque parcius, * quo me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum. ER. Poſteaquam cœpi ſemel, * expiſcabor omnia. Quomodo affectus es erga conciones? GA. Optime. Ad has non minus religioſe accedo, quam ad ſacram ſynaxim. Et tamen deligo, quos audiam. * Sunt enim quos præſtat non audiſſe. Quod ſi talis contingit, ut ſi nemo contingit, tempus hoc tranſigo ſacra lectione: lego Euangelium & Epiſtolam cum interpretatione Chryſoſtomi aut Hieronymi, aut ſi quis alius occurrit pius ac doctus interpres. ER. Sed * magis afficit viva vox. GA. Fateor; & audire malo, ſi detur concionator tolerabilis: ſed non videor omnino caruiſſe concione, ſi Chryſoſtomum aut Hieronymum ſcripto loquentem audiero. ER. Non opinor. Sed quid te delectat confeſſio? GA. Magnopere: nam confiteor quotidie. ER. Quotidie? GA. Sic eſt. ER. Alendus eſt igitur tibi proprie ſacerdos. GA. Sed illi confiteor, * qui vere ſolus remittit peccata, cui eſt poteſtas univerſa. ER. Cuinam? GA. Chriſto. ER. An iſtud ſat eſſe putas? GA. Mihi quidem ſat eſſet, ſi ſat eſſet Proceribus Eccleſiæ & conſuetudini receptæ. ER. Sed quos tandem appellas Eccleſiæ proceres? GA. Pontifices, Epiſcopos, Apoſtolos. ER. Et inter hos annumeras Chriſtum? GA. Is eſt omnium ſine controverſia * colophon. ER. Et hujus receptæ confeſſionis autor? GA. Is quidem autor eſt omnis boni: ſed an ipſe inſtituerit hanc confeſſionem, qualis nunc eſt in uſu Eccleſiæ, Theologis excutiendum relinquo. mihi puero & idiotæ ſufficit majorum autoritas. Hæc eſt certe præcipua confeſſio: nec eſt facile

Quo me.] Cauſa finalis.
Expiſcabor.] Metaphora. id eſt, ſciſcitabor.
Sunt enim.] Ratio ab utili.
Magis.] Proverb, Viva vox magis afficit.
Qui vere.] Περίφρασις Dei, vel, ut ipſe explicat ſe, Chriſti.
Colophon.] Præcipuus, & caput.

cile confiteri Chriſto. Non confitetur illi, niſi qui ex animo iraſcitur ſuo peccato. Apud illum expono, deploroque, ſi quid admiſi gravius; clamo, lacrymor, ploro, me ipſum execror, illius imploro miſericordiam: nec finem facio, donec ſenſero peccandi affectum penitus expurgatum è medullis animi, & ſuccedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat, ut adeam ſacroſanctam menſam corporis & ſanguinis dominici, confiteor & ſacerdoti, ſed paucis, & non niſi ea quæ certo videntur crimina: aut ejuſmodi, ut vehemens ſuſpicio ſit crimen eſſe. Neque vero protinus arbitror eſſe piaculum, hoc eſt, enorme crimen, quod admittitur adverſus quaſlibet conſtitutiones humanas, niſi contemptus acceſſerit malitioſus. Imo vix arbitror crimen capitale, cui non ſit adjuncta malitia, hoc eſt, perverſa voluntas. ER. Laudo, quod ſic es religioſus, ut tamen ſuperſtitioſus non ſis. Hic quoque puto locum eſſe proverbio, Nec omnia, nec paſſim, nec quibuſlibet. GA. Deligo mihi ſacerdotem, cui credam arcana pectoris. ER. Iſthuc eſt * ſapere. Sunt enim permulti, quod compertum eſt, qui, quod accipiunt in confeſſionibus, effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente, quæ præſtiterat tacuiſſe. Sunt indocti & ſtolidi, qui ob ſordidum quæſtum præbent aurem verius quam animum, cum nec dijudicent inter noxiam & recte factum, nec docere poſſint, nec conſolari, nec conſulere. Hæc ſic habere, frequenter audivi ex multis, & ipſe partim expertus ſum. GA. Et ego nimium. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, ſpectatæ integritatis, linguæ continentis. ER. Profecto felix es, qui iſta mature ſapere cœperis. GA. Denique illa prima mihi curarum eſt, ne quid committam, quod cum periculo credam ſacerdoti. ER. Nihil melius, ſiquidem poſſis cavere. GA. Nobis quidem difficillimum eſt; ſed, auxiliante Chriſto, facile eſt. Primum eſt, ut adſit bona voluntas. Eam mihi ſubinde renovo, præſertim diebus dominicis.

Sapere.] Verbum loco nominis ſubſtantivi: id eſt ſapientia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Deinde ſubduco me ipſum pro viribus ab improborum conſortio; & ſodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu fiam melior. Er. Recte tibi conſulis. Corrumpunt enim mores bonos colloquia prava. Ga. Ocium ceu peſtem quandam fugio. Er. Nec mirum: nam nihil malorum non docet ocium. Sed, ut nunc ſunt hominum mores, ſolus vivat oportet, qui velit abeſſe à malorum conſortio. Ga. Non omnino vanum eſt quod dicis. Plures enim mali, ut Græcus ille ſapiens dixit. Sed ex paucis optimos deligo. Et probus ſodalis nonnunquam ſodalem reddit meliorem. Vito luſus, qui provocant ad nequitiam: utor innoxiis. Comem me præbeo omnibus: ſed familiarem non niſi bonis. Quodſi quando incidero in malos, aut corrigo blande monendo, aut diſſimulo, toleroque: ſi video non profecturus, certe cum primum licet, memet ab illis * ſuffuror. Er. Nunquamne * titillavit animum tuum libido capiundæ cucullæ? Ga. Nunquam; ſed crebro ſolicitatus ſum à quibuſdam ab hoc ſeculo, velut à naufragio, ad portum monaſteriorum vocantibus. Er. Quid ego audio? Captabant prædam? Ga. Miris technis adorti ſunt & me, & parentes. Sed mihi ſtat ſententia, non addicere me vel matrimonio, vel ſacerdotio, vel inſtituto monachorum, aut ulli vitæ generi, unde poſt me non queam extricare, priuſquam mihi fuero pulchre notus. Er. Quando iſthuc erit? Ga. Fortaſſe nunquam. Sed ante annum vigeſimum octavum nihil ſtatuetur. Er. Cur ita? Ga. Quia audio paſſim tam multos ſacerdotes, monachos, & maritos deplorantes, quod ſeſe temere * præcipitarint in ſervitutem. Er. Cautus es, qui capi nolis. Ga. Interim tria mihi curæ ſunt. Er. Quænam iſta? Ga. Ut proficiam in probitate morum. Dein, ſi id nequeam, certe tuear illibatam innocentiam ac famam. Poſtremo, paro mihi bonas literas ac diſciplinas, in quovis vitæ genere futuras uſui. Er. Sed interim à * poëtis abſtines? Ga. Non in totum, ſed

Suffuror.] Id eſt, illorum conſortium effugio.

Titillavit.] Invaſit, inceſſit, cepit.

Præcipitarint.] Id eſt temere conjecerint.

Poëtis.] Qui, & quomodo legendi.

ſed caſtiſſimos quoſque potiſſimum lego. Quod ſi quid inciderit parum verecundum, prætercurro, * quemadmodum Uliſſes obturatis auribus Sirenas præternavigavit. Er. Sed cui interim ſtudiorum generi te potiſſimum addicis? Medicinæ, Juri Cæſareo aut Pontificio, an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ literæ, philoſophia, pariter conducunt ad omnem profeſſionem. Ga. Nondum ulli me plane addixi, ſed ex omnibus guſtum aliquem capio, ne cujuſquam plane ſim rudis: utque, deguſtatis ſingulis, certius eligam, cui ſim accommodus. Medicina ubivis terrarum certiſſimum viaticum eſt: Juris prudentia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cumprimis placeret, niſi me mores quorundam & moroſæ inter ipſos contentiones offenderent. Er. Non facile labitur, qui ſic pedetentim incedit. Complures hiſce temporibus abſtinent à Theologia, quod vereantur, ne vacillent in fide catholica, cum videant, nihil non vocari in quæſtionem. Ga. Ego, quod lego in ſacris litteris & in ſymbolo, quod dicitur Apoſtolorum, ſumma fiducia credo, nec ultra ſcrutor. Cætera permitto Theologis diſputanda ac definienda, ſi velint. Si quid tamen receptum eſt uſu populi Chriſtiani, quod non plane pugnet cum ſacris literis, hactenus ſervo, ne cuiquam ſim offendiculo. Er. * Quis Thales te docuit iſtam philoſophiam? Ga. Fuit mihi admodum puero conſuetudo domeſtica cum integerrimo viro Joanne Coleto. Noſtin' hominem? Er. Quid ni? tanquam te. Ga. Is eam ætatem hujuſmodi præceptiunculis imbuit. Er. non invidebis, ſi me præbeam æmulum inſtituti tui? Ga. Imo iſthoc nomine mihi futurus es multo charior. Scis enim, ſimilitudine morum conglutinari familiaritatem ac benevolentiam. Er. Verum; ſed non inter competitores ejuſdem magiſtratus, quum ſimili laborent morbo. Ga. Nec inter ejuſdem ſponſæ procos, quum pariter laborent amore. Er. Sed extra jocum, experiar imitari rationem iſtam. Ga. Precor ut tibi vertat quam optime. Er. Fortaſſis aſſe-

 quar-

Quemadmodum.] Illuſtratio ab exemplo.

Quis Thales.] Thaleti primas tribuunt inter ſapientes.

quar te. GA. Utinam & præcurras. Sed interim non operiar te; quin ipſe quotidie me ipſum ſuperare contendo: ſed tamen adnitere, ſi potes, ut antevertas.

Venatio.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS, LAURENTIUS, BARTHOLUS.

PA.* TRahit ſua quemque voluptas. mihi placet venatio. TH. Placet & mihi: ſed ubi canes, ubi venabula, ubi caſſes? PA. Valeant apri, urſi, cervi & vulpes; nos inſidiabimur cuniculis. VI. At ego laqueos injiciam locuſtis. Inſidiabor gryllis. LA. Ego ranas captabo. BA. Ego papiliones venabor. LA. Difficile eſt ſectari volantia. BA. * Difficile; ſed pulchrum: niſi pulchrius eſſe ducis ſectari lumbricos aut cochleas, quia carent alis. LA. Equidem malo inſidiari piſcibus; eſt mihi hamus elegans. BA. Sed unde parabis eſcam? LA. Lumbricorum ubique magna eſt copia. BA. Eſt, ſi tibi velint prorepere è terra. LA. At ego mox efficiam, ut multæ myriades proſiliant. BA. Quo pacto ?. incantamentis? LA. Videbis * artem. Imple hanc ſitulam aqua. Hos juglandium ſummos cortices virentes confractos immittito. Hac aqua perfunde ſolum. Nunc obſerva pauliſper. Vides emergentes? BA. Rem prodigioſam video. *Sic olim, opinor, exiliebant armati ex ſatis ſerpentis dentibus. Sed plerique piſces delicatioris & elegantioris ſunt palati, quam, ut eſca tam vulgari capiantur. LA. Novi quoddam inſecti genus, quo talibus inſidiari ſoleo. BA. Tu vide an poſſis imponere piſcibus; ego ranis faceſſam negocium. LA. Quomodo? reti? BA. Non; ſed arcu. LA. Novum piſcandi genus. BA. At non injucundum. Videbis, & fateberis. VI. * Quid ſi nos duo micemus digitis? PA. Ignavum eſt ac ruſticum luſus genus. Ad focum deſidentibus magis convenit, quam in cam-

Trahit ſua.] Hemiſtichium Virg. ex Bucol.

Difficile, ſed pulchrum.] Alluſum eſt ad Proverb. Difficilia quæ pulchra.

Artem.] Ars piſcatoriæ inſerviens.

Sic olim.] Illuſtratio ab exemplo.

Quid ſi.] Vide Cicer. de divinat. lib. 2.

campo verſantibus. VI. Quid ſi certemus nucibus? PA. Nuces admodum pueris relinquamus; nos grandiuſculi ſumus. VI. Et tamen nihil aliud adhuc, quam pueri ſumus. PA. Sed quibus decorum eſt ludere nucibus, iiſdem non indecorum eſt equitare in arundine longa. VI. Tu igitur præſcribito luſus genus, ſequar quocunque vocaris. PA. Et ego futurus ſum omnium horarum homo.

Euntes in ludum literarium.

SYLVIUS, JOANNES.

SY. CVr adeo curris, Joannes? IO. Cur lepus, ut aiunt, pro canibus? SY. Quid hoc proverbii eſt? IO. Quia niſi adfuero in tempore ante recitatum catalogum, actum eſt de pelle mea. SY. Hac quidem ex parte nihil eſt periculi. Modo præterita eſt quinta. Inſpice horologium, manus nondum attigit punctum, quod horam ab hora æquis ſpaciis dirimit. IO. At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. SY. At mihi fide, qui campanæ vocem audivi. IO. Quid loquebatur? SY. Horam eſſe quintam. IO. * Sed eſt & aliud, unde magis etiam timeam. Reddenda eſt memoriter heſterna lectio, ſatis prolixa. Vereor ut poſſim. SY. Commune periculum narras. Nam & ipſe vix ſatis teneo. IO. Et noſti præceptoris ſævitiam. Omnis illi noxa capitalis eſt. Nec magis parcit noſtris natibus, * quam ſi corium eſſet bubulum. SY. Verum is non aderit in ludo. IO. Quem igitur vicarium conſtituit? SY. Cornelium. IO. * Strabum illum? Væ noſtris natibus. Is vel * Orbilio plagoſior eſt. SY. Verum dicis; & ideo non raro ſum illius brachio precatus paralyſin. IO. Non eſt pium, imprecari præceptori. Nobis potius cavendum, ne incidamus in illius tyranni manus. SY. Reddamus inter nos viciſſim, altero recitante, altero codicem inſpiciente. IO. Pulchre mones. SY. Fac præſenti ſis animo. Nam metus officit memoriæ. IO. Facile deponerem pavorem, ſi non adeſſet peri-

Sed eſt.] Cauſa efficiens ſollicitudinis.

Quam ſi.] Illuſtratio à ſimili.

Strabum.] Ab adjunctis corporis circumſcriptio.

Orbilio.] Orbilium literatorem Horat. plagoſum appellat. Lege Suet. lib. de claris grammaticis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

periculum. At in tanto diſcrimine quis poſſit eſſe ſecurus animo? SY. Fateor; attamen non agitur de capite, ſed de parte diverſa.

Alia.

CORNELIVS, ANDREAS.

CO. SCite tu quidem pingis, ſed charta tua perfluit. Charta ſubhumida eſt, ac transmittit atramentum. AN. Quæſo ut appares mihi pennam hanc. CO. Deeſt mihi gladiolus ſcriptorius. AN. En tibi. CO. Hui quam obtuſus! AN. Accipe coticulam. CO. Utrum amas ſcribere cuſpide duriuſcula, an molliore? AN. Attempera ad manum tuam. CO. Ego molliore ſoleo. AN. Quæſo ut mihi deſcribas ordine figuras elementorum. CO. Græcas an Latinas? AN. Latinas primum conabor imitari. CO. Suppedita chartam. AN. Accipe. CO. Sed meum atramentum dilutius eſt ſubinde infuſa aqua. AN. At meum linteolum prorſus exaruit. CO. Immunge; niſi mavis immejere. AN. Imo potius rogabo alicunde. CO. Præſtat habere domi, quam rogare commodato. AN. Quid eſt ſcholaſticus abſque calamo & atramento? CO. Quod miles abſque clypeo & gladio. AN. Utinam mihi eſſent articuli tam celeres. Equidem non poſſum dictantis vocem ſcribendo aſſequi. CO. Prima cura ſit, ut bene ſcribas: proxima ut celeriter. Sat cito, ſi ſat bene. AN. Belle: ſed iſtam cantionem cane præceptori, quum dictat, Sat cito, ſi ſat bene.

Agendi gratias Formulæ.

PETRUS, CHRISTIANVS.

PE. GRatum mihi feciſti, quod aliquoties ad me ſcripſeris. Habeo gratiam, quod ad me crebrius ſcripſiſti. Amo te, quod interdum ad me literas dare non dedignatus es. Habeo gratiam, quod crebris litteris me viſeris. Ago tibi gratias, qui literarum faſciculis nos oneraris. Maxima tibi à me habetur gratia, qui nos aliquando literis laceſſiveris. Pergratum mihi feciſti, quod nos dignatus ſis tuis literis. Debeo tibi pro tuis humaniſſimis ad me literis. Magni beneficii loco duco, quod non es gravatus ad me ſcribere.

Reſpon-

Reſponſio.

CH. * Imo meum eſt deprecari culpam impudentiæ, qui non veritus ſim tibi homini tum occupatiſſimo, tum doctiſſimo, meis illiteratis literis obſtrepere. Agnoſco ſolitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni conſulueris. Verebar ne quid offendiſſent te meæ literæ, quod nihil omnino reſponderes. Non eſt quod agas gratias; mihi plus ſatis eſt, ſi ſedulitatem meam accepiſti in bonam partem.

Imo.] Petit veniam, ſumpto argumento à perſonæ qualitate.

Nova rogandi Formula.

PE. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Num quid novi de noſtratibus accepiſti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi fertur? Num quæ res novæ è patria nunciantur;

Reſponſio.

CH. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum ſatis, at nihil comperti. Nova permulta, at explorati nihil. Non parum novi, at veri non multum. Nihil adfertur novi. Novarum rerum nihil prorſus accepi Certi nihil, novi non nihil. Rumores adferuntur permulti, ſed dubii. Plurima eſt fama, at rerum nihil, firmi nihil. Si vana te capiunt, adfero tota plauſtra mendaciorum. Fabularum totos modios apporto. Tantum mendaciorum adfero, quantum vix una navis vehat. PE. Exonera te quam primum, ne ſuccumbas tanto oneri. CH. Nihil habeo præter ea quæ jactantur in tonſtrinis, in vehiculis, & in navibus.

An accepiſti literas? Formula.

PE. Nihilne literarum accepiſti? Num aliquas è patria recepiſti literas? Nullæ tibi ſunt redditæ literæ? Num quid ſcriptorum accepiſti? Num quas accepiſti epiſtolas? Ecquas ab amiculis accepiſti literas? Nihil epiſtolarum advolavit è Gallia?

Reſponſio.

CH. Literarum nihil accepi. Ne pilum quidem literarum accepi. Ne tantulum quidem adfertur literarum. Nemo literam ad me. Ne verbum quidem à quoquam redditur. Tantum literarum accepi jam diu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

nias, quam literas malim. Argentum accipere malim, quam epiſtolas. Nummos recipere malim, quam epiſtolia. Nihil moror literas, modo veniat argentum. Equidem numerari malo mihi, quam ſcribi.

Credo, Formula.

PE. Facile credo. Haud difficile creditu eſt. Credi iſtud perfacile poteſt. Iſtud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit, qui hoc tibi non credat. Profecto habeo tibi fidem. Iſtius rei mihi facile fidem facis. Credo tibi vel injurato. Veriſimile dicis. Adferunt tamen nonnihil ſolatii literæ. At ego alterutrum malim, quam neutrum.

Utilitatis Formula.

CH. Quorſum ſpectant literæ ſine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorſum valent, ad quid conferunt, faciunt, proſunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ ſine nummis? Quid emolumenti adferunt literæ inanes? Cui bono ſunt ocioſæ literæ? Quid juvant? Cui ſunt uſui? Ad quid conducibiles ſunt? Quid ſecum adferunt momenti? Cui rei ſunt utiles inanes epiſtolæ?

Reſponſio.

PE. Podici tergendo utiles, idoneæ, accommodæ. Conducunt natibus tergendis. Si uſum neſcis earum, ad anum expurgandum valent. Ad nates tergendas. Ad poſticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam, quæ ſemet *identidem inquinat. Valent conveſtiendis *ſcombris. Involvendo thuri ſunt accommodæ. Quid? valentne amiculi? Quid uxor agit tua? CH. Recte: eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem.

Identid.] Id eſt, ſubinde. Allufit ad prov. Τȣ̃ πρωκτȣ̃ περιγινομένȣ.

Scombris.] *Horat.* Nec ſcombros metuentia carmina, nec thus.

Bene precandi.

PE. Bene & tibi & illi vertat: tibi, quod pater: illi, quod mater futura ſit. Adſit Deus. Ut utrique veſtrum fauſtum felixque ſit, precor, optoque. Quæſo, oro ſuperos omneis, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & pulchra te faciat prole parentem. Laudo te, quod virum te præſtiteris. Gaudeo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

deo, te virum præſtitiſſe. * Gallum te eſſe declaraſti, at non Cybeles. Abi; virum te judico. CH. Ludis; idque facis tuo more. Age age, eſt tibi jus apud me loquendi quælibet. Audio, te patriam nuper reviſiſſe. PE. Sic eſt factum. Nam diutiuſcule jam abfueram; non ferebam tam diuturnum patriæ deſiderium. Non poteram à parentum conſpectu abeſſe diutius. Torquebat me diutinum amicorum deſiderium. CH. Pie feciſti: humanus es, qui iſta cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis, quæ nos aluit atque edidit. Et,

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Dic, quæſo, quonam in loco illic offendiſti omnia?

Gallum.] Qui, ut *Catullus* inquit, corpus evirat Veneris immodico uſu. Cybeles ſacerdotes Gallos vocari, notum eſt.

Nova omnia, Formula.

PE. Nihil non novum, Mutata omnia. Novata ſingula. Univerſa nova. Vide quam repente tempus res mutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. Vix dum decennium abfueram, & non ſecus omnia admirabar, quam * Epimenides ſomniatorum princeps, vix tandem expergefactus. CH. Quænam iſta eſt fabula? Quid iſthuc eſt fabulæ? PE. Dicam equidem, ſi vacat. CH. Nihil fuerit jucundius. PE. Sellam igitur una cum pulvino mihi poni jube. CH. Recte admones, nam ſedens commodius mentieris. PE. Fabulantur hiſtorici de Epimenide quodam Cretenſi, qui deambulandi gratia ſolus urbem egreſſus, cum, ſubita pluviæ vi compellente, in quandam ſpeluncam ingreſſus, obdormiſſet, quadraginta ſeptem perpetuos annos ſomnum continuarit.

Epimenides.] Vide prov. Epimenidis ſomnium dormis.

Non credo, Formula.

CH. Quid Narras? incredibile dictu. Non veriſimile dicis. Somnium mihi narras. Non fit mihi ſimile veri. Monſtri ſimile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula quæ addatur veris narrationibus Luciani. PE. Imo rem narro à graviſſimis proditam autoribus: niſi forte tibi parum

ſpectatæ fidei eſt Aulus Gellius. CH. mihi vero quæ ſcribit ille, folia Sibyllæ ſunt omnia. PE. Quid tandem theologum tot annos ſomniaſſe reris? Nam theologum fuiſſe proditum eſt. CH. Audire geſtio.

Reſponſio.

PE. Quid aliud, quam quæ poſtea prodidit Scotus, & hujus farinæ ſodales? Sed bene cum Epimenide actum eſt, qui vel tandem ad ſe redierit: multi theologi nunquam expergiſcuntur à ſuis ſomniis. CH. Age, facis ut poëta dignum eſt: ſed perge mentiri. PE. Epimenides igitur ſomno ſolutus, è ſpelunca prodit, circumſpicit, mutata videt omnia, ſylvas, ripas, flumina, arbores, agros, breviter nihil non novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illic aliquandiu, neque novit quenquam, neque à quopiam agnitus eſt. Alius hominum cultus, nec idem vultus, mutatus ſermo, diverſi mores. Nec miror, hoc Epimenidi poſt tantum annorum eveniſſe, cum mihi idem propemodum evenerit, qui pauculos annos abfuiſſem. CH. Quid uterque parens? vivuntne? PE. Vivunt ambo, & valent utcunque, ſenio, morbo, denique bellorum calamitate confecti. CH. Hæc eſt humanæ vitæ comœdia. Hæc eſt fatorum lex inevitabilis. PE. Cænabis hodie domi? CH. Foris cœnaturus ſum. Foris cœnandum eſt mihi. PE. Apud quem? CH. Apud ſocerum meum, apud generum meum, apud nurum meam, apud affinem meum. Affines dicuntur qui non ſanguinis, ſed matrimonii conjunctione copulati ſunt. PE. Quæ ſunt igitur uſitata vocabula affinitatum? CH. Maritus & uxor, nota ſunt nomina.

Socer	uxoris meæ pater eſt mihi.
Gener	filiæ meæ maritus.
Socrus	uxoris meæ mater.
Nurus	filii mei uxor.
Levir	mariti frater.

Levir dicitur ab uxore, ut Helena Hectorem levirum vocat, quod eſſet nupta Paridi.

Fratria	Fratris mei uxor.
Glos	mariti ſoror.
Vitricus	matris meæ maritus.
Noverca	patris mei uxor.

Pri-

Privignus uxoris aut mariti filius.
Privigna filia alterutrius.
Rivalis qui amat eandem.
Pellex quæ amat eundem: ut, Thraſo rivalis eſt Phædriæ, & Europæ pellex eſt Iunoni.

Cras mecum Prandeas.

PE. Ago gratias. Laudo te. In craſtinum igitur te ad cœnam voco. Cras ergo ut mecum cœnes, oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo ne non poſſim.

CH. At vereor, ne non licuerit. Ut poſſim, metuo. Veniam, ſi quidem licebit. At metuo, ne non queam.

Quare?

PE. Cur non licebit? Qui ſic? Quid ita? Quam ob rem? Quo pacto? Quid cauſæ? Quid obſtiterit, quo minus poſſis?

Domi me eſſe oportet.

CH. Tum quidem mihi domi manendum eſt. Ut domi nocte ſim, neceſſe eſt. Tum certe foris eſſe non licebit. Cras mihi quoquam ire foras, liberum non erit. A prandio abeſſe mihi integrum non erit. Aliquot ipſe convivas eo die * operior. Aliquot amiculi conſtituère ea nocte domi noſtræ cœnare. Ipſi mihi convivæ ſunt ea nocte tractandi, alioqui lubens venirem. Ni id eſſet, haud gravatim facerem. Quod ni eſſet, haud me tibi difficilem præberem. Non excuſarem, ſi liceret. Non paterer bis rogari, ſi queam. Parce rogare; vel invocatus adeſſem, ſi quo pacto liceret. Haud gravate tibi obſequerer, ſi poſſim. Fruſtra rogas eum, cui non eſt liberum: fruſtra item rogaturus, ſi liberum eſſet. Nunc ut maxime cupiam, * non poſſum: tunc ſupervacaneum eſſet rogare volentem. PE. Vel perendie apud me ſis, oportet. Saltem perendino die ad cœnam venias, neceſſe eſt. Quarto abhinc die non gravaberis mihi præbere convivam. Die Jovis proximo non potes effugere, quin venias.

Non

Operior.] Id eſt expecto.
Non poſſum.] Ab impoſſibili.

Non poſſum promittere.

CH. Non poſſum polliceri. Affirmare iſtud tibi non poſſum. Promittere certum nequeo. Veniam, ubi utrique noſtrum videbitur commodiſſimum.

Diem dicere debes.

PE. Diem igitur mihi conſtituas volo, ad quem mecum ſis cœnaturus. Diem igitur aſſignes, oportet. Diem igitur promittas, neceſſe eſt. Diem certum mihi præfiniri, præſcribi, præſtitui, conſtitui cupio. Ad certum diem condicito. Diem mihi dicas velim.

Nolo te præſcire.

CH. Equidem non ſoleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi parum convenit, iis ſoleo * diem dicere. Præſcium te eſſe nolim. Præſcire te nolo. De improviſo te opprimam. Inopinato te opprimam. Te nec opinantem oppreſſero. Te nihil ſuſpicantem oppreſſurus ſum. Non expectatus adfuero. Adoriar te nec-opinantem. Veniam ultroneus, & inſperatus conviva.

Diem dicere.] Jocus eſt ambiguus ſignificatione. nam illis diem dicimus, quos in jus vocamus.

Præſcire volo.

PE. Biduum præſcire volo. Biduum præſcius eſſe cupio. Præmoneto biduo prius, quam venias. Fac me biduo ante certiorem. CH. Si me urges, dico tibi diem Sybariticum, ne deſit apparandi ſpacium. PE. Quid hoc verbi eſt? CH. Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque eſſet juſtus apparatus. PE. Valeant * Sybaritæ cum ſuis moleſtis conviviis: ego congerronem voco, non ſatrapam.

Sybaritæ.] Vide prov. Sybaritica menſa.

Tuo malo optas.

CH. Equidem tuo detrimento. Tuopte quidem malo. In damnum tuum iſtud optas. Incommodo iſtud precaris tuo. PE. Quid ita? Quam ob rem? CH. Ego inſtructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Inſtructus multa fame accedam; tu vide ut vulturem expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacuam; tu vide quibus modis lupum exſatures. PE. Age ad hoc certamen te provoco. Age fac pro viribus, pro virili, ſi quid potes.

CH. Ve-

CH. Veniam, ſed non incomitatus. PE. Tanto venies gratior. Sed quo comite venies? CH. *Umbra. PE. Nec ſecus poſſis, ſi modo luce venias. CH. Sed umbram adducturus ſum dentatam unam atque alteram, ne tu me vocaris impune. PE. Age ut libet, *modo ne larvas adducas. Sed explana, ſi libet, quid ſibi velit umbræ vocabulum. CH. Apud eruditos umbræ vocantur, qui ipſi non vocati comitantur eum, qui vocatus eſt ad convivium. PE. Talium umbrarum adduc quantum voles.

Umbra.] Id eſt, comite. Lege proverb. Umbra.

Modo ne larvas.] Nam umbras τὰ εἴδωλα, hoc eſt, defunctorum animas quandoque appellamus.

Ea lege promitto.

CH. Veniam quidem, at hac lege, ut tu poſtridie ejus diei viciſſim apud me cœnes. Faciam eo quidem pacto, ut deinde mihi quoque ſis conviva. Ea lege cœnam condico, ut tu rurſum mihi ſis conviva. Spondeo, futurum, ſed hac exceptione, ſi tu poſtero die itidem apud me ſis. Recipio tibi, facturum me. Do fidem, futurum, his quidem legibus, ut tu mecum poſtridie prandeas. PE. Age fiat. Eſto. Sit ita ut vis. Si jubes, faciam. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis gratis apud me cœnare, niſi vices retuleris. At iſto quidem pacto redire ſolent in orbem convivia. Sic naſcitur conviviorum longa *periodus. Hac viciſſitudine fiunt ſine fine reciproca convivia. CH. Nihil ſuavius, ſi minimum accedat apparatui quotidiano. Cæterum ego te detineo, alio fortaſſis iturum. PE. Imo ego te, opinor. Sed cras latius & familiarius confabulabimur. Verum craſtino die plura nugabimur. Interim fac valeas. Interim cura ut bene valeas. Interim valebis.

Periodus.] Id eſt, circumductio.

Quo is? formula.

CH. Quo tu nunc abis? Quo tu nunc properas? Quo tu tam celeri gradu tendis? Quonam te confers? Quo nunc iter eſt?

Eo domum, formula.

PE. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viſo quid domi agatur. Accerſo medicum. Rus hinc concedo. Conſtitui ad hanc horam cum viro quodam graviſſimo

col-

colloqui. Statui hac hora congredi cum viro graviſſimo. CH. Quonam? PE. Cum Curione multiloquo. CH. Precor igitur tibi præſentem Mercurium. PE. Quid opus Mercurio favente? CH. Quia res erit cum linguaci. PE. Atqui hac gratia magis conveniebat, mihi * Memoriam precari propitiam. CH. Quid ita? PE. Quia patientiſſimis auribus opus erit potius quam ſtrenua lingua. At auris Memoriæ dicata eſt. CH. Quanam iturus es? Qua ibis? PE. Hac ad ſiniſtram, hac, illac, per forum. CH. Comitabor igitur te. Aſſectabor, ac deducam te ad diverticulum uſque. PE. Non patiar te circumagi. Nolim te tantum laboris mea cauſa capere. Iſthuc officii ſerva cum erit uſus; nunc nihil opus eſt. Ne mea gratia facias vitæ tuæ diſpendium. CH. Mihi quidem compendium eſt, frui tantiſper amico. Nihil habeo quod agam, & non ſum piger, ni tibi ſum moleſtus comes. PE. Nemo jucundior aſſecla. At non ſinam, ut mihi claudas lævum latus: non admittam, ut mihi ſiniſter ambules. Hic te ſuperis commendo. Nolo te longius comitem. Ulterius nolo me comiteris.

Memoriam.] Memoriam hic pro dea memoriæ poſuit.

Commendandi Formula.

CH. Tu me Curioni magnopere commendato. Fac me Curioni multiloquo quam commendatiſſimum facias. Me Curioni commendatum quam diligentiſſime curato. Jube ut me ſibi commendatiſſimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio. Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati quam poſſum diligentiſſime commendo. Recommendo, pro commendo, barbaris relinquito. Vide ne pauca cum multiloquo loquaris. Vide ne cum multiloquo ſis pauciloquus.

Obſequii.

PE. Vis me tibi morem gerere? Vis me tibi obſequi? Vis tibi obſecundem? Te igitur imitari me jubes? Quandoquidem ita vis, faciam libentiſſime. Ne ſis mihi diutius in mora, imo ne uterque alteri. CH. Sed priuſquam abeas, quæſo te, ne graveris me docere quo pacto his ſit utendum, in mora, in cauſa, in culpa, qui ſoles elegantiæ ſtudioſus eſſe. Quare age, doce obſecro, diſſere amabo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

In culpa, In cauſa, In mora.

PE. Mos gerendus eſt tibi. Non eſt culpa in me, non eſt culpa in te. Mora eſt in te. In te cauſa eſt, grammatice quidem dicitur; at multo elegantius.

In culpa.

Non ſum in culpa. Culpa non eſt mea. Vaco culpa. Quod nihil proficis, tua deſidia in cauſa fuit, non præceptor, non pater tuus. In culpa omnes eſtis. Utrique in culpa eſtis. Utrique culpandi eſtis. Ambo accuſandi eſtis. Ambo in culpa eſtis. Incidiſti in morbum tuo ipſius vitio, tua ipſius culpa. Itidem dicuntur in vitio eſſe, quibus culpa debet imputari: & in crimine eſſe, qui culpandi ſunt: & in damno eſſe, qui damno afficiuntur. Hoc genus ſermonis non temere licet invertere. Damnum in illo eſt, vitium in illo eſt.

In cauſa.

Quo minus ad te ſcripſerim, morbus in cauſa fuit. Quo rarius ad te ſcripſerim, mea negocia in cauſa fuerunt, non negligentia. Quid in cauſa fuit? Quid cauſæ fuit? Ego non ſum in cauſa. Quod nullas à me literas acceperis, tabellarius in cauſa fuit. Quod tam macilentus es, amor, non ſtudium, in cauſa eſt. Hoc eſt cauſæ.

In mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam nobis in mora fuit? Tu nobis in mora fuiſti: Tu ſemper in mora es. Quid te remoratum eſt? Quis te remoratus eſt? Habes quod petebas; tuum eſt, memoriæ inſculpere. Habes affectatiunculæ tuæ præmium. Vale, mi Chriſtiane. CH. Vale in craſtinum & tu, mi Petre.

In occurſu.

CH. Salve multum, jucundiſſime Auguſtine. AVGVSTINVS. Salve tantumdem mi humaniſſime Chriſtiane. Felix ſit tibi hujus diei exortus. Proſper ſit tibi hic dies. Quid tandem agitur? CH. Suaviter, ut nunc res noſtræ ſunt. Et cupio omnia quæ vis. AV. Merito te amo. Amo te. Amandus es. Benigne dicis. Comis es. Habeo gratiam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Iraſcor tibi, formula.

CH. At ego nonnihil tibi ſuccenſeo. At ego tibi ſubiraſcor. Verum ego tibi ſum ſubiratus. Atqui ego ſum in te ſtomachoſior. Atqui nonnihil eſt, vel habeo, quod tibi ſuccenſeam.

Quæ cauſa? formula.

AV. Quidnam eſt iſtud, obſecro? Quid ita? Quam ob rem tandem oro? Quid admiſi ſceleris? Quid commerui? Promereor bona, aut laudem: Commereor mala, aut pœnam: illud in bonam, hoc in malam partem ſumitur. Demeremur eum, quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

Quia non curas me.

CH. Quod nulla mei tibi cura ſit. Quod nihil nos reſpicis. Quod tam raro nos reviſas. Quod nihil nos cures. Quod me plane negligis. Quod noſtri curam videris abjeciſſe. AV. At nihil eſt cauſæ, cur ſuccenſeas. At præter meritum meum. At immerito ſuccenſes. Neque enim mea culpa accidit, quod te rarius viſam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties, quoties cupio, te reviſere. CH. Ita demum tibi ignoſcam, ſi hodie apud me cœnes. Ea conditione purgatus mihi eris, ſi veſperi ad cœnam venias. AV. Haud iniquas pacis leges præſcribis Chriſtiane, quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Iſtud quidem fecero perlubenter. Haud gravate faciam. Hic ſane non me præbebo difficilem. Nihil hac re fecero libentius. Animo faciam lubenti. CH. Laudo tuam facilitatem, & hac in re, & in cæteris omnibus. AV. Sic ſoleo amicis obſequi, præſertim non iniqua petentibus. Ridiculum, an tu me recuſaturum putabas oblatum, quod [illegible] etiam erat rogandum?

Ne fallas me, formula.

CH. Age, at cave ne me deluſeris. Cave fallas. Cave ſpem fruſtra foveam. Cave luſeris expectantem. Cave mihi verba dederis. Vide ne me fruſtra habeas. Vide ne me vana ſpe lactes. AV. Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heus tu, cave quicquam paraveris præter quotidiana: mea cauſa diem feſtum nolo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

urbanitas? Hujuſmodi ceremonias ineptas mulierculis relinquamus, quæ nunc & ab aulicis faſtidiuntur, unde tamen olim profectæ ſunt. Lavetis terni aut quaterni ſimul. Ne teramus tempus hujuſmodi moris. Ego nulli deſignabo locum, ſumat ſibi quiſque quem volet. Qui delectatur igni, hic commodius accumbet. Qui offenditur luce, deligat hunc angulum. Quem delectat proſpectus hic ſedeat. Agite, ſatis morarum. Accumbite. Ego domi ſum? vel ſtans cœnabo, ſi lubeat, vel obambulans. Ceſſatis? At interim cœna corrumpitur. AV. Vivamus nunc, * curemuſque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Abſit omnis livor, exulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris, ſermo lepidus. CH. Quinam ſunt iſti Stoici atque Epicurei, Auguſtine? AV. Stoici, philoſophorum quoddam genus eſt triſte, ſeverum, jejunum, qui hominis ſummum bonum, honeſto neſcio quo, metiuntur. Epicurei, his longe diverſi, felicitatem hominis voluptate terminant. CH. Tu igitur cujas es tandem? Stoicus, an Epicureus? AV. Zenonem laudo, at Epicurum vivo. CH. Quod tu joco dicis, Auguſtine, id ſerio factitant hodie non pauci, pallio tantum & barba philoſophi. AV. Imo iſti vel * Aſotos ſuperant luxu. CH. Heus, Dromo, ades huc. Tuo munere fungere; conſecra cœnam. AV. Quidquid appoſitum eſt, & quicquid apponetur, felix ac ſacrum eſſe jubeat, qui ſua benignitate paſcit univerſa. Amen. CH. Appone epulas. Quid cunctamur capum hunc diſcerpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? AV. Ego Herculem præſtabo, ac belluam hanc conficiam. Utrum mavis de ala, an de poplitibus? CH. Utrum vis, nihil mea refert. AV. In hoc genere alis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites lautiores putat vulgus. CH. Tu multum laboris mea cauſa capis. Tu permultum laborem mea cauſa ſumis. Tu omnibus miniſtras; ipſe nihil edis. Ego tibi hanc alam miniſtrabo; at ea lege, ut di-

Curemuſque.] Proverbia ſunt, Cuticulam curare, Bacchanalia vivere, Indulgere genio.

Aſotos] Aſoti populus luxu perditus, ex re nomen habens: Græcis enim Aſotus dicitur intemperans parumque ſobrius.

midium mihi reſtituas. Av. Irane agitur? At iſtu eſt tibi miniſtrare, non mihi. Tibi ſerva: ego enim ſum impudentior, quam cui miniſtrari quicquam debeat. Ch. Probe facis. Av. Eho, tu *lupo ci buḿ miniſtras? Vulturem invitas? Ch. At jejunas non cœnas. Av. Imo me uno nihil edacius. Ch. Imo mendacius nihil. Proinde agito ac ſi domi ſis tuæ Av. Iſtud jam plane mihi perſuaſi. Iſtud jam in animum induxi. Sic ſtat ſententia. Conſilium eſt iſtud facere. Ch. Quid tibi hoc vinum placet? Quid hoc vini delectat? Av. Mihi quidem perplacet Me certe vehementer juvat. Me ſatis delectat. Mihi non mediocriter juvat. Ch. Utrum mavis? rubrum, an candidum?

Lupo.] Id eſt, voraci. appellativum loco appellativi.

Non refert quo ſit colore.

Av. Equidem * utroque juxta delector. Nihil refert quo ſit colore, modo ſapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modo palatum juvet. Nihil me movet aſpectus, ſi ſapor placeat. Parvi refert quo ſit colore, quem habeat colorem, ſi ſapiat bene. Non cupio oculos paſcere, ſi palato ſatis facere queat, modo palatum juvare poſſit. Nihil moror colorem, modo gratus ſit ſapor. Ch. Credo. Atqui ſunt * cœnaticæ Philoſophiæ cum primis periti, qui negant, vinum eſſe probandum, niſi quod placeat quatuor ſenſibus: oculis, colore: naribus, odore: palato, ſapore: auribus, fama & nomine. Av. Ridiculum. quid fama conducit ad potum? Ch. Tantum, ut multi non ſtupidi palati vehementer probarint vinum Lovanio vernaculum, quum crederent eſſe *Belnenſe. Av. Fortaſſe jam larga potatione palatum obſurduerat. Ch. Imo nondum attigerant poculum. Tamen judicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritiſſimi. Av. Album noſtrates rubro præferunt, quod rubrum paulo ſit acerbius, & alterum exilius quidem, ſed illud mitius, &, ut arbitror, ſalubrius. Ch. Habemus & ſubrubrum, & flavum, & purpureum.

Hoc

Utroque juxta.] Juxta adverbium, ſonat, æque.

Cœnaticæ philoſophiæ.] Carius inducitur apud Hor. Cœnaticæ philoſophiæ ad unguem doctus.

Belnenſe.] Vulgo de Beauno vocant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Hoc muſtum eſt * hornum. Hoc bimum eſt, ſi quem capit vetuſtas. Habemus & quadrimum: ſed jam vapeſcit ac deſipiſcit ſenio. Ætate vigor evanuit. Av. * Luculli divitias audio. Ch. Heus puer, ubi ceſſas? Nos hic plane negligis: non vides quanta ſit hic ſiccitas? Quid ſi hoc rerum ſtatu incendium contingeret, quo reſtingueremus? Dato ſingulis plenos cyathos. Auguſtine, quid habes, quod parum es hilaris? Quid accidit tibi quod ſedes triſtior? Quid eſt tibi, quod minime gaudes? Aut doles, aut carmina condis. Tu nunc * Chryſippum agis; Meliſſa tibi opus eſt. Av. Quam hic mihi fabulam narras? Chryſippus adeo fertur intentus fuiſſe ſuis argutiis logicis, ut ad menſam etiam fame periturus fuerit, niſi ancilla Meliſſa cibum in os ingeſſiſſet. Av. Ille vero indignus erat, qui ſervaretur. Sed ſi te offendit taciturnitas, placetque convivium vocalius, eſt quo id efficias. Ch. Memini. Recte admones: liberalius bibendum: largius, copioſius, meracius oportet bibere.

Hornum.] Hujus anni.

Luculli.] Trium Romanorum divitiæ nobilitatæ ſunt, Luculli, Craſſi & Varronis.

Chryſippum.] Simile occultum, vel etiam ἀντονομαστικῶς proprium pro appellativo.

Rem attigiſti.

Av. Rem acu tetigiſti. Recte judicas. Scopum attigiſti. Nam; * Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Ch. Perdocte tu quidem, Auguſtine, ut omnia; ſed quoniam in ſermonem vinarium, quando in mentionem incidimus vinorum, libet interrogare, quonam conſilio veteres illi Bacchum, quem vini autorem videri volebant, * Poëtarum deum dixerint. Quid enim illi temulento deo cum Poëtis, Muſarum virginum cultoribus. Av. Quæſtio, ita me Bacchus amet, poculis digna: verum quorſum tuæ quæſtiones ſpectent, ſatis intelligo. Ch. Quorſum, amabo? Av. Aſtute de vino diſputationem injicis Gallica techna, quam didiciſſe Pariſiis te ſuſpicor, nimirum quo minus interim abſumatur vini. Abi, virum te judico. non fruſtra in tanta ſchola

Fœcundi.] Comprobatio a teſtimonio.

Poëtarum.] Bacchus cur poëtarum Deus.

ſchola verſatus es. CH. Accipio tua dicta; referam paria ſcommata, ubi erit commodum. Sed ad rem. AV. Diſſolvam ubi bibero: ſiquidem abſurdum fuerit, ſicco palato de quæſtione vinoſa diſputare. Præbibo tibi, Chriſtiane Propino tibi hunc ſcyphum dimidiatum. CH. Accipio abs te libenter. Sit ſaluti. Proſit. AV. Jam accingor, ut me miſſum facias. Ego meo more præpoſtere faciam. Quod Baccho pueritiæ effigiem tribuerint, id habet myſterii, quod vinum potum curas & ſolicitudines animis noſtris eximit, hilaritatemque quandam inducit. Quare ſenibus quoque ipſis juventam quandam reddere videtur, dum & hilariores facit & formoſiores. id quod Horatius, cum multis in locis, tum præcipue his verſibus aperte teſtatur:

Ad mare cum veni, generoſum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet
In venas animumque meum, quod verba miniſtret;
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Nam quod huic poëtas dicarunt *deo, id ſignificatum voluiſſe ſuſpicor, quod vinum & ingenium excitat, & facundiam miniſtrat, quæ duo poëtæ ſunt aptiſſima. Unde frigent carmina quæ ſcribuntur aquæ potoribus. Eſt quidem igneus ſuapte natura Bacchus, ſed * adhibitis Nymphis redditur temperantior. Habes quod quærebas? CH. Nihil unquam audivi veriſimilius dici ab homine poëta. Dignus es qui bibas * gemma. Heus puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. AV. Puerum habes admodum inurbanum. CH. Eſt veterator nequiſſimus. AV. Cur non inſtituis alio pacto? CH. Difficille eſt, canem vetulum loris aſſueſcere. Difficillimum eſt veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facile aſſueſcit loro. Me quidem dignus eſt. Dignum patella operculum.

Deo.] Appellativum loco proprii, ab effectis vini.

Adhibitis nymphis.] Hoc eſt, dilutus.

Gemma.] Ἔλλειψις, id eſt è gemma: συνεκδοχικῶς ſumta parte præſtantiore pro toto poculo gemmis ornato.

Si cognoſcerem quid te oblectet, tibi miniſtrarem. Formula.

AV. Decerperem tibi quidpiam, ſi palatum tuum tenerem. Miniſtrarem tibi, ſi gula tua mihi ſatis

cognita

ognita eſſet. Apponerem tibi, ſi, quid potiſſimum varet, ſcirem. Si noſſem ingenium palati tui, eſſem bi ſtructor. Equidem tantundem palato, quantum nimo, ſapio. CH. Palatum habes eruditiſſimum. Nihil tuo palato doctius Nec eo te puto inferiorem, de cujus ſingulari peritia teſtatur Satyricus,

Oſtrea callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti dicebat littus echini.

AV. Et tu mihi Chriſtiane, ut par pari referam, ipſum audiviſſe Epicurum, aut* in ſchola Catiana inſtitutus videris. Quid enim tua gula aut ſapientius, aut faſtidioſius? CH. Si oratoriam æque artem ut culinariam callerem, nec Cicero ipſe me vinceret. AV. Equidem ſi alterutra carendum eſſet, culinariam, quam rhetoricam, mallem. CH. Subſcribo tuo judicio: graviter, acute, vereque judicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, niſi quod aures otioſas inani voluptate demulcet? Culinaria tum palatum, tum ventrem, tum totum hominem, quantus eſt, paſcit, ac reficit. Concedat laurea linguæ, inquit Cicero: at utraque concedat culinæ. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad ſuum, neſcio quod, honeſtum referentes, cutis ac palati nullam rationem habendam putant. Dici non poteſt, quanto Diogene ſapientior Ariſtippus mihi fuiſſe videtur. AV Ego Stoicos cum ſuis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo ac probo, quam Diogenem illum Cynicum, qui crudis oleribus, ac ſimplici aqua victitabat. Quare nihil miror, ſi Alexander, rex fortunatiſſimus, ſe Alexandrum, quam Diogenem, eſſe maluit. CH. Nec ego ſane, quamlibet vilis homuncio, cum Diogene meam philoſophiam commutarem: fortaſſis & Catius tuus facere recuſaret. Melius noſtri temporis philoſophi ſentiunt, qui contenti Stoicorum more diſputare, vivendo ipſum etiam Epicurum vincunt. At ego quidem rem in primis præclaram Philoſophiam puto, ſi parce adhibeatur. Nimium philoſophari non laudo. Eſt enim res perquam jejuna, ſterilis atque triſtis. Ubi in calamitatem, aut ægritudinem incidi, tum demum ad Philoſophiam, tan-

In ſchola Catiana.] Catius Epicureus fuit, & cœnarum autor. Vide Horat. lib. II. Serm.

quam ad medicam confugio. Ubi convalui; rurſum illi vale renuncio. Av. Tuam rationem probo. Belle philoſopharis. Salve igitur, Philoſophe non è * Stoa, ſed è culina. Ch. Quid tandem habes, Eraſmi, quod parum ſis hilaris? Quid ſibi vult corrugata frons? quid ſilentium? An mihi ſuccenſes, quod re fragiliore cœna acceperim? Erasmius. Imo tibi ſum iratus, quod tantum impendii mea cauſa ſit factum. Interminatus erat Auguſtinus, ne ſua cauſa * diem feſtum faceres. vis nos poſthac redire nunquam. Nam talem cœnam dare ſolent ii, qui unam duntaxat dare conſtituiſſent. Quos tandem convivas videris accepiſſe? Non amiculis, ſed ſatrapis cœnam paraſſe videris. An nos helluones eſſe credis? Hoc non eſt dare cœnam, ſed triduanam ſaturitatem. Ch. etiam tu pergis eſſe Demea? Cras ut lubet diſputa; hodie Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras ſobrii diſputabimus: nunc nil niſi meras nugas audire libet. Av. Chriſtiane, utrum de bubulis an de ovillis carnibus mavis? Ch. Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis ſalutares arbitror. Ita ingenium eſt hominum, ut pernicioſiſſima quæque appetant vehementiſſime. Av. Galli ſuillas carnes mirum in modum amant. Ch. Galli amant quæ parvo conſtant. Av. Hac una in re Judæus ſum: nam nihil æque odi atque carnes ſuillas. Ch. Nec injuria. quid enim inſalubrius? Ego in hoc non cum Gallis, ſed cum Judæis ſentio. Er. At ego ovillas pariter amo, & ſuillas; ſed diverſa ratione. Nam ovillis, quod amem, libenter veſcor. Suillas præ amore non attingo, ne quid offendam. Ch. Bellus homo es, Eraſmi, ac feſtivus. Equidem mirari mecum ſoleo, unde tanta in palatis humanis diverſitas. Nam, ut Horatiano carmine utar,

Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur,
Poſcentes vario multum diverſa palato.

Er. Quamquam, ut ait Comicus, Quot homines, tot ſententiæ, & ſuus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis ineſſe varietatis quam palatis. Ita vix duos reperias, quos eadem juvent. Permultos vidi, qui butyri ac caſei ne olfactum qui-

Stoa.] Porticus Athenis, unde dicti Stoici.
Diem feſtum facere.] Proverb.

quidem ferrent.] [Sunt quibus carnes nauſeæ ſint: alius elixis, alius aſſis abſtinet. Multi aquam vino præferunt. Et quod incredibile eſt, vidi hominem, qui nec pane, nec vino uteretur. CH. Et quibus tandem miſer ille victitabat? Quibus veſcebatur? ER. Cæterorum nihil faſtidiebat, non carnes, non piſces, non olera, non poma. CH. Vis ut iſtud tibi credam? ER. Si lubet. CH. Credo, at ea lege, ut viciſſim mihi mentienti fidem ſis habiturus. ER. Age faciam: modo verecunde mentiaris. CH. Quaſi vero ſit quicquam tuo commento impudentius. ER. Quid dicet frons tua, ſi hominem tibi commonſtrem? CH. Macilentum quempiam ac * monogrammum eſſe oportet. ER. Imo diceres athletam. CH. Polyphemum potius. ER. Hoc tibi mirum videri demiror, cum multi ſint, quibus piſces vento durati ſint panis loco: nonnullis hoc præſtent herbarum radices, quod nobis panis. CH. Credo; ſed perge mentiri. ER. Quendam in Italia, cum illic agerem, videre memini, qui nullo neque cibo, neque potu adjutus, ſomno ſaginabatur.] CH. Ut nihil pudet? Non poſſum illud Satyricum non dicere:

Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles.

Tu poëtaris. Tu nunc poëtam agis. Nam, Mentiris, dicere, mihi religio eſt. ER. Mentiar, ſi non *Plinius autor certiſſimus ſcripſit, urſum quatuordecim dies ſolo ſomno mirum in modum ſaginari: quo tamen ita alte premitur, ut ne vulneribus quidem queat excitari. Imo, quo magis mireris, addam quod Theophraſtus ſcribit, per id tempus urſorum carnes coctas quoque, ſi aſſerventur, reviviſcere. CH. Vereor ne Parmeno ille Terentianus iſta non contineat. Mihi facile fidem facis. Miniſtrarem tibi de cervinis carnibus, ſi ſatis eſſem urbanus. ER. Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? CH. Midas, homo hominum, qui vivunt, liberaliſſimus, noſtrique amantiſſimus, mihi miſit dono: dono quidem, ſed ſic, ut ego minoris emam ſæpenumero. ER. Qui ſic? CH. Quia famulis plus dandum quam dare-

Monogrammi.] Dicuntur homines prætenues ac puſilli, à picturis, in quibus unica linea notantur homunculi, ceu procul apparentes.

Plinius.] Lib. 8. cap. 36.

daretur in macello vendenti. ER. Quæ res cogit hoc facere? CH. Tyrannus omnium violentiſſimus. ER. Quis iſte? CH. Mos. ER. Profecto tyrannus iſte frequenter iniquiſſimas leges obtrudit mortalibus. CH. Idem ſuo more nudius tertius hunc cervum venatus eſt. Quid tu, qui ſoleas iſtius ſtudii eſſe amantiſſimus? AV. Equidem hoc ſtudio planè relicto, jam præter literas nihil venor. CH. At mihi videntur literæ quovis cervo fugaciores. AV. Duobus tamen potiſſimum canibus aſſequimur, admiratione ſcilicet, atque improbitate laboris. Nam & admirari plurimum diſcendi ardorem miniſtrat; &, ut facundiſſimus poëta ſcripſit,

Labor omnia vincit improbus.

CH. Amanter admones, Auguſtine, ut ſoles: propterea non deſiſtam, non conquieſcam, non defatigabor, donec conſequar. AV. Carnes cervinæ ſunt nunc admodum tempeſtivæ. * Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. CH. Quidnam obſecro? AV. Quoties arrexere aures, acerrimi eſſe auditus: at contra cum remiſere, ſurdos. CH. Iſtud ipſum mihi ſæpenumero evenit. Nam ſi quando fiat ſermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum. Hic enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo. Ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. AV. Laudo te; facis ut te decet. CH. Vis de his leporinis clunibus? AV. Tibi ſumito. CH. An de tergo mavis? AV. Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. CH. Vidiſtine unquam leporem candidum? AV. Sæpenumero. Plinius in Alpibus candidos reperiri ſcribit, quibus hybernis menſibus nivem pro cibatu eſſe ſit creditum. An verum ſit, * Plinius ipſe viderit. Quod ſi leporis cutem candidam reddit nix, ſtomachum habeat candidum neceſſe eſt. CH. Mihi veriſimile non ſit. AV. Accipe magis admirandum, at fortaſſe tibi non inauditum. Idem utramque vim ſingulis ineſſe teſtatur, maris & fœminæ, ac fæmellas ſine mare æque gignere. Iſtud ipſum multi aſſeverant, præſertim venandi ſtudioſi. CH. Eſt ita ut dicis. Sed hos cuniculos, ſi placet, tentemus, quia pin-

Meminit Plinius.] Lib. 8. cap. 32.
Plinius.] Libro eodem, c. 55.

pinguiuſculi ſunt ac tenelli. Miniſtrarem illi Nymphæ, ſi propius aſſiderem. Auguſtine, iſtius tibi vicinæ curam age, ſi libet: calles enim quo geſtu ſit miniſtrandum iſtis Veneribus. AV. Teneo quid dicas, naſute. CH. Quid? te anſerinæ carnes delectant? AV. Me quidem non mediocriter juvant, ut ſum minime faſtidioſus. At hic anſer, neſcio quo pacto, nihil me juvat: nihil enim in vita vidi ſiccius: ſiccior eſt pumice, aut etiam noverca Furii illius, in quem* Catullus multum jocatur. Ligneus mihi videtur. Et, mehercule, quantum ſuſpicor, veteranus miles immodicis excubiis ſeſe maceravit. Aiunt enim anſerem inter omnia animalia longe eſſe vigilantiſſimum. Et profecto, niſi conjectura fallor, hic anſer ex eorum numero eſt, qui, canibus una cum excubitoribus ſomno ſopitis, Romanum olim Capitolium defenderunt. CH. Veriſimile (ita me Deus amet) dicis: nam ex eo ſeculo relictum arbitror. AV. Hæc quoque gallina aut parcum ſaginatorem habuit, amavit, aut certe zelotypa vixit; quo quidem morbo hoc animantis genus maxime laborat. Hic capus longe melius pinguit. Vide curæ quid faciant. Quod ſi ex Theodorico noſtro Gallo faceremus capum, multo citius pingueſceret. TH. Non ſum gallus. AV. Fateor, non es gallus Cybeles, neque gallus gallinaceus, at forte Gallus gallaceus. CH. Quid hoc verbi eſt? AV. Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo; ego Sphingem præſtiti, tu Oedipus eſto. CH. Dic mihi bona fide, Auguſtine; nulla tibi cum Gallis unquam fuit neceſſitudo; Nihilne affinitatis tibi cum Gallis contraxiſti? Nullum fuit commercium? AV. Nihil, nihil ſane. CH. Tanto es nequior. AV. Sed cum Gallabus nonnihil. CH. Libetne de *jecore anſerino? quod apud veteres in deliciis cumprimis habebatur. AV. Non ſum rejecturus, quod à tua manu venerit. CH. Non eſt quod expectes Romanas delicias. AV. Quas? CH. Carduos, cochleas, teſtudines, colubros, fungos, boletos, tubera. AV. Iſtis omnibus ego vel rapam præferam.

Libera-

Catullus.] In epigrammate cujus initium, Furi, cui neque ſervus &c.

Iecore anſerino.] Vide Plin. lib. 10, cap. 22.

Liberalis es, benignus es, Chriſtiane. CH. Has perdices nemo attingit, ne columbos quidem. Cras eſt dies jejunii ab Eccleſia indicti; adverſus hanc eſuriem munite vos. Onerate ſaburra navim adverſus imminentem tempeſtatem. Bellum inſtat; inſtruite ventrem commeatu. AV. Utinam iſthuc verbi tacuiſſes, hilariores ſurrexiſſemus à cœna. Miſeros nos reddis ante tempus. CH. Quid ita? AV. Quia minus anguem odi, quam piſces. CH. At non tu ſolus. AV. Quis hoc tædii nobis invexit? CH. Quis commonſtravit * aloën, apſinthium, & ſcammonium dare in remediis? AV. Sed iſta dantur ægrotis. CH. Sic hæc dantur nimium recte valentibus. Aliquando præſtat ægrotare, quam plus ſatis valere. AV. At mihi videtur minus oneris olim impoſitum Judæis. Equidem ab anguillis & porcis facile temperarim, modo licet capis & perdicibus expleri. CH. In pleriſque non res, ſed animus nos diſcernit à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis. Nos, cum intelligamus omnia munda eſſe mundis, tamen carni laſcivienti, velut equo ferocienti pabulum ſubducimus, quo magis dicto ſit audiens ſpiritus. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtia caſtigamus. AV. Audio: ſed eadem opera defendi poſſet circumciſio præputii. Moderatur & illa coitus pruritum, & cruciatum adfert. Si omnes itidem abhorrerent à piſcibus atque ego, vix à parricida tam atrox ſupplicium exigerem. CH. Quorundam palato gratior eſt piſcium, quam carnium eſus. AV. Congruunt igitur his, qui gulæ ſerviunt, non valetudini. CH. Equidem audivi, quondam apud * Æſopos & Apitios præcipuum luxum in piſcibus fuiſſe. AV. Qui conveniunt igitur deliciæ cum ſupplicio? CH. Non omnibus ſunt * murænæ, aut ſcari,

Aloën, apſinthium.] Herbæ & pharmaca amaritudinis notæ.

Æſopos.] Æſopi & Apitii luxus multorum literis nobilitatus eſt, feſtiviter autem, mutato numero, luxurioſos vocant Æſopos & Apitios, quemadmodum effœminatos dicimus Sardanapalos.

Murænæ.] Muræna, Scarus, Accipenſer, piſces ſunt, olim cariſſimi & in deliciis divitum habiti.

cari, aut accipenſeres. Av. Ergo tenues ſoli diſcruciantur, quibus ſatis male eſt, etiam cum veſci licet carnibus. Fit enim non raro, ut cum licet veſci per Eccleſiam, non liceat per crumenam. Ch. Durum me hercle interdictum. Av. Quod ſi interdictus carnium eſus divitibus vertitur in delicias; &, ſi pauperibus ſæpe non licet veſci carnibus, etiam cum licet, ac ne piſcibus quidem, qui fere carius emuntur; cui igitur bono erit interdictum? Ch. Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepe, porrumve arrodere. Mediocres detrahent nonnihil quotidianis opſoniis. Quodſi quid divites deliciabuntur hac occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. Av. Pulchre dixti: ſed interim à tenuibus, qui ſummis ſudoribus alunt familiam, & procul abſunt ab amnibus ac lacubus, exigere carnium abſtinentiam, eſt indicere famem, aut * βυλιμίαν magis. Atqui ſi quid * Homero credimus, longe miſerrimum mortis genus eſt, perire fame. Ch. Sic viſum eſt Homero cæco; at apud Chriſtianos miſer non eſt, qui bene moritur. Av. Eſto ſane: ſed tamen durum eſt, à quoquam exigere, ut moriatur. Ch. Nec hoc animo Pontifices interdicunt eſum carnium, ut intereant homines, ſed ut vel affligantur moderate, ſi deliquerunt, vel ſubducto lætiore pabulo, corpora minus ferociant adverſus ſpiritum. Av. Iſthuc ipſum efficiet moderatus carnium eſus. Ch. Sed in tanta corporum varietate certus carnium modus præſcribi non poteſt, cibi genus poteſt. Av. Sunt & piſces, qui multum addant alimenti: ſunt carnes, quæ minimum. Ch. Sed in genere plus alunt carnes. Av. Age dic mihi, ſi quo tibi foret iter, utrum malles equum alacriorem ac ſublaſcivum, an morbidum, qui ſubinde collabens ſeſſorem dejiciat in terram? Ch. Quorſum iſtud? Av. Quia piſcium eſus corruptis humoribus corpora noſtra reddit magnis morbis obnoxia, ut jam ſpiritui non poſſint ſubſervire. Ch. Quibus morbis? Av. Podagræ, febri, lepræ, morbo regio. Ch. Quî ſcis?

Βυλιμίαν.] Βυλιμία eſt ingens fames. λιμὸς enim fames, & βυ ſyllaba auget, quaſi totos boves eſuriat aliquis.

Homero.] Ὀδυσσ. M.

ſcis? AV. Credo medicis: id malim, quam experiri. CH. Id fortaſſis in paucis accidit. AV Equidem arbitror in pluribus. Porro, quoniam animus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bonis humoribus afficiuntur, vitiatis inſtrumentis non poteſt, ut vult, exerere vim ſuam. CH. Scio, medicis magnopere damnatum eſſe piſcium eſum; ſed ſecus viſum eſt majoribus noſtris; quibus obtemperare, religioſum eſt. AV. Religioſum erat & olim, non violare ſabbatum: ſed prius erat, ſervare hominem ſabbato. CH. Suæ quiſque ſaluti conſulat. AV. Imo, ſi Paulo volumus auſcultare, nemo, quæ ſua ſunt, quærat, ſed quiſque quæ alterius. CH. Sed unde hic novus Theologus in convivio? Unde novus hic ac ſubitus Magiſter noſter? AV. Quia mihi male convenit cum piſcibus. CH. Quid igitur? An non abſtines à carnibus? AV. Abſtineo, ſed obmurmurans, nec ſine meo magno malo. CH. Caritas omnia ſuffert. AV. Verum; ſed eadem quam minimum exigit. Si ſuffert omnia, cur non ferunt nos his veſci cibis, quos indulſit libertas Euangelica? Cur hi, à quibus Chriſtus toties amorem ſui ſtipulatus eſt, patiuntur tot hominum & corpora periclitari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis periculo, ob rem nec interdictam à Chriſto, nec per ſe neceſſariam? CH. Ubi aliud ſuadet neceſſitas, ceſſat humanæ conſtitutionis vigor, ceſſat & voluntas *nomothetæ AV. At non ceſſat offendiculum infirmorum. Non ceſſat ſcrupulus meticuloſæ conſcientiæ. Poſtremo non ſatis conſtat, quibus limitibus finiatur iſta neceſſitas. An quum cœperit *ichthyophagus agere animam? Sero morienti porriguntur carnes. An cum totum corpus habet *epialus? Non tanti erat ciborum delectus. CH. Quid igitur tu velles præſcribi? AV. Scio, ſi quis mihi credat Eccleſiaſticæ rei dictaturam. CH. Quid iſthuc verbi eſt? AV Si ſummus eſſem Pontifex, hortarer omneis ad perpetuam vitæ ſobrie-

Nomotheta.] Id eſt, legis autor, νομοθέτης.

Ἰχθυοφάγος.] Id eſt, qui veſcitur piſcibus. Eſt populus inde nomen habens

Epialus.] Epialus febris genus eſt vehemens, omnis cauſa ſic dicta Epialus, quaſi placide aſſiliens, quemadmodum furiæ dicuntur Eumenides, quum nulli bene velint.

brietatem, ſed præcipue ſub diem feſtum. Cæterum jus facerem cuique veſcendi quibus vellet pro corporis ſalubritate, dum moderate & cum gratiarum actione: daremque operam, uti hoc, quod detraheretur obſervationibus hujuſmodi carnalibus, accreſceret ad ſtudium veræ pietatis. CH. Nimirum iſtud mea quidem ſententia tanti eſt, ut te faciamus Pontificem. AV. Rides: ſed tamen cervix hæc ſufficeret vel *triplici coronæ ſuſtinendæ. CH. At interim vide, ne iſta ſcribantur inter articulos Pariſienſium. AV. Imo quicquid dictum eſt, ſcribetur in vino, ſicuti; par eſt dicta inter pocula. Sed ſatis jam Theologiæ in convivio. In cœna ſumus, non in *Sorbona. CH. Quid vetat dici Sorbonam, ubi bene ſorbetur? AV. Sorbeamus igitur, non diſputemus; ne nobis à* ſorbis dicatur Sorbona, ſed à ſorbendo. CH. Agite, hoſpites humaniſſimi, quæſo ut cœnulam noſtram, licet tenuem, æqui bonique conſulatis. Præbete vos hilares, ac lubentes, quamvis convivium tenue ſit & frugale: ego veſtra facilitate fretus, familiariter vos vocare ſum auſus. Et eſt ſane veſter mihi adventus, conſpectuſque, non modo gratiſſimus, verum etiam jucundiſſimus. CONVIVÆ. Cœna tua, Chriſtiane optime, multis modis elegans, lautaque nobis videtur. Quod excuſas, id unum habet accuſandum. Nam magnificentior fuit, quam ſat eſt. Siquidem hoc convivium opiparum in primis ac lautum judicarim, quod primum ſimplicibus epulis, deinde hilaritate, riſu, jocis, ſalibus ſit conditum: quæ omnia noſtro convivio non defuerunt. Verum de convivarum numero hic mihi quiddam in mentem venit, quos neque pauciores tribus, neque plures novem eſſe oportere ſcripſit Varro. Tres enim ſunt *Charites, id eſt, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiæ præſides: & novem ſunt Muſæ, honeſtiorum ſtudiorum duces. At hic decem convivas eſſe video, virginibus exceptis. AV. Nihil convenientius accidere potuit. Nos ſumus

Triplici coronæ.] Pontificis diadema triplici corona inſignitum eſt.

Sorbona.] Gymnaſium Pariſienſe.

Sorbum.] Pomi genus acerbitate conſtringens fauces, ut quædam occidant etiam.

Charites.] Vide Gel. lib. 13. cap. 18.

mus Varrone ipſo paulo ſapientiores. Nam tre
puellas lepidiſſimas, tanquam tres Charites adhi
buimus. Deinde quia à novem Muſarum choro A
pollo abeſſe nunquam credendus eſt, jure decimun
adjecimus convivam. CH. Poëtice dixiſti. Si mih
laurus adeſſet, laurea corona caput tuum cinge-
rem, fiereſque poëta laureatus. AV. Si malva co-
ronatus eſſem, malvatus. Tantum honoris mih
non arrogo. Honor hic major eſt, quam ut mih
conveniat. Haud equidem tali me dignor honore.
CH. Vultiſne ſinguli tantundem mea cauſa facere,
quantum veſtra ſum facturus? CO. Volumus, ac
lubentes quidem. CH. Ebibetis igitur ordine ſuum
quiſque calicem; à me exemplum capietis. Tibi
hoc primum propino, Mida. MIDAS. Accipio
abs te libenter. Pro quo vulgus, Præſtolor, dicit.
Equidem non recuſo. Nihil tua cauſa recuſabo.
CH. Tu deinde cæteris propina. MI. Eraſmi,
præbibo tibi dimidiatam pateram. ER. Precor
ut ſit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum.
Proſit tibi. Proficiat, durius dicitur. CH. Sed
cur ceſſat patera? Cur non obambulat? Defecit nos
vinum? Ubi ſunt oculi tui, *furcifer? Vola, adfer
ejuſdem generis ſextarios duos. PUER. Eraſmi,
ſalve; quidam pro foribus te conventum expetit.
ER. Quiſnam eſt? PV. Mori famulum ſe dicit:
herum ejus ex Britannia adveniſſe; cupere ut ſe vi-
ſas, quandoquidem prima luce iter parat in Germa-
niam. ER. Chriſtiane, ſubducatur ratio: nam mihi
quidem abeundum. CH. Rationem, Eraſmi doctiſ-
ſime, hujus cœnæ ego confecero. Non eſt quod cal-
culum fruſtra teras: gratiam habeo, qui dignatus
ſis noſtro adeſſe convivio. Sed avocari te, moleſtum
eſt, nondum peracta fabula. ER. Quid supereſt,
niſi ut dicam, Valete & plaudite? CH. Age, boni
conſulemus, quando tu non ab equo ad aſinos, ſed
ab amicis ad amiciſſimos properas. ER. Ego pa-
riter tibi gratias ago, quod pro tua humanitate ad
hoc convivium longe ſuaviſſimum me vocaris. Va-
lete, ſodales optimi. Bibite non ſegniter, & vivite
ſuaviter. CH. Heus Dromo. Sedetis jamdudum
ocioſi omnes. Libetne cuiquam quicquam amplius?

Co.

Furcifer] Inde prov, Omnis ſervus fere mono ſyllabus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Co. Nihil omnino. Strenue munus noſtrum adminiſtravimus. Ch. Tolle igitur hæc, ac bellaria appone. Muta quadrulas, atque orbes. Tolle cultrum meum, qui humi decidit. Pira vino perfunde. Adſunt mora præcoqua, etiam domi noſtræ nata. Co. Tanto erunt ſuaviora, quod vernacula. Ch. En * pruna cerea, en Damaſcena, rarum apud nos ſpectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hiſce manibus conſevi. Nuces caſtaneæ, omne deliciarum, quas horti noſtri benigne effundunt, genus. Av. Sed floſculi deſunt. Ch. Iſti * Gallici ſunt apparatus, qui magnificentiam eam potiſſimum amant, quæ minimo conſtat. Nobis non eſt ea mens, aut ingenium. Av. Non apud Gallos tantum reperies, quibus ea placent quæ minimo conſtant. Ch. Sed heus tu, Auguſtine, num tu credis, te hic immunem bibiſſe? Egone te meis immunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium ſcyphi debes. Av. Is jamdudum me miſſum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. Ch. Unde ille ſibi vendicat tantum autoritatis? Vix Romanus pontifex hoc vinculi relaxet. Noſti priſcam conviviorum legem, * Ἤπιθι, ἢ ἄπιθι. Av. Remittendi jurisjurandi jus habet, cui factum eſt, & cujus intererat ſervari. Ch. Sed omnium convivarum intereſt, ſervari leges inviolabiles. Av. Age, quando hæc eſt Germanorum * religio, exorbebo quod reliquum eſt. Sed quid tibi rei mecum eſt? Ch. Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalluiſti? Ne verere, perfacile poteris. Fac quod ſæpe feciſti, ut aliqua elegantia doctiores à cœna ſurgamus: neque enim clam te eſt, veteres illos in ſecundis menſis hilariora quædam diſputare ſolitos. Age igitur, quibus & quot modis hæc oratio poteſt enunciari. Indignum auditu?

Pruna.] à Damaſco monte, non ab oppido. Græcis Βράβυλα etiam dicuntur.

Gallici.] Gallorum magnificentia in convivia.

Ἤπιθι, ἢ ἄπιθι.] Id eſt, Aut bibe, aut abi.

Religio.] Mos religioſe obſervatus.

Indignum auditu, *Formula*.

Av. Dixti pulchre, per poſterius ſupinum: Auditu minime eſt dignum. Indignum eſt audiri.

Haud dignum eſt quod audiatur. Et, ut audiatur indignum. Levius eſt, quam quod audiri debeat. Vix operæ precium eſt referre. Non tanti eſt ut audiatur. Ineptius eſt, quam quod audiatur. Non eſt operæ pretium narrare. CH. Quod modis hæc ſententia verti poteſt? Magno mihi conſtat.

Variandi ratio hanc orationem, Magno mihi conſtat.

AV. His verbis: impendo, inſumo, impertio, conſtat. ut: Multum in te docendo inſumpſi laboris. Plurimum ea in re operæ inſumpſi. Non minus pecuniæ quam curæ in eam rem impendi. Non parum inſumpſi pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. Multum lucubrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi conſtat, multo ſudore, multa opera, plurimo labore, ſumptu ingenti, pecunia magna. Pluris mihi conſtat quam credas. Minoris nihil conſtat uxor, quam equus meus. CH. At quid ſibi vult, Auguſtine, quod verbo iſti, Conſtat, modo ablativum, modo genitivum caſum apponis? AV. Quæſtionem perutilem ac late patentem moviſti. Verum ne convivas loquacitate mea premam, pauciſſimis abſolvam. Sed cupio ſingulorum hac de re audire ſententiam, ne cuiquam, ut dixi, ſim moleſtus. CH. Quidni cupiant idem vel puellæ? AV. Illæ ſane nihil aliud quam audient. Accingar igitur, grammatica bene fortunante. Scis, verba emendi, ac vendendi, aliaque, eſſe conſimili ſignificatu, quibus apponantur hi genitivi, ſolidi, tanti, quanti, pluris, minoris, tantidem, quantivis, quanticunque: at ita, ſi ſubſtantiva non apponantur: quæ ſi accedant, utraque in ablativum caſum vertuntur. Quod ſi precium certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum ſubſtantive poſitum, in ablativo pones, niſi per adverbia loqui malis. CH. Quænam verba ſunt, de quibus præcipis? AV. Hæc fere ſunt, emo, mercor: redimo, id eſt, aut captum, aut perditum: vendo, venundo: revendo, id eſt, rurſus vendo, quod mihi venditum erat. Veneo, id eſt, vendor: cujus præteritum venivi vel venii. ſupinum, venum: hinc venalis. Ab illo, id eſt, vendo, vendibilis manat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

nat. Mereo, pro inſervio, & ſtipendium facio. Comparo, id eſt, emo vel committo. Commuto, muto, permuto. Cambire penitus barbarum in hoc ſenſu. Æſtimo, taxo, indico, pro æſtimo, cenſeo. Liceor, liceris: licitor, licitaris: addico. Diſtrahor, id eſt, circumferor ut veneam. Metior pro æſtimo, aut taxo. Conſtat, pro emitur. Conducere: locare, Fœnero, ad fœnus do. Fœneror, ad fœnus accipio. Paciſcor, pactus ſum; pango, pepigi. id eſt, pactum facio. CH. Da exemplum.

Vendendi & emendi Formula.

AV. Quanti iſtum agrum in ſingulos annos locas? Reſpondebimus: Vigenis libris Francicis. Hui, nimio locas. Imo locavi olim multo pluris. At ego tanti non conducam. Si conduxeris minoris, peream. Imo jam vicinus tuus Chremes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem quantum tu petis. At multo meliorem. Mentiris. Facio, ut ſolent, qui licentur. Tu ipſe tanti poſſide. Quid liceris, vel licitaris, quum nihil ſis empturus? Quanticunque addixeris, ſolvam optima fide.

Alterum exemplum.

Congrum iſtum, Syra, quanti vendis? Decem obolis. Nimio, turpiſſima. Imo minimo: nulla tibi vendet minoris. Emorior, ſi non tanti mihi conſtat, aut certe non multo minoris. Mentiris, venefica, quoniam duplo vis vendere, aut triplo. Et centuplo, ſi queam: ſed fatuos non invenio. Quid ſi liciter te ipſam? Quanti æſtimas te? Ut lubet. Quanti me liceris? Quanti indicas te? Dic, quanti te taxas? Quanti te ipſam inſcribis? Decem ſcutatis. Hui, tanti? Eho, an tu minoris me æſtimas? Ego olim non ſemel pluris in unam noctem ſum conducta. Credo; ac nunc non paulo minoris æſtimo quam piſcem. Abi in malam rem, ganeo; tantidem te æſtimo, quanti tu me. Qui te teruncio emerit, nimio emerit. Aut pluris emar, aut non vendar. Si magno venire cupis, larva tibi opus eſt: nam rugæ iſtæ non ſinunt, ut carius vendaris. Ei, qui tanti me nolit, non ſum venalis. Ego ne culmo quidem te emero. Conſtiti pluris.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interfui. Ain' tu? Licitatus ſum vectigalia. Quanti tandem? * Decem millibus. Hui, tanti? Ne mireris; erant qui multo pluris licitarentur: pauci qui minoris. Cui tandem addicta ſunt vectigalia? Chremeti uxoris tuæ ſummo & maximo amico. Sed divina, quanti ſunt addicta. Decem. Imo quindecim. Deus bone, ego mihi hominem ipſum cum tota familia dimidio addictum nolim. At ille uxorem tuam duplo emptam cupit. Animadvertiſtine in his orationibus, ubicunque adſit ſubſtantivum precii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo poſitis, aut in adverbium mutatis? Comparativum nunquam audiſti ſine ſubſtantivis, exceptis illis duobus, pluris & minoris. Sunt & alia verba, de quibus ſumus loquuti, non admodum diſſimilia, ſum, facio, habeo, duco, æſtimo, pendo, quæ idem fere ſignificant: fio itidem. Junguntur autem his fere genitivis, multi, parvi, magni, pluris, plurimi, minoris, minimi, maximi, tanti, quanti, flocci, pili, nihili, nauci, hujus, & ſi qua ſunt his ſimilia. CH. Da exempla.

Decem millibus.] Frequens apud Latinos in numerariis ſummis defectus Decem millibus, ſubaudi, nummis aut denariis, aut ſimile.

Æſtimandi formula.

AV. Scis quanti te ſemper feccrim. Tanti fies apud homines, quanti virtutem facies. Præceptores meos ſemper feci plurimi. Aurum hac tempeſtate magni venditur, literæ nihili, ſive pro nihilo ducuntur. Aurum minoris habeo, quam credas. Tuas minas flocci facio. Promiſſa tua duco minimi. Non pili te facio. Si tanti ſapientia penderetur, quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris apud nos fit aurum ſine ſapientia, quam ſapientia ſine auro. Hoc pluris te habeo, quod doctus ſis. Minoris hic fies, quod mentiri minime calleas. Hi multi fiunt, qui nigrum in candida vertunt. Hoc mihi pluris es, quod literas amas. Tanti apud omnes eris, quantum poſſidebis. Tanti ubique habeberis, quantum habebis. Non quanti habearis, ſed quanti ſis, intereſt. Tanti Chriſtianum meum facio, quanti alium neminem. Inveniuntur & alia verba cum his geni-

genitivis & ablativis, quæ natura ſua non ſignificant emptionem, aut aliquid ſimile. Petrus oſculum puellæ* ſcutato emit. Sit illi fauſtum; nolim ego baſiare tanti. Quanti Juditis? Quanti cœnaſtis? *Quoſdam ſexcentis ſeſtertiis cœnaſſe legimus: at Galli ſæpenumero liardo cœnitant. Fauſtus quanti docet? Parvo: at pluris quam Delius. Quanti igitur? Unde viginti aureis. Non diſcam mentiri tanti. Phædria apud Terentium & rem, & ſe ipſum perdidit. At nolim ego amare tanti. Quidam magno dormiunt. Demoſthenes pluris ſiluit, quam alii loquebantur. Æqui bonique conſulas oro. Eſt & aliud verborum genus, quæ accuſativum una cum genitivo aut ablativo caſum exigunt: quæ ſunt, Accuſo, id eſt, objicio crimen, aut culpo, etiam abſentem. Incuſo, culpo extra judicium. Arguo, reprehendo. Inſimulo, impingo ſuſpicionem culpæ. Poſtulo, in jus voco. Accerſo, defero, damno, condemno, pronuncio illum eſſe in culpa. Admoneo, commonefacio. CH. Exempli cauſa.

Scutato emit.] Scutatus **een Schildt**/ numiſma inferioris Germaniæ.

Quoſdam.] Antonius in una cœna mille apros propoſuit. Heliogabalus 600 ſtruthionum capita propoſuit. Vitellius in uno convivio 2000 piſcium & 7000 avium appoſuit. Cleopatra unionem incredibilis pretii: de qua Bap. Fulg. lib. 9.

Accuſandi formulæ.

AV. Scipio accuſatus eſt ambitus, aut de ambitu. Arguis me impudentiæ, ipſe impudentiſſimus. Lepidus poſtulatus eſt repetundarum. Accerſitus eſt capitis. Si hominem inſimulabis avaritiæ, male audies. Admoneto eum priſtinæ fortunæ. Mortales ipſo vocabulo ſuæ conditionis admonentur. Commonefacito Lepidum promiſſi. Sunt pleraque quæ accuſativum geminum admittant. Doceo te literas. Exorat te veniam. Dedocebo te iſtos mores. Popoſcit me mutuum. Hic ejus rei mihi admonendus es, quod in his ſecundum accuſativum etiam paſſiva obtinent, in aliis genitivus manet. A me doctus eſt literas. Poſtulant me furti. Poſtulo furti. Accuſas me ſacrilegii. Accuſor ſacrilegii. Scio, te nondum expletum. Scio, animo tuo nondum eſſe ſatisfactum. Quando enim tantus elegan-

tiarum helluo ſatietur? Sed convivis parcendum eſt, quos hæc non omnes perinde delectant. A cœna inter deambulandum, id quod rationi deerit, perſolvemus, niſi quid aliud cenſes. CH. Fiat ex tua ſententia. Agamus gratias benignitati divinæ, deinde pauliſper deambulaturi. MI. Pulchre dicis. Nihil enim hoc veſpertino cœlo amœnius, nihil ſalubrius. CH. Petre, ades dum. Tolle ſuo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde. PE. Jubesne agi gratias? CH. Age. PE. Græce mavis, an Latine? CH. Utroque modo. PE. Gratias agimus tibi, pater cœleſtis, qui tua ineffabili potentia condidiſti omnia, tua inſcrutabili ſapientia gubernas univerſa, tua inexhauſta bonitate cuncta paſcis ac vegetas: largire filiis tuis ut aliquando tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis, quod promiſiſti ac præparaſti vere diligentibus te: per Jeſum Chriſtum: Amen. CH. Dic eadem Græce, ne cæteri, quod dicas, intelligant. PE. Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ οὐράνιε, ὁ τῇ ἀῤῥήτῳ σου δυνάμει κτίσας τὰ πάντα, ὁ τῇ ἀνεξερευνήτῳ σου σοφίᾳ κυβερνῶν ἅπαξ ἅπαντα, ὁ τῇ ἀνεξαντλήτῳ σου χρηστότητι ἕκαστα τρεφόμενός τε καὶ αὐξάνων. χάριζου τοῖς υἱοῖς σου τὸ μετὰ σοῦ ποτε πιεῖν τὸ τῆς ἀθανασίας νέκταρ, ὃ ὑπέσχου καὶ ἡτοίμασας τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσί σε, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ σου, τοῦ κυρίου ἡμῶν, τοῦ μετά σου ζῶντος, καὶ βασιλεύοντος ἐν ἑνότητι τοῦ πνεύματος ἁγίου, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. CH. Habeo vobis, hoſpites candidiſſimi, gratiam, qui ad hoc conviviolum venire dignati ſitis; oro æqui bonique conſulatis. CO. Nos viciſſim gratiam referre volumus, non tantum habere. Proinde ne multis agantur gratiæ. Quin potius ſurgamus, & expatiemur. AU. Ducamus nobiſcum virgines; nam eo minus moleſta erit deambulatio. CH. Recte ſentis. Ne deſint nobis floſculi, ſi forte locus flores non habebit. Utrum mavis noſtris in hortis * more poëtico reptare; an foris ad amnem expatiari? AU. Habent quidem horti tui amœnitatis permultum, verum eam voluptatem matutinis deambulationibus ſerva. At ſole inclinato amnium aſpectus oculos mirum in modum juvat. CH. Antecede igitur, Auguſtine, ut poëta dignum eſt: latus tuum claudam. AU. Bone Deus,

More poëtico rept.] Alludit ad carmen *Horatii* in Ep. ad Tib. An tacitum ſylvas inter reptare ſalubres.

Deus, quantum comitum, quantam pompam nobiſcum ducimus! Dici non poteſt, Chriſtiane, quantum mihi placeam. Satrapes mihi videor. CH. Age, nunc promiſſum præſta. Solve quod recepiſti. AV. Quid me potiſſimum vis dicere? CH. Ego quondam in Polionis oratione cum multa, tum illud inprimis ſolebam admirari, quod tam facile, tam crebro, tam venuſte orationem verteret: quæ res non modo ſingularis ingenii verum etiam multi uſus mihi videtur. AV. Haud injuria iſtud in Pollione admiratus es, Chriſtiane. Ille enim tum hac in re divinam quandam vim obtinet, quam quidem illi cum ingenii dexteritate quadam, tum plurimo & dicendi, & legendi, & ſcribendi uſu contigiſſe opinor, potius quam ratione aliqua, aut præceptione. CH. At ego rationem aliquam iſtius rei, ſi fieri poteſt, expecto. AV. Ita, ut dixi, res habet. Verum quia te tantopere video velle, quantum potero, morem geram, eaſque ratiunculas, quas in Pollionis orationibus mihi viſus ſum animadvertere, ut potero, reddam. CH. Age, percupio.

Brevis de copia præceptio.

AV. Accingor. Principio res ipſa puris, electis ac Latinis verbis efferenda eſt: quod ipſum poſſe, non mediocris artificis eſt. Sunt enim permulti, qui neſcio quo modo copiam & varietatem orationis affectant, cum ne ſemel quidem rem poſſint apte explicare. Iſti, tanquam ſemel balbutiſſe ſit parum, balbutiem ſuam aliis atque aliis modis reddunt balbiorem, tanquam ipſi ſecum certamen ſuſceperint, ut, quam barbariſſime dici poſſit, dicant. Itaque inepti ſynonyma quædam congerunt, adeo interdum inter ſe diſſidentia, ut ipſa mirentur, quo pacto convenerint. Quid enim abſurdius, quam hominem pannoſum, cui ne una quidem, quam ſine pudore poſſit induere, ſit veſtis, eum tamen ſubinde ſuos pannos mutare, ac mendicitatem ſuam pro opibus oſtentare? At nihilo minus ridiculi videntur iſti varietatis affectatores, qui cum barbare ſemel dixerint, repetunt idem multo barbarius; demum iterum atque iterum indoctius. Hoc eſt non oratione, ſed ſolœciſmis abundare. In primis igitur, ut dixi, res

ipſa aptis atque electis verbis eſt explicanda. Deinde mutatoriis verbis utendum, ſi qua, quæ idem efficiant, reperiantur: reperiuntur enim permulta. Demum ubi propria deficient, tranſlatitiis erit utendum, ſi modo verecunda ſit tranſlatio. Ea quoque ubi deerunt, ſi per activa dixiſti, ad paſſiva revertendum erit, quæ nobis totidem orationes reddunt, quot ex activis conſtabant. Poſtea, verba, licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. Poſtremo, ubi modo adverbia in nomina, modo nomina in alias atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus: aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorſum: aut certe quod pronunciative dictum per interrogationem efferemus. Nunc exempli cauſa hanc ſententiam ſumamus.

Literæ tuæ magnopere me delectarunt.

Literæ.

Epiſtola, epiſtolium, ſcripta, ſchedæ, literulæ.

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, ſupra modum, plurimum, non mediocriter, ſummopere, maximopere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Chriſtianum.

Delectarunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilararunt, voluptati fuerunt, oblectarunt, voluptate perfuderunt, mellitiſſimæ fuerunt, jucundiſſimæ &c. Habes materiam; tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. CH. Tuæ literæ magnopere me delectarunt. Tua epiſtola mirifice nos exhilaravit. AV. Verte activum in paſſivum, alia erit facies. ut, Dici non poſſit, quam tuis ſim ſcriptis exhilaratus.

Item per alia verba idem efficientia.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. Ex epiſtola Celſitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiam tua mihi ſcripta attulerunt. Gaudio tua me ſcripta, quantus eram, perfuderunt. Hic non ita liceret mutare in paſſiva,

niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

niſi in illo poſtremo, perfuſus gaudio. quod uſitate dicitur: Capiebatur à me voluptas. Allatum eſt gaudium, non perinde uſitate dixeris.

Per Afficio.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Muta in Paſſivum.

Tuis ſcriptis incredibili ſum affectus voluptate. Non parum gaudiorum tuum nobis epiſtolium peperit.

Per Sum, & Nomina Adjectiva.

Tuæ mihi literæ multis modis jucundiſſimæ fuerunt. Fuit tua illa epiſtola ſane quam gratiſſima.

Per Nomina Subſtantiva.

Ineffabili voluptati tua nobis epiſtola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua ſcripta non mediocri lætitiæ fuere. Nihil in vita tuis litteris accidit jucundius.

Quamquam hac ratione aliquoties jam uſi ſumus, quæ non eſt negligenter prætereunda. Nam quoties multum, plurimum, ſingulariter, ſignificare volumus, per contrarium verbum idem efficiemus: ut, Vehementer te amat Henricus. Haud vulgariter te amat. Multum me juvat vinum: haud parum juvat. Eſt vir ſingulari ingenio. Eſt vir ingenio non vulgari. Eſt homo doctrina admiranda. Eſt homo non contemnenda doctrina. Thomas eſt ſummo apud ſuos loco natus: Non infimo loco natus. Auguſtinus eloquentiſſimus fuit: Non ineloquens fuit. Carneades orator fuit nobilis, non ignobilis, non obſcurus. Et id genus ſimilia, quæ nunquam non uſu veniunt: ſed admonuiſſe rem clariſſimam ſatis eſt. Nec te lateat, bifariam nos hujuſmodi orationum genere uti. Modeſtiæ cauſa, præſertim ſi de nobis ipſis loquamur. Tum etiam amplificandi gratia. Nam non ingratum, pro valde grato: non vulgariter, pro ſingulariter: recte & venuſte dicimus.

Modeſtiæ cauſa.

Ego literis meis nonnullam doctrinæ ſum opinionem conſecutus. Semper curavi, ut in literaria gloria non poſtremas parteis tenerem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

De amplificatione ſuperiora ſunt exempla; nunc ad noſtra revertamur. Nihil tua epiſtola unquam evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit quam tua ſcripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis, quantum ex tuis literis amantiſſimis.

Hoc modo ſingulæ orationes ſuperiores poterunt variari per interrogationem. Quid tuis literis in vita jucundius eſſe potuit? Quid epiſtola illa tua nobis evenit dulcius? Quid ita oblectavit unquam, ut proximæ tuæ literæ.

Hoc modo rurſum ſingulas fere orationes variare licebit. CH. Quid deinde fiet? AV. Jam paulo liberius totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. CH. Dic exempli cauſa. AV. Quod modo per nomen, incredibile, modo per adverbium incredibiliter, dictum erat, unam dictionem aliquot verbis commutabimus. Literis conſequi nequeam, quantum tuis literis ſim delectatus. Et mihi ſcriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ jucunditati tua mihi ſcripta fuerint. Explicare prorſum nequeo, quam ſim tuis literis gaviſus. Et item in infinitum. Rurſum alio pacto. Nam hactenus & per negationem, & per interrogationem, poſtremo per infinitas orationes variavimus. Nunc per ſubjunctivas ſive conditionales variabimus, hoc modo: Moriar, ſi unquam quicquam fuit tuis litteris aut optatius, aut dulcius. Peream, ſi ulla res majori voluptati fuit, quam tuæ literæ. Ita me Deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius. Et item alia multa in hunc modum excogitare licebit. CH. Quid deinde? AV. Nunc ad tranſlationes, ſimilitudines, & exempla fugiendum eſt.

Tranſlatio eſt in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil niſi meræ deliciæ tua mihi ſcripta videntur. Mera voluptas ſunt tuæ literæ. Et hujuſmodi plurima. Sed cavendum, ne obſoletis, aut durioribus tranſlationibus utamur, quale eſt illud:

Juppiter hybernas cana nive conſpuit Alpes.

*Et quale eſt illud: Cœna tuorum ſcriptorum me ſuaviſſimis epulis refecit.

Et quale.] Apud Furium, de quo Gell. lib. 13. cap. 11.

Comparatio à ſimili.

Tua ſcripta omni vel ambroſia, vel nectare ſuaviora fuere. Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epiſtola humanitatis tuæ & * ſiliquam omnem, & mel Atticum, & ſaccharum omne, nectar ambroſiamque deorum, longe ſuperavit. Hic quidquid dulcedine nobilitatum eſt, in medium adduci poteſt.

Siliquam.] Siliquæ, fructus prædulcis: ſed malus ſtomacho. Arbor Græcis κόμαρος, Latinis arbutus vocatur; fructus non abſimilis quantitate meſpilo, ſed rubicundus eſt.

Ab exemplo.

Nunquam adducar, ut credam, Ero Leandri ſui literas aut majore voluptate, aut pluribus oſculis accepiſſe, quam tuas accepi. Vix crediderim, aut Scipionem everſa Carthagine, aut Paulum Æmylium capto Perſeo, magnificentiorem egiſſe triumphum, quam ego, ſimul ac ſuaviſſima tua ſcripta tuus mihi tabellarius reddidit. Hujuſmodi tum ex fabulis, tum ex hiſtoriis infinita poſſunt inveniri. E Phyſica vero ſumuntur rerum ſimilitudines, quarum quamplurimarum naturas memoriter tenere neceſſe eſt. Nunc ſi libet, in alia ſententia tentemus.

Nunquam dum vivam tui ero immemor.

Semper, dum vivam, tui meminero. Quoad vivam, nunquam me tui capiet oblivio. Prius vivere deſinam, quam tui meminiſſe.

Per comparationem.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui quibit oblviſci. Tui memoriam ne * Lethæus quidem amnis poterit abolere.

Lethæus amnis.] Quem poëtæ interpretantur omnium oblivionum fontem.

*Præterea per * ἀδύνατον, aut more poëtico, per contraria.*

Dum juga montis aper, fluvius dum piſcis amabit. Ante leves ego &c. quæ non eſt multi negocii excogitare. Verum ne immodici videamur, his in

Ἀδύνατον.] Impoſſibile, quod fieri nequit. Horum copiam Ovidius ſolus ſufficere poteſt.

in præſentia contenti ſimus. Alias, ſi voles, copioſius hac de re colloquemur. CH. Ego te, Auguſtine, jam plane exhauſtum putabam, ſed tu præter expectationem novum theſaurum indicaſti, quem ſi pergas explicare, nox ante occupaverit, quam tibi eadem de re deſint verba. AV. Si ego hoc mediocri & doctrina & ingenio præſto, * quantum Ciceronem ipſum valuiſſe credis, qui cum Roſcio hiſtrione certaſſe legitur? Sed ſol nos relinquit. Humeſcit cælum, præſtat imitari aviculas, tectoque ac lecto nos condere. Proinde vale, mi Chriſtiane ſuaviſſime, in craſtinum. CH. Tu itidem bene valeas, Auguſtine omnium doctiſſime.

Quantum Ciceronem.] Lege Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 14.

Convivium Religioſum.

*EVSEBIVS, * TIMOTHEUS, * THEOPHILUS, * CHRYSOGLOTTUS, * VRANIUS.

EV. CUm omnia nunc vernent & rideant in agris, demiror eſſe, qui fumoſis urbibus delectentur. TI. Non omnes capiuntur aſpectu florum, aut pratorum vernantium, aut fontium amniumve: aut, ſi capiuntur, eſt aliud quod magis juvet. Ita voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. EV. Tu mihi fortaſſe fœneratores narras, aut his ſimillimos negociatores avaros. TI. Iſtos quidem, ſed non ſolos, ô bone, imo cum his innumeros alios, uſque ad ipſos ſacerdotes ac monachos, qui fere quæſtus gratia malunt in urbibus, iiſque frequentiſſimis, verſari, dogma ſecuti non Pythagoricum aut Platonicum, ſed cæci cujuſdam mendici, cui dulce erat premi turbis hominum, quod diceret, illic eſſe quæſtum, ubi eſſet populus. EV. Valeant cæci

cum

Euſebius.] Id eſt, pius.

Timotheus.] Id eſt, carus Deo, vel carum habens Deum.

Theophilus,] Id eſt, amans Dei.

Chryſoglottus.] Id eſt, auream habens linguam.

Uranius,] Id eſt, cœleſtis.

um ſuo quæſtu : nos philoſophi ſumus. Ti. Et ocrates philoſophus urbes præferebat agris, quod ſſet diſcendi cupidus, & urbes haberent unde iſceret. In agris eſſe quidem arbores & hortos, ontes & amnes, qui paſcerent oculos, cæterum ihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. v. Eſt nonnihil quod dixit Socrates, ſi ſolus bambules in agris. Quanquam mea ſententia non ſt muta rerum natura, ſed undiquaque loquax eſt, nultaque docet contemplantem, ſi nacta fuerit ominem attentum ac docilem. Quid aliud clamiat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quam pificis Dei ſapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo ſeceſſu, quam multa docet Phædrum ſuum, ac viciſſim ab eo diſcit? Ti. Si tales adeſſent aliquot, nihil eſſe poſſit æmœnius ruſticatione. Ev. Libet igitur hujus rei periculum facere? Eſt mihi prædiolum ſuburbanum, non amplum, ſed nitide cultum : eo vos in craſtinum diem ad prandium voco. Ti. Plures ſumus; exederemus totum prædium tuum. Ev. Imo totum convivium apponetur herbaceum, ex dapibus, ut * inquit Flaccus, inemptis apparatum. Vinum ipſe locus ſuppeditat; pepones, melones, ficos, pira, mala, nuces, ipſæ pene arbores porrigunt, quemadmodum fit in inſulis Fortunatis, * ſi Luciano credimus. Accedet fortaſſis * è corte gallina. Ti. Age, non recuſamus. Ev. At ſuam quiſque * umbram ſecum adducat, quam volet. Ita cum ſcitis quatuor, æquabimus numerum Muſarum. Ti. Fiet. Ev. Unum illud vos præmonitos volo, ſibi quiſque condimentum ſuum adferet. Ego cibos duntaxat apponam. Ti. Quod condimentum narras? piper, an ſaccharum? Ev. Imo aliud vilius, ſed ſuavius. Ti. Quodnam? Ev. Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis; cras acuet ſtomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruſculo meo debebitur. Verum ad

quam

Inquit Flaccus.] In Epod. Dapes inemptas apparet. Et *Virgil.* 4. Georg. Dapibus menſas onerabat inemptis.

Si Luciano.] In vera hiſtoria.

E corte.] Cors cortis, ſpacium circum villam ſeptum, unde cortis aves : & inde militum cohors; quod ex agris legi ſoleant.

Umbram.] Umbra non ipſe vocatus, ſed quem adducit comitem, vocatur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

quam horam libet prandere? Ti. Ad decimam priuſquam invaleſcat æſtus ſolis. Ev. Curabitur. Pv. Here, adſunt convivæ pro foribus. Ev. Bonæ fidei eſt, quod veniſtis; ſed bis gratum eſt, quod veniſtis mature una cum umbris veſtris longe gratiſſimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, * qui convivatorem mora ſua torquent. Ti. Eo maturius venimus, ut eſſet ocium luſtrandi viſendique regiam iſtam tuam, quam audimus, undique miris deliciis variam, nuſquam non teſtari domini ſui ingenium. Ev. Regiam ſpectabitis tali dignam rege. Mihi certe nidulus eſt, quavis regia gratior. Et, ſi regnat, qui libere vivit ex animi ſui ſententia, hic plane regno. Sed præſtat, opinor, interim, dum culinæ præfecta parat holuſculum, & adhuc moderatus eſt ſolis calor, viſere hortos noſtros. Ti. Eſt alius præter hunc? Nam hic ſane mire cultus, blandiſſimo aſpectu ſtatim ingredientes ſalutat, & comiter excipit. Ev. Hinc igitur decerpat ſibi quiſque floſculos ac frondes aliquot, ne quid offendat domus pædor. Non idem odor æque gratus omnibus. Quare ſibi quiſque deligat. Ne parcite. Nam quicquid hic naſcitur, pene publicum eſſe patior. Neque enim unquam clauditur oſtium hujus veſtibuli, niſi noctu. Ti. En tibi in oſtio Petrus. Ev. Hunc ego malo janitorem, quam Mercurios, Centauros, aliaque portenta, quæ quidam pingunt in foribus ſuis. Ti. Iſthuc homine Chriſtiano dignius eſt. Ev. Nec mutum habeo janitorem; tribus linguis alloquitur ingredientem. Ti. Quid loquitur? Ev. Quin ipſe legis? Ti. Intervallum aliquanto longius eſt, quam ut proſpectus oculorum aſſequatur. Ev. En tibi perſpicillum, quod te vel lynceum reddit. Ti. Latina video. Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Matthæi cap. 19. Ev. Nunc lege Græca. Ti. Græca video quidem, at illa * non vident me: quare * lampadem hanc trado Theophilo; qui nunquam non cantil-

Qui convivatorem.] Convivator, qui excipit; & conviva, qui excipitur convivio.

Non vident.] Id eſt, non intelligo. Nolunt enim videre, quem non agnoſcunt.

Lampad.] Lampadem tradere, eſt alteri tradere negocium, Vide proverb,

ſtillat Græca. TH. * Μετανοήσατε, καὶ ἐπιστρέψατε Πράξεων τῷ τρίτῳ. CH. Hebræa mihi ſumam; וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה * Ev. An vobis videtur incomis janitor, qui ſtatim monet ut avertamur à vitiis, & convertamus nos ad ſtudium pietatis? Deinde vitam non contingere ex operibus Moſaicis, ſed per fidem Euangelicam? Poſtremo, ſervandis euangelicis præceptis iter eſſe ad immortalem vitam? TI. Et ecce mox ad dextram ingreſſus oſtendit ſacellum perquam elegans. In altari Jeſus Chriſtus, ſuſpiciens in cœlum ad Patrem & Spiritum ſanctum illinc proſpicientes, atque eodem dextram porrigens, læva velut invitat & allectat prætereuntem. Ev. Nec is elinguis nos excipit: vides Latina? Ego ſum via, veritas, & vita. Græca: Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα, καὶ τὸ ὠμέγα. Hebraice: * לְכוּ בָנִים שִׁמְעוּ לִי יִרְאַת יְהוָה אֲלַמֶּדְכֶם TI. Læto nimirum omine nos ſalutavit dominus Jeſus. Ev. Sed ne videamur inciviles, fortaſſis par eſt ut illum reſalutemus, precemurque, ut, quando ex nobis ipſi nihil poſſumus, ille ſua inæſtimabili bonitate non ſinat nos unquam aberrare à via ſalutis, ſed, abjectis umbris Judaicis, & hujus mundi præſtigiis, per veritatem Euangelicam perducat nos ad vitam æternam? hoc eſt, ipſe per ſe trahat nos ad ſe. TI. Æquiſſimum eſt; & ipſa loci ſpecies invitat ad precandum. Ev. Multos hoſpites allicit hujus horti amœnitas: ſed ita fere apud omnes invaluit conſuetudo, ut nemo prætereat Jeſum inſalutatum. Hunc ego, vice fœdiſſimi * Priapi, cuſtodem poſui, non ſolum horti mei, ſed omnium quæ poſſideo, denique corporis pariter atque animi. Adeſt, ut videtis, fonticulus ſaluberrimis aquis non in-

Μετανοήσατε.] Id eſt, reſipiſcite. quaſi dicat, poſt factum ſapite, & de errore admiſſo ira dolete, ne pergatis. Idque explicat verbum ſequens, Convertite vos. Actor. 3.

וְצַדִּיק] Id eſt, Juſtus autem in fide ſua vivet. Abacuc. 2. & Galat. 3.

לְכוּ] Id eſt, venite filii, obedite mihi, timorem Domini docebo vos. Pſal. 44.

Priapi.] Gentilitas Priapum Deum nudum & membroſiorem æquo, in hortis tanquam tutelarem conſtituebat.

inamœne ſcatens, utcunque repræſentans unicum illum fontem, qui cœleſti latice refocillat omnes laborantes & oneratos, & ad quem anhelat anima delaſſata malis hujus mundi, non aliter quam juxta Pſalmiſtam, cervus æſtuans ſiti, guſtatis ſerpentium carnibus. Hunc gratis haurire licet, quiſquis ſitit. Nonnulli & religionis gratia ſeſe aſpergunt. Quidam etiam bibunt, non ſitis, ſed religionis cauſa. Video, vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet, ut viſamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiæ meæ. Si quid erit viſendum intus, à prandio ſpectabitis, quum ſolis æſtus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot. Ti. Papæ, *Epicureos hortos mihi videre videor. Ev. Totus hic locus voluptati dicatus, ſed honeſtæ, paſcendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic naſcitur præter odoratas herbas, nec eas quaslibet, ſed eximias duntaxat. Unumquodque genus ſuas habet areas. Ti. Nec herbæ mutæ ſunt apud te, quantum video. Ev. Probe dicis: alii domus habent opulentas, ego loquaciſſimam habeo, ne quando ſolus videri poſſim: id magis etiam dices, ubi totam videris. Ut herbæ ſunt velut in turmas digeſtæ, ita ſingulæ turmæ ſingula habent vexilla cum inſcriptione. Velut Amaracus hic, *Abſtine, inquit ſus; non tibi ſpiro. Cum enim ſit ſuaviſſimæ fragrantiæ, ſues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem ſingula genera habent ſuos titulos, aliquid indicantes, quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. Ti. Nihil adhuc vidi hoc fonticulo feſtivius; qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adverſus æſtum. Sed alveolus hic, qui tanta gratia totam aquam oſtendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis ſpatiis hortum dirimens, in quo ſeſe utrinque herbæ velut in ſpeculo contemplari geſtiunt, num marmoreus eſt? Ev. Bona verba; unde huc marmor? E contuſis cæmentis factitium marmor eſt: coloris

Epicureos hortos.] Quicquid voluptuoſum eſt, id Epicureum vocant.

Abſtine ſus.] Suibus amaracinum unguentum, ex amaraco factum, venenum eſt.

s candor additus eſt * incruſtamento. Ti. Quo andem ſeſe condit tam amabilis rivus? Ev. Vide ncivilitatem humanam. Poſteaquam hic ſatis exilaravit oculos noſtros, proluit culinam, ejuſque ordes ſecum defert in cloacam. Ti. Crudele, ita ne Deus bene amet. Ev. Crudele, ni & in hunc ſum paraſſet æterni numinis benignitas. Tum cruleles ſumus, cum fontem divinæ ſcripturæ, longe ioc amœniorem, recreandis ſimul ac purgandis aninis noſtris datum, conſpurcamus vitiis noſtris, praviſque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hac aqua non abutimur, ſi partimur in varios uſus, in quos illam dederis, qui nihil non affatim ſuppeditat uſibus humanis. Ti. Veriſſima ſunt quæ narras: ſed cur tibi virent etiam horti ſepta manu facta? Ev. Ne quid hic non vireat. Quidam rubra malunt, quod is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, ut eſt ſua cuique ſententia, etiam in hortis. Ti. Sed horti per ſe amœniſſimi jucunditatem propemodum obſcurant ambulacra tria. Ev. In his vel ſtudeo, vel obambulo ſolus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, ſi videtur. Ti. Columnæ paribus intervallis ſuſtinentes ædificium innitens, miraque colorum varietate blandientes, ſuntne marmoreæ? Ev. Ex eodem marmore, quo factus eſt hic alveus. Ti. Lepida profecto impoſtura. Vel dejeraſſem eſſe marmor. Ev. Quare cave, ne vel credas, vel dejeres quicquam temere. Non raro fallit ſpecies. quod opibus deeſt, arte ſarcimus. Ti. Non tibi ſat erat hortus tam nitidus, tam excultus, niſi pingeres inſuper alios hortos? Ev. Non capiebat omnes herbarum ſpecies unus hortus. Præterea bis delectamur, cum pictum florem cum vivo decertantem videmus & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in uſum noſtrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Poſtremo non ſemper viret hortus, non ſemper vivunt floſculi. Hic hortus etiam media bruma viret, & adblanditur. Ti. At non ſpirat. Ev. Sed

Incruſtamentum.] Eſt ſupertegumentum, quod parietibus aut calce aut gypſo ſuperinducitur.

rurſum non eget cultura. TI. Tantum paſcit oculos. EV. Verum; ſed hoc perpetuo facit. TI. Habet ſuum & pictura ſenium. EV. Habet; nobis tamen eſt vivacior, & illi fere gratiam addit ætas quam nobis detrahit. TI. Utinam hic vanus eſſes. EV. In hoc ambulacro, quod ſpectat occidentem, ſole fruor oriente: in hoc, quod ſpectat orientem, apricor interdum; in hoc quod ſpectat auſtrum, ſed patet ad ſeptentrionem, recreor ab æſtu ſolis. Obambulabimus, ſi videtur, quo ſpectetis propius. En vernat ipſum etiam ſolum: habent enim & teſſellæ colorum gratiam, & floſculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium ſpectaculum. Primum quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, ſingulis ad nativam imaginem non peſſime expreſſis. Quot cernitis aves, tot videtis avium ſpecies, præcipue ſi quæ ſint rariores, & inſigni re quapiam nobiles. Nam anſeres, gallinas, & anates quid attinet pingere? Inferne ſunt quadrupedum ſpecies, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. TI. Mira varietas, nec quicquam eſt ocioſum. Nihil eſt quod non aut agat, aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, pene latitans ſub frondibus? EV. Attice loquitur Attica: * Σωφρόνει, inquit, οὐ πᾶσιν ἵπτημι. Jubet nos conſulto agere, quod non omnibus feliciter cedat inconſulta temeritas. Hic aquila diſcerpit leporem fruſtra obteſtante * ſcarabæo. Adſtat ſcarabæo * trochilus, & ipſe capitalis inimicus aquilæ. TI. Hæc * hirundo quid gerit ore? EV. Herbam chelidoniam. Nam hac reſtituit pullis exoculatis viſum. Agnoſcitis herbæ figuram? TI. Quodnam hoc novum lacertæ genus? EV. Non eſt lacerta, ſed * chamæleon. TI. Eſt hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam eſſe credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. EV. Hic ille

Σωφρόνει.] Id eſt, prudens eſto, non omnibus volo. Vide prov. de noctua Athenienſium.

Scarabæo.] Vide proverb. Scarabæus aquilam.

Trochilus.] Avicula, natura aquilis infeſta. Lege Plin. lib. 10. cap. 74.

Hirundo.] De hirundine idem lib. 25. cap. 8.

Chamæleon.] De Chamæleonte, lib. 8. cap. 33.

ille eſt ſemper hians, & ſemper jejunus chamæleon. Hæc arbor eſt caprificus, apud quam ſolam ſævit, alias innoxius. Nam venenum habet, ne contemnas hiantem beſtiolam. TI. At non mutat colorem. EV. Verum; quia non mutat locum: ubi mutarit locum, videbis & colorem alium. TI. Quid hic ſibi vult tibicen? EV. Nonne vides in proximo camelum ſaltantem? TI. Video novum ſpectaculum, camelus * cinædus eſt, & ſimius * choraules. EV. Sed his ſingulatim ac per ocium contemplandis alias dabitur vel totum triduum; nunc ſatis erit veluti per tranſennam vidiſſe. In hac regione depictum eſt ad nativam effigiem, quicquid eſt inſignium herbarum. quodque jure miremini, hic venena quantumvis præſentanea, tuto non ſolum ſpectantur, verum etiam contrectantur. TI. En ſcorpius, rarum in hiſce regionibus malum, ſed frequens Italiæ. Quanquam color mihi parum reſpondere videtur in pictura. EV. Qui ſic? TI. Quia magis nigrent apud Italos. iſte pallidior eſt. EV. An non agnoſcis herbam in cujus folium incidit? TI. Non ſatis. EV. Nec mirum. Nec enim naſcitur in hortis noſtratibus. Aconitum eſt. * Ei veneno tanta vis eſt, ut ſcorpius ad hujus contactum ſtupeſcat, palleſcatque, ſeſeque vinci patiatur. Sed offenſus veneno, à veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrunque genus hellebori. Si ſcorpius ſeſe potuerit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet priſtinum vigorem, diverſi veneni contactu ſolvente torporem. TI. Actum eſt igitur de iſto ſcorpio: nam is ſe numquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hic ſcorpii? EV. Et quidem Græce. TI. Quid ait? EV. * Εὗρε Θεὸς τὸν ἀλιτρὸν. Hic præter herbas videtis omne ſerpentium genus. En vobis baſiliſcus, oculis igneis, ipſis etiam nocentiſſimis venenis formidabilis. TI. Et is loquitur aliquid. EV. Oderint, inquit, dum metuant. TI. Plane regia vox. EV. Imo nihil minus regium, ſed

Cinædus.] Cinædi molles omnes, & voluptatibus dediti.

Choraules.] Qui choreas ducentibus canunt,

Ei veneno.] Vide Plinium lib. 21. cap. 26.

Εὗρε Θεὸς.] Id eſt, reperit Deus nolentem.

ſed tyrannica vox eſt. Hic pugnat lacerta cum vipera. Hic dipſas inſidiatur, tecta putamine ovi ſtruthiocameli. Hic videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille ſapiens, atque etiam Flaccus noſter. Hic videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac ſervant. Ti. Deum immortalem, cui poſſit obrepere tædium in hoc theatro verſanti? Ev. Alias, inquam, licebit vel ad ſatietatem uſque ſpectare. Nunc procul tantum ſpectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid eſt inſignium piſcium. Hic eſt Nilus, in quo delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum crocodilo depugnantem, quo non alius hoſtis homini capitalior. In ripis ac littoribus videtis ea quæ ſunt ἀμφίβια, ut cancri, phocæ, fiber. Hic eſt polypus captator, * captus à concha. Ti. Quid loquitur? * Αἱρῶν αἱροῦμαι. Mire pictor fecit aquam pellucidam. Ev. Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo eſt alter polypus, ſumma æquoris aqua velificans, * Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem proſtratam in arena concolori, quam hic tuto vel manu contigeris. Sed alio properandum eſt. Hæc paſcunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. Ti. Etiamne amplius? Ev. Mox videbitis quid nobis præbeat * poſticum. Hic videtis hortum ſatis ſpacioſum, in duas diviſum partes: in altera eſt quicquid eſt herbarum eſculentarum, in qua regnant uxor & famula mea: in altera, quicquid eſt medicarum, præſertim inſignium. Ad levam eſt pratum liberum, præter virorem graminum nihil habens: ſeptum eſt ſepe perpetua, è ſpinis implexis, ſed vivis, contexta; illic nonnunquam vel ambulo, vel luſito cum ſodalibus. Ad dexteram eſt pomarium,

Captus.] Extat hac de re lepidum epigramma apud Græcos.

Αἱρῶν αἱροῦμαι.] Id eſt, captans capior.

Liburnicarum gaudens.] Autor Plinius. Suntque Liburnicæ naviculæ intextæ viminibus.

Poſticum.] Aedes, quibus eſt adjunctus hortus, duas habens januas, anticam, & poſticam Antica ſpectat ad Publicam viam: poſtica ducit ad hortum. Poſticum quoque locus proximus poſticæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

rium, in quo cum erit ocium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo noſtro cælo aſſueſcere. TI. Papæ, næ tu vincis vel ipſum * Alcinoum. EV. Hic aviarium eſt in confinio adhærens ambulacro ſuperiori, quod videbitis à prandio: videbitis formas varias, variaſque linguas audietis. Nec minus varia ſunt ingenia. Inter quaſdam cognatio eſt & mutuus amor, inter nonnullas ſimultas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeo cicures & manſuetæ, ut ſi quando cœno illic aperta feneſtra, devolent in menſam, cibumque vel è manibus capiant. Si quando ingredior, in ponticulo penſili, quem videtis, fabulans cum amico, aſſident, auſcultant, inſident humeris aut brachiis, adeo dedidicerunt timere, quia ſentiunt neminem lædere. In extremo pomario * apum regnum eſt. Nec illud ſane ſpectaculum inamœnum. In præſentia non ſinam vos amplius contemplari, quo ſit, quod vos poſthac revocet tanquam ad novum ſpectaculum. A prandio cætera vobis oſtendam. *Puer.* Uxor & famula clamitant corrumpi prandium. EV. Jubeto illas eſſe æquanimes; non jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad menſam accedamus. Etenim ſi ethnicis quoque religioſa erat menſa, quanto magis oportet eſſe ſacram Chriſtianis, quibus habet imaginem quandam illius ſacroſancti convivii, quod dominus Jeſus poſtremum egit cum ſuis diſcipulis. Et ob id receptum eſt, abluere manus, ut ſi quid odii, livoris, aut turpitudinis alicui forſitan reſideat in animo, id ejiciat ante, quam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor & corpori ſalubriores eſſe cibos, ſi ſumantur animo defæcato. TI. Iſtud veriſſimum eſſe credimus. EV. Quoniam hoc exemplum nobis ab ipſo Chriſto traditum eſt, ut ab hymno cibum auſpicaremur, (nam id arbitror, quod frequenter in euangelio legimus, illum benedixiſſe, aut gratias egiſſe patri prius, quam cibum frangeret) & rurſum * hymno finiremus: ſi videtur, recitabo vobis hymnum quem di-

Alcinoum.] Alcinoi Regis horti apud Homerum commendantur.

Apum regnum.] Alluſit ad id quod & apes regem & politiam habere finguntur.

Hymno.] Hymnus nihil aliud quam divina laus eſt.

divus Chryſoſtomus miris laudibus prædicat in Homilia quadam, dignatus etiam interpretari. TI. Imo, ut velis, rogamus. EV. Benedictus Deus qui me paſcis à juventute mea, qui cibum præbes omni carni; reple lætitia & gaudio corda noſtra, ut affatim quod ſatis eſt habentes, abundemus in omne opus bonum, in Chriſto Jeſu domino noſtro; cum quo tibi gloria, honor & imperium, cum ſancto Spiritu in omne ævum. TI. Amen. EV. Nunc accumbite, ac ſuam quiſque umbram ſibi adjungat. Caniciei tuæ debetur primus locus, Timothee. TI. Verbo dignitatem univerſam meam complexus es. Hoc ſolo nomine ſum cæteris anteponendus. EV. Cæterarum dotium æſtimator eſt Deus; nos ea ſequimur quæ videmus. * Sophroni, adhære corpori tuo. Tu Theophile, & Eulali, dextrum menſæ latus occupate. Chryſoglottus & Theodidactus occupabunt lævum. Vranius & Nephalius, quod ſupereſt. Ego hunc angulum tuebor. TI. Non patiemur: hoſpiti debetur primus locus. EV. Tota domus hæc mea eſt, ſimulque veſtra: quod ſi mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hoſpiti, quemcunque ſibi delegerit. Nunc utinam Chriſtus ille exhilarator omnium, & ſine quo nihil vere ſuave eſt, dignetur huic noſtro intereſſe convivio, ſuaque præſentia exhilarare animos noſtros. TI. Spero dignabitur. Sed ubi ſedebit, jam omnibus locis occupatis? EV. Utinam ille ſe miſceat omnibus & patinis, & poculis, ut nihil illum non ſapiat, ſed potiſſimum illabatur animis noſtris. Id quo magis dignetur, & nos tanti hoſpitis reddamur capaciores ſi moleſtum non eſt, auſcultabitis paululum è ſacra lectione, ſed ita, ut interim nihilo ſecius admoveatis manus ovis & lactucis, ſi libet. TI. Id faciemus libenter, ſed auſcultabimus libentius. EV. Is mos mihi multis nominibus videtur amplectendus, quod hac ratione vitentur inanes fabulæ, præbeaturque materia confabulationis frugiferæ. Multum enim ab illis diſſentio, qui putant, non eſſe lætum convivium, niſi quod ſcateat ineptis ac laſcivis fabulis, quod

Sophroni.] Sophronius, temperans. *Eulalius*, bene loquens. *Theodidactus*, divinitus doctus. *Nephalius*, ſobrius.

quod perſtrepat obſcœnis cantiunculis. Vera hila-ritas naſcitur è pura ſinceraque conſcientia: atque hi ſermones vere læti ſunt, quos ſemper & dixiſſe juvet, aut audiſſe, & ſemper delectet meminiſſe: non quorum mox pudeat, quique conſcientiam pœnitudine diſcrucient. TI. Utinam iſta tam perpenderemus omnes, quam ſunt vera. EV. Hæc præterquam quod certam & inſignem habent utilitatem, etiam jucunda fiunt, ubi vel menſem unum aſſueveris. TI. Nihil igitur conſultius, quam optimis aſſueſcere. EV. Recita, puer, diſtincte & clare. *Puer*. Sicut diviſiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini; quocunque voluerit, inclinabit illud. Omnis via viri recta ſibi videtur, appendit autem corda Dominus. Facere miſericordiam & judicium, magis placet Domino, quam victimæ. EV. Sit hoc ſatis. Præſtat enim pauca avide diſcere, quam multa cum tædio devorare. TI. Præſtat ſane, ſed non hic tantum. Plinius ſcripſit, Officia Ciceronis nunquam de manibus deponenda: & ſunt ſane digna quæ cum ab omnibus, tum præcipue ab his qui deſtinati ſunt adminiſtrandæ Reipublicæ, ad verbum ediſcantur, mea quidem ſententia: ſed hunc Proverbiorum libellum ſemper dignum arbitratus ſum, qui ſemper nobis circumferatur. EV. Quoniam ſciebam, prandium fore dilutum & inſipidum, idcirco hanc procuravi nobis conditu-ram. TI. Nihil hic eſt non lautiſſimum, & tamen ſi nihil eſſet præter * Betas abſque pipere, vino & aceto, talis lectio condiret omnia. EV. Mihi tamen plus adderet gratiæ, ſi, quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adeſſet aliquis vere Theologus, qui iſta non intelligeret ſolum, verum etiam ſaperet. Nobis idiotis neſcio an fas ſit hiſce de rebus confabulari. TI. Ego vero puto, vel nautis eſſe fas, modo abſit definiendi temeritas. Fortaſſe & Chriſtus, qui pollicitus eſt, ſeſe adfuturum, ubicunque duo convenirent de ipſo tractantes, aſpirabit nobis tam multis. EV. Quid ſi igitur partiamur inter nos novem tres ſententias? *Convivæ*. Non diſplicet, modo à convivatore incipiat ordo. EV. Non detrectarem

Betas.] Alluſit ad illud *Martialis*: Ut ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ.

provinciam; ſed vereor ne hic vos pejus accipiam, quam cibis accipio. Age, nec ubi videar difficilis convivator. omiſſis variis conjecturis, quæ in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hic eſſe ſenſus moralis, alios mortales poſſe flecti monitis, increpationibus, legibus ac minis: regis animum, quoniam neminem metuit, ſi repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, ſuo animo relinquendos, non quod ſemper velint optima, ſed quod illorum ſtultitia malitiave Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit reſiſti Nabuchodonoſor, quod illius miniſterio decreviſſet caſtigare populum ſuum. Fortaſſis illud eſt quod ait Job: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Atque huc fortaſſe pertinet quod ait David, deplorans peccatum ſuum: Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci. Non quod reges non peccent ingenti populi malo, ſed quod non habeant hominem, cujus auctoritate condemnentur, quum Dei judicium nemo, quamlibet potens, poſſit effugere. TI. Non diſplicet interpretatio. Sed quid ſibi volunt diviſiones aquarum? EV. Adhibita eſt ſimilitudo, quæ rem explanet. Violenta res & impotens eſt regis animus concitatus, nec huc aut illuc duci poteſt, ſed impetu ſuo fertur, velut* œſtro divino percitus. quemadmodum mare ſeſe ſpargit in terras, ac ſubinde rurſum mutat, contemptis agris, ædificiis, & quicquid obſtat. alicubi ſe condit ſub terras: cujus impetum ſi coneris inhibere, aut alio deflectere, nihil agas. Idem accidit in magnis fluminibus, veluti fabulæ quoque narrant de* Acheloo. Minus autem mali capitur, ſi commode obſecundes, quam ſi violenter repugnes. TI. Nihil igitur remedii adverſus malorum regum impotentiam? EV. Fortaſſe primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, ſic autoritate ſenatus, magiſtratuum ac civium, moderari potentiam illius, ut non facile erumpat in tyrannidem. Sed omnium potiſſimum,

Oeſtro.] Id eſt furoris ſtimulis. Vide proverbium.

Acheloo.] Achelous amnis eſt Acarnaniæ. Vide Strabonem.

mum, dum adhuc puer eſt, & ſe principem eſſe neſcit, ſanctis præceptis formare pectus illius. Proſunt & preces ac monita, ſed blanda ac tempeſtiva. *Extrema ancora eſt, votis fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea, quæ Chriſtiano rege digna ſunt. TI. Quid ais, idiota? Si baccalaureus eſſem Theologiæ, minime puderet iſtius interpretationis. EV. An vera ſit, neſcio; mihi ſatis eſt, quod ſenſus non ſit impius, aut hæreticus. Morem geſſi voluntati veſtræ. Nunc, ut decet in conviviis, viciſſim audire cupio. TI. Si quid deſertis his quoque canis, mihi videtur, hoc dictum & ad abſtruſiorem ſententiam accommodari poſſe. EV. Credo; & audire cupio. TI. Rex intelligi poteſt vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, ſolo divini ſpiritus impetu ducitur. Porro qui ſit hujuſmodi, hunc non convenit fortaſſis humanis legibus in ordinem cogere, ſed ſuo domino, cujus ſpiritu agitur, relinquendus eſt. nec judicandus eſt ex hiſce rebus, quibus imbecillitas imperfectorum utcunque provehitur ad veram pietatem: ſed ſi quid ſecus facit, dicendum eſt cum Paulo: Dominus aſſumpſit illum: domino ſuo ſtat, aut cadit. Item illud: Spiritualis homo omnia dijudicat, ipſe verò à nemine judicatur. Talibus igitur nemo præſcribat, ſed Dominus qui præſcripſit terminos mari & amnibus, habet cor ſui regis in manu ſua, & quocumque voluerit, inflectit illud. Quid enim opus eſt præſcribere illi, qui ſuapte ſponte præſtat meliora, quam exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas ſit, illum hominem conſtitutionibus aſtringere, quem certis argumentis conſtat divini ſpiritus afflatu gubernari? EV. Tu vero, Timothee, non ſolum canos habes capillos, ſed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Chriſtianos, quos omneis oportebat eſſe reges hujuſmodi, plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam ſatis eſt ovatum, & holeribus præluſum, jubete hæc tolli, & apponi quod ſupereſt. TI. Nobis affatim ſatisfactum eſt hac* ovatione, etiamſi nihil præterea ſucceſſerit

Extrema ancora.] Poſtremum refugium.

Ovatione.] Supplicatio & ovatio ſunt infra triumphum: alluſum eſt autem ad ova appoſita.

vel ſupplicationis, vel triumphi. EV. Verum, quoniam, aſpirante Chriſto, ſicut opinor, ſucceſſit res in prima ſententia, velim ut umbra tua nobis enarret alteram, quæ mihi videtur aliquanto obſcurior. *Sophronius.* Si boni voletis conſulere quicquid dixero, ſedulo dicam quod mihi videtur. Alioqui qui fieri poteſt, ut rebus obſcuris lucem adferat umbra? EV. Equidem recipio futurum omnium nomine; & tales umbræ lucem ſuam habent aptiorem oculis noſtris. *Soph.* Idem docere videtur quod Paulus. Diverſis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet ſacerdotium, alii cœlibatus, alii conjugium, alii * ſeceſſus, alii reſpublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rurſus alius veſcitur quibuslibet, alius diſtinguit inter cibum & cibum, alius judicat inter diem & diem, alius judicat omnem diem. In his Paulus vult, unumquemque ſuo frui affectu citra contumeliam alterius. Nec oportet quemquam ex hujuſmodi judicare, ſed judicium deferre Deo, qui expendit corda. Fit enim ſæpenumero, ut veſcens gratior ſit Deo, quam non veſcens, & diem feſtum violans acceptior ſit Deo, quam is qui videtur obſervare: & matrimonium hujus gratius ſit oculis Dei, quam multorum cœlibatus. Dixi umbra. EV. Utinam mihi ſæpe contingat cum talibus umbris colloqui. Rem, ni fallor, non acu, quod aiunt, ſed lingua tetigiſti. Sed adeſt qui cælebs vixit, non de numero beatorum, qui ſe caſtraverunt propter regnum Dei: ſed hic caſtratus eſt vi, quo magis placeret ventri, donec & hunc & eſcas deſtruxerit Deus. Capus eſt ex corde noſtro. Elixis magis delector. Jus eſt non inelegans: quod in eo natat, lactucæ ſunt ſelectiſſimæ. Sumat ſibi quiſque, quod gratum eſt animo. Sed ne quid vos fallam, ſuccedit huic aſſi nonnihil, mox * bellaria. deinde fabulæ * cataſtrophæ. TI. Sed interim excludimus uxorem è convivio. EV. Ubi vos venietis comitati veſtris, accumbet & mea. Nunc quid aliud eſſet, quam

Seceſſus.] Vita privata, aut monachiſmus.

Bellaria.] Tragemata ſecundæ menſæ.

Cataſtrophe.] Prima pars comœdiæ dicitur Protaſis, ſecunda Epitaſis, in qua tumultus eſt vehementiſſimus; tertia Cataſtrophe, quæ componit tumultum.

quam * muta perſona? & illa ſuavius garrit mulierinter mulieres, & nos liberius philoſophamur. Alioqui periculum ſit, ne nobis accidat, quod accidit Socrati, cui quum eſſent convivæ Philoſophi, quibus magis placent hujuſmodi fabulæ, quam cibus, & in longum proferretur diſputatio, Xanthippe commota menſam ſubvertit. TI. Nihil minus à tua metuendum arbitror. Eſt enim mulier moribus placidiſſimis. EV. Mihi certe talis, ut commutare non cupiam, etiamſi liceat: atque hoc nomine mihi vel præcipue videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum ſententia, qui fortunatum putant, uxorem habuiſſe nunquam: magis arridet quod ait ſapiens Hebræus, ei bonam ſortem obtigiſſe, cui obtigit uxor bona. TI. Sæpe noſtro vitio malæ ſunt uxores, vel quia tales deligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non, ut oportet, formamus, & inſtituimus. EV. Vera prædicas: ſed interim expecto tertiæ ſententiæ enarrationem, & jam mihi dicturire videtur * Θεόπνευστος Theophilus. TH. Imo mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impune. EV. Etiam cum gratia licebit errare; vel ſic præbebis occaſionem invenindi. TH. Mihi videtur eadem ſententia, quam protulit Dominus apud Oſee Prophetam cap. 6. Miſericordiam volui, & non ſacrificium, & ſcientiam Dei plus quam holocauſta. Cujus vivus & efficax interpres eſt dominus Jeſus in Euangelio Matthæi cap. 9. Quum enim convivium agitaret in domo Levi, qui erat publicanus, iſque multos ſui ordinis, ſuique quæſtus homines invitaſſet ad convivium, Phariſæi qui tumebant religione Legis, cum ea præcepta negligerent unde tota Lex pendebat & prophetæ, quod diſcipulorum animos alienarent à Jeſu, rogabant illos, cur dominus admiſceret ſe convivio peccatorum, à quorum conſortio abſtinebant Judæi, qui volebant haberi ſanctiores, & ſi quando contigiſſet cum ejuſmodi congredi, reverſi domum abluebant corpus. Quumque diſcipuli rudes adhuc non haberent

quod

Muta perſona.] Muta perſona in fabulis, quæ oſtenditur quidem, ſed non loquitur. *Horat.* Nec muta loqui perſona laborat. Vide proverb. Κωφὸν Πρόσωπον.

Θεόπνευστος.] id eſt divinitus afflatus.

quod reſponderent, Dominus & pro ſe & pro diſcipulis reſpondit: Non eſt opus, inquit, medico valentibus, ſed male habentibus. Euntes autem diſcite, quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores. EV. Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum eſt: ſed diſcere velim, quid appellet ſacrificium, quid miſericordiam. Nam qui conſiſtit, ut averſetur ſacrificia Deus, quæ ſibi tot præceptis juſſerat exhiberi? TH. Quomodo Deus averſetur ſacrificia, docet ipſe nos apud Eſaiam cap. 1. Sunt enim quædam præſcripta Judæis in lege, quæ ſignificant magis ſanctimoniam, quam præſtant: quod genus ſunt, dies feſti, ſabbatiſmi, jejunia, ſacrificia. Et ſunt quæ ſemper præſtanda ſint, quæ ſuapte natura bona ſunt, non quia juſſa. Judæos autem averſatur Deus, non quod obſervarent legis ritus, ſed quod his ſtulte tumidi, negligerent ea quæ Deus maxime vult præſtari à nobis: ac madentes avaritia, ſuperbia, rapinis, odio, livore, cæteriſque vitiis, exiſtimabant, Deum ipſis multum debere, quod diebus feſtis verſarentur in templo, quod immolarent victimas, quod abſtinerent à cibis vetitis, quod illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quod autem ait: Miſericordiam volo, & non ſacrificium, opinor ex idiomate ſermonis Hebræi dictum, pro eo quod erat, miſericordiam volo potius quam ſacrificium: quemadmodum illud interpretatur Salomon, quum ait: Facere miſericordiam & judicium, magis placet Domino quam victimæ. Porro, omne officium, quod impenditur ſublevando proximo, ſcriptura miſericordiam vocat, & eleemoſynam; quæ & ipſa nomen duxit à miſerendo. Victimas appellari puto, quicquid pertinet ad ceremonias corporales, & aliquid habet affine cum * Judaiſmo. quod genus ſunt delectus ciborum, veſtitus præſcriptus, jejunium, ſacrificium, preces veluti penſum abſolutæ, quies diei feſti. Hæc enim ut pro tempore non ſunt omnino negligenda, ita Deo fiunt ingrata, ſi quis obſervationibus hujuſmodi confiſus, negligat miſeri-

ſeri-

Judaiſmo.] Judaiſmus, Judaica profeſſio.

ſericordiam, quoties fratris neceſſitas exigit officium caritatis. Habet ſpeciem ſanctimoniæ etiam, colloquia vitare malorum. Sed hoc ceſſare debet, quoties aliud ſuadet caritas proximi. Obedientia eſt, quieſcere diebus feſtis, ſed impium ſit, ob * religionem diei ſinere fratrem perire. Itaque ſervare diem dominicum victima eſt, ut ita loquar: reconciliari fratri, miſericordia eſt. Porro judicium, quamquam poteſt ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles, tamen mihi videtur non abſurdum, ſi reſpondeat illi quod eſt apud Oſee: Et ſcientiam Dei plus quam holocauſta. Non ſervat legem, qui non ſervat juxta mentem Dei. Judæi ſublevabant aſinum in foveam collapſum ſabbatis: & Chriſtum calumniabantur, qui ſervaret totum hominem in ſabbato. Hic erat præpoſterum judicium, & aberat ſcientia Dei. neſciebant enim, quod iſta propter hominem eſſent inſtituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, niſi veſtro juſſu dicerem. Malim ex aliis rectiora diſcere. EV. Iſta mihi videntur adeo dicta impudenter, ut exiſtimem, dominum Jeſum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largitur paſcimus animos noſtros, ne negligantur collegæ. TH. Quinam? EV. Corpora noſtra, nonne collegæ ſunt animorum? Hoc enim malim quam inſtrumenta, vel domicilia, vel ſepulchra. TI. Hoc nimirum eſt affatim refici, ubi totus homo reficitur. EV. Video, vos ſegniter attingere: quare, ſi videtur, jubebo proferri aſſa, ne pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli ſummam. Armus eſt ovillus, ſed exquiſitus, capus, & perdices quatuor. Has ſolas à mercatu ſumpſi, reliqua ſuppeditat hoc prædiolum. TI. Epicureum prandium video, ne dicam * Sybariticum. EV. Imo vix Carmeliticum. Sed qualequale eſt, boni conſuletis. Animus certe purus eſt; ſi parum lautum eſt convivium. TI. Adeo non

Religionem diei.] Religio proprie eſt eorum, quæ reveremur, veluti ſepulcrorum: cui proxima eſt ſuperſtitio. Religio enim immodica ſuperſtitio eſt. Alludit ad locum Pauli, Coloſſ. 2.

Sybariticum.] Lege in Chiliadibus proverb. Sybaritica menſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

non eſt muta tua domus, ut non ſolum parietes, ſed & cyathus loquatur aliquid. Ev. Quid tibi loquitur? Ti. Nemo, niſi à ſe ipſo, læditur. Ev. Cyathus patrocinatur vino. Nam vulgus febrim, aut capitis gravedinem è potu contractam, imputare ſolet vino, quum ipſi ſibi malum accerſierint immodice bibendo. *Soph.* Meus Græce loquitur: * Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. Ev. Admonet, non eſſet tutum ſacerdotibus aut regum famulis indulgere vino, quod vinum fere transferat in linguam, quicquid latebat in corde. *Soph.* Apud Ægyptios olim nefas erat ſacerdotibus bibere vinum, cum nondum illis mortales ſua committerent arcana. Ev. Nunc licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat, neſcio. Eulali, quid libelli profers è crumena? perquam elegans videtur; nam foris etiam totus aureus eſt. *Eulalius.* Sed idem intus plus quam gemmeus eſt. Sunt epiſtolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas ſemper mecum circumfero: quas ideo profero, quod ex occaſione ſermonis tui venit in mentem locus quidam, qui me nuper diu torſit, nec adhuc ſatis ſibi facit animus. Is eſt in epiſtolæ prioris ad Corinthios cap. 6. Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtatem. Primum, ſi Stoïcis credimus, nihil eſt utile, quod non idem honeſtum. Quomodo igitur Paulus diſtinguit id quod licet, ab eo quod expedit? Certe ſcortari aut inebriari non licet. quomodo igitur licent omnia? Quodſi Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult eſſe licentiam, non poſſum ſatis ex ipſo loci tenore divinare, quodnam ſit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco ſubjiciuntur, conjicere licet, eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abſtinebant ab * idolothytis, quidam à cibis per Moſen interdictis. Et de idolothytis agit cap. 8. Rurſus capite 10. velut explicans hujus loci ſententiam, ait: Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius. Omne quod in macello venit, manducate. Hoc quod hic ſubjicit Paulus, con-

Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια.] Id eſt, In vino veritas.

Idolothytis.] Id eſt, Idolis ſacrificatis, oblatis.

ongruere videtur cum eo quod ſupra dixerit: Eſca entri, & venter eſcis, & hunc & has deſtruet)eus. Quod autem reſpexit hic etiam ad Judaium ciborum delectum, indicat clauſula decimi ap. Sine offenſione eſtote Judæis & gentibus & cclesiæ Dei, ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile eſt, ſed quod nultis, ut ſalvi fiant. Nam quod ait, gentibus, perinere videtur ad idolothytum. quod ait, Judæis, eferre videtur ad delectum ciborum. quod ait, ccleſiæ Dei, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur veſci quibuslibet cibis, & omnia munda mundis. Verum incidit caſus, ut non expediat. Quod omnia licebant, libertatis erat Euangelicæ: ſed caritas ubique ſpectat quod conducat ad ſalutem proximi, eoque frequenter abſtinet & à licitis, malens obſecundare commodo proximi, quam ſua uti libertate. Sed hic mihi geminus obſtrepit ſcrupulus: primum, quod in ſermonis contextu nihil præcedat aut ſequatur, quod cum hoc ſenſu cohæreat. Nam objurgarat Corinthios, quod eſſent ſeditioſi, quod ſcortationibus, adulteriis, atque etiam inceſtis impuri, quod litigarent apud judices impios. Cum his qui cohæret, Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt? Et in his quæ ſequuntur, redit ad cauſam impudicitiæ, quam repetierat & ante, intermiſſo negocio litium. Corpus autem, inquit, non fornicationi, ſed Domino, & Dominus corpori. Verum hunc quoque ſcrupulum poſſum utcunque diſcutere, quod paulo ſuperius in catalogo vitiorum meminiſſet & idololatriæ: Nolite errare, neque fornicarii, neque dolis ſervientes, neque adulteri. Porro eſus idolothytorum vergebat ad ſpeciem idololatriæ. Et ideo mox ſubdit, Eſca ventri, & venter eſcis: ſignificans pro neceſſitate corporis, pro tempore licere veſci quibuslibet, niſi aliud ſuaſerit caritas proximi: ſed impudicitiam ſemper & ubique deteſtandam eſſe. Quod veſcimur, neceſſitatis eſt, quæ tolletur in reſurrectione mortuorum. Quod libidinamur, malitiæ eſt. Sed alterum ſcrupulum non queo diſſolvere, quomodo ad hæc quadret illud; Sed ego ſub nullius redigar poteſtatem. Ait

enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

enim ſibi poteſtatem eſſe omnium, ſe tamen in nullius poteſtate fore. Si is dicitur eſſe in poteſtate aliena, qui ne offendat, abſtinet, idem capite nono de ſe prædicat. Quum liber eſſem ab omnibus, omnium me ſervum feci, ut omnes lucrifacerem. Hoc, opinor, offenſus ſcrupulo ſanctus Ambroſius putat, hunc eſſe germanum Apoſtoli ſenſum, ut viam præſtruat illi, quod ait cap. 9. ſibi quoque poteſtatem eſſe faciendi, quod cæteri faciebant vel Apoſtoli, vel pſeudapoſtoli, ſumendi victum ab his, quibus prædicabat Euangelium. Sed ab hoc, tametſi licebat, temperabat, quod ſic expediret Corinthiis, quos de tam multis & inſignibus vitiis objurgabat. Porro quiſquis accipit, fit quodam modo obnoxius ei à quo accipit, & aliquid decedit de vigore autoritatis. Siquidem qui accipit, minus libere objurgat: & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo, cui benefecit. In hoc igitur Paulus abſtinuit ab iis quæ licebant, ut conſuleret Apoſtolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli eſſe obnoxiam, ut liberius ac majore cum autoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi ſane non diſplicet Ambroſiana ſententia. Attamen ſi quis mallet hunc locum ad cibos accommodare, mea ſententia, quod ait Paulus, ſed ego ſub nullius adigar poteſtatem, ſic accipi poſſet: Tametſi nonnunquam abſtineam à cibis immolatitiis, aut lege Moſaica vetitis, ut conſulam ſaluti proximi ac profectui Euangelico, tamen animus meus liber eſt, qui ſcit ſibi licere veſci cibis quibuslibet pro neceſſitate corpuſculi. At pſeudapoſtoli conabantur hoc perſuadere, quoſdam cibos per ſe impuros eſſe, nec abſtinendum per occaſionem, ſed ſemper ab his temperandum, tanquam natura malis, nec aliter quam abſtinemus ab homicidio, & adulterio. Hoc quibus erat perſuaſum, redacti erant ſub alienam poteſtatem, & exciderant ab Euangelica libertate. Solus, quod quidem meminerim, Theophylactus ſententiam inducit ab his omnibus diverſam. Licet veſci quibuslibet cibis, ſed non expedit immodice. Nam ex luxu naſcitur impudicitia. Hic ſenſus quanquam impius non eſt, tamen mihi non videtur hujus loci germanus eſſe. Oſten-

di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

di quæ me torqueant: veſtræ caritatis erit, me ex his ſcrupulis eximere. Ev. Næ tu probe tuo reſpondes nomini. Qui ſic novit proponere quæſtiones, non opus habet alio qui diſſolvat. Sic enim propoſuiſti dubitationem tuam, ut ego dubitare deſierim. Tametſi Paulus in ea epiſtola, quoniam multa ſimul decrevit agere, ſæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rurſum quod intermiſerat repetit. Ch. Niſi vererer, ne vos mea loquacitate avocem à capiendo cibo, & ſi crederem, fas eſſe, tam ſacris colloquiis admiſcere quicquam ex profanis autoribus, proponerem & ipſe quiddam, quod hodie legentem me non torſit, ſed unice delectavit. Ev. Imo profanum dici non debet, quicquid pium eſt, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur autoritas, ſed tamen ego nonnunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel ſcripta ab ethnicis, etiam poëtis, tam caſte, tam ſancte, tam divinitus, ut mihi non poſſim perſuadere, quin pectus illorum, cum illa ſcriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortaſſe latius ſe fundit ſpiritus Chriſti, quam nos interpretamur. Et multi ſunt in conſortio ſanctorum, qui non ſunt apud nos in catalago. Fateor affectum meum apud amicos: non poſſum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Officiis, de Tuſculanis quæſtionibus, quin aliquoties exoſculer codicem, ac venerer ſanctum illud pectus, afflatum cœleſti numine. Contra, cum hos quoſdam recentiores lego de republica, œconomica, aut ethica præcipientes Deum immortalem! quam frigent præ illis, imo quam non videntur ſentire quod ſcribunt, ut ego citius patiar perire totum Scotum cum aliquot ſui ſimilibus, quam libros unius Ciceronis, aut Plutarchi: non quod illos in totum damnem, ſed quod ex his ſentiam me reddi meliorem, cum ex illorum lectione ſurgam, neſcio quomodo, frigidius affectus erga veram virtutem, ſed irritatior ad contentionem. Quare ne verere, quicquid iſtuc eſt, proponere. Ch. Cum plerique libri M. Tullii, quos ſcripſit de Philoſophia, divinitatis quiddam ſpirare videntur, tum ille quem ſenex ſcripſit de Senectute,

Plane mihi videtur *κύκνειον ᾆσμα, quemadmodum Græcis eſt in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam præ cæteris arridebant, edidici. Quod ſi quis Deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repueraſcam, & in cunis vagiam, valde recuſem: nec vero velim quaſi decurſo ſpacio, à calce *ad carceres revocari. Quid enim habet hæc vita commodi, quid non potius laboris? Sed non habeat ſane: Habet certe tamen aut ſatietatem, aut moleſtiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & hi docti, ſæpe fecerunt. Nec me vixiſſe pœnitet: quoniam ita vixi, ut fruſtra me natum non exiſtimem. Et ex vita iſta diſcedo, tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo. Commorandi enim natura diverſorium nobis, non habitandi, dedit. O præclarum illum diem, quum ad illud animorum concilium cœtumque proficiſcar, & cum ex hac turba & colluvione diſcedam. Hactenus Cato. Quid ab homine Chriſtiano dici potuit ſanctius? Utinam talia eſſent colloquia monachorum omnium, vel cum ſacris virginibus, quale fuit illud ethnici ſenis colloquium cum ethnicis adoleſcentibus. EV. Jam aliquis cauſabitur, colloquium eſſe confictum à Cicerone. CH. Iſthuc mea non magni refert, ſive hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia ſenſerit, dixeritque: ſive Ciceroni, cujus animus ſententias tam divinas cogitatione complexus ſit, cujus calamus res egregias pari facundia depinxerit. Quanquam equidem arbitror, & Catonem, etiamſi non dixit eadem, tamen ſimilia dicere ſolitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius, ut alium Catonem finxerit, quam fuerit: & in dialogo parum meminerit decori, quod in primis ſpectandum eſt in hoc ſcripti genere, præſertim quum ejus viri memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. TH. Vehementer probabile eſt quod narras: ſed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus ſum, quum omnes optent longævi-

Κύκνειον ᾆσμα.] Id eſt, Cygnea cantio. Vide Chiliades.

Ad carceres.] Id eſt, ad initium. Carcer enim dicitur, unde equi dimittuntur ad curſum.

gævitatem, & mortem exhorreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico ſenem, ſed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an, ſi detur, velit repueraſcere, uſurus per omnia iiſdem bonis ac malis, quæ illi jam contigiſſent in vita, reſponderit idem quod Cato dicit; præſertim ſi recolat animo, quicquid annis retroactis ſeu triſte, ſeu lætum obtigiſſet. Nam frequenter & ſuavium rerum recordatio, vel cum pudore vel cum conſcientiæ moleſtia conjuncta eſt, ut animus ab his etiam recolendis non minus abhorreat, quam à triſtibus. Id opinor nobis indicarunt ſapientiſſimi poëtæ, qui ſcribunt, tum demum animas capi deſiderio corporum relictorum, poſteaquam ex amne Lethæo longa biberint oblivia. VR. Eſt iſthuc profectò dignum admiratione, & mihi quoque compertum in nonnullis. Verùm illud quam mihi blandiebatur; nec me vixiſſe pœnitet! At quotuſquiſque Chriſtianorum ſic moderatur vitam ſuam, ut hujus ſenis vocem ſibi poſſit uſurpare? Vulgus hominum exiſtimat, ſe non fruſtra vixiſſe, ſi per fas nefaſque congeſtas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat ſe fruſtra natum, quod integrum & ſanctum civem præſtiterit reipublicæ, quod incorruptum magiſtratum, quod poſteritati quoque virtutis & induſtriæ ſuæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? Diſcedo tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo. Hoſpitio tantiſper uti licet, donec hoſpes jubeat exire. E domo ſua nullus facile pellitur. Et tamen hinc quoque ſæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius caſus quiſpiam. Ut horum nihil accidat, tamen ſenio collabens ædificium admonet eſſe demigrandum. *Nephalius.* Non minus elegans eſt quod apud Platonem loquitur Socrates, animam humanam in hoc corpore velut in præſidio poſitam eſſe, unde fas non ſit diſcedere injuſſu imperatoris, nec diutius in eo immorari, quam viſum ſit ei qui collocavit. Illud ſignificantius eſt in Platone, quod pro domo dixerit præſidium: ſiquidem in domo tantum commoramur; in præſidio deſtinati ſumus functioni, quam nobis delegavit imperator noſter: non abludens à noſtris litteris, quæ vitam hominis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

nuncmilitiam, nunccertamen eſſe dicunt. VR. A
mihi quidem oratio Catonis pulchre congruer
videtur cum oratione Pauli, qui ſcribens Corin-
thiis, cœleſtem manſionem, quam expectamus po
hanc vitam, οἰκίαν vocat, & οἰκητήριον, hoc eſt, do-
mum, ſive domicilium. Cæterum hoc corpuſcu-
lum appellat tabernaculum, Græce σκῆνος. Nan
& qui ſumus, inquit, in hoc tabernaculo, inge
miſcimus gravati. *Neph.* Nec abludit à ſermone
Petri: Juſtum autem, inquit, arbitror, quamdiu
ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commo-
nitione; certus, quod velox eſt depoſitio taberna-
culi mei. Quid autem aliud clamat nobis Chriſtus,
quam ut ſic vivamus ac vigilemus, tanquam illico
morituri? ſic incumbamus honeſtis rebus, tan-
quam ſemper victuri? Jam illud quum audimus,
O præclarum diem! nonne videmur audire Pau-
lum ipſum loquentem, Cupio diſſolvi, & eſſe
cum Chriſto. CH. Quam felices ſunt, qui tali ani-
mo mortem expectant? Sed in oratione Catonis,
quanquam præclara eſt, tamen fiduciam aliquis
taxare poſſet, ut ab arrogantia profectam; quam
multum oportet abeſſe ab homine Chriſtiano. Pro-
inde mihi nihil unquam legiſſe videor apud Ethni-
cos, quod aptius quadret in hominem vere Chri-
ſtianum, quam quod Socrates, paulo poſt bibitu-
rus cicutam, dixit Critoni: An opera, inquit, no-
ſtra ſit probaturus Deus, neſcio: certe ſedulo co-
nati ſumus, ut illi placeremus. Eſt mihi tamen bo-
na ſpes, quod ille conatus noſtros ſit boni conſultu-
rus. Vir ille ſic diffidit factis ſuis, ut tamen ob ani-
mi propenſam voluntatem obtemperandi voluntati
divinæ, bonam ſpem conceperit, fore ut Deus pro
ſua bonitate boni conſulturus eſſet, quod ſtuduiſſet
bene vivere. *Neph.* Profecto mirandus animus in
eo qui Chriſtum ac ſacras literas non noverat.
Proinde quum hujuſmodi quædam lego de talibus
viris, vix mihi tempero, quin dicam, Sancte Socra-
tes, ora pro nobis. CH. At ipſe mihi ſæpenumero
non tempero, quin bene ominer ſanctæ animæ Ma-
ronis & Flacci. *Neph.* At ego quot vidi Chriſtianos,
quam frigide morientes! Quidam fidunt in his re-
bus, quibus non eſt fidendum: quidam ob conſcien-
tiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

iam ſcelerum & ſcrupulos, quibus indocti quidam obſtrepunt morituro, pene deſperantes exhalant animam. CH. Nec mirum, eos ſic mori, qui per omnem vitam tantum philoſophati ſunt in ceremoniis. *Neph.* Quid iſthuc verbi eſt? CH. Dicam, ſed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imo vehementer probare ſacramenta & ritus Eccleſiæ; ſed quoſdam vel improbos vel ſuperſtitioſos, vel, ut molliſſime dicam, ſimplices & indoctos, qui docent populum hiſce rebus fidere, prætermiſſis his quæ nos vere reddunt Chriſtianos. *Neph.* Nondum ſatis intelligo quorſum eas. CH. Faxo ut intelligas. Si vulgus Chriſtianorum ſpectes, nonne prora & puppis vitæ illis in ceremoniis eſt? in baptiſmo quanta religione repræſentantur priſci ritus Eccleſiæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur exorciſmus, peragitur catechiſmus, ſuſcipiuntur vota, abjuratur ſatanas cum pompis & voluptatibus ſuis; tandem ungitur, conſignatur, ſalitur, tingitur: datur negocium ſuſceptoribus, ut puerum curent inſtituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem. Et jam puer Chriſtianus dicitur, & eſt aliquo modo. Mox rurſus ungitur, tandem diſcit confiteri, ſumit Euchariſtiam, conſueſcit quieſcere diebus feſtis, audire ſacrum, jejunare nonnunquam, abſtinere à carnibus. Et hæc ſi ſervat, habetur abſolute Chriſtianus. Ducit uxorem, accedit aliud ſacramentum: initiatur ſacris, rurſus ungitur & conſecratur, mutatur veſtis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia, quod fiunt, probo: ſed quod hæc fiunt magis ex conſuetudine, quam ex animo, non probo: quod nihil aliud adhibetur ad Chriſtianiſmum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo ſecius interim per fas nefaſque congerit opes, ſervit iræ, ſervit libidini, ſervit livori, ſervit ambitioni: ſic tandem venitur ad mortem. Hic rurſus ceremoniæ paratæ: Adhibetur confeſſio ſemel atque iterum, additur unctio, datur Euchariſtia, adſunt cerei ſacri, adeſt crux, adeſt aqua ſacra, adhibentur indulgentiæ, expromitur, aut illic etiam emitur morienti diploma Pontificis; ordinantur

*parentalia magnifice celebranda, ſit rurſus ſtipulatio ſolennis, adeſt qui clamet ad aurem morientis; imo nonnunquam occidit ante tempus, ſi contingat, ut ſæpe fit; vocalior, aut bene potus. Hæc ut recte adhibentur, præſertim quæ nobis tradidit Eccleſiaſtica conſuetudo, ita ſunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præſtant, ut cum alacritate ſpiritus, ut cum Chriſtiana fiducia migremus hinc. Ev. Pie tu quidem iſta vereque concionaris, ſed interim nullus admovet manum cibis. Caveat quiſque ne ſe fallat. Ego prædixi, nihil expectandum præter ſecundas menſas, eaſque ruſticanas, ne quis ſibi promittat *Phaſides aves, aut attagenas, aut *Attica bellaria. Hæc amoveto, puer, &, quod reſtat, apponito. Videtis non copiæ, ſed inopiæ noſtræ cornu. Hic eſt proventus hortulorum quos vidiſtis. Ne parcite, ſi quid arridet. Ti. Tanta varietas eſt ut vel ipſo recreemur aſpectu. Ev. Atqui ne plane contemnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilaraſſet Hilarionem monachum Euangelicum, comitatum vel centum monachis illius ſeculi. Paulo vero, atque Antonio, vel menſtruus commeatus eſſe potuiſſet. Ti. Imo nec Petrus ille princeps Apoſtolorum faſtidiſſet, opinor, cum apud Simonem coriarium diverſaretur. Ev. Imo nec Paulus, opinor, cum coactus egeſtate ſutoriam nocturnis horis exerceret. Ti. Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim eſurire cum Petro ac Paulo, modo quod deeſſet corporis alimoniæ, abundaret in delicias animi. Ev. Imo diſcamus à Paulo, & abundare, & penuriam pati. Cum deerit, gratias agamus Jeſu Chriſto, qui nobis ſuppeditet & frugalitatis & patientiæ materiam. Quum ſupererit, gratias agamus illius munificentiæ, qui nos ſua liberalitate invitet ac provocet ad amorem ſui: ac modice parceque fruentes iis, quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores ſimus, quibus Deus deeſſe voluit quod nobis ſupereſt, ut utriſque per alteros ſit occaſio virtutis. Siquidem nobis largitur, unde ſub-

Parentalia.] Juſta ſunt, & pro mortuis ſacrificia. vulgo exequiæ.

Phaſides aves.] Phaſiani & Attagenes, ſive, ut alii malunt, attages, aves in deliciis habitæ.

Attica bellaria.] Attica bellaria de lautitiis & cupediis dicuntur.

ubvenientes egeſtati fraternæ, miſericordiam pſius promereamur: & illi noſtra liberalitate recreati, gratias agunt Deo pro bona mente noſtra, noſque precibus ſuis illi commendant. Et recte venit n mentem. Heus, puer; dic uxori, ut ex aſſis, quæ ſuperant, mittat Gudulæ noſtræ. Eſt vicina quædam gravida, tenui fortuna, ſed animo beatiſſima. Maritus nuper deceſſit, homo profuſus & ignavus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. TI. Chriſtus juſſit dare omni petenti: id ſi facerem, intra menſem ipſi mihi mendicandum eſſet. EV. Opinor, Chriſtum ſentire de his qui petant neceſſaria. Nam qui petunt, imo qui flagitant, vel extorquent potius magnas ſummas, quibus extruant * cœnationes Lucullianas: aut, quod pejus eſt, quibus alant luxum ac libidinem ſuam, iis negare, quod petunt, eleemoſyna eſt: imo rapina eſt largire male uſuris, quod debebatur præſenti neceſſitati proximorum. Unde mihi videntur vix excuſari poſſe à peccato capitali, qui ſumptibus immodicis aut extruunt, aut ornant monaſteria ſeu templa, quum interim tot viva Chriſti templa fame periclitentur, nuditate horreant, rerumque neceſſariarum inopia diſcrucientur. Quum eſſem apud Britannos, vidi tumbam divi Thomæ gemmis innumeris ſummique precii onuſtam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim iſta quæ ſuperflua ſunt, elargiri in uſus pauperum, quam ſervare ſatrapis aliquando ſemel omnia direpturis; ac tumbam ornare frondibus ac floſculis: id opinor gratius eſſet illi ſanctiſſimo viro. Cum eſſem apud * Inſubres, vidi monaſterium quoddam ordinis Cartuſiani non ita procul à Papia: in eo templum eſt, intus ac foris, ab imo uſque ad ſummum, candido marmore conſtructum, & fere quicquid ineſt rerum, marmoreum eſt, velut altaria columnæ, tumbæ. Quorſum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi ſolitarii canerent in templo marmoreo? quibus ipſis templum hoc oneri eſt, non uſui, quod frequenter infeſtentur ab hoſpitibus, qui non

Cœnatio.] Locus eſt, ubi cœnatur. Luculli Romani magnificentia multorum literis celebrata eſt.

Inſubres.] Italiæ populus, qui Mediolanum tenent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

non ob aliud eò ſe conferunt, niſi ut ſpectent templum illud marmoreum. Atque illic cognovi, quod ſtultius eſt, illis legata in ſingulos annos tria millia ducatorum in ſtructuram monaſterii. Et ſunt, qui putent, eſſe nefas, eam pecuniam in pios uſus avertere, præter mentem teſtatoris: maluntque demoliri, quod inſtaurent, quam non ædificare. Hæc quoniam inſignia ſunt, viſum eſt commemorare: quanquam ſunt paſſim in templis noſtris exempla permulta ſimilia. Hæc mihi videtur ambitio, non eleemoſyna. Divites ambiunt ſibi monumentum in templis, in quibus olim nec divis locus erat. Curant ſe ſculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus ac beneficii titulo: atque hiſce rebus bonam templi partem occupant, olim opinor poſtulaturi, ut ipſorum cadavera in ipſis reponantur altaribus. Dicet aliquis; An horum munificentiam exiſtimas rejiciendam? Nequaquam, ſi templo Dei dignum ſit, quod offerunt. Sed ego, ſi ſacerdos aut epiſcopus eſſem, hortarer craſſos illos aulicos, aut negociatores, ut, ſi vellent ſua peccata redimere apud Deum, iſta clanculum effunderent in ſubſidium eorum, qui vere pauperes ſunt. Iſti putant, perire pecuniam, quæ ſic fruſtulatim, & clanculum in præſentem egeſtatem tenuium ſublevandam diſſipatur, cujus nullum extet apud poſteros monumentum. Ego puto, nullam melius collocari ea, quam ipſe Chriſtus ſibi vult imputari certiſſimus debitor. TI. An non putas recte collocari, quod datur monaſteriis? EV. Et his darem nonnihil, ſi dives eſſem, ſed darem ad neceſſitatem, non ad luxum. tum his, inter quos ſentirem vigere ſtudium veræ religionis. TI. Multi judicant, non admodum belle collocari, quod datur iſtis mendicis publicis. EV. Et iſtis nonnihil dandum eſt aliquando, ſed cum delectu. At mihi conſultum videatur, ſi ſingulæ civitates ſuos alerent, nec ferrentur errones huc & illuc circumcurſitantes, præſertim validi, quibus opus ſuppeditandum ſentio potius, quam pecuniam. TI. Quibus igitur potiſſimum dandum cenſes, quantum, & quatenus? EV. Hoc mihi ad unguem deſcribere difficillimum ſit. Primum animum adeſſe oportet, qui cupiat omnibus ſubvenire. Deinde pro mea tenui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ennitate, quod poſſum, impertio, quoties ſeſe offert
occaſio: præſertim his, quorum & paupertas & in-
tegritas mihi nota eſt: hortor & alios ad beneficen-
tiam, ſi me defecerint facultates. Ti. Sed permit-
tiſne nobis hic in tuo regno libere loqui? Ev. Imo
liberius quam ſi domi veſtræ ſitis. Ti. Non probas
in templis ſumptus immodicos; & has ædes multo
minoris ædificare poteras. Ev. Equidem arbitror,
has intra munditiem conſiſtere, aut, ſi mavis, ele-
gantiam: certe abſunt à luxu, ni fallor. Ædificant
magnificentius, qui mendicato vivunt. Et tamen hi
ipſi horti mei, qualesquales ſunt, vectigal pendunt
egenis: & quotidie ſumptibus aliquid detraho, in
me meoſque frugalior, quo poſſim eſſe in pauperes
munificentior. Ti. Si iſtum animum obtinerent
omnes, permulti melius haberent quos nunc ege-
ſtas gravat indignos: & ex adverſo multi minus
eſſent obeſi, digni quos egeſtas doceat ſobrietatem
ac modeſtiam. Ev. Fortaſſe ſic res habet. Sed vul-
tiſne ut hæc inſipida bellaria re quapiam ſuavi con-
diamus? Ti. Plus ſatis eſt deliciarum. Ev. At
ego hinc depromam, quod ne ſaturi quidem faſti-
diatis. Ti. Quid eſt? Ev. Codex eſt Euangelio-
rum, ut, quod lautiſſimum habeo, vobis depromam
in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco, ubi proxi-
me deſtitiſti. *Puer.* Nemo poteſt duobus dominis
ſervire: aut enim unum odio habebit, & alterum
diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet.
Non poteſtis Deo ſervire, & mammonæ. Ideo dico
vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manduce-
tis, neque corpori quid induamini. Nonne anima
plus eſt quam eſca, & corpus plus quam veſtimen-
tum? Ev. Redde codicem. In hoc loco mihi Jeſus
Chriſtus videtur bis idem dixiſſe. Etenim pro eo
quod prius dixit, odio habebit, mox ponit, con-
temnet: & pro eo quod prius poſuerat, diliget,
mox vertit, ſuſtinebit. commutatis perſonis exiſtit
eadem ſententia. Ti. Non ſatis aſſequor quid ve-
lis. Ev. Demonſtremus igitur ratione mathema-
tica, ſi videtur. In priore parte pro uno pone *A*,
pro altero *B*: rurſus in poſteriore pro uno pone *B*,
pro altero *A*, verſo ordine. Aut enim *A* odio
habebit, & *B* diliget: aut *B* ſuſtinebit, & *A* con-

temnet. Nonne hic palam eſt, *A* bis odio haberi, & *B* bis diligi? TI. Perſpicuum eſt. EV. Atqui hæc conjunctio, aut, præſertim repetita, habet emphaſim ſententiæ contrariæ, aut certe diverſæ. Alioqui nonne abſurde diceretur, Aut Petrus me vincet, & ego cedam, aut ego cedam, & Petrus me vincet? TI. Lepidum, ita me Deus amet, ſophiſma. EV. At tum demum mihi videbitur lepidum, ſi hoc ex vobis didicero. TH. Animus ſomniat ac parturit mihi neſcio quid: ſi jubetis, quicquid eſt, proferam in medium; vos eritis vel * oniropoli vel obſtetrices. EV. Quanquam vulgo mali ominis habetur ſomniorum meminiſſe in convivio, & parum ſit verecundum coram tot viris fœtum eniti, tamen nos iſtud ſomnium, ſive mavis partum animi tui, libenter excipiemus. TH. Mihi videtur in hoc ſermone res commutari potius, quam perſona. Et hanc vocem, unum & unum, non referri ad *A* & *B*, ſed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur, quod ſignificatur per alterum. Quaſi dicas: aut excludes *A*, & admittes *B*. aut *A* admittes, & excludes *B*. Hic videtis manente perſona, rem eſſe translatam. Atque hoc ita dictum eſt de *A*, ut nihil referat, ſi idem enuncies de *B*, hoc pacto; aut *B* excludes, & admittes *A*; aut admittes *B*, & excludes *A*. EV. Sane argute tu quidem problema nobis explicuiſti, neque quiſquam mathematicus melius depinxiſſet in pulvere. *Soph.* Illud me magis movet, quod prohibet eſſe ſolicitos de craſtino; quum Paulus ipſe laborarit manibus, victus parandi cauſa, atque idem acriter increpet ocioſos, & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut laborent, ac manibus operentur quod bonum eſt, ut ſit unde tribuant aliquid neceſſitatem patienti. An non pii ſanctique labores ſunt, quibus maritus tenuis alit uxorem ſibi cariſſimam, dulceſque liberos? TI. Iſta quæſtio, mea ſententia, variis modis diſſolvi poteſt. Primum, ut ad illa tempora potiſſimum pertineat, Apoſtolis ob Euangelii prædicationem late vagantibus eximenda erat ſolicitudo victus undecunque ſuppedi-

Oniropoli.] Divinatores, quibus exacta ſomniorum dijudicandorum ratio eſt, conjectores.

itandi, quibus non vacabat opera manuaria cibum quærere, præſertim cum nullam artem ſcirent, præ- er piſcationem. Nunc alia ratio temporum eſt, & ocium amplectimur omnes, laborem fugimus. Alte- a diſſolvendi ratio eſt: Chriſtus non interdixit in- duſtriam, ſed ſolicitudinem. Et ſolicitudinem intel- igit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii ſunt, quam de parando victu, ut omnibus rebus omiſſis, hoc ſolum agant, huic uni curæ ſint addicti. Id propemodum indicat ipſe dominus, cum negat, eundem duobus dominis ſervire poſſe. Servit enim qui toto pectore addictus eſt. Præcipuam igitur curam vult eſſe Euangelii propagandi, non ſolam. Ait enim; Primum quærite regnum Dei, & hæc adjicientur vobis. Non dicit ſolum, quærite, ſed, primum quærite. Cæterum in voce Craſtini puto hyperbolen eſſe, quum ſignificet, in longinquum, qui mos eſt avaris hujus mundi, ut poſteris etiam anxie parent & quærant.

Ev. Accipimus tuam interpretationem: ſed quid ſibi vult, quod ait, Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid edatis. Corpus veſte tegitur, at non edit anima.

Ti. Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, ſi cibum ſubduxeris: non item, ſi veſtem detraxeris, quæ magis datur pudori, quam neceſſitati. Et ſi quem affligit nuditas, non ſtatim occidit: at inedia certiſſima mors eſt.

Ev. Non ſatis video, quo modo cohæreat cum hac ſententia, quod adjecit: Nonne anima plus eſt quam eſca? & corpus plus eſt quam veſtimentum? Nam ſi vita magni precii eſt, tanto magis advigilandum ne pereat.

Ti. Hoc argumentum non adimit nobis ſolicitudinem, ſed auget.

Ev. At non hoc ſentit Chriſtus, quod interpretaris, ſed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratis, & de ſuo dedit id quod carius eſt, etiam adjiciet id quod vilius eſt. Qui dedit animam, non negabit alimoniam. qui dedit corpus, adjiciet alicunde veſtem. Illius igitur benignitate freti, non eſt quod diſcruciemur ſolicitudine curaque rerum infimarum. Quid igitur ſupereſt, niſi ut utentes hoc mundo, tanquam non utamur, totam curam ac ſtudium noſtrum transferamus in amorem rerum cœleſtium, atque re-

jecto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

jecta mammona, imo toto Satana cum omnibus ſuis * præſtigiis, uni Domino toto & alacri pectore ſerviamus, qui non deſtituet filios ſuos. Sed interim nullus attingit bellaria. His certe cum gaudio veſci licet, quæ non magna cura nobis domi proveniunt. TI. Abunde ſatisfactum eſt corpuſculo. EV. Vellem equidem & animo. TI. Atque uberius etiam animo. EV. Hæc igitur tolle, puer; ac labrum appone. Lavemus, amici; ut ſi quid forte commiſſum eſt in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, ſi videtur, quod cœperam ex Chryſoſtomo. TI. Rogamus. EV. Gloria tibi, domine; gloria tibi, ſancte; gloria tibi, rex; quoniam dediſti nobis eſcas. imple nos gaudio & lætitia in Spiritu ſancto, ut inveniamur in conſpectu tuo acceptabiles; nec pudefiamus, quando reddes unicuique ſecundum opera ſua. *Puer.* Amen. TI. Profecto pius & elegans eſt hymnus. EV. Hunc divus Chryſoſtomus non dedignatur etiam interpretari. TI. Quonam loco? EV. In Matthæum, homilia LVI. TI. Non omittam quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio diſcere, cur ter optamus Chriſto gloriam, idque triplici cognomine, domini, ſancti, & regis? EV. Quoniam illi debetur omnis gloria. Sed nobis triplici nomine potiſſimum eſt glorificandus. Quod ſuo ſacroſancto ſanguine redemerit nos à tyrannide diaboli, ſibique aſſeruerit; unde & dominum illum vocamus. Deinde, quod non contentus gratis condonaſſe nobis omnia peccata, per ſpiritum ſuum contulit nobis & juſtitiam ſuam, ut ſectemur ea quæ ſunt ſanctimoniæ. Atque ob id ſanctum eam vocamus, quod ſit ſanctificator omnium. Poſtremo, quod ab eodem ſperamus præmium regni cœleſtis, ubi ille jam ſedet ad dexteram Dei patris; & hinc nobis rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuitæ bonitati debemus, quod pro domino, vel tyranno potius diabolo, dominum habemus Jeſum Chriſtum: pro immunditia & ſordibus peccatorum, innocentiam ac ſanctimoniam: pro gehenna, gaudia vitæ cœleſtis. TI. Pia profecto ſententia. EV. Quoniam nunc primum vos hic accepi convivio, non dimittam

Præſtigiis.] Præſtigiæ, vanæ & fallaces rerum ſpecies.

ram vos abſque * xeniis, ſed talibus, qualis fuit apparatus. Heus, puer; profer * apophoreta noſtra. Sive ſortiri placet, ſivi ſibi quiſque malit deligere, minimum refert; ejuſdem fere precii ſunt omnia, hoc eſt, nullius. Non enim ſunt ſortes Heliogabili, ut huic obveniant equi centum, illi totidem muſcæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum * calamis Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis, quam opobalſamum, aut dentifricium, aut ſpeculum, ſi vos novi ſatis. Ti. Adeo bella ſunt omnia, ut nobis difficilis ſit electio: ipſe magis pro tuo arbitratu diſtribuito; ſic gratius etiam erit quicquid obtigerit. Ev. Hic libellus in membranis habet proverbia Salomonis: ſapientiam docet, & auro pictus eſt, quod aurum habeat ſapientiæ ſymbolum. Hoc dabitur cano noſtro, ut, juxta doctrinam euangelicam, habenti ſapientiam detur ſapientia, & exuberet. Ti. Certe curabitur ut minus egeam. Ev. Sophronio congruet horologium, huc ex extrema Dalmatia profectum, ut vel ſic commendem munuſculum meum. Novi enim, quam ille ſit parcus temporis, quam nullam omnino portionem rei precioſiſſimæ ſinat abire ſine fructu. *Soph.* Imo pigrum admones diligentiæ. Ev. Hic libellus habet in membranis Euangelium ſecundùm Matthæum: gemma tegi merebatur, niſi nullum eſſet illi ſcrinium aut theca carior, quam pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quo magis hoc ſis, quod diceris. Th. Efficiam ne prorſus male collocaſſe videaris tuum munus. Ev. Hic ſunt epiſtolæ Pauli, quas tu libenter tecum circumfers, Eulali; qui Paulum ſemper habere ſoleas in ore: nec haberes in ore, niſi eſſet in pectore: paſthac commodius erit etiam in manibus oculiſque. *Eul.* Iſthuc non eſt dare munus, ſed dare conſilium. Porro bono conſilio nullum eſt munus precioſius. Ev. Lucernula conveniet Chryſoglotto, * anagnoſtæ inſatiabili, & ut M. Tullius inquit, librorum heluo-

Xeniis.] Xenia munuſcula quæ dantur hoſpitibus aut amicis.

Apophoreta.] Quæ dantur in fine conviviorum auferenda, ſi cui videatur.

Calamis Memphit.] Qui chartis ſerviant, ob id probatiſſimi.

Anagnoſta.] Anagnoſtes, Lector.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

helluoni maximo. CH. Bis habeo gratiam: primum pro munere non vulgariter eleganti; deinde quod ſomniculoſum admones vigilantiæ. EV. Theca calamaria debetur Theodidacto, feliciſſime * πολυγράφῳ. atque hos ego calamos feliciſſimos eſſe judico, quibus celebrabitur gloria domini noſtri Jeſu Chriſti, tali præſertim artifice. *Theodidact.* Utinam & pectus ſuppeditare poſſis, quemadmodum ſuppeditas inſtrumenta. EV. Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de moribus, ſed ſelectos, & à quodam Græcæ literaturæ peritiſſimo non inſcite deſcriptos; in quibus tantum reperio ſanctimoniæ, ut mihi prodigio ſimile videatur, in pectus hominis ethnici tam euangelicas potuiſſe venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni, & * φιλέλληνι. Supereſt horologium; id cedat noſtro Nephalio, parciſſimo temporis diſpenſatori. *Neph.* Habemus gratiam, non ſolum pro munuſculis, verum etiam pro teſtimoniis. Nam iſthuc non tam eſt diſtribuere xenia, quam * elogia. EV. Imo ego vobis habeo gratiam duplici nomine. Primum, quod noſtram exilitatem boni conſulitis. Deinde, quod eruditis juxta ac piis ſermonibus refeciſtis animum meum. Ego vos quomodo acceptos dimittam, neſcio; certe vos relinquam melior ac doctior. Scio, vobis non eſſe cordi fiſtulas, aut moriones, ac multo minus aleam. Quare, ſi videtur, fallemus horulam ſpectandis reliquis regiæ meæ miraculis. TI. Iſthuc eramus abs te flagitaturi. EV. Apud bonæ fidei promiſſorem non eſt opus flagitatore. Hanc aulam æſtivam opinor vos jam ſatis contemplatos. Habet triplicem proſpectum, &, quoquo verſum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratiſſimus. Vitreis feneſtris volubilibus, ſi videatur, licet excludere cœlum, ſi nebulis aut ventis ſit incommodius: licet & denſis valvis, foris admotis, ac tenuibus intus, excludere ſolem, ſi quid offendat æſtus. Hic quum prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam & parietes vi-

Πολυγράφῳ.] Qui multa ſcribit, qualis fuit Chryſippus ac Didymus.

Φιλέλληνι.] Amatori Græcitatis.

Elogia.] Sunt rerum geſtarum propria teſtimonia. Plerumque in bonam partem ſumitur dictio.

virentes ſuos habent inſperſos floſculos. ſunt & picturæ non invenuſtæ. Hic Chriſtus ſupremam compotationem agitat cum electis diſcipulis. Huc natalitia celebrat Herodes funeſto convivio. Hic Euangelicus ille dives epulatur ſplendide, mox deſcenſurus ad inferos. Lazarus repellitur à foribus, mox excipiendus ſinu Abrahæ. TI. Hoc argumentum non ſatis agnoſcimus. EV. * Cleopatra eſt cum Antonio luxu decertans: jam unionem ebibit, alteri manum admovit detractura. Hic pugnant Lapithæ. Hic Alexander Magnus haſta transverberat Clitum. Hæc exempla nos admonent ſobrietatis in convivio, & à crapula luxuque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis inſtructam libris, ſed exquiſitis. TI. Locus hic plane divinitatem quandam præ ſe fert, adeo nitent omnia. EV. Hic videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in menſa nihil vidiſtis niſi vitreum ac ſtanneum; nec eſt in tota domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus, qui dono dedit, religioſe ſervo. Hæc ſphæra penſilis totum orbem ponit ob oculos. Hic in parietibus ſingulæ regiones fuſiore ſpacio depictæ ſunt: In reliquis parietibus videtis inſignium autorum imagines. Nam omneis depingere, fuerat infinitum. Chriſtus primum habet locum, porrecta manu ſedens in monte. Capiti imminet pater, dicens: Ipſum audite. Spiritus ſanctus expanſis alis multa luce complectitur illum. TI. Opus, ita me Deus bene amet, Apelle dignum. EV. Adjunctum eſt bibliothecæ * muſeion quoddam anguſtum, ſed elegans, quod ſubmota tabula oſtendit foculum, ſi quid offenderit frigus. In æſtate videtur ſolidus paries. TI. Hic mihi gemmea videntur omnia. Eſt & mira odoris gratia. EV. Hoc mihi præcipue ſtudio eſt, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo conſtat. Habet bibliotheca ſuum ambulacrum penſile, ſpectans in hortum; & huic adhæret ſacellum. TI. Locus numine dignus. EV. Nunc adeamus illa tria ambulacra, quæ imminent iis quæ vidiſ-

* *Cleopatra.*] Lege vitam illius apud Plutarchum, & Plinium cap. 15. lib. 9.

Μουσεῖον.] Locus in ædibus ſemotior, ubi muſarum ſacra ſtudia tractantur.

diſtis ad hortum domeſticum ſpectantia. In his ſuperioribus utroque proſpectus eſt, ſed per feneſtras, quæ poſſunt occludi, præſertim in his parietibus qui non ſpectant hortum interiorem, quo domus ſit tutior. Hic ad lævam, quia plus eſt lucis, & paries raris feneſtris interruptus, ordine depicta eſt tota vita Jeſu ex narratione quatuor Euangeliſtarum, uſque ad miſſum Spiritum ſanctum, & primam prædicationem Apoſtolorum ex Actis. Additæ ſunt & locis notæ, ut agnoſcat ſpectator, juxta quod ſtagnum, aut in quo monte res geſta ſit. Additi ſunt tituli, paucis verbis ſubnotantes totum argumentum: velut illud quod dicitur à Jeſu, Volo, mundare. Ex adverſo reſpondent figuræ, & vaticinia veteris teſtamenti, præſertim è Prophetis & Pſalmis, qui nihil aliud habent, quam Chriſti vitam, & Apoſtolorum, aliter narratam. Hic nonnunquam obambulo mecum fabulans, & animo contemplans illud ineffabile conſilium Dei, quo per filium ſuum reſtituere voluit genus humanum. Nonnunquam adeſt uxor comes, aut amicus quiſpiam, qui rebus piis delectetur. TI. In hac domo cui poſſet obrepere tædium? EV. Nulli qui didicerit ſecum vivere. In ſumma ora picturæ, velut extra ordinem, addita ſunt capita Pontificum Romanorum cum ſuis titulis. Ex adverſo capita Cæſarum, ob memoriam hiſtoriæ. In utroque cornu prominet penſile cubiculum, ubi liceat interquieſcere, & unde ſpectare licet pomarium, & aviculas noſtras. Hic in extremo angulo prati videtis aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æſtivis menſibus, & ubi curatur, ſi quem forte è familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. TI. Quidam negant, hujuſmodi morbos eſſe vitandos. EV. Cur ergo vitant foveam, aut venenum? An hoc minus timent, quia non vident? Nec baſiliſci venenum videtur, quod afflat oculis. Ubi res poſcat, non dubitem pro neceſſariis venire in vitæ diſcrimen. Sine cauſa ſubire vitæ periculum temeritas eſt: alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda ſpectatu: ea mandabo uxori, ut oſtendat. Manete hic vel totum triduum, & hanc domum putate eſſe veſtram. Paſcite oculos, paſcite animos.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Nam me negocia quædam alio vocant. Eſt equitandum in pagos aliquot vicinos. TI. Ob rem pecuniariam? EV. Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratia. TI. Fortaſſis venatio parata eſt alicubi. EV. Plane venatio eſt: ſed aliud venor quam apros aut cervos. TI. Quid igitur? EV. Dicam. In uno pago decumbit amicus quidam non ſine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus, ego magis metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parum recte compoſitus ad emigrandum, ſicut dignum eſt Chriſtiano: huic adero meis hortatibus, ut ſive moriatur, ſive revaleſcat, bono ipſius fiat. In altero diſſidium acre natum eſt inter duos, non malos quidem illos, ſed tamen pervicacis ingenii viros. Quod ſi exaſperetur, vereor ne plures ſecum trahat in conſortium ſimultatis. Adnitar totis viribus ut hos redigam in gratiam. Nam utrique ſum veteri neceſſitudine junctus. Hæc ſunt quæ venor. Quod ſi venatio ſucceſſerit ex animi ſententia, ſimul hic celebrabimus * *ἐπινίκια*. TI. Pia venatio. Precamur, ut tibi pro Delia Chriſtus aſpiret. EV. Hanc prædam ego malim, quam obvenire mihi hæreditate bis mille ducatos. TI. Mox rediturus? EV. Non niſi tentatis omnibus: quare certum tempus non poſſum præſcribere. Vos interim meis perinde ac veſtris fruamini, & valete. TI. Dominus Jeſus te feliciter deducat, ac reducat.

Ἐπινίκια.] Id eſt, Feſta ſive epulum pro victoria adepta.

De incomparabili heröe Joanne Reuchlino in divorum numerum relato.

POMPILIUS, BRASSICANUS.

PO. UNde nobis * petaſatus? BR. E Tubinga. PO. Nihilne iſtic rei novæ? BR. Equidem demiror, uſque adeo mortales omnes teneri ſiti quadam rerum novarum. At ego Lovanii *Camelum quendam audivi concionantem, fugiendum quidquid eſſet novum. PO. Vocem Camelo dignam.

I Dignus

Petaſatus.] Petaſus genus calceamenti grandioris, conveniens itinerantibus,

Camelum.] Camelum dixit detracta littera, pro Carmelita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Dignus erat homo, ſi tamen homo fuit, qui nun quam mutet veteres calceos, aut putre ſubligar ſemper veſcatur putribus ovis, nec aliud bibat qua vappam. Br. At idem, ne ſis inſcius, non uſque ac eo delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridi num quam recens. Po. Sed omiſſo Camelo, dic quid adfers novi. Br. Adfero quidem, ſed, ut ill ajebat malum. Po. Atqui iſthuc ipſum olim erit ve tus. Ita fieri neceſſe eſt, ut ſi omnia vetera ſint bo na, omnia nova mala, quæcunque nunc bona ſunt fuerint olim mala: & quæ nunc ſunt mala, ſin olim futura bona. Br. Ita videtur juxta decretum Cameli. Immo conſequitur, ut qui olim adoleſcen fuit malus fatuus, quia recens; idem nunc ſit bonu fatuus, quia ſenuit. Po. Sed age prome quidqui eſt. Br. Egregius ille trilinguis eruditionis phœ nix Joannes Reuchlinus vita defunctus eſt. Po. Rem certam narras? Br. Certiorem quam vellem. Po. Sed quid iſtuc mali, relicta poſteris honeſtiſſi mi nominis immortali memoria, ab hujus vitæ ma lis demigrare in conſortium beatorum? Br. Quis iſthuc tibi indicavit? Po. Res ipſa. Nec enim poteſt aliter mori, qui ſic vixit. Br. At magis etiam iſtuc diceres, ſi ſcias, quod ego. Po. Quidnam, obſecro? Br. Non eſt fas referre. Po. Quam ob rem? Br. Quia qui credidit, ſtipulatus eſt arcani ſilentium. Po. Eadem lege committe & mihi: recipio tibi ſilentium optima fide. Br. Quamquam iſta fides me jam ſæpenumero fefellit; tamen age, committam: præſertim cum res ſit ejus generis, ut expediat etiam, eſſe notam bonis omnibus. Eſt Tubingæ quidam inſtituti Franciſcani; vir omnibus habitus eximiæ ſanctimoniæ, præterquam ipſi. Po. Magnum dicis argumentum veræ ſanctimoniæ. Br. Agnoſceres hominem, & fatereris verum, ſi nomen ederem. Po. Quid ſi divinem? Br. Licet. Po. Admove aurem. Br. Quid opus, cum ſimus ſoli? Po. Ita mos eſt. Br. Is ipſe eſt. Po. Eſt homo certiſſime fidei. Mihi * Sibyllæ folium erit quid-

Sibyllæ folium.] Sibylla Cumana ſcribebat oracula in foliis. Juvenalis; *credite me vobis folium recitare Sibyllæ*, id eſt, rem certiſſimam. Quod genus & illud: E tripode dictum puta.

uidquid ille dixerit. Br. Audi igitur totum dialo-
um bona fide. Ægrotabat noſter Reuchlinus, ſatis
uidem periculoſe, ſed ita ut bona ſpes eſſet fore ut
evaleſceret; vir dignus qui nunquam ſeneſceret,
grotaret aut moreretur. Mane viſebam meum
ranciſcanum, ut animi mei moleſtiam oratione ſua
eniret. Nam ægrotabam una cum ægrotante amico,
uem amabam ut patrem. Po. * Phy! quis illum
uſquam non amavit, niſi vir peſſimus? Br. Hic Fran-
iſcanus meus, Braſſicane, inquit, emove penitus
x animo mœrorem omnem: Reuchlinus noſter
eſiit ægrotare. Quid? inquam, an ſubito revaluit?
am ante biduum non admodum læta promittebant
nedici. Tum ille, Revaluit, inquit, ſed ita, ut poſt-
hac non ſit illi formidanda valetudo adverſa. Noli
flere, (nam videbat erumpentes lacrymas,) prius
quam audias rem omnem. Sex dies ſunt, quod ho-
minem non inviſeram, ſed tamen quotidianis preci-
bus illius ſalutem Domino commendabam. Ho-
dierna nocte cum me à matutinis hymnis in ſtrato
compoſuiſſem, blandus quidam minimeque gravis
ſomnus obrepſit. Po. Neſcio quid læti mihi præ-
ſagit animus. Br. Non eſt tibi læva mens. Viſus
ſum mihi, inquit, conſiſtere ad ponticulum quen-
dam, per quem tranſitus erat in pratum quoddam
longe amœniſſimum. Adeo blandiebatur oculis
graminum & frondium plus quam ſmaragdinus vi-
ror; ſic arridebant incredibili colorum varietate
floſculorum ſtellulæ; ſic ſpirabant omnia, ut quod
erat pratorum citra rivum, quo dirimebatur feli-
ciſſimus ille campus, nec vivere, nec virere videre-
tur, ſed mortua, inamœna, putidaque omnia. At-
que interim dum totus ſum in eo ſpectaculo, com-
modum præterierat Reuchlinus, præteriens Hebrai-
ce precatus eſt pacem. Jam medium pontis trans-
ierat prius, quam ſentirem: parantem accurrere,
reſpiciens vetuit. Nondum fas, inquit. Quinto ab-
hinc anno nos ſequeris. Interim eorum quæ agun-
tur, teſtis ac ſpectator aſſiſtito. Heic ego: Nudus
erat, inquam, Reuchlinus, an veſtitus? ſolus, an
comitatus? Veſtium, inquit, nihil habebat, præter
unam candidiſſimam; Damaſcenam eſſe dixiſſes,

Phy.] Interjectio admirantis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

candore mire lucido. pone ſequebatur puer incr
dibili ſpecie, alatus: ſuſpicabar, illius eſſe geniu
bonum. Po. Sed nullusne comitabatur genius m
lus? Br. Imo aliquot, ut Franciſcanus ille arb
trabatur. Procul, inquit, à tergo ſequebantur av
aliquot pennis cætera nigris, niſi quod explica
alarum gilvas verius, quam candidas plumas oſte
derent. Picæ, inquit, videri poterant colore
voce, niſi quod ſingulæ ſedecim picas æquare
magnitudine corporis, nihilo minores vulturibus
criſtam geſtantes vertice, roſtris & unguibus adun
cis, ventre prominente. Harpiæ videri poterant
ſi tres modo fuiſſent. Po. Quid moliebantur iſt
furiæ? Br. Procul, inquit, obſtrepebant hero
Reuchlino, & impetituræ videbantur, ſi licuiſſet
Po. Qui minus licuit? Br. Quia verſus Reuchlinus
objecta manu crucis imaginem exprimens, Abite
inquit, quo dignum eſt, malæ peſtes. Satis ſit vo
bis negotium faceſſere mortalibus: in me, jam im
mortalibus adſcriptum, nihil habet juris veſtra de
mentia. Vix ea dixerat, inquit Franciſcanus, mox
abierant fœdiſſimæ volucres, ſed relicto fœtore,
ad quem collatum * oletum videri poſſet * ſamſuci-
num, aut * foliatum. Dejerabat, ſe citius vel ad infe-
ros deſcenſurum, quam ſuſtineret iterum afflari tali
* thymiamate. Po. Male ſit illis peſtibus. Br. Sed
audi cætera quæ narravit mihi Franciſcanus. Dum
hæc intentus contemplor, inquit, jam ponti vici-
nus erat divus Hieronymus, qui Reuchlinum hiſce
verbis compellabat: Salve, collega ſanctiſſime.
Datum eſt hoc mihi negotium, ut te exceptum de-
ducam in conſortium cælitum, quod tuis ſanctiſſi-
mis laboribus deſtinavit divina benignitas. Simul-
que veſtem protulit, qua Reuchlinum induit. Tum
ego, Dic, inquam, mihi, quo cultu, quave ſpecie
videbatur Hieronymus? Eratne tam ſenilis, quam
illum pingunt: aut cucullam habebat, aut galerum,
ac pallium cardinalitium, aut leonem comitem?

Ad

Oletum.] Eſt ſtercus humanum.

Samſucinum.] Unguentum idem cum Amaracino.

Foliatum.] Unguenti genus, de quo Juvenalis Mœchis foliata parantur.

Thymiamate.] Thymiama ſuffitus eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

l hæc ille: Nihil, inquit, iſtiuſmodi. Species erat nœna, quæ ſic ætatem teſtabatur, ut nihil habe- c ſqualloris, dignitatis plurimum. Quorſum au- m illic opus erat comite leone, quem illi pictores ljunxerunt? Veſtem gerebat ad talos uſque de- iſſam; cryſtallum diceres pellucidum. Ejuſdem at formæ, quam Reuchlino tradidit. Tota un- que picta erat linguis triplici colorum varieta- e. Quædam * pyropon præ ſe ferebant, nonnullæ naragdum, tertiæ ſapphirum. Pellucebant omnia, ec mediocrem gratiam addebat ordo. Po. Con- cio, id fuiſſe inſigne trium linguarum, quas cal- uerunt. Br. Non eſt dubium. Nam & fimbriæ, t aiebat, trium linguarum litteris triplici colore iſtinctis viſebantur inſcriptæ. Po. Num incomita- us aderat Hieronymus? Br. Incomitatus, inquis? Totus ille campus obſidebatur myriadibus Genio- um; nec aliter oppleverant aërem totum, quam idemus in ſolis radiis volitare minuta corpuſcula, quæ vocant * ἄτομα: ſi tamen à re tam humili huc ducenda eſt comparatio. Neque cœlum videre li- cuiſſet, neque campum, niſi pellucerent omnia. Po. Euge, Reuchlino gratulor. Quid deinde factum eſt? Br. Hieronymus, inquit, honoris gratia complexus dextrum Reuchlinum, deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio pro- minens. In hujus vertice uterque alterum blando oſculo complexus eſt. Atque interea vaſto hiatu cælum ſuperne diduxit ſeſe, majeſtatem quandam inenarrabilem exhibens, ſic ut ad eam ſpeciem cætera pæne ſorderent, quæ tamen antea videban- tur eſſe mirifica. Po. Non poſſis aliquam imagi- nem nobis depingere? Br. Qui poſſim ego, qui non vidi? Is qui vidit, negavit, ſe ullis vocibus vel ſomnium rei poſſe depingere: tantum hoc aje- bat, ſe vel millies mori paratum, ſi liceat iterum eo ſpectaculo quamlibet exiguo momento frui. Po. Quid tandem? Br. Ex hiatu cœli demiſſa eſt ingens columna igne pellucido, ſed amœno: per eam in complexu duæ ſanctiſſimæ animæ ſubvectæ ſunt in cœlum, choris angelicis tanta melodia

Pyropon.] Pyropi, lapides ſunt lucidiſſimi.

Ἄτομα.] Id eſt, inſecabilia.

delinientibus omnia, ut Franciſcanus neget, ſeu
quam ejus voluptatis meminiſſe poſſe, quin eru-
pant lacrymæ. Secuta eſt mira fragrantia. U
ſomnus reliquit hominem, ſi tamen ille ſomnus di-
cendus eſt, erat dementi ſimilis: non credebat ſe
eſſe in cellula ſua; requirebat pontem ac pratu
ſuum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare potera
Seniores ejus collegii, ubi ſenſerunt, rem non eſ
fabuloſam, (nam compertum eſt, eadem hora ter
exceſſiſſe Reuchlinum, qua viſio viro illi ſanctiſ
mo apparuit;) concordibus animis egerunt gratia
Deo, qui benefacta piorum præmiis ampliſſim
remuneratur. Po. Quid igitur ſupereſt, niſi ut ſan
ctiſſimi viri nomen adſcribamus calendario ſan
ctorum? Br. Id ego facturus eram, etiamſi nih
tale vidiſſet Franciſcanus: & quidem aureis litte
ris, proxime divum Hieronymum. Po. Emoriar
niſi idem facturus ſum in codice meo. Br. Qui
& in meo * larario ſtabit aureus inter * divos ſele
ctos. Po. Stabit & in meo vel gemmeus, ſi ſuppe
tat animo facultas. Br. Ponetur & in bibliothe
ca Hieronymo proximus. Po. Addetur & meæ
Br. Imo ſi grati volent eſſe, idem facient omnes,
qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præ-
ſertim ſacras. Po. Dignus eſt videlicet. Sed nihil
te movet ille ſcrupulus, quod nondum relatus eſt
in numerum divorum auctoritate Romani Ponti-
ficis? Br. Quis * canonizavit (ſic enim vocant)
divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem
matrem? Utrorum memoria ſanctior apud pios
omnes? Horum quos inſignis pietas, quos ingenii,
vitæque monumenta commendant affectibus o-
mnium; an Catharinæ Senenſis, quam in divarum
numerum retuliſſe fertur Pius ejus nominis ſecun-
dus, in gratiam ordinis & urbis? Po. Vera prædicas.
Ille demum verus cultus eſt, qui ſponte cœlo dignis
meri-

Larario.] Lararium locus, ubi reponuntur dii penates, hoc eſt, domeſtici.

Divos.] Apud veteres ſelecti dii dicebantur præcipui. Ii fuerunt numero pauci.

Quis canonizavit.] Canonizare barbarice dicunt pro eo quod eſt, in numerum divorum referre. Quod in Canone vocato recenſeantur aliquot divorum, divarumque nomina.

eritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia erpetuo ſentiuntur. Br. Quid igitur? Putas tu, ijus viri mortem deplorandam? Diu vixit, ſi quid a res facit ad felicitatem hominis. Reliquit nunuam intermoritura virtutis ſuæ monumenta. Beefactis conſecravit nomen ſuum immortalitati. Nunc exemptus malis cœlo fruitur, & cum Hieroıymo confabulatur. Po. At multa paſſus eſt in via. Br. Sed plura paſſus eſt divus Hieronymus. Felicitas eſt, ob bona pati à malis. Po. Fateor certe; ob optima à peſſimis multa perpeſſus eſt Hieronymus. Br. Quod olim fecit Satanas per Scribas & Phariſæos in Dominum Jeſum, hoc & nunc facit per Phariſaicos quoſdam in optimos quoſque viros, ac de genere mortalium ſuis vigiliis bene merentes. Nunc ille metit optimam meſſem pro ſemente, quam fecit. Interim noſtræ partes erunt, illius memoriam habere ſacroſanctam; illius nomen ferre laudibus; ac ſubinde illum ſalutare verbis hujuſmodi: O ſancta anima, ſis felix linguis, ſis felix linguarum cultoribus, faveto linguis ſanctis, perdito malas linguas, infectas veneno gehennæ. Po. Ita faciam, ac ſedulo prædicabo cæteris, ut idem faciant. At non dubito, multos futuros, qui precatiunculam aliquam deſiderent: quandoquidem hoc receptum, qua ſanctiſſimi herois memoriam celebrent. Br. Hoc dicis quod iſti Collectam appellant? Po. Scilicet. Br. Hanc paraveram & ante mortem. Po. Recita, quæſo. Br. Amator humani generis Deus, qui donum linguarum, quo quondam Apoſtolos tuos ad Euangelii prædicationem per Spiritum tuum ſanctum cœlitus inſtruxeras, per electum famulum tuum Joannem Reuchlinum mundo renovaſti: da, ut omnibus linguis omnes ubique prædicent gloriam filii tui Jeſu, ut confundas linguas pſeudoapoſtolorum, qui conjurati ſubſtruunt impiam turrim Babel, tuam gloriam obſcurare conantes, dum ſuam ſtudent attollere: cum uni tibi debeatur omnis gloria, cum Jeſu Filio tuo, Domino noſtro, & Spiritu ſancto, in æterna ſæcula. Amen. Po. Elegans profecto & pia precatio: diſpeream niſi mihi quotidie dicetur. Et hunc occurſum mi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

hi felicem duco, qui rem tam lætam ex te didicerim. BR. Iſto gaudio diu fruere, ac vale. PO. Vale tu quoque. BR. *Valebo, ſed non coquus.

Valebo, ſed non coquus.] Quum candidatus quidam, qui coci filius habebatur, coram Cicerone ab alio quopiam ſuffragium peteret: Cicero cavillans; Ego, quoque, inquit, tibi favebo. locus autem eſt in dictione ambigua quoque & coce, quod ad pronunciationem attinet. Unde liquet, olim alium fuiſſe ſonum harum literarum q & c, quam nunc eſt. Quod ſi fuiſſet diverſus, non erat jocus ex voce plura ſignificante. Nunc littera c aliud ſonat, præcedens a, o, u, quam e, i, y, quod idem ſit in Græcis; quum ejus varietatis nulli vetuſti grammatici meminerint, quod equidem ſciam. Et Fabius in primo libro diſputat, q & k redundare: non redundarent autem, ſi quid aliud ſonarent quam c, niſi quod c apponitur reſpiratio, quam rejiciunt q & k. Ceterum u adjunctum q evaneſcit alioqui cotidie & quotidie non ſolum differrent ſcriptura, verum etiam ſono. quod ſecus eſſe, licet ex Fabii verbis colligere cap. de orthographia. Porro locus Ciceronis ad quem hic alluditur, refertur apud Quintilianum libro ſexto, capite de riſu.

Proci & Puella.

PAMPHILUS, MARIA.

PA. SAlve crudelis, ſalve ferrea, ſalve adamantina. MA. Salve tandem & tu Pamphile, quoties & quantum voles, & quocumque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei; Maria vocor. PA. At Martiam dici oportuit. MA. Quid ita, quæſo? Quid mihi cum Marte? PA. Quia quemadmodum illi deo pro ludo eſt, homines interficere; ita & tibi: niſi quod tu Marte crudelior occidis etiam amantem. MA. Bona verba. Ubinam ſtrages iſta mortalium, quos ego occidi? Ubi ſanguis interfectorum? PA. Unum cadaver vides exanime, ſi modo me vides. MA. Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores! PA. Ludis tu quidem; tamen interim miſerum exanimas, & crudelius occidis, quam ſi confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor miſer. MA. Eho, dic, quot gravidæ ad tuum occurſum abortierunt? PA. Atqui pallor arguit exſanguem magis, quam ulla

ulla ſit umbra. MA. Atqui iſte pallor tinctus eſt viola. Sic palles ut cerafum matureſcens, aut uva purpuraſcens. PA. Satis procaciter rides miſerum. MA. Atqui ſi mihi non credis, admove ſpeculum. PA. Non optarim aliud ſpeculum; nec arbitror eſſe clarius ullum, quam in quo me nunc contemplor. MA. Quod ſpeculum mihi narras? PA. Oculos tuos. MA. Argutator, ut ſemper tui ſimilis es! Sed unde doces eſſe exanimem te? An cibum capiunt umbræ? PA. Capiunt, ſed inſipidum, qualem ego. MA. Quibus igitur veſcuntur? PA. Malvis, porris, & lupinis. MA. Atqui tu non abſtines à capis & perdicibus. PA. Verum; ſed interim nihilo plus ſapiunt palato meo, quam ſi malvis veſcerer, aut betis abſque pipere, vino & aceto. MA. O te miſerum! & tamen interim obeſulus es. An & loquuntur exanimes? PA. Sicut ego, voce perquam exili. MA. Atqui nuper cum audirem te convicíantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obſecro te, num etiam ambulant umbræ? num veſtiuntur? num dormiunt? PA. Etiam coëunt, ſed ſuo more. MA. Næ tu ſuavis nugator es. PA. Sed quid dices, ſi * argumentis Achilleis evincam, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam? MA. Abſit omen, Pamphile: ſed aggredere ſophiſma. PA. Primum illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud eſſe, quam abductionem animæ à corpore. MA. Largior. PA. Sed ita, ut ne repoſcas, quod dederis. MA. Non fiet. PA. Tum haud inficiaberis, eum qui alteri adimit animam, homicidam eſſe. MA. Accedo. PA. Concedes & illud, quod à graviſſimis auctoribus dictum, tot ſeculorum ſuffragiis comprobatum eſt, animam hominis non illic eſſe ubi animat, ſed ubi amat. MA. Iſthuc explana craſſius; non enim ſatis aſſequor quid velis. PA. Et hoc ſum infelicior, quod iſthuc non æque ſentis atque ego. MA. Fac ut ſentiam. PA. Eadem opera fac ut ſentiat adamas. MA. Equidem puella ſum, non lapis. PA. Verum, ſed adamante durior. MA. Sed perge colligere. PA. Qui corripiuntur afflatu di-

* *Argumentis Achilleis.*] Achillæum argumentum fortiſſimum & irrefragabile eſt apud Ariſtotelem lib. de Phyſico auditu.

vino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec ſentiunt, etiamſi occidas. MA. Audivi ſane. PA. Quid conjectas eſſe in cauſſa? MA. Dic tu, philoſophe. PA. Nimirum quoniam animus eſt in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abeſt à corpore. MA. Quid tum poſtea? PA. Quid tum, dura? Illud conſequitur, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam. MA. Ubi eſt igitur anima tua? PA. Illuc ubi amat. MA. Quis autem ademit tibi animam? Quid ſuſpiras? Dic libere. dices impune. PA. Crudeliſſima quædam puella, quam ego tamen ne mortuus quidem odiſſe poſſum. MA. Humanum ingenium. Sed cur illi viciſſim non adimis ſuam animam, par pari, quod aiunt, referens? PA. Nihil me felicius, ſiquidem liceat facere permutationem, ſic ut illius animus viciſſim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. MA. At licetne mihi tecum viciſſim ſophiſtam agere? PA. Sophiſtriam. MA. Num fieri poteſt, ut idem corpus ſit animatum, & exanime? PA. Non eodem quidem tempore. MA. Cum abeſt anima, tum mortuum eſt corpus? PA. Eſt. MA. Nec animat niſi cum adeſt? PA. Eſto ſane. MA. Qui fit igitur, ut cum ibi ſit ubi amat, animat tamen corpus unde demigravit? Quod ſi animat, etiam cum amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus, quod animatum eſt? PA. Argutare tu quidem ſatis ſophiſtice; ſed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcumque corpus animantis, improprie dicitur anima, cum revera ſint tenues quædam animæ reliquiæ, non aliter quam odor roſarum manet in manu, etiam roſa ſubmota. MA. Difficile eſt, ut video, vulpem capere laqueo. Sed illud reſponde; Nonne agit, qui occidit? PA. Maxime. MA. Et patitur qui occiditur? PA. Scilicet. MA. Qui fit igitur, ut cum qui amat, agat, quæ amatur, patiatur; occidere dicatur, quæ amatur, eum amans potius occidat ſe ipſum? PA. Imo contra; qui amat, patitur; quæ amatur, agit. MA. Iſtuc nunquam evinces apud * Areopagitas Grammaticos. PA. At evincam

Areopagitas Grammaticos.] Athenis Areopagitæ judicabant de capitalibus, unde ridicule deflectit vocem ad grammaticos.

cam apud * Amphictiones Dialecticos. MA. Ve-
rum ne graveris & illud reſpondere. Volens amas,
an nolens? PA. Volens. MA. Cum igitur liberum
ſit non amare, videtur homicida ſui quiſquis amat;
præterque jus accuſat puellam. PA. Atqui puella
non ideo occidit, quod amatur, ſed quod non amat
mutuum. Occidit autem quiſquis ſervare poteſt,
nec ſervat. MA. Quid ſi juvenis amet inconceſſa,
hoc eſt, uxorem alienam, aut virginem Veſtalem?
num illa amabit mutuum, ut ſervet amantem?
PA. Sed hic juvenis amat, quod amare fas piumque
eſt, atque etiam æquum & bonum, & tamen occi-
ditur. Quod ſi leve eſt homicidii crimen, & vene-
ficii ream peragam. MA. Iſthuc prohibeant ſuperi.
An * Circen quampiam ex me facies? PA. Aliquid
& iſta crudelius. Nam porcus aut urſus eſſe malim,
quam id quod nunc ſum, exanimis. MA. Quo tan-
dem veneficii genere perdo homines? PA. * Faſci-
no. MA. An igitur vis, ut poſthac abs te deflectam
noxios oculos? PA. Bona verba. Imo magis af-
flecte. MA. Si mihi ſunt oculi faſcinatores, qui fit,
ut non contabeſcant & cæteri, quos obtueor? Ita-
que ſuſpicor, faſcinum iſtud eſſe in tuis oculis, non
in meis. PA. Non ſat tibi erat jugulare Pamphi-
lum, ni inſultes inſuper? MA. O lepidum mortuum!
Sed quando parabuntur exſequiæ? PA. Opinione
tua celerius, ni tu ſuccurras. MA. Egon' rem tan-
tam poſſum? PA. Potes vel mortuum ad vitam re-
vocare, idque minimo negotio. MA. Si quis mihi
porrigat * panacen. PA. Nihil opus herbis; tantum
redama. Quid autem facilius? imo quid æquius?
Non aliter abſolveris ab homicidii crimine. MA. A-
pud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum?
PA.

Amphictyon.] Concilium erat, quod apud Thermopylas cogi ſolebat, ad quod duodecim populi conveniebant, ſub Amphictyone Deucalionis filio, Iones, Dores, Perœbei, Bœoti, Magnetes, Achæi, Phthii, Molienſes, Dolopes, Ænianes, Delphi, Phocenſes. Sic & Dialecticorum variæ ſunt ſectæ.

Circen.] Circe dicitur filia Solis, inſignis venefica.

Faſcino.] Faſcinum veneficii genus, quo homines oculorum maleficio ad extremos miſeriarum terminos dejiciuntur.

Panacen.] Panace herba quæ medetur omnibus morbis, unde & nomen habet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

PA. Non; ſed apud tribunal Veneris. MA. Aiunt, Deam eſſe placabilem. PA. Imo nullius ira perinde formidabilis. MA. Habet * fulmen? PA. Non. MA. Habet tridentem? PA. Nequaquam. MA. Habet haſtam? PA. Minime; ſed eſt Dea maris. MA. Non navigo. PA. Sed habet puerum. MA. Non eſt formidabilis ætas. PA. Vindicem ac pervicacem. MA. Quid is mihi faciet? PA. Quid faciet? Prohibeant omnes ſuperi. Nolim enim illi malum ominari, cui bene volo. MA. Tamen effare; nulla mihi ſuperſtitio eſt. PA. Dicam ergo. Si hunc ſpreveris amantem, non omnino mutuo indignum amore, niſi fallor, ille fortaſſe juſſu matris immittet tibi peſſimo veneno tinctum jaculum, ut in ſordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. MA. Supplicium narras abominandum. Ego ſane vel mori præoptarim, quam perdite amare deformem, nec amore mutuo reſpondentem. Atqui nuper hujus mali fuit exemplum inſigniter editum in puellam quandam. MA. Ubi locorum? PA. Aureliæ. MA. Quod anni ſunt? PA. Quot anni? Vix ſunt menſes decem. MA. Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? PA. Nihil; novi tanquam te. MA. Quin igitur edis nomen? PA. Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuiſſet! Idem habebat nomen, quod tu. MA. Pater quis erat? PA. Vivit adhuc inter jureconſultos præcipui nominis, re ſplendida. MA. Adde nomen. PA. Mauricius. MA. Cognomen. PA. Aglaius. MA. Vivitne mater? PA. Nuper reliquit ſuperos. MA. Quo morbo periit? PA. Quo morbo rogas? mœrore. Et pater, tametſi vir cum primis fortis, periclitabatur. MA. Licetne ſcire matris quoque nomen? PA. Maxime. Sophronam nemo non novit. Sed quid ſibi vult iſta percunctatio? An me putas * apologum comminiſci? MA. Egon' de te ſuſpicarer hoc? Hæc ſuſpicio pronior eſt in ſexum noſtrum. Sed narra, quid acciderit puellæ. PA. Puella erat honeſto loco nata, ut dixi, re lauta, forma perquam eleganti: quid multis? digna principe marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam illi non

Fulmen.] Eſt telum Jovis, Tridens Neptuni, Haſta Palladis.

Apologum.] Fabulam, rem vanam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

non diſſimilis. MA. Quo nomine? PA. Hei mihi, offendor omine? Pamphilus & ille dictus eſt. Illa nihil non tentantem pertinaciſſime ſprevit. Juvenis dolore contabuit. Nec ita multo poſt, illa deperire cœpit in quendam, ſimium verius quam hominem. MA. Quid ais? PA. Adeo perdite, ut ſatis dici non queat. MA. Tam elegans puella tam deformem? PA. Vertice acuminato, raro capillitio, eoque lacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto: pleramque cranii cutem nudaverat * Alopecia; oculis refugis, naribus ſimis ac ſurſum hiantibus, ore ſparſo, dentibus putridis, balbutiente lingua, mento ſcabioſo; ſcapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara MA Therſiten quempiam mihi depingis. PA. Imo aiunt, illi non fuiſſe niſi unam auriculam. MA. Altera perierat illi fortaſſe in bello. PA. Imo in pace. MA. Quis hoc auſus eſt? PA. Dionyſius carnifex. MA. Fortaſſe formæ infelicitatem penſabat res ampla domi. PA. Imo decoxerat, ac plus quam animam debebat. Cum hoc marito tam inſignis puella nunc degit ætatem, ac ſubinde vapulat. MA. Rem miſeram narras. PA. Sed veram. Sic viſum eſt * Nemeſi juvenis ſpreti contumeliam ulciſci. MA. Ego citius optarem extingui fulmine, quam talem ferre maritum. PA. Ergo ne provoca Nemeſim, & amantem redama. MA. Siquidem iſthuc ſatis eſt, redamo. PA. Sed optarim, iſtum amorem eſſe perpetuum ac proprium: conjugem ambio, non amicam. MA. Neque me id fugit; ſed diu deliberandum eſt in eo, quod ſemel cœptum reſcindi non poteſt. PA. Apud me quidem nimium diu deliberatum eſt. MA. Vide autem, ne tibi imponat amor, non optimus conſultor. Nam cæcum eſſe ferunt. PA. Sed oculatus eſt, qui ex judicio naſcitur. Non ideo mihi talis videris, quod amem te; ſed ideo te amo, quod talem te conſpexerim. MA. At vide ne non ſatis me perſpectam habeas. * Si calceum induiſſes, tum demum ſentires, qua parte

Alopecia.] Defluvium capillorum; morbus fœdus.

Nemeſi.] Nemeſis dea vindex inſolentiæ.

Si calceum.] Alludit ad dictum Pauli Aemylii repudiata uxore.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

parte te urgeret. PA. * Jacienda eſt alea quanquam ego multis auguriis colligo, rem melius ceſſuram. MA. Etiam augur es? PA. Sum. MA. Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? PA. Illa volat ſtultis. MA. An à dextris advolavit jugum columbarum? PA. Nihil iſtiuſmodi. Sed mihi jam annis aliquot perfecta eſt probitas tuorum parentum: ea primum avis eſt non peſſima, è bonis prognatam eſſe. Neque me clam eſt, quam ſalubribus monitis, quam ſanctis exemplis apud hos ſis inſtituta. Et plus eſt, bene inſtitui, quam bene naſci. Habes alterum augurium. Adhæc, meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos à teneris, quod ajunt, unguiculis noti ſumus; nec male convenit geniis noſtris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas, inter utriuſque parentes pæne paria ſunt. Demum, quod eſt in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non peſſime quadrare ad meum ingenium. Poteſt enim per ſe præclarum eſſe, quod tamen non ſit aptum. Quam mei viciſſim tuo congruant, neſcio. Hæ videlicet aves, mea lux, mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundumque connubium, modo ne tuus animus * mali ominis cantionem nobis occinat. MA. Quam cantilenam optas? PA. Ego præcinam; Sum tuus: tu ſuccine; Sum tua. MA. Brevis quidem cantiuncula; ſed longum habet epiphonema. PA. Quid refert, quam longum, modo lætum? MA. Adeo mihi es inviſus, ut nolim te committere, cujus in poſterum pœniteat. PA. Deſine male ominari. MA. Fortaſſis alia tibi videbor ubi morbus aut ætas hanc formam immutarit. PA. Nec hoc corpus, ô bona, ſemper erit æque ſucculentum. Sed ego non contemplor tantum illud undique florens & elegans domicilium, hoſpitem magis adamo. MA. Quem hoſpitem? PA. Animum iſtum tuum, cujus decor ſemper cum ætate creſcet. MA. Næ tu plus quam lynceus es,

ſi

Jacienda.] Jacere aleam, facere periculum ſignificat.

Mali ominis cantionem occinat.] Id eſt, recuſet.

Epiphonema.] Quod in fine acclamatur. Facile eſt dicere; Sum tua: ſed duobus verbis contrahitur indiſſolubile vinculum.

ſi iſtum perſpicis per tot tectoria. PA. Animum animo perſpicio. Adhæc, in communibus liberis ſubinde repubeſcemus. MA. Sed interim perit virginitas. PA. Verum. Sed eho, dic mihi, ſi tibi eſſet elegans pomarium, optares illic mihi unquam gigni præter flores: an malles, delapſis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? MA. Ut argutatur! PA. Saltem illud reſponde, utrum eſt elegantius ſpectaculum; vitis humi jacens, & computreſcens; an amplexa palum aut ulmum, eamque purpureis uvis degravans? MA. Reſponde tu mihi viciſſim, utrum ſpectaculum amœnius; roſa nitens & lactea in ſuo frutice; an decerpta digitis, ac paullatim marceſcens? PA. Ego roſam exiſtimo feliciorem, que marceſcit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares, quam quæ ſeneſcit in frutice: nam & illic futurum erat, ut marceſceret: quemadmodum felicius eſt vinum, quod bibitur ante, quam aceſcat. Quanquam non ſtatim marceſcit flos puellæ, ſi nupſerit: imo video multas, quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabeſcebant, ex congreſſu viri ſic tenituiſſe, ut tum demum florere cœperint. MA. Attamen favorabilis ac plauſibilis apud omneis eſt virginitas. PA. Elegans quidem res puella virgo; ſed quid juxta naturam prodigioſius anu virgine? Niſi matri tuæ defluxiſſet flos ille, nos iſtum floſculum non haberemus. Quodſi, ut ſpero, non ſterile fuerit noſtrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. MA. Attamen aiunt, rem Deo gratiſſimam eſſe caſtitatem. PA. Et ideo caſtam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa caſte vivam. Magis erit animorum quam corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Chriſto. Quantulum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortaſſe olim ſic convivemus quemadmodum vixit cum Maria Joſeph. Sed interim diſcemus virginitatem. Non enim ſtatim pervenitur ad ſummum. MA. Quid ego audio? Violanda virginitas, ut diſcatur? PA. Quid ni? Quemadmodum paullatim bibendo vinum parcius, diſcimus eſſe * abſtemii. Uter tibi videtur tem-

* *Abſtemii.*] Qui non bibunt vinum, quaſi dicatur, abſque temeto.

temperantior, qui in mediis deliciis accumbens abſtinet, an qui ſemotus ab his, quæ provocant intemperantiam? MA. Arbitror, eum fortius temperantem, quem parata copia non poteſt corrumpere. PA. Utri verius debetur laus caſtitatis? eine qui ſemet exſecat, an qui membris integris, tamen abſtinet à Venere? MA. Equidem poſteriori, meo calculo tribuerim laudem caſtitatis, priori dementiam. PA. An qui voto adſtricti abjurant matrimonium, nonne quodam modo exſecant ſeſe? MA. Videtur. PA. Jam non eſt virtus non coire. MA. At non eſt? PA. Sic accipe. Si per ſe virtus eſſet, non coire, vitium eſſet coire. Nunc incidit, ut vitium ſit non coire, coire virtus. MA. Quando hoc incidit? PA. Quoties ab uxore jus ſuum petit maritus, præſertim ſi prolis amore quærit complexum. MA. Quid ſi laſciviat? non eſt fas negari? PA. Fas eſt monere, vel rogare potius blandius, ut temperet: pernegare inſtanti, fas non eſt. Quanquam hac quidem in parte raras audio querelas maritorum de ſuis uxoribus. MA. At dulcis eſt libertas. PA. Imo gravis eſt ſarcina virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ noſtro arbitratu: an tibi videtur iſta eſſe ſervitus? MA. Vulgus conjugium capiſtrum vocat. PA. Sed ipſi vero capiſtro digni ſunt, qui ſic vocant. Dic mihi, quæſo, an non animus tuus eſt alligatus corpori? MA. Videtur. PA. Non aliter quam avicula caveæ. Et tamen conſule illum, an cupiat eſſe liber. Negabit, opinor. Quam ob rem? Quia libenter eſt alligatus. MA. Res eſt utrinque modica. PA. Tanto tutior. Eam tu domi augebis parſimonia, quæ non ſine cauſſa dicta eſt magnum vectigal; ego foris induſtria. MA. Innumeras curas ſecum adferunt liberi. PA. Sed iidem innumeras voluptates, ac ſæpenumero multo cum fœnore reponunt parentibus officium. MA. Miſera quædam res eſt orbitas. PA. An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia male ominari? Dic mihi, utrum malles nunquam naſci, an naſci moritura? MA. Equidem malim naſci moritura. PA. Sic miſerior eſt orbitas, quæ prolem nec habuit, nec habitura eſt: quemad-

mo-

nodum feliciores ſunt, qui vixerunt, quam qui
iec nati ſunt, nec naſcentur unquam. MA. * Qui
ſunt iſti, qui non ſunt, nec erunt? PA. Quanquam
qui recuſat ferre caſus humanos, quibus omnes ex
equo ſumus obnoxii, ſive plebeii ſumus, ſive re-
ges, is è vita migret oportet; & tamen quidquid
acciderit, tu non feres niſi dimidium, ego ma-
orem portionem in me transferam. Ita ſi quid
acciderit læti, gemina fiet voluptas: ſi quid ma-
li, ſocietas adimet dimidium ægritudinis. Mihi
vero, ſi fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis
complexibus. MA. Facilius ferunt homines, quod
juxta communes naturæ leges accidit: ſed video,
quanto plus moleſtiarum adferunt nonnullis paren-
tibus liberorum mores, quam mortes. PA. Iſtius
rei ne quid accidat, maxima ex parte in nobis ſi-
tum eſt. MA. Quî ſic? PA. Quoniam fere boni
naſcuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Ne-
que enim è columbis naſcuntur milvii. Dabimus
igitur operam, ut ipſi boni ſimus. Deinde cu-
rabimus liberos noſtros ab ipſo ſtatim lacte ſan-
ctis præceptis & opinionibus imbuendos. Pluri-
mum refert, quid infundas rudi teſtulæ. Ad hæc
curabimus, ut domi habeant exemplum vitæ quod
imitentur. MA. Difficile eſt quod narras. PA. Nec
mirum; quia pulchrum eſt: atque ob hoc ipſum tu
quoque difficilis es. At tanto ſtudiis acrioribus huc
enitemur. MA. Habebis ſequacem materiam. tu
vide, ut me formes, fingaſque. PA. Sed interim
pronuncia tria verba. MA. Nihil facilius; ſed
verba ſimul atque ſemel evolarint, non revolant.
Dabo conſilium utrique commodius. Ages cum
tuis ac meis parentibus, ut utrorumque voluntate
res tranſigatur. PA. Ambire me jubes, tu potes tri-
bus verbis rem certam reddere. MA. An poſſim,
neſcio: mei juris non ſum. Nec ſine majorum au-
ctoritate olim coïbant conjugia. Verum, utcunque
eſt, arbitror, auſpicatius fore noſtrum conjugium, ſi
parentum auctoritate coëat. Et veſtrum eſt ambire;
nobis decorum non eſt. Gaudet enim rapi virgi-

 nitas,

Qui ſunt iſti.] Jocatur in hæc, quæ ridicule dixerat juvenis, cum qui non ſunt, nec futuri ſunt, plus aut minus felices dici non poſſunt.

nitas, etiamſi nonnunquam vehementius amemu
PA. Non pigebit ambire, modo ne me fruſtretu
tuum unius ſuffragium. MA. Non fruſtrabitur; bo
no animo eſto, mi Pamphile. PA. Tu mihi heic re
ligioſior es, quam vellem. MA. Imó tu tuum ipſiu
ſuffragium apud te prius expende. Nec affectum
iſtum tuum adhibe in conſilium, ſed rationem
Quod affectus decernit, temporarium eſt: quo
autem dictat ratio, perpetuo ſolet placere. PA. N
tu pulcre philoſopharis; itaque parere certum e
tuis conſiliis. MA. Non pœnituerit obſequii. Se
heus tu, incidit interim ſcrupulus, qui meum ani-
mum male habet. PA. Valeant ſcrupuli. MA. Vin
me nubere mortuo? PA. Nequaquam: ſed revixero
MA. Amoviſti ſcrupulum. Bene vale, mi Pamphi-
le. PA. Iſthuc tu cura. MA. Precor tibi lætam no-
ctem. Quid ſuſpiras? PA. Lætam noctem ais? Uti-
nam largiare quod precaris. MA. Ne quid præpro-
pere; adhuc * tua meſſis in herba eſt. PA. Nihilne
* tui mecum auferam? MA. * Hunc paſtillum, qui ti-
bi cor exhilaret. PA. Adde ſaltem oſculum. MA. Cu-
pio tibi virginitatem integram & illibatam trade-
re. PA. An oſculum aliquid decerpit virginitati?
MA. Vis igitur ut aliis quoque largiar oſcula?
PA. Nequaquam: mihi ſervari volo mea oſcula.
MA. Tibi ſervo. Quanquam eſt aliud, cur in præ-
ſentia nec auſim dare oſculum. PA. Quid iſtuc?
MA. Ais, tuum animum pæne totum demigraſſe in
corpus meum; in tuo quam minimum ſupereſſe:
vereor itaque ne in oſculo hoc ipſum, quod in te
ſupereſt, tranſiliat in me, tuque jam totus fias exa-
nimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris ſym-
bolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego
interim Chriſtum comprecabor, ut, quod agitur,
utrique noſtrum velit eſſe felix ac fauſtum.

Virgo

Tua meßis in herba.] Ait *Ovidius*, à ſegete ductum, quæ primum herbeſcit, deinde fert ariſtas, tandem flaveſcit ad meſſem.

Tui.] Ambigue dictum. Nam ſi ſit genitivus à *tu*, petit oſculum. ſi à *tuum*, petit aliud. At illa ſecus interpretatur quam ille ſenſerat. *Ovid.* ulterius nil habet ille mei.

Hunc paſtillum.] Paſtillus eſt ſpherula ex odoribus confecta quam manibus circumferunt. *Horatius*: Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Virgo * μισόγαμος.

* EUBULUS, CATHARINA.

Ev. GAudeo tandem, finitam eſſe cœnam, ut liceat hac frui deambulatione; qua nihil amœnius. Ca. Et me jam tædebat ſeſſionis. Ev. Quam vernat, quam arridet undique mundus! Hæc nimirum eſt illius adoleſcentia. Ca. Sic eſt. Ev. At cur tuum ver non æque arridet? Ca. Quam ob rem? Ev. Quia ſubtriſtis es. Ca. An videor alio vultu quam ſoleo? Ev. Vis oſtendam te tibi? Ca. Maxime. Ev. Vides hanc roſam ſub imminentem noctem foliis contractioribus? Ca. Video. Quid tum poſtea? Ev. Talis eſt vultus tuus. Ca. Bella collatio. Ev. Si mihi parum credis, in hoc fonticulo contemplare teipſam. Quid ſibi tandem volebant, & inter cœnandum, tam creba ſuſpiria? Ca. Deſine percunctari, quod tua non refert ſcire. Ev. Imo mea refert maxime, qui non poſſum eſſe hilaris, niſi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum ſuſpirium, hui quam ex imo pectore ductum! Ca. Eſt quod angat animum, ſed effari non eſt tutum. Ev. Mihi non dices, qui te cariorem habeo ſorore propria? Mea Catharina, ne verere, quidquid eſt rei; * tuto depones his auribus. Ca. Ut tuto dicam, vereor ne fruſtra dicam non auxiliaturo. Ev. Qui ſcis? Si non re ipſa, fortaſſis conſilio conſolandoque juvero. Ca. Non poſſum eloqui. Ev. Quid iſthuc eſt rei? odiſti me? Ca. Sic odi, ut mihi minus carus ſit meus germanus: & tamen animus non fert ut eloquar. Ev. Fateberis igitur, ſi divinaro? Quid tergiverſaris? Promitte, alioqui non omittam urgere. Ca. Age, promitto. Ev. Prorſus ego non video quid tibi deſit ad ſummam felicitatem. Ca. Utinam vera prædicares! Ev. Primum adeſt ipſe flos ætatis. Nam, niſi fallor, agis annum jam decimum ſeptimum. Ca. Sic eſt. Ev. Nondum igitur, ut opinor, diſcruciat te metus ſene-

Μισόγαμος.] Abhorrens à nuptiis.

Eubulus.] Bonus conſultor. Qui bene conſulit, εὖ bene, βουλὴ, conſilium.

Tuto depones.] Deponit magiſtratum, qui ſe abdicat magiſtratu: deponit pignus, qui certat: & deponit, qui rem ſuam ſervandam tradit alienæ fidei. Sic *Horatius*, Quicquid habes, age, depone tutis auribus,

ſenectæ. CA. Nihilminus. EV. Adeſt forma nulli
parte non felix; eſt & iſtud præcipuum Dei donum.
CA. De forma, qualisqualis eſt, nec glorior, ne
queror. EV. Tum color & habitudo corporis indica
te eſſe proſpera valetudine, niſi quid eſt morbi oc
cultioris. CA. Nihil iſtiuſmodi, gratia Deo. EV. Fa
ma eſt integra. CA. Ita confido. EV. Adeſt inge
nium iſto dignum corpore, feliciſſimum, & qual
mihi optem ad liberales diſciplinas. CA. Si quod eſt
Dei munus eſt. EV. Nec deeſt morum amabilis gra
tia, quam in feliciſſimis etiam formis non raro de
ſideramus. CA. Optarim quidem mores me di
gnos. EV. Multorum animos dejicit generis infeli
citas: tibi parentes ſunt & bene nati, & probi, & r
lauta, & tui amantiſſimi. CA. Hinc nihil queror.
EV. Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis
quas habet hæc regio, non delegerim aliam ſpon-
ſam, quam te, ſi quod ſidus mihi proſperum afful-
geret. CA. Nec ego deligerem alium ſponſum, ſi
placeret ullum conjugium. EV. Et tamen magnum
quiddam eſſe debet, quod ſic diſcruciat animum
tuum. CA. Eſt omnino non leve. EV. Non ægre fe-
res, ſi divinem? CA. Jam pollicita ſum. EV. Exper-
tus novi, quanta crux ſit amor. Age fatere; nunc
promiſiſti. CA. Amor eſt in cauſſa, ſed non ejus
generis, cujus tu ſuſpicare. EV. Quod genus tu mi-
hi narras? CA. Divina. EV. Equidem conſumſi o-
mnem divinationem meam. Et tamen non omittam
hanc manum, donec extorſero quid ſit. CA. Ut vio-
lentus es! EV. * Depone in ſinum meum, quidquid
iſtuc eſt curæ. CA. Quando ſic urges, dicam. Jam
inde à teneris annis me mirus quidam affectus ha-
bebat. EV. Quis, obſecro? CA. Ut adjungerer col-
legio ſacrarum virginum. EV. Ut fieres monacha?
CA. Sic habet. EV. Hem! * pro theſauro carbones.
CA. Quid ais, Eubule? EV. Nihil, mea lux; tuſſie-
bam: ſed perge dicere. CA. Huic animo meo ſem-
per pertinaciſſime reſtitere parentes. EV. Audio.
CA. Ego contra precibus, blanditiis, lacrymis op-
pugnabam parentum pietatem. EV. Res mira.

CA.

Depone in ſinum meum.] id eſt, ſecreto committe tacituro.

Pro theſauro.] Proverbium, quum aliud invenitur, quam expectabatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

A. Tandem cum ego nullum facerem finem oran-
i, obſecrandi, obteſtandi, lacrymandi, polliciti
unt, ubi perveniſſem ad annum decimum ſepti-
num, ſeſe obtemperaturos voluntati meæ, ſi mo-
o tum idem perſtaret animus. Venit is annus, ma-
et idem animus, parentes tamen contra promiſ-
um pernegant: hoc eſt quod diſcruciat animum
neum. Aperui morbum meum: tu nunc medicum
ge, ſi quid potes. Ev. Primum illud dabo conſi-
um, ſuaviſſima virgo, ut modereris affectibus
uis, & ſi id non continget quod vis, id velis quod
oſſis. Ca. Emoriar, niſi quod volo, aſſequar.
v. Et unde cepiſti iſtum fatalem affectum? Ca. O-
im admodum puella ducta ſum in quoddam virgi-
num collegium. circumducebamur, oſtendebantur
omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, vi-
lebantur angelæ: in templo nitebant omnia, atque
tiam fragrabant, nitebant horti cultiſſimi. Quid
multis? nihil non arridebat, quocunque vertebam
oculos. Accedebant ad hæc blandiſſima virginum
colloquia. Unam atque alteram illic reperi, qui-
cum olim infantula luſitare conſuevi. Ex eo tem-
pore cœpit animus ardere ejus vitæ deſiderio.
Ev. Non ſum improbaturus ſacrarum virginum in-
ſtitutum: quamquam non omnia conducunt omni-
bus: ſed habita tui genii ratione quam mihi videor
ex vultu, moribuſque tuis collegiſſe, ſuaſerim, ut
nubas marito tui ſimili, tuæque domi novum inſti-
tuas collegium, cujus maritus agat patrem, tu ma-
trem. Ca. Emoriar citius, quam virginitatis pro-
poſitum deſeram. Ev. Res eſt egregia virginitas,
ſi pura ſit: ſed nihil neceſſe eſt, ut hac gratia de-
das te in collegium, unde non poſſis poſtea exi-
mi. Licet apud parentes virginitatem tueri tuam.
Ca. Licet, at non perinde tuto. Ev. Imo, ut ego
arbitror, aliquanto tutius quam apud illos craſſos,
ſemper cibo diſtentos monachos. Nec enim caſtrati
ſunt, ne tu ſcis inſciens. Patres vocantur, ac fre-
quenter efficiunt, ut hoc nomen vere competat in
ipſos. Olim nuſquam virgines honeſtius vivebant,
quam apud parentes; nec alium habebant patrem,
quam Epiſcopum. Sed obſecro, dic mihi, quod ti-
bi collegium ex omnibus delegiſti, cui te addicas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

in ſervitutem? CA. * Chryſercium. EV. Agnoſco, ædibus paternis vicinum. CA. Recte. EV. Atque pulcre novi totum hoc ſodalitium, dignum verò, ob quod patrem, ac matrem, & cognatam tibi honeſtamque familiam repudies! Nam ille patriarcha jam pridem & ætate, & vino, & natura delirus eſt, nec illi quidquam jam ſapit præter vinum. Habet duos ſodales ſe dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortaſſe vir malus non eſt, ita nihil habet viri, præter barbam; eruditionis ne pilum quidem, prudentiæ non multo plus. Jodocus adeo ſtupidus eſt, ut niſi veſte ſacra commendaretur, obambularet publicitus in cuculla fatui cum auriculis ac tintinnabulis. CA. Mihi videntur viri boni. EV. Melius iſtos novi, quam tu, mea Catharina. Iſti fortaſſe ſunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te * proſelytam ſuam. CA. Jodocus maxime favet. EV. O fautorem! ſed fac, iſtic nunc eſſe viros doctos ac bonos, cras erunt indocti ac mali: & quicunque obtigerint, tibi erunt ferendi. CA. Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia; nec ſemper virginea ſunt quæ illic dicuntur inter conjugatos. Et aliquoties fit, ut oſculum negare non poſſim. EV. Qui vitare ſtudet quidquid offendit, is è vita migret oportet. Ita ſunt aures aſſuefaciendæ, ut audiant omnia nec tamen niſi bona tranſmittant in animum. Parentes, opinor, permittunt tibi cubiculum peculiare. CA. Maxime. EV. Eo te ſubducas licebit, ſi quod convivium acciderit turbulentius: & dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum ſponſo tuo Chriſto; ora, pſalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, ſed tu reddas eam puriorem. CA. Attamen tutius eſt, eſſe in ſodalitio virginum. EV. Non improbo caſtum ſodalitium, nolim tamen te falli falſa imaginatione. Ubi illic verſata fueris aliquandiu, ubi propius inſpexeris, fortaſſis non perinde nitebunt omnia,

Chryſercium.] Fictitium nomen eſt: Videtur innuere collegium, quod eſt Gaudæ juxta clauſtrum, quo naves excluduntur aut admittuntur.

Proſelytam.] Advenam, quæ ex Chriſti verbis in profeſſionem & ſectam monachorum, inque illorum verba, juravit. Alluſum ſimul ad locum Matth. 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

nnia, ut tibi quondam nitere videbantur. Nec mnes virgines ſunt, mihi crede, quæ * velum haent. Ca. Bona verba. Ev. Imo bona verba ſunt, uæ vera ſunt: niſi fortaſſe * elogium, quod nos haenus judicavimus eſſe Virgini Matri proprium, d plures tranſiit, ut dicantur & à partu virgines. A. Abominor. Ev. Quin inſuper, nec alioqui nter illas virgines ſunt omnia virginea. Ca. Non? Quam ob rem, obſecro? Ev. Quia plures inveniunur, quæ mores æmulentur * Sapphus, quam quæ eferant ingenium. Ca. Iſtuc quid ſit, non ſatis ntelligo. Ev. Atque ideo hæc verba facio, ne quando intelligas, mea Catharina. Ca. Attamen nimus eo fertur, atque hinc colligo, hunc ſpiritum Deo proficiſci, quod tot jam annis perſeverat, & n dies fit acrior. Ev. Imo mihi hoc nomine ſuſpeſtus eſt iſte tuus ſpiritus, quod ſic repugnant optimi parentes. Afflaſſet & illorum animos Deus, ſi pium eſſet, quod moliris. Sed iſtum ſpiritum hauſiſti ex iis nitoribus, quos admodum puella vidiſti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres ſodales; ex cultu ſacro, ex cæremoniis ſane quam ſpecioſis, ex improbis hortatibus ſtultorum monachorum, & qui in hoc te venantur, ut largius potent. Sciunt, patrem eſſe liberalem, ac benignum: aut illum habebunt convivam, ſed hac lege, ut ſecum adferat vinum, quod decem ſtrenuis potoribus ſat ſit: aut ipſi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim auctor, ne quid novi tentes invitis parentibus, in quorum poteſtate nos Deus eſſe voluit. Ca. In hoc negotio pium eſt, contemnere patrem, & matrem. Ev. Chriſti cauſſa pium eſt alicubi negligere patrem, & matrem: neque enim pie faciat, qui Chriſtianus patrem ethnicum, cujus omne vitæ præſidium pendeat à filio, deſerat, ſinatque perire fame. Si nondum eſſes profeſſa Chriſtum

Velum.] Flammea, qua velabantur Sacerdotes & virgines Veſtales.

Elogium.] Titulus meriti, qui ſolet addi in legatis, aut in munere. Ego ſcribendum arbitror ellogium, ab imputando, quanquam reclamantibus codicibus.

Sapphus.] Genitivus eſt Græcus, ſicut Διδοῦς. Hujus ingenium mire prædicatur, ſed mores infamantur, quod fuerit τριβάς. Id enim recte ſignificatum eſt.

ſtum in Baptiſmo, & parentes vetarent te baptizari, pie faceres, ſi Chriſtum præferres impiis parentibus. Aut ſi nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda eſſet illorum auctoritas. Sed quid hoc ad collegium? Et domi Chriſtum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ faciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te ſubduces ab auctoritate parentum optimorum; ut pro vero patre, te dedas facticio; & pro vera matre, tibi adſciſcas alienam: aut potius, ut pro parentibus tibi dominos ac dominas adſciſcas? Nam parentibus ita es obnoxia, ut tamen te liberam eſſe velint. Unde & liberi vocantur filii familias, quod abſint à conditione ſervorum. Nunc te pro libera tendis ultro ſervam reddere. Chriſtiana clementia maxima ex parte ſubmovit omnem illam veterum ſervitutem, niſi quod *in paucis regionibus adhuc reſident veſtigia. At inventum eſt ſub prætextu religionis novum ſervitutis genus, ut nunc ſane in pleriſque monaſteriis vivitur. Nihil ibi licebit, niſi ex præſcripto: quidquid obvenerit tibi, illis accreſcet: ſi quo pedem moveris, retraheris è fuga, perinde quaſi parentem veneno necaveris. Quoque ſit evidentior ſervitus, commutant veſtem, quam dedere parentes, & ad exemplum priſcum eorum, qui olim ſervos eſſent mercati, commutant nomen in baptiſmo inditum, ac pro Petro ſive Joanne, vocant Franciſcum aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Chriſto, & Dominico initiandus vocatur Thomas. Si militaris ſervus abjiciat veſtem à domino datam, videtur abdicaſſe dominum; & nos applaudimus illi, qui veſtem accipit, quam Chriſtus omnium Dominus non dedit: & ob hanc mutatam gravius punitur, quam ſi centies abjiciat veſtem imperatoris ac domini ſui, quæ eſt mentis innocentia. CA. Atqui hoc ipſum ajunt eximii meriti, ſi quis ſe ſponte dedit in hanc ſervitutem.

EV. Iſta

In paucis regionibus.] Neſcit ſervitutem nobilis illa merito dicta Francia: in Weſtphalia & in nonnullis Germaniæ partibus adhuc eſt ſervorum genus. Venetiæ venduntur Mauri & Mauræ, non aliter quam boves.

Ev. Iſta vero doctrina Phariſaica eſt. Paulus contra docet, ut qui liber vocatus ſit, ne velit fieri ſervus, ſed potius operam det, ut fiat liber. Atque hoc infelicior eſt ſervitus, quod pluribus dominis tibi ſerviendum ſit, quod plerumque ſtultis & improbis, quod incertis, ac ſubinde novis. Illud mihi reſponde. *Emancipant te leges à jure parentum? Ca. Nequaquam Ev. Licetne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? Ca. Minime. Ev. Unde igitur tibi jus, ut te ipſam dedas neſcio quibus, invitis parentibus? An non tu illis cariſſima, maximeque propria es poſſeſſio. Ca. In negotio pietatis ceſſant naturæ leges. Ev. Negotium pietatis potiſſimum agitur in baptiſmo: heic tantum agitur de veſte mutanda, deque genere vitæ, quod per ſe neque bonum eſt, neque malum. Jam illud mihi conſidera, quantam commoditatem ſimul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum eſt in tuo cubiculo legere, orare, pſallere, quantum & quando gratum eſt animo tuo. Quod ſi tædet cubiculi, licet audire cantiones eccleſiaſticas, adeſſe ſacris, audire ſacras conciones: & ſi quam videris matronam, aut virginem egregie probam, ex ejus colloquio fieri meliorem; ſi quem virum inſigni probitate præditum, ex eo diſcere, quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere, qui puriſſime Chriſtum doceat. Has res omneis, ex quibus præcipuus eſt profectus ad veram pietatem, amittis ſemel addicta collegio. Ca. Sed interim non ero monacha. Ev. Adhuc te movent nomina? Rem ipſam perpendito. Illi jactant obedientiam. Num ea laus tibi deerit, ſi obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? ſi Epiſcopo tuo, & paſtori tuo? Num paupertatis, cum in parentum manibus ſint omnia? Quanquam olim in ſacris virginibus præcipue laudabatur à ſanctis viris liberalitas in pauperes: eam præſtare non poterant, ſi nihil poſſidebant. Porro caſtitati tuæ nihil decedet, etiam ſi vivas apud parentes. Quid igitur ſupereſt? Velum, linea veſtis ex intima verſa in extimam, cæremoniæ quædam quæ per ſe nihil faciunt ad pietatem,

Emancipant,] Hoc eſt, manumittunt, libere vivere ſinunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tem, neque quenquam commendant oculis Chriſti, qui ſpectat animi puritatem. CA. Nova prædicas. EV. Sed veriſſima. Cum non ſis emancipata à jure parentum, cum tibi jus non ſit vendendi veſtem aut agrum, quo modo tibi jus facis dedendi te in ſervitutem alienam? CA. Jus parentum, ut ajunt, non impedit ingreſſum religionis. EV. In baptiſmo nonne profeſſa es religionem? CA. Sum. EV. Nonne religioſi ſunt quicunque ſequuntur præcepta Chriſti? CA. Maxime. EV. Quæ eſt igitur iſta nova religio, quæ facit irritum, quod & naturæ lex ſanxit, & vetus lex docuit, & Euangelica lex comprobavit, & Apoſtolica doctrina confirmavit? Iſthuc decretum non eſt à Deo proditum, ſed in monachorum ſenatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium eſſe ratum, quod inſciis, aut etiam invitis parentibus inter puerum & puellam per verba de præſenti (ſic enim illi loquuntur) contractum eſt. Atque iſtud dogma nec naturæ ſenſus approbat, nec veterum leges, nec Moyſes ipſe, nec Euangelica, aut Apoſtolica doctrina. CA. An igitur putas, mihi non eſſe fas nubere Chriſto, niſi comprobantibus parentibus? EV. Jam, inquam nupſiſti Chriſto, & illi nupſimus omnes. Quæ bis nubit eidem viro? Tantum agitur de loco, de veſte, de cæremoniis. Ob has res non arbitror eſſe contemnendum jus parentum. Et videndum eſt, ne, dum paras nubere Chriſto, * nubas aliis. CA. At iſti prædicant, nihil eſſe ſanctius, quam heic contemnere parentes. EV. Ab iſtis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è ſacris libris locum, qui hoc doceat, quod ſi non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini * Belnenſis; hoc Poterunt. Ab impiis parentibus ad Chriſtum confugere pietatis eſt. Sed à piis ad monachiſmum, hoc eſt, (quod non raro uſu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas eſt? Quanquam & olim ad Chriſtum à paganiſmo converſus, idololatris parentibus debebat obſequium,

Nubas aliis.] Hoc dicit propter collegia virginum, quæ non vivunt juxta regulam; in quibus nonnunquam, proh dolor! una nubit multis.

Belnenſis.] Belna oppidum in ducatu Burgundiæ, ubi vina laudatiſſima.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſequium, quatenus citra pietatis jacturam fieri poterat. CA. Damnas igitur hoc totum vitæ inſtitutum? EV. Nequaquam. Verum quemadmodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecit, luctetur emergere: ita non dubitem hortari puellas omneis, præſertim indolis generoſæ, ne ſe temere eo præcipitent, unde poſt ſeſe non poſſint explicare, præſertim cum in ipſis collegiis ſæpe gravius periclitetur virginitas, ac domi præſtare valeas, quicquid ibi præſtatur. CA. Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non poteſt. EV. Si non perſuadeo, quod tamen optarim, ſaltem illud fac memineris, Eubulum monuiſſe. interim pro meo in te amore precor, ut tuus iſte affectus felicior ſit meo conſilio.

Virgo pœnitens.

EUBULUS, CATHARINA.

EV. TAles janitrices mihi ſemper optarim. CA. Et ego ſemper tales pulſatores. EV. Sed vale, Catharina. CA. Quid ego audio? Valebo prius quam ſalveam? EV. Non huc veni, ut te viderem lacrymantem. Quid ſibi vult, quod protinus me conſpecto lacrymis ſuffuſi ſunt oculi? CA. Quo fugis? mane, mane inquam, ſumam alium vultum, & ridebimus affatim. EV. Quas aves heic video? CA. Eſt illius collegii patriarcha. Ne ſubducito te; jam perpotarunt: accumbe pauliſper; illo digreſſo confabulabimur noſtro more. EV. Age obtemperabo tibi, quæ mihi noluiſti. Nunc ſoli ſumus. narra totam fabulam. malim enim ex te cognoſcere. CA. Ex tot amicis, quos putabam ſapere plurimum, nunc ſentio, nullum fuiſſe, qui mihi prudentius ac ſenilius conſilium dederit, quam tu omnium natu minimus. EV. Dic quo modo expugnaſti parentum affectum? CA. Primum improbis hortatibus monachorum, ac monacharum: deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactus eſt matris animus: pater nullo pacto quibat perpelli. Tandem omnibus admotis machinis & hic victus & oppreſſus eſt potius, quam aſſenſit. Id factum eſt inter pocula: minitabantur homini malum exitium, ſi Chriſto ſuam ſponſam pernegaret. EV. O improbitatem ſtolidorum!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dorum! Quid ſit deinde? CA. Servor triduo domi clam: interim ſemper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Converſas vocant, hortatibus ſuis addentes animum, ut perſiſterem in ſancto propoſito, ac ſollicite caventes, ne qua cognatarum, aut ſodalium adiret me, quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur veſtes, aliaque quæ ad convivium attinebant. EV. Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? CA. Non, ſed paſſa ſum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies, quam iterum perpeti. EV. Quæſo, quid iſtuc erat? CA. Non poſſum effari. EV. Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. CA. Promittis ſilentium? EV. Id præſtaturus eram, etiamſi nulla fuiſſes ſtipulata. Quaſi vero me nondum noris? CA. Apparuit mihi ſpectrum horribili ſpecie. EV. Is nimirum erat genius tuus malus; qui te eo inſtigabat. CA. Prorſus opinor fuiſſe cacodæmonem. EV. Dic mihi, quæ ſpecies erat? Eſtne talis, qualis pingitur? roſtro adunco, longis cornibus, harpiarum unguibus, prælonga cauda? CA. Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiſcere, quam denuo tale videre ſpectrum. EV. Interim aderant illæ mulieres hortatrices? CA. Non; necunquam illis indicavi, tametſi valde ſciſcitantibus quid eſſet mali, cum me totam exanimatam offenderent. EV. Vis tibi dicam quid fuerit? CA. Si quidem potes. EV. Illæ mulieres incantaverant te, vel potius excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu perſiſtebas in ſententia? CA. Maxime. nam aiebant, id multis accidere, qui ſe conſecrant Chriſto: verum ſi primo illo congreſſu ſuperetur tentator, poſt tranquilla fore omnia. EV. Qua pompa producta es? CA. Adornant me toto mundo meo: demittunt capillos: itaque non aliter quam nuptura ſponſo. EV. *Craſſo monacho: hem! male ſit huic tuſſi. CA. Ex ædibus paternis clara luce deducor ad collegium, multis ad ſpectaculum concurrentibus. EV. O ſcitos hiſtriones, ut norunt agere ſuas fabulas ſimplici popello! Quot dies egiſti in illo ſancto virginum collegio? CA. Ferme duodecim. EV. Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem?

CA.

Craſſo monacho.] Hoc dicit averſus, & fingit tuſſim.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Ca. Non dicam quid ſit, ſed aliquid magni fuit. Poſt ſex ab ingreſſu dies accerſo matrem, obteſtans, obſecrans, ſi me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad conſtantiam. Poſt accerſo patrem. Ille etiam objurgat, addens, ſe ægre viciſſe ſuos affectus; ut viciſſim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem ſibi, quod reſiliiſſem ab inſtituto. Tandem ubi video, me nihil proficere, reſpondeo parentibus, me, ſi ita jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum eſſe, niſi mature eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. Ev. Bene habet, quod mature reſilieris, prius quam ſervitutem æternam eſſes profeſſa. Sed nondum audio, quæ res mutarit animum tuum tam ſubito. Ca. Hoc nemo mortalium ex me ſcit hactenus, nec tu ſcies. Ev. Quid ſi divinem? Ca. Nec divinabis, ſat ſcio: &, ſi divines, non dicam. Ev. Tametſi conjecto. Verum interim periit ſumtus. Ca. Plus quam quadraginta coronati. Ev. O *commeſſatores nuptiales! Gaudeo tamen, periiſſe pecuniam te nobis incolumi: poſthac auſculta melioribus conſiliis. Ca. Ita faciam, &, cum piſcatore, *icta ſapiam.

Commeſſatores.] Comus, Deus eſt luxus. inde κωμάζειν, & Latine, comeſſari, quod eſt genialiter & cum luxu vivere. Non enim dicitur à comedendo.

Icta ſapiam.] Vide proverbium, piſcator ictus ſapit, ubi quis ſuo malo doctus.

Uxor Μεμψίγαμος, *ſive conjugium.*

*EULALIA, *XANTHIPPE.

Ev. SAlve multum, exoptatiſſima mihi Xanthippe. Xa. Salve tantundem, mihi cariſſima Eulalia. Videre mihi ſolito formoſior. Ev. Itane ſtatim me ſcommate excipis? Xa. Non profecto: ſed ita mihi videris. Ev. Fortaſſe nova veſtis commendat formam. Xa. Recte conjectas. Nihil jam diu vidi elegantius. Suſpicor, pannum eſſe Britannicum. Ev. Lana Britannica eſt, tinctura Veneta. Xa. Mollities byſſum ſuperat. Quam vero blandus pur-

Eulalia] Probe ac ſuaviter loquens

Xanthippe.] Rixoſa; quod Socratis uxor Xanthippe hoc vitio ſit nobilitata.

purpuræ color! Unde tibi tam egregium munus? Ev. Unde decet honeſtas matronas accipere, niſi à maritis ſuis? Xa. O te felicem, cui talis contigit ſponſus! At ego vellem me nupſiſſe *fungo, cum meo nuberem Nicolao. Ev. Quid ita, quæſo te? tam cito male convenit inter vos? Xa. Nec unquam conveniet cum tali. Vides quam ſim pannoſa; ſic patitur uxorem ſuam incedere: diſpeream, niſi ſæpe pudet me prodire in publicum, cum video quam cultæ ſint aliæ, quæ multo pauperioribus nupſere maritis. Ev. Matronarum ornatus non eſt in veſtibus, aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divus Petrus Apoſtolus, (nam id audivi nuper in concione,) ſed in caſtis ac pudicis moribus, & in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis multorum. Nos ſatis cultæ ſumus, ſi placeamus uni marito. Xa. Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus, ſtrenue prodigit dotem, quam ex me non mediocrem accepit. Ev. Quibus rebus? Xa. Quibus ipſi viſum fuerit; vino, ſcortis, alea. Ev. Bona verba. Xa. Atqui ſic res habet. Deinde cum mihi temulentus ad multam noctem redit domum diu exſpectatus, deſtertit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut ne quid addam. Ev. *St. te ipſam dehoneſtas, cum dehoneſtas maritum. Xa. Emoriar, niſi mallem dormire cum ſcropha, quam cum tali marito. Ev. Non tu tum illum excipis jurgio? Xa. Ita ut dignus eſt: ſentit, me non eſſe mutam. Ev. Quid ille contra? Xa. Initio reclamabat ſæviſſime, credens fore ut me ſævis verbis protelaret. Ev. Nunquamne rixa incruduit uſque ad verbera? Xa. Semel duntaxat eo incaluerat utrinque contentio, ut minimum res abfuerit à pugna. Ev. Quid ego audio? Xa. Librabat fuſtem, ſævis interim clamoribus intonans, ac dira minitans. Ev. Non ibi metuebas tu? Xa. Imo viciſſim ego corripiebam tripodem;

* *Fungo.*] Fungos appellamus homines ſtultos ac nihili.

St.] Interjectio eſt innuens ſilentium: ſic enim docti legendum cenſent illud, ex Phormione *Terentii.* Act. 5. ſcen. 1. Non es obſecro, quem ſemper te eſſe dictitaſti? CH. St. SO: Quid has metuis fores? Quo loco pro St. depravate legitur, eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dem: ſi contigiſſet me digito, ſenſiſſet, mihi non deeſſe manus. Ev. Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. Xa. Senſiſſet, ſibi cum viragine rem eſſe. Ev. Ah mea Xanthippe, non ita decet. Xa. Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura ſum pro marito. Ev. At Paulus docet, uxores oportere ſubditas eſſe viris cum omni reverentia. Et Petrus nobis exemplum proponit Saræ, quæ maritum ſuum Abraham dominum appellabat. Xa. Audivi iſta. Sed idem Paulus docet, ut viri diligant uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit ſponſam ſuam Eccleſiam. Meminerit ille officii ſui, ego meminero mei. Ev. Sed tamen ubi res in eum ſtatum devenit, ut alteri cedendum ſit, æquum eſt uxorem marito cedere. Xa. Si modo ille maritus eſt appellandus, qui me habet pro ancilla. Ev. Sed dic, mea Xanthippe, poſt deſiit minitari verbera? Xa. Deſiit, & ſapuit, alioqui vapulaſſet. Ev. Sed tu non deſiiſti rixari cum illo? Xa. Nec deſinam. Ev. Quid ille interea? Xa. Quid? nonnunquam dormit ſomnium hominis; interdum nihil aliud quam ridet; aliquoties arripit teſtudinem, in qua vix tres habet fides: eam quantum poteſt pulſans, mihi vociferanti obſtrepit. Ev. Ea res male urit te? Xa. Sic ut dici vix poſſit. Aliquando vix tempero à manibus. Ev. Mea Xanthippe, permittis mihi ut liberius loquar apud te? Xa. permitto. Ev. Idem jus erit tibi apud me. Hoc certe poſtulat noſtra neceſſitudo, ab ipſis pæne incunabulis inter nos inita. Xa. Vera narras, nec ulla ſodalium unquam carior fuit animo meo. Ev. Qualis qualis eſt tuus maritus, illud cogita, non eſſe jus permutandi. Olim immedicabilibus diſſidiis remedium extremum erat divortium: nunc hoc in totum ademtum eſt: uſque ad extremum vitæ diem ille tuus ſit maritus oportet, & tu illius uxor. Xa. Superi male faxint, qui jus hoc nobis ademerunt. Ev. Bona verba, ſic viſum eſt Chriſto. Xa. Vix credo. Ev. Sic habet. Nunc nihil ſupereſt, niſi ut uterque ad alterius mores, & ingenium accommodando ſeſe, concordiæ ſtudeatis. Xa. An ego poſſum illum refingere? Ev. Non minimum momenti eſt in uxoribus quales ſint mariti. Xa. Pulcre convenit tibi

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

cum tuo? Ev. Nunc tranquilla omnia. Xa Erg turbarum nonnihil erat initio. Ev. Nihil unquam tempeſtatis; ſed tamen, ut fit inter homines, non nunquam nubeculæ quædam oboriebantur, quæ poterant gignere tempeſtatem, niſi commoditate morum fuiſſet occurſum. Habet ſuos quiſque mores, & eſt ſua cuique ſententia: &, ſi verum fateri volumus, ſunt ſua cuique vitia, * quæ ſi uſquam certe in matrimonio noviſſe oportet, non odiſſe. Xa. Recte mones. Ev. Fit autem frequenter, u diſſiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, *antequam alter alteri ſatis notus ſit. Id eſt imprimis cavendum. Semel enim orta ſimultate, ægre ſarcitur gratia, præſertim ſi res ad atrocia convicia proceſſerit. Quæ glutino committuntur, ſi ſtatim concutias, facile diſtrahuntur: cæterum ubi ſiccato glutino ſemel cohæſerint, nihil firmius. Proinde in initio nihil non faciendum, ut inter uxorem & maritum coaleſcat confirmeturque benevolentia. Id maxime fit obſequio, morumque commoditate. Nam benevolentia quæ ſola formæ gratia conciliatur, ferme temporaria eſt. Xa. Sed narra nobis, obſecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. Ev. Dicam in hoc, ut imiteris. Xa. Si queam. Ev. Facillimum erit, ſi velis, nec adhuc ſerum eſt. Nam & ille juvenis eſt, & tu puella; ac nondum annus, opinor, expletus eſt à nuptiis. Xa. Vera prædicas. Ev. Dicam igitur, ſed tacituræ. Xa. Maxime. Ev. *Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus eſſem jucunda marito, ne quid eſſet quod illius animum offenderet: obſervabam affectum ac ſenſum illius; obſervabam & tempora, & quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur; quemadmodum facere ſolent ii, qui elephantos ac leones cicurant, aut ſimilia animantia, quæ vi cogi non poſſunt. Xa. Tale animal mihi domi eſt. Ev. Qui adeunt elephantos, non geſtant veſtem candidam; nec puniceam, qui tauros: quod his colo-

Quæ ſi uſquam.] Alluſit ad verſiculum proverbialem: *Mores amici noveris, non oderis.*

Antequam.] Hoc Plutarchus in præceptis connubialibus.

Illa prima mihi.] Hæc eadem Plutarchus in præceptis connubialibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

coloribus compertum ſit ea animantia efferari. Quemadmodum & tigres tympanorum ſonitu ſic aguntur in rabiem, ut ſe ipſas dilanient. Et qui tractant equos, habent* voces, habent *poppyſmata & *palpum, aliaque quibus ferocientes mitigent. Quanto magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuſcum nobis, velimus nolimus, per omnem vitam eſt tectum ac lectus communis? XA. Perge quod cæpiſti. EV. His animadverſis, attemperabam me illi, cavens ne quid offenſæ naſceretur. XA. Quinam id poteras? EV. Primum in cura rerum domeſticarum, quæ peculiaris eſt provincia matronarum, advigilabam, non ſolum cavens, ne quid eſſet prætermiſſum, verum etiam ut omnia congruerent ad illius ſenſum in rebus etiam minutiſſimis. XA. Quibus? EV. Puta, ſi maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, ſi cibus placeat hoc aut illo modo coctus, ſi lectus hoc aut illo modo ſtratus. XA. At quo pacto attemperares te ei qui domi non eſſet, aut eſſet ebrius? EV. Mane *iſthuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum triſtis, nec eſſet appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres ſolent: ſed ſumebam & ipſa vultum ſubmœſtum ac ſollicitum. Quemadmodum enim ſpeculum, ſi probum eſt, ſemper reddit imaginem intuentis: ita decet matrem familias ad affectum mariti congruere, ne ſit alacris illo mærente, aut hilaris illo commoto. Quod ſi quando commotior erat, aut blando ſermone leniebam, aut ſilentio concedebam iracundiæ, donec ea* refrigerata tempus

Voces.] Ad vocem hominis equi redduntur mitiores.

Poppyſmata.] Poppyſma ſonitus eſt, propemodum imitans ventris crepitum, qui fit ore, aut manibus apte complofis, non ſine humore Auctore Plinio fulgetras adorare poppyſmate, gentium olim conſenſus erat; unde eſt illud *Ariſtophanis*, Πρὸς τὰς βροντὰς ἀναπερδεῖν.

Palpum.] de Palpo *Horatius*: Cui male ſi palpare, recalcitrat. Palpari autem, eſt vola leviter percutere tergum equi ferocientis.

Iſthuc ibam.] Id eſt, hoc eram dictura. *Terentii* verba ſunt.

Refrigerata.] Id eſt, ubi refrixit, ſive deferbuit ira. *Fabius*: Refrigerato inventionis amore. Sic & recanduiſſe dicitur ira.

ſe daret vel pugnandi, vel admonendi. Idem facie-bam, ſi quando plus æquo potus redibat domum; nec id temporis niſi jucunda loquebar illi: tantum blanditiis pertrahebam ad lectum. Xa. Infelix vero uxorum conditio, ſi iratis, ebriis, & quidquid libet patrantibus maritis tantum obſequentur. Ev. Quaſi vero hoc non ſit mutuum obſequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus noſtris. Eſt tamen tempus, cum in re ſeria fas eſt uxori monere virum, ſi quid eſt alicujus momenti: nam ad levia præſtat* connivere. Xa. Quod tandem? Ev. Cum erit animo vacuo, nec commotus, nec ſolicitus, nec potus, tum abſque teſtibus blande monendus vel rogandus potius, ut in hoc aut illo melius conſulat rei, aut famæ, aut valetudini ſuæ. Atque hæc ipſa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo ſtipulari ſoleo, ne mihi ſuccenſeret, ſi quid ſtulta mulier admonerem, quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut ſalutem facere videretur. Ubi monuiſſem quæ volebam, amputavi ſermonem illum, & ad alia jucundiora deflectebam. Eſt enim fere hoc noſtrum vitium, mea Xanthippe, ut ſemel exorſæ loqui, finem facere nequeamus. Xa. Aiunt. Ev. Illud in primis cavebam, ne præſentibus aliis maritum objurgarem, aut ne quid querelarum domo efferrem. Facilius ſarcitur, ſi quid inter duos commiſſum eſt. Quod ſi quid extiterit ejus generis, ut nec ferri poſſit, nec uxoris admonitione ſanari, civilius eſt, ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti, quam ad ſuos, & ita querelam temperet, ne videatur odiſſe maritum, ſed vitium potius mariti. Nec tamen effutiat omnia, ut hic quoque tacitus agnoſcat, & amet uxoris civilitatem. Xa. Philoſopham eſſe oportet, quæ iſta præſtet. Ev. Imo talibus factis maritos ad ſimilem civilitatem invitabimus. Xa. Sunt quos nulla civilitate corrigas. Ev. Equidem non arbitror, ſed fac eſſe. Primum illud cogita; maritus ferendus eſt, qualisqualis eſt. Præſtabilius igitur eſt ferre vel ſui ſimilem, vel paullo commodiorem factum noſtra civilitate, quam noſtra

ſtra

Connivere.] Id eſt, quaſi clauſis oculis diſſimulare & non videre quæ vides.

ra ſævitia pejorem in dies. Quid ſi proferam ma-
tos, qui ſimili civilitate correxerunt ſponſas ſuas?
uanto magis decet nos idem præſtare adverſus
aritos? Xa. Narrabis igitur exemplum meo
arito diſſimillimum. Ev. Eſt mihi familiaritas
um homine quodam nobili, docto, ſingularique
orum dexteritate. Is duxerat puellam virginem,
nnos natam decem & ſeptem, ruri in parentum æ-
ibus perpetuo educatam, ut nobiles fere gaudent
abitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem
olebat ille, quo facilius illam ad ſuos mores fin-
eret: cœpit eam inſtituere literis ac muſica,
aullatimque aſſuefacere, ut redderet ea, quæ au-
iſſet in concione cæteriſque rebus formare quæ
oſt eſſent uſui futuræ. Hæc quoniam erant nova
uellæ, quæ domi ſuæ fuerat in ſummo otio, & in-
er famulorum colloquia luſuſque educata, cœpe-
unt eſſe tædio. Detrectabat obſequium, & cum
naritus urgeret, illa ſine fine flebat, nonnunquam
& in terram abjiciebat ſeſe, occipitium illi dens ſo-
o, quaſi mortem optans. Earum rerum cum nul-
us eſſet finis, maritus diſſimulato * ſtomacho, in-
vitabat uxorem, ut animi relaxandi gratia una pro-
ficiſcerentur rus ad ædes ſoceri. Ibi lubens optem-
perabat uxor. Eo cum ventum eſſet, maritus reli-
quit uxorem apud matrem & ſorores; ipſe cum ſo-
cero prodibat venatum. Ibi ſubmotis teſtibus de-
narrat ſocero, ſe ſperaſſe jucundam vitæ ſociam:
nunc habere perpetuo lacrymantem, ac ſeſe diſcru-
ciantem, nec ullis monitis ſanabilem: orat, ut ſibi
adſit in medendo filiæ morbo. Socer reſpondet:
Se * ſemel illi tradidiſſe filiam; quod ſi illa non ob-
temperaret verbis, uteretur ſuo jure, & verberibus
eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum;
ſed malim eam tua vel arte, vel auctoritate ſanari,
quam ad hoc extremum remedium venire. Socer
pollicitus eſt ſe curaturum. Poſt unum atque alte-
rum diem captat tempus ad locum, ut ſolus eſſet
cum filia: ibi vultu ad ſeveritatem compoſito, inci-

Stomacho.] Stomachus pro ira frequentiſſime apud latine loquentes.

Semel tradidiſſe.] Semel non refertur ad bis, ſed declarat, totum filiæ jus treditum ſponſo.

pit commemorare, quam illa eſſet infelici forma
quam non amabilibus moribus, quam ſæpe metuiſ
ſet, ne nullum illi poſſet invenire maritum. At eg
meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi, qua
lem nulla non optaret ſibi, quantumvis felix. E
tamen tu, non agnoſcens quid pro te fecerim, ne
intelligens, te talem habere maritum, qui, niſi eſſe
humaniſſimus, vix te dignaretur habere in ancilla
rum numero, rebellas illi. Ne longum faciam, ſi
incanduit patris oratio, ut vix videretur manibu
temperare. Eſt enim vir ingenio mire vafro, qu
* citra perſonam omnem poſſet quamvis agere co
mœdiam. Ibi puella partim metu, partim veritat
commota, accidit ad patris genua, rogans ut præ
teritorum vellet oblivisci, ſe in poſterum memo
rem fore officii ſui. Ignovit pater, pollicitus, ſe quo
que fore patrem amantiſſimum, ſi, quod pollicere
tur, præſtaret. XA. Quid deinde? EV. Puella di
greſſa à colloquio parentis, rediit in cubiculum
offendit maritum ſolum; accidit illi ad genua, & ait
Marite, hactenus non novi neq; te, neque me ipſam
poſthac videbis me aliam factam; tantum oblivifce-
re ſuperiorum. Hanc vocem maritus excepit oſcu-
lo, & omnia pollicitus eſt, ſi illa perſiſteret eo ani-
mo. XA. Quid? perſtitit? EV. Uſque ad mortem: ne-
que quidquam erat tam humile, quod illa non ala-
cris ac volens obiret volente marito. Tantus amor
inter eos natus eſt & confirmatus. Poſt annos ali-
quot puella crebro ſibi gratulata eſt, quod contigiſ-
ſet tali marito nubere; qui niſi contigiſſet, eram,
inquit, omnium mulierum perditiſſima. XA. Ta-
lium maritorum non minus rara eſt copia quam al-
borum corvorum. EV. Jam ſi moleſtum non eſt, re-
feram tibi quiddam de marito commoditate uxoris
correcto; quod nuper accidit in hac ipſa civitate.
XA. Nihil eſt quod agam, & perquam grata mihi
eſt tua confabulatio. EV. Eſt vir quidam non po-
ſtremæ nobilitatis: is, ut ſolet hoc hominum ge-
nus, plerumque venabatur. Ruri incidit in puel-
lam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam:

*in

Citra perſonam.] Perſonati hiſtriones agebant fabulas, perſona autem eſt facies appoſititia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

in eam cœpit deperire, homo jam provectioris ætatis. Atque hujus gratia frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier inſigni probitate, neſcio quid ſuſpicans, pervestigavit furta mariti ſui: & eo profecta, neſcio quo, adiit caſam illam ruſticanam; expiſcata eſt de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis eſſet apparatus convivii. Nihil erat ibi ſupellectilis, ſed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, ſecum adducens lectum commodum & apparatum, vaſa aliquot argentea; addidit pecuniam, admonens, ut ſi quando rediret ille, tractarent eum civilius; diſſimulans interim ſeſe uxorem eſſe, ac ſororem eſſe ſimulans. Poſt dies aliquot redit eo furtim maritus: videt auctam ſuppellectilem, & apparatum lautiorem. Rogat unde is nitor inſolitus, aiunt: matronam quandam honeſtam illi cognatam hæc advexiſſe, ac mandaſſe ut honeſtius poſthac * acciperetur. Illico tetigit animum illius ſuſpicio, uxoris hoc eſſe factum. Reverſus domum, rogat num illic fuiſſet: illa non negat. Rogavit, & quo tandem conſilio miſiſſet eo ſuppellectilem. Mi vir, inquit, aſſuetus es vitæ commodiori. Videbam illic te durius accipi; putabam, eſſe officii mei, ut, quando ita tibi cordi eſt, lautius illic habereris. Xa. O matronam nimium bonam! Ego citius pro lecto ſubſtraviſſem illi faſciculum urticarum, ac tribulorum. Ev. Sed audi finem. Vir, perſpecta tanta probitate, tantaque manſuetudine conjugis ſuæ, nunquam deinde uſus eſt furtivo concubitu; ſed domi ſemet oblectavit cum ſua. Scio, tibi notum eſſe Gilbertum Batavum. Xa. Novi. Ev. Is, ut ſcis, florenti ætate duxit uxorem jam provectiorem ac * vergenti ætate. Xa. Dotem fortaſſe duxit, non uxorem. Ev. Sic eſt. Is faſtidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua ſe ſubinde oblectabat foris. Raro domi prandebat, aut cœnabat. Quid

In eam cœpit deperire.] Deperit aliquam qui ardenter amat: Deperit in aliquam, qui ardentiſſime.

Acciperetur.] Pro tractaretur, quemadmodum bene habiti dicuntur. Ita *Terent.* Accipit hominem nemo melius.

Vergenti ætate.] Inclinata ad ſenium. Sic ea voce abſolute uſus eſt Suetonius.

tu heic eras factura. XA. Quid? Ego illi adamatæ * involaſſem in capillos, & maritum exeuntem ad illam perfudiſſem * lotio, ut ſic unctus iret ad convivium. EV. At quanto hæc prudentius? Invitabat mulierculam domum ſuam, comiter accipiebat. Ita maritum quoque ſine veneficiis domum pertraxit. Et ſi quando foris cœnabat cum illa, miſit eo miſſum aliquem elegantiorem, jubens ut ſuaviter viverent. XA. Ego malim mori, quam eſſe lena mei mariti. EV. Verum interim rem ipſam expende. Nonne hoc multo ſatius erat, quam ſi ſævitia ſua prorſus alienaſſet maritum, ac totam ætatem injurgiis exegiſſet? XA. Fateor, minas eſſe mali; ſed ego non poſſem. EV. Unum adjiciam, atque ita diſcedam ab exemplis. Hic vicinus noſter, vir probus & integer, ſed paulo iracundior, quodam die pulſaverat uxorem ſuam, fœminam laudatiſſimam. Ea ſe recepit in intimum conclave, atque illic lacrymans, atque ſingultiens, decoquebat animi ægritudinem. Aliquanto poſt per occaſionem eodem ingreſſus eſt maritus; reperit uxorem flentem. Quid, inquit, heic lacrymas, ac ſingultis, puerorum more? Tum illa prudenter; Quid, inquit, an non hoc ſatius, ut heic deplorem malum meum, quam ſi in via vociferer, quemadmodum ſolent aliæ mulieres? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus, data dextra pollicitus eſt uxori, ſe poſthac nunquam in illam conjecturum manus: nec fecit. XA. Ego idem impetravi à meo diverſa ratione. EV. Sed interim eſt inter vos bellum perpetuum. XA. Quid igitur velles me facere? Primum * muſſanda eſt tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, manſuetudine paullatim eſt conciliandus: aut vinces tandem, aut certe multo commodiore uteris quam nunc uteris. XA. Ille ferocior eſt, quam ut ullis officiis manſueſcat. EV. Eja, ne dixeris. Nulla eſt fera tam immanis,

Involaſſem.] Sic pugnant mulieres. Sic Terent. Alioqui *involare* nonnunquam ſonat furari. *Catullus:* Huc redde pallium mihi meum, quod involaſti.

Lotio.] Id accidit Socrati. Quocirca hæc dicuntur in perſona Xanthippe, quæ uxor erat Socratis. Et olim loti unctique ibant ad convivium.

Muſſanda.] Diſſimulanda vel tacite ferenda.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

manis, quin officiis cicuretur; ne deſperes in homine. Fac periculum menſes aliquot; me accuſa, niſi ſenſeris conſilium hoc tibi fuiſſe bono. Sunt etiam quædam vitia, ad quæ tibi connivendum eſt. Illud ante omnia tibi cavendum cenſeo, ne quid rixæ moveas in cubiculo, aut in lecto: ſed curandum eſt, ut illic omnia ſint feſtiva ac jucunda. Etenim ſi is locus, qui diluendis offenſis, ſarciendæque gratiæ conſecratus eſt, lite aut ægritudine quapiam * profanetur; jam ſublatum eſt omne remedium benevolentiæ reconciliandæ. Sunt enim fœminæ quædam tam moroſæ, ut in ipſo etiam coitu querantur ac rixentur, eamque voluptatem, quæ diluere ſolet ex animis virorum, ſi quid inerat moleſtiæ, morum faſtidio reddant inſuavem; pharmacum ipſum vitiantes, cum licuiſſet mederi offenſis. XA. Iſtuc mihi frequenter accidit. EV. Atqui tametſi ſemper eſt cavendum uxori, ne qua re moleſta ſit viro, tamen id maxime ſtudere debes, ut in eo congreſſu ſe viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. XA. Viro: mihi cum bellua res eſt. EV. Mitte male loqui, fere noſtra culpa viri mali ſunt. Sed ut ad rem redeam, qui verſantur in priſcis fabulis poëtarum, narrant, Venerem (eam faciunt deam connubii præſidem) habere * ceſtum arte Vulcani confectum: in eo intextum eſſe quidquid eſt * amatorii medicamenti: eo ſe cingit, quoties congreſſura eſt cum marito. XA. Fabulam audio. EV. Verum: ſed audi, quid ſibi velit fabula. GA. Dic. EV. Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere, ut in congreſſu connubiali jucunda ſit marito, quo recaleſcat ac redintegretur amor ille maritalis, & diſcutiatur ex animo, ſi quid erat offenſionis aut tædii. XA. Sed unde nobis ceſtus ille? EV. Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius, quam morum probitas cum ſuavitate conjuncta. XA. Ego tali marito blandiri non poſſum.

 EV.

Profanetur.] Sacra profanari dicuntur, lectulus autem locus eſt dicatus reconciliandæ benevolentiæ. hæc eſt ſenteutia Plutarchi in præceptis conjugalibus.

Ceſtum.] Id eſt, cingulum. Unde Proverbium: *Ceſtum habet Veneris.*

Amatorii medicamenti.] Medicamentum, ut pharmacon, μίσγον eſt.

Ev. At hoc tua refert, ut deſinat eſſe talis. Si Circes artibus poſſes maritum vertere in ſuem aut urſum, faceres? Xa. Neſcio. Ev. Neſcis? An malles habere ſuem maritum, quam hominem? Xa. Equidem malim hominem. Ev. Age, quid ſi Circes artibus poſſes ex temulento reddere ſobrium ex prodigo frugalem, ex ceſſatore diligentem nonne faceres? Xa. Plane facerem: ſed unde mihi iſtæ artes? Ev. Atqui iſtas artes habes in te, ſi modo velis adhibere. Tuus, velis nolis, ſit oportet. Quo meliorem eum reddideris, hoc magis conſulueris tibi. Tu tantum oculos habes defixos in illius vitia; eaq; tibi exaggerant odium; * & hac anſa tantum arripis illum, qua teneri non poteſt. Illa potius contemplare, quæ bona ſunt in illo; & hac anſa prehende illum, qua teneri poteſt. Antequam illi nuberes, tempus erat expendendi, quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis ſolum, verum etiam auribus maritum deligere: nunc medendi tempus eſt, non accuſandi. Xa. Quæ mulier unquam auribus cepit maritum? Ev. Oculis capit, quæ nihil aliud ſpectat, quam corporis formam: auribus, quæ diligenter obſervat quid fama de illo prædicet. Xa. Pulcre mones, ſed ſero. Ev. At non ſerum eſt ſtudere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, ſi quid pignoris ex te natum fuerit viro. Xa. Jam natum eſt. Ev. Quando? Xa. Jam pridem. Ev. Quot menſes ſunt? Xa. Ferme ſeptem. Ev. Quid ego audio? Tu nobis * trimeſtris fœtus jocum renovas? Xa. Nequaquam. Ev. Ita neceſſe eſt, ſi tempus à nuptiarum die ſupputas. Xa. Imo ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. Ev. An ex colloquio naſcuntur pueri? Xa. Forte ſolam nactus, cœpit alludere, titillans axillas, ac latera, quod me provocaret ad riſum. Ego non ferens titillationem, me reſupinabam in lectum, ille incum-

bens

Et hac anſa.] Epictetus ſcripſit unicuique rei duas eſſe anſas, alteram, qua teneri poſſit, alteram, qua non poſſit: ſignificans, in unaquaque re eſſe aliquid commodi, rurſum aliquid incommodi. Stultus arripit anſam malam, ſapiens alteram. Huic itaque nihil non tolerabile.

Trimeſtris fœtus.] Alludit ad proverbialem verſum qui eſt apud *Suetonium*, τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

bens figebat oſcula, nec ſatis ſcio quid egerit præterea: certe paucis poſt diebus uterus cœpit intumeſcere. Ev. I nunc, & maritum contemne; qui ſi luſitans gignit liberos, quid faciet cum ſerio rem aget? Xa. Suſpicor, & nunc me gravidam eſſe. Ev. Euge contigit *felici fundo bonus cultor. Xa. Hac in parte plus præſtat, quam vellem. Ev. Iſta querela tibi cum paucis uxoribus eſt communis. Sed inter vos interceſſerat pactum connubiale? Xa. Interceſſerat. Ev. Levius igitur peccatum eſt. Eſtne proles maſcula? Xa. Eſt. Ev. Illa vos rediget in gratiam, ſi tu vel paullulum temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito ſodales, & quibuſcum habet commercium foris? Xa Prædicant, eum eſſe moribus commodiſſimis, comem, liberalem, amicum amico. Ev. Et iſta mihi bonam ſpem faciunt, illum fore qualem volumus. Xa. At mihi uni talis non eſt. Ev. Sed tu te illi præbeto, qualem dixi, meque pro *Eulalia voca Pſeudolaliam, niſi tibi quoque talis eſſe cœperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem eſſe, nondum opinor egreſſum annos viginti quatuor: nondum novit, quid ſit eſſe patrem familias. Jam non eſt tibi cogitandum de divortio. Xa. At frequenter cogitavi. Ev. Verum ea cogitatio, ſi quando tibi inciderit in mentem, primum reputa tecum quam nihil res ſit fæmina divulſa à viro. Summum decus matronæ eſt, morigeram eſſe ſuo conjugi. Ita natura comparatum eſt, ita voluit Deus, ut mulier tota pendeat à viro. Tantum cogita id quod res eſt: maritus eſt. alius non poteſt obtingere. Deinde veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo ſtatues? Auferes tecum? fraudabis maritum ſua poſſeſſione. Relinques apud illum? ſpoliabis teipſam eo, quo nihil habes carius. Poſtremo dic mihi, habesne quæ tibi male velint? Xa. Habeo *novercam germanam; præterea ſocrum huic ſimillimam. Ev. Adeo tibi male volunt? Xa. Cuperent extinctam.

 Ev. Et

Felici fundo.] Sic *Plautus* locutus eſt, fundum aras alienum de adultero.

Eulalia.] Eulalia à bene loquendo nomen habet. Pſeudolalia, à mendaci loquacitate.

Novercam germanam.] Non de gente aut ſorore ſentit, ſed germanam dixit veram. Novercarum autem eſt odiſſe privignos.

Ev. Et iſtæ tibi fac ut in mentem veniant. Quid enim illis poſſis facere gratius, quam ſi videant, te divulſam à marito, viduam, imo plus quam viduam, vivere? Nam viduis licet alteri nubere. Xa. Equidem probo tuum conſilium, ſed tædet diutini laboris. Ev. At reputa quantum laborum ſumſeris prius, quam hunc pſittacum docueris quædam humana verba ſonare. Xa. Plurimum profecto. Ev. Et piget operam ſumere in fingendo marito, quicum perpetuo ſuaviter degas ætatem? Quantum laboris ſumunt homines, ut equum ſibi commodum reddant? & nos pigebit adlaborare, ut maritis utamur commodioribus? Xa. Quid faciam? Ev. Jam dixi. Cura ut domi niteant omnia, ne quid ſit moleſtiæ, quod illum exigat ex ædibus. Tu te illi comem præbe, ſemper interim memor reverentiæ cujuſdam, quam uxor debet marito. Abſit triſtitia; ſed abſit & petulantia: nec putida ſis, nec laſciva. Sit apparatus domi lautus. Noſti palatum mariti: quod illi ſuaviſſimum eſt, id coquito. Quin etiam iis, quos ille amat, comem & affabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito, ut læta plenaque hilaritatis ſint omnia. Denique ſi quando ille vino lætior pulſabit ſuam teſtudinem, tu voce accinito. Sic aſſuefacies maritum manere domi, & minues impenſas. Sic enim ille cogitabit tandem; Næ ego inſigniter inſanio, qui foris magna rei famæque jactura victitem cum ſcorto, cum domi habeam uxorem multo lepidiorem, meique amantiorem, apud quam nitidius ac lautius accipi liceat. Xa. An credis, ſucceſſurum, ſi tentem? Ev. Me vide. Ad me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar: admonebo & illum ſui officii. Xa. Laudo conſilium: at vide ne quid hujus rei ſuboleat ipſi. * miſceret cœlum terræ. Ev. Ne metue. Ita per ambages temperabo ſermonem, ut ipſe mihi narret, quid inter vos ſit turbarum. Hoc facto, meo more tractabo illum blandiſſime, &, ut ſpero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occaſionem mentiar, quam amanter de illo ſis locuta,

cuta,

Miſceret cœlum terræ.] De vehementi perturbatione dictum eſt proverbium. *Juvenalis* Licet & mare cœlo confundas, homo ſum.

cuta. XA. Chriſtus bene fortunet quod agimus. EV. Aderit, modo ne deſis tibi.

MILITIS, ET CARTHUSIANI.

MI. SAlve, mi frater. CA. Salve & tu, germane cariſſime. MI. Vix te agnoſco. CA. Adeone conſenui intra biennium? MI. Non: ſed caput raſum, nova veſtis, faciunt, ut mihi videaris aliud quoddam animal. CA. Itane non agnoſceres uxorem tuam, ſi tibi occurreret induta nova veſte? MI. Non, ſi tali. CA. At ego te probe agnoſco, cui non ſolum veſtis mutata eſt, verum etiam facies, totuſque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æque variat plumas ſuas. Tum quam omnia ſecta, quam nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonſum verticem, barbam ſemiraſam, ſilvam, quæ ſupra labrum ſuperius eſt, perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem, quam ſolent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix fœdavit vultum; ut * Samius quiſpiam litteratus videri poſſis, de quo jocus eſt proverbii. MI. Sic decet redire è bello. Sed dic mihi; erat heic tanta bonorum medicorum inopia? CA. Quam ob rem? MI. Quia nulli commiſeris ſanandum cerebrum tuum prius, quam in hanc ſervitutem te præcipitem dares. CA. Itane videor inſaniſſe? MI. Maxime. Quid erat neceſſe heic te * ſepeliri ante tempus, cum eſſet unde commode viveres in mundo? CA. At nunc non videor tibi in mundo vivere? MI. Non, per Jovem. CA. Dic quam ob rem? MI. Quia non licet ambulare quo velis. Huic loco velut caveæ includeris: adde raſuram, veſtem prodigioſam, ſolitudinem, piſcium perpetuum eſum, ut mirer, te ipſum non verti in piſcem. CA. Si verterentur homines in omnia quibus veſcuntur, tu jam pridem porcus eſſes. Nam ſuilla ſoles delectari. MI. Non dubito quin jam dudum pœniteat te inſtituti: paucos enim comperio, quos non capiat pœnitudo. CA. Hoc illis uſu venit, qui ſe in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego di-

ſcendi

Samius litteratus.] In cicatricoſos proverbium. Vide Chiliades.

Sepeliri ante tempus.] Alludit huic quod dicuntur mundo mortui.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſcendi ſenſim & conſulto, prius explorato me ipſo perſpectaque tota hujus vitæ ratione, jam anno natus viginti octo; qua ætate ſibi quiſque notus eſſe poteſt. Quod ad locum attinet, tu quoque loco anguſto concluderis, ſi totius mundi conſideres amplitudinem. Nec refert quam ſpatioſus ſit locus, modo nihil deſit ad vitæ commoditatem. Multi raro aut nunquam exeunt civitatem, in qua nati ſunt qui ſi vetarentur exire, magnopere ſibi diſplicerent, & inceſſeret illis mira libido relinquendæ civitatis. hic affectus vulgaris eſt; quo ego careo. Imaginor, heic totum eſſe mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem repræſentat. quem ego cogitatione jucundius ſimul & tutius perambulo, quam is qui navigavit ad novas inſulas. MI. Heic tu propemodum dicis verum. CA. Raſuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratia. Mihi raſura, ſi nihil aliud, certe reddit caput purius, ac fortaſſe ſalubrius. Venetiæ quam multi patricii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigioſum veſtis? Nonne tegit corpus! Ad duplicem uſum adhibetur veſtis, ut depellatur injuria cœli, eaque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos uſus præbet hæc veſtis? Sed offendit color. quis color magis decet omnes Chriſtianos, quam is qui datus eſt omnibus in baptiſmo? Dictum eſt tibi quoque; Accipe veſtem candidam. Hæc itaque veſtis admonet me, quid promiſerim in baptiſmo; nimirum innocentiæ perpetuum ſtudium. Porro ſolitudinem ſi vocas turbæ fugam; hoc exemplum eſt non noſtrum, ſed veterum prophetarum, atque etiam philoſophorum Ethnicorum, & quibuſcunque bonæ mentis cura fuit. imo poëtæ, aſtrologi, ac ſimilibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac ſupra vulgus hominum moliuntur, ſeceſſum quærere ſolent. Cur autem voces hanc ſolitudinem? Unius amiculi confabulatio pellit ſolitudinis tædium. Heic habeo ſodales omnium rerum plus quam ſedecim. Adhæc interviſunt amici crebrius quam vellem, aut expedit; & tibi videor in ſolitudine vivere? MI. At non ſemper licet cum his confabulari. CA. Nec ſemper expedit. Atque hoc jucundior eſt confabulatio, quod voluptatis

gra-

gratiam augeat * interrupta copia. MI. Non peſſime conjectas. Nam mihi quoque ſuaviores ſunt carnes revoluto Paſcha poſt quadrageſimam. CA. Nec interim tamen, cum maxime videor ſolus, deſunt mihi confabulones, longe feſtiviores ac ſuaviores iſtis vulgaribus congerronibus. MI. Ubi ſunt? CA. Vides heic codicem Euangelicum? in hoc mecum fabulatur ille, qui, olim additus facundus comes in via duobus diſcipulis proficiſcentibus in Emauntem, effecit, ut non ſentirent itineris laborem, ſed ſentirent dulciſſimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius ſermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Eſaias, cæterique prophetæ. Heic mecum confabulatur dulciſſimus ille Chryſoſtomus, heic Baſilius, heic Auguſtinus, heic Hieronymus, heic Cyprianus, cæterique non minus eruditi quam facundi doctores. An noſti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali ſodalitio, quod mihi nunquam non adeſt, reputas obrepere poſſe ſolitudinis tædium? MI. Mihi fruſtra loquerentur non intellecturo. CA. Jam quid refert quibus rebus hoc corpuſculum alatur? cui minimo ſatis fit, ſi juxta naturam vivamus. Uter noſtrum habitior? tu, qui veſceris perdicibus, phaſianis, & capis; an ego, qui vivo piſcibus? MI. Si tibi eſſet uxor, ut mihi eſt, minus haberes ſucci. CA. Et ideo ſufficit quilibet cibus, & quantumvis exiguus. MI. Sed interim agitas vitam Judaicam. CA. Bona verba: Chriſtianam, ſi non aſſequimur, certe ſequimur. MI. In veſte, cibo, preculis, cæteriſque cæremoniis ponitis fiduciam, neglecto ſtudio pietatis Euangelicæ. CA. Quid alii faciant, non eſt meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimumque tribuo; ſed in animi puritate & in Chriſto colloco fiduciam. MI. Cur igitur obſervas? CA. Ut mihi pax ſit cum fratribus meis; & ne cui quoquo modo ſim offendiculo. Nolim autem offendere quenquam ob hujuſmodi res leviculas, quas nihil eſt negotii ſervare. Ut ſumus homines quacunque veſte tecti, minutiſſimarum etiam rerum ſimilitudo aut diſſimilitudo conciliat aut dirimit

Interrupta copia.] *Iuvenalis*; Voluptates commendat rarior uſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dirimit concordiam. Raſum caput, aut veſtis color, per ſe quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus, ſi comam alerem, aut tuam iſtam veſtem ſumerem? Reddidi tibi rationem mei conſilii, nunc quæſo ut mihi viciſſim tui conſilii rationem reddas, dicaſque, ubi ceſſarint omnes boni medici, cum relicta domi uxore juvencula & liberis, proficiſcereris in militiam, vili ſalario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat *cum fungis aut papaveribus, ſed cum armatis viris. Utrum vero putas infelicius, jugulare Chriſtianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam ſis læſus; an te ipſum ſimul, & corpus, & animam, in æternum exitium mittere? MI. Fas eſt occidere hoſtem. CA. Fortaſſis eſt, ſi impetat patriam tuam. Tum pium videri poteſt, pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, *pro aris & focis, pro tranquillitate publica. Quid iſtuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, ſi periſſes in hoc bello, non redemiſſem animam tuam vitioſa nuce. MI. Non? CA. Non, ita me Chriſtus bene amet. Jam utrum exiſtimas durius, obedire bono viro, quem nos priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad ſacram lectionem, ad doctrinam ſalutarem, ad pſallendum Deo: an obedire barbaro cupiam Centurioni, qui ſæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quo lubet, ac revocet; qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te ſtare loco aut occiſurum, aut occidendum? MI. Minus narras, quam res habeat, malorum. CA. Si quid ego deflexero à diſciplina hujus inſtituti, pœna eſt admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, ſi quid committas adverſus leges imperatorias, aut pendendum eſt, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuſpides eundum. Nam plecti capite, beneficium eſt. MI. Non poſſum refragari veris. CA. Jam cultus iſte ſatis indicat, te non multum nummorum referre domum.
MI.

Cum fungis.] Fungi fragiles ſunt: & papavera ſolent decollari baculo.

Pro aris.] Verba ſunt hiſtoricis peculiaria. Per aram ſignificant religionem deorum: per focum, rem domeſticam. Nam & focus ſacer erat laribus.

MI. Nummorum mihi jam pridem ne pilus quidem fuit, imo multum aeris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me inſtruas viatico. CA. Utinam huc deflexiſſes, cum properares in ſceleratam iſtam militiam! Sed unde tanta nuditas? MI. Rogas, unde? Quidquid ex ſalario, quidquid ex prædationibus, ſacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum abſumebatur in vina, ſcorta, & aleam. CA. O te miſerum! Et interim uxorcula, cujus gratia Deus juſſit relinqui patrem & matrem, domi mœrebat deſerta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere in tantis miſeriis, in tantis ſceleribus? MI. Hoc fallebat ſenſum malorum, quod innumeros haberem malorum ſocios. CA. Quin illud vereor, ne uxor te non agnoſcat. MI. Qui ſic? CA Quia ſic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quam foſſam habes? Videtur tibi exſectum fuiſſe cornu. MI. Imo ſi rem noſſes, gratulareris mihi hanc cicatricem. CA. Quam ob rem? MI. Minimo minus aberat, quin perierim. CA. Quid erat mali? MI. Cuidam tendenti rupta eſt baliſta chalybea: ejus fragmentum inſiliit in frontem. CA. Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. MI. Hoc vulnus accepi in pugna. CA. Bellica? MI. Non inter aleam ortum eſt diſſidium. CA. Jam & in mento video neſcio quid gemmarum. MI. Nihil eſt. CA. Suſpicor, tibi contractam ſcabiem, quam vocant Hiſpanicam. MI. Recte divinas, mi frater. Tertium ea laboravi uſque ad vitæ periculum. CA. Unde hoc mali accidit tibi, ut ſic incurvus incedas, quaſi eſſes nonagenarius, aut quaſi meſſor quiſpiam, aut quaſi * delumbatus eſſes fuſte? MI. Morbus ita contraxit nervos. CA. Næ heic magnificam paſſus es metamorphoſin. Ante hac eras eques, nunc ex centauro factus es animal ſemireptile. MI. Hæc nimirum eſt alea Martis. CA. Imo hæc eſt inſania tuæ mentis. Quas vero * manubias uxori tuæ, liberiſque tuis referes domum? lepram? Nam iſta ſcabies nihil aliud eſt, quam lepræ ſpecies, niſi quod ideo non vitatur, quia multorum eſt communis, præci-

Delumbatus.] Qui lumbos habet fractos, aut caſu, aut alio quovis infortunio.

Manubias.] Manubiæ, pecunia ex ſpoliis relicta.

præcipue nobilium: at ob hoc ipſum magis debebat vitari. Nunc iſtud malum adſcribis iis, qui tibi debuerant eſſe cariſſimi: & ipſe per omnem vitam putre cadaver circumferes. Mi. Quæſo te, frater, ut deſinas: ſatis malorum eſt, etiamſi non accedat objurgationis moleſtia. Ca. Quotam autem malorum partem commemoravi? Iſta corporis duntaxat ſunt; Jam animam vero qualem reportas, quanta ſcabie putrem, quot vulneribus ſauciam? Mi. Tam puram refero, quam eſt cloaca Pariſiis in via, quæ dicitur vulgo Maberti, aut latrina publica. Ca. Vereor ne multo pejus oleat apud Deum & angelos ejus. Mi. Sed jam rixæ ſatis eſt; dic aliquid de ſarciendo viatico. Ca. Mihi nihil eſt quod dem; experiar quid velit Prior. Mi. Atqui ſi quid daretur, eſſent tibi paratæ manus: nunc multæ obſtant difficultates, quando numerandum eſt aliquid. Ca. Quid alii faciant, ipſi viderint: mihi nec ad accipiendum, nec ad dandum ſunt manus. Verum de his à prandio; nunc tempus monet, ut accumbamus.

* PSEUDOCHEI, ET PHILETYMI.

Ph. Unde tibi ſcatet tanta mendaciorum vis? Ps. Unde ſuppetunt araneæ fila? Ph. Non eſt igitur artis, ſed naturæ. Ps. A natura profecta ſunt ſemina; ars & uſus auxere facultatem. Ph. Non te pudet? Ps. Non magis quam coccycem ſuæ cantionis. Ph. At tibi in manu eſt mutare cantionem tuam; & in hoc eſt homini data lingua, ut vera prædicet. Ps. Imo ut conducibilia. At non ſemper expedit vera dicere. Ph. Ita nonnunquam conducit habere manus furaces. Et hoc vitium eſſe tuo cognatum, teſtatur etiam populare * proverbium. Ps. Utrumque vitium honeſtis nititur auctoribus: illud habet Ulyſſem tantopere laudatum ab Homero; hoc Mercurium etiam Deum, ſi poëtis credimus. Ph. Cur igitur vulgus execratur mendaces; fures etiam ſubiguntur in crucem? Ps. Non ideo quod mentiantur, aut furentur, ſed quod inſcite mentiantur aut furentur: vel quia præter naturam, vel quia non ſatis callentes artem. Ph. Eſtne

ſcriptor

Pſeudocheus.] Fuſor mendaciorum. *Philetymus*, amans veritatis.

Proverb.] Qui mendax, idem & furax.

criptor quiſpiam, qui tradit artem mentiendi? s. Bonam artis partem monſtravere tui rhetores. PH. Hi quidem tradunt artem bene dicendi. s. Verum: ſed bona pars bene dicendi eſt, ſcite mentiri. PH. Quid eſt ſcite mentiri? Ps. Vis lefiniam? PH. Volo. Ps. Eſt ita mentiri, ut lucro it, nec deprehendi poſſis. PH. At quotidie deprehenduntur multi. Ps. Iſti non ſunt artifices abſoluti. PH. Es igitur tu abſolutus artifex? Ps. Propemodum. PH. Experire an me poſſis mentiendo fallere. Ps. Et te quoque poſſim, vir optime, ſi libeat. PH. Dic igitur aliquod mendacium. Ps. At jam dixi. Non deprehendiſti? PH. Non. Ps. Age, fac ſis attentus. Nunc incipiam mentiri. PH. Sum attentus. dic aliquid. Ps. At jam iterum mentitus ſum, te non deprehendente. PH. Equidem nihil adhuc audio mendacii. Ps. Audiſſes, ſi calleres artem. PH. Proinde commonſtra tu. Ps. Primum appellavi te virum optimum. An non iſtuc eſt inſigne mendacium, cum ne bonus quidem ſis. & ſi bonus eſſes, optimus dici non poſſis, cum ſint innumeri te meliores. PH. Heic plane fefelleras. Ps. Jam fac periculum, an poſſis alterum mendacium ex te deprehendere. PH. Non poſſum. Ps. Heic deſidero ingenium, quod alibi præſtas. PH. Fateor; oſtende tu. Ps. Cum dicerem, nunc incipiam mentiri, nonne magnifice mentiebar, cum tot annos aſſueverim mentiri, & paullo antequam hoc dicerem, eſſem mentitus? PH. Mirum præſtigium. Ps. Sed nunc ſaltem monitus arrige aureis, ut deprehendas mentientem. PH. Arrexi: dic. Ps. Imo jam dictum eſt, & tu meum mendacium es imitatus. PH. Tu mihi perſuadebis, quod nec aures habeam, nec oculos. Ps. Cum homini ſint aures immobiles, ut nec arrigi poſſint, nec demitti, mentiebar te arrecturum aures. PH. Talibus mendaciis plena eſt omnis hominum vita. Ps. Non talibus tantum, ô bone. Nam hæc ludicra ſunt. ſunt quæ rem adferant. PH. Turpius eſt lucrum ex mendacio, quàm * ex lotio. Ps. Verum eſt, inquam; ſed iis qui men-

Ex lotio.] Alludit ad Veſpaſiani dictum Lucri bonus eſt odor ex re qualibet. Nam is vectigal collegit ex lotio re male olente at non male olebat pecunia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tiendi neſciunt artem. PH. Quam igitur tu calles artem? PS. Non æquum eſt, ut te gratis doceam. numera; & audies. PH. Non emo malas artes. PS. Donas igitur gratis fundum tuum? PH. Non ſic inſanio. PS. At ego ex hac arte mea certiores capio fructus, quam tu ex tuo fundo. PH. Manebit tibi ars tua; tantum profer * ſpecimen, ut intelligam, non omnino vanum eſſe quod dicis. PS. Accipe igitur ſpecimen. Multis multorum negotiis memet admiſceo: emo, vendo, recipio, ſumo mutuo, accipio depoſitum. PH. Quid tum poſtea? PS. Atque heic potiſſimum capto eos, à quibus non facile deprehendar. PH. Quos? PS Stupidos, oblivioſos, incogitantes, longe ſemotos, & mortuos. PH. Certum eſt, mortuos neminem redarguere. PS. Si quid cui vendo in diem, diligenter annoto in libellis rationum. PH. Quid deinde? PS. Ubi reddenda eſt pecunia, plus imputo mercium emptori, quam acceperit. Is ſi incogitans eſt, aut obliviosus, mihi certum eſt lucrum. PH. Quid ſi deprehendat? PS. Profero librum rationalem. PH. Quid ſi is doceat & evincat, ſe non accepiſſe quod imputas? PS. Reclamo quantum poſſum. Nam in hac arte prorſus inutilis eſt pudor. Denique * extrema ancora eſt, ut aliquid comminiſcar. PH. Quid palam deprehenſus? PS. Nihil eſt facilius. erravit famulus; aut, ipſe lapſus ſum memoria. Scitum eſt, multas ſimul miſcere rationes: heic facilius eſt, imponere. Exempli cauſſa: ſunt quædam diſpuncta, quod ſoluta ſit pecunia: ſunt alia pro quibus nihil numeratum eſt. Hæc in poſterioribus codicillis miſceo, ſic ut nihil diſpungam. Ubi ſupputatur, contendimus, & vinco plerumque, vel perjurio. Eſt & hoc artis: fere rationem ineo cum accincto ad iter, & imparato. Nam mea mihi ſemper parata ſunt. Deponitur aliquid apud me, ſervo clam apud me, nec reddo. Longum eſt prius quam reſciſcat ille, ad quem res miſſa eſt. Tandem ſi non licebit inficiari, dico, mihi periſſe: aut contendo, me miſiſſe, quod non miſi: incuſo aurigas. Poſtremo, ſi vitare non poſſum,

quin

Specimen.] Id eſt, guſtum ſive exemplum.

Extrema ancora] Id eſt, ſupremum refugium. Vide prov. de ſacra ancora.

quin reddam, reddo accisum. PH. Bella vero ars! Ps. Nonnunquam* eodem nomine bis accipis pecuniam, ſi liceat: primum domi, deinde illic quo proficiſcor: & nuſquam non ſum. Interim tempus inducit oblivionem, confunduntur rationes, aliquis moritur, aut ſuſcipit longinquam peregrinationem: ut omnia peſſime cadant, ſaltem interim uſus ſum aliena pecunia. Nonnullos etiam capto ſpecie benignitatis, ut faveant mentienti, ſed ſemper de alieno: de meo nec matri darem teruncium. Quamquam autem in ſingulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, miſceo) naſcitur acervus haudquaquam pœnitendus. Porro ne deprehendar, cum multæ ſint technæ, tum illa præcipua: omneis omnium epiſtolas, quas poſſum, intercipio, reſigno ac lego. Si quid obfuturum ſuſpicor, premo: aut ſi reddo, reddo meo tempore. Ad hæc inter longo ſemotos intervallo mendaciis meis ſero ſimultatem. PH. Quis iſtinc uſus? Ps. Geminus. Primum, ſi non præſtatur quod alterius nomine promiſi, & quo nomine munus etiam accepi; * nam fumos hujuſmodi magno vendo: fingo, per illum aut illum ſtetiſſe, quo minus perfectum ſit. PH. Quid ſi neget ille? Ps. Is procul abeſt, puta Baſileæ; ego polliceor in Anglia. Deinde fit, ut orta ſimultate neuter alteri credat, ſi quid incuſer. Habes ſpecimen artis. PH. At iſtam artem nos craſſiores ſolemus vocare furtum, qui* ficum vocamus ficum, & ſcapham ſcapham. Ps. O hominem juris Cæſarii rudem! An licet intendere actionem furti ei, qui ſuppreſſit depoſitum, aut qui abjurat mutuum, aut ſimili techna impoſuit? PH. Oportuit. Ps. Proinde vide prudentiam artificum. Ex his plus eſt lucri, aut certe tantundem; & minus eſt periculi. PH. Male ſit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet dicere, Vale. Ps. Tu ringere cum tua pannoſa veritate; ego interim ſuaviter agam cum meis furtis

Eodem nomine.] Nomen hic titulus eſt debiti. unde & pro debitoribus accipiuntur nomina.

Nam fumos.] Vide Proverb. Fumos vendere.

Ficum ficum, ſcapham.] Græca vox ambigua eſt, ſed opinor, melius verti per ligonem, à σκάπτω, quod eſt fodio.

ac mendaciis, dextro * Ulyſſe ac Mercurio

Ulyſſe ac Mercurio.] Ulyſſes ab Homero fingitur vafer, ac mendax Mercurius adfert lucrum, vafer & ipſe ac furax.

Naufragium.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

AN.* HOrrenda narras. Eſt iſtuc navigare? Prohibeat Deus, ne mihi quidquam unquam tale veniat in mentem. AD. Imo, quod hactenus memoravi, luſus merus eſt præ his quæ nunc audies. AN. Plus ſatis malorum audivi: inhorreſco te memorante, quaſi ipſe periculo interſim. AD. Imo mihi jucundi ſunt acti labores. Ea nocte quiddam accidit, quod magna ex parte ſpem ſalutis ademit nauclero. AN. Quid, obſecro? AD. * Nox erat ſubluſtris, & in ſummo malo ſtabat quidam è nautis in galea; ſic enim vocant, opinor; circumſpectans, ſi quam terram videret: huic cœpit adſiſtere ſphæra quædam ignea: id nautis triſtiſſimum oſtentum eſt, ſi quando ſolitarius ignis eſt; felix, cum gemini. Hos vetuſtas credidit * Caſtorem & Pollucem. AN. Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil. AD. Sic viſum eſt poëtis. Nauclerus qui clavo aſſidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine ſe mutuo compellant nautæ;) videſne, quod ſodalitium tibi * claudat latus? Video, reſpondit ille; & precor ut ſit felix. Mox globus igneus delapſus per funes devolvit ſeſe uſque ad nauclerum. AN. Num ille exanimatus eſt metu? AD. Nautæ auſſuevere monſtris. Ibi pauliſper commoratus, volvit ſe per margines totius navis, inde per medios * foros dilapſus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis incrudeſcere tempeſtas. Vidiſtine unquam Alpes? AN. Vidi. AD. Illi montes * verrucæ ſunt ſi conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuiſſet lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur dehiſcente

te

Horrenda narras.] Ex abrupto incipit colloquium more comœdiarum.

Nox erat ſubluſtris.] Id eſt; Quæ nonnihil habebat lucis.

Caſtorem & Pollucem.] Vide *Plin.* lib. 2. cap. 37.

Claudat latus.] Id eſt, aſtet lateri. Sic *Horatius*, Ut ne tegam ſpurco Damæ latus.

Foros.] Fori ſunt tabulata: navis ac veluti tectum.

Verrucæ.] Id eſt, tubercula. Sic Cato, ni fallor, collem Verrucam appellavit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

e terra recta ire in Tartara. AN. O inſanos qui ſe credunt mari! AD. Nautis fruſtra luctantibus cum tempeſtate, tandem nauclerus totus pallens nos adiit. AN. Is pallor præſagit aliquod magnum malum. AD. Amici, inquit, deſii eſſe dominus navis meæ; vicere venti; reliquum eſt ut ſpem noſtram collocemus in Deo, & quiſque ſe paret ad extrema. AN. O vere * Scyticam concionem! AD. In primis autem, inquit, exoneranda eſt navis; ſic jubet * neceſſitas durum telum: præſtat conſulere vitæ, diſpendio rerum, quam ſimul cum rebus interire. Perſuaſit veritas: projecta ſunt in mare plurima vaſa plena precioſis mercibus. AN. Hoc erat vere * jacturam facere. AD. Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ: huic erat ſcrinium plenum vaſis argenteis, annulis, panno, ac veſtimentis ſericis. AN. Is nolebat * decidere cum mari? AD. Non; ſed cupiebat aut perire cum * amicis opibus ſuis, aut ſimul cum illis ſervari. Itaque refragatur. AN. Quid nauclerus? AD. Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis, perire ſolum: ſed æquum non eſt, ut nos omnes tui ſcrinii cauſa periclitemur: alioqui te una cum ſcrinio dabimus in mare præcipitem. AN. Orationem * vere nauticam. AD. Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & ſuperis & inferis, quod ſuam vitam elemento tam barbaro crediſſet. AN. Agnoſco * vocem Italicam. AD. Paulo poſt venti nihilo mitiores facti noſtris muneribus, rupere funes, disjecere vela. AN. O * calamitatem. AD.

Scyticam concionem.] Id eſt, duram. Vide proverb. Σκυθῶν ῥῆσις.

Neceſſitas.] Alludit ad illud *Plinii*: Maximum telum neceſſitas. Rurſum ad illud: Τῇ ἀνάγκῃ οὐδὲ οἱ θεοὶ μάχονται.

Iacturam facere.] Jactura damnum eſt: & jacturam facere dicitur, quiſquis damno afficitur: hic erat vere jactura, à jaciendo dicta.

Decidere.] Decidere, eſt paciſci portione rerum, ut reliqua maneant ſalva.

Amicis opibus.] Pro adamatis.

Vere nauticam.] Semper nautæ finguntur immanes. Quale eſt elementum, tales ſunt & illi.

Vocem Italicam.] Nam Itali magno ſtomacho barbarum vocant, quicquid eſt peregrinum.

Calamitatem.] Quod eſt culmorum, traxit ad inſtrumenta navis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Ibi rurſus nos adit nauta. AN. Concionaturus? AD. Salutat: Amici, inquit, tempus hortatur ut unusquiſque Deo ſe commendet, ac morti ſe præparet. Rogatus à quibuſdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas ſe crederet poſſe tueri navem, negavit ſe poſſe polliceri quidquam, ſed ultra tres horas non poſſe. AN. Hæc concio durior etiam erat priore. AD. Hæc ubi locutus eſt, jubet incidi funes omnes, ac malum uſque ad * thecam, cui inſeritur, incidi ſerra, ac ſimul cum antennis devolvi in mare. AN. Cur hoc? AD. Quoniam ſublato aut lacero velo erat oneri, non uſui: tota ſpes erat in clavo. AN. Quid interea vectores? AD. Ibi vidiſſes miſeram rerum faciem: nautæ canentes, Salve Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam ſtellam maris, reginam cœli, dominam mundi, portum ſalutis, aliiſque multis titulis illi blandientes, quos nuſquam illi tribuunt ſacræ litteræ. AN. Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? AD. Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam deſiit curare, ſuffecta eſt huic matri non virgini Virgo mater. AN. Ludis. AD. Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, * quidquid erat olei effundentes in undas, non aliter illi blandientes, quam ſolemus irato principi. AN. Quid aiebant? AD. O clementiſſimum mare, ô generoſiſſimum mare, ô ditiſſimum mare, ô formoſiſſimum mare; miteſce, ſerva. Hujuſmodi multa occinebant ſurdo mari. AN. Ridicula ſuperſtitio. Quid alii? AD. Quidam nihil aliud quam vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walſamgamicæ, ſi vivus attigiſſet terram. Alii multa promittebant ligno crucis, quod eſſet in tali loco, alii rurſum quod eſſet in tali loco. Idem factum eſt de Maria virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, niſi locum exprimas. AN. Ridiculum: quaſi divi non habitent in cælis. AD. Erant qui

Thecam.] Theca quodvis repoſitorium.

Quicquid erat olei.] Ea natura eſt olei, ut lucem adferat, ac tranquillet omnia, etiam mare, quo non aliud elementum implacabilius.

qui ſe promitterent fore Carthuſianos. Erat unus qui polliceretur, ſe aditurum divum Jacobum, qui habitat Compoſtellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantum lorica ferrea tecto, ad hæc cibo emendicato. AN. Nemo meminit Chriſtophori? AD. Unum audivi non ſine riſu, qui clàra voce, ne non exaudiretur, polliceretur Chriſtophoro, qui eſt Lutetiæ in ſummo templo, mons verius quam ſtatua, cereum tantum quantus eſſet ipſe. Hæc cum vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui forte proximus aſſiſtebat illi notus, cubito tetigit eum, ac ſubmonuit: Vide quid pollicearis: etiamſi rerum omnium tuarum * auctionem facias, non fueris ſolvendo. Tum ille voce jam preſſiore, ne videlicet exaudiret Chriſtophorus: Tace, inquit, fatue; an credis, me ex animi ſententia loqui? Si ſemel contigero terram, non daturus ſum illi candelam ſebaceam. AN. O craſſum ingenium! ſuſpicor, fuiſſe * Batavum. AD. Non; ſed erat Zelandus. AN. Miror, nulli in mentem veniſſe Paulum Apoſtolum, qui ipſe olim navigarit, & fracta navi deſilierit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit miſeris ſuccurrere. AD. Pauli nulla erat mentio. AN. Precabantur interim? AD. Certatim. Alius canebat, Salve Regina; alius, Credo in Deum. Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis, adverſus pericula. AN. Ut afflictio facit religioſos! rebus ſecundis nec Deus, nec divus quiſquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? AD. Neqaaquam. AN. Cur ita? AD. Quia non paciſcor cum divis. Quid eſt enim aliud quam contractus juxta formulam. * Do, ſi facias aut, Faciam, ſi facias: Dabo cereum, ſi enatem: Ibo Romam, ſi ſerves. AN. At implorabas alicujus divi præſidium. AD. Ne id quidem. AN. Quam ob rem autem? AD Quia ſpacioſum eſt cœlum. Si cui divo commendaro meam ſalutem, puta ſancto

 Pe-

Auctionem facias] Auctio, venditionis genus, in quo à licitantibus intenditur pretium.

Batavum.] Vulgari joco Batavi dicuntur craſſi.

Do, ſi facias.] Formulæ ſunt contractuum, quos jureconſulti vocant innominatos.

Petro, qui fortaſſe primus audit, quod adſtet oſtio; prius quam ille conveniat Deum, prius quam exponat cauſſam, ego jam periero. AN. Quid igitur faciebas? AD. Recta adibam ipſum patrem, dicens, Pater noſter, qui es in cœlis. Nemo divorum illo citius audit, aut libentius donat quod petitur. AN. Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare patrem, quem tot ſceleribus offenderas? AD. Ut ingenue dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed mox recipiebam animum, ita mecum cogitans: Nullus eſt pater tam iratus filio, quin, ſi videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omneis nullus ſe tranquillius agebat, quam mulier quædam, cui erat infantulus in ſinu, quam lactabat. AN. Quid illa? AD. Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur: tantum complexa puellum, precabatur tacite. Interea dum navis ſubinde illideretur vado, nauclerus metuens ne tota ſolveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. AN. O miſera præſidia! AD. Interim exoritur quidam ſacrificus ſenex, annos natus ſexaginta, nomen erat Adamus: is abjectis veſtibus uſque ad induſium, abjectis etiam ocreis, & calceis, juſſit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ita ſtans in medio navis, concionatus eſt nobis ex Gerſone quinque veritates de utilitate confitendi: hortatus omneis ut ſe quiſque præpararet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam. His confeſſi ſunt qui volebant. AN. Quid tu? AD. Ego videns omnia plena tumultus, tacite confeſſus ſum Deo, damnans apud illum meam injuſtitiam, & implorans illius miſericordiam. AN. Quo migraturus, ſi ſic periſſes? AD. Hôc committebam judici Deo. Neque enim volebam eſſe mei ipſius judex: tamen bona quædam ſpes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, ſe quiſque; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa hauriebat mare. Paulo poſt nauta renuntiat nobis, ſe videre procul turrim ſacram, adhortans, ut divi, quiſquis eſſet ejus templi præſes, auxilium imploraremus.

Pro-

Procumbunt omnes, & orant ignotum divum. AN. Si nomine compellaſſetis eum, fortaſſis audiſſet. AD. Erat ignotum. Interim nauclerus quantum poteſt, eo navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas; ac plane dilapſuram, ni rudentibus fuiſſet ſuccincta. AN. Dura rerum conditio. AD. Eo profecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes; ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſublatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant ad ſeſe, ac jactatis in cœlum brachiis, ſignificabant ſe deplorare noſtram fortunam. AN. Exſpecto quid evenerit. AD. Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores eſſemus futuri in navi, quam in mari. AN. Heic ad ſacram ancoram confugiendum erat. AD. Imo ad miſeram. Nautæ ſcapham exonerant aqua, ac dimittunt in mare. In hanc omnes ſeſe conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, ſcapham non eſſe capacem tantæ multitudinis; arriperet ſibi quiſque quod poſſet, ac nataret. Res non patiebantur lenta conſilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius ſitulam, alius tabulam; ac ſuo quiſque præſidio nitentes, committunt ſe fluctibus. AN. Quid interim accidit illi mulierculæ quæ ſola non ejulabat? AD. Illa omnium prima pervenit ad litus. AN. Qui potuit? AD. Impoſueramus eam repandæ tabulæ, & ſic alligaveramus, ut non facile poſſet decidere: dedimus illi tabellam in manum, qua vice remi uteretur: ac bene precantes expoſuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abeſſet à navi, unde erat periculum. Illa læva tenens infantulum, dextra remigabat. AN. O viraginem! AD. Cum jam nihil ſupereſſet, quidam avulſit ligneam ſtatuam Virginis matris, jam putrem atq; excavatam * à ſoricibus, eamq; complexus, cœpit natare. AN. Scapha pervenis incolumis? AD. Nulli

 prius

A ſoricibus.] Sorex animal, quod vulgo glirem vocant. Colu. Vites quæ ſecundum ædificia ſunt, à ſoricibus aut muribus infeſtantur. *Theodoretus* in hiſtoria eccleſiaſtica refert, cum Chriſtiani Serapidis idolum, quod grande habebatur Alexandriæ, ſecuribus frangerent, & caput ejus abſtuliſſent, greges ſoricum inde procurriſſe.

priusperiere. Porro triginta ſeſe in eam conjece-rant. AN. Quo malo fato id factum eſt? AD. Priusquam poſſet ſe liberare à magna navi, illius vacillatione ſubverſa eſt. AN. O factum male. Quid tum? AD. Ego, dum aliis conſulo, pœne perieram. AN. Quo pacto? AD. Quia nihil ſupererat aptum natationi. AN. Illic ſubera fuiſſent uſui. AD. In eo rerum articulo maluiſſem vile ſuber quam candelabrum aureum. Circumſpicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam ſolus eximere non poteram, adſciſco ſocium: huic ambo innixi, committimus nos mari, ſic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum ſic jactamur, ſacrificus ille concionator nauticus medium injecit ſe in humeros noſtros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille tertius? Is perdet nos omneis. Ille contra placide, Sitis, inquit, bono animo, ſat ſpacii eſt. Deus aderit nobis. AN. Cur ille tam ſero cœpit eſſe natator? AD. Imo futurus erat in ſcapha, una cum Dominicano: nam omnes hoc honoris illi deferebant. ſed quanquam erant invicem confeſſi in navi, tamen obliti neſcio quid circumſtantiarum, rurſus ibi in ora navis confitentur, & alter alteri manum imponit, interim ſcapha perit; nam hæc mihi narravit Adamus. AN. Quid actum eſt de Dominicano? AD. Is, ut idem narrabat, implorata divorum ope, abjectis veſtibus, nudum ſe commiſit natationi. AN. Quos divos invocabat? AD. Dominicum, Thomam, Vincentium, & neſcio quem Petrum, ſed in primis fidebat Catharinæ Senenſi. AN. Chriſtus illi non veniebat in mentem? AD. Ita narrabat ſacrificus. AN. Melius enataſſet, ſi non abjeciſſet ſacram cucullam: ea depoſita, qui potuit illum agnoſcere Catharina Senenſis? Sed perge narrare de te. AD. Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc ſe volventem, clavus illiſus fregit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulſus eſt; ſacrificus precatus illi requiem æternam, ſucceſſit in locum illius, adhortans me, ut magno animo tuerer cornu meum, ac ſtrenue moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ ſalſæ. Adeo Neptunus nobis non balneum tantum ſalſum,
ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſed potionem etiam ſalſam temperarat, quanquam ſacrificus ei rei monſtraret remedium. AN. Quod, obſecro? AD. Quoties unda nobis occurreret, ille oppoſuit occipitium, ore clauſo. AN. Strenuum ſenem mihi narras. AD. Ubi jam aliquandiu ſic natantes nonnihil promoviſſemus, ſacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es animo; ſentio vadum. Ego non auſus tantum ſperare felicitatis. Longius, inquam, abſumus à litore, quam ut vadum ſperandum ſit. Imo, inquit, ſentio pedibus terram. Eſt, inquam, fortaſſis è ſcriniis aliquod, quod huc devolvit mare, Imo, inquit, ſcalptu digitorum plane ſentio terram. Cum adhuc aliquandiu nataſſemus, ac rurſus ſentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo; ſimulque exſpectato fluctuum deceſſu, pedibus ſequutus eſt quanto potuit curſu. Rurſus accedentibus undis, utraque manu complexus utrumque genu, obnitebatur fluctui, occultans ſeſe ſub undis, quemadmodum ſolent mergi & anates, rurſus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego videns hoc illi ſuccedere, ſum imitatus. Stabant in arena, qui porrectis inter ſe prælongis haſtilibus fulciebant ſeſe adverſus impetum undarum: viri robuſti, & fluctibus aſſueti, ſic ut ultimus haſtam porrigeret adnatanti. Ea contacta, omnibus in litus ſe recipientibus, tuto pertrahebatur in ſiccum. Hac ope ſervati ſunt aliquot. AN. Quot? AD. Septem verum ex his duo ſoluti ſunt tepore, admoti igni. AN. Quot eratis in navi? AD. Quinquaginta octo. AN. O ſævum mare! ſaltem decimis fuiſſet contentum, quæ ſufficiunt ſacerdotibus. Ex tanto numero tam paucos reddidit? AD. Ibi experti ſumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mira alacritate ſuppeditantis, hoſpitium, ignem, cibum, veſtes, viaticum. AN. Quæ gens erat? AD. Hollandica. AN. Iſta nihil humanius, cum tamen feris nationibus cincta ſit. Non repetes, opinor, poſthac Neptunum. AD. Non, niſi mihi Deus ademerit ſanam mentem. AN. Et ego malim audire tales fabulas, quam experiri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Diverſoria.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

BE. Cur ita viſum eſt pleriſque biduum aut triduum commorari Lugduni? Ego ſemel iter ingreſſus non conquieſco donec pervenero, quo conſtitui. GV. Imo ego admiror, quenquam illinc avelli poſſe. BE. Quam ob rem tandem? GV. Quia illic locus eſt, unde non poterant avelli ſocii Ulyſſis, illic Sirenes. Nemo domi ſuæ tractatur melius, quam illic in *pandocheo. BE. Quid fit? GV. Ad menſam ſemper adſtabat aliqua mulier, quæ convivium exhilararet facetiis, ac leporibus. Et eſt illic mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ ſalutabat, jubens nos hilares eſſe, & quod apponeretur, boni conſulere. Huic ſuccedebat filia, mulier elegans, moribus ac lingua adeo feſtivis, ut poſſit vel ipſum * Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hoſpitibus ignotis, ſed veluti cum olim notis ac familiaribus. BE. Agnoſco Gallicæ gentis humanitatem. GV. Quoniam autem illæ non poterant adeſſe perpetuo, quod eſſent obeunda munia domeſtica, reliquique convivæ conſalutandi, continenter adſtabat puella quædam ad omneis jocos inſtructa: una ſatis erat omnium jaculis excipiendis: hæc ſuſtinebat fabulam, donec rediret filia. Non mater erat natu grandior. BE. Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. GV. Profecto lautus; ut ego mirer, illos tam vili poſſe accipere hoſpites. Rurſus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, ne quid obrepat tædii. Mihi videbar domi eſſe, non peregre. BE. Quid in cubiculis? GV. Illic nuſquam non aderant aliquot puellæ, ridentes, laſcivientes, luſitantes: ultro rogabant, ſi quid haberemus veſtium ſordidarum: eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? Nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, niſi in ſtabulo: quamquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes com-

Pandocheo.] Pandocheum, Hoſpitium publicum, ita dictum quod in eo omnes promiſcue accipiantur.

Catonem exhilarare.] Cato tetricus & moribus aſperis ab autoribus prædicatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

complectuntur, tantoque affectu dimittunt, ac ſi fratres eſſent omnes, aut propinquæ cognationis. BE. Fortaſſis iſti mores decent Gallos; mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote maſculi. GV. Mihi nunquam contigit videre Germaniam: quare te quæſo, ne gravere commemorare, quibus modis accipiant hoſpitem. BE. An ubique ſit eadem tractandi ratio, neſcio: quod ego vidi, narrabo. Advenientem nemo ſalutat, ne videantur ambire hoſpitem. Id enim ſordidum & abjectum exiſtimant, & indignum Germanica ſeveritate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per feneſtellam * æſtuarii (nam in his degunt fere uſque ad ſolſtitium æſtivum) profert caput, non aliter quam è teſta proſpicit teſtudo. Is rogandus eſt, an liceat illic diverſari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi ſit ſtabulum, mota manu commonſtrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius eſt diverſorium, ibi famulus commonſtrat ſtabulum, atque etiam locum equo minime commodum. Nam commodiora ſervant venturis, præſertim nobilibus. Si quid cauſſeris, ſtatim audis; Si non placet, quære aliud diverſorium. Fœnum in urbibus ægre ac perparce præbent, nec multo minoris vendunt, quam ipſam avenam. Ubi conſultum eſt equo, totus commigras in hypocauſtum, cum ocreis, ſarcinis, luto, id eſt unum omnibus commune. GV. Apud Gallos deſignant cubicula, ubi ſeſe exuant, extergant, calefaciant, aut quieſcant etiam, ſi libeat. BE. Heic nihil tale. In hypocauſto exuis ocreas; induis calceos; mutas, ſi voles, induſium; veſtes pluvia madidas ſuſpendis juxta hypocauſtum; ipſe te admoves, ut ſicceris. Eſt & aqua parata, ſi libeat lavare manus, ſed ita munda plerumque, ut tibi poſt alia quærenda ſit aqua, qua lotionem eam abluas. GV. Laudo viros nullis deliciis effœminatos. BE. Quod ſi tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. GV. Quamobrem? BE. Nihil apparant niſi videant omnes, ut eadem opera miniſtretur omnibus. GV. Quæ-

Æſtuarii.] Id eſt, hypocauſti: hoc Græcum eſt, illud Latinum.

Quærunt compendium. Br. Tenes. Itaque fre-
quenter in idem hypocauſtum conveniunt octogin-
ta aut nonaginta, pedites, equites, negociatore
nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, ſani, ægro-
ti. Gv. Iſthuc vere * cœnobium eſt. Be. Alius i
pectit caput, alius abſtergit ſudorem, alius repur-
gat perones aut ocreas, alius eructat allium. Qu
multis? Ibi linguarum ac perſonarum non min
eſt confuſio, quam olim in turri Babel. Quod
quem conſpexerint peregrinæ gentis, qui cultu d
gnitatis nonnihil præ ſe ferat, in hunc intenti ſu
omnes defixis oculis, contemplantes, quaſi novu
aliquod animantis genus adductum ſit * ex Afri-
ca; adeo ut poſtea quam accubuerint, reflexo
tergum vultu, continenter adſpiciant, nec dim
veant oculos, cibi immemores. Gv. Romæ, Lut
tiæ ac Venetiæ nemo quidquam miratur. Be. Neſ
eſt interim tibi, quidquam petere. Ubi jam mul
eſt veſpera, nec ſperantur plures adventuri, proc
famulus ſenex, barba cana, tonſo capite, vultu to
vo, ſordido veſtitu. Gv. Tales oportebat Cardin
libus Romanis eſſe à poculis. Be. Is circumact
oculis tacitus dinumerat quot ſint in hypocauſto
quo plures adeſſe videt, hoc vehementius accend
tur hypocauſtum, etiamſi alioqui ſol æſtu ſit mol
ſtus. Hæc apud illos præcipua pars eſt bonæ tra
ctationis, ſi ſudore diffluant omnes. Si quis no
aſſuetus vapori, aperiat rimam feneſtræ, ne præfo
cetur, protinus audit, Claude. Si reſpondeas, No
fero: audis. Quære igitur aliud diverſorium. Gv
Atqui mihi nihil videtur eſſe periculoſius, qua
tam multos haurire eundem vaporem, maxime r
ſoluto corpore, atque heic capere cibum, & hor
complures commorari. Jam enim omitto ructu
alliatos, & ventris flatum, halitus putres: mul
ſunt qui morbis occultis laborant, nec ullus mo
bus non habet ſuum contagium. Certe pleriqu
ſcabiem habent Hiſpanicam, ſive, ut quidam vocan
Gallicam, cum ſit omnium nationum communi
Ab his, opinor, non multo minus eſſe pericul
qua

Cœnobium.] Id eſt, vitæ communio.

Ex Africa.] Vide Proverb. Africa ſemper al quid adfert novi.

am à leproſis. Jam tu divina, quantum diſcrimi-
s ſit in peſtilentia. Be. Sunt viri fortes; Iſta ri-
ent ac negligunt. Gv. Sed interim multorum pe-
culo fortes ſunt. Be. Quid facias? Sic aſſueve-
nt: & conſtantis eſt animi, non diſcedere ab in-
tuto. Gv. Atqui ante annos viginti quinque ni-
l receptius erat apud Brabantos, quam * thermæ
ublicæ: eæ nunc frigent ubique. Scabies enim
ova docuit nos abſtinere. Be. Sed audi cætera.
oſt redit ille * barbatus Ganymedes, ac linteis
ſternit menſas, quot putat eſſe ſatis illi numero.
ed ò Deum immortalem, quam non * Mileſiis!
nnabea diceres ex antennis detracta. Deſtinavit
nim unicuique menſæ convivas, ut minimum,
cto. Jam quibus eſt notus mos patrius, accum-
unt, ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim
iſcrimen inter pauperem & divitem, inter herum
c famulum. Gv. Hæc eſt illa vetus æqualitas, quam
unc è vita ſubmovit tyrannis. Sic opinor vixiſſe
hriſtum cum ſuis diſcipulis. Be. Poſtquam ac-
ubuerunt omnes, rurſum prodit torvus ille Ga-
ymedes, ac denuo dinumerat ſua ſodalitia: mox
everſus apponit ſingulis * pinacium ligneum, &
ochleare ex eodem argento factum, deinde cya-
hum vitreum: aliquanto poſt, panem, eum ſibi
uiſque per otium repurgat, dum coquuntur pul-
es. Ita nonnunquam ſedetur ferme horæ ſpacio.
Gv. Nullus hoſpitum interim efflagitat cibum?
Be. Nullus, cui notum ſit regionis ingenium. Tan-
dem apponitur vinum, Deus bone, quam non fu-
moſum! Non aliud oportebat bibere Sophiſtas;
tanta eſt ſubtilitas & acrimonia. Quod ſi quis ho-
ſpes, etiam oblata privatim pecunia, roget ut aliun-
de paretur aliud vini genus, primum diſſimulant,
ſed eo vultu, quaſi interfecturi: ſi urgeas, reſpon-
dent; Heic diverſati ſunt tot Comites & marchio-
nes,

Thermæ.] Balnea proprie quæ ſua natura calida ſunt. Vocantur item thermæ, quæ artificialiter caleſcunt.

Barbatus Ganymedes.] Ironice dixit Ganymedem, quod hic puer delicatus Jovi fit à poculis.

Mileſiis.] Mileſia, texta mollia.

Pinacium ligneum.] Πίναξ tabulam ſignificat proprie latam & tenuem: unde diminutivum pinacium; quod nunc pro tabella nunc pro ſcutella ponitur.

nes, neque quiſnam queſtus eſt de vino meo: ſ non placet, quære tibi aliud diverſorium. Solos enim nobiles ſuæ gentis habent pro hominibus, & horum inſignia nuſquam non oſtentant. Jam igitur habent offam, quam objiciant latranti ſtomacho mox magna pompa veniunt diſci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carnium, aut, ſi dies eſt piſculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus poſt aliquid carnium recoctarum, aut ſalſamentorum recalfactorium. Rurſus pultis aliquid, mox aliquid ſolidioris cibi, donec probe domito ſtomacho apponant carnes aſſas aut piſces elixos, quos non poſſis omnino contemnere: ſed heic parci ſunt, & ſubito tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum ſolent actores fabularum qui ſcenis admiſcent choros; ita iſti alternis miſcent offas ac pultes. Curant autem, ut * extremus actus ſit optimus. GV. Et hoc eſt boni poëtæ. BE. Porro piaculum ſit, ſi quis interim dicat, Tolle hunc diſcum: nemo veſcitur. Deſidendum eſt uſque ad præſcriptum ſpacium, quod illi clepſydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut * pandocheus ipſe, veſtitu minimum à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis ſit. Mox adfertur vinum aliquod generoſius. Amant autem eos qui bibunt largius, cum nihilo plus ſolvat ille, qui plurimum hauſerit vini, quam qui minimum. GV. Mirum gentis ingenium. BE. Cum non nunquam ſint qui duplo plus abſumant in vino quam ſolvant pro convivio. Sed antequam finiam hoc convivium, dictu mirum, quis ſit ibi ſtrepitus ac vocum tumultus, poſtquam omnes cœperunt incaleſcere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiſcent ſe frequenter ficti moriones, quo genere hominum cum nullum ſit magis deteſtandum, tamen vix credas, quantopere delectentur Germani: illi cantu, garritu, clamore, ſaltatione, pulſu faciunt, ut hypocauſtum videatur corruiturum, neque quiſquam alterum audiat loquentem. At interea

vi-

Extremus actus ſit optimus.] Sententia Ciceronis eſt: alluditur ad actus fabulæ; quorum ultimus eſt quintus. Vide proverb. Supremæ fabulæ actum.

Pandocheus.] Ipſe hoſpes, qui accipit omnes.

identur ſibi ſuaviter vivere: atque illic deſidendum ſt volenti nolenti uſque ad multam noctem. Gv. Nunc tandem abſolve convivium. Nam me quoque ædet tam prolixi. Be. Faciam. Tandem ſublato caſeo, qui vix illis placet, niſi putris ac vermibus ſcatens, prodit ille barbatus, adferens ſecum pinacium eſcarium, in quo creta pinxit aliquot circulos ac ſemicirculos: id deponit in menſa, tacitus nterim ac triſtis; Charontem quempiam diceres. Qui agnoſcunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius, atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui depoſuerunt, ſupputat tacitus: ſi nihil deſit, annuit capite. Gv. Quid ſi quid ſuperſit? Be. Fortaſſe redderet. & faciunt hoc nonnunquam. Gv. Nemo reclamat iniquæ rationi? Be. Nemo qui ſapit. Nam protinus audiret, Quid tu es hominis? Nihilo plus ſolves quam alii. Gv. Liberum hominum genus narras. Be. Quod ſi quis ex itinere laſſus, cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur exſpectare, donec cæteri quoque eant cubitum. Gv. Videor mihi videre civitatem * Platonicam. Be. Tum ſuus cuique nidus oſtenditur, & vere nihil aliud quam cubiculum: tantum enim ibi lecti ſunt, & præterea nihil quo utaris, aut quod fureris. Gv. Illic munditiès eſt. Be. Eadem quæ in convivio: lintea forte lota ante menſes ſex. Gv. Quid interim fit de equis? Be. Ad eandem diſciplinam tractantur, ad quam homines. Gv. Sed eſt eadem ubique tractatio? Be. Alicubi civilior eſt, alicubi durior quam narravi: verum in genere talis eſt. Gv. Quid ſi ego tibi nunc narrem, quibus modis hoſpites tractentur in ea parte Italiæ quam Longobardiam vocant, rurſus in Hiſpania; deinde in Anglia, & in Walia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Wali ſe prædicant, * αὐτόχθονας Anglos. Be. Quæſo te, ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. Gv. In præſentia non eſt otium. Nam nauta juſſit, adeſſem ad

 horam

Platonicam.] Ubi æqualia ſunt omnium omnia.

Αὐτόχθονας.] Id eſt, indigenas: aiunt enim, Anglos cæteros ex Gallis & Saxonibus eſſe mixtos.

horam tertiam, niſi vellem relinqui; & habet ſar-cinulam: alias dabitur oportunitas ad ſatietatem uſque garriendi.

Adoleſcentis, & Scorti.

LUCRETIA, * SOPHRONIUS.

LV. Euge mi lepidiſſime Sophroni, tandem nobis redditus es? Nam mihi videris abfuiſſe ſæculum. Prima fronte vix te agnoſcebam. So. Quam ob rem, mea Lucretia? Lv. Quia pro imberbi nobis rediſti barbatulus. Quid rei eſt, meum corculum. Nam videre ſolito torvior. So. Cupio tecum ſeorſim colloqui familiarius. Lv. Au, au, non ſolæ ſumus, mea mentula? So. Secedamus in locum ſecretiorem. Lv. Age concedamus in cubiculum interius, ſi quid libet. So. Nondum hic locus mihi videtur ſatis ſecretus. Lv. Unde iſte novus pudor? Eſt mihi * muſeion, ubi repono mundum meum, locus adeo obſcurus, ut vix ego te viſura ſim, aut tu me. So. Circumſpice rimas omnes. Lv. Rima nulla eſt. So. Nullus eſt in propinquo, qui nos exaudiat? Lv. Ne muſca quidem, mea lux. Quid cunctaris? So. Fallemus heic oculos Dei? Lv. Nequaquam: ille perſpicit omnia. So. Et angelorum? Lv. Illorum oculos non licet effugere. So. Qui fit igitur ut non pudeat homines id facere coram oculis Dei ac teſtibus ſanctis angelis, quod puderet facere in conſpectu hominum? Lv. Quid hoc novæ rei eſt? veniſti huc concionaturus? Indue cucullam Franciſcanam, conſcende ſuggeſtum, & audiamus te, barbatule. So. Nec iſtud gravarer facere, ſi te queam ab iſto vitæ genere revocare, non ſolum turpiſſimo, verum etiam miſerrimo. Lv. Quam ob rem, ô bone? victus alicunde parandus eſt. ſua quemque alit ars. hoc eſt noſtrum opificium, * hic fundus noſter. So. Optarim, mea Lucretia, ut excuſſa pauliſper iſta animi temulentia, rem ipſam mecum conſideres. Lv. Serva concionem tuam in aliud tempus; nunc * viva-

Sophronius.] Continens, temperans.

Muſeion.] Muſeion pro ſecretiore cubiculo dictum eſt.

Hic fundus.] Id eſt, reditus. Nam fructus annuos reddit fundus.

vivamus mi Sophroni. So. Tu quæſtus gratia facis quidquid facis. Lv. Non multum aberraſti à ſcopo, So. Nihil decedet tuo lucro; dabo quadruplum, ut auſcultes tantum. Lv. Dic quæ voles. So. Primum illud mihi reſponde: Habeſne quæ tibi male volunt? Lv. Non unam. So. Et quas tu viciſſim odiſti? Lv. Ut merentur. So. Proinde ſi poſſis illis facere rem gratam, faceresne? Lv. Citius miſcerem illis toxicum. So. Atqui cogita nunc, an illis quidquam potueris facere gratius, quam quod vident, te vivere hanc vitam dedecoroſam, ac miſerrimam. Quid autem poteras facere moleſtius iis, qui tibi bene volunt? Lv. Sic erat fatum meum. So. Jam quod eſſe ſolet omnium difficillimum iis, qui deportantur in inſulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte ſponte ſumſiſti. Lv. Quidnam eſt illud? So. An non ſponte renunciaſti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, ſororibus, amitæ, materteræ, cæteriſque quoſcunque tibi natura conjunxit? Nam & illos tui pudet, nec tu ſuſtines in illorum venire conſpectum. Lv. Imo feliciter commutavi affectus meos: pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco ſemper habitus. So. Mitte jocos, ac rem ipſam, ut habet, expende ſerio. Quæ tam multos habet amicos, ea nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te commeant, non habent te pro amica, ſed pro matula potius. Vide quo te ipſam dejeceris, miſera. Chriſtus te tam caram habuit, ut te ſuo ſanguine redemerit, ut te cœleſtis hæreditatis conſortem eſſe voluerit; & tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet ſordidi, impuri, ſcabioſi; ſuamque ſpurcitiam in te repurgant. Quod ſi nondum ejus lepræ contagium, quam vocant ſcabiem Hiſpanicam, attigit te, non diu poteris effugere. Quod ſi fiat, quid te infelicius, etiamſi cætera eſſent ſecunda, puta res & fama? quid aliud eris, quam vivum cadaver? Matri gravabaris eſſe morigera; nunc ſervis lenæ turpiſſimæ. Parentis audire monita tædebat; heic ſæpe tibi vapulandum eſt ab ebriis & inſanis ſcortatoribus.

Vivamus.] Pro gaudeamus, ſive læte agamus.

bus. Pigebat aliquid operis facere domi, quo v[…] ctum quæreres; heic quos tumultus, quæ pervigil[…] ſuſtines! Lv. Unde nobis hic concionator novus[…] So. Jam mihi & illud fac cogites. Iſtæ formæ flos[…] qui tibi conciliat amatores, brevi defluxerit. Qui[…] tum facies, miſera? Quod ſterquilinium te fue[…] rit abjectius? Fies ex meretrice lena. Non omni[…] bus contingit iſta dignitas: & ſi contingat, qui[…] ſceleratius, aut quid diabolicæ malitiæ vicinius[…] Lv. Vera ſunt, mi Sophroni, propemodum, quæ di[…] cis, omnia. Sed unde tibi iſta nova ſanctimonia, qu[…] ſoleas eſſe nugator omnium nugaciſſimus? Nem[…] te uno frequentius aut intempeſtivius huc commea[…] bat. Audio te fuiſſe Romæ. So. Fui. Lv. Atqui ind[…] ſolent redire deteriores. Quo pacto tibi diverſum[…] accidit? So. Dicam: quia non eodem animo modoq[…] Romam adii. Cæteri fere ideo eunt Romam, ut red[…] eant deteriores: & ad eam rem ibi ſuppetunt affa[…] tim occaſiones. Ego cum probo viro profectus ſum, […] cujus hortatu pro lagena libellum mecum attuli, […] Novum teſtamentum ab Eraſmo verſum. Lv. Ab[…] Eraſmo? Ajunt, illum eſſe ſeſquihæreticum. So[…] Num & huc pervenit illius viri nomen? Lv. Nullum celebrius apud nos. So. Vidiſtine hominem? Lv. Nunquam; ſed optarim vidiſſe, de quo tam multa audivi mala. So. Fortaſſis à malis. Lv. Imo à viris reverendis. So. A quibus? Lv. Non expedit dicere. So. Quam obrem? Lv. Quia ſi tu effutires, & res permanaret ad illos, meo quæſtui non minima portio decederet. So. Ne metue; lapidi dixeris. Lv. * Admove aurem. So. Inepta, quid opus eſt admota aure, cum ſimus ſoli? an, ne Deus exaudiat? Pro Deum immortalem, video te piam meretricem, quæ * mendicos ſubleves eleemoſyna. Lv. At ego ex iſtis mendicis plus capio lucri, quam ex vobis divitibus. So. Spoliant matronas bonas, ut effundant in meretrices malas. Lv. Sed perge de libro. So. Faciam; & præſtat. Ibi me docuit Paulus, qui

Admove aurem.] Eſt hoc uſu receptum, ut res ſileudas, etiamſi duo ſoli ſint in agro, tamen qui loquitur dicat voce ſubmiſſiore, quum nihil ſit opus.

Mendicos ſubleves.] Videtur ſignificaſſe, neſcio quid, de monachis mendicitatem profeſſis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

i neſcit mentiri, quod nec ſcorta, nec ſcortatores gni cœleſtis hæreditatem conſequentur. Hoc ubi giſſem, ſic cœpi cogitare apud me: modica res eſt, am exſpecto ex hæreditate paterna, & tamen alim renuntiare ſcortis omnibus, quam à patre hæredari: quanto magis cavendum eſt, ne me hæredet pater cœleſtis? Et adverſus exhæredanm aut abdicantem patrem aliquod præſidium porgunt humanæ leges: adverſus exhæredantem eum nihil eſt ſuffragii. Itaque mihi protinus inrdixi omnem ſcortorum uſum. Lv. Si quidem oſſis continere. So. Bona continentiæ pars eſt, ex nimo continentem eſſe velle. Poſtremo ſupereſt xtremum mali remedium, uxor. Romæ in pœnientiarii ſinum totum *Augiæ ſtabulum effudi: is nultis prudenter hortatus ad puritatem animi & orporis, ad ſacram lectionem, ad crebras preces, d vitæ ſobrietatem, pro pœna nihil aliud indixit, quam ut flexis genibus ad ſummum altare dicerem pſalmum, Miſerere mei Deus: &, ſi mihi ſuppeteret pecunia, darem egenti cuipiam Carolinum unum. Admiranti mihi quod pro tot ſcortationibus tantillum pœnæ infligeret, ſatis facere reſpondit; Fili, inquit, ſi vere pœnitet, ſi vitam commutas, nihil moror pœnam: ſin perges, ipſa libido tandem abs te plus ſatis pœnarum exiget, etiamſi ſacerdos non indicat. Me vide lippum, tremulum, incurvum: at olim talis eram, qualem te hactenus fuiſſe prædicas. Sic ego reſipui. Lv. Ergo, ut video, perdidi meum Sophronium. So. Imo lucrifeciſti. Nam ante perierat, nec ſibi amicus, nec tibi. Is nunc te vere amat, ac tuam ſitit ſalutem. Lv. Quid igitur ſuades, mi Sophroni? So. Ut quam primum te ſubducas ab iſta vita. Adhuc puella es; quod contractum eſt labis, poteſt elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conferemus; aut confer te in collegium aliquod ſacrum, quod lapſas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honeſtæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. Lv. Amabo te, mi Sophroni, circumſpicito: ſequar tuum conſilium. So. Sed interim hinc te ſubmoveto. Lv. Hui tam cito? So. Cur non potius hodie quam cras, ſi dila-

Augiæ ſtabulum.] Vide prov. de diu collectis ſordibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dilatio damnum habet, mora periculum? Lv. Qu[o] me vertam? So. Colliges omnem mundum tuum [et] eum trades mihi veſperi: famulus clam deferet a[d] fidelem matronam: aliquanto poſt ego te produ[-] cam, velut deambulandi gratia: apud eam matro[-] nam latitabis meo ſumtu, donec tibi proſpexero: id fiet brevi. Lv. Age mi Sophroni, trado me to[-] tam in tuam fidem. So. Gaudebis olim facto.

Convivium Poëticum.

HILARIUS, LEONARDUS, CRATO, CONVIVÆ, MARGARETA, CARINUS, EUBULUS, SBRULIUS, PARTHENIUS. MUS ſervus Hilarii.

HI. *L*Evis apparatus, animus eſt lautiſſimus.* LE. *Cœnam ſiniſtro es auſpicatus omine.* HI. *Imo abſit omen triſte. Sed cur hoc putas?* LE. *Cruen[-] jambi haud congruunt convivio.* CR. Euge, certu[m] eſt adeſſe Muſas, effluunt carmina imprudentibus.

HI. *Si rotatiles trocheos mavelis, en accipe.*
Vilis apparatus heic eſt, animus eſt lautiſſimus.

Quanquam & jambi olim ad rixas ac pugnas nat[i], poſt didicerunt omni ſervire materiæ. O pepones habetis pepones in horto noſtro natos. En *lactu[-] cas ſeſſiles, ſucco tenerrimo, ſuo nomini reſpon[-] dentes. Has delicias quis ſanus non præferat apris, murænis, & attagenis. CR. Si licet in convivio poëtico vera loqui, quas tu lactucas vocas, beta[e] ſunt. HI. Hoc omen avertant ſuperi. CR. Sic res habet. vide figuram. Tum ubi ſuccus lacteus? ubi molles aculei? HI. Facis ut addubitem. Heu[s] accerſe huc famulam. Margareta, Tiſiphone, quid tibi venit in mentem, ut pro lactucis nobis appo[-] neres betas? MA. Data opera feci. HI. Quid ais, ve[-] nefica? MA. Volebam experiri, an inter tot poëtas eſſet qui lactucam dignoſceret à beta: nam ſcio, te non poſſe dignoſcere. Dicite mihi bona fide, quis animadvertit eſſe betas? Co. Crato. MA. Facile di[-] vinabam, non fuiſſe poëtam. HI. Si quid tale poſthac de-

Levis apparatus.] Jambici trimetri ſunt, uſque ad Euge. *Si rotatiles.* Trochaici ſunt tetrametri, uſque ad Quanquam, &c.

Seſſiles lactucas.] Quod non erigant ſeſe, ſed humi[-] ſpargant ſeſe.

designaris, ego te pro Margareta vocabo * Bliteam. Co. Ha ha hæ. Ma. Iſtæ nomenclaturæ nec obe-iorem me reddunt, nec macilentiorem. ſæpe vicies in die mihi commutat nomen. Ubi quid cupit eblandiri, vocat me * Galateam, Euterpen, Calliopen, Callirhoën, Meliſſam, Venerem, Minervam. Quid non? Ubi quid ſtomachatur, repente fio Tiſiphone, Megæra, Alecto, Meduſa, Baucis, aut aliud, quidquid illi ſuggeſſerit * ſplendida bilis. Hi. Abi hinc cum tuis betis, Blitea. Ma. Quorſum attinebat huc evocare? Hi. Ut redires unde veneras. Ma. Vetus dictum eſt, Proclivius eſt evocare cacodæmonem, quam abigere. Co. Ha ha hæ, appoſite. Ut tibi res habet, Hilari, opus eſt aliquo carmine magico, quo illam hinc abigas. Hi. Habeo in promptu.

* Φεύγετε κανθαρίδες· Λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.

Ma. Quid ais, Æſope? Cr. Cave tibi, Hilari: impinget Colaphum; ſic abegiſti tuo Græco carmine. O magum egregium! Hi. Quid tu credis, Crato, eſſe hanc? Ego tali carmine abegiſſem decem magnos cacodæmones. Ma. Pili non facio tuos verſus Græcanicos. Hi. Adhibendus eſt igitur, ut video, bombus magicus, aut, ſi nec hic ſufficiet, * Mercurii caduceum. Cr. Mea Margareta, ſcis poëtarum genus eſſe afflatum, non auſim dicere furioſum: rogo te, ut iſtam rixam in aliud tempus

Bliteam.] Alludit ad gemmam laudatiſſimam: & Græci betam appellant βλίτον unde bliteos appellant ſtultos ac nihili, eo quod beta vilis & inſipida herba eſt.

Galateam.] Galatea à colore lacteo. Euterpe à delectando, Muſæ nomen eſt. Calliope à pulchritudine vocis. Callirhoë Nympha, quod pulchre fluat. Meliſſa apis, opinor fuiſſe ancillam Chryſippi. Baucis anus & paupercula; apud *Ovidium.*

Splendida bilis.] Alluſit ad illud *Horat.* Sive aliud nomen, juſſit quod ſplendida bilis, id eſt, inſania.

Φεύγετε.] Hoc carmen *Plin.* indicat uſurpari ſolere in magicis remediis. id eſt: Fugite Cantarides. lupus crudelis vos perſequitur. Cantharis, inſecti genus, venenum habens lethale.

Mercurii caduceum.] Hac virga dat & adimit ſomnos: hac animas evocat orco, & rurſum quas velit in tartara mittit. Lege *Virgilium* in 4. *Æneidos.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

proroges noſque hac cœna vel mea cauſſa ſuaviter tractes. MA. Quid mihi cum iſtius verſiculis? Sæpenumero cum eſt eundum ad macellum, non habet quod numeret, & interim cantillat verſiculos. CR. Sic ſunt poëtæ. Sed age fac ſodes, quod dico. MA. Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejuſmodi deliramentis: ac demiror, quo fato in hunc incideris chorum. CR. Unde id conjectas? MA. Quia naſus obeſior, & oculi nitentes, & corpus ſucculentum. Nunc mihi hujus naſum contemplare, & riſum Sardonium. CR. Sed obſecro, meum ſuavium, ut iſtam iram mihi condones. MA. Abeo: nec poſtulo, ut quiſquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat. HI. Abiitne jam? MA. Non tam procul, quin audiat te. MV. Jam eſt in culina, ſecum neſcio quid murmurans. CR. Famulam habes minime mutam. HI. Ajunt, bonam famulam oportere tribus dotibus eſſe præditam, ut ſit fidelis, ut ſit deformis, ut ſit ferox, quam vulgo malam vocant. Fidelis non deminuit rem, deformem non ambiunt proci, ferox facile tuetur jus heri ſui. Nam aliquoties opus eſt non ſolùm lingua, verum etiam manibus. Hæc mea è tribus duas habet virtutes, deformis juxta ac mala; de fide dubito. CR. Linguam audivimus, ſed ego metuebam tibi à manibus. HI. Admovete manus peponibus. de lactucis actum eſt. Etenim ſi nunc juberem apponi lactucas, ſat ſcio carduos apponeret. Sunt & melones, ſi quis hoc genere magis capitur. En fici recentes: modo decerptos à matre, teſtatur lac in pedunculo. A ficis ſolet aqua ſumi, ne quid obliment ſtomachum. en habetis limpidiſſimo fonticulo vivam ac frigidiſſimam, utilem & vino diluendo. CR. At ego neſcio, utrum utro diluam, vinum aqua, an aquam vino, adeo mihi hoc vinum videtur hauſtum ex eodem fonticulo Muſarum. HI. Tale vinum conducit acuendis ingeniis poëtarum. vos craſſi craſſis delectamini. CR. Utinam craſſus eſſem ille beatus! HI. Ego malim eſſe Codrus, aut Ennius. Quandoquidem mihi contigit habere convivas tam multos, tamque inſigniter eruditos, non committam, ut nihilo doctior eos dimittam. Eſt

locus

locus in prologo Eunuchi, qui multos torquet. Nam plerique codices ſic habent:

Sic exiſtimet, ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo male, &c.

In his verbis deſidero ſenſum argutum, ac Terentio dignum. Nec enim ideo læſit prior, quia male vertit Græcas fabulas: ſed quia Terentianas carpſerat. Ev. Juxta vulgo jactatum proverbium, Qui peſſime canit, primus incipiet. Cum eſſem Londini apud Thomam Linacrum, virum ſic in omni genere philoſophiæ doctiſſimum, ut nihilo ſecius has grammaticorum minutias ad unguem calleat, oſtendit mihi codicem mira vetuſtate, in quo ſic habebatur ſcriptum:

Sic exiſtimet, ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quale ſit, prius
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo male,
Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri phaſma nunc nuper dedit.

Sic autem ordinandus eſt ſermo, ut quale ſit, indicet ſubjiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur, ſe viciſſim reprehenſurum aliquid in fabulis ejus, à quo fuerat reprehenſus. Atque hic negat videri debere convicium, ſed reſponſum. Qui laceſſit, jacit dictum; qui regerit laceſſitus, reſpondet. Hujus rei promittit exemplum, quale ſit quod Græcis dicitur, οἷον. Latinis, quod genus, aut veluti, ſive videlicet, aut puta. Deinde ſubjicit reprehenſionem, in qua, prius adverbium, reſpondet ad alterum adverbium veluti diverſum, quod ſequitur, nuper: quemadmodum pronomen, qui, reſpondet ad dictionem, idem. Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnat, quoniam jam exciderant ex hominum memoria. In his quas nuper dediſſet, certa notat loca. Mihi videtur hæc germana lectio, veruſque Comici ſenſus, niſi quid diſſentit ſenatus populuſque poëticus. Co. Imo pedibus omnes in tuam diſcedimus ſententiam. Ev. At ego viciſſim à vobis quiddam leve ac facillimum diſcere cupiam; quo pacto metiendus ſit hic verſiculus:

Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. Hi. Opinor, more veterum elidi, s,

 ut

ut ſecundo loco ſit anapæſtus. Ev. Accederem, niſi caſus auferendi deſineret in is, natura longam. Itaque ſubmota conſonante, nihilo minus manet longa vocalis. Hi. Vera prædicas. Cr. Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, plane crederet nos inter nos micatione digitorum ruſticorum ludum renovare. Le. Nos, quantum video, fruſtra micamus digitis: tu, ſi potes, expedi. Ev. Videte quantula res nonnunquam torquet homines etiam eruditos. præpoſitio, Ex, pertinet ad finem carminis præcedentis:

Qui bene vertendo, & eas deſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Ita nihil eſt ſcrupuli. Le. Sic eſt, per Muſas. Ca. Quandoquidem cœpimus micare digitis, velim ut aliquis mihi verſum hunc ex Andria digerat in ſuos pedes.

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.

Nam mihi ſæpe tentanti non ſucceſſit. Le. Sine in, jambus eſt: vidia, anapæſtus: laudem in, ſpondeus: venias, anapæſtus: & ami, rurſus anapæſtus. Ca. Habes jam pedes quinque, & ſuperſunt tres ſyllabæ, quarum prima eſt longa: ut nec jambum facere poſſis, aut trybrachyn. Le. Profecto vera prædicas. Hæremus in vado: quis nos expediet? Ev. Nemo melius, quam qui induxit in hoc vadum. Age, Carine, ne cela, ſi quid habes inter candidos amiculos. Ca. Niſi me fallit memoria, videor mihi quiddam tale legiſſe apud Priſcianum, qui docet, apud L[illegible]inos Comicos, v, conſonantem, perinde elidi ut vocalem. quemadmodum frequenter in hac dictione. enim vero, ſic ut pars enie, faciat anapæſtum. Le. Itaque metire nobis. Ca. Faciam. Sine inidi, proce leuſmaticus eſt: niſi mavis elidi, i, per ſynæreſin: ut cum Virgilius, aureo, ponit in fine carminis heroici, pro, auro. quod ſi placet, erit primo loco tribrachys, dia lau, ſpondeus eſt; d inveni, dactylus:: as & a, dactylus: micos, ſpondæus: pares, jambus. Sb. Carinus nos explicuit ex hoc ſane vado. Sed eſt in eadem ſcena locus quem haud ſcio an quiſquam animadverterit. Hi. Obſecro profer. Sb. Illic hunc in modum loquitur Simo:

Sine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Sine ut eveniat, quod volo.

In Pamphilo ut nihil ſit moræ, reſtat Chremes.

HI. Quid heic te offendit? SB. Cum, Sine, ſit minitantis, nihil heic ſequitur, quod faciat ad minas. Proinde ſuſpicor à poëta ſcriptum fuiſſe.

Sin eveniat quod volo;

Sin reſpondeat ad *si*, quod præceſſit,

ut *Si propter amorem uxorem nolit ducere.*

Proponit enim ſenex duas partes inter ſe diverſas: Si Pamphilus ob amorem Glycerii recuſat nuptias, erit quod cum illo expoſtulem: ſin ille non recuſarit, tum mihi reſtat exorandus Chremes. Porro hyperbaton longius fecit interpellatio Soſiæ, & ſtomachus Simonis in Davum. HI. Mus, porrige mihi codicem. CR. Committis tu muri codicem? HI. Tutius, quam vinum. Diſpeream niſi verum dixit Sbrulius. PA. Trade mihi codicem, ut oſtendam alium ſcrupulum. In prologo Eunuchi verſus hic non conſtat:

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quanquam enim Comici Latini præcipue ſumunt ſibi multam libertatem in hoc genere carminis, tamen nuſquam memini illos ſenarium claudere ſpondeo: niſi forte legendum eſt, Condonabitur * ἀπροσώπως, aut condonabimus, mutato numero perſonæ. MA. O mores vere poëticos! In ipſo limine convivii * micant digitis, & librum adhibent. Luſus & litteras præſtat ſervare in menſas ſecundas. CR. Non omnino peſſimum conſilium dat Margareta; obtemperabitur: placato ſtomacho revocabimus luſum; interim digitis micabimus in diſco. HI. Videte luxum poëticum. Habetis triplex ovorum genus, elixa, aſſa, frixa: omnia recentiſſima ſunt, intra biduum nata. PA. Ego butyri eſum non fero: ſi frixa ſunt oleo, perplacebunt. HI. Abi, puer, diſce ex Margareta, in utro frixa ſint. MV. In neutro, inquit. HI. Nec in butyro, nec in oleo? In quo igitur? MV. In lixivio ut ait,

Ἀπροσώπως.] Sine perſona.

Micant digitis.] Ruſticorum luſus eſt, vulgaris etiamnum Italiæ. Vide proverbium, Dignus quicum in tenebris mices. Metiebantur verſus ſublatis ac repreſſis digitis: id mulier putat eſſe micare digitis.

ait. CA. Qualis percunctatio, talis reſponſio. Quid negotii eſt dignoſcere butyrum ab oleo? CA. Præſertim his, qui tam facile diſcernunt lactucam à beta. HI. Habetis ovationem, ſequetur aliquando triumphus. Heus, puer, circumfer oculos. Nihilne vides heic deeſſe? MV. Permulta. HI. Hæc ova deſiderant condimentum, quo temperetur calor. MV. Quod vis? HI. Dic ut ex contuſis * vitis claviculis mittat nobis ſuccum. MV. Dicam. HI. Quid huc redis inanis? MV. Negat, * è clavis ſuccum exprimi ſolere. LE. O famulam! SB. Certe fabulis condiemus ova noſtra. In epodis Horatianis offendi locum quendam, non depravatum, quod ad ſcripturam attinet, ſed depravate interpretatum, nec à Mancinello ſolum, cæteriſque recentioribus, verum etiam ab ipſo Porphyrione. Locus eſt in carmine, quo canit pallinodiam Canidiæ veneficæ:

Tuusque venter Pactumeius, & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exilis puerpera.

Exiſtimant enim omnes, heic, Exilis, nomen eſſe, cum ſit verbum. Adſcribam verba Porphyrionis, ſi tamen illius eſſe credendum eſt; Exilem autem, inquit, ſub illa ſpecie, quaſi puerperio facta ſit deformis. per exilitatem corporis maciem naturalem dicit. Pudendus lapſus, ſi vir tantus non ſenſit metri legem reclamare huic ſenſui. Neque enim quartus locus admittit ſpondeum. Verum poëta jocatur, illam vere peperiſſe, quanquam non diu languiſſet, ac decubuiſſet à partu, ſed ſtatim exiliiſſet è lecto, quemadmodum ſolent quædam fortes puerperæ. HI. Habemus tibi gratiam, Sbruli, qui tam laute condieris ova noſtra. LE. Iſti non diſſimile eſt, quod legitur in primo Odarum libro. odæ initium eſt: *Tu ne quæſieris.* Sic autem habet conſtans lectio: *Neu Babylonios Tentaris numeros, ut melius quidquid erit pati.* Hunc locum ita tranſiliunt veteres interpretes, quaſi nihil habeat ſcrupuli: ſolus Man-

Vitis claviculis.] Natura addidit vitium palmitibus laqueos quoſdam, quibus repit & alligat ſeſe. Has *Plinius* vocat claviculas, lib. 23. in prologo.

E clavis.] Perverſe reſpondet, quaſi parvos clavos juſſerit contundi.

Mancinellus ſentiens orationem imperfectam, jubet addi poſſis. SB. Habes aliquid de hac re compertius? LE. Neſcio. Sed mihi videtur Horatius Græci ſermonis idioma reddidiſſe, quod nullus poëtarum facit libentius aut frequentius: nam Græcis eſt familiare, * aparemphaton adjungere huic dictioni ὡς & ὥςε. Sic Horatius, ut pati pro, ut patiaris. Quamquam quod divinat Mancinellus, non eſt prorſus abſurdum. HI. Mihi vehementer arridet quod dicis. Curre, Mus, & adfer ſi quid eſt reliquum. CR. Quid iſtuc eſt novarum deliciarum? HI. Hic eſt cucumis ſectus in laminulas; hoc eſt, jus ex coctis inteſtinis cucurbitæ; conducit lubricandis inteſtinis. SB. O Cœnam vere medicam! HI. Boni conſulite. Mox aderit gallina ex corte noſtra. SB. Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimus Apicium. HI. Age nunc, ridete quantum voletis; cras fortaſſe ſerio laudabitis hanc cœnam. SB. Qui ſic. HI. Cum ſenſeris tibi probe conditum eſſe prandium. SB. * Fame? HI. Scilicet. CR. Scis, Hilari, quid provinciæ te vellem ſuſcipere? HI. Sciam, ſi dixeris. CR. Chorus canit hymnos quoſdam non indoctos, ſed per indoctos multis locis depravatos: eos cuperem tua opera nobis reſtitui. ut autem exemplum proferam, ita canimus:

Hoſtis Herodes impie,
Chriſtum venire quid times?

Ordo dictionis unius inverſus, geminum vitium invexit carmini. Nam hoſtis, cum trochæum efficiat nullum habet locum in carmine jambico: & Hero, ſpondeus, non recipitur in ſede ſecunda. Nec dubium eſt quin verſus ita primum ſcriptus ſit. Herodes hoſtis impie. Jam epithetum, impie, mollius cohæret cum hoſtis, quam cum Herodes. Porro quoniam Herodes dictio Græca eſt, η vertitur in ε in caſu vocandi. ut Σωκράτης, ὦ Σώκρατες quemadmodum & in Α᾽γάμεμνον ω mega recti caſus vertitur in ο micron. Rurſum ita canimus hymnum:

Jeſu

Aparemphaton.] Id eſt, infinitum, ut pati.

Fame.] Alluſit ad dictum Socratis, qui dixit, famem eſſe condimentum omnium & jucundiſſimum & minimo parabile.

Jeſu corona virginum,
Quem mater illa concepit,
Quæ ſola virgo parturit.

Dubium non eſt, quin, concipit, ſit pronuntiandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit ſermoni. Ridiculum autem eſt, nos offendi in concipit, cum ſequatur, parturit. HI. Iſtius generis & ipſa permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare. Nam mihi videtur Ambroſius in hoc carmine non parum habere gratiæ: adeo fere finit dimetrum dictione tryſyllaba, & cæſuram fere collocat in fine dictionis. Id crebrius apud eum fit, quam ut caſus videri poſſit. Si quæritis exemplum: *Deus creator*, heic eſt penthemimeris; accinitur, *omnium*: *Polique rector*, accinitur, *veſtiens*: *diem decoro*, accinitur, *lumine*: *Noctem ſoporis*, accinitur, *gratia*. Sed adeſt gallina ſatis obeſa, qui mihi totis decem annis peperit ova, & excluſit pullos. CR. Indigna erat quæ necaretur. CA. Si licet aliquid admiſcere de ſtudiis ſeverioribus, habeo, quod proponam. HI. Modo ne nimium ſit tetricum. CA. Non eſt. Cœpi nuper legere Senecæ epiſtolas, & in ipſo ſtatim portu, quod ajunt, impegi. Locus eſt in prima epiſtola. Et ſi volueris, inquit, attendere, magna vitæ pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus. In hac ſententia affectat neſcio quid argutiæ, quod ego non ſatis aſſequor. LE. Divinabo, ſi voles. CA. Maxime. LE. Nemo perpetuo peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, cæteriſque vitiis, magna vitæ pars perit, ſed multo major vitæ portio perit nihil agentibus. Porro nihil agere dicuntur, non qui vivunt in otio, ſed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur. Inde proverbium, Satius eſt ceſſare, quam nihil agere. Sed tota vita perit aliud agentibus. Aliud agere dicitur, qui non eſt attentus ad id, quod agit. Perit igitur tota vita, quoniam cum vacamus vitiis, aliud agimus: dum vacamus frivolis, aliud agimus: dum ſtudemus philoſophiæ, quoniam id facimus ſupine & oſcitanter, aliud agimus, parum attenti, velut ad rem minime ſeriam. Hæc interpretatio ſi parum arridet, numeretur

hæc

hæc ſententia Senecæ inter eas quas in hoc ſcriptore damnat. AL. Gellius, ut frivole argutas. HI. Mihi ſane ſatis arridet. (Sed interim ſtrenue ad gallinam. Nolim vos falli, nihil præterea parati eſt.) quadrat enim ad id quod præceſſit: Turpiſſima eſt jactura, quæ per negligentiam ſit. Id autem declarat hac trimembri ſententia. At paullo poſt videor mihi videre mendum: Mortem non proſpicimus. Magna pars ejus jam præteriit. Nam legendum arbitror, Mortem *proſpicimus. Proſpicimus enim quæ procul abſunt, cum mors magna ex parte præterierit nobis. LE. Si tibi permittunt philoſophi, ut aliquando divertant in prata Muſarum, fortaſſe non videbitur abſurdum, ſi nos aliquando vel animi gratia divertamus in illorum regionem. HI. Quid ni? LE. Cum nuper relegerem librum Ariſtotelis, quem inſcripſit περὶ τῶν ἐλέγχων, quorum argumentum eſt rhetoribus cum philoſophis magna ex parte commune, comperi inſignes errores interpretum. Neque dubitandum eſt, quin heic qui Græce neſciunt, in multis locis egregie delirarint. Ariſtoteles enim proponit hujuſmodi genus ambigui, quod naſcitur ex voce, quæ eadem declarat diverſa: ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοὶ τὸ γὰρ μαντάνειν ὁμώνυμον, τό, τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην. Id verterunt in hunc modum: Quoniam diſcunt ſcientes: Nam ſecundùm os grammatici diſcunt, Diſcere enim æquivocum, ad intelligere eum, qui utitur diſciplina, & accipere diſciplinam. HI. Viſus es mihi nunc Hebraice loqui, non Latine. LE. Eſtne quiſquam veſtrum qui audivit heic ullam vocem æquivocam? HI. Nullam. LE. Quid igitur ſtultius, quam, id velle vertere, quod verti non poterat? Neque enim quemadmodum Græcis μανθάνειν, ſonat μαθεῖν, & μαθητεύειν: ita Latinis diſcere, doctrinam accipere, aut tradere: quanquam an hoc ſit verum neſcio: magis arbitror ſic, μανθάνειν eſſe anceps apud Græcos, quemadmodum cognoſcere apud Latinos. Cognoſcit enim qui novit, & cognoſcit

Proſpicimus.] Proſpicimus quæ à fronte ſunt, ſed procul. Reſpicimus à tergo relicta.

ſcit judex qui diſcit cauſſam. Sic, opinor, Græcis μανθάνειν dicitur præceptor, qui exigit prælecta pueris, & pueri quibus prælegitur. Quam vero venuſte reddidit, τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί? Nam ſecundum os grammatici diſcunt. cum vertere debuerit, Nam grammatici quæ dictant, docent. Hic interpretis erat aliud exemplum ſupponere, quod non eadem verba, ſed eandem rei ſpeciem exhiberet. Quanquam hoc loco ſuſpicor, etiam in græca ſcriptura nonnihil eſſe mendæ; ſcribendum autem, ὁμώνυμον τῷ τε ξυνιέναι καὶ τῷ λαμβάνειν. Paulo poſt ſubjicit aliud exemplum ambigui, quod naſcitur non ex vario vocis ejuſdem ſignificatu, ſed ex diverſa connexione: τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους, Velle me accipere pugnantes. Sic enim vertit, pro eo quod erat, Velle me capere hoſtes. Et, ſi legas βούλεσθε, ſermo fit dilucidior; Vultis me capere hoſtes? Nam pronomen poteſt præcedere verbum, capere, & poteſt ſequi. Si præcedat, hic erit ſenſus: Vultis ut ego capiam hoſtes? Si ſequatur, erit hic: Vultis ut hoſtes me capiant? Subjicit ejuſdem generis aliud exemplum, ἆρα ὅ τις γινώσκει, τοῦτο γινώσκει; id eſt, An quod quis novit, hoc novit? Ambiguitas eſt in τοῦτο. Id ſi ſumatur accuſandi caſu, ſenſus erit: Quidquid alicui cognitum eſt, id illi cognitum eſſe. Sin nominandi caſu, ſenſus hic erit: Quam rem quis intelligit, ea intelligit? quaſi cognoſci non poſſit, niſi quod viciſſim cognoſcat. Rurſus aliud ſubjicit, ἆρα ὅ τις ὁρᾷ, τοῦτο ὁρᾷ; ὁρᾷ δὲ τὸν κίονα ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων. an quod quis videt, id videt? ſed videt columnam; columna igitur videt. Rurſus in τοῦτο eſt ambiguitas, quam prius indicavimus. Verum hæc utcunque reddi poterant Latinis auribus: quod ſequitur, nullo modo reddi poterat: ἆρα ὃ σὺ φῂς εἶναι, τοῦτο σὺ φῂς εἶναι; φῂς δὲ λίθον εἶναι σὺ ἄρα φῂς λίθος εἶναι. Quod illi ſic reddiderunt: Putas quod tu dicis eſſe, hoc tu dicis eſſe? dicis autem lapidem eſſe, tu ergo lapis dicis eſſe. Obſecro, quis omnino ſenſus humanus ex his verbis percipi poſſit? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci ſermonis, quæ eſt in majore ac mi-

minore: quanquam in majore eſt & alia ambiguitas, in duabus dictionibus ὃ & τοῦτο, quæ ſi capiantur nominandi caſu, ſenſus erit: Quidquid te dicis eſſe, hoc tu es. Sin accuſandi, ſenſus erit: Quamcunque rem tu dicis eſſe, eam dicis eſſe. & ad hunc ſenſum ſubſumit, λίθον φὴς εἶναι. Sed ad priorem colligit, σὺ ἄρα φὴς λίθος εἶναι. Græci ſermonis proprietatem ſemel auſus eſt imitari Catullus.

Phaſelus iſte, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe navium celerrimus.

Sic enim ferebatur hic verſus in antiquioribus editionibus. Hoc ignorato, neceſſe eſt multis modis delirare eos, qui in hæc loca ſcribunt commentarios. Ne id quidem quod inibi continenter ſequitur, Latino poteſt eſſe perſpicuum. Καὶ ἆρά ἐστι σιγῶντα λέγειν; διττὸν γάρ ἐστι, τὸ σιγῶντα λέγειν, πότε τὸν λέγοντα σιγᾶν καὶ τὸ τὰ λεγόμενα. Id reddiderunt hunc in modum: Et putas, eſt tacentem dicere. Duplex enim eſt, tacentem dicere, & hunc dicere tacentem, & quæ dicuntur. An non hæc Sibyllæ foliis obſcuriora? HI. Mihi nec Græca ſatis liquent. LE. Exponam pro mea divinatione. An poſſibile eſt tacentem dicere? Hæc interrogatio duplicem habet ſenſum, quorum alter eſt falſus & abſurdus, alter eſſe poteſt verus. Nam fieri non poteſt, ut qui loquitur, non dicat ea quæ loquitur, hoc eſt, ut loquendo taceat: ſed fieri poteſt, ut is qui loquitur, taceat eum qui loquitur. Quanquam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paullo poſt ſubjicit. Rurſum illud admiror, quod mox in genere ambiguitatis, quæ naſcitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutarint Græci vocem ſæculi in litteras, ἐπίστασθαι τὰ γράμματα cum Latini codices habeant, ſcire ſæculum. Heic enim duplex ſenſus naſcitur, vel ut ipſum ſæculum ſciat aliquid, vel ut aliquis ſciat ſæculum. Verum hoc mollius eſt in αἰῶνα ſive in κόσμον, quam in γράμματα. Nam litteræ dicuntur abſurde ſcire quippiam. Verum nihil abſurdi ſit, ſi quis dicat, aliquid noſtro ſæculo notum eſſe, aut aliquem noſſe ſuum ſæculum. Jam aliquanto poſt, ubi proponit exemplum ambigui ex accentu, non veritus eſt interpres pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

verbis Homeri ſupponere Virgiliana, cum eadem fuerit neceſſitas in illo exemplo. Quidquid dicis eſſe, hoc eſt. Ex Homero refert Ariſtoteles, οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ Si οὗ adſpiretur ac circumflectatur, ſonat, Cujus computreſcit pluvia: ſi οὐ ſit exile & acutum, ſonat, Non computreſcit pluvia. Atque hoc quidem ſumptum eſt ex Iliad. ψ Alterum eſt, Διδόμεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι: accentu collocato ſuper penultimam ſonat, concede illi: ſin ſuper primam, δίδομεν, ſonat, damus. At poëta non ſentit Jovem dicere, concedimus illi: ſed Jupiter mandat ipſi ſomnio, ut illi, ad quem mittitur, concedat potiri voto. Dictum eſt enim διδόμεν pro διδόναι. Pro his duobus Homericis ſubjecerunt hæc ex noſtris poëtis, velut illud ex Odis Horatii:

Me tuo longas pereunte noctes
Lydia dormis.

Etenim ſic accentus ſit in, Me, correpto: & Tu, ſit grave, unica dictio eſt, *Metuo, id eſt, timeo. Quanquam hæc ambiguitas pendet non ſolum ex accentu, verum etiam ex compoſitione. Alterum ſuppoſuerunt ex Virgilio:

Heu quianam tanti cinxerunt æthera nymbi!

Quamquam hæc quoque ex compoſitione naſcitur ambiguitas. HI. Sunt iſta quidem arguta, dignaque cognitu, Leonarde: ſed interim vereor, ne cui convivium hoc ſophiſticum videatur magis, quam poëticum: alias, ſi videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos in *Elenchis. LE. Hoc eſt, in luco ligna, in mari quæremus aquam. HI. Ubi eſt meus Mus? MV. Adeſt. HI. Mone Margaretam, ut tradat bellaria. MV. Adeo. HI. Rurſum ades vacuus? MV. Negat ſe de bellariis cogitaſſe, & ait ſatis diu ſeſſum eſſe. HI. Vereor ne ſi diutius heic philoſophemur, illa nobis menſam ſubvertat, quemadmodum Xanthippe Socrati; conſultius eſt igitur ut bellaria ſumamus in horto: ibi ſimul & ambulabimus & libere nugabimur. Interea ſibi quiſque decerpat ex arbore quod lubet. CO. Placet conſilium

Metuo.] Me tuo *Horatius* diviſit, ut ſubaudias Amico.

Elenchis.] Id eſt, redargutionibus. Ἐλέγχειν enim redarguere eſt.

ium. Hi. Eſt illic fonticulus quovis vino ſuavior. Ca. Qui fit, ut hortus tuus magis niteat, quam aua? Hi. Quia heic verſor frequentius. Si quid arridet heic, ne parcite noſtris opibus hortenſibus. Jam ſi ſatis videtur deambulatum, quid ſi conſidamus huc ſub tilia, & Muſas cieamus; Pa. Age fiat. Hi. Thema ſuppeditet hortus ipſe. Pa. Si præceſſeris, ſequemur. Hi. Age faciam. Præpoſtere facit, cui variis deliciis niteat hortus, cum animum habeat nullis diſciplinis, nullis virtutibus excultum. Le. Credemus, adeſſe Muſas, ſi reddideris eandem ſententiam carmine. Hi. Hoc mihi longe proclivius, proſam orationem vertere carmine, quam argentum commutare auro. Le. Dic igitur.

Hi. *Cui renidet hortus undiquaque floſculis,*
Animumque nullis expolitum dotibus
Squalere patitur, is faciet præpoſtere.

Habetis carmen Muſis * & Apolline nullo. Sed elegans fuerit, ſi ſinguli hanc ſententiam diverſo genere carminis reddatis. Le. Qui vicerit, quid præmii feret? Hi. Hunc calathum onuſtum malis, aut prunis, aut ceraſis, aut meſpilis, aut piris, aut ſi quid aliud magis * adblanditur. Le. Quis erit arbiter certaminis? Hi. Quis niſi Crato? Et idcirco ſolus non certabit, quo magis auſcultet. Cr. Vereor ne talem ſitis habituri judicem, qualem olim habebant * coccyx & luſcinia, inter ſeſe canendi gloria decertantes. Hi. Sat eſt, ſi places omnibus. Co. Placet arbiter. incipe, Leonarde.

Le. *Cui tot deliciis renidet hortus,*
Herbis, floribus, arborumque fœtu
Et multo & vario, nec excolendum
Curat pectus & artibus probatis,
Et virtutibus, is mihi videtur
Lævo judicio, parumque recto. Dixi.

Et Apolline nullo.] Alluſit ad illud *Martial.* Muſis & Apolline nullo. Quod ſcribis verſus, hoc Ciceronis habes.

Adblanditur.] Id eſt, placet. ſicut arridere dicitur quod placet.

Coccyx.] Qui latine dicitur cuculus; penultima producta. Notus eſt apologus de certamine canendi inter luſciniam & cuculum aſino judice.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

HI. Carinus * arrodit unguem. exſpectamus al
quid elaboratum. CA. Nulla adeſt Muſa.

Cura cui eſt, ut niteat hortus floſculis ac fœtibus,
Negligenti excolere pectus diſciplinis optimis:
Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpoſtero.

HI. Non fruſtra arroſus eſt unguis. EV. Quoniar
ordo me vocat, ne nihil adferam:

Qui ſtudet, ut variis niteat cultiſſimus hortus
Deliciis, patiens animum ſqualere, nec ullis
Artibus expoliens, huic eſt præpoſtera cura.

HI. Non eſt, cur exſtimulemus Sbrulium. Nar
ille ſic ſcatet verſibus, ut plerumque vel impruden
effundat carmina.

SB. *Cui vernat hortus cultus & elegans,*
Nec pectus ullis artibus excolit,
Præpoſtera in cura laborat.
Sit ratio tibi prima mentis.

PA. *Quisquis accurat, variis ut hortus*
Floribus vernet, neque pectus idem
Artibus ſanctis colit, hunc habet præpoſtera cura.

HI. Nunc experiamur, cui hortus ſuppeditet plu
res ſententias. LE. Quid ni faciat tam dives? Ve
hoc roſetum mihi ſuggeret quod dicam. Ut brevi
eſt roſæ nitor, ita fugax eſt juventus: propera
carpere roſam prius, quam marceſcat; magis ad
nitendum eſt, ne ſine fructu tibi effluat juventus
HI. Thema ſatis aptum carmini. CA. Ut inter ar-
bores ſuus cuique fœtus eſt, ita inter homines ſua
cuique dotes ſunt. EV. Ut terra ſi excolatur, varia
opes gignit in uſus humanos, neglecta ſpinis ac ve-
pribus obducitur: ita hominis ingenium ſi excola-
tur optimis ſtudiis, plurimas edit virtutes; ſin ne-
gligas, variis occupatur vitiis. SB. Hortus quot
annis colendus eſt, ut niteat: animus ſemel excul-
tus honeſtis ſtudiis, perpetuo floret ac vernat.
PA. Ut amœnitas hortorum non avocat animum ab
honeſtis ſtudiis, ſed ad hæc invitat potius; ita quæ-
rendi ſunt luſus ac joci, qui non abſunt à litteris.
HI. Euge, video examen ſententiarum. Nunc ad-
verſus; ſed antequam id aggrediamur, mea ſenten-
tia,

Arrodit unguem.] Arrodere unguem geſtus eſt cogitantis. *Perſ.* Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues. Idem Chæreſtratus unguem arrodens ait hos,

ia, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, ſi primam ſententiam toties reddamus Græcis verſiculis, quoties reddimus Latinis. Heic auſpicabitur Leonardus, jam olim familiaris Muſis Græcanicis. LE. Ineptiam; ſi jubes. HI. Jubeo atque impero.

LE. Ὡς κῆπός ἐστιν ἄνθεσιν γελῶν καλοῖς.
Ὅτου νοῦς μάλ' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς μαθήμασιν,
Οὐκ ἔστι κομψὸς οὗτος, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ,
Περὶ πλείονος ποιῶν τὰ φαῦλ' ἢ κρείττονα.

* Ego præſulem egi; ſuccedet qui volet. HI. Carinus. CA. Imo Hilarius. LE. Sed video Margaretam intervenire. adfert neſcio quid deliciarum. HI. Si id fecerit, me fefellerit mea furia. Quid adfers? MA. Sinapi, quo condiatis veſtra bellaria. An non pudet heic garrire in multam noctem, & poſtea vos poëtæ multa blateratis in loquacitatem fœminarum? CR. Haud male monet Margareta: jam tempus eſt, ut ſuum quiſque nidum adeat, alias in hoc pulcerrimo certaminis genere vel ſolidum diem conſumemus. HI. Sed cui addicis præmium? CR. In præſentia quidem mihi ipſi addico: Nullus enim vicit præter unum me. HI. Qui viciſti, qui non certaveris? CR. Vos certaſtis, at non decertaſtis. Ego, quod nemo veſtrum potuit, vici Margaretam. CA. Hilari, æquum poſtulat; auferat calathum.

Ego præſulem.] Alluſit ad Salios ſacerdotes Martis, ni fallor, qui ſaltabant in pompa: præſul autem, qui ſaltat primus. Eſt in quibuſdam choreis mos, ut unus ſolus auſpicetur ſaltationem. Unde quiſquis aliis cunctantibus rem cœpit, dicitur incepiſſe choream.

Inquiſitio de fide.

AULUS, BARBATIUS.

AV.* PUerorum eſt cantilena, ſaluta libenter: Verum haud ſcio, an mihi fas ſit tibi dicere ſalutem. BA. Equidem malim qui det ſalutem, quam qui dicat. Sed quam ob rem iſtuc ais, Aule? AV. Quamobrem? Quia, ſi ſcire vis, oles aut ſulphur,

Puerorum.] In libello cui titulus, Cato. Nam is pueris prælegitur.

phur, aut fulmen Jovis. BA. Sunt & * Vejoves, ſunt * bruta fulmina, multum etiam origine diſſidentia à fatidicis. Nam, ut ſuſpicor, tu de anathemate ſentis. AV. Rem conjectas. BA. Audivi quidem horrenda tonitrua; fulminis ictum non ſenſi. AV. Qui ſic? BA. Quia nihilo pejus concoquo, neque irriquietius dormio. AV. Sed hoc periculoſius ſolet eſſe malum, quia non ſentitur. Verum hæc bruta fulmina, quæ tu vocas, feriunt * montes & maria. BA. Feriunt, ſed irritis ictibus. Eſt & * fulgur è vitro, ſeu vaſe æreo. AV. Certe territat & hoc. BA. Verum, ſed pueros. Solus Deus habet fulmen, quo feriat animam. EV. Quid ſi Deus eſt in ſuo vicario? BA. Utinam ſit! AV. Imo multi demirantur, te jam dudum non eſſe quovis * carbone atriorem. BA. Finge me talem. Atqui tanto magis erat optanda ſalus perdito, ſi placet Euangelica doctrina. AV. Optanda quidem, at non dicenda. BA. Cur ita? AV. Quo pudeſcat ictus fulmine, ac reſipiſcat. BA. Si ſic nobiſcum egiſſet Deus, perieramus omnes. AV. Quam ob rem? BA. Quia cum eſſemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in caſtris Satanæ, hoc eſt, modis omnibus excommunicatiſſimi, tum ille maxime nobiſcum confabulatus eſt per filium ſuum, ſuoque colloquio nos reſtituit in vitam, cum eſſemus mortui. AV. Iſta quidem vere narras. BA. Imo male ageretur cum omnibus ægrotis, ſi medicus fugeret alloquium, quoties ingens morbus gravat miſerum: imo cum maxime conveniebat adeſſe medicum. AV. At ego metuo, ne tu mihi citius adfles aliquid tui mali, quam fiat ut tuo morbo medear. nonnunquam uſu venit, ut pro medico fiat * palæſtrites, qui viſit ægrotum. BA. Ita quidem uſu venit in corporum morbis;

Vejoves.] Vejoves ſunt Joves ſiniſtri & noxii. Sic vocant Poëtæ numen lævum Vejovem.

Bruta fulmina.] Vide *Plin.* lib. 2. cap. 43. Bruta, quia ſine ratione veniunt. nec quicquam portendunt. Fatidica prædicunt aliquid.

Montes & maria, &c. Refert Plinii verba ex loco quem modo citavi.

Fulgur è vitro.] Vide proverbium, Fulgur ex vitro.

Carbone atriorem.] Videtur innuere quempiam excommunicatum. Vide proverbium; Carbone atrior.

Palæſtrites.] Id eſt, luctator, nimirum quum inviſit phreneticum. Vide Lapithas *Luciani*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

morbis; verum in animi malis eſt tibi parata antidotus adverſum omne contagium. Av. Quænam? Ba. Adamantinum propoſitum, non divelli à ſententia ſemel infixa. Deinde cur palæſtram metuis, ubi res verbis agitur? Av. Eſt aliquid quod dicis, ſi modo ſpes ſit profectus. Ba. Proverbio dicitur; Donec ſpirat homo, ſperandum eſſe: Et juxta Paulum, Caritas neſcit deſperare, quia ſperat omnia. Av. Non peſſime mones, atque hac ſpe puto mihi fas eſſe tecum miſcere ſermonem aliquantiſper: ac, ſi pateris, medicum agam. Ba. Licet. Av. Vulgo ſunt inviſi percunctatores. Et tamen in medicis probantur, qui percunctantur de ſingulis. Ba. Percunctare * à cœlo uſque ad terram, ſi libet. Av. Experiar, modo fidem des, te reſponſurum ex animo. Ba. Do, modo ſciam qua de re velis percunctari. Av. De ſymbolo Apoſtolorum. Ba. Audio * militare verbum, nec recuſo haberi pro hoſte Chriſti, ſi quid heic fefellero. Av. Credis in Deum patrem omnipotentem, qui condiderit cœlum & terram? Ba. Et quidquid cœlo terraque continetur, atque etiam mentes angelicas. Av. Cum Deum dicis, quid ſentis? Ba. Sentio, mentem eſſe quandam æternam, quæ nec initium habuerit, nec finem ſit habitura, qua nihil eſſe poteſt nec majus, nec ſapientius, nec melius. Av. Iſta quidem ſatis pie. Ba. Quæ nutu ſuo omnipotenti condidit quidquid eſt rerum viſibilium aut inviſibilium: quæ ſapientia mirabili moderatur ac gubernat univerſa, ſua bonitate paſcit ac ſervat omnia, atque hominum genus collapſum gratuito reſtituit. Av. Sunt quidem iſta tria præcipua in Deo: ſed quid fructus capis ex iſtorum cognitione? Ba. Cum omnipotentem cogito, me totum illi ſubmitto, ad cujus majeſtatem nihil eſt hominum aut angelorum ſublimitas. Deinde plena fiducia credo, quod ab illo factum tradunt ſacræ litteræ, ſimulque futurum quidquid ille pro-

 mitit,

A cœlo uſque ad terram.] *Plautinum* proverbium pro à capite uſque ad pedes.

Militare verbum.] Qui baptizantur, dant nomen Imperatori Chriſto, cujus ſacramentis auctorantur. Et ſymbolum apud milites ſignum eſt, quod inter ipſos convenit, ſive id vocale eſt, ſive mutum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

miſit, quando nutu, quidquid vult, poteſt, quantumvis homini videatur impoſſibile. Ita fit, ut meis viribus diffiſus, totus ab illo pendeam, qui poteſt omnia. Ubi ſapientiam illius intueor, nihil tribuo meæ ſapientiæ, verum credo omnia rectiſſime juſtiſſimeque ab eo fieri, etiamſi juxta ſenſum humanum videantur abſurda aut iniqua. Cum bonitatem conſidero, video nihil eſſe in me, quod illius gratuitæ beneficentiæ non debeam: & nullum arbitror eſſe tantum crimen, quod ille nolit ignoſcere reſipiſcenti: neque quidquam eſſe, quod ille non ſit largiturus cum fiducia petenti. Av. Num ſatis eſſe putas, quod credis illum eſſe talem? Ba. Nequaquam, ſed ſincero affectu totam fiduciam ac ſpem in illum unum transfero, deteſtans Satanam omnemque idololatriam, & quidquid eſt artium magicarum. illum ſolum adoro, nihil illi nec præferens, nec æquans; non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates; paratus & vitam illius cauſſa perdere, ſi juſſerit; certus eum non poſſe perire, qui ſe totum illi tradiderit. Av. Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, niſi unum Deum? Ba. Si quid veneror, ſi quid metuo, ſi quid amo præter eum, ejus cauſa amo, metuo, colo; omnia ad illius gloriam referens, ſemper illi gratias agens, ſive læta contingunt, ſive triſtia; ſive mori datur, ſive vivere. Av. Sana quidem eſt hactenus tua oratio. De ſecunda perſona quid ſentis? Ba. Sciſcitare. Av. Credis, Jeſum fuiſſe Deum & hominem? Ba. Maxime. Av. Quî fieri potuit, ut idem ſit Deus immortalis, & homo mortalis? Ba. Iſtud illi facile fuit efficere, qui quidquid vult, poteſt. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum patre quidquid magnitudinis, ſapientiæ, & bonitatis attribuo patri, idem tribuo & filio: quidquid debeo patri, debeo & filio: niſi quod ita viſum eſt patri, ut per filium conderet ac donaret nobis omnia. Av. Cur igitur ſacræ litteræ filium frequentius appellant Dominum quam Deum? Ba. Quia, Deus, auctoritatis, hoc eſt, principatus eſt nomen, quæ patri præcipue convenit: qui ſimpliciter principium eſt omnium, atque ipſius etiam

deita-

deitatis fons. Dominus, redemptoris & aſſertoris vocabulum eſt. Quamquam & pater redemit per filium, & filius Deus eſt, ſed ex Deo patre. Solus autem pater à nullo eſt, & in perſonis divinis principem locum obtinet. AV. Ergo & in Jeſu collocas tuam fiduciam? BA. Quidni? AV. Sed Propheta maledictum dicit, qui fidit in homine. BA. Sed huic uni homini data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra: ut in nomine ejus flectatur omne genu, cœleſtium, terreſtrium, & inferorum. Quanquam nec in hoc fiduciæ ſpeique meæ ſacram, ut ajunt, ancoram figerem, ni Deus eſſet. AV. Cur eum filium appellat? BA. * Ne quis ſomniet eſſe creaturam. AV. Cur unicum? BA. Ut diſcernat naturæ filium à filiis adoptivis, cujus cognominis honorem nobis etiam impartit, ut neminem præter hunc alium exſpectemus. AV. Cur eum qui Deus erat, hominem fieri voluit. BA. Ut homines homo reconciliaret Deo. AV. Credis, conceptum citra virilem operam, opificio ſpiritus ſancti, ac natum ex incorrupta virgine Maria, de illius ſubſtantia ſumto mortali corpore; BA. Maxime. AV. Cur ſic naſci voluit? BA. Quia ſic decebat naſci Deum; ſic decebat naſci, qui noſtræ conceptionis ac nativitatis ſordes purificaret. Hominis filius naſci voluit Deus, ut nos in illum renaſcentes efficeremur filii Dei. AV. Credis, illum verſatum in terris, ea geſſiſſe miracula, ea docuiſſe, quæ prodita ſunt litteris Euangelicis? BA. Certius quam te credo eſſe hominem. AV. Non ſum inverſus * Apuleius, ut ſuſpiceris, aſinum latere ſub hominis ſpecie. Sed credis hunc eundem eſſe Meſſiam illum, quem delinearant figuræ legis, quem promiſerant oracula Prophetarum, quem tot ſæculis exſpectarant Judæi? BA. Nihil habeo perſuaſius. AV. Credis, hujus doctrinam ac vitam ſufficere ad perfectam pietatem? BA. Ad-

Ne quis ſomniet.] Arrius docuit, Filium Dei etiam juxta perfectiſſimam naturam fuiſſe creaturam. At qui natura filius eſt, gignitur ex ſubſtantia patris, Dei ſubſtantia indiviſibilis eſt: eandem igitur oportet eſſe Patris & filii: de divinis perſonis loquor.

Apulejus.] Nam is mentem hominis tegebat ſub aſinina ſpecie: cum multi ſint, qui ſub humana ſpecie tegant aſinum.

modum. Av. Credis, eundem vere comprehenſum à Judæis, vinctum, colaphis & alaphis cæſum, conſputum, irriſum, flagellatum ſub Pontio Pilato, ac denique ſuffixum in crucem, atque inibi mortuum? Ba. Maxime. Av. Credis, illum ab omni lege peccati cujuſcunque fuiſſe immunem? Ba. Quid ni? Agnum abſque macula. Av. Credis illum ſua ſponte hæc omnia perpeſſum? Ba. Imo libenter, atque etiam ſitienter, ſed ex voluntate patris. Av. Cur pater filium ſuum unicum innocentem, ſibique cariſſimum, hæc tam atrocia pati voluit? Ba. Ut hac victima nos nocentes ſibi reconciliaret, in illius nomen collocantes fiduciam ac ſpem noſtram. Av. Cur Deus paſſus eſt ſic collabi totum humanum genus? Et, ſi paſſus eſt, non patuit alia via ſarciendi ruinam noſtram? Ba. Hoc mihi perſuaſit, non humana ratio, ſed fides, nulla ratione potuiſſe fieri melius, neque ad ſalutem noſtram utilius. Av. Cur hoc mortis genus illi potiſſimum placuit? Ba. Quia juxta mundum erat probroſiſſimum: quia diri lentique cruciatus: quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omneis orbis nationes invitaret ad ſalutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœleſtia. Denique ut referret nobis ſerpentem æneum, quem Moſes ſuſpenderat in ſtipite, ut quicunque defigerent in illum oculos, ſanarentur à vulnere ſerpentum: fidemque prophetæ liberaret, qui prædixerat; Dicite in nationibus, regnavit à ligno Deus. Av. Cur & ſepeliri voluit, idque tam accurate, oblitus myrrha & unguentis, incluſus novo monumento è ſolido * vivoque ſaxo exciſo, obſignato oſtio, adhibitis etiam cuſtodibus publicis? Ba. Quo magis conſtaret, eſſe vere mortuum. Av. Cur non ſtatim revixit? Ba. Hac ipſa de cauſa. Etenim ſi mors fuiſſet ambigua, fuiſſet & ambigua reſurrectio: ſed hanc voluit eſſe certiſſimam. Av. Credis, hujus animam deſcendiſſe ad inferos. Ba. Hanc particulam non fuiſſe quondam additam nec in ſymbolo Romano, nec in ſymbolo Orientalium eccle-

Vivo ſaxo.] An ſaxa naſcantur & augeſcant, incertum. Viva tamen ſaxa dicuntur, quæ nondum ſuo loco ſunt amota.

cleſiarum, teſtis eſt Cyprianus, nec recenſetur apud Tertullianum vetuſtiſſimum ſcriptorem: Ego tamen & hoc firmiter credo: Vel quia congruit cum prophetia Pſalmi; Non derelinques animam meam in inferno: & rurſus; Domine eduxiſti ab inferno animam meam: Vel quia Petrus Apoſtolus in epiſtolæ prioris (de cujus auctore nunquam fuit dubitatum) capite tertio ſcripſit hunc in modum; Mortificatus quidem carne, vivificatus autem ſpiritu; in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritus veniens prædicavit. Verum, ut credo deſcendiſſe ad inferos, ita non credo illic aliquid eſſe paſſum: deſcendit enim, non ut illic cruciaretur, ſed ut nobis frangeret regnum ſatanæ. Av. Nihil adhuc impium audio: ſed mortuus eſt, ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam. Cæterum cur revixit? Ba. Tribus potiſſimum de cauſſis. Av. Quibus? Ba. Primum, ut nobis certam ſpem faceret reſurrectionis. Deinde, ut ſciremus, eum immortalem eſſe, nec unquam moriturum, in quo præſidia ſalutis noſtræ collocavimus. Poſtremo, ut nos quoque per pœnitentiam mortui peccatis, per baptiſmum una cum illo ſepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. Av. Crediſne, quod idem corpus, quod mortuum fuit in cruce, quod revixit in ſepulcro, quod viſum & contrectatum eſt diſcipulis, ſubvexerit in cœlum? Ba. Maxime. Av. Cur voluit relinquere terras? Ba. Ut illum omnes ſpiritualiter amaremus, neque quiſquam in terris ſibi Chriſtum proprie vendicaret, ſed omnes ex æquo tolleremus animos in cœlum, ſcientes, illic eſſe caput noſtrum. * Etenim, ſi nunc homines tantopere ſibi placent ob veſtis colorem ac figuram, cumque ſic quidam oſtentent ſanguinem, aut præputium Chriſti, & lac matris Virginis, quid credis futurum, ſi manſiſſet in terris veſtitus, comedens, loquens? Quæ diſſidia paraſſent iſta corporis peculiaria? Av. Credis, illic, immortalitate donatum, aſſidere dextrum patri? Ba. Quid ni? ut rerum omnium dominum, & totius regni paterni conſortem. Hoc ipſe diſcipulis promiſerat futurum, atque hoc ſpectaculum exhibuit Stephano martyri ſuo. Av. Cur hoc exhibuit?

Etenim.] Ex comparatis, à majori ad minus.

hibuit? BA. Ne nos ulla in re trepidaremus, gnari quam potentem patronum ac dominum habeamus in cœlis. AV. Credis: illum eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? BA. Quam habeo certum, eſſe hactenus peracta, quæ Prophetæ de Chriſto prædixerant; tam habeo certum, fore quidquid in poſterum voluit nos exſpectare. Prior adventus exhibitus eſt juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos inſtitueret ac ſervaret. Exhibebitur & ſecundus, quo veniet ſublimis in gloria patris: ante cujus tribunal ſiſti cogentur omnes homines cujuſcumque nationis, cujuſcumque ſtatus, ſive reges, ſive plebeji, ſive Græci, ſive Scythæ: nec ſolum hi, quos adventus ille deprehendit vivos, verum etiam omnes, qui ab initio mundi uſque ad illud tempus mortui fuerint, ſubito reviviſcent, & ſuo quiſque corpore conſpiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & demones judicandi. Tum è ſublimi pronuntiabit illam inevitabilem ſententiam, quæ diabolum, cum his qui illi adhæſerunt, tradet æternis ſuppliciis, ut poſtea nulli poſſint nocere: pios transferet in conſortium regni cæleſtis, tutos ab omni moleſtia: quanquam hujus adventus diem nobis ignotum eſſe voluit. AV. Nihil adhuc audio * morbi. Veniamus igitur ad tertiam perſonam. BA. Ut videtur. AV. Credis in Spiritum ſanctum? BA. Credo, hunc eſſe verum Deum, una cum Patre & Filio. Credo, hoc ſpiritu afflatos fuiſſe, qui nobis veteris ac novi Teſtamenti libros tradiderunt, ſine cujus ope nemo pervenit ad ſalutem. AV. Cur appellatur ſpiritus? BA. Quia quemadmodum corpora noſtra vivunt halitu, ita tacito ſancti ſpiritus afflatu vivificantur animi noſtri. AV. An non licet Patrem vocare Spiritum? BA. Quid ni? AV. An non igitur confunduntur perſonæ? BA. Non. Nam pater ſpiritus dicitur, quod ſit incorporeus; id quod omnibus perſonis eſt commune juxta naturam divinam. ſed tertia perſona dicitur ſpiritus, quod alicunde ſpiret, & per animos ſeſe transfundat inſenſibiliter, velut à terra ſeu fluviis ſpirant auræ. AV. Cur perſonæ ſecundæ tribuitur

Morbi.] Id eſt, Errorum. Metaphora à corpore ad animum.

buitur nomen filii? Ba. Ob perfectam naturæ & voluntatis ſimilitudinem. Av. Eſt filius ſimilior patri, quam Spiritus ſanctus? Ba. Non, juxta naturam divinam; niſi quod hoc magis refert proprietatem patris, quod ab ipſo quoque procedat Spiritus ſanctus. Av. Quid igitur prohibet Spiritum ſanctum appellari filium? Ba. Quia cum divo Hilario nuſquam hunc lego genitum, nec hujus lego patrem; ſpiritum & procedentem lego. Av. * Cur in Symbolo ſolus pater dicitur Deus? Ba. Quod hic, ut dixi, ſimpliciter ſit auctor omnium quæ ſunt, ac totius deitatis fons. Av. Dic clarius. Ba. Quoniam nihil nominari poteſt, cujus origo non manat à patre. Siquidem hoc ipſum quod Filius ac Spiritus ſanctus Deus eſt, patri acceptum referunt. Præcipua igitur auctoritas, hoc eſt, originis ratio, eſt in patre ſolo, quod unus ille à nullo eſt. In Symbolo tamen ſic accipi poteſt, ut Dei nomen non ſit perſonæ proprium, ſed in genere poſitum, quod mox per Patris, Filii, & Spiritus ſancti vocabulum diſtinguatur in unum Deum: quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, hoc eſt, tres perſonas. Av. Credis in ſanctam eccleſiam? Ba. Non. Av. Quid ais? non credis? Ba. Credo ſanctam eccleſiam, quæ eſt corpus Chriſti, hoc eſt, congregatio quædam omnium per univerſum orbem, qui conſentiunt in fide Euangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam ſuam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus conſortio reſecatur quiſquis admittit crimen lethale. Av. Cur horres dicere; Credo in ſanctam eccleſiam? Ba. Quia ſic me docuit divus Cyprianus, in ſolum Deum eſſe credendum, in quo ſimpliciter omnem fiduciam reponimus. Eccleſia vero proprie dicta, quanquam non conſtat niſi ex bonis, tamen ex hominibus conſtat, qui ex bonis poſſunt

Cur ſolus pater &c.] Eſt pars illius quæſtionis quæ præceſſit: Cur in ſacris filius frequentius appellatur dominus, quam Deus? nunc, poſteaquam eſt & ſpiritus mentio facta, rogat cur in ſymbolo ex tribus perſonis ſolus pater dictus ſit Deus. De re nulla eſt dubitatio, tantum de conſuetudine ſcripturarum quæſtio.

poſſunt fieri mali, qui falli poſſunt & fallere. Av. Quid ſentis de communione ſanctorum? Ba. Hic articulus omnino non attingitur apud Cyprianum; cum ille nominatim indicet, quid in quibus eccleſiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit: ſequitur namque poſt hunc ſermonem, Sanctam eccleſiam, remiſſionem peccatorum, hujus carnis reſurrectionem. Ac nonnullis videtur hæc pars non eſſe diverſa à ſuperiore, ſed explicare & infigere quod modo dictum erat, Sanctam eccleſiam: ut nihil aliud ſed eccleſia, quam unius Dei, unius Euangelii, unius fidei, unius ſpei profeſſio, ejuſdem ſpiritus, eorundem ſacramentorum participatio: breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios, qui fuerunt ab initio mundi uſque ad finem, qualis eſt membrorum corporis inter ipſa ſocietas, ſic ut aliorum benefacta ſubveniant aliis, donec viva ſunt membra corporis. Cæterum extra ſocietatem hanc ne propria quidem benefacta conducunt cuiquam ad ſalutem, niſi reconcilietur ſanctæ congregationi: & ideo ſequitur; Remiſſionem peccatorum: quia extra eccleſiam non eſt ulla peccatorum remiſſio, quantumvis homo maceret ſe pœnitentia, aut exerceat opera miſericordiæ. In eccleſia, inquam, non hæreticorum, ſed ſancta, hoc eſt, ſpiritu Chriſti congregata, eſt remiſſio peccatorum per baptiſmum, &, poſt baptiſmum, per pœnitentiam & claves eccleſiæ datas. Av. Iſta ſunt adhuc ſani hominis. Crediſne, futuram carnis reſurrectionem? Ba. Fruſtra crederē cætera, ſi hoc, quod eſt omnium caput non crederem. Av. Quid ſentis, cum dicis carnem? Ba. Corpus humanum, humana anima animatum. Av. Num unaquæque anima recipiet ſuum corpus, quod exanime reliquerat? Ba. Idem hoc, unde demigrarat. Et ideo in ſymbolo Cypriani additum eſt, Hujus carnis. Av. Qui fieri poteſt, ut corpus jam toties ex aliis in alia verſum, poſſit idem reviviſcere? Ba. Qui potuit quidquid vult ex nihilo creare, an huic difficile ſit, quod ex ſua forma mutatum eſt, in priſtinam naturam reſtituere? Non anxie diſputo, quibus modis id fiat: mihi ſatis eſt, quod qui promiſit hoc futurum, ſic verax eſt, ut men-

mentiri non poſſit; ſic potens eſt, ut, quidquid velit, nutu valeat efficere. Av. Quid opus erit tum corpore? Ba. Ut totus homo glorificetur cum Chriſto, qui heic totus afflictus erat pro Chriſto. Av. quid ſibi vult, quod addit; Et vitam æternam? Ba. Ne quis ſuſpicetur nos ſic revicturos, quemadmodum ſub vernum tempus reviviſcunt ranæ, rurſus morituræ. Nam heic duplex mors eſt: corporis, bonis ac malis omnibus communis, & animi. Mors autem animi peccatum eſt. At poſt reſurrectionem piis erit æterna vita, tum corporis, tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, ſenio, fami, ſiti, dolori, laſſitudini, morti, aut ulli incommodo; ſed ſpirituale factum, ſpiritus arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus ſolicitabitur, ſed ſine fine fruetur ſummo bono, qui eſt Deus. Contra, impios mors æterna poſſidebit, tum corporis, tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus immortale: & animum peccatorum ſtimulis ſemper afflictum abſque ſpe veniæ. Av. Credis hæc ex animo, ac ſerio? Ba. Sic, inquam, ut mihi minus certum ſit, te mecum colloqui. Av. Ego [illegible]ſſem Romæ, non omneis reperi æque ſincer[illegible]dentes. Ba. Imo ſi excutias, reperies & a[illegible] multos, quibus hæc non æque perſuaſa ſunt. Av. Cum in tam multis & arduis conſentias nobiſcum, quid obſtat quo minus totus ſis noſter? Ba. Iſtud ex te audire cupio. Nam ipſe mihi videor * orthodoxus, etiamſi vitam meam nolim * præſtare, tametſi ſedulo conor, ut profeſſioni reſpondeat. Av. Unde igitur tantum bellum inter vos & orthodoxos? Ba. Exquire. Sed heus, medice, ſi non pœnitet hujus proœmii, ſumes nobiſcum prandiolum, & à prandio per otium percunctaberis de ſingulis; præbebo brachium utrumque: inſpicies excrementa, tum craſſiora, tum liquidiora. Denique facies, ſi videbitur, totius hujus pectoris anatomiam, quo certius de me judices. Av. At religio eſt, tecum men-

Orthodoxus.] Id eſt, rectæ opinionis cui contrarium eſt hæretici vocabulum.

Præſtare.] Præſtare dicitur, qui ſuo periculo vitium aut corripit, aut defendit.

menſam habere communem. BA. Atqui id ſolent medici, quo melius obſervent, quid affectent aut peccent ægroti. AV. Sed vereor ne videar favere hæreticis. BA. Immo nihil eſt ſanctius, quam favere hæreticis. AV. Qui ſic? BA. Nonne Paulus optavit anathema fieri pro Judæis pluſquam hæreticis? An non favet ille, qui ſtudet ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus? AV. Maxime. BA. Sic igitur fave; nec erit quod metuas. AV. Nunquam audivi ægrotum commodius reſpondentem. Age, duc me ad prandium. BA. Medice accipieris, & ut decet apud ægrotum; & ſic curabimus corpuſcula cibo, ut nihilo ſecius animus idoneus ſit ad diſputandum. AV. Fiat* bonis avibus. BA. Immo malis piſcibus fiet: niſi forte nunc oblitus es eſſe diem Veneris. AV. Id quidem eſt *præter ſymbolum noſtrum.

Bonis avibus.] Id eſt, feliciter: alter arripuit jocum ex ambiguo.

Præter ſymbolum.] Rurſum jocus eſt ex ambiguo. Nam in ſymbolo Apoſtolorum nulla mentio eſt de piſcibus: & dicuntur Symbola conviviorum.

*Γεροντολογία, ſive Ὄχημα.

*EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION.

EV. QUas* novas aves heic ego video? Niſi me fallit animus, aut parum proſpiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certe ipſi ſunt. PA. Quid tibi vis cum tuis * vitreis oculis, faſcinator? Congredere propius Euſebi. PO. Salve, multum exoptate Euſebi. GL. Bene ſit tibi, vir optime. EV. Salvete vos omnes una ſalute, pariter mihi cariſſima capita. Quis Deus, aut caſus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo noſtrum vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo ſuo non potuiſſet melius nos in unum contrahere. Quid heic agitis? PA. Sedemus.

Γεροντολογία.] Id eſt, ſenile colloquium. Ὄχημα, vehiculum.

Euſebius.] Euſebius, *pius*, Pampirus, *omnia expertus*. Polygamus, *qui ſæpe duxit uxorem*. Glycion, *dulcis*, *ſive dulcior*.

Novas aves.] Alludit ad peregrinas aves. Raras aves.

Vitreis oculis.] Significat vitrea perſpicilla, & faſcinatio eſt in oculis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

lemus. Ev. Video; ſed qua de cauſſa? Po. Ope-
imur currum, qui nos devehat Antverpiam. Ev.
Ad mercatum? Po. Scilicet; ſed ſpectatores ma-
gis, quam negotiatores: quanquam aliis aliud eſt ne-
gotii. Ev. Et nobis eodem eſt iter. Verum quid
obſtat, quo minus eatis? Po. Nondum convenit
cum aurigis. Ev. Difficile genus hominum. Sed
visne, ut illis imponamus? Po. Liberet, ſi liceret.
Ev. Simulemus nos, velle ſimul abire pedites. Po.
Citius credant, cancros volaturos, quam nos tam
grandes pedibus hoc iter confecturos. Gl. Vul-
tis rectum verumque conſilium? Po. Maxime.
Gl. Illi potant: id quo faciunt diutius, hoc plus
erit periculi, nec ubi nos dejiciant in lutum. Po. Ad-
modum diluculo venias oportet, ſi ſobrium aurigam
velis. Gl. Quo maturius perveniamus Antverpiam,
nobis quatuor ſolis currum ſtipulemur. Conte-
mnendum cenſeo tantillum pecuniæ. Hoc damni
multis commoditatibus penſabitur: ſedebimus com-
modius, ac mutuis fabulis ſuaviſſime tranſigemus
hoc iter. Po. Recte ſuadet Glycion; ut in vehiculo
quoque jucundus comes pro vehiculo ſit. Quin &
juxta Græcorum proverbium, liberius loquemur,
non de plauſtro, ſed * in plauſtro. Gl. Tranſegi.
conſcendamus. Vah, nunc mihi libet vivere, po-
ſteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi
cariſſimos olim ſodales. Ev. Ac mihi videor re-
pubeſcere. Po. Quot annos ſupputatis, ex quo Lu-
tetiæ conviximus? Ev. Arbitror, haud pauciores
quadraginta duobus. Pa. Tum videbamur omnes
æquales. Ev. Ita ferme eramus, aut ſi quid erat
diſcriminis, perpuſillum erat. Pa. At nunc quan-
ta inæqualitas! Nam Glycion nihil habet ſenii, &
hujus avus videri queat Polygamus. Ev. Profecto
ſic res habet. Quid rei in cauſſa? Pa. Quid? aut
hic ceſſavit ac reſtitit in curſu, aut ille antevertit.
Ev. Ohe, non ceſſant anni, quantumvis ceſſent ho-
mines. Po. Dic bona fide, Glycion, quot annos
numeras? Gl. Plures quam ducatos. Po. Quot
tandem? Gl. Sexaginta ſex. Ev. O vere * Τιθω-

In plauſtro.] Alludit ad proverb. E plauſtro loqui.

Τιθωνοῦ γῆρας.] Id eſt, Tithoni ſenecta: de longæva ſed florida ſenectute. Vide proverbium.

νὺ γῆρας, quod aiunt. Po. Sed quibus tandem a
tibus remoratus es ſenectutem? Nam neque can
ties adeſt, neque rugoſa cutis: vigent oculi, nite
* utrinque dentium ſeries; color vividus eſt, co
pus ſucculentum. Gl. Dicam artes meas; modo t
viciſſim narres nobis artes tuas, quibus ſenectu
tem acceleraſti. Po. Recipio, me facturum. Di
igitur, quo te contuliſti relicta Lutetia? Gl. Rect
in patriam. Illic commoratus fere annum, diſpice
re cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego re
non leve momentum habere credo ad felicitatem
circumſpiciebam quid cuique ſuccederet, quid fe
cus. Po. Miror, tibi tantum fuiſſe mentis, cum Lu
tetiæ nihil fuerit te nugacius. Gl. Tum * fereba
ætas. Et tamen, ô bone, non heic meo Marte re
omnem geſſi. Po. Mirabar. Gl. Prius quam quid
quam aggrederer, adii quendam è civibus nat
grandem, longo rerum uſu prudentiſſimum, totiuſ
que civitatis teſtimonio probatiſſimum, ac me
quidem judicio etiam feliciſſimum. Ev. Sapiebas
Gl. Hujus uſus conſilio, duxi uxorem. Po. Pul
cre dotatam? Gl. Dote mediocri, ac plane, juxt
proverbium, * τὴν κατ' ἐμαυτόν. Nam & mihi re
erat mediocris. Ea res mihi plane ceſſit ex anim
ſententia. Po. Quot annos tum eras natus? Gl
Viginti ferme duos. Po. O te felicem! Gl. No
totum hoc fortunæ debeo, ne quid erres. Po. Qu
ſic? Gl. Dicam. Alii prius diligunt quam deli-
gant, ego judicio delegi quam diligerem: & tame
hanc magis duxi ad poſteritatem, quam ad volupta-
tem. Cum ea vixi ſuaviſſime annos non plures o-
cto. Po. Reliquit orbum? Gl. Imo ſupereſ
quadriga liberorum; filii duo, filiæ totidem. Po.
Privatusne vivis, an magiſtratu fungeris? Gl. Eſt
mihi munus publicum. poterant contingere majo-
ra verum hoc mihi delegi, quod tantum haberet
dignitatis, ut me vindicaret à contemtu; cæterum
minime moleſtis negotiis obnoxium. Ita nec eſt,
quod

Utrinque.] Id eſt, ſuperne & inferne. Eſt enim gemina ſeries.

Ferebat.] Id eſt, poſtulabat.

Τὴν κατ' ἐμαυτόν.] Id eſt, pro mea ſorte. vide proverbium Pittaci: Æqualem tibi ducito.

uod quiſquam objiciat, me mihi vivere; & eſt un-
e nonnunquam & amicis dem operam. Hoc con-
entus, nihil unquam magis ambii. Verum ſic geſſi
nagiſtratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc
go pulcrius duco, quam ex muneris ſplendore di-
nitatem mutuo ſumere. Ev. Nihil verius. Gl. Sic
nter cives meos conſenui, carus omnibus. Ev. Iſthuc
ero difficillimum eſt, cum non abs re dictum ſit; Qui
neminem habet inimicum, eum nec amicum habere
quenquam: & felicitatis ſemper invidiam eſſe co-
mitem. Gl. Inſignem felicitatem comitari ſolet in-
vidia: mediocritas tuta eſt. Et hoc mihi perpetuum
ſtudium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum in-
commodis compararem. Illam quam Græci vo-
cant * ἀπραξίαν, quantum licuit, amplexus ſum. Nul-
lis negotiis ingeſſi memet; ſed præcipue conti-
nui me ab his, quæ ſine offenſa multorum ſuſcipi
non poterant. Itaque ſi juvandus erit amicus, ſic il-
li benefacio, ut hac de cauſſa nullum mihi parem
inimicum. Et ſi quid ortum fuerit ſimultatis alicun-
de, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut
diſſimulatione patior intermori: à contentione ſem-
per abſtineo: quæ ſi inciderit, malo rei, quam ami-
citiæ facere jacturam. In cæteris * Mitionem quen-
dam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, ſaluto ac
reſaluto benigniter: nullius animo repugno, nullius
inſtitutum aut factum damno, nemini me præfero:
patior ſuum cuique pulchrum eſſe. Quod taceri ve-
lim, nemini credo. Aliorum arcana non ſcrutor; &
ſi quid forte novi, nunquam effutio. De his qui præ-
ſentes non ſunt, aut taceo, aut amice loquor, ac ci-
viliter. Magna pars ſimultatum inter homines na-
ſcitur ex linguæ intemperantia. Alienas ſimultates
nec excito, nec alo; ſed ubicumque datur oportu-
nitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus ha-
ctenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium
meorum alui. Pa. Non ſenſiſti gravem cœlibatum?
Gl. Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita un-
quam uxoris morte; ac vehementer optaſſem, illam

Ἀπραξίαν.] Ἀπραξία eſt otium ſive abſtinentia à negotiis. Hinc verſus proverbialis: Ἀγάπαυσις ἐστι τῶν κακῶν ἀπραξία.

Mitionem.] Ex Adolphis Terentii.

una mecum conſeneſcere, liberiſque communib[us]
frui: ſed quando aliter viſum eſt ſuperis, judicav[i]
ſic magis expedire utrique: neque cauſſam putavi[m]
cur me inani luctu diſcruciarem, præſertim cum [n]
nihil prodeſſet defunctæ. Po. Nunquamne ince[ſ]
ſit libido repetendi matrimonii, præſertim cu[m]
iſtud tibi feliciter ceſſiſſet? Gl. Inceſſit: ſed li-
berorum cauſſa duxeram uxorem, liberorum cau[ſ]-
ſa rurſus non duxi. Po. At miſerum eſt cubare ſo-
lum totas noctes. Gl. Nihil eſt difficile volenti.
Tum cogita, quantas etiam habeat commoditates
cælibatus. Quidam omni ex re decerpunt ſi quid
eſt incommodi. qualis fuiſſe videtur Crates ille,
cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens.
Nimirum his placet iſtud, * Optimum non naſci.
Mihi magis arridet Metrodorus, undequaque de-
cerpens ſi quid ineſt boni. Sic enim fit vita dul-
cior. Et ego ſic induxi animum, ut nihil vehe-
menter vel oderim, vel expetam. Ita fit, ut ſi quid
obtingat boni, non efferar, aut inſoleſcam: ſi quid
decedat, non admodum crucier. Ha. Næ tu phi-
loſophus es, vel ipſo Thalete ſapientior, ſi quidem
iſtud potes. Gl Si quid ægritudinis obortum eſt
animo, ut multa fert hujuſmodi vita mortalium,
protinus ejicio ex animo, ſive ſit ira ex offenſa, ſi-
ve quid aliud indigne factum. Po. At ſunt quæ-
dam injuriæ, quæ vel placidiſſimo moveant ſtoma-
chum; tales ſunt frequenter & famulorum offen-
ſæ. Gl. Nihil ego patior reſidere in animo meo.
Si mederi queam, medeor: ſin minus, ſic cogito,
Quid proderit me ringi re nihilo melius habitura?
Quid multis? Patior, ut hoc mox impetret à me
ratio, quod paulo poſt tempus eſſet impetraturum.
Certe nullus eſt tantus animi dolor, quem patiar
mecum ire cubitum. Ev. Nihil mirum, ſi tu non
ſeneſcis, qui tali ſis animo. Gl. Atque adeo ne
quid reticeam apud amicos, cum primis cavi, ne
quid flagitii committerem, quod vel mihi, vel li-
beris meis probro eſſe poſſet. Nihil enim irrequie-
tius animo ſibi male conſcio. Quod ſi quid culpæ
admiſſum eſt, non eo cubitum prius, quam me Deo
reconciliaro. Veræ tranquillitatis ſeu, ut Græce
dicam,

Optimum non naſci.] Vide proverbium.

icam, *εὐθυμίας fons eſt, bene convenire cum Deo. Nam qui ſic vivunt, his nec homines magnopere nocere poſſunt. Ev. Num quando te cruciat metus mortis? Gl. Nihilo magis quam macerat dies nativitatis. Scio, moriendum: iſta ſolicitudo fortaſſis adimat mihi aliquot vitæ dies, certe nihil poſſit adjicere. Itaque totam hanc curam ſuperis committo: ipſe nihil aliud curo, quam ut bene ſuaviterque vivam. Non poteſt autem ſuaviter, niſi qui bene. Pa. At ego ſeneſcerem tædio, ſi tot annos degerem in eadem urbe, etiamſi Romæ contingat vivere. Gl. Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil: longinquæ vero peregrinationes ut prudentiam addunt fortaſſis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula Geographica, neque paulo plus videre in hiſtoriis, quam ſi viginti totos annos, ad Ulyſſis exemplum, per omneis terras mariaque volitarem. Habeo prædiolum, quod abeſt ab urbe non pluſquam duobus millibus paſſuum: ibi nonnunquam ex urbano fio ruſticus: atque ibi recreatus, redeo novus hoſpes in urbem: nec aliter ſaluto ac ſalutor, quam ſi renavigaſſem ex inſulis nuper inventis. Ev. Non adjuvas valetudinem pharmacis? Gl. Nihil mihi rei cum medicis. Nec incidi venam unquam, nec * devoravi catapotia, nec hauſi potiones. Si quid oboritur * laſſitudinis, moderatione victus, aut ruſticatione, propello malum. Ev. Nihilne tibi cum ſtudiis? Gl. Eſt. Nam in his eſt præcipua vitæ oblectatio: verum his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem ſtudeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad oſtentationem. A cibo ſumto aut paſcor litteratis fabulis, aut lectorem adhibeo: nec unquam incumbo libris ultra horam. tum ſurgo, &, arrepta teſtudine, pauliſper obambulans in cubiculo, vel cantillo; vel repeto mecum quid legerim, &, ſi in promptu eſt congerro, refero. mox ad librũ redeo. Ev. Dic mihi bona fide,

 nul-

Ε᾽υθυμίας] Ε᾽υθυμία eſt animi tranquillitas.

Devoravi catapotia.] Catapotia Græce, trochiſci ſive pilulæ, quas deglutimus.

Laſſitudinis.] Laſſitudo, nulla de cauſa oborta, ſignificat, morbum inſtare, juxta medicos.

nullane ſentis incommoda ſenectutis, quæ feruntu
eſſe plurima? GL. Somnus aliquanto deterior ei
nec perinde tenax memoria, niſi ſi quid infixero
*Liberavi fidem meam. Expoſui vobis magic
artes meas, quibus alo juventutem meam; nunc re
ferat nobis pari fide Polygamus, unde tantum co
legerit ſenii. Po. Equidem nihil celabo tam fido
ſodales. Ev. Narrabis etiam tacituris. Po. Cu
agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicu
ro, noſtis ipſi. Ev. Sane meminimus; ſed arbi
trabamur, te mores eos una cum adoleſcentia Lute
tiæ relicturum. Po. Ex multis quas illic adamaram
unam mecum abduxi domum, eamque gravidam
Ev. In ædes paternas? Po. Recta; ſed mentitus
eam eſſe conjugem cujuſdam amici mei, qui mo
eſſet venturus. GL. Id credidit pater? Po. Im
rem oltecit intra quatriduum. Mox ſæva jurgia. Ne
tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæ
teriſque malis artibus. Quid multis? Cum pate
non faceret objurgandi finem, negans, ſe tales* gal
linas alere velle domi; ac ſubinde minitans abdica
tionem; * verti ſolum, & cum gallina mea gallu
alio demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. Po
Unde res ſuppetebat? Po. Nonnihil furtim daba
mater, ac præterea conflatum eſt æris alieni plus ſa
tis. Ev. Reperiebantur tam fatui, ut tibi crederent
Po. Sunt qui nullis credant libentius. PA. Quid
tandem. Po. Tandem ubi pater ſerio pararet ab
dicationem, interceſſerunt amici, ac bellum hoc
bis legibus compoſuerunt, ut noſtratem uxorem
ducerem, cum Galla divortium facerem. Ev. Erat
uxor? Po. Interceſſerant verba *futuri temporis,
ſed acceſſerat congreſſus præſentis temporis. Ev.

Qui

Liberavi fidem] Id eſt, perſolvi quod debui. Etenim qui promittit, obſtringit fidem ſuam.

Gallinas.] Nam ponunt ova, & obſtrepunt fœminæ

Verti ſolum.] De exulibus proprie dicitur, qui demigrant in aliam regionem.

Futuri temporis.] Alludit ad ſententiam juris conſultorum, quam ſequuntur & Theologi. Si quis dicat puellæ, ducam te. & mox habeat rem cum illa, ratum eſt matrimonium, perinde, quaſi dixiſſet duco te. Hoc reti multi adoleſcentes capiuntur, magno ſuo malo diſcentes hoc ſophiſma.

ui licuit igitur ab illa divertere? Po. Poſt reſci-
im eſt, meæ Gallæ Gallum eſſe maritum, unde
ridem ſe ſubduxerat. Ev. Ergo nunc habes uxo-
em; Po. Non, niſi præter hanc octavam. Ev. O-
tavam? Non ſine augurio dictus es Polygamus.
ortaſſis ſteriles omnes deceſſere. Po. Imo nulla
non reliquit aliquot catulos domi meæ. Ev. Ego
nalim totidem gallinas, quæ mihi ponerent ova do-
ni. Non tædet polygamiæ? Po. Adeo tædet, ut
i hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem
nonam. Imo hoc me male habet, quod non liceat
habere binas, aut ternas, cum unus gallus gallinaceus
tot gallinas poſſideat. Ev. Equidem haud miror,
gallinacee, ſi parum pinguiſti, quodque tantum ſe-
nii tibi collegeris. Nihil enim æque accelerat ſe-
nectutem, quam immodicæ atque intempeſtivæ
compotationes, impotentes amores mulierum, &
ſalacitas immoderata. Sed quis alit familiam? Po.
Ex obitu parentum acceſſit res mediocris, & gnavi-
ter laboratur manibus. Ev. Deſciviſti igitur à litte-
ris? Po. Plane *ab equis, quod ajunt, ad aſinos;
ex *heptatechno factus *monotechnus faber. Ev.
Miſer, toties tibi ferendus erat luctus, toties cœli-
batus? Po. Nunquam vixi cœlebs ultra dies de-
cem, ſemperque nova nupta veterem luctum expu-
lit. Habetis bona fide vitæ meæ ſummam. Atque
utinam Pampirus narret nobis ſuæ quoque vitæ fa-
bulam, qui ſatis belle portat ætatem. Nam, ni fal-
lor, me duobus aut tribus annis eſt grandior. Pa.
Dicam equidem, ſi vobis audire vacat tale ſomnium.
Ev. Imo volupe fuerit audire. Pa. Ubi domum
rediſſem, ſtatim pater ſenex urgere cœpit, ut ali-
quod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæ-
ſtus accederet rei familiari: ac poſt longam conſul-
tationem placuit negotiatio. Po. Miror, hoc vitæ
genus arriſiſſe potiſſimum. Pa. Eram natura ſitiens
cognoſcendi res novas, varias regiones, urbes, lin-
guas, ac mores hominum. Ad id maxime videba-
tur appoſita negotiatio. Quibus ex rebus naſcitur
&

Ab equis ad aſinos.] Id eſt, à melioribus ad deteriora. Vide proverbium.

Heptatechno.] id eſt, ſeptem artium perito.

Monotechnus.] Unius tantum artis peritus.

& prudentia. Po. Sed miſera, videlicet quæ plerunque magnis malis ſit illis emenda. Pa. Sic eſt. Itaque pater numeravit ſortem ſatis amplam, ut * dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auſpicarer. Simulque ambiebatur uxor cum ampliſſima dote, ſed ea forma, quæ vel indotatam commendare poterat. Ev. Succeſſit? Pa. Imo priuſquam redirem domum, periit & ſors & uſura. Ev. Naufragio fortaſſis. Pa. Plane naufragio. Nam impegimus in ſcopulum quavis * Malea periculoſiorem. Ev. In quo mari occurrit iſte ſcopulus, aut quod habet nomen? Pa. Mare non poſſum dicere, ſed ſcopulus plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur alea; quo modo vos Græci nominetis, neſcio. Ev. O te ſtultum! Pa. Imo ſtultior pater, qui tantam ſummam crederet adoleſcenti. Gl. Quid deinde factum eſt? Pa. Nihil actum: ſed cœpi cogitare de ſuſpendio. Gl. Adeon' erat pater implacabilis? Nam res ſarciri poteſt, & venia datur ubique * protopiro; multo magis Pampiro debebatur. Pa. Verum fortaſſe narras. ſed interim miſer excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, ſimul atque cognoverunt hæc auſpicia, renunciarunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditiſſime. Gl. Miſeret me tui. Sed quid interim conſilii tentatum eſt? Pa. Id quod ſolet in rebus deſperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam gurges, nepos, helluo. Quid plura? Serio mecum deliberabam, an ſuſpenderem me, an aliquo conjicerem memet in monaſterium. Ev. Crudele conſilium. Scio utrum elegeris mitius mortis genus. Pa. Imo quod mihi tunc viſum eſt crudelius; adeo mihi diſplicebam totus. Gl. Atqui complures eo ſe dejiciunt, ut ſuavius vivant. Pa. Corraſo viaticulo, furtim me ſubduxi procul à patria. Gl. Quo tandem? Pa. In Hiberniam. illic factus ſum Canonicus ex horum genere, qui extime linei ſunt, intime

Dextro Hercule.] Retulit verba Perſii. Herculi vovebatur decima bonorum pars, ita illo favente putabatur res domeſtica proſperari.

Malea periculoſiorem.] De Malea promontorio naufragiis infami. vide proverbium, Maleam legens.

Protopiro.] Vide proverb. συγγνώμη πρωτοπείρῳ, id eſt, primum experienti ignoſcendum.

me lanei. Gl. Apud Hibernos igitur hibernaſti? Pa. Non, ſed duos menſes apud hos verſatus navigavi in Scotiam. Gl. Quid te offendit apud illos? Pa. Nihil, niſi quod inſtitutum illud mihi videbatur mitius quam pro meritis ejus, qui non uno ſuſpendio dignus erat. Ev. Quid in Scotia deſignatum eſt? Pa. Illic ex lineo factus ſum pelliceus apud Carthuſios. Ev. Homines plane mundo mortuos. Pa. Ita mihi viſum eſt, cum audirem illos canentes. Gl. Quid? canunt etiam mortui? Quot menſes apud illos egiſti Scotos? Pa. Propemodum ſex. Gl. O conſtantiam! Ev. Quid illic offendit? Pa. Quia mihi viſa eſt vita ſegnis ac delicata. Deinde multos illic reperiri non admodum ſani cerebri, ob ſolitudinem, ut arbitror. Mihi parum erat cerebri; verebar ne totum periret. Po. Quo deinde devolaſti? Pa. In Galliam. Illic reperi quoſdam totos pullatos, ex inſtituto divi Benedicti, qui colore veſtis teſtantur ſe lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro ſumma veſte cilicium ferrent reti ſimile. Gl. O gravem corporis macerationem! Pa. Heic egi menſes undecim. Ev. Quid obſtitit, quo minus illic maneres perpetuo? Pa. Quia plus illic reperi cæremoniarum, quam veræ pietatis. Præterea audieram eſſe quoſdam his multo ſanctiores, quos Bernardus ad ſeveriorem diſciplinam revocaſſet, pulla veſte mutata in candidam: apud hos vixi menſes decem. Ev. Heic quid offendebat? Pa. Nihil admodum. Nam hos reperi ſat commodos ſodales. Sed movebat me Græcorum proverbium; * Δεῖ τὰς χελῶνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Itaque decretum erat, aut non eſſe monachum, aut inſigniter eſſe monachum. Acceperam eſſe quoſdam Brigidenſes, homines plane cæleſtes; ad hos me contuli. Ev. Quot menſes illic egiſti? Pa. Biduum, nec id ſane totum. Gl. Uſque adeo placuit hoc vitæ genus? Pa. Non recipiunt, niſi qui mox obſtringat ſe profeſſioni. At ego nondum adeo inſaniebam, ut facile me præberem capiſtro, quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. Gl. Quid deinde?

* Δεῖ τὰς χελῶνας. Vide proverbium; Teſtudines edendæ, aut non.

PA. * Ardebat animus amore ſanctimoniæ, nec uſquam ſatisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quoſdam præferentes crucem. Hoc ſignum mihi protinus arriſit; ſed remorabatur electionem varietas: alii geſtabant albam, alii rubram, alii viridem, alii verſicolorem, alii ſimplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii alia atque alia figura variatam. Ego ne quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas geſſi. Verum ipſa re comperi, longe aliud eſſe circumferre crucem in pallio ſeu tunica, quam in corde. Tandem feſſus inquirendo, ſic mecum cogitabam: ut ſemel omnem ſanctimoniam aſſequar, petam terram ſanctam, ac redibo domum ſanctimonia onuſtus. PO. Num eo profectus es? PA. Maximè. PO. Unde ſuppetebat viaticum. PA. Demiror, iſtud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multo ante percunctatum fuiſſe. Sed noſti proverbium. * Τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. GL. Quam artem circumferebas? PA. Chiromanticam. GL. Ubi eam didiceras? PA. Quid refert? GL. Quo præceptore? PA. Eo, qui nihil non docet, ventre. Prædicebam præterita, futura, præſentia. GL. Et ſciebas? PA. Nihil minus: ſed divinabam audacter, idque tuto, videlicet prius accepto pretio. PO. An ars tam ridicula poterat alere te? PA. Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum eſt ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cum Hieroſolymam adirem, addideram me in comitatum cujuſdam magnatis prædivitis, qui natus annos ſeptuaginta, negabat, ſe æquo animo moriturum, niſi prius adiſſet Hieroſolymam. EV. Ac domi reliquerat uxorem? PA. Atque etiam liberos ſex. EV. O ſenem impie pium! Atque illinc rediſti ſanctus? PA. Vis verum fatear? Aliquanto deterior, quam iveram. EV. Sic, ut audio, excuſſus eſt religionis amor. PA. Imo magis incanduit. Itaque reverſus in Italiam, addixi me militiæ. EV. Itane religionem venabaris in bello? quo quid eſſe poteſt ſceleratius. PA. Erat ſancta militia.

Ardebat.] Metaphora, id eſt, cupidus erat.

Τὸ τέχνιον.] id eſt, artificioſum quævis terra alit. Unde Chiliades.

militia. Ev. Fortaſſis in Turcas. Pa. * Imo ſanctius
quiddam ut tum quidem prædicabant. Ev. Quid-
nam? Pa. Julius ſecundus belligerabatur adverſus
Gallos. Porro militiam mihi commendabat etiam
multarum rerum experientia. Ev. Multarum, ſed
malarum. Pa. Ita poſt comperi. Et tamen heic
durius vixi, quam in monaſteriis. Ev. Quid tum
poſtea? Pa. Jam mihi vacillare cœpit animus, u-
trum ad negotiationem intermiſſam redirem, an re-
ligionem fugientem perſequerer. Interim venit in
mentem, utrumque alteri poſſe conjungi. Ev. Quid?
ut ſimul eſſes & negotiator & monachus? Pa. Quid
ni? Nihil religioſius ordinibus mendicantium: &
tamen nihil ſimilius negotiationi. Volitant per o-
mnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt:
penetrant omneis domos, plebeiorum, nobilium,
atque regum. Ev. At non cauponantur. Pa. Sæ-
pe nobis felicius. Ev. Quod genus ex his delegi-
ſti? Pa. Omnes formas expertus ſum. Ev. Nulla
placuit? Pa. Imo perplacuerant omnes, ſi licuiſſet
ſtatim negotiari. Verum perpendebam, mihi diu ſu-
dandum in choro, priuſquam crederetur mihi nego-
tiatio. Jamque cogitare cœpi de venanda Abbatia:
ſed primum, non omnibus heic favet Delia, & ſæ-
pe longa eſt venatio. Itaque conſumtis hunc in mo-
dum annis octo, cum eſſet nuntiata mors patris,
domum reverſus, ex conſilio matris duxi uxorem,
& ad veterem negotiationem redii. Gl. Dic mihi,
cum tam ſubinde novam veſtem ſumeres, ac velut
in aliud animal transformareris, qui potuiſti ſerva-
re decorum? Pa. Qui minus quam hi qui in eadem
fabula nonnunquam aliam atque aliam ſumunt per-
ſonam? Ev. Dic nobis bona fide, qui nullum vitæ
genus non expertus es, quod omnium maxime pro-
bas? Pa. Non omnibus omnia congruunt: mihi
nullum magis arridet, quam hoc quod ſecutus ſum.
Ev. Multa tamen incommoda habet negotiatio.
Pa. Sic eſt. Sed quando nullum vitæ genus omni-
nanc † Spartam, quæ conti-
bus caret incommodis, Eufebius, qui non
git, orno. Verum nunc ſupereſt Euſebius, qui non
gra-

Imo ſanctius.] Hoc tum jactabant qui Julio ade-rant.

Spartam quæ contigit.] Vide proverbium; Spartam nactus es, hanc orna.

gravabitur apud amicos vitæ ſuæ * ſcenam aliquam explicare. Ev. Imo totam fabulam, ſi videtur, nam habet actus non multos. Gl. Erit magnopere gratum. Ev. Ubi rediſſem in patriam, annum apud me deliberavi, quodnam vitæ genus amplecti vellem; ſimulque me ipſum exploravi, ad quod genus eſſem propenſus aut idoneus. Interim oblata eſt præbenda, quam vocant, ſatis opimi proventus? accepi. Gl. Vulgo male audit hoc vitæ genus. Ev. Mihi, ut ſunt res humanæ, ſatis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem eſſe putatis, ſubito velut è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honeſtas, beneque inſtructas; annuos reditus ſatis amplos, ſodalitium honorificum, deinde templum, ubi, ſi libeat, vaces religioni? Pa. Illic me luxus offendebat, & concubinarum infamia; tum quod plerique iſtius generis odere litteras. Ev. Ego non ſpecto quid agant alii, ſed quid mihi ſit agendum: & melioribus me adjungo, ſi non poſſum alios meliores reddere. Po. In iſto genere vixiſti perpetuo? Ev. Perpetuo, niſi quod interim quatuor annos primum egi Patavii. Po. Quam ob rem? Ev. Hos annos ita partitus ſum, ut ſeſquiannum darem ſtudio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ. Po. Cur id? Ev. Quo melius & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis conſulerem. Nam & concionor nonnunquam pro mea ſapientia. Sic hactenus ſatis tranquille vixi, contentus unico ſacerdotio, nec præterea quidquam ambiens, recuſaturus etiam, ſi offeratur. Pa. Utinam liceret diſcere, quid agant cæteri noſtri ſodales, quibuſcum familiariter viximus! Ev. De nonnullis poſſum commemorare quædam; ſed video, nos non procul abeſſe à civitate: quare, ſi videtur, conveniemus in idem diverſorium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Huguitio auriga.* Unde tam miſeram ſarcinam nactus es, luſce? *Henricus auriga.* Imo quo tu defers iſtud lupanar, ganeo? *Hug.* Debueras iſtos frigidos ſenes alicubi * effundere in urticetum, ut caleſce-

Scenam.] Fabula dividitur in ſcenas. ad id alluſit. Et ſcenam aperit, qui operta patefacit.

Effundere.] Faciunt hoc non raro aurigæ Brabantini vel gratis, nonnunquam conducti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

leſcerent. *Hen.* Imo tu iſtum gregem cura, ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur; nam calent plus ſatis. *Hug.* Non ſoleo præcipitare ſarcinam meam. *Hen.* Non? Atqui nuper vidi te ſex Carthuſienſes dejeciſſe in cænum ſic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim, quaſi re bene geſta, ridebas. *Hug.* Nec injuria; dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant currui meo. *Hen.* At mei ſenes egregie ſublevarunt currum meum per totum iter perpetuo garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hug.* Non ſoles tamen talibus delectari. *Hen.* Sed hi ſeniculi boni ſunt. *Hug.* Qui ſcis? *Hen.* Quia per eos ter bibi per viam cerevifiam inſigniter bonam. *Hug.* Ha ha hæ. Sic tibi boni ſunt.

ΠΤΩΧΟΠΛΟΥΣΙΟΙ.

CONRADUS, BERNARDINUS,
PASTOR, PANDOCHEUS,
UXOR.

Co. Atqui paſtorem decet *hoſpitalitas. PAS. Paſtor ſum ovium; non amo lupos. Co. At non perinde fortaſſis odiſti * lupas. Sed quo tandem merito ſic abhorres à nobis, ut ne tecto quidem digneris? Neque enim te gravabimus cæna. PAS. Dicam, quia ſi conſpiceretis in ædibus meis * gallinam aliquam, aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc ſoletis referre gratiam communicati hoſpitii. Co. Non omnes ſumus iſtiuſmodi. PAS. Sitis cujuſmodi voletis; ego vix ſancto Petro fiderem, ſi tali cultu veniret ad me. Co. Si ita ſtat ſententia, ſaltem indica diverſorium aliud. PAS. Eſt in hoc vico diverſorium publicũ. Co. Quod habet ſignum? PAS. In tabula penſili videbitis canem os inferentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem ſedet lupus. Co. Signum inauſpicatum. PAS. Fruamini,

Hoſpitalitas] Nam à paſcendo dicitur paſtor & à præbendo Græcis parochus.

Lupas.] Jocus eſt ex ambiguo: lupa uxor lupi, & lupa ſcortum.

Gallinam.] Gallinam appellat concubinam; pullos, liberos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ni. Be. Quod genus paſtoris hoc eſt? per illum liceret perire fame. Co. Si non melius paſcit oves, quam nos, oportet eſſe parum obeſas. Be. In malis rebus opus eſt bono conſilio. Quid fiet? Co. Perfricanda frons eſt. Be. Nimirum inutilis eſt pudor, cum urget neceſſitas. Co. Admodum: ſanctus Franciſcus aderit nobis. Be. Pro fortuna. Co. Non exſpectabimus Pandochei reſponſum pro foribus, ſed recta irrumpemus in ipſum vaporarium, nec facile patiemur nos ejici. Be. O facinus impudens! Co. Hoc ſatius, quam noctem agere ſub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in ſacculo, cras reſumturus, ubi videbitur. Be. Scilicet, ſic res ipſa ſuadet. Pan. Quod animantium genus hic video? Co. Servos Dei, filios ſancti Franciſci, vir optime. Pan. An Deus talibus ſervis delectetur, neſcio: ego mihi nolim multos eſſe domi. Co. Quam ob rem? Pan. Quia ad edendum & bibendum plus quam viri eſtis, ad laborandum nec manus habetis, nec pedes. Ohe vos eſtis Filii ſancti Franciſci? Soletis prædicare, eum eſſe virginem, & ille habet tot filios? Co. Spiritus filii ſumus, non carnis. Pan. Infelix genitor ille. Nam quod in vobis peſſimum eſt, animus eſt: corpore nimirum valetis, planeque melius habetis iſta parte, quam expediat nobis, qui alimus uxorem & filias. Co. Tu forte ſuſpicaris, nos eſſe ex eorum genere, qui degenerant à progenitoris inſtituto; nos ſumus Obſervantes. Pan. Ego igitur obſervabo, ne quid adferatis detrimenti. Nam iſtud genus ego odi peſſime. Co. Quam ob rem, te quæſo? Pan. Quia circumfertis dentes, nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hoſpitum mihi eſt ingratiſſimum. Co. At laboramus vobis. Pan. Vultis oſtendam vobis quo modo laboretis? Co. Oſtende. Pan. Inſpicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem concionantem, ſed à tergo anſer, collum profert è cucula. Rurſum videtis lupum abſolventem confeſſum, ſed prominet pars ovis occultatæ ſub veſte. Videtis ſimiam aſſidentem ægroto in veſte Franciſcana; altera manu præfert crucem, alteram habet in crumena ægrotantis. Co. Non inficiamur, hac veſte nonnunquam tegi lupos,
val-

vulpes, ac ſimias; ſed fatemur, etiam ſæpe tegi porcos, canes, equos, leones, ac regulos: quin eadem veſtis tegit multos bonos viros. Veſtis ut neminem reddit meliorem, ita nullum reddit deteriorem. Proinde iniquum eſt, quenquam ex veſte æſtimare: alioqui tua veſtis, qua nonnunquam uteris, eſſet execranda, quæ multos tegit fures, homicidas, veneficos & adulteros. PAN. De veſte cedam, ſi numeretis. CO. Rogabimus Deum pro te. PAN. Ego viciſſim pro vobis, operam opera penſans. CO. Atqui non ab omnibus accipiendum. PAN. Cur vobis religio eſt contingere pecuniam? CO. Quia pugnat cum profeſſione noſtra. PAN. Itidem cum mea profeſſione pugnat admittere gratuitum hoſpitem. CO. At nos cogit regula, non contingere pecuniam. PAN. At mea regula diverſum præcipit. CO. Ubi eſt tua regula? PAN. Lege verſus iſtos:

Hoſpes in hac menſa, fuerint cum viſcera tenſa,
Surgere ne properes, ni prius annumeres.

CO. Nos non erimus tibi ſumtui. PAN. Atqui mihi non ſunt ſumtui, ne quæſtui quidem ſunt. CO. Deus abunde penſabit, ſi quid officii nobis præſtiteris. PAN. Iſtis verbis non alo familiam. CO. Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus moleſti. PAN. Non fert tales homines hoc vaporarium. CO. Itane nos ejicis, fortaſſis hac nocte devorandos à lupis? PAN. * Lupus lupinam non eſt, ut nec canis caninam. CO. Crudelis eſſes, ſi hoc faceres Turcis: qualesquales ſumus, homines ſumus. PAN. Surdo canitis. CO. Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans poſt vaporarium: & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiam ſi parcant lupi. PAN. Sic vixit Adam in paradiſo. CO. Vixit, ſed innocens. PAN. Et ego innocens. CO. Fortaſſis detracta ſyllaba prima. At vide, ſi tu nos nunc extrudis è paradiſo tuo, ne Deus te non recipiat in ſuum. PAN. Bona verba. VX. Mi vir, tot tua malefacta ſaltem hoc beneficio penſa: patere hos hac nocte tecto noſtro uti: ſunt viri boni, ſenties, quæſtum hinc fieri uberiorem poſthac. PAN. Ecce

* *Lupus lupinam.*] Alluſit ad proverbium. Canis caninam non eſt.

Ecce deprecatricem; ſuſpicor convenire inter vos: nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, *viri boni. Vx. Hau: non ita eſt, ſed cogita quoties peccaris alea, temulentia, rixis, pugnis: ſaltem hac eleemoſyna redime tua peccata, ne ejicias hos, quos optaris tibi adeſſe morienti. Scurras & ſanniones recipis ſæpenumero; & hos extrudis? Pan. Unde iſta concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. Vx. Id quidem fiet. Be. Miteſcit, & ſumit induſium lineum, ſpero fore recte. Co. Et menſam inſternunt pueri. Bene habet, quod nulli veniunt hoſpites; alioqui nobis erat exulandum. Be. Feliciter cecidit, quod è proximo oppidulo retulimus nobiſcum laguncul am vini, & agni coxam aſſam: alioqui hic, ut video, ne fænum quidem impartiſſet nobis. Co. Jam accubuere pueri: adjungamus nos in menſæ partem, ſic tamen, ne cui incommodemus. Pan. Vobis imputandum arbitror, quod hodie nullum habeo convivam, præter domeſticos & vos inutiles. Co. Niſi frequenter hoc accidit, imputa nobis. Pan. Frequentius quam vellem. Co. Noli laborare; vivit adhuc Chriſtus, qui non deſeret ſuos. Pan. Audivi vos dici Euangelicos: & Euangelium prohibet per viam circumferri peram aut panes: vos manicas habetis pro pera, ut video: nec panes modo circumfertis, verum etiam vinum, & delicias carnium. Co. Fruere nobiſcum, ſi libet, Pan. Meum vinum, ad iſtud collatum, vappa eſt. Co. Guſta & de carnibus; nobis enim ſupereſt. Pan. O felices mendicos! uxor mea nihil hodie coxit, præter caules & laridum rancidum. Co. Communicemus, ſi videtur, noſtros apparatus. Nam noſtra nihil refert, quibus veſcamur. Pan. Cur igitur non circumfertis caules & vappam? Co. Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt, apud quos hodie pranſi ſumus. Pan. Gratis pranſi? Co. Maxime. Imo gratias etiam egerunt, & abeuntes his *apophoretis onerarunt. Pan. Unde venitis? Co. E Baſilea. Pan. Hui, è tam longinquo? Co. Sic eſt.

Pan.

Viri boni.] Vulgus Gallorum virum bonum appellat, cujus uxor parum eſt pudica.

Apophoretis.] Apophoreta, quæ dantur in fine convivii, ſicut liceat cuique, ſi velit, domum auferre,

PAN. Quod tandem genus hominum eſtis vos, qui ſic oberratis ſine jumento, ſine crumena, ſine famulitio, ſine armis, ſine commeatu? Co. Vides qualecunque veſtigium Euangelicæ vitæ. PAN. Mihi videtur erronum vita, qui vagantur cum reticulo. Co. Tales errones erant Apoſtoli: talis erat & dominus Jeſus. PAN. Noſtis artem chiromanticam? Co. Nihil minus. PAN. Unde igitur ſuppetit victus? Co. Ab eo qui promiſit. PAN. Quis ille? Co. Qui dixit, Nolite eſſe ſoliciti; hæc omnia adjicientur vobis. PAN. Promiſit, ſed quærentibus regnum Dei. Co. Id facimus pro virili. PAN. Apoſtoli clarebant miraculis, ſanabant ægrotos: proinde non mirum illis ubique ſuppetiſſe victum: vos nihil tale poteſtis. Co. Poſſemus, ſi ſimiles eſſemus Apoſtolis, & ſi res poſceret miraculum. At miracula data ſunt ad tempus incredulis; nunc nihil opus, niſi pia vita. Et ſæpe felicius eſt ægrotare quam valere; ſæpe felicius mori, quam vivere. PAN. Quid igitur vos facitis? Co. Quod poſſumus, pro ſua quiſque dote divinitus donata conſolamur, exhortamur, admonemus, corripimus, ubi ſe dederit occaſio: nonnunquam & concionamur, ſicubi comperimus paſtores mutos; ſi non datur prodeſſe, damus operam ne quem lædamus moribus & lingua. PAN. Utinam cras velis nobis concionari! Nam dies eſt apud nos feſtus. Co. Cui divo. PAN. Antonio. Co. Fuit is quidem vir bonus; ſed unde dies feſtus? PAN. Dicam: Abundat hic vicus ſubulcis propter vicinum nemus glandiferum. Et perſuaſum eſt, Antonio delegatam curam ejus pecoris: & ideo colunt illum, ne ſæviat neglectus. Co. Utinam vere colerent illum! PAN. Quo pacto? Co. Sanctiſſime coluit divos, quisquis imitatus eſt. PAN. Totus hic vicus cras perſtrepet compotationibus, ſaltationibus, luſibus, rixis & pugnis. Co. Sic Ethnici quondam colebant Bacchum ſuum. Miror autem, ſi ſic cultus Antonius, non ſævit in homines ipſo pecore ſtultiores. Qualem habetis paſtorem? mutum, ac malum? PAN. Qualis ſit aliis, neſcio; mihi optimus eſt: nam hic potat totos dies: neque quiſquam plures adducit, aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeo demiror, illum nunc abeſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Co. Nos experti ſumus parum commodum. PAN. Quid audio? ſalutaſtis hominem? Co. Ambivimus apud illum hoſpitium; ille non aliter quam lupos abegit à limine, & huc juſſit abire. PAN. Ha, ha, nunc intelligo. Hinc eſt, quod noluit adeſſe, quod ſciret vos heic futuros. Co. Eſtne mutus. PAN. Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario; ac ſtrenue boat in templo: concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus? vos ipſi ſenſiſtis, ut intelligo, non eſſe mutum. Co. Eſtne peritus ſacrarum litterarum? PAN. Ait, ſe peritiſſimum: ſed quidquid talium rerum didicit, didicit in * ſecreta confeſſione, ſicut fas non ſit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in ſumma; Qualis eſt populus, talis eſt ſacerdos, & plane nacta eſt ſuum * patella operculum. Co. Fortaſſe non dabit locum concionaturo. PAN. Dabit, ad me recipio; ſed hac lege, ne quid in illum jaculere, quemadmodum plerique ſoletis. Co. Rei malæ aſſueverunt, qui hoc ſolent: ego clam admoneo paſtorem, ſi quid offendit: quod ſupereſt, epiſcoporum eſt munus. PAN. At tales aves huc raro devolant. Equidem video, vos eſſe viros bonos. Sed quid ſibi vult iſta veſtium varietas? Nam plerique hoc ipſo judicant, vos eſſe malos, quod ſic veſtiamini. Co. Unde id? PAN. Neſcio, niſi quod tales mihi comperiantur. Co. Multi hoc ipſo judicant, nos eſſe ſanctos, quod ſic veſtiamur: peccant utrique; ſed tamen humanius peccant, qui ex veſte bene de nobis ſuſpicantur, quam qui male. PAN. Eſto ſane. Sed quæ tandem utilitas tot diſcriminum? Co. Quid tu cenſes? PAN. Mihi quidem nulla videtur, niſi in pompis, aut in bellis: * in pompis enim circumferuntur variæ perſonæ, ſanctorum, Judæorum, Ethnicorum: has ex diverſo cultu dignoſcimus. In bellis autem hoc præſtaret cultuum varietas, ut ſuum quæque vexillum copiæ ſequerentur, neque fieret ordinum confuſio. Co. Pulcre dicis, & hæc veſtis eſt militaris: alius alium ducem

Secreta confeſſione.] Vulgaris jocus eſt in ignarum.

Patella] Vide proverbium: Dignum patella operculum.

In pompis.] Pompæ ſunt ſpectacula, quæ populo exhibentur. vulgo nunc vocantur proceſſiones, à verbo πέμπω.

cem ſequimur; ſed omnes militamus ſub uno Cæſare Chriſto. Verum in veſte tria ſpectanda ſunt. PAN. Quæ? CO. Neceſſitas, uſus & decorum. Cur ſumimus cibum? PAN. Ne pereamus fame. CO. Sic aliquando ſumenda veſtis, ne pereamus frigore. PAN. Fateor. CO. Hoc melius præſtat hæc veſtis, quam tua: tegit enim & caput, & collum, & ſcapulas, unde plurimum eſt periculi.. Uſus poſtulat varia veſtium genera. Equitaturo convenit brevis, quieſcenti longa; in æſtate tenuis, in hieme denſa. Sunt Romæ, qui ſingulis diebus ter commutant veſtem: mane ſumunt duplicatam pellibus, ſub meridiem accipiunt ſimplicem, rurſus ſub noctem aliquanto craſſiorem. Verum non omnibus ſuppetunt mutatoria: proinde hæc veſtis reperta eſt, una ad plurimos uſus accommoda. PAN. Qui ſic? CO. Si fiat Boreas, aut ſi fervet Sol, adducimus cucullam: ſi calor offendit, demittimus in tergum: ſi quieſcendum eſt, demittimus veſtem: ſi ambulandum, ſubducimus, aut ſuccingimus etiam. PAN. Non peſſime ſapuit, quiſquis hoc invenit. CO. Eſt autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo conſueſcat eſſe paucis contentus: alioqui ſi deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla veſtis inveniri potuit, quæ una tot commoditatibus ſubſerviret. PAN. Aſſentior. CO. Nunc decorum inſpiciamus. Dic mihi bona fide, ſi tu ſumeres uxoris tuæ veſtem, nonne dicerent omnes te facere præter decorum? PAN. Dicerent, me inſanire. CO. Quid tu diceres, ſi illa ſumeret veſtem tuam? PAN. Fortaſſe nihil mali dicerem, ſed contunderem eam * bonis fuſtibus. CO. Atqui nihil refert, qua veſte utaris. PAN. Heic plurimum refert. CO. Nec mirum. Nam & Ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, ſi diverſi ſexus cultum ſumſerint. PAN. Nec injuria. CO. Age, quid ſi ſenex octogenarius ſumeret ſibi veſtitum adoleſcentis quindecim annos nati, aut contra, ſi juvenis ſumeret veſtem ſenis? nonne dicant omnes, rem eſſe * fuſtuario dignam? Aut ſi anus coleretur ad modum adoleſcentulæ, & contra. PAN. Admodum. CO.

 Itidem

Bonis fuſtibus.] Jocus eſt in contrariis, mali & boni.

Fuſtuario.] Id eſt, fuſtigatione,

Itidem, ſi laicus ſumat cultum ſacerdotis, contra ſacerdos laici. PAN. Uterque faceret indecore. Co. Quid ſi privatus ſumeret ornamentum principis, aut ſacerdos privatus Epiſcopi, num faceret indecore? PAN. Scilicet. Co. Quid ſi civis ſumeret cultum militis, plumas, cæteraque ſtultitiæ Thraſonicæ inſignia? PAN. Rideretur. Co. Quid ſi inter milites Anglus geſtaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? PAN. Faceret impudenter. Co. Quid itaque miraris noſtrum hunc cultum? PAN. Quid interſit inter privatum & principem, inter virum ac fœminam, ſcio: quid interſit inter monachum ac non monachum, neſcio. Co. Quid intereſt inter pauperem & divitem? PAN. Fortuna. Co. Et tamen indecorum eſſet, ſi pauper imitaretur cultum divitis. PAN. Verum, ut nunc ferme coluntur divites. Co. Quid inter fatuum & ſapientem? PAN. Aliquanto plus quam inter divitem & tenuem. Co. Nonne moriones aliter veſtiuntur, quam qui ſapiunt? PAN. Neſcio quid vos deceat, attamen veſter cultus non multum abeſt ab illorum cultu, ſi quis addat auriculas & tintinnabula. Co. Hoc plane deeſt: & ſumus hujus mundi moriones, ſi modo vere ſumus quod profitemur. PAN. Quid vos ſitis, neſcio: illud ſcio, multos eſſe moriones, geſtantes auriculas & tintinnabula, qui plus ſapiant iis, qui geſtant pilea *ſuffulta pellibus, *epomides, reliquaque ſapientum inſignia. Itaque mihi ſtultiſſimum videtur, ſapientiam profiteri veſte potius quam ipſa re. Vidi quendam plusquam morionem, qui geſtabat veſtem uſque ad talos demiſſam, epomidem Magiſtri noſtri: aderat & vultus, qui videri poſſet gravis Theologi: diſputabat apud omneis non ſine ſpecie gravitatis: magnatibus autem non minus erat jucundus, quam quivis alius morio, cum ſtultitiæ genere ſuperaret omneis. Co. Quid igitur tu poſtulas?

ut

Suffulta pellibus.] Hoc apud Germanos aliquot doctores juris, in Hiſpania Theologi inſigniuntur flocco albo in ſummo pileo. Lovanii pileo violaceo, & epomide, quæ imponitur humeris, nulli uſui futura, niſi ut ſignificet magiſtrum noſtrum.

Epomides.] Epomis cucullæ genus, quæ ſuffulta ſimiliter pellibus aut ſerico, Magiſtris noſtris ab humeris dependet.

ut princeps qui ridet morionem, commutet cum illo veſtem? PAN. Fortaſſis hoc poſtularet aliquando decorum, quod tu proponis, ſi libeat repræſentare veſte quidquid eſt in animo. CO. Urges tu quidem, ſed tamen arbitror, non ſine cauſſa veſtem ſuam additam morionibus. PAN. Ob quam? CO. Ne lædantur à quoquam, ſi quid imprudenter dixerint, aut fecerint. PAN. Non dicam interim, quod iſta res quosvis irritat potius ad lædendum, adeo ut frequenter è ſtultis fiant inſani. Nec video cur, cum bos cornupeta, qui occiderit hominem, aut canis, aut ſus, qui occiderit infantem, afficiantur ſupplicio; morio qui ſceleratiora commiſerit, præſidio ſtultitiæ ſinatur vivere: illud expeto, cur vos diſtinguamini cultu à cæteris? Nam ſi quævis cauſſa ſufficit ad diverſum cultum, oporteret piſtorem aliter veſtiri quam piſcatorem, calcearium aliter quam veſtiarium; aliter pharmacopolam quam *œnopolam, aliter aurigam quam nautam. Vos, ſi ſacerdotes eſtis, cur ſecus veſtimini quam reliqui ſacerdotes? Si laici, cur à nobis differtis? CO. Olim monachi nihil aliud eramus, quam purior pars laicorum: & hoc intererat inter monachum & alium laicum, quod nunc intereſt inter frugalem & probum virum, ſuis manibus alentem familiam, & inter *ſnap-hanum ex prædationum reditu jactantem ſeſe: poſt Romanus Pontifex addidit nobis ſuos honores: veſtis ex nobis nacta eſt dignitatem, quæ nunc nec laicorum eſt, nec ſacerdotum, ſed tamen hujus, qualisqualis eſt, non puduit aliquando Cardinales & ſummos Pontifices. PAN. At tandem decorum illud unde ſumitur? CO. Nonnunquam ex ipſa rerum natura, nonnunquam ex conſuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes abſurdum, ſi quis tergore bubulo ſic veſtiretur, ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? PAN. Ridiculum ſane. CO. Rurſum ſi quis veſtem haberet, quæ faciem ac manus tegeret, pudenda oſtenderet? PAN. Multo abſurdius. CO. Ob id no-

Oenopolam.] Oenopola, qui vendit vinum.

Snap-hanum.] Sic Germani vocant prædonum genus ſubito ex arcibus adorientium viatorem, mitigato vocabulo.

notati ſunt ab Ethnicis quoque ſcriptoribus, qui *multitia ſumerent fœminis etiam indecora. Verecundius enim eſt, nudum eſſe, qualem te offendimus in vaporario, quam uti veſte pellucente. PAN. Ego puto, totum hoc de cultu pendere à conſuetudine ac perſuaſione mortalium. CO. Qui ſic? PAN. Non multi ſunt dies, quod heic diverſati ſunt, qui ſe prædicarent peragraſſe varias regiones nuper inventas, & quas in priſcorum coſmographorum picturis deſideramus. Hi ſe narrabant perveniſſe ad inſulam quandam cœli temperatiſſimi, ubi ſummi dedecoris loco habebatur tegere corpus. CO. Iſti fortaſſis belluarum ritu vivebant. PAN. Imo, ut aiebant, humaniſſimam agebant vitam. Degebant ſub rege; eum comitabantur ad opus mane, non amplius quam horam, etiam ſingulis diebus. CO. Quid operis faciebant? PAN. Evellebant radicum genus, quod illis tritici loco eſt, & tritico tum gratius tum ſalubrius: quo peracto redeunt ad ſuum quiſque negotium, & quod cujuſque libitum eſt animo, faciunt. Sancte educant liberos, vitant & puniunt flagitia, ſed nullum acerbius quam adulterium. CO. Quo ſupplicio? PAN. Fœminis ignoſcitur; datur hoc ſexui: cæterum viris adulterii convictis hæc pœna eſt, ut per omnem vitam in publicum prodeant membro pudendo velo obtecto. CO. O grave ſupplicium! PAN. Atque conſuetudo perſuaſit illis, hoc eſſe quovis ſupplicio gravius. CO. Ubi contemplor quid poſſit perſuaſio, propemodum aſſentior tibi. Etenim ſi quis vellet furem, aut homicidam afficere extrema ignominia, nonne ſatis eſſet, ſi præcideret illi interulam ſupra nates; ſi partes pudendas turpiter prominentes lupinis pellibus conveſtiret, caligas diverſis coloribus variegaret; veſtem, quæ thoracem tegit ac brachia, totam conſcinderet, veluti rete faciens è veſte; ſcapulas & pectus nudaret; barbam partim demeteret novacula, partim demitteret, partim intorqueret; capillos tonderet, adderet pileum undique ſectum, cum ingenti faſciculo plumarum; ac ſic juberet prodire in publicum? Nonne magis traduceret hominem, quam

ſi

Multitia.] Multitium veſtis pellucida mulierum proprie, *Iuvenalis:* Quum tu multitia ſumas.

ſi morionis cucullam adderet cum auriculis prælongis ac tintinnabulis? Et tamen ſic ultro ſeſe ornant milites, ac ſibi placent: & reperiunt quibus hoc pulcrum videatur, cum nihil poſſit eſſe inſanius. PAN. Imo non deſunt honeſti cives, qui hoc pro viribus æmulentur. CO. Atqui ſi quis nunc conetur Indorum æmulari cultum qui plumis avium veſtiuntur, nonne pueris omnibus videretur inſanire? PAN. Prorſus. CO. Atqui quod nos miramur, etiam longe inſanius eſt illo. Proinde ut verum eſt, nihil eſſe tam abſurdum quod non commendet aſſuetudo: ita negari non poteſt, in veſtibus eſſe quoddam decorum, quod apud ſanos & cordatos ſemper decorum eſt: ac rurſus indecorum, quod apud omneis qui ſapiunt, indecorum videri debet. Quis enim non ridet, quoties videt fœminas onuſtas longa veſtis *coronide, quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? Quanquam hoc non pudet imitari quoſdam Cardinales dumtaxat in palliis. Et tamen res eſt adeo violenta, conſuetudo, ut non ſit huic aut illi liberum mutare quod receptum eſt. PAN. Satis de conſuetudine. Sed dic tu mihi quid ſentias, utrum exiſtimes ſatius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? CO. Equidem arbitror ſimplicius & Chriſtianius, non æſtimari quemquam ex cultu, modo ſit honeſtus ac decorus. PAN. Cur igitur vos non abjicitis cucullas? CO. Cur Apoſtoli non ſtatim veſcebantur cibis quibuſlibet? PAN. Neſcio: dic tu. CO. Quoniam obſtabat invicta conſuetudo. Quod enim penitus infixum eſt animis hominum, multoque uſu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, ſubito tolli ſine magna pernicie tranquillitatis humanæ non poteſt: ſed ita paullatim ſubmovendum eſt, quemadmodum ille revulſit pilos * caudæ equinæ. PAN. Tolerarem, ſi monachorum omnium eſſet unus cultus: tot diſcrimina quis ferat? CO. Hoc malum uſus invexit, qui nihil non invehit. Benedictus non commentus eſt novum cultum, ſed is quo tum utebatur cum ſuis, erat cultus laici ſimplicis ac probi. Nec Franciſcus,

Coronide.] Quam nunc caudam vocant.

Cauda equinæ.] Id eſt, paulatim. Vide proverbium, Caudæ equinæ pilos vellere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ciſcus, invenit novam formam, ſed hæc erat veſtis pauperum ac ruſticorum. Poſteriores additis quibuſdam verterunt rem in ſuperſtitionem. Nonne videmus & hodie quaſdam anus tenentes ſui ſeculi cultum, qui magis eſt diverſus à cultu horum temporum, quam meus cultus abeſt à tuo? PAN. Videmus. CO. Itaque cum hunc cultum vides, vides reliquias priſci ſeculi. PAN. Ergo nihil habet aliud ſanctimoniæ cultus veſter? CO. Nihil prorſus. PAN. Quidam jactant, iſtos cultus præmonſtratos divinitus à diva Virgine matre. CO. Iſta ſunt hominum ſomnia. PAN. Sunt qui deſperent ſe poſſe à morbo revaleſcere, ni veſtiantur cultu Dominicano: imo, qui ne ſepeliri quidem velint, niſi in veſte Franciſcana. CO. Iſta qui ſuadent, aut captatores ſunt, aut fatui: qui credunt, ſuperſtitioſi. Deus non minus dignoſcit nebulonem in veſte Franciſcana, quam in militari. PAN. At minor eſt plumarum varietas in avibus, quam in vobis cultus. CO. An non itaque pulcrum eſt imitari naturam? ſed pulcrius vincere. PAN. Utinam vinceretis & roſtrorum varietate! CO. Sed age, varietati quoque patrocinabor, ſi pateris. Nonne aliter veſtitur Hiſpanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? PAN. ſcilicet CO. Et in eadem regione quanta varietas veſtium, etiam in ejuſdem ſexus, ætatis, & ordinis hominibus? Quanto alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. PAN. Credo. CO. Hinc nata eſt & noſtra varietas. Dominicus ſumpſit cultum à probis agricolis ejus Hiſpaniæ partis, in qua vixit: Benedictus à ruſticis ejus Italiæ partis, in qua vixit: Franciſcus ab agricolis diverſæ partis: atque item de cæteris. PAN. Proinde quantum video, vos nihilo eſtis ſanctiores nobis, niſi ſanctius vixeritis. CO. Imo pejores vobis, qui parum pie viventes, gravius offendamus animos ſimplicium. PAN. Eſt igitur aliqua ſpes de nobis, qui nec patronum habemus, nec cultum, nec regulam, nec profeſſionem? CO. Habes, ô bone. vide ut ſerves: quære * à ſuſceptoribus tuis, quid profeſ-

ſus

A ſuſceptoribus.] Quos nunc patrinos ac matrinos vocant, qui ſpondent pro pueris baptizatis.]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſus ſis in baptiſmo, quam veſtem illic acceperis. Et humanam regulam deſideras, qui regulam Euangelicam profeſſus ſis? Deſideras hominem patronum, qui patronum habeas Jeſum Chriſtum? Cum duceres uxorem, nihil profeſſus es? Cogita quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ; & ſenties te plus habere ſarcinæ, quam ſi Franciſci regulam profeſſus eſſes. PAN. Credisne, ullum Pandocheum ingredi cælum? Co. Quid ni? PAN. Multa fiunt, ac dicuntur in hac domo, quæ parum reſpondent Euangelio. Co. Quæ? PAN. Alius bibit plus ſatis, alius obſcœne loquitur, quidam rixantur, quidam obtrectant: denique an cætera ſint caſta, neſcio. Co. His occurrendum eſt, quantum potes: ſi non potes, certe ne alas quæſtus cauſſa; hæc mala, neve accerſas. PAN. Nonnunquam parum bonæ fidei ſum in vino. Co. Qui ſic? PAN. Ubi ſenſero illos plus ſatis incaleſcere, largiter aquam admiſceo. Co. Iſtud quidem levius eſt, quam ſi quibuslibet vendas vinum periculoſis medicamentis infectum. PAN. Dic mihi ſerio, quot dies fuiſti in hoc itinere? Co. Menſem ferme. PAN. Quis interim vos curat? Co. Nonne bene curantur, qui habent uxorem, liberos, parentes, & cognatos? PAN. Sæpenumero. Co. Tu non habes niſi unam uxorem, nos centum: tu non niſi unicum patrem, nos centum: tu non niſi unicam domum, nos centum: tu non niſi paucos liberos, nos innumeros; tu non niſi paucos cognatos, nos infinitos. PAN. Quî ſic? Co. Quia latius ſe porrigit cognatio ſpiritus, quam carnis. Et ita nobis pollicitus eſt Chriſtus, & experimur verum quod pollicitus eſt. PAN. Næ tu mihi præbuiſti ſat lepidum convivam: emoriar, niſi malim hanc confabulationem, quam paſtoris mei compotationem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et, ſi poſt hac continget te hac facere iter, ſcito tibi heic paratum locum. Co. Quid ſi alii veniant? PAN. Non erunt ingrati, modo tui ſimiles. Co. Meliores uti ſpero. PAN. Verum inter tam multos malos quomodo dignoſcam bonos? Co. * Dicam paucis, ſed in aurem. PAN. Dic. Co. PAN. Meminero? & faciam.

Dicam paucis.] Simili joco Reuchlinus claudit opus de verbo mirifico.

Abbatis & Eruditæ.

* ANTRONIUS, MAGDALIA.

AN. Quam heic ego ſuppellectilem video? MA. An non elegantem? AN. Neſcio quam elegantem, certe parum decoram & puellæ, & matronæ. MA. Quam ob rem? AN. Quia librorum plena ſunt omnia. MA. Tu tantus natu, tum abbas, & aulicus, nunquam vidiſti libros in ædibus heroïnarum? AN. Vidi, ſed Gallice ſcriptos: heic video Græcos, & Latinos. MA. An ſoli Gallice ſcripti libri docent ſapientiam? AN. Sed decet hoc heroïnas, ut habeant quo delectent otium. MA. An ſolis * heroïnis licet ſapere, & ſuaviter vivere? AN. Male connectis, ſapere & ſuaviter vivere: non eſt muliebre ſapere: heroïnarum eſt ſuaviter vivere. MA Nonne omnium eſt bene vivere? AN. Opinor. MA. Qui poteſt autem ſuaviter vivere, qui non vivat bene? AN. Imo qui poteſt ſuaviter vivere, qui vivat bene? MA. Ergo tu probas eos, qui vivunt male, modo ſuaviter? AN. Arbitror, illos bene vivere qui vivunt ſuaviter. MA. Sed iſta ſuavitas unde proficiſcitur? è rebus extrariis, an ex animo? AN. E rebus extrariis. MA. O ſubtilem abbatem, ſed craſſum philoſophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris ſuavitatem? AN. Somno, conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecunia, honoribus. MA. Verum, ſi iſtis rebus Deus addiderit ſapientiam, num vives ſuaviter? AN. Quid appellas ſapientiam? MA. Hoc eſt, ſi intelligeres, hominem non eſſe felicem, niſi bonis animi; opes, honores, genus, neque feliciorem reddere, neque meliorem. AN. Valeat iſta quidem ſapientia. MA. Quid ſi mihi ſuavius ſit legere bonum auctorem, quam tibi venari, potare, aut ludere aleam? non videbor tibi ſuaviter vivere? AN. Ego non viverem. MA. Non quæro, quid tibi ſit ſuaviſſimum, ſed quid deberet eſſe ſuave. AN. Ego nolim meos monachos frequentes eſſe in libris. MA. At meus maritus hoc maxime probat. Sed quam ob rem tandem non probas hoc in monachis tuis? AN. Quoniam experior illos

Antronius.] Alludit ad proverbium: Antronius aſinus.

Heroinis.] Heroinas appellat potentes aulicas, quaſi ſemideas.

illos minus morigeros: reſponſant ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petro, ex Paulo. MA. Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? AN. Quid illi doceant, neſcio: ſed tamen non amo monachum reſponſatorem: neque velim quenquam meorum plus ſapere, quam ego ſapiam. MA. Iſtud ita vitari poſſit, ſi tu des operam, ut quam plurimum ſapias. AN. Non eſt otium. MA. Qui ſic? AN. Quia non vacat. MA. Non vacat ſapere? AN. Non. MA. Quid obſtat? AN. Prolixæ preces, cura rei domeſticæ, venatus, equi, cultus aulæ. MA. Itane iſta tibi ſunt potiora ſapientia? AN. Nobis ſic uſu venit. MA. Jam illud mihi dicito, ſi quis Jupiter hanc poteſtatem tibi daret, ut poſſis & monachos tuos, & te ipſum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, te ipſum in equum? AN. Nequaquam. MA. Atqui ſic vitares, ne quis plus te uno ſaperet. AN. Mea non magni referret, quod genus animantis eſſent monachi, modo ipſe eſſem homo. MA. An hominem eſſe cenſes, qui nec ſapiat, nec velit ſapere? AN. Mihi ſapio. MA. Et ſibi ſapiunt ſues. AN. Videre mihi ſophiſtria quæpiam, ita argutaris. MA. Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc diſplicet ſupellex? AN. Quia fuſus & colus ſunt arma muliebria. MA. Nonne matronæ eſt, adminiſtrare rem domeſticam, erudire liberos? AN. Eſt. MA. An rem tantam exiſtimas adminiſtrari poſſe ſine ſapientia? AN. Non arbitror. MA. At hanc ſapientiam docent me libri. AN. Ego domi habeo ſexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo. MA. Bene itaque proſpectum eſt monachis illis. AN. Feram libros, non vero Latinos. MA. Quapropter? AN. Quia non convenit ea lingua fœminis. MA. Exſpecto cauſſam. AN. Quia parum facit ad tuendam illarum pudicitiam. MA. Ergo nugaciſſimis fabulis pleni libri Gallice ſcripti faciunt ad pudicitiam? AN. Aliud eſt. MA. Dic iſtud, quidquid eſt, aperte. AN. Tutiores ſunt à ſacerdotibus, ſi neſciant Latine. MA. Imo iſthinc minimum eſt periculi veſtra opera. Quandoquidem hoc agitis ſedulo, ne ſciatis Latine. AN. Vulgus ita ſentit, quia rarum & inſolitum eſt, fœminam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſcire Latine. Ma. Quid mihi citas vulgum, peſſimum bene gerendæ rei auctorem? Quid mihi conſuetudinem, omnium malarum rerum magiſtram? Optimis aſſueſcendum: ita fiet ſolitum, quod erat inſolitum: & ſuave fiet, quod erat inſuave: fiet decorum, quod videbatur indecorum. An. Audio. Ma. Nonne decorum eſt, fœminam in Germania natam diſcere Gallice? An. Maxime. Ma. Quam ob rem? An. Ut loquatur cum his, qui ſciunt Gallice. Ma. Et mihi putas indecorum, ſi diſcam Latine, ut quotidie confabuler cum tot auctoribus, tam facundis, tam eruditis, tam ſapientibus, tam fidis conſultoribus? An. Libri adimunt multum cerebri fœminis, cum alioqui parum illis ſuperſit. Ma. Quantum vobis ſuperſit neſcio, certe mihi quantulumcunque eſt, malim in bonis ſtudiis conſumere, quam in precibus ſine mente dictis, in pernoctibus conviviis, in exhauriendis capacibus pateris. An. Librorum familiaritas parit inſaniam. Ma. An colloquia combibonum, ſcurrarum & ſannionum tibi non pariunt inſaniam? An. Imo depellunt tædium. Ma. Qui fiat igitur, ut tam amœni confabulones mihi pariant inſaniam? An. Sic ajunt. Ma. At aliud ipſa loquitur res. Quanto plures videmus, quibus immodica potatio & intempeſtiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus pepererunt inſaniam? An. Ego ſane nollem uxorem doctam. Ma. At ego mihi gratulor, cui contigerit maritus tui diſſimilis. Nam & illum mihi, & me illi cariorem reddit eruditio. An. Immenſis laboribus comparatur eruditio, ac poſt moriendum eſt. Ma. Dic mihi, vir egregie, ſi cras tibi moriendum eſſet, utrum malles mori ſtultior an ſapientior? An. Si citra laborem contingeret ſapientia. Ma. Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita: & tamen quidquid paratum eſt, quantisvis laboribus comparatum eſt, heic relinquendum eſt. cur pigeat nos in re omnium pretioſiſſima ſumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque vitam comitatur? An. Frequenter audivi vulgo dici, fœminam ſapientem, bis ſtultam eſſe. Ma. Iſthuc quidem dici ſolet, ſed à ſtultis. Fœmina quæ vere ſapit, non videtur ſibi ſapere; contra, quæ, cum nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

hil ſapiat, ſibi videtur ſapere, ea demum bis ſtulta eſt. AN. Neſcio quomodo fit, ut quemadmodum * clitellæ non conveniunt bovi, ita nec litteræ mulieri. MA. Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi, quam mitra aſino, aut ſui. Quid ſentis de Virgine matre? AN. Optime. MA. Nonne verſabatur in libris? AN. Verſabatur; at non in iſtis. MA. Quid igitur legebat? AN. Horas canonicas. MA. Ad quem uſum? AN. * Ordinis Benedictini. MA. Sit ita ſane. Quid Paula & Euſtochium? nonne verſabantur in ſacris libris? AN. Verum iſtuc nunc rarum eſt. MA. Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim Principes & Cæſares eruditione non minus quam imperio præminebant. Neque tamen uſque adeo rarum eſt, quam tu putas: ſunt in Hiſpania, ſunt in Italia non paucæ mulieres adprime nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: ſunt in Anglia Moricæ, ſunt in Germania Bilibaldicæ & Blaurericæ. Quod niſi caveritis vos, res eo tandem evadet, ut nos præſideamus in ſcholis Theologicis, ut concionemur in templis; occupabimus mitras veſtras. AN. Iſta Deus avertat. MA. Imo veſtrum erit hoc avertere. Quod ſi pergetis ut cœpiſtis, citius anſeres concionaturi ſint, quam vos multos paſtores ferant. Videtis jam inverti mundi ſcenam; aut deponenda eſt perſona, aut agendæ ſunt ſuæ cuique partes. AN. Unde incidi in hanc fœminam? Si quando viſes nos, ego te ſuavius accipiam. MA. Quibus modis? AN. Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. MA. Mihi quidem jam nunc ridere libet.

Clitellæ.] Vide proverbium: Bos clitellas.

Ordinis Benedictini.] Ridicule, quum Benedictus nondum eſſet natus.

Epithalamium Petri Ægidii.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ.

AL. DEum immortalem! quod ego novum ſpectaculum heic video? BA. Aut tu vides quod nuſquam eſt, aut mei parum proſpiciunt oculi. AL. Atqui mirum ſpectaculum eſt & amabile. BA. Enecas: dic, ubi vides? AL. Ad lævam in hoc colle nemoroſo. BA. Collem video. AL. Non vides

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

des puellarum chorum? BA. Quid tibi venit in mentem, ut nos ad iſtum modum ludos facias? Ego ne muſcam quidem puellam uſquam conſpicor. AL. Tace: prodeunt è nemore. Papæ, qui nitor, quæ gratia! non humanum eſt hoc ſpectaculum. BA. Quæ hunc agitant * intemperiæ? AL. Agnoſco; novem ſunt Muſæ, cum tribus Gratiis: demiror quid agant? nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes ſunt redimitæ lauro; & ſuum quæque gerit organum. Porro Gratiæ quam amabiliter ſibi hærent! quam decet nullo adſtricta cingulo veſtis, ac liberis diffluens laciniis! BA. At ego nunquam audivi quenquam magis delirantem, quam te. AL. Imo neminem vidiſti me feliciorem. BA. Cur heic ſolus habes oculos? AL. Quia non bibiſti ex fonte Muſarum: nam his ſolis conſpicuæ ſunt Muſæ. BA. Ego affatim hauſi è fonte Scoti. AL. Non ille fons eſt Muſarum, ſed lacus ranarum. BA. Non potes efficere, ut & ipſe videam hoc ſpectaculi? AL. Poſſem, ſi quidem adeſſet laurus: nam liquor è fonte limpido, ramo lauri adſperſus, oculos reddit hujuſmodi ſpectaculorum perſpicaces. BA. Ecce laurus: ecce fonticulus. AL. Commodum profecto. BA. Aſperge. AL. Intende: videsne? BA. Quantum antea. Aſperge rurſus. AL. Jamne vides? BA. Tantundem. Aſperge copioſius. AL. Jam vides, opinor. BA. Imo vix te video. AL. Miſer, quam penitus oculos tuos obſedit * τὸ σκότος! Hæc ars vel aurigæ daret oculos. Verum non eſt quod crucieris: præſtiterit fortaſſe non videre, ne tali præmio videas Muſas, quali * Actæon vidit Dianam. Periculum enim eſſet, ne te vertant in * hiſtricem, aut aprum ſilveſtrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modo ne obſtrepas. Jam huc deflectunt viam: occurramus. * Χαίρετε τρισπόθητοι θεαί. MY. * Καὶ σὺ

μάλα

Intemperiæ.] Id eſt, furiæ.

Τὸ σκότος.] Id eſt, tenebræ. alluſum eſt ad Scoti nomen.

Actæon.] Actæon quum caſu vidiſſet Dianam nudam, verſus eſt in cervum.

Hiſtricem.] Hiſtrix ſpinoſum animal, quod ſpinas ejaculatur.

Χαίρετε.] Id eſt, Avete, optatiſſimæ Deæ.

Καὶ σὺ] Id eſt, Et tu multum ſalve, Muſarum amator.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

μάλα Χαῖρε, φιλόμουσε. AL. Quid vellicas? BA. Non præſtas quod promiſeras. AL. An non audis. BA. Audio, ſed velut aſinus lyram. AL. Loquar igitur Latine. Quonam eſt iter tam cultis, tamque alacribus? Num inviſitis Lovanienſium Academiam? MV. Bona verba. AL. Quam ob rem? MV. Quis nunc illic nobis locus, ubi tot porci obgrunniunt, obrudunt aſini, * obblactiunt cameli, obſtrepunt graculi, obgarriunt picæ? AL. Atqui ſunt & illic quibus veſtrum numen eſt venerandum. MV. Scimus; eoque poſt annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta ſeculorum * periodus diem illum fatalem advexit. Erit enim qui illic nobis amœnum exſtruet domicilium, vel templum potius, quo vix alibi magnificentius ac ſanctius. AL. Non eſt fas ſcire quisnam tantum decus invecturus ſit noſtræ ditioni? MV. Tibi fas eſt, noſtrorum ſacrorum * myſtæ. Non dubium eſt, quin tibi notum ſit toto orbe celebre Buslidianorum nomen. AL. Heroicum genus nominaſti, & ornandis ſummorum principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciſcum Buſlidium Beſontinæ eccleſiæ præſulem, qui unus non unum * Neſtorem præſtitit Philippo maximi Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus eſt, patri? MV. O felices nos, niſi fata virum illum terris invidiſſent! Quantus erat ille * Mecœnas honeſtorum ſtudiorum, quam candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiaque virum, & Hieronymum. AL. Hieronymum novimus, omni litterarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. MV. Nec eum fata longævum eſſe patientur, tametſi nemo dignior eſt immortalitate. AL. Unde iſta noſtis? MV. Apollo nobis denarravit. AL. Quænam eſt iſta fatorum invidia, ut optima quæque protinus ſubducant? MV. Id quidem non eſt hujus temporis philoſophari. ſed Hieronymus heic ſumma cum laude moriens, uni-

Obblactiunt.] Blactire proprie camelorum eſt.

Periodus.] Circuitus.

Myſtæ.] Qui ſacris initiati ſunt, à verbo μυέω, quod ipſum à ſilentio dictum.

Neſtorem.] Proprium per antonomaſiam, pro appellativo: id eſt, eloquentem.

Mecœnas.] Eadem figura.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

univerſas opes ſuas deſtinabit inſtituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditiſſimi viri profitebuntur. Ea res magnum ornamentum adjungeret & ſtudiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter verſabimur Lovanii. AL. Quo nunc igitur eſt iter? MV. Antverpiam. AL. Muſæ & Gratiæ ad mercatum? MV. Nequaquam; imo ad nuptias. AL. Quid virginibus cum nuptiis? MV. Ad tales nuptias non eſt indecorum ire virgines. AL. Quas igitur nuptias narras? MV. Sanctas, puras, caſtas. ad quas non puderet ipſam adire Palladem; & arbitror adfuturam. AL. Non eſt fas ſcire ſponſi nomen & ſponſæ? MA. Arbitror tibi non ignotum eſſe candidiſſimum illum juvenem & omnibus politioris literaturæ deliciis expolitiſſimum, Petrum Ægidium. AL. Gemmam nominaſti, non hominem. MV. Ei nubet Cornelia, virguncula vel ipſo digna Apolline. AL. Ille quidem veſtri cultor eximius à teneris annis fuit. MV. Huic igitur canemus epithalamium. AL. Et ſaltabunt Gratiæ? MV. Non modo ſaltabunt, verum etiam duo candidiſſima pectora indiſſolubilibus mutuæ benevolentiæ nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos poſſit incidere vel iræ, vel tædii. Illa perpetuum nihil audiet, niſi, Mea lux: ille viciſſim nihil, niſi, Anime mi. Atque huic jucunditati ne ſenectus quidem quidquam detrahet, imo potius adjunget aliquid. AL. Demirarer, ſi, qui ſic vivunt, poſſint ſeneſcere. MV. Recte mones: nam maturitas erit potius, quam ſenectus. AL. Atqui novi permultos, quibus intra menſes treis, iſtæ verborum blanditiæ longe in diverſum verſæ ſunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant diſci & quadrulæ: Maritus pro, Anime mi, audiebat, Fungus, Lagena, Spongia; uxor, Scropha, * Acco, Vomica. MV. Vera prædicas: ſed iſtiuſmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant; heic perpetuo morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. AL. Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. MV. Tam raras virtutes rara decet felicitas. AL. Quid? coibunt nuptiæ abſque Junone & Venere? MV. Juno quidem

Acco.] Mulier ob ſtultitiam nobilis.

Vomica.] Ulcus ſic appellamus nobis moleſtos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dem non aderit, rixoſa Dea, & cui raro bene convenit cum ſuo Jove. Ne Venus quidem * illa terreſtris & ebrioſa, verum altera illa cœleſtis, quæ conciliat formas animorum. AL. Proinde ſterile matrimonium mihi narras. MV. Nequaquam; imo feliciſſime fœcundum. AL. Quid illa cœleſtis gignit, niſi animos? MV. Imo addit & corpora, ſed ipſis animis morigera, perinde quaſi gemmeo * myrothecio indas opobalſamum. AL. Ubinam eſt ea? MV. En tibi procul adventat. AL. Video: Deum immortalem, qui fulgor, quæ formæ majeſtas! ad hanc quidem altera Venus invenuſta eſt. MV. Vides quam modeſti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi, quibus altera dementat animos mortalium, ſed oculatiſſimi: nec habent inſanas faces, ſed ignes placidiſſimos; nec habent plumbeas cuſpides, quibus immittunt odium amantis, ac miſeros animos amore non mutuo diſcruciant. AL. Plane matrem referunt: O felicem illam domum, & ſuperis egregie caram! Cæterum licetne audire epithalamium carmen, quod illi deſtinaſtis? MV. Imo rogamus, ut libeat audire.

Clio.

Candida laurigero nubit Cornelia Petro.
Auſpiciis adſint numina dextra bonis.

Melpomene.

Contingat illis turturum concordia,
Corniculæ vivacitas.

Thalia.

Ille caritate * Gracchum Tiberium præceſſerit,
Qui ſuæ vitam antepoſuit conjugis Corneliæ.

Euterpe.

Illa caritate ſuperet * conjugem Admeti ducis,
Quæ volens mortem mariti morte mutavit ſua.

 Terpſi-

Illa terreſtris.] Alluſit ad hoc quod Socrates apud *Platonem* facit duas Veneres & duos Cupidines.

Myrothecion.] Vaſculum unguentarium.

Gracchum.] Lege *Plutarchum* in Gracchis, ſtatim in principio.

Conjugem Admeti.] Alceſten. De hac extat tragœdia Euripidis. Meminit & *Valerius Max.* lib. 3. c. 6. Atque ibidem de Plancio & Horeſtilla. Rurſus ibidem de Portia Catonis filia Bruti uxore.

Terpſichore.

Ille non flagret leviore flamma,
Attamen fato meliore, quam olim
Plancius raptæ ſociæ gravatus
Eſſe ſuperſtes.

Erato.

Illa non flagret leviore flamma,
Attamen longe meliore fato,
Caſta quam ſanctum deamavit olim
Porcia Brutum.

Calliope.

Sponſum moribus undiquaque ſanctis
Nec Naſica probatus antecellat.

Vrania.

Uxor moribus undiquaque caſtis
Vincat * Sulpitiam Paterculanam.

Polyhymnia.

Laudetur ſimili prole puerpera,
Accreſcat domui res ſimul & decus,
Sed livore vacet, ſi fieri poteſt,
Factis egregiis debita gloria.

AL. Prorſus inviderem illi Petro Ægidio, niſi tantus eſſet hominis candor, ut ipſe nemini poſſit invidere. MV. Sed jam tempus eſt, ut cœptum carpamus iter. AL. Nunquid eſt quod interim velitis renuntiari Lovanium? MV. Ut noſtro nomine ſalutes amicos omnes candidos, ac noſtri ſtudioſos, ſed præ cæteris vetuſtiſſimum noſtri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium, & Joannem Borſalum. AL. Id quidem fiet diligenter: Quid cæteris? MV. Dicam in aurem. AL. * Res non eſt magni ſumtus: itaque fiet quam primum.

Sulpitia.] Sulpitia Paterculi filia, uxor Fulvii Flacci, quæ ob pudicitiam è centum matronis lecta fuit ad dedicandum Romæ Veneris ſimulacrum. Meminit T. Livius.

Res non eſt magni ſumtus.] Videtur hoc dictum in aurem, ut ſuſpendant ſeſe.

Exorciſmus, ſive Spectrum.

THOMAS, ANSELMUS.

TH. Quid eſt bonæ rei, quod tecum rides tam ſuaviter, quaſi theſaurum nactus ſis? AN. Non procul aberrat à ſcopo tua divinatio.

TH,

TH. At non imparties ſodali quidquid iſtuc eſt boni? AN. Imo jam dudum optabam mihi dari quempiam, in cujus ſinum effunderem hoc meum gaudium. TH. Age igitur, imparti. AN. Audivi modo fabulam lepidiſſimam, quam jures eſſe comicum figmentum, niſi mihi locus, perſonæ, totaque res eſſet tam nota, quam tu notus es mihi. TH. Audire geſtio. AN. Noſtine Polum Fauni generum? TH. Maxime. AN. Is eſt & auctor, & actor hujus fabulæ. TH. Facile crediderim. Nam ille vel abſque perſona poſſit quamvis agere fabulam. AN. Sic eſt. Noſti, opinor, & prædium quod habet non ita procul à Londino? TH. Phy! non ſemel illic compotavimus. AN. Agnoſcis igitur viam utrinque arboribus pari digeſtis intervallo ſeptam. TH. Ad lævam ædium partem, altero fere baliſtæ jactu. AN. Tenes. Alterum viæ latus habet alveum ſiccum, dumis ac vepribus obſitum: è ponticulo iter eſt in apertam planiciem. TH. Memini. AN. Jam pridem vagabatur rumor, ac fabula per ejus loci ruſticos, juxta ponticulum hunc obverſari ſpectrum quoddam, cujus ſubinde exaudirentur miſerandi ejulatus: ſuſpicabantur, animam eſſe cujuſpiam, quæ diris cruciatibus torqueretur. TH. Quis auctor erat iſtius rumoris? AN. Quis, niſi Polus? Hoc proœmium præſtruxerat ſuæ fabulæ. TH. Quid iſti venit in mentem, ut iſta confingeret? AN. Neſcio; niſi quia ſic eſt hominis ingenium; gaudet hujuſmodi commentis ludere ſtultitiam populi. Dicam quid nuper deſignarit hujus generis. Simul equitabamus aliquam multi Richemondam, inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mire ſerenum, nec ulla uſquam nubecula ſuffuſcatum. Ibi Polus, intentis in cœlum oculis, ſignavit totam faciem ac ſcapulas imagine crucis; & vultu ad ſtuporem compoſito, ita ſecum: Deum immortalem, quid ego video? Rogantibus qui proxime equitabant, quid videret, rurſus obſignans ſe majore cruce: Avertat, inquit, clementiſſimus Deus hoc oſtentum. Cum inſtarent aviditate cognoſcendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonſtrans cœli locum, Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, cauda in circulum retor-

ta? Cum negarent, ſe videre, atque ille juſſiſſet oculos intenderent, ac locum ſubinde commonſtraret, tandem unus quiſpiam, ne videretur parum oculatus, affirmavit, ſe quoque videre. Hunc imitatus eſt unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam eſſet perſpicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaſerat, tale portentum apparuiſſe. Mirum autem, quantum famа popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui, quid ſibi vellet oſtentum, interpretarentur ſerio. Horum ſtultitia ille, qui commentus fuerat argumentum, magna cum voluptate fruebatur. TH. Agnoſco hominis ingenium. Sed redi ad ſpectrum. AN. Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam ſacerdos, ex eorum genere quibus non ſatis eſt appellari Latine regulares, * niſi Græce cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is ſibi non vulgariter videbatur ſapere, præſertim in rebus ſacris. TH. Intelligo; repertus eſt actor fabulæ. AN. Super cœnam ortus eſt ſermo de rumore ſpectri. Cum Polus ſentiret, Fauno rumorem hunc non ſolum auditum eſſe, verum etiam creditum, cœpit hominem obteſtari, vir doctus ac pius ſuccurreret animulæ tam dira patienti: & ſi quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miſerum ejulatum: adjunge tibi quem voles comitem: ita & tutior audies, & certius. TH. Quid deinde? AN. Cœna peracta Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans, cum jam tenebræ ſuſtuliſſent certum de rebus judicium, tandem audit miſerandos gemitus: hos Polus artifex mire effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id olla fictili: quo vox è cavo reddita lugubrius quiddam ſonaret. TH. Hæc fabula, ut video, vincit * phaſma Menandri. AN. Magis iſtuc dices, ſi totam audieris. Faunus domum ſe recepit, narrare cu-

Niſi Græce.] Ludit: alioqui Canonici non dicuntur à regula, ſed è præbenda, quam nunc vocant. Nam canon aliquando eſt certus cibi potuſve modus, qui dabatur militibus.

Phaſma.] Id eſt, apparitio. Nomen eſt fabulæ, in qua puella potiebatur amatore, ficta apparitione Deæ, cui fiebant ſacra. Vide Donatum in prologum Eunuchi,

upiens quid audiſſet. Polus alia via compendiaria am anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo, quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quo res eſſet admirabilior. TH. Poterat interim Polus tenere riſum? AN. Illene? Vultum habet in manu. Dixiſſes, rem ſerio agi. Tandem Faunus, vehementer obteſtante Polo, ſuſcepit negotium exorciſmi, ac totam eam noctem agit inſomnem, dum diſpicit quibus modis rem aggrederetur tuto: nam ſibi quoque miſere metuebat. Primum itaque congeſti ſunt exorciſmi efficaciſſimi, & additi novi nonnulli per viſcera beatæ Mariæ, per oſſa beatæ Werenfridæ. Deinde delectus eſt locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus eſt circulus ſatis amplus, qui crebras haberet cruces, variaſque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum eſt vas ingens, plenum aquæ conſecratæ. Addita eſt in collum ſacra ſtola, quam vocant, unde pendebat initium Euangelii ſecundum Joannem. In loculis habebat cerulam, à Romano pontifice quotannis conſecrari ſolitam, quæ vulgo dicitur Agnus Dei. His armis olim ſe muniebant adverſus noxios dæmones, prius quam illis Franciſci cuculla cœpit eſſe formidabilis. Hæc omnia procurata ſunt, ne, ſi ſpiritus malus eſſet, impetum faceret in exorciſtam. Nec tamen auſus eſt ſe ſolum huic circulo committere: ſed decretum eſt, adhibendum eſſe ſacerdotem alterum. Ibi Polus metuens, ne, ſi naſutior adjunctus fuiſſet, proderetur fabulæ myſterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit: ſic enim poſtulabat actio fabulæ; & erat is qui à tali udo non abhorreret. Poſtridie rebus omnibus rite præparatis, ſub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui præceſſerat, è vepreto gemit miſerabiliter. Faunus auſpicatur exorciſmum. Interim Polus clam per tenebras ſubducit ſe in villam proximam. Illinc adducit aliam perſonam fabulæ: nec enim poterat niſi per multos agi. TH. Quid faciunt? AN. Conſcendunt equos nigros, ignem occultum ſecum ferunt. Ubi non procul abeſſent à circulo, ignem oſtentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. TH. Quantum ope-

ræ ſumſit Polus ille, ut falleret! AN. Sic eſt homo. Verum ea res propemodum peſſime ceſſerat illis. TH. Qui ſic? AN. Nam equi ſubito prolato igne conſternati, parum abfuit quin & ſe præcipitarent, & ſeſſores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum eſt in colloquium, Polus velut ignarus omnium, rogat quid eſſet actum. Ibi Faunus narrat, ſibi conſpectos duos terminos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus ſpirantes ignem; qui tentaſſent ingredi circulum, verum efficacibus verbis abactos in malam rem. His rebus cum accreviſſet animus Fauno, poſtero die ſummo cum apparatu rediit in circulum: cumque diu multis obteſtationibus provocaſſet ſpectrum, Polus rurſum cum collega ſuo procul oſtendit ſeſe ex equis atris horrendo fremitu, quaſi cuperent irrumpere in circulum. TH. Nihil habebant ignis? AN. Nihil; nam id male ceſſerat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque ſe proripit, velut abacti exorciſmis Fauni, ſacerdotem utrumque, una cum vaſe quod habebant aquæ ſacræ plenum, provolvunt in terram. TH. Hoc præmii tulit pro ſua actione parochus? AN. Tulit: & tamen maluit hoc perpeti, quam deſerere cœptam fabulam. His ita geſtis, ubi reditum eſt ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus, quanto fuiſſet in periculo, & quam fortiter utrumque cacodæmonem ſuis verbis profligaſſet: jamque certam conceperat fiduciam, nullum eſſe tam noxium aut impudentem dæmonem, qui poſſet in circulum irrumpere. TH. Faunus ille non multum abeſt à fatuo. AN. Nihil adhuc audiſti. Hucuſque progreſſa fabula, commodum ſupervenit Poli gener: nam ejus filiam duxerat natu maximam; juvenis, ut ſcis, ingenio mire feſtivo. TH. Scio nec abhorrens ab hujuſmodi jocis. AN. Abhorrens? Nullum ille * vadimonium non deſereret, ſi talis vel ſpectanda, vel agenda eſſet fabula. Huic ſocer rem omnem denarrat; atque illi delegat partes, ut animam agat. Sumit ornatum, ac lubens; convolvit
ſe

Vadimonium.] Id eſt, rem quamlibet ſeriam. Vide Chiliades.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſelinteo, quemadmodum apud nos ſolent funera: habet prunam vivam in teſta, quæ per linteum reddebat ſpeciem incendii. Sub noctem itum eſt ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorciſmos omnes. Tandem procul inter vepretum oſtendit ſeſe anima, ſubinde oſtentans ignem, ac miſere ſuſpirans. Hanc cum Faunus obteſtaretur, ut eloqueretur quiſnam eſſet, ſubito proſiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis; fictoque fremitu, Nihil, inquit, tibi juris eſt in hanc animam; mea eſt: ac ſubinde procurrit uſque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorciſtam; moxque velut ſubmotus verbis exorciſmi, & vi aquæ ſacræ, quam illi multam aſperſit, retroceſſit. Tandem abacto * pædagogo dæmone, naſcitur dialogiſmus Fauni cum anima. Percunctanti, & obteſtanti, reſpondit ſe eſſe animam hominis Chriſtiani. Rogata, quo nomine vocaretur, reſpondit; Faunus: Faunus, inquit, idem mihi nomen eſt. Jamque ex communi nomine res cœpit illi magis eſſe cordi, ut Faunus Faunum liberaret. Cum Faunus multa percunctaretur; ne diutina confabulatio proderet fucum, ſubducebat ſeſe anima, negans ſibi fas eſſe diutius colloqui, quod tempus urgeret, quo cogeretur abire, quo liberet dæmoni; pollicita tamen eſt ſeſe poſtridie rediturum hora qua fas eſſet. Rurſus convenitur in ædibus Poli, qui * choragus erat fabulæ. Ibi denarrat exorciſta quid eſſet geſtum, nonnulla etiam admentiens, quæ ſibi tamen perſuadebat eſſe vera. Adeo favebat negotio quod agebatur. Jam hoc compertum erat, ſcilicet, animam eſſe Chriſtianam, quæ ſub inclementiſſimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum in exorciſmo proximo ridiculum quiddam accidit. TH. Obſecro, quidnam? AN. Cum Faunus evocaſſet animam, Polus qui dæmonem agebat, prorſus ſic aſſiliit, quaſi intra circulum irrupturus: cumque con-

Pædagogo.] Qui ſervabat animam, nec ab ea diſcedebat. Sic *Terentius* Phædriam vocat puellæ pædagogum.

Choragus.] Qui producit ac reducit perſonas in fabulis, quaſi præfectus fabulæ.

contra Faunus pugnaret exorciſmis, multamque vim aquæ aſpergeret, tandem exclamat dæmon, ſe ne pili quidem facere iſta omnia: Rem, inquit, habuiſti cum puella; mei juris es. Id cum Polus joco diceret, tamen forte fortuna verum dixiſſe viſus eſt: nam exorciſta hoc dicto tactus, ilico recepit ſe in centrum circuli, & neſcio quid immuſſavit in aurem parocho. Id Polus ſentiens, recepit ſeſe; ne quid audiret, quod audire fas non eſſet. TH. Sane Polus religioſum ac verecundum agebat dæmonem. AN. Sic eſt. reprehendi poterat actio, quod parum meminiſſet decori. Exaudivit tamen parochi vocem, indicentis ſatisfactionem. TH. Quam? AN. Ut ter diceret precationem dominicam. ex hoc conjiciebat, illum ter habuiſſe rem eadem nocte. TH. Hoc ſane regularis ille præter regulam. AN. Homines ſunt, & lapſus erat humanus. TH. Perge. quid deinde factum? AN. Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem. At ille jam timidior refugiebat. Fefelliſti me, inquiens: ſi ſapuiſſem, non monuiſſem te. Perſuaſum eſt hoc multis, quæ ſemel ſacerdoti confeſſus ſis, prorſus abolita eſſe è memoria dæmonis, ne poſſit opprobrare. TH. Jocum plane ridiculum narras, AN. Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum eſt cum anima. Summa huc evaſit. Roganti exorciſtæ, num qua via poſſet à cruciatu liberari; reſpondit illa, poſſe, ſi pecunia, quam reliquiſſet fraude partam, reſtitueretur. Ibi Faunus, Quid, inquit, ſi per bonos viros diſpenſaretur in pios uſus? Reſpondit, & hoc profuturum. Heic exhilaratus exorciſta, ſumma diligentia percunctatus eſt, quanta eſſet ſumma. Illa dixit, ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, ſed procul diſſitum, ubi theſaurus heic defoſſus eſſet. Præſcripſit in quos uſus vellet impendi. TH. In quos? AN. Ut tres ſuſciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret ſalutatum Jacobum Compoſtellanum, tertius oſcularetur pectinem Jeſu, qui eſt Treveris. Deinde per aliquot monaſteria magna vis pſalteriorum, ac miſſarum perageretur. Quod ſupereſſet, ipſe pro ſuo arbitratu diſpen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

diſpenſaret. Jam totus erat in theſauro Fauni animus; illum toto pectore devorarat. TH. Vulgaris morbus eſt, quanquam hoc nomine peculiariter male audiunt ſacerdotes. AN. Ubi nihil eſſet omiſſum, quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorciſta ſubmonitus à Polo, cœpit animam de curioſis artibus percunctari, de alcumiſtica, deque magia. Et ad hæc anima quædam reſpondit pro tempore, cæterum pollicita, ſe plura indicaturam, ſimul atque illius opera liberata fuiſſet à pædagogo dæmone. Sit hic, ſi videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique ſerio prædicare rem prodigioſam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis; polliceri monaſteriis magnifica quædam: & omnino nihil jam humile loquebatur. Addit locum, reperit ſigna, non auſus tamen eſt effodere theſaurum, quod anima injeciſſet ſcrupulum, ingenti periculo facturum, ſi prius, quam eſſent peractæ miſſæ, theſaurus attingeretur. Jam multis naſutioribus ſubolebat fucus. Cum tamen ille nuſquam non deprædicaret ſuam ſtultitiam, clam admonitus eſt ab amicis, præſertim ab Abbate ſuo, ne qui hactenus habitus eſſet vir prudens, nunc diverſum de ſe ſpecimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quo minus crederet, rem eſſe ſeriam: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter ſpectra & malos genios nihil ſomniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipſam faciem, quæ ſic pallebat, ſic erat extenuata, ſic dejecta, ut larvam eſſe diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio ſuccurſum fuiſſet. TH. Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. AN. Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujuſmodi techmam commenti ſunt. Effinxerunt epiſtolam raris litteris deſcriptam; idque non in chartis vulgaribus, ſed in his, in quibus aurifices reponunt bracteas auri, ſubrubentibus, ut ſcis, luto. Epiſtolæ ſententia hæc erat: Faunus dudum captivus nunc liber, Fauno liberatori ſuo optimo ſalutem æternam. Non eſt, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres; reſpexit Deus animi tui piam voluntatem; & illius merito me liberavit à ſuppliciis: ego

 nunc

nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud divum Auguſtinum, qui proximus eſt Apoſtolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias coram. Interim cura ut vivas ſuaviter. Datum è cœlo empyreo, Idibus Septembribus, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo octavo, ſub ſigillo annuli mei. Hæc epiſtola clam poſita eſt in altari, ubi facturus erat rem divinam Faunus. Ea peracta ſubornatus eſt, qui eum ſubmoneret de re, quaſi caſu deprehenſa. Nunc eam circumfert epiſtolam, & oſtentat ceu rem ſacram: nihilque credit certius, quam eam è cœlo perlatam ab angelo. TH. Iſtud non eſt liberaſſe hominem inſania, ſed mutaſſe inſaniæ genus. AN. Sic eſt profecto, niſi quod nunc inſanit ſuavius. TH. Ante hac non ſoleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de ſpectris, ſed poſthac multo minus tribuam: ſuſpicor enim ab hominibus credulis, & Fauni ſimilibus, multa pro veris prodita litteris, quæ ſimili artificio ſunt adſimulata. AN. Ego pleraque hujus generis eſſe credo.

Alcumiſtica.

PHILECOUS, * LALUS.

PH. QUid eſt novæ rei, quod ſic Lalus apud ſeſe ridet, ac pene in cachinnos ſolvitur, ſubinde ſignans ſe cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve multum, amiciſſime Lale. Videre mihi admodum felix. LA. Atqui felicior ero, ſi te impartiam hoc gaudio. PH. Fac igitur quam primum me bees. LA. Noſti Balbinum? PH. Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? LA. Sic eſt, ut dicis; ſed nullus eſt mortalium, qui ſapit omnibus horis, aut qui ſit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi; jam olim inſanit in artem, quam vocant alcumiſticam. PH. Haud tu quidem nævum narras, ſed inſignem morbum. LA. Utcunque eſt, ille toties deluſus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirifice paſſus eſt ſibi dari verba. PH. Quo pacto? LA. Adiit illum ſacerdos quidam: ſalutavit honorifice: mox ſic exorſus eſt: Doctiſſime Balbine, mirabere fortaſſis,

Lalus.] Loquax, Philecous, avidus audiendi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

taſſis, quod ignotus ſic interpellem te, quem ſcio nunquam non ſanctiſſimis ſtudiis occupatiſſimum. Annuit Balbinus; qui mos eſt illi; nam verborum eſt mire parcus. PH. Prudentiæ narras argumentum. LA. Verum alter prudentior ſic pergit. Ignoſces tamen huic meæ importunitati, ſi cognoris cauſſam, cur te adierim. Dic, inquit Balbinus; ſed paucis, ſi potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctiſſime, eſſe varia mortalium fata: ego neſcio, utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim ſi meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulcre felix: ſi ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino ut rem conferret in compendium: Finiam, inquit, doctiſſime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum, cui totum hoc negotium ſic notum eſt, ut nulli notius. PH. Rhetorem mihi depingis, non alcumiſtam. LA. Mox audies alcumiſtam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maxime expetendam diſcerem: illam, inquam, totius philoſophiæ medullam alcumiſticam. Ad nomen alcumiſtices non nihil experrectus eſt Balbinus, geſtu duntaxat: cæterum gemitu juſſit ut pergeret. Tum ille: Sed ô me miſerum, inquit, qui non inciderim in eam viam, quam oportuit. Cum Balbinus rogaſſet, quaſnam vias diceret: Scis, inquit, optime, (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctiſſimum?) duplicem eſſe hujus artis viam: alteram, quæ dicitur longatio: alteram, quæ dicitur curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in longationem incidere. Balbino ſciſcitante, quod eſſet diſcrimen viarum: Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui ſciam hæc omnia ſic eſſe nota, ut nulli notiora. Itaque ſupplex huc ad te accurri, ut miſertus noſtri, digneris impartire nobis viam illam feliciſſimam curtationis. Quo peritior es hujus artis, hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ita te Jeſus Chriſtus ſemper majoribus locupletet dotibus. Cum hic non faceret obteſtandi finem, Balbinus fateri coactus eſt, ſe prorſus ignorare, quid eſſet longatio aut curtatio: jubet exponat ipſe vim harum

rum vocum. Tum ille: Quanquam, inquit, ſcio, me loqui peritiori; tamen, quando ita jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum ſpecies: altera, quæ brevior eſt, ſed pluſculum habet periculi: altera, quæ longior eſt, ſed eadem tutior. Ego mihi videor infelix qui hactenus ſudarim in ea via, quæ meo animo non arridet; neque quenquam nanciſci potui, qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immiſit in mentem, ut te adirem, virum non minus pium quam doctum. Doctrina tibi præſtat, ut facile poſſis dare quod peto: pietas commovebit, ut velis opitulari fratri, cujus ſalus tibi in manu eſt. Ne longum faciam, cum hujuſmodi ſermonibus veterator ille amoviſſet à ſe ſuſpicionem fuci; fidemque feciſſet, ſibi viam alteram eſſe perſpectiſſimam; jampridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans ſibi, Valeat, inquit, illa curtatio, cujus ego ne nomen quidem unquam audivi, tantum abeſt ut teneam: dic mihi bona fide, longationem tenes exacte? Phy, inquit ille; ad unguem; ſed diſplicet longitudo. Cum Balbinus rogaſſet, quantum temporis requireretur: Nimium, inquit; totus pene annus; ſed interim tutiſſima eſt. Ne labora, inquit Balbinus, etiamſi toto biennio ſit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos, ut negotium aggrederentur clam in ædibus Balbini: hac lege, ut ille ſuppeditaret operam, Balbinus ſumtum; lucrum ex æquo ac bono divideretur: quanquam impoſtor modeſtus ultro totum lucrum, quod proveniſſet, Balbino deferebat. utrinque juratum eſt de ſilentio, quod faciunt qui myſteriis initiantur. Jam ilico numeratur pecunia, unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquaque quæ ad inſtruendam officinam pertinent. Ibi noſter alcumiſta ſuaviter in ſcorta, aleam & compotationes * decoquit eam pecuniam. Ph. Hoc nimirum eſt * vertere rerum ſpe-

Decoquit.] Decoquere eſt nequiter profundere. Inde decoctores.

Vertere rerum ſpecies.] Nam id profitentur alcumiſtæ. Qui profundit, in id vertit, quo fruitur.

ſpecies. LA. Urgente Balbino, ut rem aggrederetur: An non tenes, inquit, illud, Dimidium facti, qui bene cœpit, habet? Magnum eſt, bene præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Heic rurſus erat opus novo auro, velut illecebra venturi auri. Siquidem ut piſcis non capitur abſque eſca, ita aurum alcumiſtis non provenit, niſi pars auri admiſceatur. Interea Balbinus totus erat in ſupputationibus: ſubducebat enim, ſi uncia pareret quindecim, quantum eſſet lucri rediturum ex unciis bis mille: tantum enim decreverat inſumere. Cum hanc quoque pecuniam decoxiſſet alcumiſta, jamque menſem unum atque alterum multum operæ ſimulaſſet circa folles & carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium; primum obmutuit: urgenti tandem reſpondit, Sicut ſolent res præclaræ, quæ ſemper difficiles habent aditus. Cauſſabatur erratum in emendis carbonibus: quernos enim emerat, cum abiegnis eſſet opus, aut colurnis. Ibi perierant aurei centum. nec eo ſegnius reditum eſt ad aleam. Data nova pecunia, mutati carbones. Jamque majore ſtudio res cœpta eſt, quam antea; quemadmodum in bello milites, ſi quid ſecus accidit, quam vellent, virtute ſarciunt. Cum menſes jam aliquot ferbuiſſet officina, & exſpectaretur fœtus aureus, ac ne mica quidem auri eſſet in vaſis, (jam enim & illud omne decoxerat alcumiſta) inventa eſt alia cauſſatio, nimirum vitra, quibus uſus fuerat, non fuiſſe temperata ſicut oportuit. Etenim * ut non ex quovis ligno Mercurius fingitur, ita non quibuslibet vitreis conficitur aurum. Quo plus erat impenſum, hoc minus libebat deſiſtere. PH. * Sic ſolent aleatores; quaſi non multo ſatius ſit, hoc perdere, quam totum. LA. Sic eſt. Dejerabat alcumiſta, nunquam ſibi ſic impoſitum fuiſſe: nunc errore deprehenſo cætera fore tutiſſima, & hoc diſpendii magno cum fœnore ſarturum ſeſe. Mutatis vitreis tertia inſtaurata eſt officina. Admonebat alcumiſta, rem felicius

Ut non ex quovis.] Simile proverbiale.

Sic ſolent.] Juxta illud poëtæ: Sic ne perdideris, non ceſſat perdere luſor: Et revocat cupidas alea ſæpe manus.

licius ſucceſſeram, ſi Virgini matri, quæ, ut ſcis, Paraliis colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim eſſe ſacram, nec abſque favore numinum rem proſpere geri. Id conſilium vehementer placuit Balbino homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem, quin perageret rem divinam. Suſcepit religioſam profectionem alcumiſta, nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reverſus domum, nunciat, ſibi ſummam eſſe ſpem, negotium ex animi ſententia ſucceſſurum, adeo divam virginem votis ſuis viſam annuere. Ubi multo jam tempore ſudatum eſſet, ac ne mica quidem auri naſceretur uſquam, expoſtulanti Balbino reſpondit, ſibi nihil unquam tale accidiſſe in vita, toties artem experto; nec ſatis poſſe conjectare quid eſſet in cauſa. Quum diu divinatum eſſet, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermiſiſſet audire ſacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant: nam nihil ſuccedere his omiſſis. Ibi impoſtor, rem, inquit, acu tetigiſti. Me miſerum, ſemel atque iterum id admiſſum eſt per oblivionem, & nuper à prolixo convivio ſurgens, oblitus ſum dicere ſalutationem Virginis. Tum Balbinus, Non mirum, inquit, ſi res tanta non ſuccedit. Recipit artifex ſe pro prætermiſſis ſacris duobus duodecim auditurum, & pro unica ſalutatione decem repoſiturum. Cum alcumiſtam prodigum ſubinde defeciſſet pecunia, nec ſuppeterent petendi cauſſæ, tandem hanc technam commentus eſt, rediit domum admodum exanimatus: ac voce lamentabili, Perii, inquit, funditus, Balbine, perii; actum eſt de capite meo. Obſtupuit Balbinus: & tanti mali cauſſam avebat cognoſcere. Subodorati ſunt, inquit, aulici quod egimus; nec aliud exſpecto, quam ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam ſerio Balbinus. Nam ſcis, *apud nos capitale eſſe, ſi quis alcumiſticam exerceat abſque principis permiſſu. Pergit ille: Non, inquit, metuo mortem; utinam illa con-

Apud nos.] *Plin.* lib. 40. cap. 1. refert, Britannos mire inſaniſſe in magiam, uſque ad ipſius ætatem. Sunt adhuc qui in alcumiſtica parum ſobrii ſunt: quanquam lex capitalis appoſita eſt.

contingat! metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc eſſet: Rapiar, inquit, aliquo in turrim: illic per omnem vitam cogar his laborare, quibus non libet. An ulla mors eſt, quæ non potior eſſe debeat, quam talis vita? Ibi res ventilata eſt conſultatione. Balbinus, quoniam callebat artem Rhetoricam, pulſavit omnes ſtatus, ſi qua periculum vitari poſſet. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios ſatellites res ſparſa eſt: & habent argumenta, quæ dilui non poſſint. Ne defendi quidem factum poterat ob legem manifeſtam. Cum multis in medium adductis, nihil videretur firmi præſidii, tandem alcumiſta, cui jam opus erat præſenti pecunia: Nos, inquit, Balbine, lentis conſiliis agimus; atqui res poſcit præſens remedium. Jam arbitror adfuturos, qui me abripiant in malam rem. Denique cum nihil occurreret Balbino, tandem alcumiſta, Nec mihi quidquam occurrit, inquit, nec quidquam ſupereſſe video, niſi ut fortiter peream: niſi forte hoc placet, quod unum ſupereſt, utile magis quam honeſtum, niſi quod durum eſt telum neceſſitas. Scis, inquit, hoc hominum genus avidum eſſe pecuniæ; eoque facilius corrumpi poſſe, ut ſileant. Quamvis durum ſit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res ſunt, nihil video melius. Idem viſum eſt Balbino, ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret ſilentium. PH. Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. LA. Imo in re honeſta citius dentem extudiſſes ab eo, quam nummum. Sic proſpectum eſt alcumiſtæ, cui nihil erat periculi: niſi quod non haberet quod daret amicæ. PH. Demiror, Balbino in tantum nihil eſſe naſi. LA. Heic dumtaxat naſo caret, in cæteris naſutiſſimus. Rurſum nova pecunia inſtruitur fornax, ſed præmiſſa ad Virginem matrem precatiuncula, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum, illo nunc hoc, nunc illud cauſſante, luditur opera, & perit impenſa. Interim exſtitit caſus quidam ridiculus. PH. Quiſnam? LA. Alcumiſta furtivam conſuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus concepta ſuſpicione cœpit hominem obſervare. Tandem cum illi nunciatum eſſet, ſacrificum eſſe in cubiculo, præter exſpecta-

tio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tionem rediit domum, pulſat oſtium. PH. Quid facturus homini? LA. Quid? nihil ſuave: aut occiſurus erat, aut exſecturus. Ubi maritus inſtans minitaretur ſe vi effracturum oſtium, ni aperiret uxor, magnopere trepidatum eſt, & circumſpicitur præſentaneum aliquod conſilium. Nec erat aliud, quam quod ipſa dabat res. Abjecit tunicam, ac per feneſtram anguſtam dejecit ſeſe, non abſque periculo: nec ſine vulnere, ac fugit. Scis, tales fabulas ilico ſpargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinarat artifex. PH. Heic itaque medius tenetur. LA. Imo felicius elapſus eſt hinc, quam è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil expoſtulabat Balbinus, ſed nubilo vultu ſatis indicabat, ſe non ignorare quod vulgo ferebatur. Noverat ille, Balbinum eſſe virum pium, in nonnullis pene dixerim ſuperſtitioſum. Et qui tales ſunt, in quamvis magno peccato facile condonant ſupplici. Itaque data opera injicit mentionem de ſucceſſu negotii, queritans non perinde ſuccedere, ut ſolet, aut vellet: addebat, ſe vehementer mirari, quid eſſet in cauſſa. Ibi, per occaſionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur deſtinaſſe ſilentium, & erat qui facile commoveretur: Non eſt, inquit, obſcurum quid obſtet; peccata obſtant, quo minus ſuccedat quod à puris pure tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, ſubinde tundens pectus, & vultu voceque lacrymabili: Veriſſimum, inquit, dixiſti, Balbine: Peccata, inquam, obſtant: ſed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud ſacerdotem ſanctiſſimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos ſuos. Et ô me miſerum! è ſacrifico factus ſum adulter. Non tamen omnino periit hoc munus, quod miſimus Virgini matri. Perieram certo exitio, ni illa ſucurriſſet. Jam maritus effringebat fores, feneſtra erat arctior quam ut poſſem elabi: in tam præſentaneo periculo venit in mentem ſanctiſſimæ Virginis; procidi in genua, obteſtatus ſum, ſi gratum fuiſſet munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto feneſtram, (ſic enim urgebat neceſſitas) & ſatis amplam reperi ad effugium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

gium. PH. Credidit iſta Balbinus? LA. Credidit. Imo etiam ignovit, & admonuit religioſe, ne ſe præberet ingratum beatiſſimæ Virgini. Numerata eſt rurſus pecunia danti fidem ſe poſthac rem ſacram pure tractaturum. PH. Quis tandem finis? LA. Perlonga eſt fabula: ſed ego paucis abſolvam. Cum ejuſmodi commentis diu luſiſſet hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorſiſſet, tandem venit ille qui nebulonem à puero noverat. Is facile divinans illum idem agere apud Balbinum, quod nuſquam non egerat, clam aggreditur illum: exponit qualem artificem domi ſuæ foveret; monet ut quam primum ableget hominem, ni mallet ipſum aliquando compilatis ſcriniis fugere. PH. Quid heic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? MA. In carcerem? Imo numeravit viaticum, obteſtans per omnia ſacra, ne, quod accidiſſet, effutiret. Et ſapuit, mea quidem ſententia, qui hoc maluerit, quam eſſe fabula conviviorum, & fori; deinde venire in periculum confiſcationis. Nam impoſtori nihil erat periculi: artis tantum tenebat, quantum aſinus quivis; & in hoc genere favorabilis eſt impoſtura. Quod ſi furti crimen intentaſſet, à ſuſpendio tutum reddebat unctio; neque quiſquam lubens gratis alat talem in carcere. PH. Miſereſceret me Balbini, niſi ipſe gauderet deludi. LA. Nunc mihi properandum eſt in aulam: alias referam his etiam multo ſtultiora. PH. Cum vacabit, & audiam lubens, & fabulam fabula penſabo.

* *Hippoplanus.*

AULUS, PHÆDRUS.

AV. DEum immortalem, * Ὡς σεμνοπροσωπεῖ noſter Phædrus, & ſubinde in cælum ſuſpicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei, Phædre? PH. Quam ob rem iſtud interrogas, Aule? AV. Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato; tanta eſt in vultu ſeveritas. PA. Non mirum, amice: modo confeſſus ſum peccata mea. AV. Phy;

S jam

Hippoplanus.] Qui impoſuit in vendendis equis.

Ὡς σεμνοπροσωπεῖ,] Id eſt, quomodo ſeveritatem in vultu præfert.

jam deſino mirari. Sed dic age, bona fide confeſſus es omnia? PH. Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico dumtaxat excepto. AV. Cur unum hoc reticuiſti. PH. Quia nondum potuit mihi diſplicere. AV. Oportet eſſe peccatum ſuave. PH. An peccatum ſit, neſcio: ſed tamen, ſi vacat, audies. AV. Audiam equidem lubens. PH. Scis quanta ſit impoſtura apud noſtros in his qui vendunt, aut locant equos? EV. Plus ſcio quam vellem, non ſemel ab illis deluſus. PH. Nuper incidit mihi iter, cum ſatis prolixum, tum etiam accelerandum. Adeo quendam ex illis, quem dixiſſes ejus generis minime malum; & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiæ. Narro, mihi rem eſſe ſeriam; opus eſſe præſtrenuo equo: ſi unquam præbuiſſet ſe mihi bonum virum, nunc præſtaret. Ille pollicetur, ſeſe ſic mecum acturum, ut ageret cum fratre ſuo cariſſimo. AV. Fortaſſis & fratri impoſiturus. PH. Inducit in ſtabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcumque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans, eum equum frequenter à multis expetitum eſſe; ſe eum maluiſſe ſervare amico ſingulari, quam ignotis addicere. Conventum eſt de pretio: numeratur pecunia præſens: conſcendo. Mira alacritate geſtiebat equus in egreſſu; dixiſſes feroculum eſſe: nam erat obeſulus & pulchellus. Ubi jam equitaſſem ſeſquihoram, ſenſi, plane laſſum, ne calcaribus quidem impelli poſſe. Audieram, tales ab illis ad impoſturam ali, quos è ſpecie judicares inſignes, cæterum laboris impatientiſſimos. Ego continuo mecum, Captus ſum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. AV. Quid heic conſilii capiebas eques abſque equo? PH. Id quod res dabat. deflexi in proximum vicum. illic clam apud quendam mihi notum depoſui equum, & conduxi alterum: profectus tum quo deſtinaram; reverſus ſum, reddo conductitium equum, reperio * meum ſophiſtam, ut erat, obeſum & pulcre requietum: eo vectus redeo ad impoſtorem; rogo ut in ſtabulo ſuo alat dies aliquot, donec repetiero. Percunctatur quam commode me geſſerit: Ego vero dejero per omnia ſa-

Meum ſophiſtam.] Id eſt, fucatum equum.

ſacra, me nunquam in vita conſcendiſſe tergum equi felicioris; volaſſe potius quam ambulaſſe, nec tam longo itinere unquam ſenſiſſe laſſitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cum illi perſuaſiſſem eſſe vera, tacitus ſecum cogitabat, equum illum alium eſſe, quam hactenus ſuſpicatus eſſet. Itaque priuſquam abirem, rogabat num mihi venalis eſſet equus: primo negabam; quod ſi incideret iter denuo, non facile fore nanciſci ſimilem: attamen nihil eſſe mihi tam carum, quod non eſſet venale pretio largo, etiamſi quis me ipſum, inquam, cuperet emptum. AV. Næ tu pulcre Cretenſem agebas cum Cretenſi. PH. Quid multis? Non dimittit me, niſi pronunciata equi indicatura. Indicavi non paullo pluris quam emeram. Digreſſus ab homine, mox ſuborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulcre inſtructum atque edoctum: is ingreſſus domum inclamat locatorem: ait, ſibi opus eſſe inſigni equo, & laboris egregie patienti. Alter oſtendit multos, & peſſimum quemque maxime prædicat; ſolum illum quem mihi vendiderat, quoniam exiſtimabat vere talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis eſſet: nam deſcripſeram illi formam equi, & locum indicaram. Locator primum obticeſcere, atque alios ambitioſe prædicare. Cum iſte cæteris utcunque probatis ſemper ageret de uno illo, tandem locator apud ſe; Plane fefellit me judicium de illo equo: ſiquidem hic peregrinus ſtatim agnovit hunc inter omnes. Cum inſtaret ille, tandem hic, Venalis eſt, inquit: ſed pretio fortaſſe deterreberis. Non eſt, inquit ille, magnum pretium, ſi rei dignitas reſpondeat: indica. Indicavit aliquanto pluris, quam indicaram ipſi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio. datur arrha ſatis magna, nempe regalis aureus, ne qua ſuſpicio incideret ſimulatæ emptionis. Emtor jubet equo dari pabulum? ſe mox ait rediturum, & abducturum: dat etiam ſtabulario drachmam. Ego, ſimul atque cognovi pactionem eſſe firmam, ſic ut reſcindi non poſſet, rurſus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adeſt ille, rogat quid velim. Ilico, inquam, adornetur equus meus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Nam è veſtigio proficiſcendum eſt ob rem maxim[illegible] ſeriam. Atqui modo, inquit, mandabas ut aliquo[illegible] dies alerem equum tuum. Verum, inquam, ſe[illegible] præter exſpectationem objectum eſt negotium, id[illegible] que regium, quod nullam patitur dilationem. Hei[illegible] ille: Eliges ex omnibus quem voles; tuum haber[illegible] non potes. Rogo quam ob rem? Quoniam vendi[illegible] tus eſt, inquit. Ibi ego ſimulata magna perturba[illegible] tione: Prohibeant, inquam, ſuperi quod dicis. Ho[illegible] objecto itinere non venderem eum equum, etiam ſi quis numeret quadruplum. Incipio rixam? cla[illegible] mo, me perditum. Tandem incaluit & ille; Quid opus, inquit, his jurgiis? Indicaſti equum, ego vendidi: ſi numero pretium, nihil habes quod me-cum agas; ſunt in hac urbe leges: ad exhibendum equum me non potes compellere. Cum diu cla-maſſem, aut equum exhiberet, aut emtorem, tan-dem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æſtimaram viginti ſex. Ille æſtimarat tri-ginta duobus. Cogitabat apud ſe, præſtat hoc lu-cri facere, quam equum reddere. Abeo dolenti ſi-milis, ac vix placatus etiam data pecunia. Ille ro-gat ut boni conſulam; ſe aliis in rebus penſaturum hoc incommodi. Sic impoſitum eſt impoſtori. Ha-bet equum nullius pretii. Exſpectat ut, qui arrham dedit, veniat numeratum pecuniam. At nemo ve-nit, nec unquam venturus eſt. Av. Interim nun-quam tecum expoſtulavit? Ph. Qua fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem ſemel atque iterum, conqueſtus eſt de fide emtoris. Verum ego ultro expoſtulavi cum homine, dicens, illum eo malo dignum, qui præpropera venditione tali equo me ſpoliarit. Hoc eſt crimen tam bene colloca-tum, mea ſententia, ut non poſſim inducere ani-mum confiteri. Av. Ego mihi * ſtatuam poſcerem, ſi quid tale deſignaſſem; tantum abeſt, ut confeſſu-rus ſim. Ph. An ex animo loquaris, neſcio; mihi tamen addis animum, quo magis lubeat talibus fa-cere fucum.

*Πτω-

Statuam poſcerem.] Honoris gratia ſtatuæ ponebantur bene meritis de Republica.

* Πτωχολογία.

*IRIDES, *MISOPONUS.

IR. QUam ego huc novam avem video advolare? Agnoſco faciem, ſed veſtis non convenit. Aut ego prorſus hallucinor, aut hic eſt *Miſoponus. Audendum eſt: compellabo hominem, quamlibet pannoſus. Salve, Miſopone. MI. Iridem video. IR. Salve, Miſopone. MI. Tace, inquam. IR. Quid? an ſalvere non vis? MI. Non iſto quidem nomine. IR. Quid accidit? an non es idem qui fueras? An cum veſte mutatur & nomen? MI. Non; ſed vetus receptum eſt. IR. Quis tum eras? MI Apitius. IR. Ne te pudeat veteris ſodalis, ſi quid melioris obtigit fortunæ: non diu eſt quod eras ordinis noſtri. MI. Concede huc ſodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis veſtri, ſed pudet primi ordinis. IR. Quem ordinem narras? Franciſcanorum? MI. Nequaquam, ô bone, ſed decoctorum. IR. Næ tu iſtius ordinis ſodales habes quam plurimos. MI. Eram re lauta; prodegi ſtrenue. ubi res defecit, nullus agnoſcebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad veſtrum collegium: hoc malui quam fodere. IR. Sapuiſti. Sed unde ſubito novus nitor corporis? Nam de veſte mutata non perinde miror. MI. Quam ob rem? IR. Quia Dea * Laverna multos ſubito ditat. MI. An ſuſpicaris, me furto paraſſe rem? IR. Hoc fortaſſis ignavius. Rapina igitur. MI. Non per veſtram *Peniam, neque furto, neque rapina. Sed de nitore corporis prius expediam, quod tibi videtur mirabilius. IR. Nam apud nos eras totus ulceroſus. MI. Nimirum ſum uſus amiciſſimo medico. IR. Quonam? MI. Non alio quam me ipſo, niſi ſi quem arbitraris mihi me ipſo amiciorem. IR. Atqui neſciebam, te callere rem medicam ante hac. MI. Totum illum ornatum ipſe pigmentis affixeram, thure, ſulphure, reſina, viſco, linteis, cruore. Ubi viſum eſt, quod affixeram, detraxi.

Πτωχολογία.] Id eſt, ſermo do mendicis.

Irides.] Velut Iri filius, quem mendicum inducit Ulyſſes.

Miſoponus.] Oſor laborum.

Laverna.] Dea furum.

Penia.] Paupertas, Dea apud Ariſtophanem.

detraxi. Ir. O impoſtorem! nihil te videbatur miſerabilius. Poteras in tragœdia ſuſtinere perſonam Job. Mi. Sic tum ferebat egeſtas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare ſolet. Ir. Dic igitur de fortuna. Repertus eſt theſaurus aliquis? Mi. Non; ſed repertus eſt quæſtus veſtro paulo commodior. Ir. Qui potuiſti facere quæſtum, cum non ſuppeteret ſors? Mi. Artem quævis terra alit. Ir. Intelligo. Dicis artem incidendi loculos? Mi. Bona verba. Dico artem alcumiſticam. Ir. Vix quindecim dies ſunt, quod nos reliquiſti, & artem aſſequutus es, quam alii vix multis annis perdiſcunt? Mi. Nactus ſum viam compendiariam. Ir. Quam obſecro? Mi. Ars veſtra conflaverat mihi quatuor ferme aureos. bona quadam fortuna incidi in veterem congerronem, qui nihilo felicius rem adminiſtraret quam ego. Compotabamus: cœpit, ut fit, narrare ſuas fortunas: paciſcor hac lege, ut ille biberet immunis, mihi communicaret artem. Communicavit bona fide: ea nunc vectigal eſt mihi. Ir. Non licet diſcere? Mi. Tibi vel gratis impartiam, ob priſtinum ſodalitium. Scis, nuſquam non invenire plurimos hujus artis avidiſſimos. Ir. Audivi, & credo. Mi. In horum familiaritatem quacunque occaſione memet inſinuo: jacto artem. Ubi ſenſero * larum hiantem, * eſcam paro. Ir. Quo pacto? Mi. Ultro eos moneo, ne temere credant ejus artis profeſſoribus. Nam pleroſque eſſe impoſtores, id agentes præſtigiis ſuis, ut exhauriant loculos incautorum. Ir. Iſtuc prooemii parum accommodum tuo negotio. Mi. Imo illud etiam addo, ne quid mihi ipſi credant, ni rem certam oculis ac manibus deprehenderint. Ir. Miram artis fiduciam mihi narras. Mi. Jubeo illos adeſſe, dum peragitur metamorphoſis: jubeo attentos eſſe: quoque minus dubitent, jubeo ut ipſi manibus rem omnem peragant, me procul ſpectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo ut purgent ipſi, aut aurifici purgandam deferant: prædico quantum argenti aurive ſit eliquandum: denique quod eliquatum eſt, jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad

Larum.] Vide proverb. Larus hians.

Eſcam.] Eſca δέλεαρ, qua capiuntur piſces & aves.

ad * Lydium lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatiſſimum aurum aut argentum: nihil enim refert, niſi quod minore periculo mihi quidem res tentatur in argento. Ir. Proinde nihil habet ars tua fuci? Mi. Imo merus fucus eſt. Ir. Nondum video præſtigium. Mi. Faxo ut videas. Primum paciſcor de mercede. eam nolo mihi numerari, niſi prius edito artis experimento. Trado illis pulviſculum, quaſi hujus vi conficiatur totum negotium. Rationem conficiendi pulveris non communico, niſi magna mercede redemerint. Exigo jusjurandum, ne proferant arcanum artis intra ſex menſes cuiquam mortalium aut immortalium. Ir. Nondum audio fucum. Mi. Fucus omnis eſt in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem; in eum inſero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum: poſt infuſum pulverem, ſic inſtruo vas, ut non ſolum inferne & à lateribus cingatur prunis, verum etiam ſuperne: perſuadeo, hoc eſſe artis. Inter carbones, qui ſuperne imponuntur, unum admiſceo, qui tegit argentum, aut aurum. Id vi caloris liquefactum defluit in reliquam materiam, quæ liqueſcit, puta ſtannum, aut æs: repurgatione facta invenitur quod admixtum eſt. Ir. Ars expedita: ſed quomodo fallis, ſi alter rem agat ſuis manibus? Mi. Cum is me præſcribente perfecit omnia, priuſquam moveatur vas alcumiſticum, accedo tandem, & circumſpicio, ne quid forte ſit omiſſum. Aio, mihi videri ſuperne deeſſe unum atque alterum carbonem, clam appono meum; fingo, me eum tollere ex acervo reliquorum, ad illic ante ſic poſitum, ut nulli poſſit agnoſci, & illum fallere. Tollo. Ir. Cæterum cum illis abſque te periculum facientibus non ſuccedit, quid adfers? Mi. Mihi nihil eſt periculi, jam numerata pecunia. Aliquid comminiſcor, aut ollam fuiſſe inſinceram, aut carbones vitioſos, aut ignem parum ſcite temperatum. Denique pars eſt artis, quam profiteor, non diu hærere in eodem loco. Ir. An tantus eſt proventus iſtius artis, ut te poſſit alere? Mi. Et quidem ſplendide: poſthac tu

Lydium lapidem.] Lydius lapis vocatur coticula quæ explorant aurum.

tu quoque, ſi ſapis, relinques iſtam miſeriam, & noſtro accedes ordini. IR. Imo citius illud agam, ut te revocem in noſtrum ordinem. MI. Ut volens repetam quod ſemel effugi, ac deſeram bonum quod inveni? IR. Habet hoc noſtra profeſſio, dulceſcit aſſuetudine. Proinde cum multi ſint, qui deficiant ab inſtituto divi Franciſci, aut Benedicti; quem unquam vidiſti, qui diutius verſatus in ordine noſtro defecerit? Nam tam paucis menſibus vix guſtare potueras, quid eſſet mendicitas. MI. Is guſtus me docuit, eſſe rem omnium miſerrimam. IR. Cur igitur nemo deficit? MI. Fortaſſe quia natura miſeri ſunt. IR. Ego hanc miſeriam ne cum regum quidem fortuna commutarim. Nihil enim regno ſimilius, quam mendicitas. MI. Quid ego audio? nihil nivi ſimilius quam carbo. IR. Dic mihi, qua re potiſſimum beati ſunt reges? MI. Quia faciunt quod animo collubitum eſt. IR. Iſta libertas, qua nihil ſuavius, nemini regum magis adeſt, quam nobis. Nec dubito, quin multi reges ſint, qui nobis invideant. Sive bellum eſt, ſive pax, nos tuto vivimus: non deſcribimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non* cenſemur: cum populus expilatur exactionibus, nullus inquirit in vitam noſtram: ſi quid admiſſum eſt etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam ſi pulſamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace, nec in bello licet ſuaviter agere; & quo majores ſunt, hoc plures metuunt. Nos, veluti Deo ſacros, etiam religione quadam metuit vulgus offendere. MI. Sed interim ſordeſcitis in pannis & caſulis. IR. Quid iſta faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem ſunt, quæ narras. His pannis debemus noſtram felicitatem. MI. At vereor ne vobis brevi peritura ſit felicitatis iſtius bona pars. IR. Qui ſic? MI. Quia jam hoc muſſant civitates, ne mendicis liberum ſit quo libet evagari, ſed unaquæque civitas ſuos alat mendicos, & in his qui valent, adigantur ad laborem. IR. Cur hoc moliuntur? MI. Quia comperiunt, ingentia facinora ſub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non

Cenſemur.] Unde & cenſus dicitur, quum numeratis ſingulis ac facultatibus æſtimatis, indicitur exactio.

non minimam perniciem ex veſtro ordine naſci. IR. Iſtiuſmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. MI. Fortaſſe citius, quam velles.

Convivium fabuloſum.

*POLYMYTHUS, GELASINUS, EUTRAPELUS, ASTÆUS, PHILYTHLUS, PHILOGELOS, EUGLOTTUS, LEROCHARES, ADOLESCHES.

PO. VT non decet civitatem bene inſtitutam eſſe ſine legibus ac principe, ita nec convivium oportet ἄναρχον eſſe καὶ ἄνομον. GE. Iſtuc vero perplacet, ut unus totius populi nomine reſpondeam. PO Heus puer, adfer huc talos; horum ſuffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Jupiter. Euge, Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere ſortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamſi per ſingulas tribus viritim collecta fuiſſent puncta. Vulgo jactatur proverbium non tam vanum, quam parum Latinum, Novus rex, nova lex. * Νομοθέτει γοῦν, ὦ βασιλεῦ. EVT. * Quod felix fauſtumque ſit huic convivio: Primum edico, ne quis heic proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachma multator; ea pecunia in vinum inſumitor. Atque in legitimis fabulis etiam ex tempore conficta habentor, modo ſervetur * τὸ πίθανον, καὶ πρέπον. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidiſſimam, alter frigidiſſimam fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini ſumptu immunis eſto; ciborum ſumtum unus ſuppeditato: hujus rei ſi quid inciderit controverſiæ, Gelaſinus arbiter ac judex eſto. Hæc ſi vos ſciveritis, rata ſunto. Qui legi parere noluerit, abito: ſit tamen

Polymythus.] *Fabuloſus.* Gelaſinus, *ridiculus.* Eutrapelus, *facetus.* Aſtæus, *urbanus* Philythlus, *amans nugarum.* Philogelos, *amans riſum.* Euglottus, *bene linguax.* Lerochares, *qui gaudet nugis.* Adoleſches, *nugator.*

Νομοθέτει.] Id eſt, ſtatue leges igitur, ô Rex.

Quod felix.] Ab hac ſolenni precatione ſolebant olim auſpicari qui rem ſeriam agebant apud populum.

Τὸ πίθανον.] Id eſt, veriſimile & τὸ πρέπον id eſt, decorum.

ut poſtridie ad compotationem redire jus faſque ſit. GE. Legem à rege latam noſtris ſuffragiis ratam eſſe volumus. Sed unde proficiſcetur fabularum circulus? EVT. Unde, niſi à convivatore? AS. Licetne, rex, dicere * tria verba? EVT. An tu credis, nefaſtum eſſe convivium? AS. Jureconſulti negant, legem eſſe, quæ non ſit æqua. EVT. Aſſentior. AS. At tua lex æquat optimam fabulam peſſimæ. EVT. Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur qui peſſime dixit, quam qui optime, eo quod non minus delectet. Velut inter cantores nemo voluptati eſt, niſi qui aut inſigniter bene cecinerit, aut egregie male. Nonne plures rident audito coccyce, quam audita luſcinia? Heic mediocritas laudem non habet. AS. At, cur plectuntur qui laudem auferunt? EVT. Ne nimia felicitas provocet illis Nemeſim aliquam, ſi ſimul & laudem auferent & immunitatem. AS. Per Bromium, Minos ipſe nunquam tulit legem æquiorem. PHILY. Nullam feres legem de modo bibendi? EVT. Diſpecta re, ſequar exemplum Ageſilai Lacedæmoniorum regis. PHILY. Quid is fecit? EVT. Is cum tempore quodam * ſympoſiarchus talorum arbitrio delectus eſſet, rogante * architriclino, quantum cuique vini juberet apponi: Si largior, inquit, vini copia parata eſt, dato cuique quantum popoſcerit: ſi malignior, omnibus ex æquo diſtribuito. PHILY. Quid ſibi voluit Lacon ille cum hæc diceret? EVT. Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rurſum querulum eſſet convivium. PHILY. Qui ſic? EVT. Quia ſunt qui gaudent largius bibere, ſunt qui gaudent parcius: reperiuntur & abſtemii, qualis dicitur fuiſſe Romulus. Itaque ſi nulli datur vinum niſi poſcenti, primum nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil deſiderant, quibus grata eſt largior potatio. Ita fit ut ne-

mo

Tria verba.] Dixit pro paucis. Quod alter ludens torquet ad dies nefaſtos, in quibus juſtitium erat, nec licebat prætori dicere tria verba, do, dico, addico. Sic Ovid. *ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur.*

Sympoſiarchus.] Princeps convivii.

Architriclino.] Qui curat cibos apponendos ac potum. Olim convivium tres ſpondas habebat.

mo triſtis ſit in convivio. Rurſus, ſi parcior copia vini diſtribuitur æquis portionibus in ſingulos, ſatis habent qui bibunt moderatius: neque quiſquam in æqualitate poteſt obmurmurare, quando qui largius erat hauſturus, æquo animo componit ſeſe ad temperantiam. Hoc exemplum ſi placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabuloſum eſſe, non vinoſum. PHILY. Quid igitur bibebat Romulus? EVT. Idem * quod bibunt canes. PHILY. Annon iſtud indignum rege? EVT. Nihilo magis quam quod reges ſpirant aëre cum canibus communi: niſi quod illud intereſt; Rex non bibit eandem aquam, quam biberet canis: ſed aërem quem efflavit rex, haurit canis; & viciſſim quem efflavit canis, haurit rex. Plus gloriæ tuliſſet Alexander ille magnus, ſi cum canibus bibiſſet. Nihil enim pejus regi, qui tot hominum millibus vigilat, quam vinolentia. Cæterum Romulum abſtemium fuiſſe, declarat apophthegma non inveſtiviter ab illo dictum. Etenim cum quidam, videns illum abſtinere à vino, dixiſſet, Vinum vile futurum, ſi omnes biberent quemadmodum ille; Imo, inquit, tum arbitror fore cariſſimum, ſi biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet. GE. Utinam heic adeſſet noſter Joannes Botzemus canonicus Conſtantienſis, qui nobis Romulum quendam referret! nam & is abſtemius non minus eſt, quam dicitur, alioqui comis ac feſtivus conviva. PO. Age, ſi ſimul poteſtis, non dicam ſorbere & flare, quod Plautus ait eſſe difficile, ſed edere & audire, quod eſt perfacile, bonis avibus auſpicabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, ſcitote, Batavam eſſe. Opinor, aliquot veſtrûm auditum Macci nomen. GE. Non ita diu eſt quod periit. PO. Is cum veniſſet in civitatem quæ dicitur Leydis, ac vellet novus hoſpes innoteſcere joco quopiam, (nam is erat homini mos;) ingreſſus eſt officinam calcearii: ſalutat. Ille cupiens extrudere merces ſuas, rogat nunquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi penſiles, rogat ſutor num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut ſolent, inducit illi. Ubi jam

* [Q]uod bibunt canes.] Cujus natura abhorret à vino,

jam Maccus eſſet eleganter ocreatus; Quam belle, inquit, congrueret his ocreis par calceorum duplicatis ſoleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti ſunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens, ſuccinebat illi laudanti, ſperans pretium æquius, poſteaquam emtori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Heic Maccus: dic mihi, inquit, bona fide, nunquamne uſu venit tibi, ut, quem ſic ocreis & calceis ad curſum armaſſes, quemadmodum nunc armaſti me, abierit non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui ſi forte, inquit, veniat uſu, quid tu tum faceres? Conſequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serione iſta dicis, an joco? plane ſerio, inquit alter, loquor; & ſerio facerem. Experiar, ait Maccus. En pro calceis præcurro, tu curſu ſequere. Simulque cum dicto conjecit ſe in pedes. Calcearius è veſtigio conſecutus eſt, quantum poterat, clamitans, Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cum cives undique proſiliſſent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis, inquit, remoretur curſum noſtrum: certamen eſt de cupa cerevïſiæ. Itaque jam omnes præbere ſeſe certaminis ſpectatores: Suſpicabantur autem, calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occaſione anteverteret. Tandem calcearius curſu victus, ſudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabeum. GE. Maccus iſte effugit quidem calcearium, at non effugit furem. PO. Quam ob rem? GE. Quia furem ferebat ſecum. PO. Forte tum non erat ad manum pecunia, quam poſtea reſolvit. GE. Verum erat actio furti. PO. Ea quidem poſt intentata eſt, ſed jam magiſtratibus aliquot innotuerat Maccus. GE. Quid attulit Maccus? PO. Quid attulit? rogas? in cauſſa tam vincibili? Magis periclitatus eſt actor quam reus. GE. Qui ſic? PO. Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat * legem Rhemiam, quæ dictat, ut, qui crimen intenderit quod probare non poſſit, pœnam ferat quam laturus

turus

Legem Rhemiam.] Quæ ad pœnam talionis vocat calumniatorem.

turus erat reus, ſi convictus fuiſſet. Negabat, ſe contrectaſſe rem alienam invito domino, ſed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem interceſſiſſe. Se provocaſſe calcearium ad certamen curſus; illum accepiſſe conditionem; nec habere quod queratur, cum eſſet curſu ſuperatus. GE. Hæc actio non multum abeſt * ab umbra aſini. Quid tandem? PO. Ubi ſatis riſum eſt, quidam è judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ me puero. Erat tempus illud, quo regnant piſcatores, * frigent lanii. Quidam aſtabat ad feneſtram * fructuariæ, ſive Græce mavultis, oporapolidis, fœminæ vehementer obeſæ, oculis intentis in ea quæ propoſita verum erant. illa ex more invitavit, ſi quid vellet. & cum videret hominem intentum ficis: Vis, ait, ficos? ſunt perquam elegantes. Cum ille annuiſſet, rogat quot libras vellet: Vis, inquit, quinque libras? Annuenti, tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille ſe ſubducit, non curſu, ſed placide. Ubi prodiſſet acceptura pecuniam, vidit emtorem abire, inſequitur majore voce quam curſu. Ille diſſimulans pergit quo cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, reſtitit. Ibi in populi corona agitur cauſſa: riſus oboritur: emtor negabat ſe emiſſe, ſed quod ultro delatum fuiſſet accepiſſe: ſi vellet experiri apud judices, ſe compariturum. GE. Age, narrabo fabulam tuæ non admodum diſſimilem, fortaſſe nec inferiorem, niſi quod hæc non habet auctorem perinde celebrem atque eſt Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera: quorum alii prodiiſſent ut venderent, alii ut emerent: hoc utrumque genus aiebat ſolicitum eſſe, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum, quam ut ſpectent quid illic proferatur, aut quid agatur: hos ſolos eſſe felices, quod vacui curis, gratuita voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat philoſophum verſari

Ab umbra aſini.] Vide Chiliades.

Frigent lanii.] Circumitione notavit quadrageſimam.

Fructuariæ.] Quæ vendit fructus arborum.

verſari in hoc mundo, quemadmodum illi verſarentur in mercatu. Verum in noſtris emporiis quartum hominum genus obambulare ſolet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otioſi contemplantur, ſed obſervant ſolicite ſi quid poſſint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mire dextri; dicas eſſe Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum prœmio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem ſummam pecuniæ, ſed argenteæ. Id impoſtor quidam animadverterat. Adiit ſacrificum, qui geſtabat in zona crumenam nummis turgidam: ſalutat civiliter; narrat ſibi datum negotium à ſuis, ut vici ſui parocho mercaretur novum pallium ſacrum, quæ ſumma veſtis eſt ſacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret ſibi tantillum operæ, ut ſecum iret ad eos, qui vendunt hujuſmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipſius ſumeret majus aut minus; nam ſibi videri ſtaturam ipſius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum leve videretur, facile pollicitus eſt ſacrificus. Adeunt ædes cujuſdam. Prolatum eſt pallium, ſacrificus induit, venditor affirmat mire congruere. Impoſtor cum nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus eſſet ſacrificum, ſatis probavit pallium; ſed cauſſatus eſt, à fronte brevius quam par eſſet. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id eſſe pallii vitium, ſed crumenam turgidam efficere, ut ea parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur. Ibi impoſtor averſo ſacrifico crumenam arripit, ac ſemet in pedes conjicit. Sacerdos curſu inſequitur ut erat palliatus, & ſacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete ſacrificum: impoſtor clamat, Cohibete ſacrificum furentem; & creditum eſt, cum viderent illum ſic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora eſt, impoſtor effugit. EVT. Dignus qui non ſimplici ſuſpendio pereat, tantus artifex. GE. Niſi jam pendet. EVT. Utinam non ſolus, ſed una cum illo qui talibus portentis favent in perniciem Reipub. GE. Non favent gratis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tis. * Catena eſt, quæ demiſſa in terras pertingit ad Jovem. EVT. Ad fabulas redeundum. AS. Ad te redit * ordo, ſi fas eſt regem in ordinem cogere. EVT. Non cogar; imo volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus eſſem, non rex, ſi leges quas aliis præſcribo, recuſem. AS. Veruntamen ajunt, * principem eſſe ſupra leges. EVT. Iſtuc non omnino falſo dictum eſt, ſi principem accipias ſummum illum principem, quem tum vocabant Cæſarem. Deinde ſi ſic accipias ſuperiorem legibus, quod alii coacti utcunque ſervant, illum ſuapte ſponte multo cumulatius præſtare. Quod enim animus eſt corpori, hoc eſt bonus princeps Reipublicæ. Quid opus erat addere, bonus, quando malus princeps non eſt princeps: quemadmodum ſpiritus impurus, qui invaſit corpus hominis, non eſt animus. Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occaſione venationis nactus eſt familiaritatem cum Conone quodam homine ruſtico, ſed animi ſimplicis ac ſinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat rex ex venatu; &, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate veſcebatur rapis. Mox ubi Ludovicus reſtitutus, jam rerum potiretur apud Gallos, ſubmonuit Cononem uxor, ut regem veteris hoſpitii commonefaceret; adiret illum, & rapas aliquot inſignes illi dono adferret. Tergiverſatus eſt Conon, ſe luſurum operam: principes enim non meminiſſe talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot inſignes; accingitur itineri. Verum ipſe per viam

Catena eſt.] Alludit ad catenam argenteam Homeri. Videtur ſubindicare, quod ex talibus impoſtoribus aliquid lucri veniat ad præfectos, & hinc ad principes.

Ordo.] Id eſt, vices: cogere in ordinem, eſt facere cæteris æqualem.

Principem eſſe ſupra leges.] Quod principi placuit, per principis genium, ad principis ſtatuam: hæc de Cæſare intelligebantur. Imperatoris nomen militare eſt: Regis nomen erat Romanis inviſum: Principis nomen erat amabilius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

viam captus illecebra cibi, paullatim devoravit omnes, una dumtaxat excepta inſigniter magna. Ubi Conon prorepſiſſet in aulam, qua rex erat iturus, ſtatim agnitus eſt à rege, & accerſitus. Ille magna cum alacritate detulit munus; rex majore cum alacritate accepit; mandans cuidam è proximis ut diligenter reponeretur inter ea, quæ haberet cariſſima. Cononem jubet ſecum prandere: à prandio egit Cononi gratias; & cupienti repetere rus ſuum, juſſit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cum, ut fit, per omne regis famulitium eſſet pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex, intelligens, illum provocatum benignitate quam præſtiterat Cononi, captare prædam; vultu majorem in modum alacri accepit munus; & convocatis primoribus conſultare cœpit, quo munere penſaret equum tam bellum, tamque pretioſum. Interim, qui donaret equum, ſpes opimas animo concipiebat, ſic cogitans: Si ſic penſavit rapam donatam à ruſtico; quanto munificentius penſaturus eſt equum talem oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna conſultanti alius aliud reſponderet, diuque vana ſpe lactatus eſſet captator; tandem rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: & accerſito ex proceribus quopiam, dixit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (ſimulque locum deſignat) ſerico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, rex ſua manu donat aulico; addens, ſibi videri bene penſatum equum * cimelio, quod ſibi conſtitiſſet mille coronatis. Digreſſus aulicus dum tollit linteum, pro theſauro reperit, non carbones, quod aiunt, ſed rapam jam ſubaridam. Ita captator ille captus, riſui fuit omnibus. As. Jam ſi permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut anſa anſam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cum vidiſſet pediculum repentem in veſte regia, flexis genibus, ac ſublata manu, ſignificat, ſe neſcio quid.

Cimello.] Κειμήλιον Græcis eſt precioſum aliquid, quod ſervandi cauſa ſeponitur, apud Homerum. Vulgo dicimus clenodia.

quid officii præſtare velle. Ludovico præbente ſe, ſuſtulit pediculum, & clam abjecit. Rogante rege quid eſſet, puduit fateri. Cum inſtaret rex; faſſus eſt fuiſſe pediculum. Lætum, inquit, omen eſt; declarat enim, me eſſe hominem; quod hoc genus vermiculorum peculiariter infeſtet hominem, præſertim in adoleſcentia. Juſſitque pro officio numerari coronatos quadraginta. Poſt dies aliquam multos alter quidam, qui viderat illi feliciter ceſſiſſe tam humile officium; nec animadvertens, plurimum intereſſe, ex animo facias quid, an arte, ſimili geſtu aggreſſus eſt regem, ac rurſus illo ſe præbente, ſimulabat, ſe tollere quiddam è veſte regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret rex tergiverſantem, ut diceret quid eſſet, mire ſimulato pudore, tandem reſpondit eſſe pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies * canem? Juſſit * tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi quadraginta plagas. PHILY. Non tutum eſt, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones ſe nonnunquam placide præbent fricanti, iidem, ubi lubitum eſt, leones ſunt, & jacet colluſor; itidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non diſſimilem, ne recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat, corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde decem millia coronatorum. (quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officiarii, & captant aliquam prædæ partem. id non fugiebat Ludovicum.) Cum igitur ea pecunia exprompta eſſet in menſa, quo magis irritaret ſpem omnium, ſic loquutus eſt circumſtantibus: Quid? an non videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatica eſt, donari viciſſim convenit. Ubi nunc ſunt amici, quibus pro ſuis in me officiis debeo? Adſint nunc, priuſquam effluat hic theſaurus: Ad hanc vocem accurrère permulti: nemo non ſibi ſperabat aliquid. Rex cum vidiſſet aliquem maxime inhiantem, & jam oculis devorantem pecu-

Canem.] Nam hoc animal maxime infeſtatur à pulicibus.

Tolli.] Sublimem in humeros ut vapularet.

niam; ad eum converſus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemorabat, ſe diu aluiſſe falcones regios, ſumma fide, nec ſine gravibus impendiis: alius aliud adferebat; ſuum quiſque officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non ſine mendaciis. Rex omnes benigne audiebat: & ſingulorum orationem comprobabat. Hæc conſultatio dilata eſt in longum tempus, quo diutius ſpe metuque torqueret omnes. Adſtabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc juſſerat acciri. Is cæteris prudentior, non prædicabat officia ſua, ſed agebat ſpectatorem fabulæ. Ad hunc tandem converſus rex: Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit; nec prædicat officia ſua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia, quam promeruerim: nec ulla de re magis ſolicitus ſum, quam ut regiæ in me munificentiæ reſpondeam; tantum abeſt ut velim flagitare plura. Tum rex: Unus igitur, inquit, omnium non eges pecunia? Ne egerem, inquit alter, jam tua præſtitit benignitas. Ibi rex verſus ad alios: Næ ego ſum, inquit, regum omnium magnificentiſſimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Heic magis accenſa ſpes eſt omnibus, futurum ut pecunia cæteris diſtribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum ubi ſatis diu luſiſſet rex, coëgit Cancellarium, ut totam eam ſummam domum auferret. Moxque verſus ad cæteros jam mœſtos, Vobis, inquit, erit alia exſpectanda occaſio. PHI. Fortaſſe * frigidius videbitur quod narraturus ſum; proinde deprecor doli mali ſuſpicionem furtive; ne videar de induſtria ambiiſſe immunitatem. Adiit eumdem Ludovicum quidam, petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipſum transferri. Rex audita petitione, expedite reſpondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem ſpem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis regi gratiis, diſceſſit. Rex in ipſa fronte colligens, hominem eſſe non omnino ſiniſtri inge-

Frigidius.] De hoc vocabulo Budæus videndus in encomio linguæ Græcæ, quæ interpretatur abſurdum, nec plauſu excipiendum: cui facetum & plauſibile opponitur.

ingenii, ſuſpicanſque, illum non intellexiſſe, quid reſpondiſſet, jubet eum revocari. Redit. Tum rex, Intellexeras, inquit, quid tibi reſponderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Me nihil effecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, eſt domi quod agam: proinde magno meo incommodo perſequuturus eram heic ſpem ancipitem: nunc beneficium interpretor, cito negaſſe beneficium; meque lucratum quidquid eram perditurus, ſi vana ſpe lactatus fuiſſem. Ex eo reſponſo rex conjectans, hominem minime ſegnem, ubi pauca percunctatus eſſet, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis gratias agas; ſimulque verſus ad officiarios, Expediantur, inquit, huic ſine mora diplomata, ne heic diu ſuo damno hæreat. EVG. Non deeſt quod referam de Ludovico, ſed malo de noſtro Maximiliano. Qui ut nequaquam ſolitus eſt defodere pecuniam, ita clementiſſimus erat in eos, qui decoxerant, modo nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo neſcio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut ſi quid impetratum eſſet dexteritate legati, pro lucro duci poſſet. Legatus extorſit millia quinquaginta; Cæſari reddidit triginta. Cæſar lætus inſperata præda, dimiſit hominem, præterea nihil inquirens. Interea quæſtores & rationales olfecerant, plus acceptum fuiſſe quam exhibitum. Interpellant Cæſarem, ut accerſeret hominem. Accitus eſt: venit illico. Tum Maximilianus: Audio, inquit, te accepiſſe millia quinquaginta. Faſſus eſt. Non exhibuiſti niſi triginta millia. Faſſus eſt & hoc. Reddenda eſt, inquit, ratio. Promiſit, ſe facturum; ac diſceſſit. Rurſum cum nihil eſſet actum, interpellantibus officiariis revocatus eſt. Tum Cæſar, Nuper, inquit, juſſus es reddere rationem. Memini, inquit ille; & in hoc ſum. Cæſar ſuſpicans, illi rationem nondum ſatis eſſe ſubductam, paſſus eſt illum ſic[illegible]re. Cum ſic eluderet, officiarii vehementer inſtabant: clamitantes, non eſſe ferendum, ut ille tam palam illuderet Cæſari. Perſua-

ſerunt, ut accerſitus juberetur inibi præſentibus ipſis exhibere rationem. Annuit Cæſar. Accitus venit illico, nihil tergiverſatus. Tum Cæſar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, reſpondit ille. Jam, inquit, opus eſt: en adſunt qui excipient; nec eſt diutius tergiverſandi locus. Aſſidebant officiarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis ſat dextre; Non detrecto, inquit, rationem, inviƈtiſſime Cæſar. verum hujuſmodi rationum non ſum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: iſti qui aſſident, talium rationum ſunt peritiſſimi; ſi vel ſemel videro quemadmodum illi tractent hujuſmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæſar ſenſit dictum hominis, quod non intelligebant hi, in quos dicebatur; ac ſubridens, Verum, inquit, narras; & æquum poſtulas. Ita juvenem dimiſit. Subindicabat enim, ſic illos Cæſari ſolere reddere rationem, quemadmodum ipſe reddiderat; nimirùm, ut bona pecuniæ portio penes ipſos remaneret. LE. Nunc tempus eſt, ut ab equis, quod aiunt, ad aſinos deſcendat fabula; à regibus ad Antonium ſacrificum Lovanienſem; qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocoſe facta, ſed pleraque ſordidiora. Nam pleroſque luſus ſuos condire ſolitus eſt unguento quodam, quod non admodum eleganter ſonat, ſed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum forte obvios in via. Cum rediſſet domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat inſolens. Heic opus erat celeri conſilio. Subduxit ſe tacitus: & ingreſſus culinam fœneratoris, quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo; digreſſa famula, ſubduxit unam ex ollis æneis una cum carnibus jam coctis, ac veſte tectam deferebat domum: dat coquæ: jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, ſimulque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fœneratorem, qui depoſito pignore drachmas duas à fœneratore ſumat

mu-

mutuo, ſed accipiat chirographum, quod teſtaretur, talem ollam miſſam ad ipſum. Fœnerator non agnoſcens ollam, utpote defrictam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam; ea pecunia puer emit vinum. Ita proſpectum eſt convivio. Tandem cum appararetur prandium fœneratori, deſiderata eſt olla. Heic jurgium adverſus coquam. Ea cum gravaretur, conſtanter affirmavit, neminem eo die fuiſſe in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc ſuſpicari de ſacrifico. Tandem itum eſt ad illum: exploratum an apud illum eſſet olla; ne muſca quidem ulla reperta. Quid multis? Serio flagitata eſt ab illo olla, quod ſolus ingreſſus eſſet culinam, quo tempore deſiderata eſt. Ille faſſus eſt ſumſiſſe commodato ollam quandam, ſed quam remiſiſſet illi, unde ſumſerat. Id cum illi pernegarent, & incaluiſſet contentio, Antonius adhibitis aliquot teſtibus, Videte, inquit, quam periculoſum eſt cum horum temporum hominibus agere ſine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit ſyngrapham. Intellectus eſt dolus: fabula magno cum riſu per totam regionem diſſipata eſt, ollam oppignoratam ipſi cujus erat. Hujuſmodi dolis libentius favent homines, ſi commiſſi ſunt in perſonas odioſas, præſertim eos qui ſolent aliis imponere. AD. Næ tu nobis mare fabularum aperuiſti, nominato Antonio. ſed unam dumtaxat, eamque brevem referam, quam audivi nuperrime. Agitabant ſimul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita, quam ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipſe celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter philoſophos, ſi quando conveniunt, proponi ſolent quæſtiunculæ de rebus naturæ; ita heic ſtatim nata eſt quæſtio, quænam eſſet hominis pars honeſtiſſima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud: & ſuæ quiſque divinationis rationem adferebat. Antonius juſſus dicere ſententiam, dixit, os ſibi videri partem omnium honeſtiſſimam; & addidit cauſſam neſcio quam. Tum alter ille, ne quid ipſi

conveniret cum Antonio, reſpondit, eam partem qua ſedemus, ſibi videri honeſtiſſimam. Cum id videretur omnibus abſurdum, attulit hanc cauſam, quod is diceretur vulgo honoratiſſimus, qui primus conſideret: hoc honoris competere parti quam dixiſſet. Applauſum eſt huic ſententiæ, & riſum eſt affatim. Placuit homo ſibi de hoc dicto; viſuſque eſt in eo certamine victus Antonius. Diſſimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honeſtatis laudem, niſi quod ſciret, illum velut æmulum ſuæ gloriæ diverſam partem nominaturum. Poſt dies aliquot cum rurſus uterque vocatus eſſet ad idem convivium, ingreſſus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna: & averſus emiſit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. ille indignatus, Abi, inquit, ſcurra. ubinam didiciſti mores iſtos? Tum Antonius, Etiam indignaris? inquit. Si te ſalutaſſem ore, reſalutaſſes: nunc te ſaluto parte corporis, vel te judice, omnium honeſtiſſima, & ſcurra vocor. Sic recuperavit prius amiſſam gloriam Antonius. Diximus omnes, nunc ſupereſt ut pronuntiet judex. GE. Id faciam, ſed non prius, quam ſuum quiſque cyathum ebiberit. En auſpicor: ſed lupus in fabula. PO. Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Levi.* Quid actum eſt inter tam lepidos congerrones? PO. Quid aliud? Certatum eſt fabulis, donec lupus intervenires. *Levi.* Huc igitur adſum, ut perficiam fabulam: volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. GE. *Scythicum promittis convivium. *Lev.* * Αὐτὸ δείξει. Niſi fatebimini hoc fuiſſe, vobis fabuloſo convivio jucundius, non recuſo dare pœnas in cœna. Nihil jucundius, quam cum ſerio tractantur nugæ.

Scythicum.] Id eſt, triſte.
Αὐτὸ δείξει.] Id eſt, ipſa res indicabit. Vide proverbium.

Puerpera.

EUTRAPELUS, FABULLA.

EV. SAlva ſit optima Fabulla. FA. Salve multum, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quod nunc ſalutator inſolens advene-

is, quem hoc triennio toto nemo noſtrûm vidit? Ev. Dicam: forte præteriens has ædes, vidi * cornicem obvinctam candido linteo: demirabar quid eſſet cauſſæ. Fa. Adeone hoſpes es in hac regione, ut ignores, hoc eſſe ſymbolum puerperii in ædibus? Ev. Eho, an non prodigium eſt videre cornicem albam? Sed extra jocum; ſciebam maxime: verum ſuſpicari non potui, te puellam vix dum ingreſſam decimum ſextum annum, tam mature didiciſſe difficillimam artem gignendi liberos, quam ægre diſcunt quædam ante annos triginta. Fa. Ut tu ſemper es quod diceris, Eutrapele? Ev. Ut nunquam deeſt Fabullæ fabula! Demiranti igitur commodum occurrit Polygamus. Fa. Is qui nuper extulit uxorem decimam? Ev. Is ipſe. ſed quod te fugit, opinor, rurſum tam ambitioſe procum agit, quaſi hactenus vixerit cœlebs. Hic percunctanti quid accidiſſet novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium ſectum eſt in duo. Ob quod, inquam, facinus? Si verum eſt, inquit, quod rumore populari jactatur, heic mater familias ſuſtinuit deglubere maritum ſuum: ſimulque cum riſu ſubduxit ſeſe. Fa. Homo craſſe facetus. Ev. Ego me protinus intro conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. Fa. Salutem mihi gratulare, ſi voles, Eutrapele; felicem partum tuum gratulaberis, cum quod enixa ſum videris de ſe præbere ſpecimen boni viri. Ev. Pie tu quidem & vere, mea Fabulla. Fa. Nullius Fabulla ſum, niſi Petronii. Ev. Uni quidem Petronio paris; at non uni vivis, opinor. Cæterum hoc quoque gratulor, quod puerum enixa es. Fa. Sed quas ob cauſſas felicius judicas peperiſſe maſculum quam fœminam? Ev. Quin tu potius, Fabulla Petronii, (jam enim vereor, mea, dicere) illud mihi expedis, quas ob cauſſas vos magis gaudetis peperiſſe maſculos quam fœminas? Fa. Quid aliæ ſentiant, neſcio. ego nunc me gaudeo peperiſſe maſculum, quia ſic viſum eſt Deo: ſi maluiſſet ille puellam, maluiſſem & ipſa. Ev. An putas, Deo tantum eſſe otii, ut etiam parturientibus obſte-

Cornicem.] Circulum ferreum aut aliquid hujus loco additum oſtiis, quo pulſetur. Græci Κορώνην vocant, vel ob figuram, vel ob garrulitatem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

obſtetricetur? FA. Quid agat ille potius, Eutrapele, quam ut propagatione ſervet quod condidit? EV. Quid agat, ô bona? Imo, ni Deus eſſet, non arbitror ſuffecturum tot negotiis. Exſulat Chriſtiernus Danorum rex, pius Euangelii fautor: Franciſcus Galliarum rex hoſpes eſt Hiſpaniarum, neſcio quam ex ipſius animi ſententia, vir certe dignus meliore fortuna: Carolus molitur monarchiæ proferre pomœria: Ferdinandus rerum ſuarum ſatagit in Germania: * Bulimia pecuniarum urget aulas omnes: periculoſos motus concitant agricolæ, nec tot ſtragibus ab inſtituto deterrentur: populus meditatur *anarchiam: periculoſis factionibus collabitur eccleſiæ domus: hinc atque hinc diſtrahitur illa Jeſu tunica inconſutilis. Vinea Domini non ab uno jam apro vaſtatur; ſimulque periclitatur ſacerdotum cum decimis auctoritas, Theologorum dignitas, monachorum majeſtas: nutat confeſſio, vacillant vota, labaſcunt leges Pontificiæ: vocatur in diſcrimen euchariſtia, exſpectatur Antichriſtus: totus orbis parturit neſcio quid magni mali. Interim ſuperant & imminent Turcæ, nihil non populaturi, ſi ſucceſſerit quod agunt: & tu rogas quid agat potius? Imo tempus arbitror, ut ſuo quoque regno proſpiciat in tempore. FA. Quod hominibus videtur maximum, id fortaſſe videtur Deo nullius momenti. Sed ab hac fabula Dei perſonam, ſi vis, ſecludamus: Dic quæ te cauſſæ moveant, ut felicius exiſtimes peperiſſe catulum, quam catellam. EV. Piæ mentis eſt, hoc judicare optimum, quod dedit Deus citra controverſiam optimus. Verum ſi Deus tibi daret poculum cryſtallinum, nonne maximas ageres gratias? FA. Agerem. EV. Quid ſi idem daret vitreum? num pares ageres? Sed vereor ne tibi moleſtiam adferam pro ſolatio, hæc apud te philoſophans. FA. Imo Fabullæ nihil eſt jam à fabulis periculi. Jam quartam hebdomadam decumbo, ſatiſque valeo vel ad luctam. EV. Quin igitur è nido provolas? FA. Vetuit rex. EV. Qui rex? FA. Imo tyrannus. EV. Qui quæſo? FA. Syllaba dicam, mos.

EV. Heu

Bulimia.] Summa fames, ut alias dictum.

Anarchiam.] Anarchia, quum nullo Principe tumultuatur populus.

Ev. Heu quam iſte rex multa præter æquum exigit! Pergamus igitur philoſophari de cryſtallo, & vitro. Fa. Marem, uti conjicio, natura præſtantiorem, ac firmiorem judicas, quam fœminam. Ev. Sic arbitror. Fa. Nimirum viris auctoribus. Num igitur viri vivaciores ſunt, quam fœminæ? Num à morbis immunes? Ev. Nequaquam; ſed in genere viribus antecellunt. Fa. Sed ipſi rurſus ſuperantur à camelis. Ev. Imo prior creatus eſt maſculus. Fa. Prior conditus eſt Adam, quam Chriſtus. Et ſolent artifices in poſterioribus ſe ipſos vincere. Ev. At Deus mulierem viro ſubjecit. Fa. Non ſtatim melior eſt qui imperat: & nuptam ſubjicit, non fœminam: ac rurſus nuptam ita ſubjicit, ut cum utrique ſit poteſtas alterius, mulierem tamen velit viro morem gerere, non ut præſtantiori, ſed ut ferociori. Dic, Eutrapele, uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? Ev. Tibi quidem heic cedam, ſi mihi declararis, quid ſenſerit Paulus, ſcribens Corinthiis, cum viri caput dicit eſſe Chriſtum, mulieris caput virum. rurſus, cum virum dicit imaginem & gloriam Dei; mulierem gloriam viri. Fa. Iſtud expediam, ſi mihi declararis, an ſolis viris datum ſit eſſe membra Chriſti. Ev. Abſit: id quidem datum eſt omnibus hominibus per fidem. Fa. Qui fit igitur, ut caput unum cum ſit, non habeatur omnibus membris commune? Deinde, cum Deus hominem fingeret ad imaginem ſui, utrum hanc imaginem expreſſerit in corporis figura, an in animi dotibus? Ev. In animi dotibus? Fa. At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro ſexu plures ſunt temulentiæ, rixæ, pugnæ, cædes, bella, rapinæ & adulteria? Ev. At ſoli viri bellum gerimus pro patria. Fa. Sed iidem ſæpius deſerto loco turpiter fugitis: nec ſemper pro patria, ſed frequentius pro ſordido ſalariolo deſeritis uxorem, & liberos, & pejores gladiatoribus ultro corpora veſtra traditis in ſervilem neceſſitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maxime jactes mihi virtutem bellicam, nemo veſtrum, ſi ſemel eſſet expertus quid ſit parere, non mallet decies in acie ſtare, quam ſubire ſemel: quod nobis toties eſt experiendum. In bello non ſemper venitur ad manus:

& ſi venitur, non in quavis exercitus parte diſcrimen eſt. * Tui ſimiles diſponuntur in acie media, alius eſt in ſubſidiis: alius tuto ſedet * poſt principia, denique plurimos ſervat deditio & fuga; nobis cominus cum morte confli&tandum eſt. Ev. Iſta non nunc primum audio. verum ſuntne hæc vera quæ dicuntur! Fa. Nimium vera. Ev. Visne igitur, Fabulla, ut marito tuo perſuadeam, ne poſthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab iſto diſcrimine. Fa. Equidem nihil malim, ſi poſſis. Ev. Quid præmii feret orator hic, ſi perſuaſerit? Fa. Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. Ev. Iſtas malim, quam decem linguas luſciniarum. Non rejicio conditionem: verum contractum hunc ratum eſſe nolim prius, quam interceſſerit ſtipulatio. Fa. Addatur, ſi libet, & ſi qua alia cautio. Ev. Id fiet ex animi tui ſententia poſt menſem exactum. Fa. Quin potius nunc fit ex animi mei ſententia? Ev. Dicam: quia vereor ne poſt menſem non ſit eadem animi tui ſententia. Itaque & tibi ſolvendum eſſet duplex præmium, & mihi duplex eſſet ſumenda opera, perſuadendi, ac diſſuadendi. Fa. Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonſtrare, quare viri ſexus ſit præſtantior fœmineo. Ev. Video, te meditatam monomachiam: quam ob rem in præſentia quidem conſultius arbitror tibi concedere. Congrediar alias, ſed armatus, nec abſque ſubſidiario milite. Nam ubi lingua res geritur, ne ſeptem quidem viri pares ſunt uni fœminæ. Fa. Nimirum hoc telo armavit nos natura: quanquam ne vos quidem elingues eſtis. Ev. Fortaſſis: ſed ubi puellus? Fa. In conclavi proximo. Ev. Quid illic? coquit olus? Fa. Nugator; apud nutricem eſt. Ev. Quam mihi nutricem narras? an eſt alia nutrix, quam ea, quæ mater eſt? Fa. Quid ni? vulgo fit. Ev. Peſſimum mihi nominas auctorem rei bene gerendæ vulgum, Fabulla. Vulgo peccant, vulgo luditur alea, vulgo commeatur ad fornices, vulgo fraudatur, potatur, inſanitur. Fa. Sic amicis viſum eſt:

Tui ſimiles.] Id eſt, ignaviores, ut numerum augeant. Nam alæ & cornua ſuſtinent belli molem.

Poſt principia.] Alludit ad dictum Thraſonis in Eunucho Terentii, Act. 4. Scen. 7.

eſt: cenſuerunt enim, parcendum huic ætati tam teneræ. EV. Atqui ſi natura dedit vires ad concipiendum, haud dubie dedit & ad lactandum. FA. Probabile quidem eſt. EV. Dic mihi, nonne ſentis, eſſe dulciſſimum matris vocabulum? FA. Sentio. EV. Itaque ſi fieri poſſet, patereris aliam mulierem eſſe matrem tui partus? FA. Minime gentium. EV. Cur igitur volens *plusquam dimidiatum matris nomen transfers in fœminam alienam? FA. Bona verba, Eutrapele; non divido filium; ſola, totaque ſum mater. EV. Imo heic tibi, Fabulla, reclamat in os ipſa natura. Cur terra dicitur omnium parens? an quod gignat tantum? imo multo magis quod nutriat ea quæ genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus naſcitur, quod eadem terra ſucco ſuo non alat: Nec eſt ullum animantis genus, quod non alat ſuos fœtus. Ululæ, leones, & viperæ educant partus ſuos; & homines ſuos fœtus abjiciunt? Obſecro te, quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? FA. Abominanda dicis. EV. Atqui non perinde factum abominantur homines. An non expoſitionis genus eſt, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem ſpirantem, matris opem ea voce implorantem, quæ movere dicitur & feras, tradere mulieri, fortaſſis nec corpore ſalubri, nec moribus integris, denique cui pluris ſit pecuniæ pauxillum, quam totus infans tuus? FA. Delecta eſt mulier ſalubri corporis temperatura. EV. Hoc medici certius judicent, quam tu. Sed finge heic illam tibi vel parem, vel aliquanto, ſi vis, ſuperiorem: an nihil intereſſe cenſes, utrum infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat ſuccum: & calore jam aſſueto foveatur, an alienis cogatur aſſueſcere? Triticum in aliud ſolum jactum, degenerat in avenam, aut ſiliginem: vitis, in alium collem tranſlata, mutat ingenium: plantula, revulſa à parente terra, flacceſcit, ac velut emoritur; eoque quantum fieri poteſt, cum terra nativa transferunt. FA. Imo narrant, plantas tranſlatas & inſitas exuere ſilveſtre ingenium, & fructus edere

Plusquam dimidiatam.] Vide in hanc rem Phavor. diſſertationem apud Gell. lib. 12. cap. 1.

edere generoſiores. EV. At non protinus ut natæ ſunt, ò bona. Veniet & olim hoc tempus, ſi Deus voluerit, ut adoleſcentem tuum ableges ab ædibus, litteris jam ac ſeverioribus diſciplinis imbuendum. quæ functio patris eſt potius, quam matris. Nunc ætas tenera fovenda eſt. Porro cum ad ſalubritatem firmitatemque corporis plurimum refert qualis ſit alimonia, tum vero præcipue quo ſucco tenerum illud ac molle corpuſculum imbuatur. Nam heic quoque locum habet illud Flacci dictum, *Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem Teſta diu.* FA. De corpore non ita multum laboro, modo ſit animus qualem optamus. EV. Pie tu quidem, ſed parum philoſophice. FA. Quam ob rem? EV. Cur tu igitur quoties concidis holus, quereris aciem cultri retuſam eſſe, & jubes exacui? Cur acum rejicis obtuſa cuſpide, cum ea res non adimat artem? FA. Non deeſt ars, ſed obſtat inſtrumentum parum idoneum. EV. Cur quibus eſt opus oculorum acie, vitant lolium & cæpas? FA. Quia vitiant oculos. EV. Nonne animus eſt qui cernit? FA. Eſt; nam nihil vident exanimes. Sed quid agat faber vitiata ſecuri? EV. Agnoſcis igitur: corpus eſſe mentis organum? FA. Apparet. EV. Et fateris, vitiato corpore non agere animum, aut incommodius agere? FA. Non diſſimile veri dicis. EV. Age videor mihi nactus ingenium philoſophicum. Finge igitur, animum hominis demigrare in corpus galli gallinacei; num ederet vocem quam nunc edimus? FA. Nequaquam. EV. Quid obſtaret? FA. Quia deſunt labra, dentes, & lingua ſimilis: nec * epiglottis, nec tres adſunt * cartilagines à tribus motæ muſculis, ad quos pertinent nervi à cerebro demiſſi, nec fauces, nec os ſimile. EV. Quid ſi in corpus ſuis? FA. Grunniret ſuillo more. EV. Quid ſi in corpus cameli? FA. Caneret ut canit camelus. EV. Quid ſi in corpus aſini, quod evenit Apuleio? FA. Ruderet, opinor, ut aſinus. EV. Nimirum fatetur hoc ille, cum cuperet inclamare Cæſarem, contractis quantum potuit

Epiglottis.] Epiglottis eſt caruncula volubilis, nunc gulam claudens, nunc arteriam aſperam.

Cartilagines.] Vide Galenum de locis affectis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

potuit labris, *vix O ſonuit; Cæſarem nullo pacto potuit exprimere. Idem cum fabulam auditam, ne excideret, deſcribere cuperet, damnavit cogitationem tam aſininam, cum ungulas intueretur ſolidas. FA. Et merito. EV. Ergo lippientibus oculis, minus videt animus: oppletis ſordibus auribus, minus audit: ubi cerebrum occupat pituita, minus olfacit: ubi ſtupet membrum, minus ſentit: ubi malis humoribus vitiata eſt lingua, minus guſtat. FA. Negari non poteſt. EV. Non ob aliud, niſi quia vitiatum eſt organum. FA. Arbitror. EV. Nec inficiaris, plerumque vitiari cibo potuque. FA. Fateor; ſed quid iſtuc ad bonam mentem? EV. Proinde quid lolium ad perſpicaces oculos? FA. Quia vitiat organum animi. EV. Probe reſpondes. Verum illud expedi: unde fit quod alius alio celerius intelligit, ac tenacius meminit? alius alio citius iraſcitur, aut moderatius odit? FA. Sic conditus eſt animus. EV. Non ſic elaberis. Unde fit, ut qui prius fuit ingenio celeri, felici memoria, poſtea fiat oblivioſus ac tardus, ſive plaga, ſive caſu, ſive morbo, ſive ſenio? FA. Tu nunc mihi videre ſophiſtam agere. EV. Proin tu contra fac agas ſophiſtriam. FA. Opinor hoc te velle dicere, quod animus quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ita per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, iraſcitur & placatur. EV. Recte conjectas. FA. Quæ tandem ſunt iſta organa? & ubi ſunt? EV. Oculos ubi ſunt vides. FA. Et aures, & nares, & palatum ubi ſit, ſcio. Et toto corpore contactum eſſe video, niſi cum ſtupor occupat membrum. EV. Amputato pede, tamen intelligit animus. FA. Intelligit; itidem & manu. EV. At qui vehementem plagam accipit in tempus capitis, aut in occipitium, concidit mortuo ſimilis, omnique ſenſu ſuo vacat. FA. Iſtuc aliquoties vidi. EV. Ex hoc colligis, intra cranium eſſe intellectus, voluntatis ac memoriæ organa, minus quidem craſſa, quam ſunt aures, & oculi, ſed tamen materialia. Quandoquidem & ſpiritus, quos habemus in corpore ſubtiliſſimos, corporales ſunt. FA. An iſta quoque vitiantur cibo potuque? EV. Maxime. FA. Cerebrum procul abeſt à ſto-

Vix O ſonuit.] Hoc Apuleius, Lucianum ſequutus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

à ſtomacho. EV. Ita ſumma fumarii pars abeſt à foco, tamen illi ſi inſideas, ſenties vaporem. FA. Non experiar. EV. At ſi mihi non credas, ſciſcitare è ciconiis. Itaque refert, qui ſpiritus, qui vapores à ſtomacho ſubvolent in cerebrum & in organa mentis. Nam hi ſi crudi ſint ac frigidi, recidunt in ſtomachum. FA. Næ tu mihi metam diſtillatoriam deſcribis, qua ex floribus herbiſque ſuccum exhalantem excipimus. EV. Haud ita male conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis loco eſt, ſtomachus patella; cranium ſummæ metæ colophon; atque adeo, ſi vis, naſus fiſtulæ plumbeæ vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxu ac refluxu humorum naſcitur fere quidquid eſt morborum, ut varie delabitur varius humor nunc in oculos, nunc in ſtomachum, alias in ſcapulas, interim in cervicem, alio ve. Quoque magis intelligas: Cur qui vino immodico ſeſe ingurgitant, ſunt male memores? Qui cibis aluntur ſubtiliorum ſpirituum, minus torpent ingenio? Cur coriandrum memoriam emendat? Elleborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepſim adducit, quæ ſtuporem adfert ſimul omnibus ſenſibus, quemadmodum & ſomnus profundus? Denique ut immodica ſitis, aut inedia, ingenii memoriæque vim elidit in pueris: ita cibus immodicus in pueris gignit ingenii ſtuporem, ſi credimus Ariſtoteli, nimirum igniculo mentis velut obruto ingeſta materia. FA. Eſtne igitur corporeus animus, ut à rebus corporalibus afficiatur? EV. Animi rationalis natura non corrumpitur quidem ipſa, ſed organis vitiatis impeditur illius vis & actio: velut artifex fruſtra valet arte, ſi deſtituatur idoneis inſtrumentis. FA. Quanta, quave ſpecie eſt animus? EV. Ridicule percunctaris de magnitudine aut figura, cum fatearis incorporeum. FA. Ego corpus intelligo, quod ſentitur. EV. Imo quæ non ſentiuntur, perfectiſſima ſunt, veluti Deus & angeli. FA. Audio, Deum & angelos ſpiritus appellari; at ſpiritum ſentimus. EV. Hac voce litteræ ſacræ ob rudes homines balbutiunt, mentem ſignificantes puram ab omni commercio rerum ſenſibilium. FA. Quid igitur intereſt inter angelum & animum? EV. Hoc ipſum quod inter limacem & cochleam, aut, ſi

mavis

mavis, teſtudinem. FA. Corpus igitur domicilium eſt animi magis, quam inſtrumentum. EV. Nihil vetat inſtrumentum adjunctum dici domicilium. Atque hac quidem de re variant philoſophorum ſententiæ. Sunt qui dicant, corpus eſſe veſtem animæ, ſunt qui domicilium, ſunt qui inſtrumentum, ſunt qui harmoniam. Horum quodcunque dixeris, conſequitur, actiones animi, corporis affectionibus impediri. Primum, ſi quod veſtis eſt corpori, idem corpus eſt animo: quantum ad corporis valetudinem faciat veſtis, declaravit Hercules: ne quid de coloribus, aut pilorum pelliumque generibus referam. Cæterum an eadem anima ſufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit veſtes, viderit Pythagoras. FA. Non incommodum foret, ſi juxta Pythagoram liceret, ut veſtibus, ita corporibus mutatoriis uti: ſic ut menſibus hibernis ſumeretur corpus obeſum, craſſæque texturæ, æſtivis rarius & gracilius. EV. Atqui parum, opinor, eſſet commodum, ſi quemadmodum multis veſtibus detritis, tandem & corpus deterimus; ita multis corporibus detritis, tandem & anima ſeneſceret, deficeretque. FA. Non ſane. EV. Jam quemadmodum ad corporis ſalubritatem, agilitatemque refert, qua veſte ſit amictum, ita refert, quod corpus circumferat anima. FA. Profecto ſi corpus veſtis eſt animæ, video multos homines admodum varie cultos. EV. Sic eſt. Et tamen nonnulla pars hujus rei ſita eſt in nobis, quam commode veſtiatur anima. FA. Valeat igitur veſtis: dic aliquid de domicilio. EV. Atqui ne, quod dico, tibi videatur commentum, Fabulla, ipſe dominus Jeſus ſuum corpus templum appellat: Et Petrus Apoſtolus ſuum corpus tabernaculum appellat. Nec defuerunt, qui corpus dixerunt animæ ſepulcrum, σῶμα dictum arbitrantes quaſi σῆμα: alii carcerem mentis appellarunt, nonnulli præſidium, vel ut arcem munitam. Quorum animus eſt undiquaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exſiliturus, ſi vocet imperator. Qui prorſus excæcati ſunt vitiis ſpurciſſimis, ut nunquam adſpirent ad auram libertatis Euangelicæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

licæ, horum animus jacet in ſepulcro. Cæterum, qui moleſte luctantur cum vitiis, nec adhuc poſſunt quod volunt, horum animus habitat in carcere, ſubinde clamans ad liberatorem omnium. Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, Domine. Qui graviter pugnant cum ſatana, vigilantes & excubantes adverſus inſidias illius, qui circumit ut leo, quærens quem devoret, horum animus verſatur in præſidio, unde injuſſu imperatoris non licet diſcedere. FA. Sic corpus eſt animi domicilium, plurimos video, quorum animus male habitet. EV. Sic eſt, videlicet in ædibus perſtillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiis, fumoſis, pituitoſis, laceris, ac ruinoſis, denique putribus & infectis. Et tamen Cato primam felicitatis partem judicat, bene habitare. FA. Tolerabilis res, ſi liceret in aliud immigrare domicilium. EV. Emigrare non licet, niſi cum evocat * locator. Verumtamen ſi non licet emigrare, licet arte curaque noſtra domicilium animi commodius reddere, quemadmodum in ædibus mutantur feneſtræ, attollitur ſolum, incruſtantur aut conveſtiuntur tabulatu parietes, ſitus igni ſuffituque purgatur. Id in ſenili corpore jamque ruinam minitante difficillimum eſt. Plurimum autem conducit, ſi puerile corpus ab ipſo protinus ortu, ſicut oportet, curetur. FA. Tu quidem matrem ac nutricem medicam eſſe jubes. EV. Plane jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi, potusque, motus, ſomni, balneorum, unctionum, frictionum, veſtitus. Quam multos eſſe cenſes, qui graviſſimis morbis ac vitiis obnoxii ſunt, epilepſiæ, gracilitati, imbecillitati, ſurditati, fractis lumbis, diſtortis membris, infirmo cerebro, ſtupori mentis, non ob aliud, niſi quod à nutricibus indiligenter curati ſunt? FA. Demiror te non pro pictore factum fuiſſe Franciſcanum, qui tam belle concioneris. EV. Ubi te Claraham videro, tum ego tibi Franciſcanus concionabor. FA. Ego ſane libens ſcire cupiam, quid ſit anima, de qua tam multa audimus, dicimuſque, cum nemo viderit. EV. Imo nemo non videt, cui ſunt oculi. FA. Video pictas animas infantuli ſpecie. Verum cur non addun-
tur

* *Locator.*] Significat, eſſe conductitium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tur alæ, quemadmodum angelis? Ev. Quoniam delabentibus è cœlo fractæ ſunt alæ, ſi qua Socraticis fabulis habenda fides. Fa. Quo modo igitur ſubvolare dicuntur in cœlum? Ev. Quoniam fides & caritas faciunt, ut illis renaſcantur alæ. Has alas petebat ille pertæſus domicilium ſui corporis, dum clamat: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Nec enim alias alas habet anima, cum ſit incorporea; nec ullam habet ſpeciem, quæ corporis oculis ſit conſpicua; ſed certius cernuntur ea quæ videmus animo. Credisne, Deum eſſe? Fa. Maxime. Ev. At nihil minus videri poteſt, quam Deus. Fa. Videtur in rebus conditis. Ev. Itidem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cum vides hominem ſentire, cernere, audire, moveri, intelligere, meminiſſe, ratiocinari; certius vides animam adeſſe, quam nunc vides hunc cantharum: poteſt enim falli ſenſus unus; tot argumenta ſenſuum non fallunt. Fa. Proinde, ſi non potes oſtendere animam, ſic illam notis quibuſdam pinge, quaſi mihi velis deſcribere Cæſarem, quem nondum vidi. Ev. Ariſtotelis definitio in promptu eſt. Fa. Quæ? Nam aiunt, iſtum eſſe probum rerum omnium depictorem. Ev. Anima eſt actus corporis organici, phyſici, vitam habentis in potentia. Fa. * Cur actum vocat potius quam iter aut viam? Ev. Non heic cavetur aurigis aut equitibus, ſed animæ ratio definitur. Et actum vocat formam, cujus naturæ eſt agere, cum materiæ ratio ſit pati. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiſcitur. Eſt autem varius corporis motus. Fa. Intelligo. Sed cur addit, organici? Ev. Quoniam anima nihil agit, niſi per organa; hoc eſt, inſtrumenta corporis. Fa. Cur addit phyſici? Ev. Quia Dædalus fruſtra fingeret tale corpus. Ideoque addit, vitam habentis in potentia. Forma non agit in quidvis, ſed in materiam capacem. Fa. Quid ſi angelus immigraret in corpus hominis? Ev. Ageret

Cur actum.] Actus Græcis eſt hoc loco ἐντελέχεια, vocabulum Philoſophis peculiare. Sed Fabulla detorquet ad Jureconſultos, qui diſtinguunt inter iter, actum, & viam.

quidem, ſed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, ſi abeſſet anima. FA. Habeone jam totam animæ rationem? EV. Habes Ariſtotelicam. FA. Equidem accepi, celebrem eſſe philoſophum: & vereor ne ſapientum centuriæ mihi ſcribant hæreſeos dicam, ſi quid refrager. Alioqui quidquid adhuc dixit de anima hominis, competit in aſinum & bovem. EV. Imo in ſcarabeum quoque & limacem. FA. Quid igitur intereſt inter animam bovis & hominis? EV. Qui dicunt, animam nihil aliud eſſe, quam harmoniam qualitatum corporis, faterentur, non ita multum intereſſe, videlicet harmonia ſoluta perire animas utriuſque. Ne ratione quidem diſtinguitur bovis ab hominis anima, ſed quod boum minus ſapit, quam hominum; quemadmodum videre eſt & homines, qui minus ſapiunt quam bos. FA. Næ iſti bubulam habent mentem. EV. Attamen illud ad te pertinet, quod pro teſtudinis qualitate modulatior eſt harmonia. FA. Fateor. EV. Nec parvi refert, ex quo ligno quave figura ſit facta teſtudo. FA. Veriſimile dicis. EV. Nec ex quorumlibet animantium inteſtinis fiunt canoræ fides. FA. Audivi. EV. Atque hæ quidem ex aëris circumfuſi madore aut ſiccitate laxantur, contrahuntur nonnunquam & rumpuntur. FA. Iſtuc vidi non ſemel. EV. Heic igitur potes opem præſtare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius teſtudinem habeat bene temperatam, minimeque vitiatam, ne laxa ſit ſegnitie, ne ſtridula ſit iracundia, ne rauca ſit temulentia. Nam hos affectus inſerit in nobis nonnunquam educatio, victuſque ratio. FA. Admonitionem accipio; ſed exſpecto quo pacto tuearis Ariſtotelem. EV. Ille quidem deſcripſit in genere animam animantem, vegetantem ac ſentientem. Anima dat vitam. Sed non protinus animal eſt, quod vivit. Vivunt enim & ſeneſcunt, & emoriuntur arbores, at non ſentiunt: quanquam his quoque nonnulli ſenſum tribuunt * ſtupidum. In adhæſis vix deprehenditur ſenſus, in ſpongia deprehenditur ab avulſoribus, in arboribus materiarum cæſores ſenſum comperiunt, ſi quid illis credimus. Ajunt enim,

Stupidum.] Hoc ſenſit Pythagoras, nec omnino diſſimile veri eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

enim, ſi palma feriastruncum arboris, quam velis cædere, quemadmodum fere ſolent materiarii, difficilius arbor inciditur, ut ſemet contraxit metu. Quod autem vivit ac ſentit, animal eſt. Nihil autem prohibet eſſe vegetabile, quod non ſentit, veluti fungi, betæ, caules. FA. Iſta ſi vivunt utcunque, ſi ſentiunt utcunque, ſi moventur cum adoleſcunt, quid prohibet, eadem dignari animalis cognomine? EV. Non ita viſum eſt majoribus, neque nobis fas eſt ab illorum placitis diſcedere, ac ne refert quidem ad hoc, quod nunc agimus. FA. Atqui non feram, eandem eſſe animam ſcarabei & hominis. EV. Non eſt eadem, ò bona, ſed ratio quadantenus communis eſt. Animat, vegetat, ſenſibile reddit corpus tuum anima tua. Idem agit ſcarabei anima in ſuo corpore. Nam quod quædam aliter, aut aliud agit anima hominis, quam ſcarabei, partim in cauſſa eſt materia. Non canit, non loquitur ſcarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis. FA. Illud igitur dicis, ſi anima ſcarabei demigraret in corpus hominis idem ageret quod agit anima humana. EV. Imo ne ſi mens quidem angelica, quemadmodum dixi. Nihil autem intereſt inter angelum & animam humanam, niſi quod hominis anima in hoc condita eſt, ut agat corpus humanum naturalibus organis inſtructum, quemadmodum anima ſcarabei non movet niſi corpus ſcarabei: Angelus non in hoc conditus eſt, ut animet corpus, ſed ut abſque corporalibus organis intelligat. FA. Num idem poteſt anima? EV. Poteſt quidem à corpore ſemota. FA. Non eſt igitur ſui juris, dum eſt in corpore. EV. Non profecto: niſi ſi quid accidat præter communem naturæ curſum. FA. Verum tu mihi pro una anima plures animas effudiſti, animantem, vegetantem, ſenſibilem, intelligentem, memorem, volentem, iraſcentem, concupiſcentem. Mihi ſatis erat una. EV. Ejuſdem animæ diverſæ ſunt actiones: ex his varia ſortitur cognomina. FA. Non ſatis aſſequor quod dicis. EV. At faciam ut aſſequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es textrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater; & tamen hæc omnia es eadem in domo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

FA. Satis tu quidem pingui Minerva philoſopharis. Sic igitur eſt animus in corpore, quemadmodum ego in domo? EV. Sic. FA. Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. EV. Neque enim tu es anima tantum, ſed anima corpus circumferens: corpus autem non poteſt ſimul pluribus ineſſe locis: anima quoniam eſt forma ſimplex, ſic eſt in toto corpore, ut in ſingulis corporis partibus ſit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodolibet affectas. Nam ſapit ac meminit in cerebro, iraſcitur in corde, concupiſcit in hepate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, guſtat in palato & lingua, ſentit in omnibus partibus corporis, quæ nervaceam aliquid habent adjunctum. Neque enim ſentit in pilis, nec ſummis unguibus: ac ne pulmo quidem per ſe ſentit, nec hepar, fortaſſe nec lien. FA. Proinde in quibuſdam partibus animat tantum ac vegetat. EV. Ita videtur. FA. Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, conſequitur, ut fœtus in utero materno ſtatim ut augeſcit, quod eſt vitæ ſignum, ſimul & ſentiat, & intelligat; niſi forte unius hominis initio plures ſunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ita ut primum homo fuerit planta, mox animal, poſtremo homo. EV. Quod dicis, fortaſſe non abſurdum videatur Ariſtoteli. Nobis probabilius eſt, ſimul cum vita infundi rationalem animam, ſed quæ, velut igniculus, immerſa materiæ ſupra modum humidæ nondum queat exſerere vires ſuas. FA. Animus igitur illigatus eſt corpori, quod agit movetque? EV. Non aliter quam teſtudo domui, quam circumfert. FA. Eam movet quidem, ſed ſic, ut ſimul moveatur, quemadmodum gubernator flectit navem quo vult, ſed ipſe interim cum navi movetur. EV. Imo quemadmodum ſciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipſe. FA. Sic & afficit anima corpus, ac viciſſim afficitur? EV. Sane quod ad operationes attinet. FA. Ergo quod ad naturam pertinet, par eſt anima morionis, animæ Salomonis. EV. Nihil abſurdum. FA. Itaque pares ſunt & angeli, quandoquidem carent materia, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. EV. Jam ſatis philoſophiæ.

Quin

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Quin potius hæc Theologos torqueant; nos hoc agamus, quod cœpimus. Si tota mater eſſe vis, cura corpuſculum infantuli tui, quo poſteaquam ſeſe explicuit ex vaporibus mentis igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede, illum hoc abs te flagitare. Cum vides in pectore duos iſtos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel ſuapte ſponte manantes, crede, naturam admonere te tui officii. Alioqui cum infans jam fari meditabitur, ac blanda balbutie te mammam vocabit, qua fronte hoc audies ab eo, cui mammam negaris, & ad conducticiam mammam relegaris, perinde quaſi capræ aut ovi ſubjeciſſes? Ubi jam erit fandi potens, quid ſi te pro matre vocet ſemimatrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix ſemimater eſt, quæ recuſat alere, quod peperit. Potior geniture pars eſt nutricatio teneri puelli. Alitur enim non ſolum lacte, ſed & fragantia materni corporis; requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hauſit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem ſum in hac ſententia, ut exiſtimem, in pueris ex lactis natura & indolem vitiari, non aliter quam in frugibus & plantis terræ ſuccus mutat ingenium ejus quod alit. An putas, temere vulgo dici, Iſte malitiam cum lacte nutricis imbibit? Ne illud quidem opinor, quod à Græcis dici ſolet, Ut nutrices: cum ſignificant, aliquem male paſci: paullulum enim præmanſi in os inſerunt infantis, maximam partem deglutiunt ipſæ. Proinde ne peperit quidem, quæ quod nixa eſt, mox abjicit. Iſtuc enim abortire eſt, non parere. Et in tales fœminas mihi competere Græcorum videtur etymologia, qui μήτηρ dici putant à μὴ τηρεῖν, hoc eſt, à non ſervando. Nam prorſus conductitiam nutricem infantulo adhuc à matre tepenti adſciſcere, genus eſt expoſitionis. Fa. Accederem, ni delecta eſſet mulier, in qua nihil deſideres. Ev. Ut nihil referat, quod lac bibat mollis infantia, quam ſalivam cum præmanſo cibo deglutiat; ut talis contigerit nutrix qualem haud ſcio an ulla reperiatur; an putas, ullam eſſe, quæ nutricationis omne tædium devorare poſſit, quemadmodum mater? ſordes, aſſeſſiones, va-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

gitus morbos, ſervandi nunquam ſatis diligentem curam? Si eſt quæ pariter amet ut mater, erit quæ pariter curet. Quin & illud fiet ut ſegnius amet te filius, nativa illa caritate velut in duas matres diſtracta: nec tu ſimili pietate duceris erga filium, ut jam grandior minus libenter ſit optemperaturus juſſis tuis; & tu frigidius illius curam habitura, in cujus moribus fortaſſe videbis nutricem. Præcipuus autem diſcendi gradus eſt mutuus inter docentem ac diſcentem amor. Ergo ſi nihil deceſſerit illi nativæ pietatis fragantiæ, facilius illi inſtillabis præcepta recte vivendi. Neque enim heic parum valet mater, vel ob hoc, quod materiam tractet molliſſimam, & in omnia ſequacem. FA. Ut video, non tam facilis eſt res peperiſſe, quam vulgus exiſtimat. EV. Si mihi parum habes fidei, en tibi Paulus aperte de muliere loquens: Salva, inquit, fiet per liberorum generationem. FA. Salva eſt igitur quæ peperit? EV. Nequaquam; ſed addit, ſi liberi permanſerint in fide. Nondum abſolviſti genitricis munus, niſi primum tenerum corpuſculum filii, mox animum æque mollem, recta educatione finxeris. FA. Atqui iſtuc matribus in manu non eſt, ut filii perſeverent in pietate. EV. Fortaſſis; ſed tantum habet momenti vigilans admonitio, ut Paulus exiſtimet, matribus imputandum, ſi liberi degenerent à piis moribus. Denique, ſi præſtiteris quod in te ſitum eſt, Deus opem ſuam conjunget cum tua diligentia. FA. Mihi quidem, Eutrapele, tua perſuaſit oratio, ſi queas idem perſuadere parentibus & marito. EV. Iſtuc ad me recipio, modo tu me tuo juves ſuffragio. FA. Polliceor. EV. Sed licetne videre puellum? FA. Licet maxime. Heus Syriſca, voca nutricem una cum infante. EV. Scitus admodum puer. Vulgo dicitur veniam deberi primum experienti. At tu prima ſtatim experientia ſummam artis expreſſiſti. FA. Non eſt ſculptilis imago, ut arte ſit opus. EV. Verum; ſed fuſile ſigillum eſt. Utcunque res habet, feliciſſime cecidit. Utinam pari felicitate cadant imagines, quas intexis aulæis! FA. At tu contra felicius pingis, quam gignis. EV. Sic viſum eſt naturæ cum omnibus paria facere. Quam ſolicita eſt natura, ne quid pereat! Duos homines

mines in uno repræſentavit: naſus & oculi patrem referunt, frons ac mentum matrem exprimunt. An tu poſſes hoc tam carum pignus alienæ fidei concredere? Mihi bis crudeles videntur eſſe, quæ id facere ſuſtinent. Quandoquidem non ſolum faciunt id infantis, quem ablegant, periculo, verum etiam ſuo, propterea quod in his lac averſione corruptum ſæpe numero periculoſos morbos pariat. Itaque fit, ut dum unius formæ corporis conſulunt, parum conſulant duorum corporum vitæ: dumque cavent, ne contingat præproperum ſenium, conjiciunt ſeſe in mortem præproperam. Quod eſt inditum puero nomen? FA. Cornelius. EV. Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat! FA. Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus Eutrapele, unum quiddam obnixe te rogarim. EV. Imo puta, me tuum eſſe mancipium; imperabis & impetrabis quæ voles. FA. Proinde non prius te * manumittam, quam hoc mihi beneficium cœptum abſolvas. EV. Quodnam? FA. Ut præſcribas mihi primum, quibus rationibus queam infantis valetudini conſulere: deinde cum erit firmior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus ſit rudis animus. EV. Id faciam lubens, pro mea quidem ſapientia; ſed proximo colloquio; nunc orator adeo maritum ac parentes. FA. Precor exorator ut ſies.

Manumittam.] Quia dixerat ſe mancipium.

Peregrinatio Religionis ergo.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

ME. Quid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totos ſex menſes non viſum cuiquam? interiſſe rumor erat. Ipſus eſt, niſi prorſus hallucinor. Adibo ac ſalvere jubebo. Salvus ſis, Ogygi. OG. Salve & tu Menedeme. MA. Quæ regio te nobis reddidit incolumem? Nam triſtis rumor heic ſparſerat, te navigaſſe Stygiam paludem. OG. Imo gratia ſuperis, ſic interim valui, ut vix unquam antehac melius. ME. Ita ſemper vanitatis coarguas ejuſmodi rumores. Sed quid iſtuc ornatus eſt? obſitus es conchis * imbricatis, ſtanneis

Imbricatis.] Id eſt, imbricum ſpecie variegatis. Vide Plinium lib. 9. cap. 33. de mira varietate concharum.

neis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, *culmeis ornatus torquibus; brachium habet *ova ſerpentum. OG. Viſi divum Jacobum Compoſtellanum, & hinc reverſus, Virginem Parathalaſſiam apud Anglos percelebrem. quin potius hanc reviſi: nam ante annos tres inviſeram. ME. Animi gratia, ut arbitror. OG. Imo religionis cauſſa. ME. Iſtam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ litteræ. OG. Mater uxoris voto ſeſe obſtrinxerat, ut ſi filia peperiſſet maſculum vitalem, ego divo Jacobo præſens præſenti ſalutem dicerem, & gratias agerem. ME. Salutaſti divum tuo dumtaxat, & ſocrus nomine? OG. Imo totius familiæ verbis. ME. Equidem arbitror, nihilo minus ſalutis futurum fuiſſe familiæ, etiamſi Jacobum inſalutatum reliquiſſes. Sed obſecro, quid reſpondit agenti gratias? OG. Nihil, ſed offerenti munus viſus eſt arridere, & capite leviter annuere; ſimulque porrexit hoc imbricatum putamen. ME. Cur iſta potius donat, quam alia? OG. Quoniam his abundat ſuggerente vicino mari. ME. O benignum divum, qui & obſtetricatur parturientibus, & operam dat hoſpitibus! Verum quodnam iſtuc novum vovendi genus, ut otioſus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto adſtringeres, ut ſi quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod voviſſes? OG. Non credo, etiam ſi tu ipſe tuo nomine voviſſes. Nam tibi divis *os oblinere ludus eſt. At ſocrus eſt; mos gerendus erat. Noſti mulierum affectus, & mea quoque referebat. ME. Si non præſtitiſſes votum, quid erat periculi? OG. Non poterat me divus vocare in jus, fateor: ſed poterat in poſterum eſſe ſurdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Noſti principum mores. ME. Dic mihi, quid valet agitque vir optimus Jacobus? OG. Multo frigidius ſolito. ME. Quid eſt in cauſſa? ſenium?

OG.

Culmeis.] E ſtramine factis.

Ova ſerpentum.] Significat globulos, quibus utuntur ad numerandas preces. Sic enim ova ſerpentum, quum prodeunt, cohærent.

Os oblinere.] Pro fallere. Vide Chiliadas.

OG. Nugator, ſcis, divos non ſeneſcere. Verum hæc nova perſuaſio, quæ late per orbem divagatur, facit ut infrequentius ſalutetur ſolito: & ſi qui veniunt, ſalutant tantum; nihil aut quam minimum donant, dictitantes, eam pecuniam rectius collocari in egenos. ME. * Impia perſuaſio! OG. Itaque tantus Apoſtolus, qui ſolet totus gemmis & auro fulgere, nunc ſtat ligneus, vix ſebaceam habens candelam. ME. Si verum eſt, quod audio, periculum eſt, ne reliquis divis idem veniat uſu. OG. Imo circumfertur epiſtola, quam hac de re ſcripſit ipſa Virgo Maria. ME. Quæ Maria? OG. Quæ cognomen habet à lapide. ME. Apud Rauracos, ni fallor. OG. Ea eſt. ME. Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui ſcripſit? OG. Nomen ipſa indicat epiſtola. ME. Per quem miſſa eſt? OG. Haud dubie quin per angelum, qui poſuerat ſcriptam in ſuggeſto, unde concionatur is ad quem ſcripta eſt. Et ne quid fraudis ſuſpiceris, videbis epiſtolam * αὐτόγραφον. ME. Itane agnoſcis manum angeli, qui eſt Virgini ab epiſtolis? OG. Quid ni? ME. Quo tandem argumento? OG. Legi Epitaphium Bedæ, quod ab angelo inſculptum eſt: elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & ſyngrapham divo * Ægidio miſſam: congruunt. An non hæc ſatis arguunt rem? ME. Faſne eſt inſpicere? OG. Fas, ſi dejeres te taciturum. ME. Oh lapidi dixeris. OG. Jam ſunt & * lapides hoc nomine infames, quod nihil celent. ME. Muto igitur dicito, ſi lapidi parum fidis. OG. Hac lege recitabo: tu fac utramque arrigas aurem. ME. Arrexi. OG. Maria mater Jeſu Glaucopluto S. D. Quod

 Luthe-

Impia perſuaſio.] Ironia eſt; quum ſit admodum pia

Αὐτόγραφον] Id eſt, ab ipſa ſcriptam: quemadmodum oracula dicuntur αὐτόφωνα, ab ipſo Deo reddita voce. *Virgil.* Ipſa canas oro.

Ægidio miſſam.] Nota eſt fabula de Carolo Magno; qui quum deſperaret veniam admiſſorum, S. Ægidius impetravit ſyngrapham ab angelo, continentem hunc verſiculum: Ægidii merito Caroli peccata remitto.

Lapides hoc nomine infames.] Sentit de Lydio lapide qui dicitur index: is prodit aurum ſubæratum aut imitaticium. Lege apud Ovidium fabulam de Batto in lapidem verſo.

Lutherum ſecutus ſtrenue ſuades, ſupervacaneum eſſe invocare divos, à me quidem iſto nomine bonam magnamque iniſti gratiam, ſcito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab una poſtulabantur omnia, quaſi filius meus ſemper infans eſſet, quia talis fingitur, pingiturque in ſinu meo, ut ex nutu matris adhuc pendeat, neque quidquam auſit negare petenti, videlicet metuens, ne ſi quid neget roganti, ego viciſſim ipſi negem mammam ſitienti. Et nonnunquam ea petunt à virgine, quæ verecundus juvenis vix auderet petere à lena, quæque me pudet litteris committere. Interim negotiator lucri cauſſa navigaturus in Hiſpaniam, committit mihi pudicitiam ſuæ concubinæ. Et virgo deo ſacra, abjecto velo fugam adornans, deponit apud me famam integritatis ſuæ, quam ipſa tendit proſtituere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam conductus, Beata virgo da prædam opimam. Occlamat aleator, Fave, diva; pars lucri tibi decidetur. Et ſi parum faveat alea, me conviciis lacerant, maleque precantur, quæ non adfuerim ſceleri. Occlamat quæ quæſtui turpi ſemet exponit, Da proventum uberem. Si quid negem, illico reclamant, Ergo ne ſis mater miſericordiæ. Aliorum vota non tam impia ſunt quam inepta. Clamat innupta: Maria, da mihi formoſum ac divitem ſponſum. Clamat nupta: Da mihi bellos catulos. Clamat gravida: Da mihi facilem partum. Clamat anus: Da diu vivere ſine tuſſi ſitique. Clamat ſenex delirus: Da repubeſcere. Clamat philoſophus: Da nodos inſolubiles nectere. Clamat ſacerdos: Da ſacerdotium opimum. Clamat epiſcopus: Serva meam eccleſiam. Clamat nauta: Da proſperos curſus. Clamat præfectus: Oſtende mihi filium tuum antequam moriar. Clamat aulicus: Da vere confiteri in mortis articulo. Clamat ruſticus: Da tempeſtivam pluviam. Clamat ruſtica: Serva gregem & armentum incolume. Si quid renuo, illico ſum crudelis. Si relego ad filium, audio: Vult ille quidquid tu vis. Itane ego ſola & mulier, & virgo, dabo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus, ludentibus aleam, nubentibus, parturientibus, ſatrapis, regibus & agricolis? Atqui quod

dixi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dixi, minimum eſt præ his quæ patior. Sed his negotiis nunc multo minus gravor: quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas, niſi commodum hoc incommodum majus ſecum traheret: plus eſt otii, ſed minus eſt honorum, minus eſt opum. Ante ſalutabar Regina cælorum, Domina mundi: nunc vix à paucis audio, Ave Maria. Ante veſtiebar gemmis & auro, abundabam mutatoriis, deferebantur aurea gemmeaque donaria: nunc vix tegor dimidiato palliolo, eoque corroſo à muribus. Proventus autem annui vix tantum eſt, ut alam miſerum *æditiuum, qui accendat lucernulam aut candelam ſebaceam. Atque hæc tamen poterant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis, ut ajunt, ut quidquid uſquam eſt divorum, exigas ex ædibus ſacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deeſt aliis divis quo ſuam ulciſcantur injuriam. Ejectus è templo Petrus, poteſt tibi viciſſim occludere regni cœleſtis oſtium. Paulus habet gladium; Bartholomæus cultro armatus eſt; Gulielmus ſub pallio monachi totus armatus eſt, non ſine gravi lancea. Quid autem agas cum Georgio, & equite & *cataphracto, haſta ſimul & gladio formidabili? Nec inermis eſt Antonius; *habet ſacrum ignem. Sunt item & cæteris ſua vel arma, vel mala, quæ, quibus volunt, immittunt. Me vero quantumvis inermem, non tamen ejicies, niſi ſimul ejecto filio, quem ulnis teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc una mecum extrudes, aut utrumque relinques, niſi mavis habere templum ſine Chriſto. Hæc te ſcire volui: tu cogita, quid mihi reſpondendum cenſeas. Nam mihi plane res cordi eſt. Ex æde noſtra lapidea, Calendis Auguſti, anno filii mei paſſi 1524. Virgo lapidea mea manu ſubſcripſi. ME. Minax profecto ac formidabilis epiſtola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus.

OG. Si

Æditūum.] Quem veteres, ut indicat Varro, *Æditimum* vocabant. Cuſtos erat tuendæ ſacræ ædis.

Cataphracto.] Id eſt, gravi armatura munito.

Habet ſacrum ignem.] Hoc enim nomine ſanctum illum amabilem reddidere formidabilem; quemadmodum Johannem Baptiſtam præter alios, morbo comitiali, Hubertum hydrophobo, item alios aliis malis. Et hæc vertimus in quæſtum noſtrum, cujus ſtudioſiores ſumus quam ſervandarum animarum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

OG. Si ſapit. ME. Quam ob rem non eadem de re ſcripſit huic optimus ille Jacobus? OG. Neſcio, niſi quod longius abeſt, & his temporibus intercipiuntur omnes epiſtolæ. ME. Sed quis Deus te redegit in Angliam? OG. Ventus illuc invitabat mire ſecundus, atque id propemodum eram pollicitus divæ Parathalaſſiæ, me poſt biennium ipſam reviſurum. ME. Quid petiturus ab illa? OG. Nihil novi, niſi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberiorem, longævam lætamque vitam in hoc ſeculo, & perennem felicitatem in futuro. ME. Non poterat eadem præſtare Virgo mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longe auguſtius, quam in Parathalaſſo. OG. Haud nego poſſe, verum aliis in locis alia largitur, ſive ſic viſum eſt animo illius, ſive, ut eſt benigna, ſemet in hoc noſtris affectibus accommodat. ME. De Jacobo frequenter audivi: ſed obſecro te, deſcribe mihi regnum iſtius Parathalaſſiæ. OG. Equidem expediam quam potero pauciſſimis. Celeberrimum nomen eſt per univerſam Angliam; nec temere reperias in ea inſula qui ſperet res ſuas fore ſalvas, quin illam quotannis aliquo munuſculo pro facultatum modulo ſalutarit. ME. Ubi habet? OG. Ad extremum Angliæ finem, inter Occidentem & Septemtrionem, haud procul à mari, paſſuum fere tribus millibus. Vicus eſt vix alia re victitans, quam commeantium frequentia. Collegium eſt Canonicorum, ſed quibus à Latinis regulæ cognomen additur; medium genus inter monachos, & canonicos, quos ſeculares appellant. ME. Amphibios mihi narras; quod genus eſt fiber. OG. Imo & crocodilus. Sed omiſſis cavillis, tribus verbis expediam quod vis. In odioſis canonici ſunt, in favorabilibus monachi. ME. Adhuc mihi quidem ænigma refers. OG. Quin addam * Apodixim mathematicam. Si Romanus pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi: Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint monachi. ME. O novos favores: utinam abducant & meam! OG. Sed ut ad rem: Collegium hoc

Apodixim.] Apodixis, demonſtratio eſt, quæ proprie ſit Mathematicis per litteras depictas.

hoc vix alios habet proventus, quam ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria ſervantur. Cæterum ſi quid eſt nummorum, aut levioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi Priorem vocant. ME. Probæ vitæ? OG. Non illaudatæ; pietate ditiores, quam annuo cenſu. Templum eſt nitidum & elegans; verum in eo non habitat Virgo, ſed illud honoris gratia ceſſit filio. Illa ſuum habet templum, ut dextra ſit filio. ME. Dextra? Quo igitur ſpectat filius? OG. Bene mones. Cum occidentem ſpectat, dextram habet matrem: ubi ſe vertit ad Solis exortum, ſiniſtra eſt. Nec heic tamen habitat; nondum enim ædificium eſt abſolutum, & locus eſt undique perflabilis, patentibus oſtiis, patentibus feneſtris; & in propinquo eſt Oceanus ventorum pater. ME. Durum. ubi igitur habet illa? OG. In eo templo, quod inabſolutum dixi, eſt ſacellum anguſtum, ligneo tabulatu conſtructum, ad utrumque latus per anguſtum oſtiolum admittens ſalutatores. Lumen eſt exiguum, nec fere niſi ex cereis; fragrat odor naribus gratiſſimus. ME. Hæc omnia congruunt religioni. OG. Imo ſi introſpicias, Menedeme, dicas divorum eſſe ſedem, adeo gemmis, auro, argentoque nitent omnia. ME. Accendis animum, ut eo me conferam. OG. Haud pœnituerit itineris. ME. Nihil eſt illic olei ſacri? OG. Inepte. Oleum iſtud non reſudat niſi è ſepulcris divorum, velut Andreæ & Catharinæ. Maria ſepulta non eſt. ME. Erravi, fateor. Sed abſolve fabulam. OG. Quo latius ſe ſpargat religio, alia aliis locis oſtenduntur. ME. Et fortaſſis ut uberior ſit largitio, juxta illud, *Fit cito per multas præda petita manus*. OG. Et nuſquam non præſto ſunt myſtagogi. ME. Ex canonicis? OG. Nequaquam: illi non adhibentur, ne per occaſionem religionis alienentur à religione, ac dum obſervant Virginem, parum ipſi conſulant ſuæ virginitati. Tantum in intimo ſacello, quod dixi conclave divæ Virginis, adſtat altari canonicus quidam. ME. In quem uſum? OG. Ut recipiat ſervetque quod datur. ME. An dant qui nolint? OG. Minime; ſed nonnullos pius quidam pudor huc adigit,

git, ut dent adſtante quopiam, non daturi ſi teſtis abeſſet: aut largius dant aliquanto, quam erant daturi. ME. Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. OG. Imo vero ſunt quidam adeo dediti ſanctiſſimæ Virgini, ut dum ſimulant, ſeſe munus imponere altari, mira dexteritate ſuffurentur quod alius poſuerat. ME. Fac, nullum adſtare; an non in tales illico fulminaret Virgo? OG. Qui magis id faceret Virgo, quam ipſe pater æthereus, quem non verentur nudare ſuis ornamentis, vel perfoſſo templi pariete? ME. Non ſatis mihi conſtat, utrum magis debeam admirari, illorumne impiam confidentiam, an Dei lenitatem. OG. Ad latus itaque Septentrionale porta quædam eſt, non templi, ne quid erres, ſed ſepti, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea oſtiolum habet perpuſillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam ſubmittat. ME. Profecto tutum non fuerit ad hoſtem ingredi per tale oſtiolum. OG. Recte conjectas. Narrabat myſtagogus, olim virum equeſtris ordinis, equo inſidentem, per hoc oſtium elapſum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miſer deſperans ſui, ſubita cogitatione ſalutem ſuam commendavit divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, ſi valva patuiſſet. Et ecce rem inauditam. Subito totus eques erat intra ſepta templi, altero fruſtra foris inſaniente. ME. Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? OG. Maxime. ME. Id quidem non admodum facile apud te hominem philoſophum. OG. Oſtendebat in oſtio laminam cupream clavis affixam, quæ habebat imaginem equitis ſervati, eoque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetuſtioribus picturis videmus: quæ ſi non mentiuntur, frigebant id ætatis tonſores, & qui pannos tingunt ac texunt. ME. Qui ſic? OG. Quia barbatus erat non aliter quam capræ; & univerſa veſtis nullam habebat rugam, adeoque non erat major corpore, ut ſtrictu corpus ipſum redderet anguſtius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. ME. Jam dubitare fas non erat. OG. Subter oſtiolum erat

cra-

cratis ferrea, quæ peditem tantum tranſmitteret. Non conveniebat ut equus poſt eum calcaret locum quem prior eques Virgini conſecraſſet. ME. Et merito. OG. Hinc ad orientem eſt ſacellum prodigiis plenum: eo me confero. Excipit alius myſtagogus. Illic oravimus pauliſper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exoſculor: deinde rogo cujus ſint reliquiæ. Ait, Sancti Petri. Num Apoſtoli, inquam? Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit: Oportuit, inquam, Petrum fuiſſe virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum ſolutus eſt: id certe moleſte tuli. Nam ſi is ſiluiſſet, ædituus nos nihil celaſſet reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat tectum, quod ajebat hiberno tempore, cum nix obtexiſſet omnia, eo ſubito fuiſſe delatum è longinquo. Sub eo tecto putei duo ad ſummum pleni: fontis venam ajunt eſſe ſacram divæ Virgini; liquor eſt mire frigidus, efficax medicando capitis ſtomachique doloribus. ME. Si frigida medetur doloribus capitis & ſtomachi, poſthac & oleum extinguet incendium. OG. Miraculum audis, ô bone: alioqui quid eſſet miraculi, ſi frigida ſedaret ſitim? ME. Et iſta ſane eſt una pars fabulæ. OG. Affirmabant, eum fontem derepente proſiliſſe è terra juſſu ſanctiſſimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumſpiciens, rogabam, quot eſſent anni, quod ea domuncula fuiſſet eo deportata: dixit, aliquot ſecula. Alioqui parietes, inquam, non præ ſe ferunt aliquid vetuſtatis. Non repugnabat. Ne columnæ quidem hæ ligneæ: Non negabat eſſe nuper poſitas, & res ipſa loquebatur. Deinde hæc, inquam, tecti culmea arundineaque materia videtur eſſe recentior. Aſſentiebatur. Ac ne trabes quidem hæ, inquam, tranſverſæ, nec ipſa tigna quæ culmos ſuſtinent, videntur ante multos annos poſita. Annuebat. Atqui cum jam nulla caſæ pars ſupereſſet; Unde igitur conſtat, inquam, hanc eſſe caſulam illam è longinquo delatam? ME. Obſecro quomodo ſeſe ab hoc nodo expediebat ædituus? OG. Scilicet incunctanter ille oſtendit nobis pervetuſtam urſi pel-
lem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

lem tignis affixam; ac propemodum irriſit noſtram tarditatem, qui ad tam manifeſtum argumentum non haberemus oculos. Itaque perſuaſi, & tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœleſte Lac beatæ Virginis. ME. O matrem filii ſimillimam! ille nobis tantum ſanguinis ſui reliquit in terris; hæc tantum lactis, quantum vix credibile eſt eſſe poſſe uni mulieri uniparæ etiamſi nihil bibiſſet infans. OG. Idem cauſſantur de cruce Domini, quæ privatim ac publice tot locis oſtenditur, ut ſi fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ juſtum onus videri poſſint; & tamen totam crucem ſuam bajulavit Dominus. ME. An non tibi quoque mirum videtur? OG. Novum fortaſſe dici poſſit, mirum nequaquam, cum Dominus, qui hæc auget pro ſuo arbitrio, ſit omnipotens. ME. Pie tu quidem interpretaris: at ego vereor ne multa talia fingantur ad quæſtum. OG. Non arbitror, Deum paſſurum, ſi quis ipſum ad iſtum irrideat modum. ME. Imo cum à ſacrilegis ſpoliatur & mater & filius & pater & ſpiritus, ne tantulum quidem ſeſe commovent interdum, ut vel nutu, vel crepitu deterreant ſceleſtos. Tanta eſt numinis lenitas. OG. Sic eſt, ſed audi reliqua. Id lac ſervatur in altari ſummo; in cujus medio Chriſtus, ad dextram mater, honoris gratia. Lac enim matrem repræſentat. ME. Conſpicuum eſt igitur. OG. Videlicet incluſum cryſtallo. ME. Liquidum igitur. OG. Quid liquidum mihi narras, cum fuſum ſit ante annos mille quingentos? Concretum eſt; dicas cretam tritam, alboque ovi temperatam. ME. Quin igitur nudum oſtentant? OG. Ne contaminetur virorum oſculis lac virgineum. ME. Probe dicis. Nam ſunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. OG. Ubi nos videt myſtagogus, accurrit, lineam veſtem induit, ſacram ſtolam addidit cervici, procubuit religioſe, & adoravit: mox nobis lac ſacroſanctum oſculandum porrexit. Heic in extremo altaris gradu religioſe procubuimus & ipſi; Chriſtoque primum ſalutato, Virginem oratiuncula tali, quam in hoc ipſum paratam, appellavimus: Virgo parens, quæ tuis virgineis uberibus lactare meruiſti cœli terræque dominum filium tuum Jeſum, optamus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

mus, ut illius ſanguine purificati proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ ſimplicitatis, quæ neſcia malitiæ, fraudis ac doli, lac Euangelicæ doctrinæ concupiſcit aſſidue, donec proficiat in virum perfectum, in menſuram plenitudinis Chriſti, cujus felici conſortio frueris in æternum, cum patre & ſpiritu ſancto. Amen. ME. Pia ſane deprecatio. Quid illa? OG. Viſus eſt uterque annuere, niſi me fallebant oculi. Nam ſubſilire videbatur ſacrum lac, & candidior aliquanto affulgebat eucharistia. Interim myſtagogus ad nos acceſſit, tacitus quidem, ſed tabellam porrigens, qualem apud Germanos offerunt qui in pontibus * telos exigunt. ME. Equidem ſæpenumero male precatus ſum illis petacibus tabellis, cum per Germaniam iter facerem. OG. Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulcre peritum, & juvenem blandæ cujuſdam eloquentiæ, (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldriſius) percunctatus ſum, quam potui civiliſſime, quibus argumentis cognitum haberet, hoc eſſe lac Virginis. Id ego ſane pio ſtudio ſcire cupiebam, quo poſſem impiis quibuſdam hæc omnia ridere ſolitis os obturare. Primum * myſtagogus obducta fronte obticuit: juſſi ut interpres inſtaret; ſed blandius etiam. Ille vero blandiſſime, adeo ut ſi matrem ipſam nuper puerperam talibus verbis appellaſſet, non fuerit ægre latura. At myſtagogus tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis ſtupentibus, ac velut horrore vocem blaſphemam execrantibus. Quid opus, inquit, iſta percunctari, cum habeatis tabulam authenticam? Et omnino videbatur nos ut hæreticos ejecturus, niſi drachmæ deliniſſent hominis ferociam. ME. Quid vos interim? OG. Nos? quid cenſes? Non aliter quam fuſte icti, aut fulmine tacti, noſmet illinc ſubduximus, ſuppliciter audaciæ veniam comprecati: ſic enim convenit in rebus ſacris. Inde proficiſcimur ad ædiculam, hoſpitium divæ Virginis. Huc euntibus aperit ſeſe quidam hierophanta ex illis minoribus; noſque

Teles] Τέλος, Id eſt, tributum ſive vectigal.

Myſtagogus.] Qui oſtendit arcana: qui & hierophanta dicitur.

veluti noſcitans intuetur: aliquantulum progreſſis occurrit alius, itidem contemplans nos: poſt etiam tertius. ME. Fortaſſe cupiebant te pingere. OG. At ego longe diverſum ſuſpicabar. ME. Quid iſtuc? OG. Sacrilegum quempiam ſuppilaſſe non nihil * ex mundo ſacræ Virginis, & in me ſuſpicionem intentam eſſe. Itaque ſacellum ingreſſus, tali precatiuncula ſaluto matrem Virginem: O ſola fœminarum omnium mater & virgo, mater feliciſſima, virgo puriſſima; nunc te puram impuri viſimus, ſalutamus, donariolis noſtris utcunque colimus: utinam donet nobis filius tuus, ut ſanctiſſimos tuos mores imitantes, mereamur & nos per ſpiritus ſancti gratiam ſpiritualiter dominum Jeſum intimis animi viſceribus concipere, ſemelque conceptum nunquam amittere. Amen. Simulque exoſculatus aram, depoſui drachmas aliquot, & abii. LE. Quid heic Virgo? Nullone nutu dedit ſignum auditæ precatiunculæ? OG. Lumen, ut dixi, erat ambiguum, & illa ſtabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Poſtremo me ſic dejecerat oratio prioris myſtagogi, ut non auderem oculos attollere. ME. Iſtius igitur profectionis non erat admodum lætus exitus. OG. Imo multo lætiſſimus. ME. Reddidiſti animum: nam mihi quoque * cor in genua deciderat, ut tuus loquitur Homerus. OG. A prandio repetimus templum. ME. Audebas, ſuſpectus ſacrilegii? OG. Fortaſſis. ſed ipſe mihi ſuſpectus non eram. Neſcit pavorem mens ſibi bene conſcia. Trahebat me tabulæ viſendæ cupiditas, ad quam myſtagogus nos relegarat. Eam diu quæſitam tandem invenimus: verum in alto defixam, ut non quibuſlibet oculis legi poſſet. Mihi tales ſunt oculi, ut nec lynceus dici poſſim, nec omnino luſcioſus. Itaque legentem Aldriſium oculis obiter aſſectatus ſum, nec illi ſatis fidens in re tanta. ME. Excuſſa eſt omnis dubitatio? OG. Puduit me mei, qui ſubdubitaſſem; adeo res tota

Ex mundo.] Ex ornamentis. Dicitur autem mundus muliebris.

Cor in genua.] Ex Iliadio. Τάρβησαν· πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός. Id eſt, Expaverunt: omnibus autem in pedes decidit animus.

tota illi ponebatur ob oculos; nomen, locus, res ut erat ordine geſta: breviter, nihil omiſſum. Dictus eſt Gulielmus Lutetiæ natus, vir pius cum alias, tum præcipue religioſus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis, monaſteriis ac templis undique luſtratis, tandem pervenit Conſtantinopolim. Nam hujus Gulielmi frater illic agebat Epiſcopum. Is jam adornantem reditum admonuit, eſſe virginem quandam Deo dicatam, quæ lac haberet Virginis matris: abunde felicem futurum ſi vel precario, vel pretio, vel arte, portionem aliquam poſſet nanciſci. Nam cæteras reliquias omnes, quas hactenus collegerat, nihil eſſe ad tam ſacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit, donec exorat dimidium ejus lactis. Eo theſauro plus quam Crœſus ſibi videbatur. ME. Quidni? & quidem præter ſpem. OG. Recta domum properat: in itinere morbus occupat. ME. Ut nihil eſt in rebus humanis nec diu, nec undiquaque felix! OG. Ubi videt periculum, accerſit clam Gallum, fidiſſimum ejus peregrinationis comitem. Et religioſe ſtipulatur ſilentium: committit illi lac, ea lege, ut ſi incolumis domum redeat, deponat eum theſaurum in ara divæ Virginis, quæ colitur Lutetiæ in auguſto templo utrinque Sequanam præterlabentem intuens: & amnis ipſe videtur honoris gratia decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, ſepultus eſt Gulielmus. alter properat, & hunc morbus corripit. Is deſperans ſui, tradit Anglo comiti lac, ſed multis obteſtationibus adſtricto, ut faceret quod fuerat ipſe facturus. Moritur hic; recipit ille, & in aram deponit lac canonicis ejus loci præſentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur regulares, quales adhuc ſunt apud Divam Genovefam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam, tandem in Parathalaſſum detulit, huc vocante mentem illius afflatu ſpiritus. ME. Pulcre certe ſibi conſtat hæc narratio. OG. Imo ne qua reſidere poſſet dubitatio, adſcripta erant nomina epiſcoporum à ſuffragiis, qui lac illud inviſentibus non abſque munuſculo, tantum impartierunt relaxationis, quantum ex ſuo dimenſo largiri poſſunt. ME.

Quantum id eſt ? Og. Dierum quadraginta. M
Etiam * apud inferos dies eſt ? Og. Certe ten
pus eſt. Me. Ubi totum hoc dimenſum ſem
fuerint elargiti, non ſupereſt quod largiantur
Og. Minime. Subſcatet enim ſubinde quod dent
ac plane diverſum quiddam accidit heic atque i
dolio * Danaïdum. Illud enim cum continente
impleatur, ſemper tamen inane eſt: hinc ſi ſempe
haurias, nihilo tamen minus eſt in dolio. Me. S
centum hominum millibus largiantur quadragin
ta, ſinguli tantundem habent ? Og. Tantundem
Me. Et ſi qui ante prandium acceperunt quadra-
ginta, rurſus ſub cœnam poſcerent quadraginta,
præſtone eſſet quod daretur ? Og. Imo ſi hora
eadem decies. Me. Utinam mihi tale ſcriniolum
eſſet domi; non optarim niſi tres drachmas, mo-
do ſic ſcateant. Og. Quin optas ut totus fias au-
reus, tantundem accepturus ex voto. Verum ad fa-
bulam redeo. Addebatur & illud pii cujuſdam
candoris argumentum: lac Virginis, quod aliis
compluribus in locis oſtendebatur, ſatis quidem eſſe
venerandum; hoc tamen cæteris eſſe venerabilius,
quod illa abraderentur à ſaxis, hoc ex ipſis Vir-
ginis uberibus effluxiſſet. Me. Unde id conſtabat?
Og. Oh! narrarat hoc virgo Conſtantinopolitana,
quæ lac dederat. Me. Et illi fortaſſe communica-
rat divus Bernardus. Og. Sic arbitror. Me. Cui na-
tu grandi contigit guſtare lac ex eadem mamma,
quam ſuxit puer Jeſus. Unde miror, illum melli-
fluum dici potius quam lactifluum. Sed quomodo
lac Virginis dicitur, quod non fluxit ex uberibus?
Og. Fluxit & illud, ſed ſaxo, cui forte lactans inſi-
debat, exceptum concrevit; deinde volente Deo ſic
multiplicatum eſt. Me. Recte. Perge. Og. His ita-
que peractis, dum paramus abitum, obambulantes
interim, & ſi quid offerretur ſpectatu dignum cir-
cumſpectantes, rurſum adſunt myſtagogi; * limis
intuentur, digito ſubnotant, accurrunt, abeunt, re-
cur-

Apud inferos dies.] Nam ad purgatorium nunc prorogant relaxationes: ubi nullus eſt dies, & tamen dies vocant.

Danaïdum dolium.] Vide proverbium.

Limis.] Id eſt, oculis obliquis ac ſemiclauſis, quomodo ſe aſpici leones indignantur.

irrunt, nutant? videbantur compellaturi ſi fuiſſet
udaciæ ſatis. ME. Nihil ibi metuebas? OG Imo
ciem illis obverti, ſic arridens & intuens, quaſi
d compellandum invitarem. Tandem unus ag-
reſſus, rogat quod mihi nomen eſſet: edo. Num
, eſſem qui ante biennium affixiſſet votivam ta-
ellam litteris Hebraicis? Fatebar eſſe me. ME.
cribis Hebraice? OG. Minime; ſed iſti quidquid
ion intelligunt, Hebraicum vocant. Mox accer-
itus, ut conjicio, venit illius collegii Πρῶτος ὕστε-
ος. ME. Quod iſtuc dignitatis nomen eſt? Non ha-
bent abbatem? OG. Non. ME. Cur ita? OG. Quia
neſciunt Hebraice. ME. Non epiſcopum? OG.
Nequaquam. ME. Quam ob rem? OG. Quia Vir-
go pauperior etiamnum eſt, quam ut emat pedum
ac mitram nimio venalem. ME. Non ſaltem Præ-
poſitum? OG. Ne id quidem. ME. Quid obſtat?
OG. Quia Præpoſitus dignitatis eſt nomen, non
ſanctimoniæ. Et ideo canonicorum collegia nomen
abbatis rejiciunt, Præpoſiti libenter amplectuntur.
ME. Atqui Πρῶτον ὕστερον ante hac audivi nunquam.
OG. Næ tu magnopere rudis es grammatices.
ME. Ὑστερόπρωτον novi in tropis. OG. Tenes.
Hic qui Priori proximus eſt, Prior eſt poſterior.
ME. Suppriorem dicis. OG. Is me ſalutavit ſatis
humaniter. Narrat quantopere ſudatum ſit à mul-
tis, ut verſus eos legerent: quod fruſtra exterſa
perſpicilla. Quoties adveniſſet aliquis vetuſtus
Theologiæ, aut Juris doctor, adductus eſt ad ta-
bellam. alius dicebat eſſe litteras Arabicas, alius
ficticias: tandem repertus eſt qui legeret titulum.
Is deſcriptus erat verbis ac litteris Romanis, ſed
majuſculis. Græci verſus erant deſcripti Græcis
majuſculis, quæ prima ſpecie videntur referre
majuſculas Latinas. Rogatus deſcripſi ſententiam
carminum Latine, verbum verbo reddens. Hujus
opellæ cum præmiolum oblatum conſtanter recu-
ſarem, affirmans nihil eſſe tam arduum, quod in
Virginis ſanctiſſimæ gratiam non eſſem cupidiſſime
facturus, etiamſi litteras juberet illinc perferre Hie-
roſolymam. ME. Quid opus eſt te grammatophoro,
cum illi tot angeli adſint à manibus atque à pedi-
bus? OG. Ille protulit è crumena ligni fragmentum

deſectum è trabe, in qua virgo mater viſa eſt conſiſtere. Odor mirus protinus arguebat, eſſe rem oppido ſacram. Ego vero tam inſigne munus pronus & nudato capite, ſumma cum veneratione terque quaterque exoſculatus, repoſui in crumenam. ME. Licetne videre? OG. Per me quidem licebit. Cæterum ſi jejunus non es, aut ſi nocte proxima fuit tibi res cum uxore, non ſuaſerim ut videas. ME. Oſtende, nihil periculi. OG. En tibi. ME. O te beatum iſto munere! OG. Ego, ne ſis inſciens, non permutarim hoc tantillum fragmentulum cum univerſo *auro Tagi: includam auro, ſed ſic ut per cryſtallum pelluceat. Tum Hyſteroprotus, ubi me videt tam religioſe geſtientem eo munuſculo, judicans non indignum, cui majora quoque committerentur, rogat, num quando vidiſſem ſecreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen auſus ſum percunctari, quæ diceret ſecreta Virginis. Siquidem in rebus tam ſacris etiam linguæ lapſus non vacat periculo. Nego, me vidiſſe, ſed videndi cupidiſſimum eſſe dico. Inducor jam velut afflatus numine. Accenditur una atque altera tæda cerata: oſtenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materia, nec opere præcellens, ſed virtute pollens. ME. Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Chriſtophorum Lutetiæ, non *hamaxiæum aut *coloſſæum, ſed monti juſto parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. OG. Ad pedes Virginis eſt gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à bufone dederunt nomen, eo quod bufonis effigiem ſic exprimat, ut nulla ars idem poſſit efficere. Quoque magis eſt miraculum, puſillus eſt lapillus; non prominet bufonis imago, ſed in ipſa gemma velut incluſa pellucet. ME. Fortaſſis imaginantur bufonis ſimilitudinem, quemadmodum inſecta filicis ſtirpe imaginamur aquilam. Et quemadmodum pueri quid non vident in nubibus?

Auro Tagi.] Tagus inter fluvios auriferos eſſe memoratur.

Hamaxiæum.] Hamaxiæa Græcis dicuntur prægrandia, quaſi quæ plauſtri juſtum onus ſint.

Coloſſæum.] Coloſſi dicuntur imagines ad miraculum uſque grandes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

bus? dracones ignem ſpirantes, montes igni candentes, armatos concurrentes. OG. Imo ne ſis neſciens, nullus bufo vivus evidentius exprimit ſe ipſum, quam illic erat expreſſus. ME. Hactenus pertuli fabulas tuas; poſthac alium quære, cui perſuadeas de bufone. OG. Nihil mirum eſt, Menedeme, te ſic affectum eſſe. Nec mihi quiſquam perſuaſurus erat, etiamſi totus ordo Theologorum aſſeveraſſet, niſi his oculis, hiſce, inquam, oculis vidiſſem, intuitus eſſem, comperiſſem. Sed interim mihi videris ſatis incurius rerum naturalium. ME. Quam ob rem? Quia non credo volare aſinos? OG. An non vides, quam ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cum aliis quidem in rebus, ſed præcipue in gemmis? deinde quam admirandas vires gemmis illis indiderit, prorſus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras, chalybem intactum à magnete attrahi, & rurſus ab eodem depelli ſine contactu, niſi vidiſſes oculis? ME. Profecto nunquam, etiam ſi decem Ariſtoteles mihi dejeraſſent. OG. Ne protinus igitur fabuloſum clames, ſi quid audis nondum experimento compertum. * In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem; in chalazia grandinis & ſpeciem & rigorem, etiamſi conjicias in medium ignem: in ſmaragdo profundas ac pellucidas maris undas: carcinias cancri marini ſpeciem imitatur: echites viperæ, ſcarites ſcari piſcis, hieracites accipitris, geranites gruis collum effictum exhibet; ægopthalmus caprinum oculum oſtendit: eſt qui ſuillum, eſt qui tres ſimul hominis oculos: lycophthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo & ſanguineo; in medio nigrum candido cingitur: cyameam nigram ſi aperias, fabam in medio reperies: dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque: ciſſites & narciſſites hederam pingit: aſtrapias fulminis radios è medio candido ſeu cyaneo jaculatur: phlegontites incendium intus oſtendit, quod non exeat: in anthracitide videas ſcintillas quaſdam diſcurrere: crocias croci colorem reddit; rhodites roſæ; chal-

In ceraunia.] Vide Plinium de gemmis.

chalcites æris: aëtites aquilam exprimit, cauda candicante: taos pavonis picturam habet; chelidonia aſpidis: myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem: cantharias ſcarabeum totum exprimit: ſcorpites ſcorpium mire depingit. Sed quid ego hæc perſequor, quæ ſunt innumera, cum nulla ſit naturæ pars vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti laſciviens non expreſſerit in gemmis? Miraris in hac gemma bufonem expreſſum? ME. Miror, naturæ tantum eſſe otii, ut ſic ludat omnium rerum imitatione. OG. Voluit exercere curioſitatem humani ingenii, noſque vel ſic ab otio propellere. Et tamen quaſi nihil ſit, quo fallamus tædium temporis, inſanimus in moriones, in aleas, in præſtigiarum ludibria. ME. Veriſſima prædicas. OG. Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus ſi admoveas aceto, innatare motis etiam membris. ME. Cur bufonem addunt Virgini? OG. Quia hæc ſpurcitiem omnem, virulentiam, faſtum, avaritiam, & quidquid eſt terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. ME. Væ nobis, qui tantum bufonum geramus in pectore! OG. Puri erimus, ſi ſedulo colamus Virginem. ME. Quomodo gaudet coli? OG. Gratiſſimum illi cultum præſtiteris, ſi fueris imitatus. ME. * Numero dixiſti, ſed iſtuc perdifficile eſt. OG. Eſt ſane, ſed idem pulcherrimum. ME. Age, perge quod cœperas. OG. Deinde commonſtrat aureas argenteaſque ſtatuas. Hæc, inquit, mere aurea eſt, hæc argentea inaurata: addit ſingulis pondus, pretium, ac doni auctorem. Cum ad ſingula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam; myſtagogus, Quoniam, inquit, video, te pium ſpectatorem, non arbitror æquum, ut te quidquam celem, videbis quæ Virginis ſunt ſecretiſſima: ſimulque depromit ex ipſo altari mundum rerum admirabilium; cujus ſingulas partes ſi pergam recenſere, dies hic non ſufſecerit narrationi. Sic illa ſane peregrinatio mihi feliciſſime ceſſit. Expletus ſum affatim ſpectaculis; & hoc inæſtimabile donum mecum aufero, pignus ab ipſa Virgine datum. ME. Nullumne feciſti periculum quid valeat lignum tuum? OG. Feci in

Numero dixiſti.] Id eſt, expedite & compendio.

n diverſorio quodam ante triduum reperi quendam
nente captum, cui jam parabantur vincula; lignum
oc ſuppoſitum eſt illius cervicali, clam ipſo; ob-
ormit ſomno profundo pariter ac prolixo: mane
urrexit integræ mentis. ME. Non fuerat phrene-
s, ſed * Parœnia fortaſſis. Huic malo ſolet me-
eri ſomnus. OG. Cum libebit jocari, Menedeme,
ac aliam tibi quæras materiam; in divos jocis lu-
dere, nec pium eſt, nec tutum. Imo vir ipſe nar-
abat, ſibi in ſomnis apparuiſſe mulierem admiran-
la ſpecie, quæ poculum ipſi porrexerit. ME. Elle-
orum opinor. OG. Iſtuc incertum eſt; illud cer-
iſſimum, hominem mentis eſſe compotem. ME.
Præteriſti Thomam Cantuarienſem archiepiſco-
pum? OG. Minime gentium. Nulla peregrinatio
religioſior. ME. Audire geſtio, niſi moleſtum eſt.
OG. Imo te quæſo, ut audias. Cantium dicitur ea
pars Angliæ, quæ Galliam & Flandriam ſpectat.
Hujus Metropolis eſt Cantuaria. In ea ſunt duo
monaſteria pene contigua: utrumque Benedictinos
habet. Id quod habet divi Auguſtini titulum, vide-
tur antiquius: hoc quod nunc appellatur divi Tho-
mæ, ſedes archiepiſcopi fuiſſe videtur, ubi cum pau-
cis electis monachis vitam ageret; quemadmodum
& hodie præſules habent ædes eccleſiæ contiguas,
ſed ab ædibus reliquorum canonicorum ſemotas.
Olim enim fere tum epiſcopi, tum canonici mona-
chi erant. Id arguunt manifeſta rerum veſtigia.
Templum autem divo Thomæ ſacrum tanta maje-
ſtate ſeſe erigit in cœlum, ut procul etiam intuenti-
bus religionem incutiat. Itaque nunc ſuo ſplendore
vicini luminibus officit, & locum antiquitus religio-
ſiſſimum velut obſcurat. Turres ſunt ingentes duæ,
procul veluti ſalutantes advenas, miroque nolarum
ænearum boatu longe lateque regionem vicinam
perſonantes. In veſtibulo templi, quod eſt ad Au-
ſtrum; ſtant ſaxo ſculpti tres armati, qui manibus
impiis virum ſanctiſſimum trucidarunt: addita ſunt
gentis cognomina, Tuſci, Fuſci, Berri. ME. Cur tan-
tum honoris habetur impiis? OG. Videlicet idem
honoris habetur iis, quod habetur Judæ, Pilato,
Caiphæ, cohorti militum ſceleratorum, quos ope-
X 5 roſe

Parœnia.] Id eſt, deliratio ex vino.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

roſe ſculptos vides in auratis altaribus. Adduntu
cognomina, ne quis poſthac uſurpet gloriæ cauſſa
Ingeruntur oculis, ne quis aulicus poſthac injici
manus vel in epiſcopos, vel in poſſeſſiones Eccle
ſiæ. Nam tres illi ſatellites à peracto facinore ver
ſunt in rabiem, nec reddita mens eſt, niſi imploratu
Thomæ ſanctiſſimi favore. ME. O perpetuam
martyrum clementiam! OG. Ingreſſis aperit ſe
ſpatioſa quædam ædificii majeſtas. Ea pars quoſli
bet recipit. ME. Nihilne illic viſendum? OG. Ni-
hil præter ſtructuræ molem, & libros aliquot co-
lumnis affixos, in quibus eſt Euangelium Nicode-
mi, & ſepulcrum neſcio cujus. ME. Quid deinde
OG. Cancelli ferrei ſic arcent ingreſſum, ut con
ſpectum admittant ejus ſpatii quod eſt inter extre-
mam ædem & chori, quem vocant, locum. A
hunc conſcenditur multis gradibus, ſub quibus te
ſtudo quædam aperit ingreſſum ad latus Septen-
trionale. Illic oſtenditur altare ligneum divæ Vir-
gini ſacrum, puſillum, nec ulla re viſendum, niſi
monumento vetuſtatis, luxum hiſce temporibus
exprobrante. Illic vir pius dicitur extremum vale
dixiſſe Virgini, cum mors immineret. In ara eſt
cuſpis gladii, quo præfectus eſt vertex optimi
præſulis, ac cerebrum confuſum, videlicet quo
mors eſſet præſentior. Hujus ferri ſacram rubigi-
nem amore martyris religioſe ſumus exoſculati.
Hinc digreſſi ſubimus * crytoporticum. ea habet
ſuos myſtagogos. Illic primum exhibetur calvaria
martyris perforata; reliqua tecta ſunt argento,
ſummo cranii pars nuda patet oſculo. Simul oſten-
ditur plumbea lamina, Thomæ Acrenſis titulum
habens inſculptum. Pendent ibidem in tenebris
induſia cilicina, cingula, ſubligariaque, quibus an-
tiſtes ille ſubigebat carnem ſuam, ipſo adſpectu
horrorem incutientia, nobiſque mollitiem ac de-
licias noſtras exprobrantia. ME. Fortaſſis & mo-
nachis ipſis. OG. Iſtac de re nec affirmare poſſum,
nec negare: nec refert quidem mea. ME. Vera nar-
ras. OG. Hinc redimus in chori locum. Ad latus
Septentrionale reſerantur arcana: dictu mirum,
quan-

Crytoporticus.] Id eſt, ſubterranea porticus quæ paratur adverſus æſtum ſolis.

quantum oſſium illinc prolatum ſit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia, quibus omnibus adoratis fiximus oſcula; nec erat futurus finis, niſi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parum commodus, interpellaſſet oſtentandi ſtudium. ME. Quis iſte? OG. Anglus erat nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, ſed minus affectus erga partem hanc religionis, quam ego volebam. ME. Viclevita quiſpiam, opinor. OG. Non arbitror; etiamſi libros illius legerat, incertum unde nactus. ME. Is offendit myſtagogum? OG. Prolatum eſt brachium adhuc carnem habens ſanguinolentam; hujus oſculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ ſe ferebat. Mox ſua recondidit myſtagogus. Hinc ſpectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ ſub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceres, Midam & Crœſum fuiſſe mendicos, ſi ſpectares vim auri atque argenti. ME. Heic nihil oſculorum? OG. Non, ſed aliud votorum genus tetigit animum meum. ME. Quodnam? OG. Suſpirabam, domi meæ nihil eſſe talium reliquiarum. ME. Sacrilegum votum. OG. Fateor; & ſupplex veniam precatus ſum à divo priuſquam pedem efferrem templo. Poſt hæc ducimur in ſacrarium. Deus bone, quæ illic pompa veſtium holoſericarum, quæ vis candelabrorum aureorum? Ibidem vidimus pedum divi Thomæ. Videbatur arundo lamina argentea obveſtita. minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quam uſque ad cingulum. ME. Nulla crux? OG. Nullam vidi. Oſtenſum eſt pallium, holoſericum quidem, ſed craſſo filo, nullo auro gemmiſve inſigne. Aderat & ſudarium, ſudoris ex collo contracti, manifeſtaſque ſanguinis notas retinens. Hæc vetuſtæ frugalitatis monumenta libenter ſumus exoſculati. ME. Iſta non oſtenduntur quibuſlibet? OG. Nequaquam, ô bone. ME. Unde tibi tantum eſt habitum fidei, ut nihil arcani celaretur? OG. Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. Gulielmo Waramo archiepiſcopo; is me tribus verbis commendavit. ME. Ex multis audio, virum ſingulari præditum humanitate. OG. Quin potius dicas, ipſam eſſe humanitatem, ſi noris.

Jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

lam ea doctrina, ea morum ſinceritas, ea vitæ pietas, ut nullam abſoluti præſulis dotem in eo deſideres. Ab his igitur deducimur ad ſuperiora. Nam poſt altare ſummum rurſus velut in novum templum aſcenditur. Illic in ſacello quodam oſtenditur tota facies optimi viri inaurata, multiſque gemmis inſignita. Heic caſus quidem inopinatus pene totam illam felicitatem interturbavit. ME. Exſpecto quid mali dicas. OG. Heic minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus. Is à precatiuncula rogavit myſtagogum aſſeſſorem: Heus, inquit, bone pater, verumne eſt quod audio, Thomam, dum viveret, fuiſſe benigniſſimum erga pauperes? Veriſſimum, inquit ille. Cœpitque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus: Non arbitror, eum affectum in illo mutatum eſſe, niſi forte in melius. Aſſenſus eſt myſtagogus. Rurſum ille: Cum igitur vir ſanctiſſimus tam liberalis fuerit in egenos, cum adhuc pauper eſſet, & ipſe præſidiis pecuniarum egeret ob corpuſculi neceſſitatem; an non putas æquo animo laturum nunc, cum tam opulentus ſit, nec ullius egeat, ſi qua mulier paupercula, domi habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibuſque præſidiis deſtitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam ſublevandæ familiæ, velut à volente ſumens vel dono, vel mutuo? Ad hæc cum nihil reſponderet aſſeſſor capitis aurei; Gratianus, ut eſt vehemens, Ego, inquit, plane confido, ſanctiſſimum virum etiam gaviſurum, quod mortuus quoque ſuis opibus ſublevaret inopiam pauperum. Ibi myſtagogus corrugare frontem, porrigere labra, Gorgoneis oculis nos obtueri: nec dubito, quin ſputo, conviciiſque nos ejecturus fuerit è templo, niſi cognoviſſet, nos ab archiepiſcopo commendatos. Equidem utcumque placavi blandis verbis iram hominis, negans, Gratianum quidquam horum ex animo loqui, ſed ſuo more ludere; ſimulque drachmas aliquot depoſui. ME. Ego ſane tuam pietatem vehementer adprobo. Verum mihi nonnunquam ſerio venit in mentem, quo colore poſſint excuſari à crimine, qui tantum opum in-

ſu-

ſumunt templis exſtruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino ſit modus. Fateor, in ſacris veſtibus, in vaſis templi, deberi cultui ſolemni ſuam dignitatem: volo & ſtructuram habere majeſtatem ſuam. Sed quorſum attinent tot baptiſteria, tot candelabra, tot ſtatuæ aureæ? quorſum organorum, quæ vocant, immenſi ſumtus? nec unicis interim contenti ſumus: quorſum ille muſicus hinnitus, magno cenſu conducendus, cum interim fratres & ſorores noſtræ, vivaque Chriſti templa, ſiti fameque contabeſcant? OG. In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non deſiderat: verum quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate naſcitur, favorem promeretur, præſertim quoties in mentem venit diverſus morbus iſtorum, qui templa ſuis opibus ſpoliant. Iſta fere donantur à potentibus ac monarchis, deterius peritura in aleam ac bellum. Et ſi quid hinc alienes, primum habetur pro ſacrilegio: deinde contrahunt manus ſuas qui dare ſolent, inſuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi cuſtodes ſunt, quam domini. Denique malim videre templum ſacra ſupellectile luxurians, quam, ut ſunt quædam, nuda, ſordida, ſtabulis equorum ſimiliora quam templis. ME. At legimus olim laudatos epiſcopos, qui vaſa ſacra divendiderunt, eaque pecunia ſubvenerunt egenis. OG. Laudantur & hodie, ſed laudantur tantum; imitari nec licet, nec libet, opinor. ME. Remoror tuam narrationem. Nunc exſpecto fabulæ cataſtrophen. OG. Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit ſummus ille myſtagogus. ME. Quiſnam? Abbas loci? OG. Mitram habet, cenſus habet abbaticos; ſolo nomine caret, & Prior dicitur, ob id, quod Archiepiſcopus abbatis loco eſt. Nam antiquitus quiſquis erat ejus ditionis Archiepiſcopus, idem erat & monachus. ME. Equidem vel camelus appellari ſuſtineam, ſi cenſus eſſet abbate dignus. OG. Mihi quidem viſus eſt vir pius juxta & prudens, neque Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam, in qua reliquum ſancti viri corpus quieſcere dicitur. ME. Vidiſti oſſa? OG. Id quidem fas non eſt; nec liceret, niſi admotis ſcalis: ſed auream thecam theca contegit lignea:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ea funibus ſublata opes nudat inæſtimabiles. M
Quid audio? OG. Viliſſima pars erat aurum: ge
mis raris ac prægrandibus collucebant, niteba
ac fulgurabant omnia. quædam ſuperabant ovi a
ſerini magnitudinem. Ibi multa cum veneratio
circumſtabant aliquot monachi: ſublato tegume
to adoravimus omnes. Prior candida virga d
monſtrabat contactu ſingulas gemmas, addens n
men Gallicum, pretium & auctorem doni. Na
præcipuas monarchæ dono miſerant. ME. Opo
tuit illum eſſe præditum inſigni memoria. OG. R
cte conjectas; quanquam juvat & exercitati
frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in crypt
porticum. Illic domicilium habet Virgo mate
ſed ſubobſcurum, ſemel atque iterum ferreis ca
cellis circumſepta. ME. Quid metuit? OG. N
hil, opinor, niſi fures. Nec enim unquam vidi qui
quam divitiis onuſtius. ME. Cæcas mihi diviti
narras. OG. Admotis lucernis vidimus pluſqua
regale ſpectaculum. ME. Vincit opibus Parath
laſſiam? OG. Specie longe ſuperat, abſtruſa nov
ipſa. Hæc non oſtenditur niſi magnatibus aut pra
cipuis amicis. Poſtremo reducimur in ſacrarium
illic detractum eſt ſcrinium nigro contectum co
rio; depoſitum eſt in menſam; apertum eſt; mo
omnes flexis genibus adorarunt. ME. Quid inerat
OG. Fragmenta quædam linteorum lacera, plera
que mucci veſtigium ſervantia. His, ut ajebant, vi
pius extergebat ſudorem à facie ſive collo, pitui
tam à naribus, aut ſi quid eſſet ſimilium ſordium
quibus non vacant humana corpuſcula. Ibi meu
Gratianus rurſum non optimam iniit gratiam. Hui
& Anglo & noto, nec mediocris auctoritatis vi
ro, Prior benignus unum è linteolis obtulit dono
credens, ſeſe munus longe gratiſſimum offerre
Sed Gratianus heic parum gratus, non ſine faſtidi
ſignificatione digitis contrectavit unum, & con
temtum repoſuit, porrectis labiis, veluti poppyſ
mum imitans. Nam hic illi mos erat, ſi quid oſten-
deret, quod tamen contemnendum eſſe judicaret
Meum animum ſimul & pudor, & timor diſcrucia-
bant. Prior tamen, ut eſt homo ſtupidus, diſſimula-
bat hoc factum; noſque poſt oblatum vini poculum
huma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

naniter dimiſit. Cum rediremus Londinum. . Quid oportuit, cum jam non procul abeſſes tore tuo? OG. Sic eſt: ſed ego litus illud peram lubens fugi, magis infame fraudibus ac rais, quam ullæ ſunt Maleæ naufragiis. Dicam od proxima vidi trajectione. Complures à lito Caletienſi ſcalmo devehebamur ad navem maem. In his erat Gallus quidam juvenis, pauper pannoſus. Ab hoc exigunt dimidium drachmæ. ntum enim extorquent à ſingulis ob breviſſimam tationem. Ille excuſabat paupertatem: iſti per um explorant ſcilicet ac detractis calceis inter pactas ſoleas reperiunt decem aut duodecim chmas: eas eripiunt palam, ridentes, & convi ludentes in ſceleratum Gallum. ME. Quid junis? OG. Quid aliud? Flebat. ME. Num ex toritate faciebant iſta? OG. Prorſus eadem, furantur ſarcinas hoſpitum, qua tollunt crume, ſi quando datur oportunitas. ME. Mirum eſt, os tantum audere facinus, tot teſtibus conſciis. . Sic aſſueverunt, ut recte fieri putent. Spectant è majore navi complures, in cymba aderant quot Angli negotiatores, qui fruſtra obmurmuant. Illi velut in re faceta gloriabantur, depreenſum ſceleratum Gallum. ME. Ego iſtos marinos fures ludens ac jocans ſubigerem in crucem. . Atqui talibus ſcatet utrumque litus. Heic hi conjecta. Quid domini faciant, auſint cum ia fures? Proinde poſthac quaſlibet ambages lim, quam illud compendium. Adhæc, quemadodum ad inferos facilis deſcenſus, ſed reditus ficillimus; ita per hoc litus ingreſſus non admom facilis, exitus difficillimus eſt. Hærebant ndini nautæ aliquot Antverpienſes: cum illis creveram me mari committere. ME. Habet ea gio nautas adeo ſanctos? OG. Ut ſimia ſemper ſimia, fateor, ita nauta ſemper eſt nauta: verum d hos conferas qui rapto vivere didicerunt, anli ſunt. ME. Meminero, ſi quando me quoque lido ceperit eam inſulam inviſendi. Sed in viam re, unde te deduxi. OG. Ergo Londinum pentibus, haud procul à relicta Cantuaria, occurrit a vehementer cava ſimul & anguſta, præterea decli-

declivis ſic utrinque abrupto aggere, ut non poſ-
effugere: nec vitari poteſt, quin hac facias iter. A
ejus viæ lævum latus eſt mendicabulum aliquot ſe-
niculorum: ab iis procurrit aliquis, ſimul atque ſen-
tiunt advenientem equitem: conſpergit aqua ſacra:
mox offert calcei ſummam partem obvinctam æreo
circulo, in quo vitrum eſt gemmæ ſpecie. Exoſcu-
lati dant nummulum. ME. In ejuſmodi via malim
mendicabulum ſeniculorum, quam gregem valen-
tium latronum. OG. Gratianus equitabat mihi ſi-
niſter: propior mendicabulo: conſperſus eſt aqua:
tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat
quid ſibi vellet. Ait, calceum eſſe S. Thomæ. In-
canduit homo; & ad me verſus, Quid, inquit, ſibi
volunt hæ pecudes, ut oſculemur calceos omnium
bonorum virorum? Quin eadem opera porrigunt
oſculandum ſputum, aliaque corporis excrementa.
Miſerebat me ſeniculi, datoque nummulo conſo-
latus ſum triſtem. ME. Mea ſententia, non omni-
no præter cauſſam incanduit Gratianus. Si calcei
ſoleæque ſervarentur, ut argumentum frugalis vi-
tæ, non improbarem: cæterum impudens mihi vi-
detur, ſoleas, calceos, & ſubligaria cuiquam oſcu-
landa obtrudere. Nam ſi quis id ſua ſponte faciat ex
ingenti quodam pietatis affectu, venia dignum ar-
bitror. OG. Præſtabat, iſta non fieri, ne quid diſ-
ſimulem: verum ex his rebus quæ ſubito corrigi
non poſſunt, ſoleo ſi quid ineſt boni decerpere.
Delectabat interim animum meum illa contem-
platio, virum bonum eſſe ſimilem ovi; malum,
noxiæ beſtiæ. Vipera poſteaquam periit, mordere
quidem non poteſt, odore tamen ſanieque inficit:
ovis cum vivit, lacte nutrit, lana veſtit, fœtura di-
tat: mortua porrigit utile corium; totaque eſculen-
ta eſt. Itidem viri feroces, & huic mundo dediti,
dum vivunt, omnibus incommodi ſunt, mortui ſtre-
pitu nolarum, ambitioſa ſepultura moleſti ſunt vi-
vis, nonnunquam & ſucceſſorum inaugurationi-
bus, hoc eſt, novis exactionibus: probi vero nulla
non ex parte magnam omnibus de ſe præbent uti-
litatem. Velut hic divus, dum in vivis eſſet, exem-
plo, doctrina, monitis ad pietatem invitabat, con-
ſolabatur deſtitutos, ſublevabat egenos: ac mor-
tui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tui pene major utilitas. Extruxit hoc locupletiſſimum templum, ſacerdotum ordini per univerſam Angliam plurimum auctoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit egenorum conventiculum. ME. Eſt quidem iſta pia contemplatio. ſed demiror, te, cum iſto ſis animo, numquam inviſiſſe antrum ſancti Patricii, de quo prodigioſa quædam vulgo jactant, nec mihi ſatis veriſimilia. OG. Imo nulla heic tam prodigioſa poteſt eſſe narratio, quin res ipſa ſuperet. ME. Ergo illuc quoque penetraſti? OG. Enavigavi paludem vere Stygiam; deſcendi in fauces Averni: vidi quidquid apud inferos geritur. ME. Bearis me ſi non gravaberis referre. OG. Sit hoc colloquii noſtri procemium, ſatis, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam: nam adhuc impranſus ſum. ME. Cur impranſus? num religionis gratia? OG. Minime: ſed invidiæ cauſſa. ME. Num invides ventri tuo? OG. Imo rapacibus cauponibus, qui cum nolint quod æquum eſt apponere; tamen non verentur ab hoſpitibus quod iniquum eſt exigere. eos ſic ulciſci ſoleo. Si ſpes datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud pandocheum paullo minus ſordidum, in prandio laborat mihi ſtomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, ſub cœnam incipit dolere ſtomachus. ME. Non pudet videri parcum ac ſordidum? OG. Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, male collocant ſumtum. Ego meum pudorem aliis uſibus ſervare didici. ME. Jam ſitio reliquum fabulæ: quare me in cœna exſpecta convivam; ibi narrabis commodius. OG. Equidem habeo gratiam, quod ultro temet offers convivam, cum multi vehementer rogati pernegent: ſed hæc tibi conduplicabitur gratia, ſi hodie domi cœnes. Nam mihi tempus hoc ſumetur ſalutandæ familiæ. Cæterum habeo conſilium utrique noſtrum commodius. Cras mihi, uxorique meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel uſque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam eſſe ſaturum: & ſi voles, ne in cœna quidem te deſtituemus. Quid ſcabis caput? Tu para; nos bona fide veniemus. ME. Malim inemtas fabulas. Verum age prandiolum dabitur,

ſed inſipidum, niſi tu bonis fabulis condias. O
Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has per
grinationes obeas? ME. Fortaſſe titillabit, ubi
peroraveris: nunc ut affectus ſum, ſat habeo ſtati
nes obire Romanas. OG. Romanas, qui Roma
nunquam videris? ME. Dicam. Sic domi obat
bulo, ingredior conclave, curoque ut ſalva ſit fili
rum pudicitia. Rurſus hinc in officinam; conten
plor quid agant famuli famulæque: inde in cu
nam, circumſpiciens ſi quid opus ſit admonitu: hi
alio atque alio, obſervans quid agant liberi, qu
uxor, ſolicitus ut omnia ſint in officio. Hæ mi
ſunt ſtationes Romanæ. OG. At iſta pro te cur
ret divus Jacobus. ME. Ut ipſe curem iſta, præc
piunt ſacræ litteræ; ut divis committam, nuſqua
legi præceptum.

* ΙΧΘΥΟΦΑΓΙΑ.

LANIO, SALSAMENTARIUS.

LA. DIc mihi, inſulſiſſime Salſamentarie; non
dum emiſti reſtim? SA. Reſtim, Lanio
LA. Ita, reſtim. SA. Cui tandem rei? LA. Cui
niſi ſuſpendio? SA. Emant alii; me nondum uſqu
adeo tædet hujus vitæ. LA. At brevi tædebit. SA
In vatem ipſum iſta vertat Deus aliquis potius. Se
quid eſt mali? LA. Si neſcis, dicam. Inſtat tib
tuisque plane Saguntina, quod aiunt, fames, ut re
prorſus ſit vobis ad laqueum reditura. SA. Bona
verba, Lanio. Iſta ſint hoſtibus noſtris. Unde no
bis ex Lanio repente prodiſti Pythius quiſpiam, u
divines tantam calamitatem? LA. Non eſt divina
tio; ne tibi blandiaris; res ipſa adeſt in foribus. SA
Enecas: ede rem, ſi quid habes. LA. Edam tu
magno malo. A Romano ſenatu venit edictum
ut poſthac liberum ſit cuique veſci quibus velit
Quid igitur tibi tuoque ordini reſtat, niſi bulimia
cum putribus ſalſamentis? SA. Per me quidem ve
limacibus, vel urticis veſcatur, qui volet. At num
interdictum eſt cuiquam ne veſcatur piſcibus? LA
Non, ſed data poteſtas veſcendi carnibus, quibus
fuerit collibitum. SA. Sive vana prædicas, tu po-
tius dignus es ſuſpendio: ſive vera, tibi potius pa-
randus

Ἰχθυοφαγία.] Id eſt, Piſcium eſus.

randus funis. Nam mihi poſthac ſpero quæſtum uberiorem. LA. Imo proventum uberrimum, ſed eſuritionis uſque ad ſaturitatem: aut, ſi mavis audire lætiora, poſthac longe mundius vives, neque quod ſoles * cubito naſum emunges pituitoſum, & ſcabie fruticantem. SA. Ohe, * venimus ad ſummum; cæcus convicia jacit in luſcum: quaſi vero quidquam apud laniones purius ſit ea parte corporis quæ dicitur ſemper * lotione ſuperior. Utinam verum eſſet quod annuncias; at vereor, ne me conjicias in falſum gaudium. LA. Tibi quidem nimium vera nuncio. Sed unde tibi quæſtum promittis uberiorem? SA. Quoniam eò video recidiſſe mores hominum, ut quod vetitum ſit, impotentius appetant. LA. Quid tum poſtea? SA. Quia plures abſtinebunt ab eſu carnium, ubi permiſſa eſt veſcendi poteſtas, nec ullum erit lautum convivium abſque piſcibus, quemadmodum apud priſcos fieri conſuevit. Itaque carnium eſum permiſſum gaudeo. utinam & piſcium eſus eſſet interdictus! avidius his veſcerentur homines. LA. Pium mehercule votum. SA. Hoc optarem, ſi, quod tu facis, nihil aliud ſpectarem quam pecuniæ lucrum, cujus amore tu craſſam iſtam & carnivoram animam * diis manibus devoviſti. LA. Salſus es totus, cum inſulſa ſit oratio. SA. Quæ ratio commovit Romanos, ut tot ſæculis obſervatam legem carnariam relaxarint? LA. Nimirum hoc ipſa res jam dudum illis perſuaſit. Reputant id quod eſt, per ſalſamentarios inquinari civitatem, infici terram, flumina, aërem, & ignem, & ſi quod aliud eſt elementum: corrumpi corpora mortalium: ex piſcium enim eſu corpus impleri putribus humoribus: hinc febres, * tabes, podagræ, * epilepſes, lepræ, & quid non malorum? SA. Dic igitur mihi, Hip-

 po-

Cubito naſum.] Extat jocus Ciceronis, in ſalſamentarii filium.

Venimus ad ſummum.] De re extremæ impudentiæ. ſic Horatius.

Lotione ſuperior.] Quia ſubinde inquinatur, de quo dictum eſt alias.

Diis manibus.] Id eſt, inferis: ſic Decius & Q. Curtius ſe diis manibus devoverunt.

Tabes.] Quam φθίσιν Græci dicunt.

Epilepſes.] Epilepſis, morbus comitialis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

pocrates, cur in civitatibus bene inſtitutis ve
tum eſt intra mœnia mactare tauros ac ſues? R
ctius etiam conſuleretur ſaluti civium, ſi nec p
cudes jugularentur. Cur laniis deſcribitur cert
locus; ne ſi paſſim vivant, totam urbem redda
peſtilentem? An eſt ullum fœtoris genus corru
pto animantium cruore ſanieque peſtilentius? L
Aromata mera ſunt, ſi ad piſcium putorem conf
ras. SA. Tibi quidem, opinor, aromata mera ſun
at non idem viſum magiſtratibus, qui vos ab urb
ſubmovent. Porro quam ſuaviter oleant veſtr
iſtæ lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis pra
tereunt: declarant vulgo, qui malunt habere v
cinos decem lenones, quam unum lanionem. L
At vobis ad abluenda putria ſalſamenta nec lacu
nec amnes toti ſufficiunt: vereque, quod dici ſo
let, inaniter aquam conſumitis. Semper enim pi
ſcis piſcem olet, etiamſi unguentis oblinas. Qui
autem mirum, mortuos ſic olere; cum plerique
vivi mox, ut capti ſunt, oleant? Carnes muria con-
ditæ ſervantur multos in annos, adeo non puten-
tes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rurſus
vulgari ſale conditæ, durant abſque fœtore. Dura-
tæ fumo ventove nihil moleſti odoris contrahunt.
Hæc omnia ſi pariter adhibeas piſci, nihil aliud
quam piſcem olebit. Vel hinc conjice, nullum eſſe
putorem cum piſcium fœtore conferendum, quod
ab his putreſit etiam ipſe ſal, in hoc à natura da-
tus, ut à rebus arceat putrefactionem, dum ge-
nuina vi claudit conſtringitque, ſimul & exclu-
dens quod extrinſecus noxam afferre poſſit, &
humores intus, unde putrefactio poterat oriri, de-
ſiccans: in ſolis piſcibus ſal non eſt ſal. Noſtras
ædes fortaſſis aliquis delicatior præteriens obtu-
ret nares; at nemo ſuſtinet in cymba ſedere in
qua veſtra ſunt ſalſamenta. Viatori ſi quando
occurrunt plauſtra onuſta ſalſamentis, quæ ibi fu-
ga? quæ narium obturatio? quæ ſputa? quæ excrea-
tio? Et ſi qua fieri poſſit, ut ſalſamenta pura in
urbem adveherentur, quemadmodum nos ma-
ctatorum boum carnes apportamus, lex non dor-
miret: nunc quid facias iis, quæ putria ſunt etiam
cum comeduntur? Et tamen quoties videmus,
ab

* Agoranomis damnatas merces veſtras conjici flumen, vobis indicta multa ? Id vero ſæpius iam fieret, niſi illic corrupti per vos, magis ſpe-arent privatum commodum, quam publicam ſalu-m. Nec hac tantum parte nocetis reipublicæ, ſed ipia conſpiratione vetatis, ne aliunde piſces re-ntiores advehantur in civitatem. SA. Quaſi vero illus unquam viderit mulcta percuſſum lanionem, iod porcum inſincerum, & linguæ maculis lepræ tium profitentem, vendiderit, aut quod ovem aquis enove ſuffocatam, aut alioqui verminantes armos, tione & circumlito recenti cruore vitium diſſi-ularit. LA. Atqui nullum ex nobis tale exſtat ex-nplum, quale nuper ex vobis: ex unica anguilla, uſto panis incocta, periere novem convivæ. Ta-bus obſoniis vos inſtruitis menſas civium. SA. Ca-m narras, qui nemini vitari poſſit, ſi fortuna velit. t vobis pene quotidianum eſt, pro cuniculis alti-s feles vendere, pro leporibus canes, ſi per auri-ulas & pedes hirſutos liceret. Quid autem comme-iorem artocrea ex humanis carnibus confecta? A. Tu, quod in me damnabas, caſus & hominum tia, mihi opprobras: tueantur iſta qui committunt: go quæſtum cum quæſtu confero. Alioqui dam-entur & olitores, quod interdum imprudentes ro caule vendant cicutam, aut aconitum: dam-entur & pharmacopolæ, quod interdum pro re-nediis porrigunt venena. Nulla eſt ars tam incul-ata, quin iſtæc incidant mala. Vos cum omnes fficii numeros impleveritis, venenum eſt quod enditis. Si * torpedinem, ſi * hydrum, ſi * lepo-em marinum retibus admixtum cum cæteris ven-eretis, caſus eſſet, non crimen: nec magis im-utari poterat vobis quam medico, qui nonnun-uam occidit ægrum quem curat. Ferri poterat hoc ıalum, ſi menſibus dumtaxat hibernis extru-eretis veſtra purulenta; rigor temporis mitigaret

 pe-

Agoranomi.] Præfecti fo-is in quibus venduntur e-culenta.

Torpedinem.] Torpedo pi-cis letalis contactu.

Hydrum.] Hydrus ſerpens quatilis.

Leporem marinum.] Le-pus marinus piſcis homini præſentiſſimum & imme-dicabile venenum, & ho-mo piſci, adeo ut hominis contactu ſolo moriatur.

peſtilentiam. Nunc æſtatis incendio putrem addi
tis materiam; autumnum, per ſe nocentem, red
ditis nocentiorem. Cumque jam ſe renovat annus
& humores conditi ſeſe rurſus proferunt, non
abſque corporum periculo, ibi vos totos menſe
duos tyrannidem occupatis, & anni renaſcentis in
fantiam accerſito ſenio vitiatis. Cumque hoc me
ditetur natura, ut corpora ſuccis inſalubribus re
purgata, novis ſuccis repubeſcant, vos ingeriti
meros putores, meraſque ſanies; &, ſi quid eſ
in corporibus vitii, augetis, malum malo adji-
cientes, & bonos inſuper corporis ſuccos corrum-
pentes. Tolerari poterat hoc quoque, ſi tantum
corpora vitiaretis: nunc quoniam ex ciborum diffe-
rentiis vitiantur animorum organa, fit, ut ipſi vi-
tientur animi. Tales fere videas homines iſtos
piſculentos, quales ſunt ipſi piſces; pallent, olent,
ſtupent, muti ſunt. Sa. O novum Thaletem! Quid
igitur ſapiunt qui betis victitant? nimirum quantum
ipſæ betæ? Quid ſapiunt qui boves, & oves, & ca-
pras devorant, nimirum quod boves, oves, & ca-
præ? Vos hædos pro deliciis venditis, & tamen
hoc animal, ut eſt morbo comitiali obnoxium, ita
gignit eundem morbum in his qui gaudent eſu car-
nium. An non præſtabat ſalſamentis placare latran-
tem ſtomachum? La. Quaſi ſolum hoc mentiti ſint
rerum naturalium ſcriptores. Et ſi maxime ve-
rum ſit, quod narrant; corporibus morbo obno-
xiis ſæpe quæ per ſe optima ſunt, peſſima ſunt.
*Hecticis ac *phthiſicis vendimus hœdos, *non
vertiginoſis. Sa. Si piſcium eſus tantam perniciem
adfert rebus mortalium, cur nobis præſulum ac
principum ſententia licet toto anno noſtras mer-
ces divendere, vobis bonam anni partem indictæ
ſunt feriæ? La. Iſtuc quid mea refert? Fortaſſis hoc
procuratum eſt à malis medicis, quo quæſtus ipſis
eſſet uberior. Sa. Quos malos medicos mihi com-
memoras, cum nulli ſint piſcibus hoſtes æque capi-
ta-

Hecticis.] Qui perpetua laborant febri, jam in habitum acta.

Phthiſicis.] Phthiſici qui tabeſcunt & exareſcunt.

Non vertiginoſis.] Vertigo, capitis eſt præludium ad morbum comitialem. Hœdus autem dicitur eſſe obnoxius ei morbo, & ejus carnes inimicæ ad id propenſis mali.

es? La. Ne quid erres, ô bone, non faciunt hoc
udio veſtri, nec amore piſcium, cum ab his nulli
ligioſius abſtineant: ſuum agunt negotium. Quo
ures tuſſiunt, languent, ægrotant, hoc illis annona
enignior eſt. Sa. Medicis heic non patrocinabor;
ſi ſuam vicem ulciſcentur, ſi quando in caſſes illo-
um incideris. Mihi pro mea cauſſa ſufficit veterum
nctimonia vitæ, probatiſſimorum auctoritas, epi-
oporum majeſtas, publica Chriſtianarum gen-
um conſuetudo; quos omnes ſi damnabis inſa-
iæ, malo cum illis inſanire, quam cum laniis eſſe
brius. La. Tu recuſas patronus eſſe medicis; ego
olim eſſe criminator aut cenſor veterum, publicæ-
e conſuetudinis. Iſta venerari ſoleo, non inceſſere.
a. Iſto quidem nomine cautus es verius, quam
ius lanio; niſi te prorſus non novi. La. Meo judi-
io ſapiunt, qui cavent, ne quid habeant rei cum his
qui fulmen habent in manibus. Attamen quid ex
neis Bibliis, quæ populari lingua verſa nonnun-
quam lego, ſentiam, non tacebo. Sa. Ut nunc fies
ex lanione Theologus! La. Arbitror, primos illos
homines ſimul atque ex uda argilla prodierunt,
fuiſſe corpore ſalubri ac ſucculento. Id declarat il-
lorum vivacitas. Deinde Paradiſum fuiſſe locum
multo commodiſſimum ſitu, cœloque ſaluberrimo.
Tali loco talia corpora, vel aëris hauſtu, herba-
rum, arborum ac florum undique aſpirantium fra-
grantia, citra cibum ullum potuiſſe vivere, præ-
ſertim cum ultro citra ſudorem hominis affatim tel-
lus effunderet omnia, nec morbus eſſet ullus, nec
ſenium. Cultus enim talis horti voluptas erat ve-
rius, quam labor. Sa. Adhuc veriſimilia prædicas.
La. Ex tam vario horti feraciſſimi proventu nihil
interdictum eſt præter unicam arborem. Sa. Ve-
riſſimum eſt. La. Idque non ob aliud, niſi ut per
obedientiam agnoſcerent Dominum & conditorem
ſuum. Sa. Recte. La. Quin & illud arbitror, re-
centem terram omnia progenuiſſe feliciora melio-
riſque ſucci, quam nunc gignit ſeneſcens ac prope-
modum effœta. Sa. Eſto. La. Idque præcipue in
Paradiſo. Sa. Haud diſſimile veri. La. Illic igitur
veſci, voluptatis erat, non neceſſitatis. Sa. Au-
divi. La. Et abſtinere à laniandis animantibus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

humanitas erat, non ſanctitas. Sa. Neſcio. Animantium eſum à diluvio permiſſum lego, prius interdictum non lego. Quorſum autem attinebat permittere, ſi jam permiſſus erat? La. Quare non veſcimur ranis? Non quia vetitæ, ſed quoniam abhorremus. Qui ſcis, an Deus illic admonuerit quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permitteret? Sa. Non ſum ariolus. La. Atqui in ipſo ſtatim conditi hominis initio legimus: Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animalibus quæ moventur ſuper terram. Quis uſus dominii, ſi veſci non licet? Sa. O crudelem herum! Itane devoras ſervos & ancillas, tuos liberos & uxorem? Quin eadem opera veſceris matula tua, cujus dominus es? La. Sed audi viciſſim, inſulſe ſalſamentarie. E cæteris uſus eſt, nec eſt inane dominii nomen. Equus vehit me tergo, camelus geſtat ſarcinas: è piſcibus vero quis uſus, niſi veſcaris? Sa. Quaſi vero non ſint innumera ex piſcibus remedia. Deinde multa ſunt in hoc tantum condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Forte non credes, delphinos hominem tergo vehere. Deniq; ſunt piſces, qui nobis prædicant imminere tempeſtatem, * velut echinus. An non talem ſervum optares domi tuæ? La. Verum ut hoc largiamur, ante diluvium non fuiſſe fas veſci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abſtinere ab iis quæ non requirebat corporis neceſſitas, & habebant laniandi crudelitatem: illud fateris, animantium eſum initio permiſſum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium: & hodie videmus, in regionibus frigidis naſci homines cæteris edaciores: ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruperat inundatio. Sa. Eſto. La. Et tamen à diluvio præteribant annum ducenteſimum. Sa. Credo. La. Cur igitur Deus, quod illis robuſtis citra exceptionem permiſit, poſt imbecillioribus ævique contractioris adſtrinxit ad certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moſes? Sa. Quaſi meum ſit, eorum quæ Deus

gerit,

Velut echinus.] Piſcis eſt ſpinas habens pro pedibus: hic imminente tempeſtate affigit ſe, aut ſaburrat arenam.

gerit, rationem reddere! Arbitror tamen, hoc tum feciſſe Deum, quod ſolent heri, qui contrahunt indulgentiam in ſervos, ubi vident illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus ſatis ferocienti ſubducimus fabas & avenam, parcoque fœno paſcimus, frenoque & calcaribus aſperioribus ſubigimus. Excuſſerat hominum genus omnem reverentiam, in tantamque licentiam ſeſe effuderat, quaſi nullus omnino Deus eſſet. Hic inventi ſunt legis cancelli, cæremoniarum repagula, minarum ac præceptorum frena, quo vel ſic reſipiſcerent. La. Quin igitur manent hodie legis illius repagula? Sa. Quia ſublata eſt carnalis ſervitutis aſperitas: poſteaquam per Euangelium adoptati ſumus in filios Dei, detractum eſt præceptis, ubi contigit uberior gratia. La. Cum Deus appellet ſuum teſtamentum ſempiternum, cumque Chriſtus negarit, ſe ſolvere legem, ſed conſummare; qua fiducia poſteriores auſi ſunt bonam legis partem abrogare? Sa. Gentibus ea lex data non erat; & ideo viſum eſt Apoſtolis, eas nec onerare circumciſionis moleſtia, ne, quod Judæi faciunt & hodie, in corporalibus obſervationibus conſtituerent ſalutis ſpem potius, quam in fiducia & caritate erga Deum. La. Omitto gentes. Quæ ſcriptura manifeſte docet, Judæos, ſi profeſſionem Euangelicam fuerint amplexi, manumiſſos eſſe à Moſaïcæ legis ſervitute? Sa. Quoniam id fore prædictum erat à prophetis, qui promittunt teſtamentum novum, & cor novum, induntque Deum abominantem feſtos Judæorum dies, averſantem illorum victimas, deteſtantem jejunia, rejicientem donaria, deſiderantem populum circumciſo corde. Confirmavit illorum promiſſa Dominus ipſe, qui porrigens diſcipulis corpus & ſanguinem ſuum, appellat teſtamentum novum. Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum? Ciborum Judaïcum delectum non exemplo quidem, ſed ſententia ſua abrogavit Dominus, cum negat hominem inquinari cibis, qui mittuntur in ſtomachum, & per ſeceſſum repurgantur. Docet idem Petrum conſpecta viſione; imo Petrus ipſe, cum Paulo cæteriſque veſcens cibis communibus, à quibus lex præceperat temperari. Agit hoc ubi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ubique Paulus in ſuis epiſtolis; nec dubitatur, quin quod hodie ſequitur populus Chriſtianus, ab Apoſtolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque non tam manumiſſi ſunt Judæi, quam à legis ſuperſtitione, velut à lacte conſueto quidem & familiari, ſed jam intempeſtivo depulſi. Neque lex abrogata eſt, ſed ea pars juſſa eſt cedere, quæ jam erat otioſa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum: is ubi gravat arborem, nemo flores deſiderat. Neque quiſquam deplorat periſſe filii ſui pueritiam, ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quiſquam requirit lucernas & funalia, ubi ſe terris deprompſit ſol. Nec habet quod queratur pædagogus, ſi filius jam puber ſuam libertatem ſibi vendicat, ac pædagogum in ſua viciſſim habet poteſtate. Pignus deſinit eſſe pignus, ubi promiſſa ſunt exhibita. Sponſa priuſquam deducatur ad ſponſum, epiſtoliis ab illo miſſis ſeſe conſolatur; exoſculatur munuſcula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur: cæterum ubi jam ipſius ſponſi data eſt copia, præ hujus amore negligit illa prius adamata. At Judæi primum ægre divellebantur à conſuetis, velut ſi puer aſſuetus lacti, jam grandis mammam inclamet, cibum ſolidum faſtidiens. Itaque propemodum vi depulſi ſunt ab illis vel figuris, vel umbris, vel temporariis ſolatiis, quo ſe jam totos convertant in eum, quem lex illa promiſerat & adumbrarat. La. Quis exſpectarat tantum Theologiæ à ſalſamentario? Sa. Soleo piſculentum commeatum ſuppeditare noſtræ civitatis Dominicano collegio: itaque fit, ut illi frequenter prandeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum conflictationibus hæc decerpſi. La. Ne tu dignus es, qui ex ſalſamentario fias piſcium recentium venditor. Verum illud expedit: Si Judæus eſſes, (neque mihi ſatis liquet an ſis) & immineret ex fame certum vitæ periculum, veſcereris carne ſuilla, an mortem præoptares? Sa. Quid facturus eſſem, ſcio: quid mihi faciendum eſſet, nondum intelligo. La. Deus utrumque vetuit, Non occides, & Non veſceris carne ſuilla. In tali caſu utrum præceptum utri par eſt cedere? Sa. Primum non conſtat, an hoc animo Deus vetuerit

rit

rit veſci ſuilla, ut mortem vellet oppeti potius quam eſu vitæ conſuli. Nam ipſe Dominus excuſat David, qui contra Legis præceptum comederit ſacros panes. Et in exilio Babylonico multa non obſervata ſunt à Judæis, quæ Lex præſcripſerat. Proinde cenſerem, eam legem, quam ipſa quoque natura tulit, eoque perpetua eſt & inviolabilis, debere potiorem haberi ea, quæ neque ſemper fuit, & poſt erat abroganda. La. Cur igitur laudati ſunt fratres Macchabæi, qui maluerunt duris cruciatibus exanimari, quam carnē guſtare ſuis? Sa. Opinor, quoniam hic eſus à rege præſcriptus complectebatur totius patriæ legis abnegationem, quemadmodum circumciſio, quam Judæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius legis profeſſionem, non aliter quam arrha data ad univerſum contractum præſtandum obligat. La. Itaque ſi craſſior illa Legis pars poſt exortam Evangelii lucem recte ſublata eſt, quo conſilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora revocari, præſertim cum Dominus jugum ſuum appellet ſuave, & Petrus, in Actis Apoſtolorum, Judæorum Legem apellet duram, quam nec ipſi ferre potuerint, nec patres ipſorum? Sublata eſt circumciſio, ſed ſucceſſit baptiſmus, duriore prope dixerim conditione. Illa differebatur in octavum diem; & ſi quis interim caſus intercepiſſet puerum, votum circumciſionis pro circumciſione imputabatur: nos pueros, vixdum à latebris uteri materni egreſſos, in frigidam aquam, quæque diu in alveo ſaxeo conſtitit, non enim dicam, computruit, totos immergimus; & ſi vel primo die, atque adeo in ipſo partus oſtio perierit, nulla parentum aut amicorum culpa, deditur miſer æternæ damnationi. Sa. Sic ajunt. La. Sublatum eſt ſabbatum: imo non ſublatum eſt; ſed tranſlatum in diem dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit Lex Moſaica; nos illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quanto liberiores Judæi nobis; quibus licebat vel totum annum veſci ovibus, capis, perdicibus & hœdis? Illis nullum veſtis genus erat interdictum, præter eam quæ eſſet lana linoque contexta. Nunc præter tot veſtium præſcriptas, & interdictas formas & colores, acceſſit capitis raſu-

raſura, eaque varia: ne commemorem interim confeſſionis onus, & conſtitutionem humanarum ſarcinas, decimationes non ſimplices, adſtrictum arctioribus vinculis matrimonium, novas affinitatis leges, aliaque permulta, quæ faciunt, ut hac parte non paullo commodior videatur fuiſſe Judæorum, quam noſtra conditio. SA. Erras tota via, Lanio: Chriſti jugum non æſtimatur ad iſtam regulam, quam imaginaris. Pluribus adſtringitur Chriſtianus, & adſtringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviorem: ſed his adjuncta copioſior vis fidei & caritatis, facit ea ſuavia, quæ natura ſunt graviſſima. LA. Atqui cum olim Spiritus, ſpecie linguarum ignearum è cœlo delapſus, copioſiſſimo dono fidei & caritatis locupletarit credentium pectora, cur detractum eſt legis onus, velut imbecillibus ac ſub iniqua ſarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu vocat onus intolerabile? SA Detractum eſt ex parte, ne Judaïſmus, ut cœperat, obrueret Euangelii gloriam, & ne Legis odio gentes alienarentur à Chriſto. inter quas erant infirmi plurimi, quibus inſtabat duplex periculum: alterum, ne crederent, ſine legis obſervatione neminem poſſe ſalutem conſequi: alterum, ne potius haberent in paganiſmo manere, quam Moſaïcæ legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut eſca quadam libertatis allicere. Rurſus quo mederentur illis, qui negabant, ex Euangelii profeſſione ſalutis eſſe ſpem citra legis obſervationem; circumciſionem, ſabbatiſmos, delectus ciborum, aliaque id genus aut prorſus ſuſtulerunt, aut in aliud verterunt. Porro quod Petrus negat, ſe Legis onus portare potuiſſe, non eſt referendum ad eam perſonam, quam tum gerebat, cum illi jam nihil eſſet intolerabile, ſed ad craſſos & infirmos Judæos, qui non ſine tædio arrodebant *hordei tunicam, nondum guſtata Spiritus medulla. LA. Satis tu quidem craſſe diſſeris. Atqui mihi videtur, & hodie non minus eſſe cauſſarum, cur obſervationes iſtæ carnales hactenus tolli debeant, ut arbitrariæ ſint, non obligatoriæ. SA. Qui ſic?

Hordei tunicam.] Alludit ad allegoriam parabolæ de quinque panibus hordeaceis.

ſic? La. Nuper in linteo quodam ampliſſimo vidi totum orbem depictum. Illic didici quantula eſſet mundi portio, Chriſti religionem pure ſincereque profitens: nimirum Europæ particula vergens ad Occidentem: rurſus altera vergens ad Septemtrionem, tertia tendens, ſed procul, ad Meridiem: ad Orientem vergentis quartæ poſtrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut Barbaros habet, non ita multum à brutis animantibus differentes, aut ſchiſmaticos, aut hæreticos, aut utrumque. Sa. At non vidiſti totum illud littus Auſtrinum, & ſparſas inſulas Chriſtianis inſignibus notatas? La. Vidi; didicique, illinc avectas prædas; Chriſtianiſmum inductum non audivi. Cum igitur tam ampla ſit meſſis, videtur hoc eſſe conſultiſſimum ad religionem Chriſtianam propagandam: quemadmodum Apoſtoli ſuſtulerunt onus legis Moſaïcæ, ne gentes reſilirent, ita nunc ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, ſine quibus initio ſervatus eſt orbis, & nunc ſervari poſſet, modo adſit fides & caritas Euangelica. Rurſus audio videoque, plurimos eſſe, qui in locis, veſtibus, cibis, jejuniis, geſticulationibus, cantibus, ſummam pietatis conſtituunt; & ex his proximum judicant, contra præceptum Euangelicum. Unde fit, ut cum omnia referantur ad fidem & caritatem, harum rerum ſuperſtitione extinguatur utrunque. Procul enim abeſt à fide Euangelica, qui fidit hujuſmodi factis: & procul abeſt a caritate Chriſtiana, qui ob potum aut cibum, quo recte quis uti poteſt, exaſperat fratrem, pro cujus libertate mortuus eſt Chriſtus. Quam amarulentas contentiones videmus inter Chriſtianos? quam inimicas calumnias ex veſte aliter cincta tinctave, ex cibo quem porrigunt aquæ, & quem porrigunt paſcua? Hoc malum ſi ad paucos ſerpſiſſet, contemni poterat. Nunc videmus, univerſum orbem ob hæc diſſidiis exitialibus concuti. Hæc & hujuſmodi ſi tollerentur, & nos majori concordia viveremus, neglectis cæremoniis, ad ea tantum contendentes quæ docuit Chriſtus; & reliquæ nationes citius amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. Sa. Extra Eccleſiæ domum non eſt ſalus.

La. Fa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

La. Fateor. Sa. Extra Eccleſiam eſt, quiſquis non agnoſcit pontificem Romanum. La. Non reclamo. Sa. Sed hunc non agnoſcit, qui illius præſcripta negligit. La. Atque ideo ſpero, futurum, ut hic pontifex nomine Clemens, animo pietateque clementiſſimus, quo magis omnes nationes ad Eccleſiæ ſodalitatem alliciat, omnia mitiget, quæ hactenus viſa ſunt aliquot populos à Romanæ ſedis fœdere alienare; potiuſque habeat Euangelii lucrum, quam ſuum in omnibus jus perſequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de diſpenſationibus, deque reliquis exactionibus, de gravatis Eccleſiis: ſed arbitror hunc ita moderaturum omnia, ut poſthac impudens ſit, qui pergat queri. Sa. Utinam idem facerent omnes monarchæ! Nihil addubito quin res Chriſtiana nunc in arctum coacta feliciſſime ſit proferenda, ſi gentes barbaræ ſenſerint, ſe vocari non ad ſervitutem humanam, ſed ad libertatem Euangelicam; nec ad rapinam expeti, ſed ad felicitatis & ſanctimoniæ conſortium. Ubi coaluerint, & in nobis mores vere Chriſtianos compererint, ultro plus offerent, quam ab eis nulla vis queat extorquere. La. Id brevi futurum auguror, ſi peſtilens * Ate, quæ duos potentiſſimos orbis monarchas funeſto bello commiſit, abierit * ἐς κόρακας. Sa. Atque ego demiror jam dudum, non eſſe factum, cum Franciſco nihil fingi poſſit humanius, & Carolo Cæſari arbitror à præceptoribus inſtillatum, ut quo per fortunam plus acceſſerit imperii finibus, hoc ipſe plus addat clementiæ benignitatiſque. Adhæc, habere ſolet & ætas ea peculiarem facilitatis ac manſuetudinis dotem. La. Nihil eſt quod in utroque deſideres. Sa. Quid igitur remoratur publicum orbis votum? La. Adhuc jureconſulti de finibus ambigunt: & ſcis, comœdiarum tumultus ſemper deſinere in nuptias: itidem principes ſuas finiunt tragœdias. ſed in comœdiis ſubito coëunt nuptiæ; hic inter magnos magnis moliminibus res agitur. Et præſtat, aliquanto ſerius obduci cicatricem, quam mox

Ate.] Dea Homerica, quæ diſſidia ſerit inter Deos & homines. Litæ tardæ, Ate velox.

Ἐς κόρακας.] Id eſt, in malam rem.

mox interim hulcus erumpere. Sa. An credis, iſtas nuptias eſſe firma concordiæ vincula? La. Vellem quidem: ſed ex his video fere naſci maximam bellorum partem; & ſi quod bellum ortum fuerit, dum affinis adeſt affini, latius ſe ſpargit incendium, & difficilius componitur. Sa. Fateor, & agnoſco, veriſſimum eſſe quod dicis. La. Sed æquumne tibi videtur, ut ob jureconſultorum rixas & contractuum moras totus orbis tantum perpetiatur mali? Nunc enim nihil uſquam tutum eſt, & peſſimis licet plurimum, dum neque bellum eſt, neque pax. Sa. De principum conſiliis non eſt meum dicere. Verum ſi quis me faciat Cæſarem, ſcio quid ſim facturus. La. Eja, facimus te Cæſarem, ſimulque Romanum pontificem, ſi libet. Quid facis? Sa. Fac me potius Cæſarem & regem Galliæ. La. Age, eſto utrumque. Sa. Protinus concepto pacis voto edicerem per univerſam ditionem meam inducias, dimiſſis copiis, denuntians pœnam capitis, ſi quis vel gallinam alterius attigerit. Ita pacatis rebus meo commodo, vel, ut melius dicam, publico, tranſigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus. La. Habeſne firmiora fœderis vincula, quam matrimonium? Sa. Arbitror. La. Imparti. Sa. Si Cæſar eſſem, ſic abſque mora tranſegiſſem cum Rege Gallorum: Frater, malus quiſpiam genius bellum hoc inter nos excitavit; neque tamen inter nos certamen fuit de capite, ſed de ditione. Tu quod in te fuit, fortem ac ſtrenuum bellatorem præſtitiſti. Fortuna mihi favit, teque ex rege fecit captivum. Quod accidit tibi, mihi potuit accidere; & tua calamitas omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti ſumus, quam hoc certaminis genus utrique ſit incommodum. Age, diverſo genere inter nos conflictemur. Dono tibi vitam, dono libertatem; pro hoſte recipio te in amicum. Sit omnium præteritorum malorum oblivio; redi ad tuos gratis ac liber; habe tibi tua, eſto bonus vicinus; & poſt hac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum fide, officiis ac benevolentia vincat; neque certemus uter altero latius regnet, ſed uter ſanctius adminiſtret ſuam ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli: heic qui vicerit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

rit, longe ſplendidius auferet decus. Mihi quidem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis, quam ſi univerſam Galliam meæ ditioni adjunxiſſem. Et tibi gratitudinis opinio plus decoris conciliabit, quam ſi me tota Italia depuliſſes. Noli invidere mihi laudem quam affecto; ego viciſſim tuæ ſic favebo, ut huic amico libenter ſis debiturus. La. Profecto ſic poſſit adſtringi Gallia, imo totus orbis. Etenim ſi conditionibus iniquis hulcus hoc obducatur verius, quam ſanetur, vereor ne mox per occaſionem rupta cicatrice pus vetus erumpat majore cum malo. Sa. Quam magnificam, quamque plauſibilem gloriam hæc humanitas per univerſum orbem pararet Carolo? Quæ natio ſe non lubens tam humano, tamque clementi principi ſubmitteret? La. Egiſti Cæſarem ſat feliciter; nunc age pontificem. Sa. Perlongum ſit ſingula perſequi: dicam compendio. Sic agerem, ut univerſus orbis intelligeret, eſſe principem Eccleſiæ, qui nihil aliud ſitiret quam Chriſti gloriam, & ſalutem omnium mortalium. Ea res vere mederetur invidiæ pontificii nominis, & ſolidam ac perennem pararet gloriam. Sed interim * ab aſino, quod aiunt, delapſi, multum aberravimus ab inſtituto. La. Ego te mox reducam in viam. Ais igitur, obligare pontificum leges omnes, qui ſunt in Eccleſia? Sa. Aio. La. Ad pœnam gehennæ? Sa. Aiunt. La. Etiam epiſcoporum? Sa. Sic arbitror; in ſua cujuſque ditione. La. Etiam abbatum? Sa. Hæreo: nam hi certis conditionibus accipiunt adminiſtrationem; nec poſſunt ſuos gravare conſtitutionibus, niſi ex auctoritate totius ordinis. La. Quid ſi epiſcopus iiſdem conditionibus accipiat ſuam functionem? Sa. Addubito. La. Quod epiſcopus conſtituit, pontifex poteſt reſcindere? Sa. Opinor. La. Quod pontifex decrevit, nemo poteſt abrogare? Sa. Nemo. La. Unde igitur audimus, reſciſſas pontificum ſententias, hoc titulo, quod parum recte fuerint edocti; & priorum conſtitutiones à poſterioribus * antiquatas, quod

Ab aſino.] Id eſt, à propoſito digreſſi. Vide Chiliades.

Antiquatas.] Id eſt, abrogatas.

quod à pietate delirarent? SA. Iſta ſubrepticia ſunt
& temporaria. Nam & in pontificem, ut hominem,
cadit ignorantia perſonæ ſactive. Cæterum quod
ex auctoritate conciiii univerſalis proficiſcitur, cœ-
leſte oraculum eſt, & pondus habet par Euangeliis,
aut certe proximum. LA. Licetne de Euangeliis
dubitare? SA. Bona verba; ne de conciliis quidem
rite in Spiritu ſancto congregatis, peractis, editis &
receptis. LA. Quid ſi quis dubitet, an hæc compe-
tant in concilium? quod objicitur; quemadmodum
audio, Baſilienſe concilium à nonnullis rejici nec o-
mnibus probari Conſtantienſe? loquor de his, qui
nunc habentur orthodoxi; ne quid dicam de proxi-
mo concilio Lateranenſi. SA. Dubitent qui velint,
ſuo periculo; ego nolo dubitare. LA. Petrus igitur
habuit auctoritatē concedendi novas leges? SA. Ha-
buit. LA. Habuit & Paulus cum cæteris Apoſtolis?
SA. Habuerunt in ſuis quiſque eccleſiis; à Petro, ſeu
Chriſto commiſſis. LA. Et Petri ſucceſſoribus par
eſt poteſtas cum ipſo Petro? SA. Quid ni? LA. Tan-
tundem igitur honoris debetur reſcripto Romani
pontificis, quantum epiſtolis Petri; & tantundem
conſtitutionibus epiſcoporum, quantum epiſtolis
Pauli? SA. Equidem arbitror, etiam amplius de-
beri, ſi præcipiant, & legem ferant cum auctoritate.
LA. Sed faſne eſt dubitare, an Petrus & Paulus
ſcripſerint afflatu divini Spiritus? SA. Imo hæreticus
ſit qui dubitet. LA. Idem cenſes de reſcriptis &
conſtitutionibus pontificum & epiſcoporum? SA. De
pontifice cenſeo; de epiſcopis ambigo; niſi quod
pium eſt, de nullo perperam ſuſpicari, ni res ipſa
palam clamitet. LA. Cur Spiritus citius patitur er-
rare epiſcopum, quam pontificem? SA. Quia gravius
eſt à capite periculum. LA. Si tantum valent præ-
ſulum conſtitutiones, quid ſibi vult quod Dominus
in Deuteronomio tam rigide cominatur, ne quis
quid addat aut adimat legi? SA. Non addit legi, qui
latius explicat quod latebat, qui ea ſuggerit quæ
ſpectant ad legis obſervationem: neque detrahit qui
pro viribus audientium legem diſpenſat, alia pro-
mens, alia celans pro ratione temporis. LA. Num
obligabant Phariſæorum ac Scribarum conſtitutio-
nes? SA. Non arbitror. LA. Cur ita? SA. Quia docendi
Z habe-

habebant auctoritatem, non condendi leges. La. Utra poteſtas videtur amplior? condendi leges humanas, an interpretandi divinas? Sa. Condendi humanas. La. Mihi ſecus videtur. Etenim cui jus eſt interpretandi, hujus ſententia pondus habet legis divinæ. Sa. Non ſatis aſſequor quod dicis. La. Dicam explanatius. Lex divina jubet ſubvenire parenti, Phariſæus interpretatur, hoc eſſe datum patri, quod miſſum eſt in corbonam, eo quod Deus ſit pater omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? Sa. Iſta quidem falſa interpretatio eſt. La. Sed poſteaquam illis ſemel tradita eſt interpretandi auctoritas, unde mihi conſtabit, cujus ſit vera interpretatio, maxime ſi ipſi inter ſe diſſentiant? Sa. Si minus ſatis fecit tibi ſenſus communis, ſequere præſulum auctoritatem: id tutiſſimum eſt. La. Ergo Phariſæorum & Scribarum auctoritas devoluta eſt ad Theologos & concionatores? Sa. Eſt. La. Sed nullos audio frequentius inculcantes, Audite, ego dico vobis, quam eos qui nunquam verſati ſunt in paleſtris Theologicis. Sa. Audies omnes candide, ſed cum judicio, modo ne ſimpliciter inſaniant. Tum enim oportet populum cum ſibilo ſurgere, quo ſuam agnoſcant dementiam. Cæterum quibus contigit titulus doctoris, his oportet fidere. La. Verum in his quoque comperio nonnullos multo rudiores ac ſtultiores illis, qui prorſus ſunt illiterati: & inter doctiſſimos miram video controverſiam. Sa. Elige quæ ſunt optima; inexplicata aliis relinquito, ea ſemper amplectens, quæ procerum & multitudinis conſenſus approbavit. La. Scio, iſtuc eſſe tutius. Sunt igitur & conſtitutiones iniquæ, quemadmodum ſunt interpretationes falſæ? Sa. An ſint, alii viderint; arbitror, eſſe poſſe. La. Annas & Caïphas habebant poteſtatem condendi leges? Sa. Habebant. La. Num horum quavis de re conſtitutiones obligabant ad pœnam gehennæ? Sa. Neſcio. La. Puta Annam conſtituiſſe, ne quis reverſus à foro ſumeret cibum, niſi loto corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehenna dignum admitteret? Sa. Non arbitror, niſi contemptus publicæ poteſtatis crimen exacerbaret. La. An omnia præcepta Dei obligant ad pœnam ge-

hennæ? Sa. Non opinor. Nam Deus prohibuit
nne peccatum, quamlibet veniale, ſi Theologis
abenda fides. La. Fortaſſis & veniale pertrahe-
t in gehennam, niſi Deus ſua miſericordia ſubleva-
t imbecillitatem noſtram. Sa. Non eſt abſurdum
ctu; affirmare non auſim. La. Cum Iſraëlitæ
tularent in Babylone, præter alia plurima quæ lex
æſcripſit, in multis fuit omiſſa circumciſio. An
nnes hi perierunt? Sa. Deus novit. La. Si Judæus
m fame periclitans veſceretur carne ſuilla, com-
itteretne crimen? Sa. Mea quidem ſententia, ne-
ſſitas excuſaret factum: quandoquidem ore Do-
ini defenſus eſt David, quod contra legis præce-
um comederit panes ſacros, quos appellant pro-
oſitionis: nec ſolum comedit ipſe, ſed & fugæ co-
ites profanos iiſdem pavit. La. Si quem ea neceſ-
as conſtringeret, ut aut pereundum ſit fame, aut
rtum committendum, utrum eligeret? mortem,
furtum? Sa. Forſitan in eo caſu furtum furtum
on eſſet. La. Hem quid audio? ovum non eſt o-
um? Sa. Præſertim ſi caperet animo reddendi,
lacandique dominum, cum primum liceret.
a. Quid ſi pereundum eſſet homini, niſi falſum
ſtimonium ferat adverſus proximum? utrum eli-
endum? Sa. Mors. La. Quid ſi commiſſo adulte-
io poſſit ſervare vitam? Sa. Potior erit mors.
a. Quid ſi ſimplici ſtupro poſſis effugere mortem?
a. Moriendum potius, ut aiunt. La. Cur heic ovum
on deſinit eſſe ovum; præſertim ſi nulla fiat vis aut
njuria? Sa. Fit injuria corpori puellæ. La. Quid
perjurio? Sa. Moriendum. La. Quid ſi ſimplici
ullique noxio mendacio? Sa. Docent præoptan-
um mortem. At ego crediderim, gravi neceſſita-
e, aut ingenii propoſita utilitate mendacium hujuſ-
nodi aut nullum eſſe crimen, aut leviſſimum, niſi
quod aperta feneſtra periculum eſt, ne diſcamus &
perniciofis mendaciis aſſueſcere. Finge incidiſſe
caſum, ut in noxio mendacio poſſit ſervare & cor-
pora & animas totius patriæ ſuæ; utrum eliget vir
pius? fugiet mendacium? La. Quid alii ſint facturi,
neſcio: ego vel quindecim Homerica mendacia non
verear dicere, moxque labeculam illam abſterge-
rem aqua ſacra. Sa. Idem ego facerem. La. Igitur

non quidquid Deus præcipit aut interdicit, oblig
ad pœnam gehennæ. SA. Non videtur. LA. Modu
igitur obligationis non eſt ab auctore legis tantum
ſed ex materia. Quædam enim cedunt neceſſitati
quædam non cedunt. SA. Sic videtur. LA. Quid
ſacerdos periclitetur de vita, ſervandus, ſi ducat u
orem? utrum eliget? SA. Mortem. LA. Cum divi
lex cedat neceſſitati, cur hæc lex humana * Term
num agit, nulli dignans concedere? SA. Non le
obſtat, ſed votum. LA. Quid ſi quis voviſſet viſe
Hieroſolimam, nec id poſſet, niſi certo vitæ diſpe
dio? non ibit? an morietur? SA. Morietur, ni vo
relaxationem impetrarit à pontifice Romano. L
Cur alterum votum relaxatur, alterum minime
SA. Quia alterum ſolemne, alterum privatum. L
Quid eſt ſolemne? SA. Quod ſolet fieri. LA. An n
igitur ſolemne & alterum quod quotidie fit? S
Fit, ſed privatim. LA. Proinde monachus ſi priva
tim apud abbatem profiteretur, non eſſet votum ſo
lemne? SA. Nugaris. Ideo facilius relaxatur votum
privatum, quia minore offendiculo ſolvitur; & i
qui facit, hoc animo facit, ut ſi commodum ſit, mu
tet ſententiam. LA. Hoc igitur animo vocent qu
privatim profitentur perpetuam caſtimoniam? SA
Deberent. LA. Perpetuum igitur, & non perpe
tuum? Quid ſi Carthuſianum monachum hic con
ſtringat caſus, ut aut veſcendum ſit carnibus, au
moriendum? utrum eliget? SA. Docent medici, nul
las eſſe carnes tam efficaces, quin idem efficiat au
rum potabile & gemmæ. LA. Utrum igitur condu
cibilius, gemmis & auro ſuccurrere periclitanti, a
earum rerum pretio multos de vita periclitante
ſervare, & ægroto dare pullum gallinaceum? SA
Hæreo. LA. Atqui piſcium aut carnium eſus no
eſt ex eorum numero quæ vocant ſubſtantialia
SA. Carthuſianos ſuo judici relinquamus. LA. Dica
mus in genere. Diligenter, frequenter, multiſque
verbis inculcatur in lege Moſis ſabbatiſmus. SA. Ve
rum. LA. Utrum igitur ſuccurram urbi periclitant
violato ſabbato, an non? SA. At interim me vis eſſe
Judæum? LA. Volo, & quidem recutitum. SA. Iſtum
nodum

Terminum agit.] Fabula de Termino Deo, qui nec Jovi voluit concedere, no- tiſſima.

odum ſecuit ipſe Dominus. Sabbatum enim hominis cauſſa eſt inſtitutum, non contra. La. Iſta lex igitur valebit in omnibus humanis conſtitutionibus? Sa. Valebit, niſi quid obſtet. La. Quid ſi conditor legis non hoc animo ferat legem, ut quenquam obliget ad pœnam gehennæ, imo ne ad reatum quidem ullum, ſed conſtitutionem nihilo plus velit habere ponderis quam exhortationem? Sa. O bone, non eſt in manu conditoris, quantum obliget lex? Uſus eſt ſua poteſtate ferendo legem; cæterum ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu eſt. La. Cur igitur audimus quotidie parochos noſtros è ſuggeſto clamantes, Cras jejunandum ſub pœna damnationis æternæ; ſi nobis non conſtat, quomodo lex obliget humana? Sa. Id faciunt, quo magis terreant contumaces: nam ad hos arbitror ea verba pertinere. La. Sed interim an contumaces talibus dictis territent, neſcio: certe infirmos vel in ſcrupum vel in periculum conjiciunt. Sa. Difficile eſt utriſque conſulere. La. Eadem autem eſt vis conſuetudinis & legis? Sa. Aliquando major eſt conſuetudinis. La. Proinde tametſi non adeſt animus conſuetudinem inducentibus injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? Sa. Arbitror. La. Onus imponere poteſt, tollere non poteſt? Sa. Admodum. La. Jam itaque vides, opinor, quantum ſit periculi, novas leges ab hominibus ferri, ſi nulla neceſſitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. Sa. Fateor. La. Dominus cum ait, Nolite omnino jurare; num quemvis jurantem obnoxium facit gehennæ? Sa. Non arbitror. Conſilium eſt enim, non præceptum. La. At iſtud unde mihi liquet, cum vix aliud accuratius aut ſeverius interdixerit, quam ne juremus? Sa. Diſces à doctoribus. La. Et Paulus cum dat conſilium, non obligat ad gehennam? Sa. Nequaquam. La. Cur ita? Sa. Quia non vult injicere laqueum infirmis. La. Eſt igitur in manu condentis, legem obſtringere ad gehennam, aut non obſtringere. Et ſanctum eſt cavere, ne quibuſlibet conſtitutionibus illaqueemus imbecilles. Sa. Eſt. La. Et, ſi Paulus heic cautionem adhibuit, multo magis ſacerdotibus adhibenda; de quibus incertum, quo ſpiritu agantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Sa. Fateor. La. Atqui paulo ante negabas, eſſe i manu conditoris, quatenus obſtringeret lex. Sa. Ja conſilium eſt, non lex. La. Nihil eſt facilius, qua commutare vocabulum. Noli furari, præceptu eſt? Sa. Eſt. La. Noli omnino reſiſtere malo Sa. Conſilium eſt. La. At hoc poſterius magis ha bet ſpeciem præcepti, quam illud prius. Saltem ho eſt epiſcopis in manu, utrum velint eſſe præceptum quod inſtituunt, an conſilium? Sa. Eſt. La. A iſtud paulo ante fortiter negabas. Etenim qui no vult, ſuam conſtitutionem quemquam ad ullum cri men adſtringere, nimirum vult eam eſſe conſilium non præceptum. Sa. Verum; ſed non expedit ho ſcire vulgus, ne protinus clamitent, eſſe conſilium quod ſervare non libet. La. At quid interim facies tot infirmis conſcientiis, tam miſere confuſis tuo ſilentio? Verum age, dic mihi, nulliſne notis docti deprehendere poſſunt, utrum conſilii vim habeat conſtitutio, an præcepti? Sa. Poſſunt, ſicut audivi. La. Non licet ſcire myſterium? Sa. Licet, niſi velis effutire. La. Ah * piſci dixeris. Sa. Cum nihil audis, niſi, hortamur, ordinamus, mandamus, conſilium eſt: cum audis, jubemus, diſtricte præcipimus, præſertim ſi accedant minæ excommunicationis, præceptum eſt. La. Quid ſi debeam piſtori meo, cumque ſolvendo non ſim, fugere malim quam conjici in carcerem; num pecco criminaliter? Sa. Non arbitror: niſi deſit ſolvendi voluntas? La. Cur igitur excommunicor? Sa. Iſtud fulmen territat improbos, non adurit innocentes. Scis enim & apud priſcos Romanos fuiſſe leges diras ac minaces, ſed in hoc ipſum tantummodo latas; qualis illa fertur è duodecim tabulis, * de diſſecando corpore debitoris: cujus ideo nullum exſtat exemplum, quod non in uſum, ſed ad terrorem eſſet prodita. Jam ut fulmen non agit in ceram aut linum, ſed in æs: ita tales excommunicationes non agunt in miſeros, ſed in contumaces. Et tamen, ut ingenue dicam, in hujuſmodi frivolis adhibere fulmen à Chriſto traditum, propemodum eſſe videtur, quod

Piſci dixeris.] Piſces mutos eſſe, declarat proverbium.

De diſſecando corpore.] Vide Aulum Gellium de pœnatalionis.

quod veteres dicebant, In lente unguentum. LA. Num idem jus patriſamilias in ſua domo quod epiſcopo in ſua diœceſi? SA. Arbitror, proportione. LA. Et hujus præſcripta ſimiliter obligant? SA. Quid ni? LA. Edico, ne quis veſcatur cæpis, quomodo periclitatur apud Deum qui non paruerit? SA. Ipſe viderit. LA. Poſthac non dicam meis, præcipio, ſed admoneo. SA. Sapies. LA. Verum perſpicio, vicinum meum proximum eſſe periculo, & arreptum clam admoneo, ut ſe ſe ſubducat ab ebrioſorum & aleatorum commercio: ille monitorem aſpernatus, perditius incipit vivere, quam antea: num heic illum obſtringit admonitio? SA. Videtur. LA. Igitur neque conſulendo, neque exhortando fugimus laqueum. SA. Imo non adfert laqueum admonitio, ſed admonitionis argumentum. Etenim ſi frater admonitus, ut crepidis uteretur, negligeret, nullo crimine teneretur. LA. Non heic percunctabor, quantum obligent præſcripta medicorum. Votum obſtringit ad pœnam gehennæ? SA. Maxime. LA. Omne? SA. Omniſſimum; modo ſit licitum, legitimum ac liberum. LA. Quid appellas liberum? SA. Quod nulla extorſit neceſſitas. LA. Quid eſt neceſſitas? SA. Eſt metus cadens in conſtantem virum. LA. Etiam in Stoïcum? quem * ſi fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. SA. Iſtum Stoïcum mihi oſtende, & reſpondebo. LA. Sed extra jocum; num famis aut infamiæ metus cadit in conſtantem virum? SA. Quid ni? LA. Si filia nondum emancipata clam nubat inſciis parentibus, nec paſſuris ſi ſciant; legitimum erit votum? SA. Erit. LA. An ſit, neſcio: certe ſi qua ſunt, hoc eſt unum ex illorum numero, quæ licet vera ſint, tamen ob ſcandalum imbecillium ſilenda ſunt. Quid ſi virgo quæ ex auctoritate parentum contraxit matrimonium cum ſponſo, clam & invitis parentibus, voto ſemet addicat collegio ſanctæ Claræ; eritne licitum & legitimum? SA. Si fuerit ſolemne. LA. Num ſolemne eſt, quod in agro fit, in obſcuro monaſteriolo? SA. Sic habetur. LA. Si eadem domi paucis teſtibus voto profiteatur perpetuam corporis in-

Si fractus illabatur orbis.] Retulit verba ex Flacci Odis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tegritatem, non erit legitimum? SA. Non. LA. Quam obrem? SA. Quia ſanctius votum obſtat. SA. Eadem puella ſi vendat agellum, valebit contractus? SA. Non opinor. LA. Et valebit ſi ſe ipſam dederit in poteſtatem alienam? SA. Si ſe Deo dicaverit. LA. An non & votum privatum dicat hominem Deo? Et qui ſuſcipit ſanctum conjugii ſacramentum, nonne ſe dicat Deo? Et quos Deus jungit, dicant ſe diabolo? De ſolis conjugibus dixit Dominus, Quos Deus junxit, homo ne ſeparet. Adhæc, cum adoleſcens vix dum pubeſcens, aut puella ſimplex, minis parentum, ſævitia tutorum, improbis inſtinctibus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monaſterium; num liberum eſt votum? SA. Si ſint * doli capaces. LA. Ea ætas maxime capax eſt doli, ut cui facillime poſſis imponere. Quid ſi proponam in animo, diebus Veneris abſtinere à vino, perinde obſtringit propoſitum ut votum? SA. Non arbitror. LA. Quid igitur intereſt inter certum propoſitum, & votum tacita cogitatione conceptum? SA. Animus obligandi. LA. Negabas ante, heic valere animum. Propono ſi queam; & voveo, ſive queam, ſive non queam? SA. Habes. LA. Habeo nebulas in pariete depictas, hoc eſt, nihil. Eſt igitur & in propoſito deſpicienda materiæ ratio? SA. Opinor. LA. Et ut illic à legis, ita heic à voti nomine cavendum? SA. Recte. LA. Si Romanus pontifex ſtatueret, ne quis jungat matrimonium intra ſeptimum propinquitatis gradum, admitteret crimen, qui duceret cognatam gradu ſexto? SA. Opinor; certe periclitaretur. LA. Quid ſi epiſcopus ſuis ediceret, ne quis haberet rem cum uxore, niſi die Lunæ, Jovis, & Sabbati; committeret crimen, qui clam aliis diebus uteretur uxore? SA. Arbitror. LA. Quid ſi ediceret, ne quis * bulbis veſceretur? SA. Quid iſtuc ad pietatem? LA. Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. SA. Hæreo. LA. Quid hæres?

Doli capaces.] Ita loquuntur Jureconſulti Alter ex ambiguo jocatur, quaſi doli capax, qui dolo eſt idoneus.

Bulbis.] Bulbus genus eſt cepis. Et bulbus, & eruca provocat Venerem: Unde Ovidius ſalaces vocat erucas.

hæres? Unde eſt humanis legibus obligandi vis? SA. Ex dictis Pauli, Obedite præpoſitis veſtris. LA. Hinc igitur obligat omneis epiſcoporum ac magiſtratuum conſtitutio? SA. Modo ſit æqua, juſta, & legitime lata LA. Sed iſtius rei quis erit judex? SA. Ipſe qui condidit. Nam ejus eſt interpretari, cujus eſt condere legem. LA. Ergo citra delectum eſt obediendum quibuſlibet conſtitutionibus? SA. Opinor. LA. Quid ſi præpoſitus ſtultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipſius judicio ſtandum erit; & populus, cui nullum eſt judicandi jus, obtemperabit? SA. Quorſum attinet ea ſomniare quæ non fiunt? LA. Qui ſubvenit parenti, non ſubventurus niſi lex cogeret, num implevit legem? SA. Non arbitror. LA. Qui ſic? SA. Primum non ſatisfacit animo ejus qui condidit legem: deinde voluntati impiæ addit hypocriſin. LA. Qui jejunat, non jejunaturus niſi præciperet Eccleſia, num ſatisfacit legi? SA. Mutas & auctorem legis, & materiam. LA. Confer igitur Judæum ſic jejunantem diebus præſcriptis, ut ni lex huc adigat, non ſit jejunaturus, cum Chriſtiano ſervante jejunium ab hominibus indictum, haud quaquam ſervaturo ſi legem tollas: aut ſi mavis, Judæum abſtinentem à carne ſuilla, & Chriſtianum abſtinentem à carnibus & lactariis die Veneris. SA. Infirmitati nonnihil reluctanti legi puto paratam eſſe veniam; certo propoſito legem averſanti & obmurmuranti non item. LA. Atqui fateris, leges divinas non ſemper obligare ad pœnam gehennæ? SA. Quid ni fatear? LA. Nec audes fateri, eſſe legem humanam, quæ non obligat ad eandem pœnam, ſed hominem relinquit in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum, quam Dei. Mendacium & obtrectatio ſuapte natura ſunt mala, & à Deo prohibita; & tamen fateris, eſſe aliquod mendacii & obtrectationis genus, quod non obliget ad pœnam gehennæ; nec audes eum, qui quomodocunque veſcitur carnibus in die Veneris, liberare à pœna gehennæ? SA. Non eſt meum, quenquam abſolvere aut damnare. LA. Si divinæ leges & humanæ pariter obſtringunt, quid igitur intereſt inter has & illas? SA. Nimirum quod qui violat legem humanam, imme-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

diate peccat adverſus hominem, (ſi mihi concedis ſcholaſticorum floſculis uti) mediate adverſus Deum: qui violat legem divinam, contra. LA. Quid refert, utrum prius miſcueris acetum, an abſinthium, cum mihi utrumque ſit ebibendum? Aut quid refert, utrum lapis à me vulnerato repercuſſus feriat amicum, an ordine verſo? SA. Hoc didici. LA. Et ſi ex materia circumſtantiiſque ſumitur obligandi modus in utriſque legibus; quid intereſt inter auctoritatem Dei, & hominum? SA. Impia percunctatio. LA. Attamen multi credunt, plurimum intereſſe. Deus tulit legem per Moſen, nec licet violare. idem fert leges per pontifices, aut certe Concilium. quid intereſt inter has & illas? Lex Moſis per hominem, leges noſtræ per homines. Et videntur minus ponderis habere quæ Deus tulit per unum Moſen, quam quæ Spiritus ſanctus edit per frequens epiſcoporum & eruditorum concilium. SA. De ſpiritu Moſis dubitare non licet. LA. Paulus in epiſcoporum vicem venit. Quid igitur intereſt inter Pauli præcepta, & cujuſlibet epiſcopi? SA. Quia ſine controverſia Paulus ſcripſit afflatus ſpiritu. LA. Hæc ſcriptorum auctoritas quouſque ſe porrigit? SA. Arbitror, non ultra Apoſtolos, niſi quod conciliorum eſt inviolata auctoritas. LA. Quare de Pauli ſpiritu dubitare non licet? SA. Quia obſtat Eccleſiæ conſenſus. LA. De epiſcopis dubitare licet? SA. De his nihil temere ſuſpicandum, niſi res ipſa palam clamitet quæſtum, aut impietatem. LA. Quid de Conciliis? SA. Non licet, ſi fuerint rite & per Spiritum ſanctum congregata, peractaque. LA. Eſt igitur aliquod Concilium, in quod iſta non competunt? SA. Eſſe poteſt. Quod ni eſſet, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. LA. Videtur igitur, & de Conciliis dubitare poſſe. SA. Non arbitror, poſteaquam fuerint Chriſtianarum gentium judicio conſenſuque recepta comprobataque. LA. Poſteaquam exceſſimus * pomœria, quibus Deus voluit circumſcribi ſacroſanctam illam & inviolabilem ſcripturæ auctoritatem, videtur mihi & aliud eſſe diſcrimen legum divinarum & humanarum. SA. Quod? LA. Leges

Pomœria.] Id eſt, limites præſcriptos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ges divinæ ſunt immutabiles, niſi ſi quæ ſunt ejus generis, ut ſignificandi coërcendive gratia videantur ad tempus datæ, quas & prophetæ deſituras juxta carnalem ſenſum prædixerunt, & Apoſtoli jam omittendas docuerunt. Deinde, inter leges humanas exiſtunt nonnunquam iniquæ ſtultæque & peſtilentes; unde & abrogantur vel auctoritate ſuperiorum, vel conſentiente neglectu populi. Tale nihil eſt in legibus divinis. Rurſus, humana lex ſuapte ſponte ceſſat, ubi ceſſarit cauſſa propter quam lata eſt: veluti ſi conſtitutio juberet ſingulos quotannis aliquid conferre in ſtructuram templi, templo abſoluto ceſſat rigor legis. Adhæc, lex ab hominibus lata, non eſt lex, niſi fuerit utentium conſenſu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec poteſt abrogari. Quanquam & Moſes legem laturus, ſuffragia populi collegit, non quod hoc eſſet neceſſe, ſed ut illos magis haberet obnoxios. impudens enim eſt, legem contemnere, quam tuo ſuffragio comprobaris. Poſtremo cum leges hominum, quæ fere corporalia præſcribunt, pædagogi ſint ad pietatem ceſſare videntur, ubi quis profecit ad ſpiritus robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modo pro virili vitetur ſcandalum infirmorum, non malitioſe ſuperſtitioſorum. Velut ſi pater præſcribat filiæ impuberi, ne bibat vinum, quo tutior ſit illius virginitas uſque ad nuptias; cum adoleverit, jamque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent inſtar pharmacorum; ea vero mutantur & cedunt pro re nata, ipſis etiam medicis approbantibus, qui ſi ſemper iiſdem uterentur remediis à veteribus proditis plures occiderent, quam ſanarent. SA. Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placent, aliqua diſplicent, quædam non intelligo. LA. Si lex epiſcopi quæſtum evidenter oleat, hoc eſt, ſtatuat ut ſinguli parochi bis in anno emant aureo ducato jus abſolvendi à caſibus, quos vocant Epiſcopales, quo plus extorqueat à ſuis; obtemperandum cenſes? SA. Cenſeo; ſed interim clamandum adverſus legem iniquam, excluſa ſemper ſeditione. Sed unde hic mihi percunctator lanio? Tractent fabrilia fabri. LA. Hujuſmodi quæſtionibus ſæpe torquemur

in

in conviviis; interdum diatriba ferveſcit ad pugnam & ſanguinem. SA. Pugnent qui volent: ego cenſeo, leges majorum eſſe reverenter ſuſcipiendas, & obſervandas religioſe, velut à Deo profectas; nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ſerere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius eſt ferre, quam ſeditioſe reluctari. LA. Iſta quidem ratione fateor, bene conſultum rebus eorum, qui dignitate pollent; & tecum ſentio, nec illis invideo. Cæterum lubens audiam rationem, qua conſulatur & populi vel libertati, vel commodis. SA. Deus non deſtituet populum ſuum. LA. Verum ubi interim illa libertas Spiritus, quam Apoſtoli promittunt ex Euangelio, quam Paulus toties inculcat, clamans, Regnum Dei non eſt eſca & potus; & quod filii non ſimus ſub pædagogo, nec amplius ſerviamus elementis hujus mundi; aliaque innumera: ſi tanto pluribus conſtitutionibus onerantur Chriſtiani quam Judæi, & ſi arctius obligant hominum leges quam pleraque à Deo tradita præcepta? SA. Dicam, Lanio. Non in hoc eſt Chriſtianorum libertas, ut liceat illis facere quæ velint, liberis à conſtitutionibus humanis: ſed quod ex fervore Spiritus ad omnia prompti, lubentes & alacres ea faciunt quæ præſcribuntur, nimirum filii potius quam ſervi. LA. Expedite: ſed erant & ſub lege Moſaïca filii, & ſunt ſub Euangelio ſervi; atque adeo vereor ne maxima pars hominum; ſiquidem ſervi ſunt, qui lege coacti ſuum officium faciunt. Quid igitur diſcriminis inter novam & veterem? SA. Meo judicio, multum intereſt. Quod vetus ſub involucris docuit, nova ſub oculos poſuit: quod illa ſub ænigmatibus prædixit, hæc dilucidius oſtendit: quod illa ſubobſcure promiſit, hæc exhibuit maxima quidem ex parte: illa tradita erat uni genti, hæc ex æquo docet omnes ſalutem: illa paucis prophetis & eximiis viris impartiit inſignem illam & ſpiritualem gratiam; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatum, ſexuum & nationum homines, linguas, ſanationes, prophetias, miracula. LA. Ubi nunc igitur iſta? SA. Ceſſarunt, non interierunt; vel quia non eſt opus, jam evulgata Chriſti doctrina; vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

quia plerique titulo tantum Chriſtiani, fide, quæ eſt miraculorum architectrix, caremus. La. Si propter incredulos ac diffidentes opus eſt miraculis, talium nunc plena ſunt omnia. Sa. Eſt incredulitas ſimpliciter errans, qualis erat Judæorum obmurmurantium Petro, quod Cornelii familiam recepiſſet ad Euangelii gratiam: qualis erat gentium, quæ religionem, quam à majoribus acceperant, putabant eſſe ſalutiferam, & Apoſtolorum doctrinam eſſe ſuperſtitionem peregrinam: hi conſpectis miraculis converſi ſunt. Nunc qui diffidunt Euangelio, tanta luce per univerſum orbem coruſcante, non ſimpliciter errant, ſed excæcati malis affectibus nolunt intelligere, ut bene agant: hos nulla miracula reducerent ad mentem meliorem. Et ſanandi tempus nunc eſt, puniendi poſt futurum eſt. La. Quanquam multa dixiſti ſatis probabiliter, tamen mihi propoſitum eſt, non fidere ſalſamentario; ſed adibo Theologum quendam eximie doctum: quidquid is de ſingulis pronuntiaverit, cœleſtis oraculi vice fuerit. Sa. Quis iſte? Pharetrius? La. Ille ſimpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur deliris aniculis. Sa Bliteus? La. An ego tam loquaci ſophiſtæ credam? S. Amphicolus? La. Nunquam ei credam in ſolvendis quæſtionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bona fide ſolvat problemata, qui peſſima fide nondum ſolvit pecuniam? Sa. Lemantius? La. Non utor cæcis ad indicandam viam. Sa. Quis igitur? La. Si ſcire vis, Cephalus eſt, vir trium linguarum, & omnis politioris litteraturæ perpulchre gnarus, tum in ſacris voluminibus & vetuſtis Theologis diu ſtudioſeque verſatus. Sa. Dabo rectius conſilium. Eas ad inferos; illic invenies Rhabinum Druinum, qui Tenedia bipenni diſſecabit omnes tuas quæſtiunculas. La. Tu præi, quo mihi viam appares. Sa. Sed extra jocum. Eſtne verum, quod narras, datam poteſtatem veſcendi carnibus? La. Ludebam, te ut urerem. Et, ſi Romanus pontifex id vellet maxime, ordo ſalſamentariorum moveret ſeditionem. Deinde mundus eſt plenus Phariſaïcis hominibus, qui non alia re ſibi poſſunt vendicare ſanctimoniam, niſi talibus obſervatiunculis: hi nec paterentur ſibi detrahi

jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

jam partam gloriam, nec ſinerent minoribus plus eſſe libertatis quam ipſis fuit. Ne in lanionum quidem rem eſſet permitti liberum quarumlibet rerum eſum. Tum enim varius eſſet eventus noſtræ negotiationis; nunc certius eſt lucrum, & * minus aleæ, minuſque laborum. SA. Veriſſima prædicas; ſed eadem incommoditas ad nos rediret. LA. Gaudeo, tandem inventum aliquid, in quo ſalſamentario cum lanione conveniat. Jam ut incipiam & ipſe ſerio loqui, quemadmodum fortaſſis expediret populum Chriſtianum paucioribus conſtitutiunculis obſtringi, præſertim ſi quæ non multum, aut nihil conducunt ad pietatem, ne dicam officium: ita non libet ab iſtis ſtare, qui omnes omnium hominum conſtitutiones rejiciunt, neque flocci faciunt. Imo ob hoc ipſum multa faciunt, quia præceptum eſt ne faciant. Attamen demirari non poſſum in pleriſque rebus præpoſtera mortalium judicia. SA. Idem nec ego ſatis admirari poſſum. LA. Cœlum terræ miſcemus, ſi quid periculi ſuſpicamur, ne quid decedat ponderis ſacerdotum conſtitutionibus auctoritatique: & dormitamus, cum imminet evidens periculum, ne tantum tribuamus hominum auctoritati, ut auctoritati divinæ minus tribuatur quam oportet. Sic à Scylla declinamus, ut non metuamus Charybdim, malum exitiabilius. Debetur epiſcopis ſuus honos; quis negat? præſertim ſi agunt quod dicuntur. Sed impium eſt, honores ſoli Deo debitos transferre in homines, & dum impenſe reveremur hominem, parum revereri Deum. Honorandus Deus in proximo, venerandus in proximo; ſed interim adhibenda cautio, ne Deus per hanc occaſionem ſuo fraudetur honore. SA. Itidem videmus, multos in tantum fidere corporalibus cæremoniis, ut his freti negligant ea quæ ſunt veræ pietatis, ſuis meritis arrogantes quod eſt divinæ largitatis, & ibi conſiſtentes unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes quæ per ſe nec bonæ ſunt, nec malæ. LA. Quin in eadem re cum duo ſint, quorum alterum altero præſtantius, ſemper deterioris eſt nobis potior ratio. Corpus, & quæ corporis ſunt,
nbi-

Minus aleæ.] Id eſt, minus periculi.

ıbique pluris fiunt quam ea quæ ſunt animi. Et hominem occidiſſe, pro gravi crimine ducitur, ut eſt: at peſtifera doctrina, vipereis inſtinctibus corrupiſſe mentem hominis, ludus eſt. Si ſacerdos alat capillitium, aut veſtem ſumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur: ſi bibat in lupanari, ſi ſcortetur, ſi ludat aleam, ſi vitiet alienas uxores, ſi nihil attingat ſacræ lectionis, tamen columna eſt eccleſiæ. Non excuſo mutatam veſtem, ſed accuſo præpoſterum judicium. Sa. Imo ſi non perſolvat penſum precum horariarum, paratum eſt anathema: ſi fœneretur, ſi ſimoniam admittat, impune eſt. La. Si quis videat Carthuſianum aliter veſtitum, aut veſcentem carnibus, quam execratur, quam horret, quam timet, ne terra dehiſcens & ſpectatorem & ſpectatum abſorbeat! idem ſi videat eum temulentum, mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifeſtis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. Sa. Veluti ſi quis videat Franciſcanum enodi cingulo cinctum, aut Auguſtinenſem non corio, ſed lana cinctum, aut diſcinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodienſem: rurſus ſi percalceatum Franciſcanum, aut ſemicalceatum Cruciferum: nonne concitaret * Tyria (quod dici ſolet) maria? La. Imo nuper apud nos ex duabus fœminis, quarum utramque dixiſſes prudentem, altera abortiit, altera concidit ſyncope, quod conſpicerent Canonicum quendam ſacris virginibus præfectum in propinqua vicinia, ſed tamen in publico, obambulare, qui veſtem lineam non haberet tectam nigro pallio. Et eædem crebro viderant aves ejuſmodi commeſſantes, cantillantes, ſaltitantes, non addam cætera, nec ullam ſentiebant nauſeam. Sa. Sexui fortaſſe debetur venia. Opinor, tibi notum Polythreſcum. Is ægrotabat periculoſe: pthiſis erat. Medici diu ſuaſerant, ut veſceretur ovis & lactariis: ſed fruſtra: eodem cohortabatur Epiſcopus. Ille cum eſſet vir non indoctus, & Theologiæ baccalaureus, videbatur citius emoriturus, quam utriuſque medici conſilio morem geſturus. Ita viſum eſt medicis & amicis

* *Tyria maria.*] Id eſt, ſummos tumultus. Vide proverbium.

amicis, ut falleretur; parata eſt ſorbitio ex ovis & lacte caprino; dictum eſt lac amygdalinum. Ille lubens comedit; & idem aliquot diebus faciens, cœpit habere meliuſcule, donec puella quædam fucum prodidit. Ibi cœpit quod comederat revomere. At idem ſuperſtitioſus in lacte, nulla religione commotus eſt, quo minus abjuraret pecuniam mihi debitam. Nam chirographum ſimpliciter exhibitum clam ungui ſciderat. Delatum eſt jusjurandum; ego illi ceſſi. Is vero tam non gravatim recepit, ut optare videretur quotidianas ejuſmodi delationes. Quid hoc judicio perverſius? Peccabat adverſus mentem Eccleſiæ, qui heic non obtemperarit ſacerdoti & medicis; & in perjurio manifeſto firmam habebat conſcientiam, tam infirmus in lacte. La. Heic mihi ſuccurrit fabula, quam nuper Dominicanus quidam narravit in concione frequentiſſima, quo ſermonis amaritudinem (nam in die paraſceves exponebat mortem Domini) jucundiore narratione dilueret. Virginem ſacram oppreſſerat adoleſcens: uteri tumor arguit factum: convocatus eſt virginum chorus, præſedit abbatiſſa. Accuſata eſt. *Inficiali ſtatui non erat locus. Argumentum erat neceſſarium. Confugit ad ſtatum qualitatis, niſi mavis tranſlationis. Oppreſſa ſum à valentiore. At ſaltem exclamaſſes. Feciſſem, inquit, ſed in dormitorio nefas eſt ſolvere ſilentium. Sit hæc fabula; modo fateamur, hoc ſtultiora geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen hominis locique ſilebitur. Habebam affinem Priorem Abbati proximum, ordinis Benedictini, ſed ex eorum numero qui non veſcuntur carnibus, niſi extra locum, quem appellant magnum refectorium. Habebatur doctus, & ipſe volebat haberi, annos natus fere quinquaginta. Certare poculis, & hilareſcere vino, erat illi quotidianum. Duodecimo quoque die adibat thermas publicas: illic dabatur opera purgandis renibus. Sa. Erat unde id fieret? La. Poſſidebat annue ſexcentos florenos. Sa. O paupertatem optabilem! La. Ex vino

&

Inficialis ſtatus.] Quum factum negatur. Qualitatis, quum defenditur ut jure factum. Tranſlationis, quum culpa facti transfertur in alium.

t venere incidit in phthiſin. Deſperantibus medicis abbas imperabat eſum carnium, addens illud terribile verbum, ſub pœna inobedientiæ. Ille vix adigi potuit, ut moriens guſtaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. SA. Prior tali abbate dignus. Divino tamen, quos dicas: nam eandē fabulam & ab aliis audire memini. LA. Divina. SA. Nonne abbas eſt prægrandi obeſoque corpore, lingua ſublæſa? Prior humiliore ſtatura, ſed erecta, gracili vultu? LA. Divinaſti. SA. Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipſe vidi, cuique non interfui ſolum, verum etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ, quæ viſebant cognatos ſuos. Ubi veniſſent quo volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum juxta conſuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem, quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare, niſi dictis precibus veſpertinis, nec ſuſtinebant ex alio codice dicere quam ex ſuo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Canterio recurrit famulus: ſub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur preces, vixque ad decimam cœnavimus. LA. Hactenus nihil audio quod ſit magnopere reprehendendum. SA. Nimirum dimidium duntaxat audiſti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilareſcere vino: tandem riſu ſoluto, jocis parum pudicis perſtrepuit convivium: ſed nemo licentius egit, quàm illæ, quæ niſi dictis ex ordinis forma precibus cœnare noluerunt. A convivio luſus, choreæ, cantilenæ: reliqua non audeo commemorare. Sed plane vereor, ne quid ea nocte patratum ſit parum virgineum, niſi me fallebant procœmia, laſcivi luſus, nutus & ſuavia. LA. Iſtam perverſitatem non tam imputo virginibus, quam ſacerdotibus, earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabula penſabo, quin potius, audies oculatam hiſtoriam. Hiſce diebus aliquot conjecti ſunt in carcerem, quod auſi ſint die Dominico panem coquere, cum forte deeſſet. Equidem non damno factum, ſed excutio judicium. Aliquanto poſt die Dominico, qui vulgo Palmarum dicitur, forte erat cur vicus propinquus mihi eſſet adeundus. Ibi tum, ad horam diei ferme quartam à prandio, obvium habeo, ridiculumne dicam, an miſeran-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dum ſpectaculum; arbitror, nulla Bacchanalia plus habuiſſe turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quam navis deſtituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius ſuſtinebant lapſantem, ſed ipſi parum firmi: alii ſubinde cadebant, ægreque ſurgebant: nonnulli quernis frondibus erant coronati. SA. Magis conveniebat * pampineis, tum addendi * thyrſi. LA. Senior quidam * Silenum agens, ſarcinæ in morem ſublimis geſtabatur humeris, eo geſtu quo ſolent olim offerri cadavera, pedibus eo porrectis quo ibant, niſi quod pronus bajulabatur, ne vomitu præfocaretur ſupinus. Is miſere convomebat ſuras & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter bajulos quiſquam erat ſobrius; plerique ridebant, ſed ſic, ut facile diceres, mentem abeſſe. Bacchi furor habebat omnes. Atque hac pompa civitatem ingreſſi ſunt; idque clara luce. SA. Unde collegerant eam inſaniam? LA. In vico propinquo vinum paulo vilius venditur, quam in urbe: eo ſe contulerant aliquot combibones, quo vilius inſanirent, ſed largius. Non enim minus impenſum eſt pecuniæ, ſed plus contractum eſt dementiæ. Hi ſi guſtaſſent ovum, velut admiſſo parricidio pertracti fuiſſent in carcerem: cum præter omiſſam ſacram concionem, præter neglectas preces veſpertinas, in die tam ſacrato tantum intemperantiæ publicitus eſſet admiſſum, nemo puniit, nemo deteſtatus eſt. SA. Atqui ne iſtuc tantopere mireris, in mediis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibet feſtis, potatur, cantatur, ſaltatur, pugnatur tanto ſtrepitu, tantoque tumultu, ut nec ſacrum peragi, nec ſacra concio poſſit exaudiri. Iidem ſi eodem tempore conſuiſſent calceum, aut ſi in die Veneris guſtaſſent ſuillam, capitis accerſerentur. Et tamen dies Dominicus ob hoc potiſſimum eſt inſtitutus, quo vacaret audire doctrinam Euangelicam: & ideo vetitum conſuere calceos, ut ſit otium concinnandis

Pampineis.] Quia Baccho operabantur.

Thyrſi.] Haſtæ viteæ, quas geſtabant agentes Bacchanalia.

Silenum agens.] Silenus apud Virgil. inducitur ſenex Epicureus: eſt & Deus comes Bacchi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dis animis. An non hæc mira judiciorum perverſitas? La. Prodigioſa. Jam in ipſo jejunii præſcripto cum duo ſint, alterum abſtinentia cibi, alterum delectus cibi; nemo neſcit, prius illud præcepti divini, aut certe juxta præceptum divinum eſſe; alterum vero non ſolum humanum, verum etiam propemodum pugnans cum apoſtolica doctrina, utcunque hoc excuſamus: tamen heic quoque præpoſtero judicio, cœnare vulgo impune eſt, guſtaſſe cibum ab homine vetitum, à Deo permiſſum, & item ab Apoſtolis, capitale eſt. Jejunium tametſi non conſtat eſſe certo præceptum ab Apoſtolis, tamen illorum exemplis ac litteris commendatum eſt: at interdictum ciborum eſum, quos Deus creavit ad veſcendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem Paulum, quot * lemmatis eſt opus? Et tamen toto paſſim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: ſi valetudinarius guſtet pullum gallinaceum, periclitatur Chriſtiana religio In Anglia vulgus Quadrageſimæ tempore juſtam cœnam apparat alternis diebus, nemo miratur: ſi febri periclitans tentet attingere jus pulli, plus quam ſacrilegium admiſſum videtur. Apud eoſdem in Quadrageſima, quo jejunio ut nihil antiquius, ita nihil ſanctius habitum eſt apud Chriſtianos, impune cœnatur, ut dixi: ſi tentes idem extra Quadrageſimam die Veneris, nemo feret. Si quæras, quam ob rem? allegant patriæ conſuetudinem. Execrantur eum qui regionis negligit conſuetudinem: & ipſi ſibi ignoſcunt, qui negligant vetuſtiſſimam totius Eccleſiæ conſuetudinem. Sa. Nec probandus eſt, qui ſine cauſſa negligit conſuetudinem patriæ, in qua vivit. La. Nec ego criminor eos, qui Quadrageſimam cum Deo ventreque patiuntur, ſed indico præpoſterum de rebus judicium. Sa. Cum dies Dominicus præcipue legatur inſtitutus, quo populus ſimul conveniret ad audiendum ſermonem Euangelicum: qui non audit miſſam, abominabilis eſt: qui negligit concionem, malens pila ludere, purus eſt. La. Quantum flagitium admiſſum exiſtimant, ſi quis ſumat Euchariſtiam illotis faucibus? quam

Lemmatis.] Id eſt, argumentis, ſed proprie argumentum futile lemma dicitur,

nihil trepidant, cum idem faciunt illoto animo, pe
verſiſque cupiditatibus ſordidato? Sa. Quam mu
ti ſunt ſacerdotes, qui citius mortem oppetant
quam ſacrificent calice & patina nondum ab ep
ſcopo conſecrata, aut quam ſacrificent veſte quot
diana? At inter hos qui ſic affecti ſunt, quam mu
tos videmus qui non verentur ad ſacram menſa
accedere noctis proximæ crapula adhuc temulen
ti? Quanta trepidatio, ſi forte contigerint corpu
Domini ea manus parte quæ ſacro oleo contact
non fuit? Quin eadem religione diſpicimus, n
profanus animus offendat Dominum? La. Vaſ
ſacra non attingimus, & piaculum admiſſum arbi
tramur, ſi id forte acciderit, & interim viva templ
ſancti Spiritus quam ſecuri violamus? Sa. Human
conſtitutio vetat, ne nothus, claudus, aut luſcu
recipiatur ad ſacra miniſteria. Heic quam ſumu
difficiles? & tamen interim paſſim recipimus indo
ctos, aleatores, temulentos, milites & homicidas
Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occul
tis non loquor, de his loquor quæ magis in propa-
tulo ſunt, quam vitia corporis. La. Sunt & epiſco-
pi, qui ex functionibus nihil ſibi vendicant, præter
rationes, aliaque ſordida; concionandi munus, quæ
prima dignitas eſt epiſcopi, cedunt quamlibet ſor-
didis: haudquaquam facturi, niſi præpoſtero judi-
cio tenerentur. Sa. Qui feſtum diem violat ab epi-
ſcopo quopiam inſtitutum, rapitur ad pœnam; &
ſatrapæ quidam, qui tot conſtitutionibus pontifi-
cum & conciliorum, tot fulminibus fortiter con-
temtis, impediunt canonicas electiones, oppri-
munt immunitates eccleſiaſticorum, ne his quidem
parcentes domibus, quæ fovendis ſenibus, ægrotis
& egenis, ex piorum hominum eleemoſynis inſti-
tutæ ſunt, abunde Chriſtiani ſibi videntur ſi ſæviant
in leviſſimarum rerum prævaricatores. La. Præ-
ſtat ſatrapas miſſos facere, loquique de ſalſamen-
tis & carnibus. Sa. Aſſentior; redeamus igitur
ad jejunium & piſces. Audivi, pontificum leges
nominatim excipere pueros, ſenes, ægrotos, in-
validos, gravem laborem ſuſtinentes, gravidas,
lactantes, ac vehementer tenues. La. Idem & ipſe
frequenter audivi. Sa. Rurſus audivi, præcellen-
tem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

m quendam Theologum, opinor Gerſoni no-
en eſſe, hoc addere, ſi quid extiterit cauſſæ pa-
s momenti, cum his quæ pontificum leges no-
inatim excipiunt, ſimiliter ceſſare vigorem præ-
epti. Sunt enim corporum peculiares habitus, qui
eddunt capitaliorem inediam quam morbus e-
idens; & ſunt vitia, morbive, qui non apparent,
um revera plus habeant diſcriminis. Proinde qui
bi notus eſt, nihil opus habet conſulere ſacerdo-
em; quemadmodum infantes non conſulunt ſacer-
lotem, quia cauſa eximit illos à lege. Et qui pue-
os, aut vehementer ſenes, aut alioquin invalidos,
digunt ad jejunium, aut eſum piſcium, bis pec-
ant; primum adverſus fraternam caritatem; dein-
le adverſus mentem pontificum, qui nolunt, eos in-
volvi lege, quibus obſervata perniciem adferret.
Chriſtus quidquid inſtituit, ad ſanitatem animi &
corporis inſtituit. Nec ullus pontifex ſibi vendicat
antam poteſtatem, ut ſua conſtitutione quenquam
adigat ad vitæ diſcrimen. Veluti, ſi quis ex inædia
veſpertina contrahat inſomniam, & ob inſomniam
periclitetur * paraphroneſi, ſimul & adverſus Ec-
cleſiæ mentem, & adverſus Dei voluntatem homi-
cida eſt ſui. Principes, quoties commodum eſt, edi-
ta lege minantur ſupplicium capitale. Quid illis li-
ceat, non definio; illud dicam, tutius facerent, ſi
non infligerent mortem corporis, niſi ob cauſſas in
divinis litteris expreſſas. In odioſis Dominus lon-
gius avocat ab extrema linea, veluti à perjurio, ve-
tans omnino jurare, in homicidio prohibens iraſci:
nos ob humanam conſtitutionem ad extremam ho-
micidii lineam impellimus, quam vocamus neceſ-
ſitatem. Imo quoties apparet cauſſa probabilis, ca-
ritatis eſt, ultro hortari proximum ad ea quæ po-
ſtulat corpuſculi imbecillitas. Et, ſi nulla apparet
cauſſa, tamen Chriſtianæ caritatis eſt benigne in-
terpretari quod recto animo fieri poteſt, niſi qui
comedit, præ ſe ferat manifeſtum Eccleſiæ con-
temtum. Contumaciter ac ſeditioſe veſcentes
recte punit magiſtratus profanus; at quid quiſ-
que domi ſuæ pro corpuſculi ſanitate comedat, me-
dicorum eſt curare, non magiſtratuum. Quod ſi

Aa 3 quorum

Paraphreneſis.] Deliratio, id eſt, levior inſania.

quorum improbitas hinc quoq; concitet tumultum, ipſi ſeditionis accerſantur, non is qui ſervivit valetudini, nec divina, nec humana lege violata. Heic certe non in loco præteximus auctoritatem pontificum, quorum tanta eſt humanitas, ut ubi cognorint cauſam haud abſurdam, ultro invitent ad ea quæ poſtulat valetudo, diplomatis arment adverſus malorum obtrectationes. Denique per univerſam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum ſaluti conſulentes, quos illa lex non adſtringit. Quin & in concionibus ſacris audivi Theologos Paulo minus Phariſaïcos dicere, nihil eſt quod vereamini cœnæ tempore ſumere panem unum, & * heminam vini cerevifiæve propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum ſibi ſumunt auctoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, idque contra præceptum Eccleſiæ, quæ jejunium indixit, non cœnulam; cur non audent juſtam cœnam permittere iis quorum imbecillitas hoc requirit, & pontifices expreſſis cauſſis declararunt, ſibi placere? Dicatur zelus, ſi quis durius tractet corpus ſuum: nam ſibi quiſque notus eſt: at ubi pietas, ubi charitas iſtorum, qui contra legem naturæ, contra legem Dei, contra ſenſum legis pontificiæ, fratrem imbecillem, ſpiritu promtum, corpuſculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriorem? LA. Suggerit mihi tua commemoratio quiddam, quod ante biennium vidi. Erotem noſti, virum jam natu grandem, videlicet ſexagenarium: valetudine plus quam vitrea, tum quotidianis morbis, iiſque atrociſſimis, graviſſimiſque ſtudiorum laboribus ſic afflicta, ut vel Milonem poſſint dejicere ad hæc occulta quadam naturæ proprietate, vel à puero ſic & abhorrens à piſcium eſu, & impatiens inediæ, ut nunquam id tentarit abſque capitis diſcrimine: poſtremo diplomatis pontificum abunde communitus adverſus Phariſaïcas linguas. Is nuper eo vocantibus amicis, inviſerat civitatem * Eleutheropolim, non omnino ſuo nomini reſpondentem. Erat autem Quadrageſimæ tempus: datus eſt unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim veſcebatur piſci-

Heminam.] Menſuræ genus, ſextarii dimidium.
Eleutheropolis.] Id eſt, libera civitas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

piſcibus, ne quem offenderet, cum haberet præter neceſſitatem à pontifice diploma, per quod licebat veſci quibuſlibet. Jam præſentiebat morbum imminentem, quem habebat familiarem, ſed morte crudeliorem: parat abitum, & res urgebat, niſi maluiſſet ibi decumbere. Ibi quidam ſuſpicantes, illum hoc maturius abire, quod non ferret eſum piſcium, effecerunt, ut Glaucoplutus vir apprime doctus, & primæ in ea Republica auctoritatis, Erotem invitaret ſuum ad jentaculum. Eros jam turbæ ſatur, quam in publico diverſorio vitare non poterat, aſſenſus eſt; ſed hac lege, ne quid eſſet apparatus præter ova duo: quæ ſtans ubi comediſſet, equum conſcenderet. Promiſſum eſt ita fore. Ubi eò venit, paratus erat pullus gallinaceus. Eros indigne ferens, præter ova nihil attigit; & abrumpens convivium, conſcendit equos, deducentibus eruditis aliquot. Ejus pulli nidor neſcio quo modo pervenerit ad ſycophantas. Ab his rumor ſparſus eſt tam atrox, ac ſi decem homines fuiſſent veneno necati. Nec ea civitas modo perſtrepuit hac fabula; ſed eodem ferme die rumor ad alias civitates tranſvolarat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat, Erotem, ni propere fugiſſet, accerſendum fuiſſe ad magiſtratum. Hoc ut erat falſiſſimum, ita verum erat, Glaucoplutum magiſtratui expoſtulanti ſatis feciſſe. Jam Eros ſic affectus, ut dixi, ſi vel in publico carnibus veſceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadrageſimam, ſed præcipue diebus feſtis, bibitur uſque ad inſaniam, clamatur, ſaltatur, pugnatur, luditur alea proxime templum, ut ſacra concio non poſſit audiri; & nullum eſt offendiculum. SA. Mira judiciorum perverſitas. LA. Accipe fabulam huic non diſſimilem. Jam ferme biennium eſt, quod idem Eros valetudinis ergo viſeret Ferventiam; ego officii gratia comitatus ſum. Divertit in ædes veteris amici; cujus crebris litteris fuerat evocatus. Is eſt vir præpotens, & illius Eccleſiæ procerum unus. Ventum eſt ad piſces; rurſus Eros cœpit periclitari: agmen morborum erat, febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hoſpes tametſi videret graviter periclitantem amicum, non auſus

ſus eſt tamen carnium micam dare amico. Quam ob rem? videbat tot cauſas cur liceret, viderat diploma, ſed metuebat linguas hominum. Et jam eo profecerat morbus, ut fruſtra daturus fuerit. SA. Quid Eros? Novi hominis ingenium: emoriatur citius, quam amicum ulla gravet invidia. LA. Incluſit ſe cubiculo, triduũ victitavit ſuo more. Prandiũ erat ovum unum, potus aqua ſaccharo decocta. Simul atque remiſerat febris, conſcendit equum, ſecum deferens commeatum: SA. Quem? LA. Lac amygdalinum in laguncula, & uvas paſſas in crumena. Ubi domum rediit, tum aperuit ſeſe calculus, totumque menſem decubuit. Et tamẽ hunc quoque abitum ſævus, ſed vanus carnium rumor ſequutus eſt, & Lutetiam uſq; perlatus; non ſine frequenti ſplendidorum mendaciorum comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus offendiculis? SA. Ut in illorum capita cuncti ſuas matulas effundant, & ſi forte occurrant, obturatis naribus prætereantur, quo vel ſic agnoſcant ſuam veſaniam. LA. Certe hanc Pharitaicam impietatem oportebat acrius Theologorum conviciis flagellari. De hoſpite vero illo quid cenſes? SA. Mihi vir prudens videtur, qui norit quam frivolis de cauſſis quantas tragœdias interdum excitet populus. SA. Sit hoc ſane prudenter factum, & boni viri metum civiliter interpretemur: at quam multi ſunt, qui cum in ſimili caſu fratrem mori patiantur, Eccleſiæ conſuetudinem & populi ſcandalum prætexunt: cæterũ in vita palam dedecoroſa, quam agunt in comeſſationibus, in amoribus, in luxu, in otio, in ſummo contemtu ſacrorum ſtudiorum, in rapinis, ſimoniis & fraudibus, nihil formidant populi ſcandalum! SA. Omnino tales ſunt quidam. Quod iſti pietatem appellant, immanis & impia crudelitas eſt. Sed illi mihi videntur crudeliores, qui non ex occaſione relinquunt hominem in periculo, ſed inventis periculis veluti laqueis, impellunt multos in corporis animiq; manifeſtum diſcrimen, præſertim nulla publica auctoritate pollentes. LA Exſpecto quid dicas. SA. Ante annos triginta vixi Lutetiæ in collegio cui cognomen ab aceto. LA. *Sapientiæ vocabulum audio.

Sapientiæ.] Alludit ad jocum *Plautinum*. Habetne acetum in pectore? De rari ingenio dicimus.

audio. Quid vero narras? Vixit ſalſamentarius in eo collegio tam acido? Non mirum igitur, ſi tantum tenet quæſtionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipſi mentem habent theologicam. Sa. Sic eſt, ut dicis; ego tamen præter corpus peſſimis infectum humoribus, & pediculorum largiſſimam copiam, nihil illinc extuli. Verum ut pergam, quod cœpi; in eo collegio tum regnabat Joannes Standoneus, vir in quo non damnaſſes affectum, ſed judicium omnino deſideraſſes. Etenim quod ipſe memor adoleſcentiæ, quam cum extrema paupertate tranſegerat, rationem habeat pauperum, vehementer probari debet. Et ſi juvenum inopiam hactenus ſublevaſſet, ut honeſtis ſtudiis ſuppeteret rerum uſus, non ad laſciviam exuberaret copia, laudem merebatur. Cæterum quod rem aggreſſus eſt cubitu tam duro, victu tam aſpero parcoque, vigiliis ac laboribus tam gravibus, ut intra annum prima experientia multos juvenes, felici indole præditos, ac ſpem ampliſſimam præ ſe ferentes, alios neci dederit, alios cæcitati, alios dementiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipſe novi, certe nullus omnium non periclitatus eſt; quis non intelligat eſſe crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addit pallium & cucullam, ademit in totum eſum carnium. Et hujus generis plantaria tranſtulit in longinquas regiones. Quod ſi quiſque tantum permittat ſuis affectibus, quantum ille permiſit, futurum eſt ut iſtorum ſimiles totum occupent mundum. Siquidem à talibus initiis primum orta ſunt monaſteria, quæ nunc minitantur pontificibus & monarchis. In proximi ad pietatem reſipiſcentis lucro gloriari pium eſt; in veſte aut cibo gloriam quærere, Phariſaïcum eſt: proximorum inopiam ſublevare, pietas eſt; proſpicere ne liberalitate bonorum abutantur ad luxum, diſciplina eſt. Cæterum in morbos, in delirationem, in mortem, his rebus impellere fratrem, crudelitas eſt, parricidium eſt. Abeſt fortaſſe voluntas occidendi, at non abeſt homicidium. Quæ igitur iſtis debetur venia? Nimirum quæ medico, qui per inſignem imperitiam occidit ægrotum. Dicet aliquis: Nullus illos cogit ad hoc vitæ genus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſponte veniunt, rogant admitti, & liberum eſt abire pertæſis. O Scythicam reſponſionem! Itane poſtulant, ut adoleſcentes rectius perſpiciant quid ipſis conveniat, quam vir doctus, rerum uſu tritus, & ætate provectus? Sic ſeſe excuſet lupo, qui famelicum oſtenſa eſca pellexit in retia. An qui vehementer eſurienti apponat cibum inſalubrem aut lethiferum etiam, ita ſemet excuſabit pereunti? Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devoraſti quod erat appoſitum. Nonne is jure reſpondeat? Tu non cibum dediſti, ſed venenum. Telum ingens neceſſitas, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, Libera erat electio. Imo magnam vim admovet, quiſquis talibus utitur tormentis. Nec ea ſævitia tantum perdidit tenues; ſuſtulit non paucos divitum filios, & generoſam indolem depravavit. Ætatem laſcivientem moderatis rationibus cohibere, paternum eſt. Cæterum in medio hiemis rigore datur poſtulantibus paululum panis, potus jubetur è puteo peti, qui aquam habet peſtilentem, peſtiferam alioqui, etiamſi nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos, qui valetudinem ibi contractam nec hodie poſſunt excutere. Erant aliquot cubicula humili ſolo, putri gypſo, vicinia latrinarum peſtifera. In his nullus unquam habitavit, niſi aut mors, aut morbus capitalis fuerit conſequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam, etiam in innoxios. Sic ajunt dediſci ferociam? ferociam appellant indolem generoſiorem, quam ſtudio frangunt, ut eos reddant habiles monaſteriis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium! quantum vini putris hauriebatur! Sunt fortaſſis hæc jam correcta, ſed ſero, videlicet iis qui perierunt, aut corpus circumferunt infectum. Neque vero, hæc commemoro, quod male velim illi collegio, ſed operæ pretium eſſe judicavi monere, ne ſub umbra religionis humana ſævitia corrumpat ætatem imperitam ac teneram. Jam quantum ibi diſcatur civilitatis aut veræ pietatis, in præſentia non excutio. Quod ſi viderem malitiam exuere quicunq; cucullam induunt, hortarer omnes ad cucullam. Nunc alia res eſt; proinde non ſunt ad hoc vitæ genus frangendi ſpiritus ſuppullulantis

ætatis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ætatis, ſed animus magis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ullum ingredi monaſterium Carthuſianorum, quin illic offenderim unum atque alterum aut ſimpliciter mente captum, aut delirantem. Verum jam dudum tempus eſt, ut à tam longa digreſſione redeamus ad inſtitutum. LA. Imo nullum eſt digreſſionis ſuſpendium; rem ipſam egimus: niſi ſi quid tibi forte ſuccurrit, quod adjiciendum putes iis, quæ diſſerta ſunt de conſtitutionibus humanis. SA. Mihi quidem nec humanum præceptum implere videtur, qui negligit hoc præſtare quod ſpectavit is qui præcepit. Etenim qui feſtis diebus tantum abſtinet ab operibus manuariis, nec interim vacat ſacris, aut audiendis concionibus, violat feſtum diem, negligens id, cujus gratia feſtus dies inſtitutus eſt. Ideo enim interdictum eſt opus bonum, ut fieret melius. Jam vero qui pro ſolitis operis vacant popinis, ſcortis, temulentiæ, pugnis & aleæ, bis violant diem feſtum. LA. Opinor & precum ſacrarum penſum in hoc præſcriptum ſacerdotibus & monachis, ut hac exercitatione conſueſcerent ſuſtollere mentem in Deum: & tamen qui penſum hoc non abſolvit, periclitatur. Qui tantum ore demurmurat voces, nec curat animum ad ea quæ ſonat colligere, imo ne litteras quidem ſtudet diſcere, ſine quibus quæ ſonat, intelligi non poſſunt, vir bonus habetur, ac ſibi quoque videtur. SA. Ego multos novi ſacerdotes, qui piaculum inexpiabile putant, aliquam partem precum omiſiſſe, aut per errorem dixiſſe de diva Virgine, cum dicendum eſſet de ſancto Paulo. At iidem pro nihilo ducebant aleam, ſcortum ac temulentiam, quæ divinis pariter & humanis legibus vetita ſunt. LA. Nec paucos ego comperi, qui citius mortem oppetiſſent, quam vel caſu guſtato cibo, aut dum os proluunt delapſis in ſtomachum aliquot aquæ guttis, ſacrificaſſent: at iidem fatebantur, eſſe ſibi cum quibuſdam ſimultatem, quos, ſi daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad ſacram Chriſti menſam accedere. SA. Atqui ut jejuni ſacrificent, hominis præceptum eſt: ut deponant iras priuſquam accedant ad ſacram menſam, Dei præceptum. LA. Jam vero de perjurio quam præ-

poſtere

poſtere judicamus! Infamis habetur, qui jurejurando confirmavit, ſe diſſolviſſe æs alienum, ſi convincatur non diſſolviſſe: nec perjurium objicitur ſacerdoti, qui palam impudice vivit, cum jurejurando publice profeſſus ſit caſtitatem. Sa. Quin iſtam cantionem canis Epiſcoporum vicariis, qui coram altari dejerant, ſe comperiſſe omnes, quos offerant initiandos, idoneos ætate, ſcientia & moribus, cum aliquoties inter hos vix duo treſve ſint tolerabiles, plurimi vix * ad ſtivam idonei? La. Vocatur ad pœnam, qui commotus aliqua cauſſa pejerat; & non puniuntur, qui tertio cuique verbo admiſcent perjurium. Sa. iſti non jurant ex animo. La. * Eodem colore patrocineris licebit ei, qui hominem occidit non ex animo. Pejerare nec joco nec ſerio fas eſt. Et atrocius crimen foret, ſi quis joco necaret hominem, quam ſi commotus ira. Sa. Quid ſi quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum principum, quo inaugurantur? La. Et iſta cum ſint maxime ſeria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem eſt querimonia de votis. Matrimonii votum eſt juris ſine controverſia divini; & tamen dirimitur per monaſticæ vitæ profeſſionem ab hominibus repertam. Sa. Cum nullum votum religioſius ſit, quam baptiſmi; tamen qui veſtem mutat, aut locum, perinde quaſi patrem veneno necarit, perquiritur, rapitur, ſtringitur, nonnunquam & occiditur propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum profeſſione baptiſmi, quippe qui toti ſerviunt mammonæ, ventri, & hujus mundi pompis, habentur in pretio, nec his objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apoſtatæ, ſed habentur pro Chriſtianis. La. Simile vulgi judicium eſt de benefactis ac malefactis, deque præſidiis beatitudinis. Quanta infamia ſequitur puellam lapſam? at longe gravius crimen eſt lingua mendax & obtrectatrix, & animus odio livoreque corru-

Ad ſtivam.] Id eſt, ad aratrum. nam ſtiva pars aratri.

Eodem colore.] Color in rhetoricis eſt ratio defenſionis. *Iuvenal.* Dic Quintiliane colorem. Et Seneca in controverſiis, ſæpe meminit coloris.

corruptus. Ubi non gravius punitur quamvis leve furtum, quam adulterium? Nemo lubens cum eo conſuetudinem habet, qui ſemel furti aſperſus eſt infamia: cum eo qui coopertus eſt adulteriis, pulchrum eſt habere familiaritatem. Spiculatori publico qui ſtipendio conductus ſervit legibus, quemadmodum & judex ipſe, nemo dignetur locare filiam: & non deteſtamur affinitatem militis, qui toties, invitis parentibus, & vetante nonnunquam magiſtratu, ſubduxit ſeſe ad bellum mercenarium, tot ſtupris, tot raptibus, tot ſacrilegiis, tot homicidiis, aliiſque facinoribus impurati, quæ vel in ipſa militia, vel in profectione ad bellum, & reditu à bello, committi ſolent: hunc generum adſciſcimus, hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam, nobilitatem quæſitam ſcelere. Qui nummum tollit, pendet; qui fraudata moneta publica, qui monopoliis, qui uſuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos ſpoliant, inter præcipuos habentur. SA. Qui uni cuipiam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus; qui vinis infectis, aut oleo vitiato, populum inficiunt, impune faciunt. LA. Novi quoſdam monachos adeo ſuperſtitioſos, ut exiſtiment, ſeſe eſſe in manu diaboli, ſi vel caſu ſacra veſtis abſit, nec metuunt ab unguibus diaboli, ſi mentiantur, ſi calumnientur, ſi inebrientur, ſi invideant. SA. Iſtiuſmodi licet inter nos idiotas complures videre: non credunt, domum tutam à violentia cacodæmonis, niſi paratam habeant aquam conſecratam, frondes ſacras ac cereum; & non metuunt ſuis ædibus, in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. LA. Quam multi ſunt, qui magis fidunt præſidio Virginis matris, aut Chriſtophori, quam ipſius Chriſti! Matrem colunt imaginibus, candelis, & cantiunculis; Chriſtum impia vita fortiter offendunt. Nauta cum periclitatur, Chriſti matrem, aut Chriſtophorum, aut quemvis divorum citius invocat, quam ipſum Chriſtum. Et Virginem ſe credunt habere propitiam, quod illi ſub noctem cantiunculam non intellectam canunt, Salve regina; ac non potius metuunt, ne illa ſe putet irrideri talibus cantiunculis; cum totus dies, magnaq; noctis pars illis tranſigatur obſcœnis ſermo-

nibus

nibus, temulentis, & factis non referendiis. Sa. Ita militi periclitanti citius in mentem venit Georgius aut Barbara, quam Chriſtus. Porro cum nullus ſit cultus divis gratior, quam imitatio factorum, quibus ipſi Chriſto placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus. Et Antonium nobis egregie faventem fore credimus, ſi illi porcos aliquot ſacros alamus, ſique ipſum cum ſuo porco igni & tintinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus, quod magis erat metuendum, ne ille male velit ædibus, in quibus regnant ea vitia, quæ vir ſanctus ſemper fuit deteſtatus. Virgini annumeramus roſariola, & ſalutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam coërcitum animi tumorem, repreſſam libidinem, condonatam injuriam? hujuſmodi cantiunculis delectatur Chriſti mater, his officiis demerueris utrumque. La. Itidem morbo periclitanti citius in mentem venit ſanctus Rochus aut Dionyſius, quam Chriſtus unica ſalus hominum. Quin & hi qui ſacras litteras interpretantur è ſuggeſto, quas nemo ſine ſpiritus afflatu vel intelligere recte, vel docere poteſt utiliter, malunt invocare Virginis matris auxilium, quam ipſum Chriſtum, aut Chriſti ſpiritum. Et in hæreſeos ſuſpicionem vocatur, qui mutire audet adverſus hanc conſuetudinem, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum conſuetudo, quam obtinuerunt Origenes, Baſilius, Chryſoſtomus, Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, qui ſpiritum Chriſti identidem invocant, virginis auxilium nuſquam implorant. Nec in eos ſtomachantur, qui tam ſanctam conſuetudinem, & rex Chriſti & Apoſtolorum doctrina, & ſanctorum patrum exemplis deſumtam, auſi ſunt immutare. Sa. Similis error habet complures monachos, qui ſibi perſuadent, Benedictum eſſe propitium, donec geſtent illius cucullam & pallium; quanquam non arbitror, eum virum unquam geſtaſſe tam * lacinioſam magnoque emtam veſtem; nec verentur illius iram, quod in vita nihil habeant cum illo commune.

Lacinioſam.] Id eſt, ſinuoſam, multique panni: quod tamen primum videtur inventum quo minus appareret veſtigia corporis.

ıe. La. Franciſci germanus eſt, qui veſtem cine-
iciam & canabeum cingulum non abjicit: vitam
onſer; nihil pugnantius. De pleriſque loquor, non
le omnibus. Atque hic ſermo per omnes ordinum
ẋ profeſſionum formas circumferri poteſt. Ex
orruptis judiciis naſcitur præpoſtera fiducia, & ex
ſdem naſcuntur præpoſtera ſcandala. Prodeat
ranciſcanus coriacia zona cinctus, qui caſu fu-
em ſuum perdiderit: aut Auguſtinenſis laneum
eſtans cingulum: aut diſcinctus, qui cingi ſoleat:
uæ futura eſt abominatio! quantum periculum, ne
ıulieres ad hoc ſpectaculum abortiant! Et ex hu-
ıſmodi nugis quanta fraternæ caritatis ruptura?
uam acerba odia? quam virulentæ obtrectatio-
ıes? Adverſus hæc clamat Dominus in Euangelio,
ec minus gnaviter Paulus Apoſtolus; adverſus
adem clamandum eſſet Theologis & concionato-
ibus. Sa. Eſſet ſane; ſed in his multi ſunt, quibus
xpedit talem eſſe populum, imo tales eſſe princi-
es, tales epiſcopos. Et ſunt rurſus, qui nihilo plus
ıpiunt in his, quam populus; aut ſi quid ſapiunt,
iſſimulant, ſuo ventri conſulentes potius, quam
eſu Chriſto. Itaque fit, ut populus undique cor-
ıptus præpoſteris judiciis ibi fidat ubi præſens
ſt periculum; ibi trepidet ubi nihil eſt periculi;
i conquieſcat unde progrediendum erat; eo pro-
ciat unde erat recedendum. Ab his male ſtructis
quid tentes convellere, clamant excitari ſeditio-
em: quaſi ſeditio ſit, ſi quis vitioſum corporis habi-
ım, quem imperitus medicus diu foverit, ac prope-
ıodum verterit in naturam, conetur eximere phar-
ıacis melioribus. Verum abrumpenda eſt queri-
ıonia, quæ finem non habet. Et periculum ſit, ſi
enſerit populus hoc noſtrum colloquium, ne no-
um ſuſcitent proverbium, quod hæc curæ ſint ſal-
ımentario & lanioni. La. Iſtis ergo regeram vetus
roverbium: Sæpe etiam eſt holitor valde oppor-
ına loquutus. Nuper cum iſta diſſererem ſuper
œnam, malis auſpiciis aderat quidam pannoſus, pe-
iculoſus, luridus, vietus, exuccus, facie cadavero-
; cranium vix habebat tres pilos: quoties loque-
ıatur, claudebat oculos: aiebat, Theologum eſſe.
me vocabat diſcipulum Antichriſti, aliaque per-
multa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

multa balbutiebat. Sa. Quid ibi tu? mutus? La. Ego illi precabar micam ſobriæ mentis in tam putido cerebro, ſi tamen ullum habebat cerebrum. Sa. Juvaret & iſtam audire fabulam ordine. La. Audies, ſi die Jovis veneris ad prandium. Habebis vitulinam cruſto incoctam, contuſam, adeoque teneram, ut poſſis vel exugere. Sa. Polliceor, hac lege, ſi die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas, ſalſamentarios non ſemper veſci putribus ſalſamentis.

Funus.

Marcolphus, Phædrus.

Ma. Unde nobis Phædrus? num * ex antro Trophonii? Ph. Cur iſtuc rogas? Ma. Quia præter morem triſtis, horridus, ſqualidus, torvus; in ſumma, * nihil minus quam quod diceris. Ph. Si, qui diutius verſantur in officinis fabrorum ærariorum, aliquid nigroris ſibi contrahunt; quid miraris, ſi ego tot dies verſatus apud duos ægrotantes, morientes, & ſepultos, ſolito ſum mæſtior; præſertim cum uterque mihi fuerit egregie carus? Ma. Quos mihi narras ſepultos? Ph. Noſti Georgium Balearicum? Ma. Nomine dumtaxat; de facie non novi. Ph. Alterum ſcio tibi prorſus ignotum eſſe. Is erat Cornelius Montius; quicum mihi plurimis jam annis interceſſit arctiſſima neceſſitudo. Ma. Mihi nunquam contigit adeſſe morienti. Ph. Mihi ſæpius quam vellem. Ma. Sed eſtne mors res tam horrenda, quam vulgo prædicant? Ph. Iter ad mortem durius, quam ipſa mors. Quod ſi quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem ſibi detraxerit. Breviter, quidquid eſt cruciabile, vel in ægrotatione, vel in morte, longe tolerabilius redditur, ſi quis ſe totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad ſenſum mortis, cum jam animus diſtrahitur à corpore, arbitror, aut nullum eſſe, aut perquam ſtupidum eſſe ſenſum, quod natura, priuſquam huc veniatur, conſopiat, ac ſtupefaciat omnes partes ſenſibiles. Ma. Naſcimur abſque ſenſu noſtri.

Ex antro.] Vide proverbium de Trophonii antro.

Nihil minus.] Quia Phædrus Græcis ſonat hilarem.

tri. PH. Sed non abſque ſenſu matris. MA. Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit eſſe tam cruciabilem? PH. Nativitatem voluit eſſe gravem ac periculoſam matri, quo carius haberet quod peperiſſet: mortem autem unicuique voluit eſſe formidabilem, ne paſſim homines ſibi mortem conſciſcerent. Etenim cum videamus, & hodie tam multos ſibi manus adferre; quid cenſes futurum, ſi mors nihil haberet horribile? Quoties vapulaſſet ſervus, aut etiam filius adoleſcens, quoties uxor indignaretur marito, quoties periſſet res, aut aliud accidiſſet quod ægre eſſet animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit cariorem; præſertim cum medici non queant mederi ſemel vita defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem eſt naſcendi ſors, ita non eſt eadem omnibus mortis ratio: Quoſdam cita mors protinus liberat; alii lenta morte contabeſcunt. Lethargici, quemadmodum & ab aſpide percuſſi, ſomno conſopiti citra ſenſum ſui moriuntur. Illud obſervavi, nullum eſſe mortis genus tam acerbum, quin perferatur, ſi quis obfirmato animo decrevit exire. MA. Utrius mors viſa eſt Chriſtianior? PH. Mihi quidem Georgii viſa eſt honorificentior. MA. Etiamne mors habet ambitionem ſuam? PH. Ego nunquam vidi duos tam diſpari morte morientes. Si vacat audire, depingam exceſſum utriuſque: tum erit judicare, utra mors ſit optabilior homini Chriſtiano. MA. Imo te rogo, ne graveris narrare. Nam ipſe nihil audiero cupidius. PH. Ergo de Georgio prius audi. Ubi mors jam certa ſui ſigna dederat, medicorum chorus, qui diu curarant ægrotum, diſſimulata vitæ deſperatione cœperunt mercedem poſcere. MA. Quot erant medici? PH. Aliquando decem, interim duodecim: cum pauciſſimi, ſex. MA. Satis erat ad occidendum vel valentem. PH. Numerata pecunia clam ſubmonuerunt proximos, non procul abeſſe mortem: curarent ea, quæ pertinerent ad animæ ſalutem; nam de corporis incolumitate nihil eſſe ſpei. Per amicos intimos blande ſubmonitus eſt & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret; ea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tantum curaret, quæ pertinerent ad feliciter hin emigrandum. His auditis, mira torvitate Georgiu oculos intendit in medicos, velut indigne ferens quod ab illis deſtitueretur. Illi reſponderunt, ſ medicos eſſe, non deos; quod artis erat, præſtitiſſe cæterum adverſus fatalem neceſſitatem nullam va lere medicinam. His actis abeunt in proximum cubiculum. MA. Quid? morantur etiam accept mercede? PH. Inter illos nihil convenerat d morbi genere: alius aiebat hydropem, alius tympa nitem, alius apoſtema in inteſtinis, alius aliud at que aliud malum: totoque hoc tempore, quo tra ctabant ægrotum, acerrime diſceptarunt de morb genere. MA. O felicem interim ægrotum! PH. Ean litem ut tandem finirent, per uxorem poſtularunt ut ſinerent exanimati corporis anatomiam fieri: id eſſe honorificum, & ſolere vel honoris gratia fier in magnatibus: deinde rem eam fore ſaluti multis idque ad meritorum ipſius cumulum acceſſurum poſtremo pollicentur, ſuo ſumtu ſe commercaturo triginta miſſas, ceſſuras in commodum mortui. Id ægre quidem, ſed tandem blanditiis uxoris ac pro pinquorum impetratum eſt. His actis ſubduxit ſe ſe* ſtatio medicorum. Negant enim, fas eſſe, ut qui vitæ ſolent opitulari, mortis ſint ſpectatores, aut exſequiis interſint. Mox accitus eſt Bernardinus, vir, ut ſcis reverendus, Franciſcanorum cuſtos, qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſſio, jam aderat in ædibus turba quatuor ordinum, quos vulgus appellat mendicantium. MA. Tot *vultures ad unum cadaver? PH. Deinde vocatus eſt parochus, qui hominem inungeret, ſacrumque ſymbolum corporis Dominici porrigeret. MA. Religioſe. PH. Verum ibi minimum abfuit, quin inter parochum & monachos, cruenta pugna fuerit orta. MA. Apud lectum ægroti? PH. Et quidem ſpectante Chriſto. MA. Quid excitavit tantos tumultus ſubito? PH. Parochus ubi cognovit, ægrotum fuiſſe confeſſum Franciſcano, negavit, ſe vel unctionis ſacramentum, vel euchariſtiam, vel ſepulturam

Statio medicorum.] Id eſt, conventus ſtati.

Vultures.] Præſentiunt cadavera. unde captatores teſtamentorum, vultures dicuntur.

uram impartiturum, ni ſuis auribus audiſſet ægroti confeſſionem: ſe parochum eſſe, ſibi pro ſua ovicula reddendam Domino rationem: id non poſſe, ſi ſolus ignoraret arcana conſcientiæ. MA. Nonne vius eſt æquum dicere? PH. Non illis quidem. Nam ſtrenue reclamabant omnes, præſertim Bernardinus & Vincentius Dominicanus. MA. Quid adferebant? PH. Magnis conviciis inceſſebant parochum, ſubinde vocantes eum aſinum, dignumque qui paſtorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, ſum ſacræ Theologiæ baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo inſigniendus; tu vix legis Euangelium; tantum abeſt, ut poſſis excutere ſecreta conſcientiæ. Quodſi libet eſſe curioſum, exquire, quid agat uxor & * manzares tui domi, aliaque permulta, quæ me pudet referre. MA. Quid ille? mutus ad hæc? PH. Mutus? Imo diceres * cicadam ala correptam. Ego, inquit, baccalaureos multo te meliores nectam * è ſtipulis fabarum. Auctores & principes ordinum veſtrorum, Dominicus & Franciſcus, ubi didicerunt philoſophiam Ariſtotelicam, aut argumenta Thomæ, aut ſpeculationes Scoti? aut ubi donati ſunt titulo baccalaureorum? Irrepſiſtis in mundum adhuc credulum, ſed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentiſſimas quaſque civitates, & in florentiſſimam civitatis partem demigraſtis. Tot ſunt agri qui paſtorem alere non poſſunt; ibi locus erat veſtræ operæ: nunc nuſquam adeſtis, niſi in ædibus divitum. Jactatis nomen pontificum; at veſtra privilegia nihil valent, niſi cum ceſſat epiſcopus, paſtor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus veſtrum concionabitur me paſtore incolumi. Non ſum baccalaureus: nec ſanctus Martinus erat, & tamen agebat epiſcopum. Si quid mihi deeſt doctrinæ, à vobis

Manzares.] Jureconſulti manzares vocant ex inceſto natos.

Cicadam ala.] Vide proverbium.

E ſtipulis fabarum.] Ex culmis tritici nectuntur galeri, nonnunquam & palia adverſus pluviam. faba caules habet grandes, intortos & fragiles, ad nihil minus utiles quam ad texendum. Eſt vulgo jactatum proverbium apud Batavos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

bis non petam. An creditis, etiamnum mundum eſſe tam ſtupidum, ut ubicunque viderit veſtem Dominici aut Franciſci, putet adeſſe illorum ſanctimoniam? Num veſtra refert, quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris veſtris, quomodo tractetis ſacras virgines, etiam populus novit. Jam quam nihilo ſint vel feliciores vel puriores divitum domus, quas frequentatis, omnibus & lippis & tonſoribus notiſſimum eſt. Cætera, Marcolphe, non audeo referre: omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu mota ſignum dediſſet, ſe velle quidpiam dicere. Ægre impetratum eſt, ut rixa tantiſper conſileſceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro ſtrepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro ſepultura numerabitur tibi pecunia, priusquam exeas hanc domum; neque committam ut ulla in parte de me queri poſſis. MA. Num parochus recuſavit tam æquam conditionem? PH. Non; tantum obmurmuravit nonnihil de confeſſione, quam ægroto remiſit. Quid opus eſt, inquit, iiſdem repetendis fatigare tum ægrotum, tum ſacerdotem? Si in tempore mihi confeſſus fuiſſet, fortaſſis ſanctius condidiſſet ſuum teſtamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti peſſime habebat monachos, indigne ferentes eam prædæ partem decidi parocho. Et tamen interceſſi, fecique ut lis ſopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numerata ſumma diſceſſit. MA. Sequuta eſt igitur eam tempeſtatem tranquillitas? PH. Imo tempeſtatem hanc ſævior tempeſtas protinus excepit. MA. Obſecro quid cauſſæ? PH. Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines mendicantium; his adjunxit ſeſe quintus Cruciferorum. adverſus hunc ceu nothum quatuor illi magno tumultu coorti ſunt, rogabant, ubi vidiſſent unquam plauſtrum quinque rotarum? aut qua fronte vellent eſſe plures mendicantium ordines, quam ſint Euangeliſtæ? Eadem, inquiunt, opera adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. MA. Quid ad hæc Cruciferi? PH. Viciſſim rogabant, quomodo tum inceſſiſſet plauſtrum Eccleſiæ, cum nullus eſſet

ordo

rdo mendicantium; deinde cum unus eſſet, poſtea
res? Nam Euangeliſtarum, inquiunt, numerus ni-
ilo plus habet affinitatis cum noſtris ordinibus,
uam cum alea, quæ undique quatuor oſtendit an-
ulos. Auguſtinenſes quis allegit in ordinem men-
icantium, aut quis Carmelitas? Quando mendica-
it Auguſtinus, aut quando Helias? Nam hos fa-
iunt ſuorum ordinum auctores. Hæc, aliaque mul-
a, fortiter quidem illi detonabant; ſed ſoli, quatuor
xercituum* impreſſionem non ferentes, ceſſerunt,
ira tantum minitantes. MA. Heic ſaltem effulſit
ranquillitas. PH. Imo *ſyncretiſmus ille in quintum
rdinem, verſus eſt in pugnam gladiatoriam. Fran-
iſcanus ac Dominicanus contendebant, nec Augu-
ſtinenſes, nec Carmelitas eſſe germane mendicos,
ſed nothos ac ſuppoſititios. Hæc rixa ſic incruduit ut
lane vererer, ne veniretur ad manus. MA. Hæccine
ferebat ægrotus? PH. Non hæc acta ſunt apud le-
ctum: ſed in atrio, quod cubiculo adhærebat: vo-
ces tamen omnes ad ægrotum permanabant: neque
enim* muſſabant, ſed* plenis tibiis res agebatur:
& ſcis, alioqui in ægrotis aurium ſenſum eſſe acu-
tiorem. MA. Quis tandem exitus belli? PH. Æ-
grotus per uxorem denuntiavit ut ſilerent pauli-
ſper, ſe compoſiturum hoc diſſidium. Itaque roga-
vit, ut tum quidem temporis Auguſtinenſes & Car-
melitæ diſcederent; hoc illos nullo ſuo damno fa-
cturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis
domum, quantum heic daretur remanentibus. In fu-
nere vero juſſit omnes ordines adeſſe, etiam quin-
tum, atque ut æqua pecuniæ portio divideretur ſin-
gulis; ad commune tamen convivium non adhibe-
rentur, ne quid turbæ poſſet oriri. MA. Virum *œ-
conomicum mihi narras, qui vel moriens norit tot
rerum undas componere. PH. Phy! multis an-
nis geſſerat militiæ ducem. Ibi quotidianum eſt
hujuſmodi tumultus ſuboriri inter cohortes. MA.
Erat igitur re ſplendida.? PH. Admodum.

 MA. Sed

Impreſſio.] Eſt vehemens hoſtium irruptio.

Syncretiſmus.] Id eſt, conſpiratio prius diſſidentium in communem hoſtem. Vide Chiliades.

Muſſabant.] Muſſare eſt tacite loqui.

Plenis tibiis.] Id eſt, clare. Vide proverbium.

Oeconomicum.] Peritum rei domeſticæ ſic vocat.

MA. Sed male parta, ut ſit, rapinis, ſacrilegiis, extorſionibus. PH. Ita quidem vulgo faciunt duces; nec auſim dejerare, hunc fuiſſe ab illorum moribus alienum. Si tamen ſatis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate, quam violentia. MA. Qui ſic? PH. Callebat arithmeticam. MA. Quid tum poſtea? PH. Quid tum? apud principem ſupputabat militum triginta millia, cum vix eſſent ſeptem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. MA. Næ tu mihi magnificam narras arithmeticam. PH. Deinde bellum * arte ducebat, ſolitus ſimul & ab hoſtium & amicorum vicis & oppidis pecuniam ſtipulari menſtruam: ab hoſtibus, ne paterentur hoſtilia: ab amicis, ut illis liceret cum hoſte paciſci. MA. Agnoſco morem vulgatum militum. Sed abſolve narrationem. PH. Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot ſui ordinis ſodalibus remanſerunt apud ægrotum; ad reliquos miſſus eſt * commeatus. MA. Satin' inter eos conveniebat, qui remanſerunt in præſidio? PH. Non uſquequaque. Grunniebant neſcio quid de prærogativis diplomatum: ſed ne non perageretur fabula, diſſimulatum eſt. Heic jam proferuntur cautiones teſtamentariæ, fiuntque ſtipulationes accitis teſtibus, de iis, quæ inter ipſos ante tranſegerant. MA. Iſtæc audire geſtio. PH. Dicam ſummatim: nam perlonga eſt fabula. Supereſt uxor annos nata duodequadraginta, mulier ſane proba cordataque: filii duo, alter annum natus undevigeſimum, alter decimumquintum: filiæ totidem, ſed impubes utraque. Teſtamento ſic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat ut fieret monacha, ſumeret pallium Beghinæ, id, eſt medium genus inter monachas & laïcas. filius natu major, quoniam nec is induci potuit, ut fieret monachus; MA. * Vulpes anus non capitur laqueo. PH. Mox ab exſequiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem ſacerdos, totum annum ſingulis diebus

Arte ducebat.] Ducunt bellum, qui de induſtria proferunt: ſed gerunt qui vere bellant.

Commeatus.] Id eſt, cibus, militare verbum, & ideo præſidium vocat domum, unde alios depulerant.

Vulpes anus.] Vide proverbium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

us ſacrificaret in templo Vaticano pro anima pa-
is ; & ſacros gradus in Laterano , ſingulo quo-
ue Veneris die , genibus perreptaret. MA. Suſce-
it hæc libenter? PH. Ne dicam dolo, *ut aſini
lent ſarcinas impoſitas. Filius minor dicaretur
. Franciſco , filia major S. Claræ , minor Catha-
inæ Senenſi. Hoc tantum potuit obtineri : nam
Georgii mens erat , quo magis ſibi Deum haberet
bnoxium , quinque ſuperſtites partiri in quinque
nendicantium ordines : & acriter quidem adlabo-
atum eſt ; ſed ætas uxoris, filiique majoris , nec
ninis , nec blanditiis ceſſit. MA. Exhæredandi ge-
nus. PH. Univerſa hæreditas ſic erat diviſa, ut detra-
ctis * de ſolido impendiis funeralibus , uncia cede-
ret uxori , cujus dimidia victitaret ipſa , dimidium
cederet loco , cui ſe foret addictura; unde ſi mutato
conſilio recederet, tota pecunia reſideret penes eum
gregem. altera uncia decideretur filio , cui tamen
ſtatim numeraretur viaticum , & quod ſatis eſſet e-
mendo * diplomati , parandoque victui annuo Ro-
mæ. Qui ſi mutata ſententia recuſaret initiari ſacris
ordinibus , illius uncia divideretur inter Franciſca-
nos, & Dominicanos. Et id ne fiat, vereor; adeo vi-
debatur adoleſcens à ſacris abhorrere. Duæ unciæ
cederent monaſterio , quod excepiſſet filium natu
minorem ; binæ item monaſteriis , quæ excepiſſent
puellas ; ſed hac lege , ut ſi illi detrectarent eam vi-
tam profiteri , omnis tamen pecunia penes illos ma-
neret incolumis. Jam una rurſus uncia decideretur
Bernardino, tantundem Vincentio: dimidium unciæ
Carthuſianis , pro communione bonorum operum
omnium , quæ toto fierent ordine. Uncia & ſemis
quæ ſuperaret , diſtribueretur occultis pauperibus,
quos beneficio dignos judicaſſent Bernardinus , &
Vincentius. MA. Debebas Jureconſultorum more
dicere, quos vel quas. PH. His igitur verbis ſtipu-
lati ſunt , recitato teſtamento : Georgi Balearice,

Ut aſini.] Alluſit ad illud *Flacci :* Demitto auriculas, ut iniquæ mentis aſellus, Qui gravius dorſo ſubiit onus.

De ſolido.] Id eſt, de integra hæreditate , quæ aſſis dicitur, nondum diviſa. Uncia duodecima pars aſſis.

Diplomati.] Quo liceret conſecrari ſacerdotem ante tempus legitimum.

vivus & ſanæ mentis approbas hoc teſtamentum, quod dudum ex animi tui ſententia condidiſti? Approbo. Et hæc eſt tua ſuprema, & immutabilis voluntas? Eſt. Meque, & hunc Vincentium baccalaureum inſtituis ultimæ tuæ voluntatis executores? Inſtituo. Juſſus eſt denuo ſubſcribere. MA. Qui potuit moriens? PH. Bernardinus rexit ægroti manum. MA. Quid ſubſcripſit? PH. Sanctum Franciſcum, & ſanctum Dominicum iratos habeat, qui tentarit hinc aliquid immutare. MA. At non metuebant actionem teſtamenti inofficioſi? PH. Iſta actio non habeat locum in his quæ Deo dicantur; neque quiſquam libenter cum Deo litem ſuſcipit. His peractis uxor & liberi datis dextris ægroto, jurant, ſe ſervaturos quod recepiſſent. Poſt hæc cœptum eſt agi de pompa funerali, non ſine contentione. Tandem hæc vincit ſententia, ut ex quinque ordinum ſingulis adeſſent novem, in honorem quinque voluminum Moſis, & Angelorum in novem choros digeſtorum. Suam quiſque ordo crucem præferret, canerentque funebres * nænias. Adhæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) * daduchi pullati, & honoris gratia ploratores duodecim (hic eſt numerus ordini Apoſtolico ſacer) comitarentur: à feretro ſequeretur equus Georgii pullatus, ſic ad genua alligata cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc oſtenderent inſignia. Similiter & unaquæque tæda & pulla veſtis haberet inſignia. Reponeretur autem corpus quidem ipſum ad dextram altaris ſummi in tymbo marmoreo, qui promineret à ſolo pedes quatuor; ipſe in ſummo recumberet, Pario ſculptus marmore, totus armatus à vertice uſque ad calcaneum: nec deeſſet galeæ ſua criſta: criſta erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo inſignia hæc erant, tria capita apri ſilveſtris aurea, * in planitie argentea; nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus

Næniæ.] Proprie cantilenæ funebres. Nonnunquam tamen nugas quaſlibet appellamus nænias.

Daduchi.] Tædiferi.

In planitie.] Data opera fingit inſignia vitioſa. nam caduceatorum leges habent, adulterina eſſe inſignia quæ habent metallum ſuper metallum.

auratus ac gemmeis diſtinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria: erat enim eques auratus: ſub pedibus haberet leopardum. Oræ ſepulcri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem ſeparatim recondi volebat in ſacello divi Franciſci. Inteſtina mandavit parocho, honorifice ſepelienda in ſacello quod eſt Virgini matri ſacrum. Ma. Funus nimirum honorificum, ſed nimio conſtans. Venetiæ vel cerdoni cuipiam plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat ſodalitas, & unum comitantur aliquando ſexcenti monachorum tunicis palliiſve veſtiti. Ph. Vidimus & nos, riſimuſque iſtas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii ſuperne, inferneque cerdones, in medio monachi; chimæras eſſe diceres: nec heic alia res erat, ſi vidiſſes. Cautum eſt & illud Georgio, ut Franciſcanus, & Dominicanus, inter ſeſe ſorte decernerent, utris primus cederet locus in pompa: poſt hos cæteri quoq; ſortirentur, ne quid hinc oriretur tumultus. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc eſt, primum. Nec enim aliud erant paſſuri monachi. Ma. Non acies tantum, ſed & pompas ille callebat ordinare. Ph. Cautum eſt & illud, ut funebre ſacrum, quod apud parochum fieret, modulato muſicorum concentu perageretur, honoris gratia. Dum hæc aliaque tractantur, inhorruit ægrotus, deditque ſigna certiſſima, ſupremum tempus adeſſe. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. Ma. Nondum finis? Ph. Recitatur diploma pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totuſque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc juſtificabantur omnia illius bona. Ma. Rapto parta? Ph. Certe jure belli ac more militari. Sed forte aderat Philippus Jureconſultus uxoris frater: is in diplomate notavit locum ſecus poſitum, quam oportuit, & injecit ſuſpicionem falſi. Ma. Haudquaquam in tempore: diſſimulandum erat, etiamſi quid ineſſet erroris, & nihilo pejus habuiſſet ægrotus. Ph. Aſſentior. Et ægrotus ſic hac re perturbatus eſt, ut minimum abeſſet à deſperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit; juſſit Georgium quieto eſſe animo, ſibi eſſe poteſtatem corrigendi ſupplendique, ſi quid in diplomatibus

vel erratum eſſet, vel omiſſum. Quod ſi te, inquit, fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua ſuppono anima, ut tua petat cælos, mea dedatur orco. MA. Accipitne Deus tales animarum permutationes? Et, ſi accipit, num ſatis cautum videbatur Georgio tali pignore? Quid ſi Vincentii anima vel abſque permutatione debebatur inferis? PH. Quod geſtum eſt, narro. Hoc certe perfecit Vincentius: ægrotus viſus eſt animum recipere. Mox recitantur cautiones, quibus Georgio promittebatur ſocietas omnium operum, quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthuſienſium. MA. Ego metuerem, ne deprimerer ad inferos, ſi tantum ſarcinæ bajulandum eſſet. PH. De bonis operibus loquor, ea non aliter gravant animam ſubvolaturam, quam plumæ avem. MA. Mala igitur opera ſua quibus legant? PH. Militibus Germaniæ conductitiis. MA. Quo jure? PH. Jure Euangelico: Habenti dabitur. Simulque recitatus eſt numerus miſſarum & pſalteriorum, quæ defuncti animam eſſent comitatura. Erat autem immenſus. Poſt hæc iterata eſt confeſſio, dataque benedictio. MA. Ita efflavit animam? PH. Nondum. Strata eſt humi ſtorea juncis contexta, ſic ut ab initio convoluta cervicalis ſpeciem ex ſeſe faceret. MA. Quid nunc futurum eſt? PH. Eam conſperſerunt cinere, ſed raro; ibi depoſuère corpus ægroti. Inſtrata eſt tunica Franciſcana, ſed prius conſecrata preculis & aqua luſtrali. Cuculla ſuppoſita eſt capiti: nam tum indui non poterat. una cum illa ſuppoſitum eſt diploma cum cautionibus. MA. Nova mortis ſpecies. PH. Atqui confirmant, dæmoni nullum eſſe jus in eos qui ſic moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum & Franciſcum. MA. Sed huic morti illorum vita reſponderat. Obſecro quid tum poſtea? PH. Porrecta eſt ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus; Soleo in bellis tutus eſſe meo clypeo; nunc hunc clypeum opponam hoſti meo. & exoſculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero ſacram, Olim, inquit, haſta valui in bellis: nunc hanc haſtam vibrabo adverſus hoſtem animarum. MA. Satis militariter. PH. Has poſtremas voces edidit. Nam mox linguam mors occu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

occupavit, ſimulque cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti, Vincentius à ſiniſtris, uterque pulcre vocalis. Alter oſtendebat imaginem ſancti Franciſci, alter Dominici. Cæteri ſparſi per cubiculum demurmurabant pſalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat aurem dextram, Vincentius ſiniſtram. MA. Quid occlamabant? PH. Hujuſmodi ferme Bernardinus: Georgi Balearice, ſi nunc quoque probas ea quæ ſunt acta inter nos, flecte caput in dextrum. flexit. Vincentius contra; Ne quid trepides, Georgi; habes Franciſcum & Dominicum propugnatores. Eſto ſecurus. Cogita quantum habeas meritorum, quod diploma; denique memineris, meam animam pro tua oppignoratam, ſi quid eſſet periculi. Hæc ſi ſentis & probas, flecte caput in lævum. flexit. Rurſus ſimili clamore, Si hæc ſentis, inquiunt, preme manum meam. tum manum preſſit. Ita huc & illuc flectendo capite & premendis manibus tranſactæ ſunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oſcitare Georgius, ibi Bernardinus erectus pronuntiavit abſolutionem: quam perficere non potuit, quin Georgius efflaſſet animam. Hæc ſub noctis medium: mane peracta anatomia. MA. Quid mali repertum eſt in corpore? PH. Recte mones; nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat * diaphragmati. MA. Unde id? PH. Uxor narrabat, illum quondam ictum ſphærula bombardica. Hinc conjectabant medici, plumbi liquefacti particulam reſediſſe in corpore. Mox corpus lacerum utcunque conveſtitum eſt amictu Franciſcano. A prandio ſepultura peracta eſt, ea pompa qua decretum erat. MA. Nunquam audivi mortem operoſiorem, nec funus ambitioſius. Verum iſtam opinor fabulam nolis evulgari. PH. Quam ob rem? MA. Ne quid irritentur crabrones. PH. Nihil eſt periculi. Etenim ſi pia ſunt quæ narro, etiam ipſorum intereſt, hæc ſcire populum: ſin minus, quotquot inter illos boni ſunt, mihi gratias

Diaphpagmati.] Diaphragma eſt ſeptum tranſverſum quod ſeparat præcordia, in quibus cor eſt & pulmo, ab inferiore corporis parte, in qua ſplen, & hepar, & renes.

tias agent, qui hæc prodiderim; quo pudore correcti quidam deſinant ſimilia facere, deinde ſimplices caveant, ne in ſimilem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud iſtos cordati vereque pii, qui frequenter apud me queſti ſunt, paucorum vel ſuperſtitione, vel improbitate totum ordinem reddi apud bonos invidioſum. MA. Recte tu quidem, & fortiter. Sed nunc aveo ſcire, quomodo deceſſerit Cornelius. PH. Ut vixit nulli moleſtus, ita mortuus eſt. Habebat febrem * anniverſariam, quæ ſtatis temporibus ſingulis annis recurreret. Ea tum, ſive quia gravabat ætas, (nam annum exceſſerat ſexageſimum) ſive aliis de cauſſis, ſolito magis urgebat hominem, & viſus eſt ipſe præſentire, diem fatalem imminere. Itaque quatriduo prius, quam moreretur, erat Dominicus dies; templum adiit, confeſſus eſt ſuo parocho, audivit publicam concionem & ſacrum: à ſacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum ſe recepit. MA. Non uſus eſt medicis? PH. Unicum dumtaxat conſuluit, ſed non minus bonum virum, quam bonum medicum: ei Jacobo Caſtrutio nomen eſt. MA. Novi. Nihil illo ſincerius. PH. Is reſpondit, ſuam quidem operam amico non defuturam, ſed ſibi videri plus eſſe præſidii in Deo, quam in medicis. Cornelius hanc vocem non minus alacriter accepit, quam ſi certiſſimam vitæ ſpem oſtendiſſet. Itaque tametſi ſemper pro ſuis facultatibus fuiſſet perbenignus in pauperes, tum quidquid decidi poterat uxoris & liberorum neceſſitati, impartiebatur in egenos, non iſtos ambitioſe mendicos, & nuſquam non obvios, ſed in probos, qui pro viribus induſtria laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & ſacerdotem ad ſeſe accerſeret potius, quam tenue corpuſculum defatigaret. Reſpondit, hoc ſibi ſemper ſtudio fuiſſe, ut amicos ſuos ſublevaret potius, ſi poſſet, quam gravaret officiis; nec ſe ſui diſſimilem eſſe velle in morte. Ne decubuit quidem niſi poſtremum diem, & noctis partem, qua reliquit terras. Interim ob corpuſculi laſſitudinem baculo nitebatur, aut ſedebat in cathedra: raro componebat ſe lectulo, ſed veſtitus & erecto capite.

Hoc

Anniverſariam.] Id eſt, ſingulis annis recurrentem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Hoc tempore aut mandabat aliquid de curandis egenis, maxime notis aut vicinis, aut legebat è libris ſacris, quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos caritatem declarant. Si per laſſitudinem ipſe minus poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atque ſtudium veræ pietatis; ſolicitoſque de morte ipſius amantiſſime conſolabatur. Identidem admonebat ſuos ne quid æris alieni prætereiretur indiſſolutum. MA. Non condiderat teſtamentum? PH. Jam pridem ſanus ac valens id curarat. Negabat enim, eſſe teſtamenta, quæ fierent ab agentibus animam, ſed deliramenta potius. MA. Nihil legarat monaſteriis aut egenis? PH. Ne teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione diſpenſavi facultatulas meas: nunc ut earum poſſeſſionem aliis trado, ita trado & diſpenſationem. Et confido, meos ſanctius diſpenſaturos, quam ipſe feci. MA. Non accerſebat ad ſeſe pios homines, quemadmodum fecit Georgius? PH. Ne unum quidem: præter familiam & duos intime amicos nullus aderat. MA. Demiror quid ſenſerit. PH. Negabat, ſe morientem pluribus moleſtum eſſe velle, quam fuiſſet naſcens. MA. Exſpecto finem iſtius fabulæ. PH. Mox audies. Venit dies Jovis. Ille ſtratum non reliquit, ſentiens extremam corpuſculi laſſitudinem. Accitus parochus impartiit extremam unctionem; ac rurſus porrexit corpus Domini, ſed citra confeſſionem. Negabat enim, quidquam ſcrupuli reſediſſe in animo. Ibi parochus agere cœpit de ſepultura, qua pompa, quove loco ſepeliri vellet. Sepeli, inquit, me quomodo ſepelires infimæ ſortis Chriſtianum: nec mea refert, ubi ſeponas hoc corpuſculum, æque inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de ſonitu campanarum, de tricenaris, & anniverſariis, de diplomate, de communione meritorum emenda. Tum ille; Mi paſtor, nihilo pejus habebo, etiamſi nulla ſonet campana. Si me vel uno funebri ſacro dignaberis, plus ſatis erit. Aut ſi quid aliud eſt, quod ob publicam Eccleſiæ conſuetudinem citra ſcandalum infirmorum omitti vix poteſt, id tuo permitto arbitratui. Nec eſt animus

cujus-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

cujuſquam vel preces commercari, vel meritis quenquam ſuis ſpoliare. Satis meritorum exuberat Chriſto: & confido, totius Eccleſiæ preces ac merita mihi, ſi modo vivum ſum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi tota ſpes eſt. Alterum eſt peccatorum meorum, quod princeps paſtorum dominus Jeſus abolevit, affigens illud cruci; alterum quod ipſe ſuo ſacroſancto ſanguine ſcripſit & obſignavit, quo nos certos reddidit de ſalute æterna, ſi totam fiduciam noſtram in ipſum transferamus. Abſit enim ut inſtructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut in judicium veniat cum ſervo; certus, quod in conſpectu ejus non juſtificabitur omnis vivens. Ego ab illius juſtitia appello ad ejuſdem miſericordiam, quoniam immenſa eſt & ineffabilis. His dictis abiit parochus, Cornelius, veluti magna ſpe ſalutis concepta, gaudens & alacer, jubet ſibi quædam recitari è ſacris voluminibus, quæ confirmant ſpem reſurrectionis & præmia immortalitatis: velut illud ex Eſaia de morte Ezechiæ dilata, una cum cantico: deinde cap. 15. epiſtolæ Paul. ad Corinth. prioris: de morte Lazari ex Joanne: ſed præcipue hiſtoriam Chriſti paſſi ex Euangeliis. Quam hic animo devorabat ſingula, ad quædam ſuſpirans, ad alia compoſitis manibus gratias agens, ad quædam hilareſcens ac geſtiens, ad nonnulla preculas quaſdam breves ejaculans! A prandio cum paululum temporis obdormiſſet, jubet recitari caput ex Euangelio Joannis duodecimum, uſque ad hiſtoriæ finem. Heic dixiſſes, hominem plane transfigurari, afflarique novo ſpiritu. Jam dies vergebat ad veſperam; accerſit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpuſculo, ſic affatus eſt ſuos: Cariſſima conjux, quos Deus ante conjunxerat, idem nunc ſeparat, ſed corporibus dumtaxat, idque ad breve tempus: curam, caritatem, pietatem, quam antehac partiri ſoles in me & dulciſſima pignora, totam in iſtos transfer. Ne putaris, te ullis modis poſſe magis demereri vel Deum, vel me, quam ſi iſtos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, ſic educes, foveas & inſtituas, ut Chriſto digni habeantur. In hos igitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in te transla-

tranſlatam exiſtma. Id ſi feceris, ut facturam confido, non erit cur videantur orphani. Quod ſi repetas matrimonium. Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitque dejerare, ſe nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Heic Cornelius: Soror in Chriſto mihi cariſſima, ſi Dominus Jeſus largiri dignabitur tibi propoſitum iſtud ac robur ſpiritus, ne deſis dono cœleſti. Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin alio vocabit carnis infirmitas, ſcito, quod mors mea te liberat à jure conjugii, ſed non liberat à fide, quam meo tuoque nomine debes curandis communibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere libertate quam tibi permiſit Dominus. Tantum hoc te rogo moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque te illi talem præbeas, ut poſſit, vel ſuapte bonitate ductus, vel tua commoditate provocatus, amare privignos. Proinde cave, ne cui voto te obſtringas. Serva te liberam Deo & liberis noſtris; quos ſic inſtitues ad omnem pietatem, ut caveas, ne ſe cuipiam addicant inſtituto, donec per ætatem & rerum uſum conſtiterit, ad quod vitæ genus ſint idonei. Deinde verſus ad liberos, exhortatus eſt ad ſtudium pietatis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipſos caritatem & concordiam. His peroratis, dedit oſculum uxori, liberis, facto ſigno crucis, precatus eſt bonam mentem, & Chriſti miſericordiam. Poſt hæc intuens omnes qui aderant, Sub craſtinam, inquit, auroram Dominus, qui diluculo revixit, pro ſua miſericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corpuſculi ſepulcro, eque hujus mortalitatis tenebris evocare in lucem ſuam cœleſtem. Nolo, teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoque viciſſim dormiant. mihi ſatis eſt unum adeſſe vigilem, qui recitet ſacram lectionem. Tranſacta nocte ſub horam quartam, cunctis præſentibus, juſſit recitari pſalmum totum, quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito, juſſit exhiberi cereum, & crucem. Et cereum accipiens, dixit: Dominus illuminatio mea & ſalus mea; quem timebo? Crucem exoſculatus dixit: Dominus protector vitæ meæ; à quo trepidabo? Mox manus ſuper pectus in ſupplicantis geſtum compoſuit, & oculis in cœlum erectis

dixit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

dixit, Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum. Et protinus clauſit oculos veluti dormiturus; ſimulque levi flatu emiſit ſpiritum: dixiſſes, illum obdormiſſe, non exſpiraſſe. MA. Nunquam audivi mortem minus operoſam. PH. Talis fuerat in omni vita. Uterque fuit amicus. Fortaſſe non æque dijudico, uter deceſſerit Chriſtianius: tu qui integer es, rectius diſpicies. MA. Ita faciam, ſed per otium.

Echo.

JUVENIS, ECHO.

IV. CUpio paucis te conſulere, ſi vacat. EC. Vacat. IV. Et, ſi venio tibi gratus juvenis. EC. Venis. IV. Sed potesne mihi & de futuris dicere verum, Echo? EC. * Ἔχω. IV. Et Græce noſti? quid iſtuc novi? EC. Novi. IV. Qualia tibi videntur Muſarum ſtudia? EC. * Δῖα. IV. Cenſes igitur terendos auctores, qui conducunt ad bonas literas? EC. Teras. IV. Quam igitur mentem habent iſti, qui hæc ſtudia linguis traducunt ſuis? EC. Suis. IV. Sed utinam harum cultores ſimiliter eſſent & pietatis ſtudioſi! EC. O ſi! IV. Nunc quorundam improbitas omnes reddit inviſos. EC. * Ἴσως. IV. Et multis hominum, peccatum confertur in nomen eruditionis. EC. * Ὄνοις. IV. Atqui vulgo videntur non infimi. EC. Fimi. IV. Quid facere cenſes eos qui terunt ætatem in ſophiſtico doctrinæ genere? EC. Nere. IV. Fortaſſis telas aranearum. EC. Harum. IV. At Penelopes telas texunt ac retexunt. EC. Texunt. IV. Cui ſuades ut me dem vitæ inſtituto? EC. Tuto. IV. Erit auſpicatum, ſi uxorem duxero? EC. Sero. IV. Quid ſi mihi veniat uſu, quod his qui incidunt in uxores parum pudicas, parumq; frugiferas? EC. Feras. IV. Atqui cum talibus morte durior eſt vita. EC. Vita. IV. Siccine in rebus humanis dominari fortunam? EC. Unam. IV. Magis fortaſſe expedit, ut aliquis præ conjugio monachi inſtitutum eligat. EC. Ligat. IV. Quid ſupereſt remedii, ubi quem adſtrinxerit jam nodus inſolubilis? EC. Bilis. IV. Attamen miſerum eſt, homines vivere ſolos. EC. * Ὅλως.

IV. Cu-

Ἔχω.] Id eſt, poſſum.
Δῖα.] Id eſt, ſacra.
Ἴσως.] Id eſt, ſcilicet.
Ὄνοις.] Id eſt, aſinis.
Ὅλως.] Id eſt, omnino.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Iv. Cujuſmodi cenſes horum temporum pleroſque monachos? Ec. *Ἄχος. Iv. Quid igitur iſtos movet, qui ſuſcipiunt illos ut ſemideos? Ec. *Δέος. Iv. Quid captant plerique qui ambiunt ſacerdotium? Ec. Otium. Iv. Præterea nihil habet ſacerdos? Ec. *Κέρδος. Iv. Quid bonæ rei contigit illis qui fiunt epiſcopi? Ec. *Κόποι. Iv. At nulli magis vivunt in ocio. Ec. Scio. Iv. Quæ res illos admonere poterit, ut intelligant, quantum ſuſtineant onus? Ec. *Οὖς. Iv. Ergo res præclara eſt ſacerdotium, ſi quis ſe in eo gerendo qualem oportet præbeat? Ec. Beat. Iv. Quid fructus erit, ſi me conferam in aulam eorum, qui præcellunt monarchica dignitate? Ec.* Ate. Iv. At non paucos video qui ſolent illinc ſibi præclaram felicitatem ariolari. Ec.*Ἀάροι. Iv. At interim dum incedunt holoſericati, vulgo videntur homines magnifici. Ec. Fici. Iv. Foris igitur aureos, intus ficulnos homines dicis, ſi quis inſpiciat cominus? Ec. Minus. Iv. Nihil igitur præclari ſunt, quos pro diis veneramur byſſinos. Ec.*Σίνος. Iv. Nec militare genus magno æſtimabis fortaſſe. Ec. Aſſe. Iv. Magnum quiddam pollicentur qui è ſideribus & futura prædicunt Aſtrologi. Ec. *Λόγοι. Iv. At ſtrenue laborant Grammatici. Ec.*Εἰκῆ. Iv. Non placent, opinor, leguleii homines ſemper famelici. Ec.*Λύκοι. Iv. Qualis ero, ſi fiam opifex? Ec. Fæx. Iv. Itane nihil præterea adferunt artes boni aut mali? Ec. Ali. Iv. Fuerone beatus, ſi perſeveravero in bonis litteris? Ec. Eris. Iv. Sed quæ res dabit, ut adſit pietas? Ec. Ætas. Iv. Decem jam annos ætatem trivi in Cicerone. Ec.*Ὄνε. Iv. Unde tibi ſubit me aſinum dicere? Ec. Ere. Iv. Fortaſſis hoc dicis, non ſic huic incumbendum ut alios relinquam. Ec. Inquam. Iv. Non placet igitur is, qui ſe per omnem vitam tantum in hoc torqueat, ut fiat Cicero-

Ἄχος.] Id eſt, dolorem.
Δέος.] Id eſt, timor.
Κέρδος.] Id eſt, lucrum.
Κόποι] Id eſt, labores.
Οὖς] Id eſt, mens.
Ate.] Id eſt, calamitas. Vide Chiliades.
Ἀάροι] Id eſt, ſtupidi. Vide Chiliades.
Σίνος.] Id eſt, noxa.
Λόγοι] Id eſt, fabulæ.
Εἰκῆ] Id eſt, fruſtra.
Λύκοι.] Id eſt. lupi.
Ὄνε.] Id eſt, aſine.

ceronianus? Ec. * Ἄνους. Iv. Quid ſupereſt natu grandibus, quorum ætas ad hæc diſcenda non eſt tempeſtiva? Ec. Stiva. Iv. Facundior eſſes, opinor, ſi longius abeſſem. Ec. Eſſem. Iv. Non me delectant ſermones diſſyllabi. Ec. Abi. Iv. Cœpi prior; video non poſſe vitari, quin poſterior deſinas. Ec. Sinas. Iv. Jam igitur tibi videor ſatis inſtructus ad ea probe gerenda quæ ſunt in vita? Ec. Ita. Iv. Proinde ſi me voles abire, dicito. Ec. Ito.

Ἄνους.] Id eſt, amens.

ΠΟΛΥΔΑΙΤΙΑ.

Dispar Convivium.

Spudus, Apitius.

Sp. Heus heus, Apiti. Ap. Non audio. Sp. Heus, inquam, Apiti. Ap. Quis hic eſt tam moleſtus interpellator? Sp. Eſt ſeriæ rei quiddam, quod te volo. Ap. At ego ad rem ſeriam propero. Sp. Quonam? Ap. Ad cœnam. Sp. Hac ipſa de re tecum volebam * agere. Ap. Non vacat nunc actoribus operam dare, ne actum agam. Sp. Nihil feceris diſpendii; comitabor te quo properas. Ap. Age, dic modo tribus verbis. Sp. Magno ſtudio molior convivium, in quo nulli diſpliceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quoniam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confugio. Ap. Reſponſum accipe, & quidem juxta veterum morem, * ἔμμετρον. Nulli ut diſpliceas, nullum invitare memento. Sp. Atqui ſolemne eſt epulum; multos excipiam oportet. Ap. Quo plures invitaris, hoc pluribus diſpliceas oportet. Quæ fuit unquam tam bene vel conſcripta, vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? Sp. Sed age, * Comi delicium Apiti, ſubleva me tuo conſilio; habebo te poſthac numinis loco. Ap. Sit igitur hoc primum conſilium; Ne conare quod fieri non poteſt. Sp. Quidnam? Ap. Ut convivator omnibus placeas. Tanta eſt palatorum varietas. Sp. At ſaltem ut paucioribus diſpliceam. Ap. Vo-

Agere.] Agere eſt judicio perſequi: inde actores, cauſarum patroni, relativum eſt ad reum.

Ἔμμετρον.] Id eſt, metricum, numeris conſtans.

Comi.] Comus Deus eſt commeſſationis & gulæ. Dictum eſt autem delicium Comi, ut homines elegantioris ingenii delicias Muſarum appellamus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

AP. Voca paucos. SP. Non licet. AP. Voca pares, & ingeniis congruentes. SP. Ne id quidem mihi liberum eſt. Vitari non poteſt, quin & multos vocem, & diſſimiles, denique nec ejuſdem linguæ neque nationis homines. AP. Næ tu mihi vere convicium narras, non convivium; in quo facile poſſit talis exoriri luſus, qualem Hebræi narrant accidiſſe in ſtructura Babel, ut petenti frigidum aliquis porrigat calidum. SP. Opitulare, te quæſo; gratum experieris ac memorem. AP. Age, quando electio non eſt tui arbitrii, in re mala dabo bonum conſilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii, quo quiſque loco ſedeat. SP. Veriſſimum. AP. Ea res ut tibi cedat proſpere, fac ut ſortibus diſtribuantur accubitus. SP Pulcre mones. AP. Deinde ne ſic paulatim à ſummo ad imum procedant patinæ, ut * ſigna littera vel ſerpentis potius imaginem pingant, aut ultro citroque reciprocent, quemadmodum olim in conviviis * myrtus tradi ſolet. SP. Quid igitur? AP. Sed ad ſingulas convivarum * tetradas appone patinas ternas, ſicut quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: in ſingulis ſit aliud atque aliud cibi genus, quo quiſque quod libet eligat. SP. Placet. Sed quoties mutabo patinas? AP. Quot partibus conſtat oratio rhetorica? SP. Quinque, ni fallor. AP. Quot actibus conſtat fabula? SP. Apud Horatium legi, Ne ſit quinto productior actu. AP. Toties mutabis patinas, ut prooemium ſit juſculentum, concluſio vel epilogus ex variis bellariorum generibus conflatus. SP. Quem probas in patinis ordinem? AP. Eundem quem Pyrrhus in acie. SP. Quid ais? AP. Quemadmodum in oratione, ita nec in convivio decet prooemium eſſe elaboratum. Rurſus epilogus varietate commendetur potius quam apparatu. In tribus itaque mediis ſervanda Pyrrhi diſciplina, ut in utroque cornu ſit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet, ut nec ſordidus videare, nec faſtidioſa copia ſis moleſtus. SP. Satis expedite de cibis; ſupereſt, ut

Sigma littera.] Σ Græcum.
Myrtus.] Vide proverbium. Ad myrtum canere
Tetradas.] Quaterniones

quomodo bibendum, doceas. Ap. Nulli omnium cyathum apponis, ſed pueris dato negotium; ut ubi percunctati didicerint, quo quiſque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod volet porrigant. Ea ex re duplex erit commodum. Nam & parcius bibetur, & jucundius; non ſolum ob id, quia ſubinde recens dabitur potus, verum etiam quod nemo bibet niſi ſitiens. Sp. Optimum profecto conſilium. Sed qui fieri poterit, ut hilareſcant omnes? Ap. Id ut fiat, partim in te ſitum eſt. Sp. Quinam? Ap. Tenes illud: Ante omnia vultus acceſſere boni. Sp. Quorſum iſtud? Ap. Ut convivas comiter excipias, fronteque hilari compelles, ſermonem ad cujuſq; ætatem, affectum, ac mores attemperans. Sp. Accedam, ut dicas melius. Ap. Noſti linguas. Sp. Propemodum omnium. Ap. Ut ſua quemque lingua ſubinde appelles, utque convivium fabulis amœnioribus hilareſcat, varias miſce materias de rebus, quarum quiſque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. Sp. Quas dicis hujuſmodi materias? Ap. Sunt peculiares ingeniorum differentiæ, quas ipſe melius perſpicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores temporum in quibus ipſi floruerunt. Matronis dulce eſt refricari memoriam ejus temporis, cum à procis ambirentur. Nautæ, quique diverſas ac longinquas mundi regiones inviſerunt, libenter ea narrant, quæ, quia nemo videt, mirantur omnes. Eſt & ante actorum malorum, juxta proverbium, jucunda recordatio, ſi modo ejus ſint generis, ut cum probro conjuncta non ſint, veluti militiæ, profectionum, naufragiorumque diſcrimina. Poſtremo de ſua cuique arte grata eſt confabulatio, deque hiſce rebus, quarum uſu callet. Hæc ſunt ferme generalia. Peculiares affectus ſingulatim deſcribi non queant: ſed exempli cauſſa. Eſt aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives: eſt hic loquacior, ille pauciloquus. Nonnullos reperies tetricos: alios contra blandiores. Sunt qui nolint videri ſenes, cum ſint: ſunt rurſus qui volunt haberi grandiores quam ſint: affectantes, hoc eſſe mirandi, quod belle portant

tant ætatem: ſunt fœminæ quæ ſibi de forma placent, ſunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus, haud difficile eſt miſcere ſermones unicuique gratos, vitatis his quæ mœrorem afferunt. SP. Næ tu perpulcre tenes artem convivatoriam! AP. *Phy! ſi tantundem temporis & operæ mihi conſumtum eſſet in utroque Jure, Medicina ac Theologia, quantum impenſum eſt huic arti, jam dudum & inter jureconſultos, medicos ac theologos doctoris & titulum & lauream tuliſſem. SP. Credo. AP. Sed heus tu, ne quid erres, heic cavendum eſt, ne fabulæ ſint nimium prolixæ, aut ne exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nihil jucundius, ſi modice ſumſeris; contra nihil moleſtius, ſi ſupra quam ſat eſt hauſeris: ita uſu venit in fabulis. SP. Vera prædicas. Sed huic incommodo quodnam oſtendis remedium? AP. Ubi ſenſeris ſuboriri *τὴν ἄοινον μέθην, per occaſionem interſeca ſermonem, & argumentum diverſum interſere. Fruſtra, opinor, te monerem, ne cui ſuus dolor in convivio refricetur, utcunque Plato judicat, in conviviis, quibus vitiis eſſe medendum, vino diſcutiente triſtitiam, & offenſæ memoriam abolente. Verum illud te monitum oportuit, ne nimium crebro ſalutes convivas; tametſi probo, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim convivatorem bonum mororiam agere fabulam. Nihil autem incivilius, quam ibi commemorare, quod cibi genus ſit, qua coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modice quod apponitur. Alioqui nimis diligens extenuatio apparatus, idem agit quod oſtentatio. Satis eſt bis aut ad ſummum ter dixiſſe, boni conſulite. Si parum lautus eſt apparatus, animus certe lautiſſimus eſt. Interdum ſales aſpergendi ſunt, ſed qui nihil habeant dentis. Profuerit & illud, ſubinde ſua quemque compellare lingua, ſed paucis. Dicendum erat initio, quod mihi nunc tandem venit in mentem. SP. Quidnam? AP. Si non placet ſortito dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas natura feſti-

Phy.] Interjectio deſpicientis.

Τὴν ἄοινον μέθην.] Id eſt, ſine vino ebrietatem.

feſtivos, minimeque mutos, quorum unum collocabis in capite menſæ, alterum è regione, tertium in medio, qui ſilentium ac triſtitiam cæterorum diſcutiant. Quod ſi perſpexeris convivium vel ſilentio triſtius eſſe, vel clamoribus tumultuoſum, aut etiam ad rixas tendere. SP. Hoc crebro fit apud nos: quid tum faciendum? AP. Accipe rem mihi multo uſu compertam. SP. Exſpecto. AP. Inducito duos minos, ſive * γελωτοποιὸς, qui ſine voce ridiculum aliquod argumentum geſticulatione repræſentent. SP. Cur ſine voce? AP. Ut par ſit omnium voluptas, aut nihil loquantur, aut lingua loquantur omnibus æque ignota; geſtibus loquentes, omnes pariter intelligent. SP. Quod argumentum mihi narras, non ſatis intelligo. AP. Sunt innumera, puta uxorem decertantem cum marito de principatu, aut ſimile quippiam è media vita. Quo magis erit ridicula ſaltatio, hoc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet eſſe ſemifatuos; alioqui qui plane fatui ſunt, quædam interdum effutiunt imprudentes, quæ lædunt. SP. Ita tibi precor ſemper propitium Comum, ut mihi dediſti fidele conſilium. AP. Addam coronidem, quin potius repetam, quod initio dixeram; Ne nimium ſis anxius, ut placeas omnibus, non heic tantum, ſed in omni vita; atque ita fiet, ut citius placeas in omnibus: optimum enim in vita, Ne quid nimis.

Γελωτοποιὸς.] Id eſt, riſus excitatores, fictos moriones.

De Rebus ac Vocabulis.

BEATUS, BONIFACIUS.

BE. SAlvus ſit Bonifacius. BO. Etiam atque etiam ſalvus ſit Beatus. Sed utinam eſſemus uterque quod dicimur, tu dives, ego formoſus. BE. Itane parum tibi videtur, habere nomen magnificum? BO. Mihi quidem minimi momenti, niſi res adſit. BE. At plerique mortales aliter affecti ſunt. BO. Fieri poteſt ut mortales ſint iſti; homines eſſe non credo. BE. Et homines ſunt, ô bone, niſi putas, etiam nunc ſub humana ſpecie camelos & aſinos obambulare. BO. Hoc citius crediderim, quam homines eſſe, qui pluris nomen faciant, quam rem.

BE. In

BE. In certis rerum generibus, fateor, plerique malunt rem quam nomen; in multis contra. Bo. Hoc quid ſit, non ſatis aſſequor. BE. Atqui penes nos ipſos exemplum eſt. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: ſed ſi eſſes alterutro ſpoliandus, utrum malles habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? Bo. Equidem malim vel Therſites dici, quam habere prodigioſam faciem: an bonam habeam, neſcio. BE. Item ego ſi dives eſſem, & aut res, aut nomen eſſet deponendum, malim * Irus dici, quam re ſpoliari. Bo. Aſſentior vera loquenti. BE. Idem uſu veniet, opinor, in his qui ſunt proſpera valetudine, aut aliis corporis præditi commodis. Bo. Probabile eſt. BE. At quam multos videmus, qui mallent nomen eruditi piique viri, quam eſſe docti bonique! Bo. Plurimos iſtiuſmodi novi. BE. An non apud nos plus habet momenti nomen, quam res? Bo. Videtur. BE. Jam ſi quis nobis adeſſet Dialecticus, qui ſcite definiret, quid ſit Rex, quid Epiſcopus, quid Magiſtratus, quid Philoſophus; fortaſſis & heic inveniremus qui mallent nomen, quam rem. Bo. Ita profecto, ſi Rex eſt, qui legibus & æquitate populi commodum ſpectat, non ſuum: ſi Epiſcopus, qui totus invigilat gregi Dominico: & ſi Magiſtratus eſt, qui ex animo conſulit Reipublicæ: & ſi Philoſophus eſt, qui neglectis fortunæ commodis, tantum ſtudet bonæ menti parandæ. BE. Heic vides, quantum hujus generis exemplorum poſſim aggerere. Bo. Sane plurimum. BE. An hos omnes negabis eſſe homines? Bo. Vereor ne nos ipſi citius nomen hominis amittamus. BE. At ſi homo eſt animal rationale; quantum abeſt hoc à ratione, ut in corporis commodis verius quam bonis, & in externis, quæ fortuna dat ſimul & eripit cum libet, rem malimus, quam nomen: in veris animi bonis nomen pluris faciamus, quam rem? Bo. Præpoſterum mehercule judicium, ſi quis attendat. BE. Eadem autem eſt ratio in contrariis. Bo. Exſpecto quid dicas. BE. Idem judicandum de nominibus rerum fugiendarum, quod dictum eſt de vocabulis expetendarum. Bo. Apparet.

Irus dici.] Irus apud Homerum mendici pauperis nomen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

BE. Magis enim horrendum eſt eſſe tyrannum, quam tyranni nomen: & ſi malus Epiſcopus, juxta ſententiam Euangelicam, fur eſt & latro, non tam hæc nomina ſunt nobis deteſtanda, quam ipſa res. Bo. Convenit ſane. BE. Tu de cæteris ſimiliter colligito. Bo. Prorſus intelligo. BE. Nonne fatui nomen averſantur omnes? Bo. Et quidem maxime. BE. Nonne fatuus eſſet qui * aureo piſcaretur hamo, qui vitrum anteponeret gemmis, qui cariores haberet equos quam uxorem ac liberos? Bo. Is eſſet quovis * Corœbo ſtultior. BE. An non tales ſunt qui procurrunt in militiam, ſpe lucri non admodum magni, corpus & animum exponentes periculo: qui ſtudent congerendis opibus, cum animum habeant omnium bonarum rerum egenum: qui veſtes & ædes exornant, cum animus neglectus ac ſquallidus jaceat: qui corporis valetudinem anxie tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt: denique qui fugaciſſimis hujus vitæ voluptatibus cruciatus merentur æternos? Bo. Ipſa ratio fateri cogit, pluſquam fatuos eſſe. BE. Atqui his fatuis cum plena ſint omnia, vix invenias qui ferre poſſit fatui vocabulum, cum adeo non abhorreant à re. Bo. Sic eſt profecto. BE. Age, ſcis quam ſint apud omnes inviſa vocabula mendacis ac furis. Bo. Sunt inviſiſſima, nec ſine cauſſa. BE. Fateor. Sed cum ſtuprare conjuges alienas ſit furto ſceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convicium illico ſtricturi gladium. Bo. Ita res habet apud complures. BE. Ita cum multi ſcortis vinoque perditiſſimi ſint, & ſint libenter ac palam, tamen ad ganeonis nomen offenduntur. Bo. Hi nimirum rem ſibi gloriæ ducunt, cum vocem rei debitam horreant. BE. Sed vix aliud nomen auribus noſtris videtur intolerabilius, quam mendacis. Bo. Novi qui hoc convicium cæde ſint ulti. BE. Sed utinam pariter abominentur rem! Nunquam accidit tibi, ut, qui promiſerat, ſe mutuum ad certum diem redditurum, falleret? Bo. Frequenter; etiam cum id dejeraſſet: neque

Aureo.] Neronem hoc feciſſe autor eſt Suetonius.
Corœbo ſtultior.] Corœbi viri ſtultitia proverbio locum dedit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

neque id ſemel, ſed iterum atque iterum. BE. Fortaſſe non erant ſolvendo. BE. Imo erant, ſed commodius eſſe ducebant, non reddere creditum. BE. An hoc non eſt mentiri? BO. Planiſſime. BE. Auderes iſtiuſmodi creditorem ſic compellare; Cur mihi toties mentiris? BO. Non: niſi paratus eſſem ad pugnam. BE. An non ſimili modo quotidie verba dant *latomi, fabri, aurifices & veſtiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præſtantes, etiamſi magni referat tua? BO. Mira impudentia! ſed adde his advocatos pollicentes operam. BE. Potes addere ſexcenta nomina: nemo tamen horum laturus ſit mendacis vocabulum. BO. Hoc genere mendaciorum plena ſunt omnia. BE. Itidem furis nomen nemo tolerat, cum à re non perinde omnes abhorreant. BO. Exſpecto ut dicas clarius. BE. Quid intereſt inter eum qui rem tuam tollit è ſcrinio, & inter eum qui depoſitum abjurat? BO. Nihil, niſi quod ſceleratior eſt, qui ſpoliat etiam fidentem. BE. At quam pauci ſunt, qui depoſitum reddunt; aut ſi reddunt, non dant integrum? BO. Opinor eſſe perpaucos. BE. Nemo tamen iſtorum ferat furis vocabulum, cum rem non horreant. BO. Admodum. BE. Jam mihi reputa, quid vulgo fiat in tractandis pupillorum bonis, in teſtamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium? BO. Frequenter totum. BE. Furtum amant, vocabulum deteſtantur. BO. Maxime. BE. Quid agant, qui * res fiſci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriorem, qui nunc aucta, nunc diminuta nummorum æſtimatione, privatorum rem accidunt, fortaſſe nobis non admodum liquet: de his, quæ quotidie experimur, loqui fas eſt. Qui ſumit mutuum, aut qui conflat æs alienum hoc animo, ut reddat, ſi liceat, nunquam; quantulum abeſt à fure? BO. Cautior fortaſſe dici poteſt, melior nequaquam. BE. At horum cum ingens ubique ſit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. BO. Animum ſolus Deus novit: proinde apud homines obærati vocantur, non fures. BE. Quantuli refert, quo no-

Latomi.] Lapicidæ.

Res fiſci.] Fiſcus hinc nomen habet, quod olim in fiſcellis, hoc eſt, ſportulis, pecunias colligebant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

nomine dicantur apud homines, modo ſint fures apud Deum? certe ſuus cuique notus eſt animus. Adhæc, qui, cum debeat multum, quod obtigit pecuniæ, nequiter prodigit; qui, poſteaquam decoxit in una civitate, deluſis creditoribus, fugit in aliam, hoſpites quærens quibus imponat, idque facit crebrius; nonne ſatis declarat quo ſit animo? Bo. Satis ſuperque. Sed tamen iſti ſolent fucare colore quod faciunt. BE. Quonam? Bo. Multum multiſque debere, prædicant, ſibi cum magnatibus, atque adeo regibus, eſſe commune; eoque qui ſunt hoc ingenio prædìti, fere nobilitatis opinionem affectant. BE. In quem uſum? Bo. Dictu mirum, quantum equiti licere velint. BE. Quo jure? quibus legibus? Bo. Haud aliis quam quibus præfecti maris vendicant ſibi quidquid ejectum eſt naufragio, etiamſi extet dominus: quibus alii ſuum eſſe volunt, quidquid apud furem aut prædonem deprehenderint. BE. Iſtiuſmodi leges poſſent ipſi fures condere. Bo. Et facerent, ſi queant tueri; & haberent quod excuſarent, ſi bellum indicant prius, quam furentur. BE. Quis hoc juris dedit equiti potius, quam pediti? Bo. Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quo promtiores ſint ad ſpoliandum hoſtem. BE. Sic, opinor, Pyrrhus exercebat ſuos ad bellum. Bo. Non, ſed * Lacedæmonii. BE. Abeant in malam crucem cum ſuo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ? Bo. Quibuſdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adſciſcunt. BE. An licet adſciſcere cuilibet? Bo. Licet, ſi mores reſpondeant. BE. Qui? Bo. Si nihil bonæ rei gerat, ſi ſplendide veſtiatur, ſi incedat annulatus, ſi gnaviter ſcortetur, ſi aleam ludat aſſidue, ſi certet chartis, ſi compotationibus ac voluptatibus ætatem abſumat, ſi nihil loquatur plebeium, ſed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thraſonica omnia. Iſti ſibi permittunt bellum, cui velint, indicere; etiamſi, pedem ubi ponant, non habeant. BE. Equites mihi narras * equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

Cha-

Lacedæmonii.] Autor Xenophon in Rep. Lacedæm.

Equuleo.] Jocus eſt in dictione equuleo, quod & parvum equum & tormenti genus ſignificat.

CHARON, GENIUS, *ALASTOR.

CH. QUid ita properas geſtiens, Alaſtor? AL. Opportune tu quidem, ô Charon. Ad te properabam. CH. Quid novæ rei? AL. Nuntium fero, tibi Proſerpinæque lætiſſimum futurum. CH. Effer igitur quod fers, teque exonera. AL. Furiæ non minus gnaviter quam feliciter geſſerunt ſuum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, diſſidiis, bellis, latrociniis, peſtilentiis, adeo ut plane *jam calvæ emiſſis colubris ſint, & exhauſtæ venenis obambulent, quærentes quidquid uſquam eſt viperarum & aſpidum, quando tam glabræ ſunt quam ovum, & pilum non habent in capite, neque quidquam in pectore ſucci efficacis. Proinde tu fac, cymbam ac remos appares. Mox enim ventura eſt tanta umbrarum multitudo, ut verear ne non ſufficias omnibus tranſmittendis. CH. Iſta nos non fugerant. AL. Unde reſcieras? CH. *Oſſa pertulerant ante biduum. AL. Ut illa Dea nihil eſt velocius! Sed quid tu igitur heic ceſſas relicta cymba? CH. Ita nimirum res ferebat. Huc profectus ſum, ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetuſtate putris ac ſutilis non ſuffecerit huic operi, ſi vera ſunt quæ narravit Oſſa. Quanquam quid opus erat Oſſa? Res ipſa compellit. Nam naufragium feci. AL. Nimirum totus diſtillas; ſuſpicabar, te redire è balneo. CH. Imo enatavi *è Stygia palude. AL. Umbras ubi reliquiſti? CH. Natant cum ranis. AL. Sed quid narravit Oſſa? CH. Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Chriſtiani partem immunem eſſe à belli furiis. nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli conſortium. Omnes eſſe talibus animis ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polo-

Alaſtor.] Malus genius, infeſtus dæmon.

Iam calvæ.] Alludit ad fabulam Eumenidum, quæ pro coma angues nutrire dicuntur.

Oſſa.] Famæ dea eſt, apud Homerum.

E ſtygia palude.] Ariſtophanes fingit, in Stygia palude multas eſſe ranas.

Polonum, nec Scotum, nec vero Turcam interim eſſe in otio; moliri dira: peſtilentiam ubique ſævire, apud Hiſpanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Adhæc novam eſſe luem ex opinionum varietate natam, quæ ſic vitiavit omnium animos, ut nulla uſquam ſit ſincera amicitia, ſed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes eſt, hinc quoque naſcituram olim magnificam hominum perniciem, ſi res à linguis & calamis ad manus pervenerit. AL. Hæc omnia veriſſime narravit Oſſa. Nam ipſe plura vidi his oculis, aſſiduus comes & adjutor furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt ſe ſuo dignas nomine. CH. Atqui periculum eſt, ne quis dæmon exoriatur, qui ſubito adhortetur ad pacem; & ſunt mortalium animi mutabiles. Nam audio, apud ſuperos eſſe *Polygraphum quendam, qui calamo ſuo non deſinit inſectari bellum, & ad pacem cohortari. AL. Ille jam pridem ſurdis canit. Olim ſcripſit pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem exſtinctæ ſcripſit epitaphium. Sunt alii contra, qui non minus juvent rem noſtram, quam ipſæ furiæ. CH. Quinam iſti? AL. Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum: inſtillant in aurem amorem belli, hortantur eodem proceres ac plebem: in Euangelicis illis concionibus clamitant, bellum eſſe juſtum, ſanctum, ac pium. Quoque magis mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur, Deum ſtare pro Gallis, nec vinci poſſe qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hiſpanos, hoc bellum non à Cæſare geri, ſed à Deo; tantum præbeant ſe viros fortes; victoriam eſſe certam. Quod ſi quis interciderit, eum non perire, ſed recta ſubvolare in cœlum, ſicut erat, armatum. CH. Et habetur iſtis tanta fides? AL. Quid non poteſt ſimulata religio? Accedit huc juventus, rerum imperitia, gloriæ ſitis, ira, animus ad id, quo vocatur, natura propenſus. His facile imponitur, nec difficile perpellitur plauſtrum ſuapte ſponte pro-

Polygraphus.] Qui multa ſcripſit. Sic autem ſe ipſum vocat hic & alibi.

ropenden ruinam. CH. Ego iſtis animalibus ubens alic boni fecero. AL. Appara lautum onvivium ſihil potes gratius. CH.* Ex malvis, ıpinis, & ris. Nam apud nos non alia eſt, ut s, ann AL. Imo ex perdicibus, capis, & pha- s, ſe gratus convivator. CH. Sed quæ res , ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metuunt commodi? AL. Quia plus emolumenti capiunt è morientibus, quam ex vivis. Sunt teſtamenta, parentalia, bullæ, multaque alia non aſpernanda lucra. Denique malunt in caſtris verſari, quam in ſuis alvearibus. Bellum multos gignit epiſcopos, qui in pace ne teruncii quidem fiebant. CH. Sapiunt. AL. Sed quid opus eſt triremi? CH. Nihil, ſi velim in media palude rurſus naufragium facere. AL. Ob multitudinem? CH. Scilicet. AL. Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? CH. Sint * tipulæ, tamen tipularum tanta vis eſſe poteſt, ut onerent cymbam. Tum ſcis, & cymbam umbratilem eſſe. AL. At ego memini, videre me, cum eſſet ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum ſentiebas. CH. Fateor, tales eſſe animas, quæ paulatim demigrarunt è corpore pthiſi aut * hectica tenuato. Cæterum quæ ſubito revelluntur è craſſo corpore, multum corporeæ molis ſecum ferunt. Tales autem mittit * apoplexia * ſynanche, peſtilentia, ſed præcipue bellum. AL. Non opinor, Gallos aut Hiſpanos adferre multum ponderis. CH. Multo minus quam cæteri; quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumeæ. Cæterum è Britannis, è Germanis bellè paſtis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus ſim decem duntaxat vehens,

Ex malvis.] Malva & porrum inferorum victus eſt: & lupinos ſi non maceres commode, mirum quam amareſcant.

Tipulæ.] Tipula vermiculus de aranearum genere leviſſimus, ut quæ ſupra aquam currant.

Hectica.] Febris ſpecies paullatim conficiens corpus.

Apoplexia.] Intemperantia mater apoplexiæ.

Synanche.] Latinis angina, itidem cauſam habet plenitudinem.

hens, & niſi * jacturam feciſſem, perier[...] cymba, vectoribus & naulo. AL. Ingens [...]. CH. Quid interea cenſes fieri, cum acc[...]ſſi ſatrapæ, thraſones & polymachœroplac[...] AL. Ex his qui pereunt in juſto bello, nullos [...]itror ad te venire. Nam aiunt, eos recta ſubvolare in cœlum. CH. Quo ſubvolent, neſcio: unum illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt ſaucii lacerique, ut demirer, ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolum veniunt onuſtæ crapula & abdomine, verum etiam bullis, & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. AL. At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. CH. Verum; ſed quæ recentes veniunt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. AL. Itane gravant ſomnia? CH. Gravant cymbam meam. quid dixi, gravant? jam demerſerunt. Poſtremo tot obolos putas nihil habere ſarcinæ? AL. Equidem arbitror, ſi ferant æreos. CH. Proinde certum eſt mihi, proſpicere de navi quæ ſufficiat oneri. AL. O te felicem! CH. Quid ita? AL. Quia propediem diteſces. CH. Ob multitudinem umbrarum? AL. Næ. CH. Siquidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cymba deplorant, ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. AL. Sumtum faciat oportet, qui quærit lucrum. CH. Atqui mortales, ut audio, felicius negotiantur, qui * favente Mercurio diteſcunt intra triennium. AL. Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lucrum minus, ſed certius. CH. Neſcio quam certum: ſi quis Deus nunc exoriatur, qui res principum componat, fors hæc tota mihi perierit. AL. Iſta quidem de re jubeo ut me ſponſore in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil eſt quod pacem metuas. Unus Romanus pontifex ſedulo quidem hortatur ad concordiam; ſed * laterem lavat. Murmu-

rant

Jacturam feciſſem.] Faciunt jacturam nautæ, quum ob periculum evitandum exouerant navem, ejectis etiam quæ precioſiſſima ſunt:

Favente Mercurio.] Mercurius Deus lucri, & mercatorum præſes.

Laterem lavat.] Lavat laterem, qui inanem operam ſumit, Vide Chiliades.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

propendens ad ruinam. CH. Ego iſtis animalibus lubens aliquid boni fecero. AL. Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. CH.* Ex malvis, lupinis, & porris. Nam apud nos non alia eſt, ut ſcis, annona. AL. Imo ex perdicibus, capis, & phaſianis, ſi vis eſſe gratus convivator. CH. Sed quæ res iſtos movet, ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metuunt commodi? AL. Quia plus emolumenti capiunt è morientibus, quam ex vivis. Sunt teſtamenta, parentalia, bullæ, multaque alia non aſpernanda lucra. Denique malunt in caſtris verſari, quam in ſuis alvearibus. Bellum multos gignit epiſcopos, qui in pace ne teruncii quidem fiebant. CH. Sapiunt. AL. Sed quid opus eſt triremi? CH. Nihil, ſi velim in media palude rurſus naufragium facere. AL. Ob multitudinem? CH. Scilicet. AL. Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? CH. Sint* tipulæ, tamen tipularum tanta vis eſſe poteſt, ut onerent cymbam. Tum ſcis, & cymbam umbratilem eſſe. AL. At ego memini, videre me, cum eſſet ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum ſentiebas. CH. Fateor, tales eſſe animas, quæ paulatim demigrarunt è corpore pthiſi aut * hectica tenuato. Cæterum quæ ſubito revelluntur è craſſo corpore, multum corporeæ molis ſecum ferunt. Tales autem mittit * apoplexia * ſynanche, peſtilentia, ſed præcipue bellum. AL. Non opinor, Gallos aut Hiſpanos adferre multum ponderis. CH. Multo minus quam cæteri; quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumeæ. Cæterum è Britannis, è Germanis belle paſtis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus ſim decem duntaxat vehens,

Ex malvis.] Malva & porrum inferorum victus eſt: & lupinos ſi non maceres commode, mirum quam amareſcant.

Tipulæ.] Tipula vermiculus de aranearum genere leviſſimus, ut quæ ſupra aquam currant.

Hectica.] Febris ſpecies paullatim conficiens corpus.

Apoplexia.] Intemperantia mater apoplexiæ.

Synanche.] Latinis angina, itidem cauſam habet plenitudinem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

hens, & niſi * jacturam feciſſem, perieram una cum cymba, vectoribus & naulo. AL. Ingens diſcrimen. CH. Quid interea cenſes fieri, cum accedunt craſſi ſatrapæ, thraſones & polymachœroplacidæ? AL. Ex his qui pereunt in juſto bello, nullos arbitror ad te venire. Nam aiunt, eos recta ſubvolare in cœlum. CH. Quo ſubvolent, neſcio: unum illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt ſaucii lacerique, ut demirer, ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolum veniunt onuſtæ crapula & abdomine, verum etiam bullis, & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. AL. At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. CH. Verum; ſed quæ recentes veniunt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. AL. Itane gravant ſomnia? CH. Gravant cymbam meam. quid dixi, gravant? jam demerſerunt. Poſtremo tot obolos putas nihil habere ſarcinæ? AL. Equidem arbitror, ſi ferant æreos. CH. Proinde certum eſt mihi, proſpicere de navi quæ ſufficiat oneri. AL. O te felicem! CH. Quid ita? AL. Quia propediem diteſces. CH. Ob multitudinem umbrarum? AL. Næ. CH. Siquidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cymba deplorant, ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. AL. Sumtum faciat oportet, qui quærit lucrum. CH. Atqui mortales, ut audio, felicius negotiantur, qui * favente Mercurio diteſcunt intra triennium. AL. Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lucrum minus, ſed certius. CH. Neſcio quam certum: ſi quis Deus nunc exoriatur, qui res principum componat, ſors hæc tota mihi perierit. AL. Iſta quidem de re jubeo ut me ſponſore in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil eſt quod pacem metuas. Unus Romanus pontifex ſedulo quidem hortatur ad concordiam; ſed * laterem lavat. Murmurant

Jacturam feciſſem.] Faciunt jacturam nautæ, quum ob periculum evitandum exouerant navem, ejectis etiam quæ precioſiſſima ſunt:

Favente Mercurio.] Mercurius Deus lucri, & mercatorum præſes.

Laterem lavat.] Lavat laterem, qui inanem operam ſumit, Vide Chiliades.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

rant & civitates tædio malorum: conferunt ſuſurros populi neſcio qui, dictitantes, iniquum, ut ob privatas iras aut ambitionem duorum triumve res humanæ ſurſum deorſum miſceantur: ſed vincent, mihi crede, quamlibet recta conſilia, Furiæ. Cæterum quid opus erat, hac gratia petere ſuperos? An apud nos non ſunt fabri? Certe Vulcanum habemus. CH. Pulchre. ſi quæram navim æream. AL. Minimo accerſetur aliquis. CH. Ita eſt, ſed deficit nos materia. AL. Quid audio? nihil illic ſilvarum? CH. Etiam nemora, quæ fuerant in campis Elyſiis, abſumta ſunt. AL. In quem tandem uſum? CH. Exurendis hæreticorum umbris; adeo ut nuper coacti ſimus è terræ viſceribus carbones effodere. AL. Quid? an iſtæ umbræ non poſſunt minore ſumtu puniri? CH. Sic viſum eſt Rhadamantho. AL. Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? CH. Meæ partes ſunt, tenere clavum; remigent umbræ, ſi velint trajicere. AL. At ſunt quæ non didicerunt remum agere. CH. Apud me nullus eſt * eximius, remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales ſuam quiſque vicem, non minus quam plebeii tenues, ſive didicerint, ſive non didicerint. AL. Tu fac dextro Mercurio feliciter mercere triremem. ego non te remorabor amplius. Orco lætum adferam nuntium. Sed heus heus, Charon. CH. Quid eſt? AL. Fac matures reditum, ne te mox obruat turba. CH. Imo jam pluſquam ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis, me mox adfuturum.

Eximius. Qui ex aliis dignitatis gratia exceptus eſt.

Synodus Grammaticorum.

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHYLUS, EUMENIUS, FABULLUS, GADITANUS.

AL. EStne quiſquam in hoc numero, qui didicit Arithmeticen? BE. Cui tandem rei? AL. Qui certum doceat quot convenerimus grammatici. BE. Iſtuc quidem citra * calculos vel digiti noſtri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me

Calculos.] Nam veteres olim calculis ſupputabant, ut nunc in quibuſdam regionibus nummis æneis.

me in indice, Canthelum in medio, Diphylum in anulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævam tranſeo; illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, ſeptem ſumus. Sed quorſum attinet iſtuc ſcire? AL. Quoniam audio ſeptenarium reddere legitimum concilium. BE. Quod concilium mihi narras? AL. Eſt res ſeria quæ me diu multumque torſit; neque me tantum, verum multos etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam in medium, ut hujus ſynodi auctoritate ſemel finiatur quæſtio. CA. Eximium quiddam ſit oportet, quod tu vel ignores, Albine, vel animum tuum perſpicaciſſimum diu multumque torſerit. Quare cupimus & ipſi noſſe quid iſtuc ſit rei. Nam unus omnium nomine reſpondeo. AL. Ergo heic eſtote omnes, aures ſimul adhibentes & animos. Plus vident oculi quam oculus. Eſtne quiſquam veſtrum, qui nobis explanare poſſit, quid ſignificet hæc vox Anticomarita? BE. Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam priſci natatilem appellabant, caule contorto nodoſoque, mire fatua, tetri odoris ſi contingas; poſſet cum * Anagyri contendere. CA. Natatilem narras betam, imo cacatilem beſtiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? BE. Imo hoc dilucide docet Mammetrectus vulgo corrupte dictus, cum vero nomine dicatur Mammothreptos, quaſi dicas aviæ alumnum. AL. Quid iſtuc eſt tituli? BE. Ut intelligas, in libro nihil inveniri præter meras delicias; quod mammæ, hoc eſt, aviæ ſoleant indulgentius habere nepotes, quam matres liberos ſuos. AL. Plane delicioſum opus mihi narras. Nuper enim cum in hunc codicem incidiſſem, minimum abfuit, quin riſu diſſilierim. CH. Ubi tu nactus es eum codicem, qui rariſſimus inventu eſt? BE. Abbas divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis duxit me in bibliothecam ſuam peculiarem, quam homo ſenex, cupiens aliquod ſui monumentum poſteris relinquere, non mediocri ſumtu parabat. Nullus erat liber, qui non eſſet manu deſcriptus, idque in membranis, nullus qui non variis pi-

Anagyris.] Herbæ ſpecies, quam ſi contingas magis, peſſime olet. Vide proverbium.

picturis ornatus, ac foris byſſo auroque tectus. Quin & ipſa codicum ſpatioſa moles neſcio quid majeſtatis præ ſe ferebat. AL. Quinam erant? BE. Oh præclari omnes; Catholicon, Brachylogus, Ovidius per allegorias expoſitus, aliique innumeri; inter quos & lepidiſſimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni Natatilem Betam. AL. Cur vocant natatilem? BE. Referam quod legi: penes auctorem fidei periculum eſto. Quoniam, inquit, provenit in locis humidis putribuſque, nec uſquam felicius provenit, quam in cœno aut ſterquilinio; honos ſit auribus. AL Itane graviter olet? BE. Sic ut nec oletum ullum pejus oleat. AL. Eſtne iſtius oleris ullus uſus? BE. Imo in deliciis eſt. AL Fortaſſe porcis, aut aſinis, aut *bubus Cypriis. BE Imo hominibus, & quidem delicatis. Pelinorum gens eſt, apud quam convivia viciſſim in longam ducuntur periodum: extremam compotationem vocant ſua lingua Reſumtam, quaſi nos dicamus bellaria aut tragemata. AL. Quam bella bellaria! BE. Ejus compotationis hæc lex eſt, ut liberum ſit convivatori quidquid volet apponere, nefas autem ſit convivis quidquam rejicere, ſed omnia boni conſulere. AL. Quid ſi apponeret *cicutam, aut cramben recoctam? BE. Quidquid apponitur devorandum ibi eſt tacite. Domi tamen licet quod ederint removere. Nam heic fere ponunt natatilem Betam, ſive Anticomaritam: nihil enim refert utro nomine dixeris: res eadem eſt. Admiſcent aliquid querni corticis, & allii plurimum. Ita *moretum abſolvunt. AL. Quis perſuaſit legem tam barbaram? BE. Conſuetudo, quovis tyranno potentior. AL. *Tragicam periodum mihi narras, quæ tam inamœnum habebat exitum. BE. Dixi meam vicem, nulli præjudicans, ſi quis quid habet rectius. CA. At ego comperi, priſcis fuiſſe piſcem, quem vocant Anticomaritam. BE. Dic auctorem.

 CA. Co-

Bubus Cypriis.] Boves Cyprii ſtercore victitant. Vide proverbium.

Cicutam.] Cicuta venenum eſt. Crambe recocta mors.

Moretum.] Paſtilli ſeu placentæ genus, quod variis herbis conſtat.

Tragicam periodum.] Comœdia lætam habet, Tragœdia ſemper triſtem cataſtrophen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Ca. Codicem exhibere poſſum; nomen auctoris non poſſum dicere. Scriptus eſt Gallice, ſed formulis Hebraicis. Be. Quam ſpeciem habet piſcis anticomarita? Ca. Cætera nigris ſquamis eſt, ſolus venter albet. Be. Palliatum quempiam Cynicum, opinor, nobis ex piſce facies. Qui ſapor? Ca. Nihil inſuavius. Quin peſtilens eſt. Naſcitur in putribus lacunis, interdum & in cloacis, iners, limoſus: ſolo guſtu pituitam gignit gravem, quam vix vomitu leves. Frequens eſt in regione quam Celithracen appellant. Nam illic in deliciis eſt, quod guſtaſſe carnes deteſtabilius ſit homicidio. Al. infelix regio cum ſuo anticomarita. Ca. Tantum habeo quod dicam: nemini præjudicatum velim mea ſententia. Di. Quid opus eſt hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis ſchedis petere, cum ipſa dictionis etymologia præ ſe ferat, anticomaritas dici puellas parum feliciter conjugatas, utpote maritis vetulis? Nec enim novum eſt quod ſcribæ *quo* verterunt in *co*, cum ſint litteræ cognatæ *c*, *q*, & *k*. Ev. Erat aliquid quod dixit Diphylus, ſi conſtaret, dictionem eſſe Latinam. Mihi videtur eſſe Græca, è tribus conflata, ex ἀντὶ, quod eſt *contra*, & κώμη, quod ſonat *pagum*, & ὀαρίζειν, quod eſt *muliebriter garrire*: hinc per ſynalœphen eliſa *o*, dictus eſt anticomarita, qui ruſticana garrulitate cunctis obſtrepit. Fa. Sedulo quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox, quot habet ſyllabas. Nam ἀν, ſonat ἄνους· τι, τίλλων· κω, κώδια· μα, μάλα· ρυ, ῥυπαρά· (perperam enim ſcribitur per ι,) τα, τάλας. Ex his conficitur, *amens ac miſer, vellens pilos putrium tergorum*. Al. Tali opificio cibus congruit beta natatilis, de qua modo dixit Bertulphus. Be. Nimirum anticomarita anticomaritæ. Ga. Sedulo quidem dixiſtis omnes; at mihi videtur uxor viro male morigera dici anticomarita per ſyncopen, antidicomarita, quod ſemper adverſetur marito. Al. Si recipimus tales tropos, facile * ex foria fient fora, & cuniculus fiet cuculus. Be. Atqui Albinus, qui conſul eſt in hoc ſenatu, nondum dixit quid ipſe cenſeat.

Al. Ex

Ex foria.] Foria pluraliter, autore Nonio, ſtercora ſunt liquidiora.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

AL. Ex me quidem quod adferam non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre, quod ab hoſpite meo nuper didici homine linguaciſſimo. Sæpius variabat in loquendo ſermonem, quam luſcinia cantionem. Is aſſeverabat, vocem eſſe Chaldaicam, è tribus compoſitam. Apud illos enim, ut aiebat, *anti* ſonat perverſum ac cerebroſum: *comar*, petram: *ita*, ſutoriam. BE. Quis unquam petræ tribuit cerebrum? AL. Nihil abſurdi, ſi modo mutes genus. CA. Prorſus in hac ſynodo evenit, quod vulgo dici ſolet: Quot homines, tot ſententiæ. Quid igitur actum eſt? Sententiæ numerari poſſunt, dividi non poſſunt, ut pars major vincat minorem. AL. Vincat igitur melior deteriorem. GA. Atqui ad hoc ipſum opus eſſet alia ſynodo. Nam ſua cuique ſponſa videtur pulcherrima. AL. Iſtuc ſi verum eſſet, minus haberemus adulteriorum. Sed habeo conſilium expeditum. Fabis ſortiamur, ex hoc numero cui jus ſit, ut ex omnibus ſuffragiis probet quod volet. CA. At iſtæc * in te cudetur faba. Num vera dixi? AL. Mihi prima & poſtrema magis arridet. CA. Aſſentimur omnes, ut unus pro omnibus reſpondeam. AL. Age, ſit igitur hoc inter ea, de quibus dubitare fas non eſt. CA. Maxime. AL. Si quis diſſentiat, quid erit pœna? CA. Majuſculis ſcribetur hæreticus in grammatica. AL. Adjiciam bonis avibus, quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. BE. Quid iſtuc? AL. Si natatilem betam, gallam è quercu, & ſutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aſperſis copri ſex unciis miſcueris in malagma, præſentaneum eſſe remedium adverſus caninam ſcabiem, & porcorum pruriginem. BE. Sed heus, Albine, qui nobis omnibus de Anticomarita negotium faceſſis; in quo tandem auctore legitur iſtuc vocabulum? AL. Dicam, ſed in aurem, & uni. BE. Accipiam, ſed hac lege, ut ego viciſſim unus uni in aurem dicam. AL. At repetita * henas, tandem fit chilias. BE. Verum dicis; ubi ſemel ex henade reddideris dyadem,

 jam

In te cudetur faba.] Id eſt, in te malum hoc recidet.

Henas.] Unitas: chilias millenarius numerus eſt, dyas dualis, trias ternatius

jam non eſt tibi in manu ſiſtere fluxum dyadis. Al. Quod pauci norunt, celari poteſt; quod multi, nequaquam. trias autem ad multitudinem pertinet. Be. Probe. qui tres ſimul haberet uxores, multas habere diceretur, ſed qui tres haberet pilos in capite, aut dentes in ore, multosne an paucos habere diceretur? Al. Sophiſta, admove aurem. Be. Quid ego audio? Iſtuc non minus abſurdum eſt, quam ſi Græci civitatem, cui expugnandæ tot claſſes ducebant, ſuo nomine non poſſent nominare, pro Troia dicentes Sutrium. Al. Atqui hic Rabinus eſt nuper è cœlo delapſus, qui niſi præſens numen ſuccurriſſet rebus humanis, jam dudum quæreremus ubinam eſſent homines, ubi pietas, ubi philoſophia, ubi litteræ. Be. Næ iſte inter Moriæ proceres primas meretur, dignus qui poſthac vocetur * Archimorita, cum ſuis Anticomaritis.

Archimorita.] Stultus ſtultorum, hoc eſt, ſtultorum princeps

Ἄγαμος γάμος, ſive *Conjugium impar.*

PETRONIUS, GABRIEL.

Pe. Unde nobis Gabriel tam tetrica fronte? *Num ex antro Trophonii? Ga. Imo à nuptiis. Pe. Nunquam vidi vultum minus nuptialem. Nam qui nuptiis interfuerunt, totos poſtea ſex dies ſolent hilariores amœnioreſque videri, ſenes etiam rejuveneſcere ad annos decem. Quas igitur tu mihi nuptias narras? Mortis, opinor cum Marte? Ga. Imo juvenis generoſi cum puella ſedecim annos nata, in qua nihil deſideres, ſive formam ſpectes, ſive mores, ſive genus, ſive fortunam. Quid multis? Jove marito digna videri poterat. Pe. Hui! tam teneram puellam tam vetulo? Ga. Reges non ſeneſcunt. Pe. Unde igitur iſtæc triſtitia? Fortaſſe ſponſo invidus, qui tibi captatam prædam victor præripuit. Ga. Phy! nihil minus. Be. Num tale quid accidit, * quale memorant de convivio Lapitharum?

Num ex antro.] Qui ex antro Trophonii prodeunt, triſtiſſimi ſunt. Lege proverbium.

Quale memorant.] Cruentæ fuerunt nuptiæ Lapitharum.

tharum? GA. Nequaquam. PE. Quid? an defuit Bacchi liquor? GA. Imo ſupererat. PE. Non aderant tibi cines? GA. Et fidicines, & lyricines, & tubicines & utricines. BE. Quid igitur? Non aderat Hymenæus? GA. Fruſtra tot vocibus ciebatur. PE. Nec Charites? GA. * Ne muſca quidem Charis. * Nec pronuba Juno, nec aurea Venus, nec Jupiter Gamelius. PE. Næ tu mihi nuptias loqueris prorſus inauſpicatas & * ἀθέως, ſeu potius * ἄγαμον γάμον. GA. Magis dicas, ſi vidiſſes. PE. Non igitur ſaltatum eſt? GA. Imo miſere claudicatum. PE. Nullum ergo numen proſperius iſtas hilarabat nuptias? GA. Nullum omnino illic aderat, præter unam Deam, quæ Græcis dicitur * Pſora. PE. Pruriginoſas, opinor, nuptias dicis. GA. Imo rubiginoſas & purulentas. BE. Sed quid eſt, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi lacrymas etiam excutit? GA. Hæc res, Petroni, vel ſilici poſſit extundere lacrymas. BE. Credo, ſi ſilex vidiſſet. Sed obſecro te, quidnam eſt hoc tantum mali? Ne cela, nec meum animum diutius ſuſpendito. GA. Noſti Lampridium Eubulum? PE. Quo non alius in hac urbe vir melior aut beatior. GA. Quid? ejus filiam Iphigeniam? PE. Florem hujus ætatis nominaſti. GA. Sic eſt. At ſcis cui nupſerit? PE. Sciam, ſi dixeris. GA. Nupſit Pompilio * Blenno. PE. Eine Thraſoni, qui neminem non ſolet occidere ſuis glorioſis fabulis? GA. Huic ipſi. PE. At is jam olim celebris eſt in hac urbe, duabus potiſſimum rebus, mendaciis ac ſcabie, quæ nondum ſuum habet nomen, quum ipſa tam multorum habeat nomina. GA. Superbiſſima ſcabies eſt, quæ nec lepræ, nec elephantiaſi, nec lichenibus, nec podagræ, nec mentagræ cedat, ſi res veniat in certamen. PE. Ita prædicant medicorum filii. GA. Quid ego nunc, Petroni? depingam puellam tibi non incognitam, quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori. Mi Petroni, dixiſſes Deam

Ne muſca quidem.] Vide proverbium Charis, Gratia.

Nec pronuba Juno.] Dæmonia ſunt quæ nuptias auſpicatas & felices reddere credita ſunt.

Ἀθέως.] Id eſt, impias

Ἄγαμον γάμον.] Id eſt, ſine nuptiis nuptias.

Pſora.] Scabies & pruritus.

Blenno.] Blennus, ignavus & fatuus; aliquando & mucoſus.

quampiam eſſe. Nihil illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille ſponſus, trunco naſo, alteram trahens tibiam, ſed minus feliciter quam ſolent Suitſeri; manibus ſcabris, halitu gravi, oculis languidis, capite obvincto; ſanies & è naribus, & ex auribus fluebat. Alii digitos habent anulatos, ille etiam in femore geſtat anulos. PE. Quid parentibus accidit, ut talem filiam tali portento committerent? GA. Neſcio, niſi quod hodie pleriſque videtur adempta mens. PE. Fortaſſe prædives eſt. GA. Eſt affatim, ſed ære alieno. PE. Si puella veneno ſuſtuliſſet ambos avos & avias, quod gravius ſupplicium de illa ſumi poterat? GA. Si * minxiſſet in patrios cineres, ſatis pœnarum datura fuerat, tali monſtro vel oſculum dare coacta. PE. Accedo. GA. Mihi ſane factum hoc crudelius eſſe videtur quam ſi illam nudam * objeciſſent urſis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut fere peperciſſent tam inſigni formæ, aut ſubita mors finiſſet cruciatum. PE. Vera prædicas. Mihi plane videtur hoc factum Mezentio dignum: qui mortua, ut inquit Maro, jungebat corpora vivis, componens manibuſque manus, atque oribus ora. Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat, ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret; nec ullum cadaver eſt, cui non jungi malis, quam tam putido cadaveri. Siquidem hoc ipſum quod ſpirat, merum eſt venenum; quod loquitur, peſtis eſt; quod contingit, mors eſt. GA. Jam tu mihi cogita, Petroni, quid voluptatis habitura ſint illa ſuavia, illi complexus, illi nocturni luſus, ac blanditiæ? PE. Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Iſtuc demum optimo jure dici poteſt impar conjugium, quaſi gemmam inſeras plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conſpectum tantum non exanimari. an hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? GA. Habet puella quod excuſet auctoritatem parentum, importunitatem ami-

Minxiſſet.] Id eſt, gravius aliquod flagitium commiſiſſet. Vide proverbium.

Objeciſſent urſis.] Apud veteres damnati objiciebantur aliquando feris.

amicorum, ætatis ſimplicitatem. Ego parentum veſaniam ſatis mirari non poſſum. Quis enim filiam habet tam infelici forma, quam collocare velit homini leproſo? PE. Nullus, opinor, ſi modo vel unciolam habeat ſanæ mentis. Mihi ſi luſca eſſet, eademque clauda, nec minus deformis, quam fuit Therſites Homericus, poſtremo indotata, recuſarem iſtiuſmodi generum. GA. At hæc lues eſt omni lepra tum tetrior, tum nocentior. Nam citius ſerpit, & ſubinde recurrit, ac frequenter occidit; cum nonnunquam lepra ſinat hominem ad extremam uſque ſenectutem vivere. PE. Fortaſſe latebat parentes ſponſi morbus. GA. Imo pulchre noverant. PE. Si tam male volebant filiæ, quin potius inſutam * culeo projecerunt in Scaldam? GA. Profecto levior fuiſſet inſania. PE. Quæ dos commendabat illis ſponſum? præcellit arte quapiam? GA. Permultis: ſtrenuus eſt aleator, potator invictus, ſcortator improbus, nugandi mentiendique artifex maximus, prædator non ſegnis, decoctor eximius, comeſſator perditus. Quid multis? cum ſcholæ non profiteantur niſi ſeptem artes liberales, hic habet plus quam decem illiberales. PE. Aliquid tamen fuerit oportet, quod illum commendarit parentibus. GA. Nihil aliud quam glorioſum equitis nomen. PA. Qualis eques, cui per ſcabiem vix in ſella ſedere licet? Sed fortaſſe habet luculentas poſſeſſiones. GA. Habuit mediocres; ſed ex protervia, quam fecit, nihil ſupereſt præter unam turriculam, unde excurrere ſolet ad prædam, eamque tam belle inſtructam, ut nolis illic porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, & feuda, aliaque magnifica nomina; nuſquam non affigit ſua inſignia. PE. Clypeus quod habet ſymbolum? GA. Tres elephantos aureos, in ſpacio phœniceo. PE. Scilicet * elephas elephanti congruit. Oportet autem hominem eſſe ſanguinarium. GA. Imo vinarium. Nam rubro vino mirum in modum delectatur; ſic tibi ſanguinolentus eſt. PE. Ad hau-

Culeus.] Saccus quo obvoluti parricidii rei projiciebantur in profluentem.

Elephas.] Hoc dicit ob id, quod qui ſcabie Gallica laborant, ab elephantiacis non multum forma diſtant.

hauriendum igitur utilis eſt illi proboſcis. GA. Maxime. PE. Itaque inſignia declarant magnum ac ſtolidum nebulonem, vini gurgitem. Neque enim ille color ſanguinis eſt, ſed meri: & aureus elephas indicat, quidquid auri nactus eſt, vino abſumi. GA. Sic eſt. PE. Quid igitur dotis hic Thraſo conferet ad ſponſam? GA. Quid? maximam. PE. Qui maximam decoctor? GA. Sine me loqui; maximam, inquam, peſſimamque ſcabiem. PE. Emoriar, ni malim filiam meam equo nuptam, quam tali equiti. GA. At ego vel monacho nuptam malim. Imo hoc non eſt homini nubere, ſed hominis cadaveri. Hoc ſpectaculum ſi vidiſſes, dic mihi tenuiſſesne lacrymas? PE. Qui potuiſſem, qui vix iſta ſine lacrymis audio? Adeon' parentes ad omnem naturalis pietatis affectum obſurduiſſe, ut filiam unicam, puellam tali forma, tali indole, tam amabilibus moribus, tali monſtro in ſervitutem traderent, propter mendacem clypeum? GA. Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec immanius, nec crudelius, nec magis impium, hodie magnatum etiam ludus eſt; quum expediat, eos qui Reipublicæ tractandæ naſcuntur eſſe quam proſperrima valetudine. Corporis enim habitus animi vim afficit. Certe hic morbus quidquid eſt homini cerebri ſolet exhaurire. Ita fit ut Reipublicæ præſideant, qui nec animo bene valeant, nec corpore. PE. Non ſolum integræ mentis ac proſpera valetudine convenit eſſe qui Reipublicæ gubernaculis aſſident, verum etiam forma dignitateque corporis præcellentes. Quanquam enim prima principum commendatio ſint ſapientia & integritas; tamen non nihil refert, qua ſpecie corporis ſit, qui cæteris imperat. Nam ſi ſævus eſt, multum invidiæ addit corporis deformitas: Sin probus & pius, Gratior eſt pulcro veniens è corpore virtus. GA. Recte. PE. Nonne deplorant earum infelicitatẽ, quarum conjuges poſt peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitialem? GA. Merito ſane. PE. Quæ igitur dementia eſt, ultro filiam pluſquam leproſo tradere? GA. Pluſquam dementia eſt. Si ſatrapes paret tollere catulos, quæſo num ad generoſam fœminam admittet ſcabioſum & ignavum canem? PE. Imo magna cura diſpiceret, ut undiquaque

que generoſum adjungeret, ne naſcantur * hybridæ. Ga. Et ſi dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidum aut degenerem? Pe. Non in commune quidem ſtabulum reciperet morbidum, ne qua ſerpat malum ad alios. Ga. Nec interim referre putant, quem admittant ad filiam, & unde naſcantur liberi, non tantum in hæreditatem omnium facultatum ſucceſſuri, verum etiam rempublicam moderaturi? Pe. Ne ruſticus quidem quemvis taurum admittit ad juvencam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum ſcrophæ; quum taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. Ga. Vide quam perverſa ſint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ oſculum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. Pe. Acerrimo. Ga. Et ipſi volentes, ſcientes, prudentes, id quo nihil habent carius, dedunt abominando portento, & privatim impii in ſuam gentem, & publice in civitatem. Pe. Si ſponſus ſubclaudicat, alioqui ſanus, quam abhorretur à conjugio? hoc tantum malum non imputatur in ſponſalibus. Ga. Si quis filiam elocavit Franciſcano, quanta abominatio, quanta deploratio male collocatæ virginis! at illa veſte detracta virum habet membris validis: iſta totam ætatem tranſigit cum ſemivivo cadavere. Si qua nubit ſacerdoti, ludunt in unctum; at hæc * pejus uncto nupſit. Pe. Vix hoc faciunt hoſtes puellis bello captis, vix piratæ faciunt ſcelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magiſtratu curator. Ga. Quomodo medicus ſuccurret phrenetico, ſi ipſum habeat phreneſis? Pe. Atqui mirum eſt, à principibus, quorum munus eſt proſpicere Reipublicæ, dumtaxat in his quæ ad corpus pertinent, cum in hoc genere nihil prius ac potius ſit bona valetudine, heic nullum excogitari remedium. Tanta peſtis bonam orbis partem occupavit, & illi interim ſtertunt, quaſi nihil ad rem pertineat. Ga. De principibus, Petroni, religioſe loquendum eſt. Sed admove aurem, inſuſurrabo tria verba. Pe. O miſeriam!

Hybridæ.] Catuli qui ex parentibus diverſæ naturæ & ſtudii naſcuntur.

Pejus uncto.] Alludit tacite ad unguenta & cataplaſmata illorum qui Gallica ſcabie ſunt infecti.

riam! utinam falſa prædicares! GA. Quot morborum genera naſci putas ex vinis corruptis ac mille modis infectis? PE. Innumera, ſi qua medicis fides. GA. Num heic vigilant ædiles? PE. Plane vigilant in exigendis vectigalibus. GA. Quæ ſciens nubit morbido, fortaſſe digna eſt ſuo malo, quod adſcivit ipſa ſibi: quanquam ſi principatum gererem, utrumque ſemoverem ab urbano commercio. Cæterum ſi qua nupſiſſet huic obnoxio lui, qui ſe ſanum mentitus eſſet, ſi quis mihi ſummum pontificium deleget, dirimerem hoc conjugium, etiamſi ſexcentis *tabulis ſponſalibus contractum eſſet. PE. Quo colore? Nam conjugium rite contractum ab homine non poteſt dirimi. GA. Quid? tibi videtur rite contractum, quod dolo malo contractum eſt? Non valet contractus, ſi puella decepto ſervo nupſit, quem putabat liberum. Hic cui nupſit, ſervus eſt miſerrimæ dominæ Pſoræ; atque hoc infelicior eſt ſervitus, quod illa neminem manumittit, ut ſervitutis miſeriam aliqua libertatis ſpes conſolari poſſit. PE. Sane colorem reperiſti. GA. Adhæc non eſt conjugium, niſi inter vivos. Heic mortuo nubitur. PE. Repertus eſt alter color. Sed ſineres, opinor, ſcabioſas ſcabioſis nubere, juxta vetus illud adagium, *Ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. GA. Si hoc mihi liceret, quod expediret Reipublicæ, ſinerem quidem jungi, ſed junctos exurerem. PE. Tum tu quidem Phalaridem ageres, non principem. GA. An tibi Phalaris videtur medicus, qui ſecat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, ne totum pereat? Mihi non videtur iſta crudelitas, ſed miſericordia. Quod utinam initio naſcentis mali fuiſſet factum! Tum enim, paucorum exitio, totius orbis ſaluti conſuli poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum annalibus. PE. At mitius erat, illos caſtrari, ac ſummoveri. GA. Fœminis porro quid faceres? PE. Adderem fibulas. GA. Ita quidem proſpectum eſſet, ne *ex malis corvis naſcantur mala ova: ſed fatebor, hoc eſſe mitius, ſi tu fatearis, illud

eſſe

Tabulæ ſponſales.] Scripti codicilli initi matrimonii de pacto & legato, ut aiunt.

Ὅμοιον.] Id eſt, ſimile ſimili gaudet.

Ex malis corvis.] Vide proverbium, Mali corvi malum ovum.

ſſe tutius. Nam pruriunt & exſecti; nec uno mo-
o tranſilit malum, ſed oſculo, ſed colloquio, ſed
ontactu, ſed compotatiuncula ſerpit ad alios. Et
idemus, huic malo fatalem quandam malitiam ad-
unctam, ut quiſquis eo tenetur, vel nullo ſuo com-
nodo gaudeat quam plurimis ſuam affricare ſca-
iem. Jam ſubmoti poſſunt fugere, poſſunt vel no-
tu: vel ignotis imponere: à mortuis vero nihil eſt
ericuli. Pe. Tutius, fateor; ſed haud ſcio, an con-
veniat Chriſtianæ manſuetudini. Ga. Dic age mi-
hi; unde plus periculi, à ſimplicibus furibus, an ab
ſtis? Pe. Fateor, pecuniam multo viliorem bona
valetudine. Ga. Et tamen hos Chriſtiani ſuffigimus
in crucem; nec appellatur crudelitas, ſed juſtitia; &
ſi Rempublicam ſpectes, pietas eſt. Pe. Verum ibi
plectitur qui damnum dedit. Ga. Hi ſcilicet lucrum
adferunt! Sed demus, hoc malum multis nulla ſua
culpa contractum, quum tamen paucos reperias,
quibus eam luem non conciliarit nequitia. Jure-
conſulti docent, interdum innoxios recte occidi, ſi
id magnopere interſit Reipublicæ. Quemadmodum
Græci poſt everſam Trojam occiderunt Aſtyana-
ctem Hectoris filium, ne per illum bellum inſtau-
raretur. *Nec putant impium, poſt extinctum ty-
rannum, & liberos innoxios trucidari. Quid quod
nunquam non bellamus Chriſtiani, neque tamen
neſcimus, in bellis maximam malorum partem ad
eos redire, qui nihil commeruerunt? Idem uſu ve-
nit in *repreſſalibus, quæ vocant. Qui læſit, in tuto
eſt; & ſpoliatur negotiator; qui ne factum quidem
audivit, tantum abeſt ut in culpa fuerit. Quod ſi
talibus remediis utimur in rebus non ita magni
momenti, quid cenſes faciendum in re omnium
atrociſſima? Pe. Vincor veris. Ga. Tum illud mihi
perpende. Apud Italos ut primum ſcintillare cœ-
pit peſtilentia, occluduntur ædes: qui laboranti in-
ſerviunt, ſubmoventur à publico. Hoc quidam ap-
pellant inhumanitatem, cum ſumma ſit humanitas.
Siqui-

Nec putant impium.] Unde proverbium: Stultus, qui patre cæſo liberis pepercerit.

Repreſſalia.] Eſt poteſtas qua creditori in ſua patria, contra debitorem in aliena, jus ſuum perſequi licet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Siquidem hac vigilantia fit, ut paucis funeribus ſopiatur malum. At quanta eſt humanitas, tot millium vitæ conſuli? Sunt qui parum hoſpitale putant, quod Itali in rumore peſtilentiæ, tempore veſpertino hoſpitem portis ſubmovent, coguntque ſub dio noctem agere: at pietas eſt, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono proſpicere. Quidam ſibi valde fortes videntur & officioſi, quod auſint ad quemvis peſtilentia laborantem accedere, etiamſi nihil illic habeant negotii. At dum reverſi domum inficiunt uxores, liberos ac totam familiam, quid ea fortitudine ſtultius, quid officio inofficioſius, ut ſalutes alienum, tibi cariſſimos in præſens vitæ diſcrimen adducere? Heic tamen quanto minus eſt periculi à peſtilentia, quam ab hac ſcabie? Rarius afflat propinquos, nec fere ſenes attingit, & quos attigit, aut cito liberat, aut reſtituit ſanitati, puriores etiam quam antea fuerant. Hæc quid aliud quam perpetua mors eſt, vel, ut verius dicam, ſepultura? Obvolvuntur linteis & unguentis more cadaverum. Pe. Veriſſima narras. Saltem idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo, quod datur leproſis. Aut ſi hoc quoque nimium eſt, nemo barbæ ſilvam patiatur ſibi demeti, aut ſibi quiſque tonſorem præſtet. Ga. Quid ſi uterque claudat os? Pe. Afflant naribus malum. Ga. Eſt & iſti malo remedium. Pe. Quodnam? Ga. Ut, quod ſolent Alcumici, addant perſonam quæ per vitreas feneſtellas præbeat lumen oculis, ori naribuſque reſpirationem, cornu à perſona per axillas in tergum porrecto. Be. Belle, ſi nihil metuendum eſt à contactu digitorum, linteorum, pectinis, & forpicis. Ga. Optimum igitur, barbam uſque ad genua demittere. Pe. Ita videtur. Deinde fiat edictum: ne quis idem ſit tonſor & chirurgus. Ga. Ad famem relegas tonſores. Pe. Minuant ſumtus, & aliquanto pluris radant. Ga. Eſto. Pe. Tum feratur lex, ne quis cum alio poculum habeat commune. Ga. Iſtam vix recipiat Anglia. Pe. Neve duo miſceantur eodem lecto, præter uxorem & maritum. Ga. Placet. Pe. Adhæc in diverſoriis ne quis hoſpes indormiat linteis, in quibus alius indormiit. Ga. Quid facies Germanis, qui vix lavant bis in anno?

anno? PE. Exſtimulent lotrices. Præterea tollatur mos quamvis vetuſtus ſalutandi oſculo. GA. Etiamne in templis? PH. Tabellæ ſuam ſuiſque opponat manum. GA. Quid de colloquio? PE. Vitetur illud Homericum: * Ἄγχι σχὼν κεφαλήν, & viciſſim qui auſcultat, comprimat labra. GA. Vix iſtis legibus ſuffecerint duodecim tabulæ. PE. Sed quid conſulas interim infelici puellæ? GA. Quid? niſi ut libenter ſit miſera, quo ſit minus miſera; & ſuavio conjugis opponat manum; tum armata cum illo dormiat. PE. Quonam hinc properas? GA. Recta in muſeum. PE. Quid facturus? GA. Pro *epithalamio, quod poſtulant, ſcripturus Epitaphium.

Ἄγχι σχὼν κεφαλήν.] Id eſt, propius admovens caput Ὀδυσσ α.

Epithalamium.] Carmen quod in nuptiis decantari conſuevit. Epitaphium inſcriptio ſepulchri.

Impoſtura.

LIVINUS, PHILIPPUS.

PH. Salve, Livine. LI. Salvebo, ſi vis ita: ſed à me tibi cave. Nam eſt animus imponere tibi, niſi caves. PH. Non eſt admodum metuendus hoſtis, qui periculum denuntiat. Sed age, falle, ſi potes. LI. Ecce jam fefelli, nec ſentis adhuc. Iterum cave. PH. Cum præſtigiarum, opinor, artifice mihi res eſt. Nihil enim ſentio impoſturæ. LI. Rurſus adverte mentem tuam, ni velis decipi, ſicuti falſus es non ſemel. PH. Heic ſum; incipe. LI. Jam dudum mihi quod jubes peractum eſt. PH. Quid actum, aut quid peractum? Nihil ſentio doli. LI. Jam toties admonitus ſaltem adhibe attentum animum. PH. Novum præſtigiarum genus. Ludor, ut ais, neque quidquam artis ſentio, cum obſervem & oculos, & manus, & linguam tuam. Sed age, rurſus incipe. LI. Iterum atque iterum incipio, atque adeo toties facio, neque tu aſſequeris laqueos. PH. Quare mihi laqueos tendis? LI. Hæc tibi, inquam, lingua dolos parat, nec auribus ſentis, nec oculis vides. Nunc ſaltem habe attentos oculos & aures. PH. Non poſſum magis, etiam ſi de capite ageretur. Sed falle rurſum. LI. Iterum ecce fefelli, neque deprehendis artem. PH. Enecas. Quæſo dic quodnam eſt hoc præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

præſtigiarum genus? LI. Hactenus ſum tibi locu tus carmine, atque adhuc loquor. PH. Nihil mi nus ſenſi quam iſtuc. LI. Primum tibi reſpond duobus trimetris jambicis: Deinde trochaico tetra metro catalectico. Mox meris creticis ſum locutus Poſt hæc Phalæcio hendecaſyllabo. Deinde meri choriambis. Ad hæc meris anapæſtis. Rurſum tribu Sapphicis. mox Sotadico. Poſtremo Trochaico te trametro. PH. Deum immortalem! quidvis ſuſpi cabar potius, quam iſtud. Si vixero, aliquando vicem reponam. LI. Huc ſi quid potes. PH. Ecce bis pa pari retuli nec dolum percipis. LI. Hui tam ci to? PH. Minatus ſum tibi jambico tetrametro cata lectico; mox addidi creticos quinque. LI. Prorſu accidit, ut video, quod dici ſolet, *Cretenſis inci dit in Cretenſem. PH. Sic eſt. ſed illud precor utri que noſtrum, ne nobis unquam occurrat impoſtur nocentior.

Cretenſis incidit.] Cretenſes nebulones & mendaces no tati ſunt.

*Cyclops, ſive * Euangeliophorus.*

POLYPHEMUS, CANNIUS.

CA. Quid hic venatur Polyphemus? PO. Quid vener, rogas, ſine canibus & venabulo CA. Forte nympham aliquam hamadryadem. PO. Pulchre divinaſti. En tibi rete venatorium CA. Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis Polyphemum cum codice? *γαλῇ κροκωτόν. PO. Non croco tantum pinxi libellum, ſed etiam minio la ſurioque. CA. Non loquor de croco, ſed Græc dixi quiddam. Militaris videtur libellus; nam no dis, laminis & circulis æreis armatus eſt. PO. In troſpice. CA. Video. Sane perquam bellus eſt: ſed nondum ornaſti ſatis. PO. Quid deeſt? CA. Adde re debebas tua inſignia. PO. Quæ? CA. Sileni ca put è dolio proſpiciens. Sed quid tractat? artem potaticam? PO. Vide ne quam imprudens effutias blaſphemiam. CA. Quid igitur? eſtne ſacri quip piam? PO. Eſt, quo nihil ſacratius, Euangelium.

CA.

Euangeliophorus.] Id eſt, Euangelium ferens.

Γαλῇ κροκωτόν.] Id eſt, Feli crocotum. vide pro verb.

Ca. *Ἡράκλεις. Quid Polyphemo cum Euangelio? Po. Quin ita rogas, quid Chriſtiano cum Chriſto? Ca. Neſcio, niſi quod te talem magis decet halbardacha. Nam ſi quis mihi iſta ſpecie ignotus occurreret in mari, piratam eſſe crederem: ſi in nemore, ſicarium. Po. Atqui hoc ipſum nos docet Euangelium, ne quem judicemus juxta faciem. Quemadmodum enim ſæpenumero ſub tunica cinericea latet animus tyrannicus, ita nonnunquam attonſum caput, circumtorta barba, torva ſupercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, ſagum militare, caligæ interſectæ, tegunt Euangelicum animum. Ca. Quid ni? nonnunquam & ſub pelle lupina latet ovis; &, ſi qua fides apologis, ſub exuvio leonis latet aſinus. Po. Imo ego novi qui ovem geſtat in vertice, vulpem in pectore: cui libens optarim, ut quam habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, tamque probe inauretur, quam colorem habet inauraturæ congruum. Ca. Si ovem geſtat in vertice, qui pileum geſtat ovillum, quam tu incedis onuſtus, cum ovem ſimul & ſtruthiocamelum geſtes in capite? Tum an non abſurdius facit, qui avem portat in capite, aſinum in pectore? Po. Mordes. Ca. Sed belle res habuerit, ſi, quam tu decoraſti variis ornamentis Euangelium, tam te viciſſim exornet. Ornaſti coloribus; utinam exornet te bonis moribus. Po. Curabitur. Ca. Ut ſoles. Po. Sed omiſſis conviciis; itane damnas eos qui circumferunt codicem Euangelicum? Ca. Minime gentium. Po. Quid? an tibi videor minimus gentium, vel aſinino capite te procerior? Ca. Non arbitror tanto, ſi aſinus arrigat auriculas. Po. Certe bubalino. Ca. Placet collatio; ſed ego minimè, dixi, non, minimè. Po. Quid intereſt inter ovum & ovum? Ca. Quid intereſt inter medium digitum & infimum? Po. Medius eſt longior. Ca. Scite. Quid intereſt inter aſininas auriculas, & lupinas? Po. Lupinæ ſunt breviores. Ca. Rem tenes. Po. At ego longa breviaque palmo & ulna metiri ſoleo, non auribus. Ca. Age, qui Chriſtum geſtavit, dictus eſt Chriſtophorus: tu qui Euangelium portas, pro

Poly-

* Ἡράκλεις.] Id eſt, Hercules, admirandi adverbium apud Græcos.

Polyphemo dicendus es Euangeliophorus. Po. An ſanctum non putas, portare Euangelium? Ca. Non, niſi tu fatearis, eſſe ſanctiſſimos aſinos. Po. Qui ſic? Ca. Qui unus ſufficit geſtandis tribus iſtiuſmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, ſi probe ſis clitellatus. Po. Nihil abſurdi, ſic aſino tribuere ſanctimoniam, quia geſtavit Chriſtum. Ca. Iſtam ſanctimoniam tibi non invideo. Et, ſi vis, donabo tibi reliquias illius aſini, cui Chriſtus inſedit, ut exoſculeris. Po. Dabis munus gratiſſimum. Nam aſinus ille contactu corporis Chriſti conſecratus eſt. Ca. Sane Chriſtum contigerant, & qui illi impegerunt alapas. Po. Sed age dic ſerio; nonne pium eſt circumferre codicem Euangelicum? Ca. Pium, ſi abſit hypocriſis, ſi vere id fiat. Po. Abeat hypocriſis ad monachos; quid militi cum hypocriſi? Ca. At primum expedi mihi quid ſit hypocriſis. Po. Cum aliud præ te fers, quam lateat in animo. Ca. Sed quid præfert circumlatus Euangelii codex? Nonne vitam Euangelicam? Po. Opinor. Ca. Ergo ubi vita non reſpondet codici, nonne hypocriſis eſt? Po. Videtur. Sed quid eſt, vere codicem Euangelicum circumferre? Ca. Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciſcani Franciſci regulam: idem poſſunt & bajuli Lutetiani, & aſini, & cantherii. Sunt qui circumferant ore, nihil crepantes niſi Chriſtum & Euangelium: hoc eſt Phariſaicum. Quidam circumferunt animo. Proinde vere circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Euangelium. Po. Ubi ſunt iſti? Ca. In templis diaconi, qui portant codicem, pronunciant populo, & tenent corde. Po. Tametſi non omnes ſancti ſunt, qui animo geſtant Euangelium. Ca. Ne mihi ſophiſtam agas. Non geſtat animo, niſi qui medullitus amat. Nemo penitus amat, niſi qui moribus exprimit Euangelium. Po. Iſtas ſubtilitates non aſſequor. Ca. At dicam craſſiore Minerva. Si lagenam vini Belnenſis geſtes humeris, quid aliud eſt quam onus? Po. Nihil aliud. Ca. Si teneas faucibus, ac mox exſpuas? Po. Haud profuerit, quamquam id quidem non ſoleo. Ca. Sin, ut ſoles, affatim haurias? Po. Nihil divinius. Ca. Concaleſcit omne corpus, rubeſcit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſcit facies, hilareſcit frons. Po. Prorſus. Ca. Tale quiddam eſt Euangelium: in animi venas dimiſſum innovat totum hominis habitum. Po. Videor igitur tibi parum Euangelice vivere? Ca. Iſtam quæſtionem nemo te diſſolverit rectius. Po. Si bipenni res agatur. Ca. Si quis in os te vocet mendacem aut ganeonem, quid facies? Po. Quid faciam? ſentiret pugnos meos. Ca. Quid ſi quis tibi impingat colaphum? Po. Amputarem illi collum pro colapho. Ca. Atqui codex tuus docet, ut pro convicio referas benignum ſermonem, & ferienti maxillam dextram, porrigas & ſiniſtram. Po. Legi; ſed exciderat. Ca. Oras, opinor, frequenter. Po. Iſtuc eſt Phariſaïcum. Ca. Phariſaïcum eſt, prolixe precari, ſed fucate. At tuus codex docet ſemper orandum, ſed ex animo. Po. Attamen oro nonnunquam. Ca. Quando? Po. Cum venit in mentem, ſemel aut bis in hebdomade. Ca. Quid tum oras? Po. Precationem Dominicam. Ca. Quoties? Po. Semel. Nam vetat Euangelium * battologiam eadem iterantem. Ca. Potes attentus abſolvere precationem Dominicam? Po. Nunquam id tentatum eſt. An non ſatis quod voce pronuntio? Ca. Neſcio, niſi quod Deus non audit niſi cordis vocem. Crebro jejunas? Po. Nunquam. Ca. At tuus codex probat precationem & jejunium. Po. Probarem & ego, niſi aliud flagitaret venter. Ca. At Paulus negat, eos ſervire Jeſu Chriſto, qui ventri ſerviunt. Veſceris carnibus quovis die? Po. Cum dantur. Ca. Atqui iſta gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborumque corticibus poterat ali. Po. Sed Chriſtus dixit, non coinquinari hominem his quæ intrant in os. Ca. Ita, ſi modice, ſi præter offendiculum. At Paulus Chriſti diſcipulus mavult fame mori, quam fratrem infirmum offendere ſuo cibo; noſque ad ſuum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. Po. Paulus eſt Paulus; ego ſum ego. Ca. At Æʒonis eſt capras paſcere. Po. Malim eſ-

Battologia.] Inanis & multorum verborum effuſio. à Batto quodam dicta, cui hoc ſolemne fuit. Battologiam damnat Chriſtus nominatim apud Matth. cap. 6, verſ. 7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

eſſe. CA. Pulchre tibi precaris: caper citius fies, quam capra. PO. Eſſe dixi, pro edere. CA. Eleganter. Libenter ſuccurris pauperibus? PO. Non eſt quod dem. CA. At eſſet, ſi ſobrie viveres, ſi gnaviter laborares. PO. Dulce eſt otium. CA. Servas præcepta Dei? PO. Grave eſt. CA. Agis admiſſorum pœnitentiam? PO. Chriſtus pro nobis dependit. CA. Unde igitur declaras, te amare Euangelium? PO. Dicam. Franciſcanus quidam apud nos non deſinebat è ſuggeſto deblaterare in Novum Teſtamentum Eraſmi: conveni hominem privatim, lævam injeci capillis, dextra pugilem egi, ſuggillavi illum magnifice, totamque faciem tuber reddidi. Quid ais? non eſt hoc favere Euangelio? Deinde abſolvi illum à commiſſis, hoc ipſo codice ter in verticem impacto, fecique tria tubera, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. CA. Satis quidem Euangelice. Iſtuc nimirum eſt Euangelium Euangelio defendere. PO. Occurrit alter ejuſdem ſodalitii, qui nullum neque modum, neque finem faciebat debacchandi in Eraſmum. Accenſus Euangelico zelo, minis hominem adegi, ut utroque genu flexo rogaret veniam, fatereturque, ſe, quæ dixerat, inſtigante diabolo dixiſſe: ni feciſſet, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis eſſe ſolet Martis irati. Hoc geſtum eſt coram aliquot teſtibus. CA. Miror, hominem non fuiſſe protinus exanimatum. Sed ut pergamus. Vivis caſte? PO. Id fortaſſe fiet, ubi ſenuero. Sed vis, tibi verum fatear, Canni? CA. Non ſum ſacerdos: ſi confiteri libet, alium quære. PO. Deo ſoleo confiteri; ſed tibi fateor, me nondum eſſe perfectum Euangelicum, ſed unum è populo. Habemus quatuor Euangelia. nos Euangelici quatuor res potiſſimum venamur: ut ventri bene ſit; ne quid deſit iis, quæ ſub ventre ſunt; tum ut ſit unde vivamus; poſtremo ut liceat, quod lubet, agere. Hæc ſi ſuppetant, inter pocula clamamus; Io triumphe, io Pæan; vivit Euangelium, regnat Chriſtus. CA. Iſta quidem Epicurea vita eſt, non Euangelica. PO. Haud inficior. Sed ſcis, Chriſtum omnipotentem eſſe; poteſt repente vertere nos in alios homines. CA. Poteſt & in ſues; quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

quod quidem proclivius arbitror, quam in bonos viros. Po. Utinam non eſſent pejores in mundo ſuibus, bubus, aſinis, & camelis! Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, paſſeribus ſalaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. Ca. At jam tempus eſt, ut ex animante bruto in hominem incipias verti. Po. Recte mones. Nam horum temporum prophetæ dicunt, inſtare ſupremum mundi diem. Ca. Tanto magis properandum. Po. Exſpecto Chriſti manum. Ca. Vide ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt, in propinquo eſſe mundi finem? Po. Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines quod faciebant imminente diluvio: epulantur, potant, comeſſantur, ducunt, nubunt, ſcortantur, emunt, vendunt, fœnerant & fœnerantur, ædificant: reges belligerantur, ſacerdotes ſtudent augendis cenſibus, Theologi nectunt ſyllogiſmos, monachi per orbem curſitant, populus tumultuatur, Eraſmus ſcribit colloquia: denique nihil malorum abeſt, fames, ſitis, latrocinia, bellum, peſtilentia, ſeditio, rerum bonarum inopia. An non hæc arguunt, adeſſe finem rerum humanarum? Ca. Ex hoc malorum acervo quod tibi eſt moleſtiſſimum? Po. Divina. Ca. Quod crumenam tuam * obſident araneæ. Po. Diſpeream, niſi rem acu tetigiſti. Nunc venio recens à compotatione: alias ſobrius tecum diſputabo, ſi voles, de Euangelio. Ca. Quando te videbo ſobrium? Po. Cum fuero. Ca. Quando eris? Po. Cum videris. Interim, mi Canni, ſis felix. Ca. Tibi viciſſim opto ut ſis * quod diceris. Po. Ne me vincas officio, precor ne Cannium unquam deſtituat unde cognomen ſortitus eſt.

Obſident aranee.] Et apud Catullum hic jocus eſt de ſacculo araneis pleno.

Quod diceris.] Germani ſiquidem trullam vinariam, eine Kanne vocant.

Α᾽προσδιόνυσα, *ſive abſurda.*

ANNIUS, LEUCIUS.

An. Audio, te interfuiſſe nuptiis Pancratii & Albinæ. Le. Nunquam ante hac infelicius navigavi, quam hoc tempore. An. Quid ais? tantam fuiſſe hominum frequentiam? Le. Nec unquam

mihi vilior fuit vita, quam id temporis. AN. Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci convenerint, idque tenues. LE. Vix fueramus ingreſſi pelagus, ortus eſt ingens turbo. AN. Narras deorum cætum. Totne aderant viri principes, tot matronæ nobiles? LE. Boreas diſſecuit velum, diſſectumque diſſipavit. AN. Deſponſam novi. Nihil fingi poteſt venuſtius. LE. Mox fluxus revulſit clavum. AN. Idem videtur omnibus. Nec ſponſus admodum illi cedit, ut aiunt, formæ gratia. LE. Quid animi cenſes nobis illic fuiſſe? AN. Sane rarum nunc eſt virgines nubere. LE. Remigandum nobis erat. AN. Dotem vix credibilem narras. LE. Ecce mox aliud malum. AN. Cur puellam impuberem commiſerunt tam feroci? LE. Apparuit piratarum navis. AN. Profecto ſic eſt; in multis nequitia ſupplet ætatem. LE. Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. AN. Hui tantum donariorum? Interim pauperibus nemo dat feſtucam. LE. Quid? cederemus? Imo deſperatio vitæ addebat animos. AN. Vereor ne ſint ſteriles nuptiæ, ſi vera prædicas. LE. Imo injecimus harpagones. AN. O rem novam! ante nuptias gravida? LE. Si ſpectaſſes eum conflictum, fatereris, me non eſſe fœminam. AN. Ut audio, conjugium hoc non ſolum ratum eſt, ſed etiam conſummatum. LE. Inſiluimus in navim piraticam. AN. At demiror, te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu ſponſæ patrem contingo. LE. Ipſos in mare præcipites dedimus. AN. Vera prædicas; infelicium nulli ſunt affines. LE. Quidquid erat prædæ, inter nos partiti ſumus. AN. Expoſtulabo cum puella primo quoque tempore. LE. Mox exorta eſt ſubita tranquillitas: dixiſſes eſſe* Alcedonia. AN. Si illi res eſt, mihi eſt animus. Nihil moror illius benevolentiam. LE. Ita pro una duas naves in portum deduximus. AN. Indignetur qui alit. LE. Quo eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. AN. Hodie non eſt liberum mihi. nam ipſe domi convivas exſpecto; alias non excuſabo.

Alcedonia.] Dies ſereni, quibus mare tranquillum & pacatum eſt.

* Ἱππεὺς ἄνιππος, ſive ementita nobilitas.

* HARPALUS, NESTORIUS.

HA. POtes me tuo levare conſilio? Senties me hominem non immemorem, nec ingratum. NE. Dabo expeditum, ut ſis, quod eſſe velis. HA. At nobis in manu non eſt, ut naſcamur nobiles. NE. Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. HA. Perlongum eſt. NE. Exigua ſumma tibi vendet Cæſar. HA. Vulgo ridetur emticia nobilitas. NE. Cum nihil ſit magis ridiculum quam ementita nobilitas, quid eſt ut tantopere affectes nomen equitis? HA. Sunt cauſſæ, nec leves; quas tibi non gravabor indicare, ſi mihi commonſtraris rationes, quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. NE. Nomen abſque re? HA. Atque cum res abeſt, proximum eſt opinio. Sed age, conſule, Neſtori; ubi cauſſas audieris, fateberis operæ pretium. NE. Quando ita vis, dicam. Primum fac procul te abducas a patria. HA. Memini. NE. Ingere te in convictum juvenum vere nobilium. HA. Intelligo. NE. Hinc primum orietur ſuſpicio, te talem eſſe cum qualibus victitas. HA. Sic eſt. NE. Vide ne quid habeas plebeium. HA. Quidnam? NE. De cultu loquor. Ne veſtis ſit lanea, ſed aut ſerica, aut, ſi deeſt qui emas, fuſtanea, denique vel canabea potius, quam pannea. HA. Recte. NE. Vide ne quid ſit integrum, ſed diſſeca pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues, ſi potes, neve quidquam humile loquaris. Si quis ex Hiſpania veniat hoſpes, roga quomodo conveniat Cæſari cum Pontifice, quid agat affinis tuus Comes à Naſſauen, quid cæteri congerrones tui. HA. Fiet. NE. Sit anulus in digito cum gemma ſignatoria. HA. Si quidem loculi ferant. NE. At parvo conſtat anulus æreus inauratus, cum gemma facticia. Sed adde clypeum cum inſignibus. HA. Quænam mihi ſuades deligam? NE. Duo mulctra, ſi velis, & cantharum cerviſiarium. HA. Ludis: age dic ſerio. NE. Nunquam fuiſti in bello? HA. Ne vidi quidem. NE. At inte-

Ἱππεύς.] Id eſt, eques ſine equo.

Harpalus.] Rapacem ſonat. nomen ſervuli apud Plautum.

interim, opinor, decollaſti anſeres & capos ruſticorum. Ha. Perſæpe, & quidem fortiter. Ne. Pone machæram argenteam, tria anſerum capita aurea. Ha. In quo ſolo? Ne. Quo? niſi ſanguinolento? monumentum fortiter effuſi cruoris. Ha. Quid ni? rubet ſanguis anſerinus æque atque humanus. Sed perge, obſecro. Ne. Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diverſoriorum, in quibus forte verſatus es, affigendum curato. Ha. Quid addetur galeæ? Ne. Recte ſubmones. Eam facies ore diſſecto. Ha. Quam ob rem? Ne. Ut ſpires, deinde ut congruat veſtitui. In vertice quid eminebit? Ha. Exſpecto. Ne. Caput canis demiſſis auribus. Ha. Vulgatum eſt. Ne. Adde duo cornua: rarum hoc eſt. Ha. Placet. Sed quæ beſtiæ ſuſtinebunt clypeum? Ne. Cervos, canes, dracones, gryphes occuparunt principes; tu ponito duas harpyias. Ha. Optime conſulis. Ne. Reſtat cognomen. Heic illud in primis cavendum, ne plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comenſem, ſed Harpalum à Como: hoc enim nobilium eſt, illud ſordidorum Theologorum. Ha. Sic memini. Ne. Habesne quidquam cujus te poſſes appellare dominum? Ha. Ne haram quidem. Ne. In urbe celebri natus es? Ha. In obſcuro pago. non enim fas eſt ei mentiri unde petis medicinam. Ne. Recte eſt. Sed ei pago nullus eſt vicinus mons? Ha. Eſt. Ne. Et habet alicunde rupem? Ha. Habet præruptam. Ne. Ergo ſis Harpalus eques ab aurea rupe. Ha. Atqui mos eſt magnatum, ut ſuum quiſque ſymbolum habeat vocale: quemadmodum Maximilianus habebat, Tene menſuram: Philippus, Qui volet: Carolus, Ulterius: item alius aliud. Ne. Tu aſcribito, Omnis jacta ſit alea. Ha. Næ tu percommode dicis. Ne. Jam quo firmior ſit hominum opinio, fingito litteras à magnatibus ad te miſſas, in quibus identidem appelleris Eques clariſſimus; magnarumque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis, ut hujusmodi litteræ tibi velut elapſæ, aut per oblivionem relictæ veniant ad aliorum manus. Ha. Iſtud quidem erit mihi commodum: nam & litteras novi,

&

& hanc facultatem multo uſu paravi, ut cujusvis manum facile effingam. Ne. Interdum inſue veſti, aut relinque in crumena, ut quibus ſarciendi negotium dederis, illic reperiant. Illi non ſilebunt; & tu, ſimul ac reſciveris, compones vultum ad iracundiam ac mœſtitiam, quaſi doleat caſus. Ha. Et iſtuc jam pridem meditatus ſum, ut faciem tam facile mutem, quam perſonam. Ne. Ita fiet, ut nec fucus ſuboleat, & res cum fide ſpargatur. Ha. Curabitur ſedulo. Ne. Deinde ſodales aliquot adſciſcendi ſunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te Joncherum appellent. Nec eſt, quod heic ſumtum metuas. ſunt plurimi juvenes, qui vel gratis cupiant hanc agere fabulam. Adde huc, quod hæc regio ſcatet juvenibus eruditulis, qui mira tenentur ſcribendi libidine, * ne dicam ſcabie. Nec deſunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, ſi ſpes quæſtus affulſerit. Ex his aliquot ſuborna, qui in libellis ſuis te prædicent patriæ procerem, idque ſubinde repetatur litteris majuſculis. Hac via vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citius enim & latius diſcurrunt libelli, quam voces, aut quamlibet loquaces famuli. Ha. Nec iſta diſplicet ratio. At famuli ſunt alendi. Ne. Sunt: at non ales famulos * ἀχείρους, & ob id ἀχρείους. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis, varias eſſe talium rerum occaſiones. Ha. Deſine, teneo rem. Ne. Superſunt artes. Ha. Aveo ſcire. Ne. Ni ſis bonus aleator, probus chartarius, ſcortator improbus, potator ſtrenuus, profuſor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde ſcabie ornatus Gallica, vix quiſquam te credet equitem. Ha. In iſtis quidem jam pridem exercitatus ſum. ſed unde ſumtus? Ne. Mane; iſtuc ibam. Eſt tibi patrimonium? Ha. Perpuſillum. Ne. Poſtquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facile reperies fatuos qui tibi credant; quoſdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam ut ludas creditores, mille ſunt artes. Ha. Earum quidem

Ne dicam ſcabie.] Alludit ad hoc Juvenalis: Tenet inſanabile multos Scribendi cacoethes.

Α᾽χείρους.] Id eſt, ſine manibus, ἀχρείους, inutiles.

rudis non ſum. Sed tandem urgebunt, ubi perſpexerint, nihil eſſe niſi verba. NE. Imo nulla eſt commodior ad regnum via, quam debere quamplurimis. HA. Quî ſic? NE. Primum creditor obſervat te non aliter quam obligatus magno beneficio, vereturque ne quam præbeat anſam amittendæ pecuniæ. Servos nemo magis habet obnoxios, quam debitor ſuos creditores, quibus ſi quid aliquando reddas, gratius eſt, quam ſi dono dones. HA. Animadverti. NE. Illud tamen caveto, ne cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam ſummulam ingentes excitant tragœdias. Placabiliores ſunt, quibus lautior eſt fortuna; cohibet illos pudor, lactat ſpes, deterret metus, norunt quid poſſint equites. Poſtremo, cum inundaverit æris alieni magnitudo, fictis cauſſis alio demigra, atque inde rurſus alio. Nec eſt, quod hujus rei te pudeat. Nulli magis obærati ſunt, quam magni principes. Si qui ruſticus urgeat, finge offenſum improbitate animum Interdum tamen aliquid reddito, verum nec totum, nec omnibus. Illud ubique curandum, ne cui ſuboleat, tibi prorſus exhauſtos loculos. Semper oſtenta. HA. Quid oſtentet qui non habet? NE. Si quid amicus apud te depoſuit, oſtenta pro tuo; ſed artem diſſimula, cura ut caſus videatur. In hunc uſum interdum ſumito pecuniam commodato, quam mox reddas. Ex loculo nummis æreis diſtento profer aureos duos ibi ſepoſitos. Cætera ex te ipſo conjicito. HA. Intelligo. At tandem obruar oportet ære alieno. NE. Scis quantum apud nos liceat equitibus. HA. Nihil non, & quidem impune. NE. Ergo famulos ale non ſegnes, aut etiam ſanguine propinquos, qui alioqui forent alendi. Occurret negotiator quem obvium ſpolient. Reperient aliquid in diverſoriis, aut in ædibus, aut in navibus incuſtoditum. Tenes? Meminerint, non fruſtra datos homini digitos. HA. Siquidem tuto. NE. Cura ut habeas pulchre veſtitos, cum inſignibus. Committe litteras ficticias ad ſummates. Si quid clam ſuſtulerint, nullus audebit illos inſimulare: etiamſi quid ſuſpicentur, timebunt equitem, dominum: ſin vi prædam extorſerint, bellum vo-
cabi-

cabitur. His * progymnaſmatibus ad bellum præluditur. Ha. O felix conſilium! Ne. Jam illud equeſtre dogma ſemper erit tuendum, Jus faſque eſſe equiti plebeium viatorem exonerare pecunia. Quid enim indignius, quam ignobilem negotiatorem abundare nummis, cum interim eques non habeat, quod impendat ſcortis & aleæ? Fac ſemper te adjungas magnatibus, vel ingeras potius: ne quid pudeat, perfricanda frons eſt, ſed præſertim hoſpitibus: eoque præſtat in celebri quopiam loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus diverſoriis. Ha. Iſtuc ipſum erat in animo. Ne. Heic ſæpenumero fortuna prædam objicit. Ha. Qui? rogo. Ne. Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in ſera promptuarii. Cætera tenes. Ha. At. Ne. quid metuis? de ſic culto, de tam magnifice loquente, de equite ab aurea rupe, quis audebit ſuſpicari? Et, ſi quis forte tam improbus exſtiterit, quis erit tam audax, ut te appellet? Interim ſuſpicio derivabitur in aliquem hoſpitum, qui pridie diſceſſerint. Turbabuntur famulitia cum pandocheo. Tu tranquillus tuam perſonam agito. Hoc ſi accideret homini modeſto, cordatoque, ſilebit, ne ſimul cum damno lucrifaciat pudorem, qui rem ſuam indiligenter ſervaverit. Ha. Non abſurde dicis. nam noſti, opinor, Comitem à vulture albo. Ne. Quidni? Ha. Apud hunc diverſatus eſt, ut accepi, Hiſpanus quidam, ſpecie cultuque ſane quam liberali. Is abſtulit florenos ſexcentos: nec unquam Comes auſus eſt queri. Tanta erat hominis majeſtas. Ne. Habes exemplum. E famulis tuis interdum aliquem emandes; in bellum ſcilicet. Is ſpoliatis templis aut monaſteriis quibuslibet, redibit onuſtus præda bello parta. Ha. Hoc quidem eſt tutiſſimum. Ne. Eſt & alia ratio conflandæ pecuniæ. Ha. Narra, obſecro. Ne. In bene nummatos finge cauſas irarum, præſertim in monachos aut ſacerdotes, qui nunc apud omnes fere ſumma laborant invidia.

 Alius

Progymnaſmatibus.] Progymnaſma eſt præexercitamentum & quaſi rudimentum aliquod. Habent omnes artes peculiaria quædam rudimenta, quibus cognitis facilior nobis aditus ad ipſas artes datur.

Alius irriſerit aut conſpuerit clypeum tuum, alius parum honorifice de te ſit locutus, alius ſcripſerit aliquid, quod in calumniam detorqueri valeat. His per * feciales tuos * ἄσπονδον πόλεμον denuntia. Sparge minas atroces, excidia, exitia, * πανολεθρίας meras: territi venient ad componendam litem. Ibi fac magno æſtimes tuam dignitatem, hoc eſt, iniquum petas, ut æquum feras. Si poſtules tria millia, pudebit minus offerre, quam ducentos aureos. HA. Aliis minitabor leges. NE. Iſtud propius quidem accedit ad ſycophanticam: ſed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, pene exciderat, quod dictum in primis oportuit; puella quæpiam bene dotata in matrimonii naſſam illaqueanda eſt. Habes apud te * philtrum, juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandum. Sparge, te magnis promiſſis aſcitum in aulam Cæſaris. Amant puellæ Satrapis nubere. HA. Novi quibus hoc bene ceſſerit. Cæterum quid ſi fucus tandem erumpat, & inſiliant undique creditores? Irridebor perſonatus eques. Nam id apud iſtos turpius eſt, quam ſi templum ſacrilegio ſpolies. NE. Heic oportet meminiſſe perfrictæ frontis. Illud in primis, quod nullis unquam temporibus magis licuit audacia pro ſapientia uti, quam hodie. Comminiſcendum eſt aliquid quod excuſes. Deinde nunquam deerunt candidi, qui faveant tuæ fabulæ, nonnulli civiliores diſſimulabunt intellectum fucum. Poſtremo, ſi nihil aliud, profugiendum eſt aliquo in bellum, in tumultum. Quemadmodum * κλύζει θάλασσα πάντα τῶν ἀνθρώπων κακὰ: ita bellum operit omnium ſcelerum ſentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, niſi tali tirocinio præparatus acceſſerit. Hoc erit extremum aſylum, ſi cuncta fefellerint. Verum omnis movendus erit tibi lapis, ne huc veniatur. Vide ne te ſecuritas oppri-

Feciales.] Sacerdotes legati, per quos olim Romani fœdera cum hoſtibus ſanciebant, & res repetebant, bellumque denunciabant.

Ἄσπονδον πόλεμον.] Id eſt, irreconciliabile bellum.

Πανολεθρίας] Id eſt, omnium rerum deſtructiones.

Philtrum.] Illectamentum amatorium.

Κλύζει &c.] Id eſt, Eluit mare omnium hominum mala.

opprimat; oppidula minuta fuge, in quibus ne pedere quidem licet, ni populus ſciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus eſt licentiæ, niſi ſi qua ſit * Maſſiliæ ſimilis. Diſſimulanter expiſcare quid quiſque de te loquatur. Ubi ſenſeris hujuſmodi voces increbreſcere, Quid agit? cur heic tot annos moratur? cur non reviſit patriam? cur negligit arces ſuas? unde ducit imagines? unde tantæ profuſioni facultates? Hoc genus, inquam, voces, ubi cœperint magis ac magis gliſcere, tum mature tibi de migrando cogitandum eſt: ſed ſit fuga leonina, non leporina. Adſimula, te vocari in aulam Cæſaris ad res magnas, brevi te adfuturum cum exercitu. Non audebunt in abſentem hiſcere quibus eſt quod nolint amittere. Sed in primis tibi cenſeo cavendum genus iſtud hominum poëticum, irritabile, nigrumque. Illinunt chartis, ſi quid illos habet male: ſubitoque per orbem ſpargitur quidquid illeverint. HA. Diſpeream, ni mihi vehementer placet tuum conſilium. Efficiam, ut intelligas, te nactum docile ingenium, & juvenem minime ingratum. Equum quem primum te dignum nactus in paſcuis fuero, tibi dono mittam. NE. Nunc ſupereſt, ut quod pollicitus es, viciſſim præſtes. Quid eſt, cur tantopere affectes falſam opinionem nobilitatis? HA. Nullam aliam ob cauſſam, niſi quod his omnia licent impune. An hoc tibi leve videtur momentum? NE. Ut peſſime cedat, mors una debetur naturæ, etiamſi vixiſſes in Carthuſia. Et levius moriuntur in rota, quam qui moriuntur calculo, podagra aut paralyſi. Nam militare eſt, credere, nihil hominis ſupereſſe poſt mortem, præter cadaver. HA. Sic opinor.

Maſſiliæ.] Lege proverbium, Maſſilienſium mores.

Ἀστραγαλισμὸς, *ſive talorum luſus.*

CAROLUS, QUIRINUS.

QV. DIſce, inquit Cato, ſed à doctis. Cupio itaque, mi Utenhovi, te magiſtro diſcere, quam ob rem priſci illi religionis antiſtites edixerint, ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc eſt, uſque ad talos demiſſis. CA. Duabus, opinor, de cauſſis. Primum verecundiæ gratia, ne quid nudi

nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum, quod nunc ab ilibus uſque ad imos pedes corpus tegit, neque ſubligaribus aut femoralibus vulgo utebantur. Eadem de cauſſa turpe eſt fœminis brevioribus uti veſtimentis, quo magis conſultum ſit ſexus pudori. Deinde ut non ſolum moribus, verum etiam habitu differrent à populo, in quo ut quiſque eſt profaniſſimus, ita breviſſimis tunicis uti gaudet. Qv. Non diſſimile veri eſt quod narras. Cæterum ex Ariſtotele, Plinioque didici, nulli hominum eſſe talos, ſed tantum quadrupedibus, non tamen omnibus, ſed biſulcis pleriſque, nec rurſus his niſi in tibiis poſterioribus. Unde igitur veſtis dici talaris poteſt, quam geſtat homo, niſi fuerunt homines olim quadrupedes, juxta fabulam Ariſtophanis? Ca. Imo, ſi credimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines; nec raro nobis è bello redeunt unipedes, interdum * apodes: ſed quod ad tale vocabulum attinet, rectius mireris, ſi legas Horatium, qui fabulis quoque talos attribuit. Sic enim, opinor, ſcribit in Arte poëtica:

Securus, cadat, an recto ſtet fabula talo.

Qv. Poëtis licet, ut libet, loqui: apud quos Tmolus habet aures, & * naves loquuntur, & ſaltant quercus. Ca. Quin & Ariſtoteles tuus hoc te docere poterat, eſſe talos dimidiatos, quos ille vocat ἡμιαστραγάλους, quales tradit eſſe lyncum generi. Addit, leonibus ineſſe quiddam vice tali, ſed anfractuoſum, quod ille vocat λαβυρινθῶδες, Plinius vertit tortuoſum. Denique ubicunque committuntur oſſa oſſibus ad flexus commoditatem, cava prominentibus inter ſe reſpondent, utrinque lubrica cartilagine communitis, ac velut incruſtatis partibus, ne mutuo attritu ſeſe lædant, ut idem docet Ariſtoteles. In his fere eſt aliquid quod à tali ſimilitudine pariter & uſu non diſcrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus eſt, prominet

Apodes.] Sine pedibus. Aviculæ item ſunt de genere hirundinum apodes dictæ.

Naves.] Argo fuiſſe vocalem, autores ſunt poëtæ, qui Argonauticam ſcripſerunt. Orpheus & Amphion ſaxa & arbores cithara moviſſe dicuntur.

minet quiddam talo ſimile, quod Græci σφυρὸν appellant. Rurſus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰσχίον appellant, quidam vertebrum. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris; poſtremo in commiſſuris digitorum, pedis, ac manus. Quod ne tibi mirum videatur, Græci tradunt, ἀστραγάλου vocabulum apud probatos auctores tributum etiam oſſibus, quibus ſpina connectitur, præſertim in cervice. Citant etiam hoc carmen:

* Ἐκ δέ μοι αὐχὴν ἀστραγάλων ἐάγη.

Quoniam autem Ariſtoteles tradit, priores tibias animanti datas ad celeritatem, & ob id carere talis; poſteriores ad ſtabilitatem, quod in eam partem vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis, quæ calcibus feriunt: Flaccus dum ſignificare vult, fabulam non ejectam, ſed ad finem uſque peractam, dicit, illam ſtetiſſe fixo talo: nec aliter tribuit fabulæ talum quam nos libro tribuimus calcem, & volumini umbilicum. Qv. Næ tu probe Grammmaticum agis. Ca. At quo magis id credas, Græci litteratores ἀστράγαλον dici volunt à στρέφω, & α particula privativa, quod minime flectatur, ſed immobilis ſit. Quanquam alii malunt, ἀστράγαλον, interjecta litera ρ, dictum pro ἀστάγαλον, quod lubrica volubilitate ſtare neſciat. Qv. Ad iſtum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Neſcio. Ca. Non uſque adeo videbitur abſurda divinatio, ſi cogites, quantam habeat caliginem vocum primitiva origo: tum in re nullam eſſe contrarietatem: quod apparebit, ſi propius inſpicias. Volubilis eſt talus, ſed ita volubilis, ut eam partem cui innectitur, reddat ad ſtandum firmiorem: deinde os oſſi connectit, ne facile luxari queat. Qv. Tu vel ſophiſtam agere poſſis, quantum video, ſi libeat. Ca. Sed nihil eſt, Taleſi, quod nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, priſci, quorum eſt Callimachus, dixerunt ἄστριον: cujus hoc refertur hemiſtichium; * Δέκα δ' ἄστρια αἶνυτο λύτρον unde quemadmodum ἀστραγαλίζειν, ita & ἀστρίζειν dicebant, talis lude-

Ἐκ δέ μοι, &c.] Id eſt, Effracta mihi cervix eſt extra talos.

Δέκα δ' &c.] Id eſt, Decem vero talos cæpit præmium.

ludere. Qv. Quale eſt igitur illud quod proprie talum vocant? Ca. Eſt id quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat luſus, quemadmodum nuces. De quo eſt illud Græcorum, * Ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθεὶς, cum iram levi de cauſſa ſuſceptam indicant. Rurſus Horatius in Odis: Nec regna vini ſortiere talis. Item in Sermonibus: Te talos, Aule, nuceſque, &c. Poſtremo dictum illud Lacedæmonii, ni fallor, Pueros eſſe fallendos talis, viros jurejurando. Hunc talum negant in ullo animante inveniri, quod ſit μώνυχον, hoc eſt, ungula ſolida, excepto aſino Indico unicorno: aut quod ſit πολυσχιδὲς, hoc eſt, pede in multos digitos ungulaſve fiſſo; quod genus ſunt leo, panthera, canis, ſimius, homo & avis, aliaque permulta. Quæ vero δίχηλα ſunt, hoc eſt, ungula biſulca, pleraque talum habent, idque, ut recte dicebas, in poſterioribus cruribus. Uni homini duplici de cauſſa tali non ſunt; primum quia bipes, deinde quia quinis digitis fiſſos habet pedes. Qv. Iſta frequenter audivi. Cæterum pervelim, mihi ſitum ac formam tali deſcribi. Nam iſtud luſus genus etiam puellis hodie faſtiditum eſt; ſed aleam, chartas alioſque maſculos luſus affectant. Ca. Non mirum, cum affectent & Theologiam. Verum etiamſi mathematicus ſim, aut pictor, aut etiam plaſtes, non poſſim tibi melius tali formam exhibere, quam ipſo talo: niſi mavis, ut tibi deſcribam per litteras, ut illi ſolent. Qv. Habeſne talum? Ca. En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cum in cubo, & alea, ſeu teſſera ſint ſex; in ambitu quatuor, in ſummo & imo duo. Qv. Sic eſt. Ca. In talo, quoniam ſumma pars & ima curvatur, non ſunt niſi quatuor latera: quorum unum vides velut in dorſum intumeſcere? Qv. Video. Ca. Quod eſt è regione, cavum habere. Illud Ariſtoteles vocat πρανὲς, id eſt, pronum; hoc, ὕπτιον, id eſt, ſupinum. Velut in congreſſu uxoris & mariti, cum dant operam liberis, mulier ſupina eſt, vir pronus; & manus ſi vola ſpectet terram, prona eſt, ſi invertas, ſupina. Quamquam oratores & poëtæ nonnunquam his verbis abutuntur; quod ad hanc rem nihil attinet.

Qv.

* Ἀμφ', &c.] Id eſt, Ob talos iratus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Qv. Iſtuc quidem eleganter oculis ſubjeciſti. Inter reliqua duo latera quid eſt diſcriminis? Ca. Alterum modice cavatum eſt, ut oſſi, cui innectitur, congruat: alterum propemodum nihil habet concavi, minuſque armatum eſt cartilaginea tunica, ſed tantum nervo & pelle tegitur. Qv. Video. Ca. Pronum latus nihil habet nervorum, ſed ſupinæ partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dextri lateris ſummo, lævi imo. Qv. Pulchre narras: ſed unde dignoſcam dextrum à ſiniſtro? Ca. Recte admones. Nam perperam docui, niſi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur melius, ſimulque, quod volebas, ſitum indicabo. Talus eſt in ipſa ſuffragine cruris infra coxam. Qv. Complures arbitrantur, juxta pedem eſſe. Ca. Errant. Is qui proprie dicitur talus, eſt in ſuffraginibus, quas Græci καμπὰς vocant, ſed crurum, ut dixi, poſteriorum. Inter pedem tuum & genu tibia eſt. Qv. Sic opinor. Ca. Poſt genu καμπή. Qv. Aſſentior. Ca. Nam qui flexus eſt homini in brachiis, idem eſt quadrupedibus in cruribus poſterioribus; ſimiam excipio ſemihominem. Itaque quod genu eſt in cruribus, id cubitus eſt in brachiis. Qv. Animadverto. Ca. Itaque flexus flexui reſpondet. Qv. Illud dicis, crurum poſteriorum & priorum. Ca. Tenes. In ea igitur ſuffragine, quæ reſpondet ſuffragini, quæ eſt poſt genu, ſtat talus erectus, cum ſtat quadrupes, cujus ſumma & ima pars leniter incurvatur, quanquam non prorſus eodem modo. Nam ſuperior replicatur in cornua quædam, quas Ariſtoteles appellat κεραίας, Theodorus vertit antennas, juxta quas ſe ſubmittit pronum latus: ima tale nihil habet. Qv. Plane video. Ca. Illud ergo latus quod ſpectat tibias priores, Ariſtoteles vocat ſupinum: quod illi adverſum eſt, pronum: Rurſum ſunt duo latera, quorum alterum intus ſpectat tibiam poſteriorem, puta lævam aut dextram, alterum ſpectat foras. Quod introrſum ſpectat, Ariſtoteles appellat κῶλον, quod foras, ἰσχίον. Qv. Prorſus oculis rem video. Jam ſupereſt ut nobis indices quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui luſus noſtra memoria dicitur in uſu fuiſſe, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud priſcos aucto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

auctores de hoc ludendi genere. Ca. Ac ſane fieri poteſt, ut quemadmodum hodie chartis ac teſſeris ad varias ludendi formas abutimur, ita non fuerit eadem apud vereres talis luſitandi ratio: Qv. Probabile eſt quod dicis. Ca. Theodorus Gaza, ſive, ut alii malunt appellare, Theſſalonicenſis, vertens Ariſtotelis librum. De Hiſtoria animalium ſecundum, ait, tali latus, quod foras transverſum ſpectat, Canem vocari, quod introrſum ad alterum crus, Venerem. Cæterum hoc quidem de ſuo addidit. Nam Ariſtoteles hæc tantum ponit: * Τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δ' ὕπτιον ἔισω. καὶ τὰ μὲν κῶλα ἐντὸς ἐςραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δ' ἰσχία καλέμενα ἔξω, καὶ τὰς κεραίας ἄνω. Cæterum quando conſtat ab aliis, Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus eſt qui ſummam faciem habet cum alio congruentem, demiror quid ſequutus Theodorus, unum latus appellet Venerem. Eraſmus noſter, quem communem habemus amicum, hujuſmodi obſervationum non admodum curioſus, in proverbiis aliquot ex auctoritate veterum indicat quædam de ludo talorum. velut in proverbio, Non Chius, ſed Cous, refert Coum & Senionem eundem eſſe quem Græci ἐξίτην dicunt. Idem tradit in proverbio, Chius ad Coum, (addens Chium eundem eſſe cum Cane) Coi jactum fuiſſe felicem, Canis infelicem, teſte Perſio:

——— Quid dexter ſenio ferret,
Scire erat in votis, damnoſa canicula quantum
Raderet. ———

Itidem Propertius:

Semper damnoſi ſubſiluêre canes.

Et Ovidius libro de Triſtibus ſecundo damnoſos Canes appellat. Addit ex Martiale, Senionem videri per ſe felicem: cæterum infelicem fieri, ſi accedat Canis. Sic enim loquitur:

Senio nec noſtrum cum Cane quaſſat ebur.

Jam Veneris jactum eſſe ut rarum, ita feliciſſimum, indicat Martialis in Apophoretis:

Cum

Τὸ μὲν.] Hoc eſt, Atque illud quidem, quod pronum eſt, foras: quod vero ſupinum, intus. & cola quidem intus ex adverſo inter ſe, iſchia autem quæ vocat, foras; ſupra vero antennæ.

Cum ſteterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.

Tot autem talis ludebatur, quot quiſque habet latera. Nam teſſeris non plus tribus ludi ſolet. Sed propius ad ludendi rationem facit, quod ſcribit Suetonius in Octavio Auguſto, recitans ex illius quadam ad Tiberium epiſtola hæc: Inter cœnam luſimus γεροντικῶς & heri & hodie. Talis enim jactatis ut quiſque canem aut ſenionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios in medium conferebat, quos tollebat univerſos qui Venerem jecerat. Qv. Docuiſti, feliciſſimum eſſe jactum, cum omnes tali quatuor oſtenderint diverſum latus, quemadmodum in teſſerarum ludo fortunatiſſimus eſt, qui dicitur Midas; at nondum declaraſti, hunc jactum dici Venerem. Ca. Illud expediet tibi Lucianus, ita loquens in Cupidinibus: * Καὶ βαλὼν μὲν ἐπὶ σκοποῦ, μάλιστα δ᾽ εἴποτε τὴν θεὸν αὐτὴν εὐβολήσειε, μηδενὸς ἀστραγάλου πεσόντος ἴσῳ σχήματι, προσεκύνει, τῆς ἐπιθυμίας τεύξεσθαι νομίζων. Loquitur autem illic de Venere. Qv. Si falſus eſt Theodorus, duo tantum latera ſuis vocabulis deſignantur. Ca. Fortaſſis alicujus auctoritatem ille ſecutus eſt, quæ nos fugit: quod apud auctores compertum eſt, aſſerimus in medium. Nam ſunt qui meminerunt de numero Steſichorio in talis, quem putant ogdoadem eſſe: item de Euripideo, qui continebatur quadraginta. Qv. Reſtat ut luſus leges præſcribas. Ca. Non arbitror, pueros iiſdem uſos legibus, quibus ſe uſum fuiſſe ſcribit Octavius. Nec probabile eſt, hoc ludendi genus quod commemorat, fuiſſe publicum. Id ſi fuiſſet, ſatis erat dixiſſe, inter cœnam luſimus talis. Sed mihi ſubindicare videtur, novam ludendi conditionem inter illos repertam, velut aptam ſenibus, minimeque torquentem animos ſolicita cogitatione, quemadmodum faciunt hodie complures luſus, ut levius ſit intendere ſtudiis. Qv. Profer, obſecro te, reliquos talos, ut experia-

Καὶ βαλὼν, &c.] Id eſt, Et jactans quidem ad ſcopum, maxime vero ſi quando ipſam deam feliciter jactaſſet, nullo ſcilicet talorum æquali figura cadente, adorabat, arbitratus, ſe deſiderio ſuo fruiturum.

riamur. Ca. Sed deeſt nobis * turricula volvendis talis, deinde tabula. Qv. Suffecerit hæc menſa ad qualecunque ſpecimen exhibendum. Pro turricula ſuffecerit cyathus aut pileum. Ca. Imo complexus cavarum manuum. Jactus ſæpius oſtendit ſupinam partem, quam pronam, & pronam ſæpius, quam ſenionem, aut canem. Qv. Videtur. Ca. Si inter quatuor talos extiterit unus canis, expones nummum; ſi duo, duos; ſi tres, tres; ſi quatuor, quatuor. Item quoties jeceris ſenionem, toties recipies unum è nummis. Qv. Quid ſi ſenionem cum cane? Ca. Si vis, uterque nummum addet, neuter tollet; cui primum obtigerit Venus, is auferet acervum. Qv. Quid ſi talus oſtendat partem ſupinam aut pronam? Ca. Is jactus erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad me devolvetur. Qv. Placet devolutio. Ca. Nunc appone ſortem. Qv. Experiamur abſque periculo. Ca. Vis tu tantam artem diſcere gratis? Qv. Verum impar certamen eſt inter artificem & rudem. Ca. Atqui ſpes lucri, & damni metus, reddet te attentiorem. Qv. Quanti certabimus? Ca. Si vis cito diteſcere, centum ducatis. Qv. Utinam ſint quos deponam! Tutius eſt paullatim diteſcere. En tibi ſolidum aſſem. Ca. Age, addemus puſillum puſillo, quemadmodum monet Heſiodus; ſic quoque fiet ingens acervus. Convolve, ac mitte. Felix auſpicium. canem habes; appone nummum, & poſthac agnoſce damnoſum latus. Da talos. Qv. Felicius auſpicium. treis habes canes; appone. Ca. Inſidiatur tibi fortuna. mitte, ſed circumvolutos, ô bone. Labor irritus; pronum habes, & ſupinum. Succedo; trade talos. Qv. O factum bene! rurſum treis. video canes. Ca. * Μὴ πρὸ τῆς νίκης ἐγκώμιον. Illectat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem modum edoctus ſum. At mea ſententia ſecus luſit Octavius. Qv. Quomodo? Ca. Qui canem jecerat, apponebat denarium, ut diximus; qui ſenionem, nihil quidem auferebat, ſed alter ponebat. Qv. Quid ſi plures ſeniones exiſſent? Ca.

Turricula.] Quam etiam pyrgum vocant. *Horat.* Mitteret in pyrgum talos.

Μὴ πρὸ, &c.] Id eſt, Ne ante victoriam encomion. Vide proverbium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

A. Totidem nummos alter addebat. Bene cumu-
tum acervum ſemel tollebat Venus. Et illud addas
cebit: Cui nec ſenio obtigerit, nec canis, nihil
iud quam mittendi vicem perdet. QV. Non re-
uſo. CA. Mihi videtur & hoc elegantius, ſi tertio
uiſque jactu defungatur qui talos tenet, & mox
teri tradat vices. QV. Placet: ſed quota Venus
niet ludum? CA. Tertia, ſi videtur. Deinceps li-
erum erit de integro paciſci. Siquidem tum raro,
um paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis
vibus. QV. Fiat; ſed præſtat occludere fores, ne
oſtræ culinæ regina videat nos puerorum more
neptientes. CA. Imo ſeniliter potius. Adeone lo-
uacem habes famulam? QV. Tam futilem, ut ſi
eſint homines quibus narret quidquid domi ge-
tur, longo ſermone gallinis narret ac felibus.
A. Heus puer, claude oſtium, & obde peſſulum,
e quis ſubitus interveniat ſpectator, quo liceat ad
atietatem uſque ludere.

Senatulus, ſive * Γυναικοσυνέδριον.

CORNELIA, MARGARETA, PEROT-
TA, JULIA, CATHARINA.

Co. QUod felix fauſtumque ſit huic ordini, totique Reipublicæ fœmineæ, & fre-
uentes hodie conveniſtis & alacres; unde ſpem
ptimam concipio, futurum, ut Deus propitius cui-
ue ea ſuggerat in animum, quæ ad communem
mnium & dignitatem, & utilitatem pertinent.
citis, opinor, omnes, quantum hinc commodis
oſtris deceſſerit, quod, cum viri quotidianis con-
entibus ſuum agant negotium, nos colo telæque
ſſidentes cauſam noſtram deſerimus. Itaque res
uc devenit, ut nec inter nos ſit ulla Reipublicæ
iſciplina, & viri nos pene pro delectamentis ha-
eant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quod
i, qua cœpimus, pergamus; divinate vos ipſæ, quo
andem res ſit evaſura: vereor enim verba ſiniſtri
ominis eloqui. Ut dignitatem noſtram negligamus
certe incolumitas debet eſſe curæ. At ſapientiſſi-

 mus

* Γυναικοσυνέδριον.] Id eſt, Conciliabulum mulieucula-
rum.

mus ille rex ſcriptum reliquit, Ibi demum eſſe ſa- lutem, ubi multa conſilia. Habent epiſcopi ſuas ſy- nodos, habent monachorum greges ſua conciliabu- la, habent milites ſuas ſtationes, habent fures ſu- conventicula: denique habet & formicarum genu- ſuos congreſſus. Solæ omnium animantium mulie- res nunquam coïmus. MA. Sæpius quam decet. CO. Nondum interloquendi tempus eſt. ſinite m- perorare; dabitur ſingulis dicendi locus. Nequ- novum eſt quod facimus, vetus exemplum revoca- mus. Siquidem ante annos mille trecentos, ni fal- lor, Heliogabalus Cæſar laudatiſſimus. PE. Qu- laudatiſſimus, quem unco tractum in cloacam pro- jectum eſſe conſtat? CO. Rurſus interpellor. S- quem hac ratione probamus aut improbamus, ma- lum dicemus Chriſtum, quod in crucem ſuffixu- ſit: pium Domitium, quod domi ſit mortuus. Atqu- nihil objicitur Heliogabalo atrocius, quam quo- ſacrum ignem, qui à Veſtalibus ſervabatur, in ter- ram abjecerit: quodque domi in * larario Moſe- habuerit & Chriſtum, quem illi contumeliæ cauſſ- Chreſtum vocabant. Is igitur Heliogabalus inſti- tuit, ut quemadmodum Imperator cum ſuis habe- bat ſenatum, in quo de rebus communibus conſul- taret: ita haberet & mater illius Auguſta ſenatum ſuum, in quo de fœmineæ gentis negotiis tractare- tur; quem viri vel jocandi, vel diſcernendi gratia, Senatulum vocabant. Hoc exemplum tot jam ſæ- culis intermiſſum res ipſa jam dudum monet nos inſtaurare. Nec ullam moveat, quod Paulus Apo- ſtolus vetat mulierem loqui in cœtu, quam ille vo- cat Eccleſiam; de cœtu virorum loquitur; hic cœ- tus eſt muliebris. Alioqui ſi ſemper tacendum erat fœminis, in quem uſum natura dedit nobis & lin- guas non minus expeditas quam ſunt virorum, & vocem non minus ſonoram? quanquam illi ſonant raucius, ac propius referunt aſinos, quam nos. Verum illud oportet nobis omnibus eſſe curæ, ut ea gravitate tractemus hoc negotium, ne rurſus

viri

Lavarium.] Sacrarium domeſticum, in quo Lares & dii peculiares adorabantur. Quod autem, hic Heliogabalo attribuitur, Lampridius Alexandro Severo adſcribit.

iri *Senatulum appellent; aut fortaſſe probroſius liquod nomen excogitent, ut ſolent in nos libenr eſſe dicaces. Quanquam ſi liceat illorum comia veris æſtimare, pluſquam muliebria videri poſnt. Videmus, monarchas tot jam annis nihil aliud uam belligerari: inter theologos, ſacerdotes, piſcopos, & populum nihil convenire: quot hoines, tot ſententiæ; & in his ipſis pluſquam muebris eſt inconſtantia. Nec civitati cum civitate, ec vicino cum vicino concordia eſt. Si nobis eſent traditæ rerum habenæ; aliquanto, ni fallor, olerabilius haberent res humanæ. Non eſt fortaſſe œminei pudoris, tantis proceribus tribuere ſtultiam: at fas eſt, opinor, recitare quod ſcripſit Solo-non Proverbiorum capite decimo tertio: Inter ſuerbos ſemper jurgia ſunt. qui autem agunt omnia um conſilio, reguntur ſapientia. Sed ne vos loniore morer prooemio, uti ſingula gerantur ordine, ecenter & ſine tumultu, primo loco tractandum rit, quæ debeant intereſſe concilio, quæ ſubmoendæ ſint. Nam immodica turba, tumultus eſt veius, quam concilium: & paucorum conſeſſus haet quiddam tyrannicum. Huc ego cenſeo nullam ecipiendam virginem, eo quod incident permula, quæ non decet illas audire. Iv. At quo ſigno lignoſcas virgines? An pro virginibus habebunur, quæcunque coronam geſtant? Co. Non. At uptas tantum recipiendas cenſeo. Iv. Et inter uptas virgines ſunt, quæ maritos habent eunuhos. Co. Sed tribuatur hoc honoris conjugio, ut uptæ pro mulieribus habeantur. Iv. Alioqui ſi on excludimus niſi virgines, erit immenſa turba, ec multum decreſcet numero. Co. Excludenur & plus quam ter nuptæ. Iv. Quam ob rem? Co. Quoniam illis velut emeritis debetur miſſio. dem cenſeo de ſeptuageſimum annum egreſſis. Statuendum ne qua nominatim de viro ſuo loquatur petulantius: in genere fas ſit; ſed ea moderatione,

 ne

Senatulum.] Mulierum ſenatum inſtituit Heliogabalus in colle Quirinali. Ubi à matronis facta Senatuſconſulta ridicula, Semiamira appellata, de legibus matronalibus, quo veſtitu incederent, ad cujus oſculum venirent, &c. Ut autor eſt Lampridius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ne quid nimis. Ca. Qui minus hic libere de viri
liceat dicere, cum ipſi de nobis nuſquam non lo
quantur? Meus Titius ſi quando ſtudet eſſe convi
va feſtivior, narrat quid mecum noctu egerit, qui
dixerim; neque raro multa ſolet affingere. Co. S
velimus fateri verum, noſtra dignitas pendet à vi
ris: eos ſi traducimus, quid aliud quam nos ipſa
dehoneſtamus? Quanquam autem habemus no
paucas juſtæ querimoniæ cauſſas, tamen expenſ
rerum omnium ſumma, noſtra potior eſt, quam il
lorum conditio. Illi dum quærunt rem, per omne
terras ac maria volitant, non ſine capitis diſcrimi
ne: illi, ſi bellum incidat, excitantur buccina, fer
rei ſtant in acie, dum nos domi ſedemus tutæ. S
quid committunt adverſus leges, gravius in illo
animadvertitur, noſtro ſexui parcitur. Deniqu
magna ex parte in nobis ſitum eſt, ut commodo
habeamus maritos. Reſtat ut de conſeſſus ordin
ſtatuatur, ne nobis eveniat, quod frequenter uſ
venit regum, principum ac pontificum oratoribus
qui in conciliis totos tres menſes litigant, antequan
poſſint conſidere. Itaque cenſeo, primum eſſe debe-
re nobilium ordinem; & in his præcedent quæ qua-
tuor habent nobilitatis partes: proximæ, quæ tres
deinde; quæ duas: poſtremæ, quæ unam: poſtre
mo, quæ dimidiatam. Et in ſingulis ordinibus locus
ex antiquitate deſignabitur. Nothæ in ſuo quoque
ordine extremum tenebunt locum. Alter conſeſſus
erit plebeiarum. In hoc primas tenebunt quæ co-
pioſiorem ſobolem enixæ ſunt. Inter pares litem
dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondum pe-
pererunt. Ca. Quo mittis viduas? Co. Commode
mones. Iſtis locus dabitur in medio matrum, ſi mo-
do liberos habent, habuerintve. Steriles extremum
obtinebunt locum. Iv. Quem locum deſignas ſa-
cerdotum ac monachorum uxoribus? Co. De his
proximo conſeſſu deliberabimus. Iv. Quid de his,
quæ corpore faciunt quæſtum? Co. Non patiemur,
hunc ſenatum admixtu talium inquinari. Iv. Quid
de concubinis? Co. Iſtarum non ſimplex eſt genus;
de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum eſt,
quomodo fieri debeat Senatus conſultum, punctis-
ne, an calculis, an ſuffragiis vocalibus, an porrectis

di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

digitis, an diſceſſione. CA. In calculis dolus eſt, quemadmodum & in punctis: ſi pedibus eatur in ſententiam, quoniam veſtes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, uti voce pronuntiet unaquæque quod ſentit. Co. At difficile eſt numerare voces. Deinde cavendum ne fiat pro concilio * convicium. CA. Nihil fiet abſque notariis, ne quid poſſit excidere. Co. Ita quidem conſultum eſt numero. Sed quibus modis excludes convicium? CA. Ne qua loquatur niſi rogata, & ſuo ordine. Quæ ſecus fecerit, è ſenatu movebitur. Tum ſi qua quid effutierit eorum, quæ heic aguntur, ſilentio plectetur triduano. Co. Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite, quibus de rebus conſultandum ſit. Primam oportet eſſe curam dignitatis: ea potiſſimum ſita eſt in cultu. Cujus rei tantus eſt neglectus, ut hodie vix agnoſcas diſcrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeo ſublatus eſt pudor, ut quidvis uſurpent quælibet. Videre eſt plusquam plebeias ac loci plane ſordidi, veſtiri holoſericis, undulatis, florulentis, virgatis, byſſinis, aureis, argenteis, pellibus zebellinis, Madauricis, cum interim maritus domi conſuat calceos. Digitos habent ſmaragdis & adamantibus onuſtos. nam uniones nunc vulgo faſtidiuntur. Ne quid querar de ſuccinis & coralliis & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem ſexus cingulis uti ſericis, ac fimbrias veſtium ſerico limbo decorare: nunc geminum eſt malum, & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis eſt cuſtos, confunditur. Si * pilentis & lecticis eboratis ac byſſo tectis vehuntur plebeiæ, quid relictum eſt nobilibus ac potentibus? Et ſi vix equiti nupta caudam trahit ulnarum quindecim, quid faciet Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc res hoc eſt intolerabilior, quod mira temeritate ſubinde mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus pendebant linteamina. Hoc ornatu fœminæ principes diſcernebantur à plebeiis. Ille ne quid conveniret,

Convicium.] Convicium Jureconſulti dictum putant quaſi convocium.

Pilentum.] Vehiculi genus apud Livium, quo matronæ per urbem vehebantur.

ſumſerunt pilea, foris oſtentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rurſus mutato cultu ſumſerunt * flammea nigra byſſo. Id fœminarum vulgus non ſolum auſum eſt imitari, verum etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fronte atque à temporibus revulſis pilis in verticem capillos cogere. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ ſunt. Tandem demiſerunt crines in frontem; protinus & hoc imitatæ ſunt plebeiæ. Solæ nobiles olim habebant laterones & anteambulones; & ex his unum delicatum, qui ſurrecturæ manum porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextro fulciret. nec hoc honoris concedebatur niſi bene nato. Nunc ut paſſim id faciunt matronæ, ita quoslibet ad hoc officii recipiunt, quemadmodum ad geſtandam à tergo caudam. Item olim ſolæ nobiles ſalutabant oſculo, nec quemvis ad oſculum recipiebant, imo ne dextram quidem porrigebant quibuslibet. Nunc qui corium olent, irruunt ad oſculum fœminæ, quæ ſcutum habet plenæ nobilitatis. Ne in conjugiis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis, plebeiæ patriciis: ita naſcuntur nobis hybridæ. Nec ulla tam obſcuro loco nata eſt, quæ metuit adhibere * fucos omnes nobilium: cum plebeiis ſufficere deberet, aut flos recentis cerviſiæ; aut ſuccus recens ab arbore detracti corticis, aut ſi quid aliud parvo parabile: purpuriſſam, ceruſſam, ſtibium, reliquoſque colores elegantiores oportebat claris fœminis relinquere. Jam in conviviis, in publico inceſſu, quam nullus ordo! Sæpe fit ut negotiatoris uxor dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipſa jam dudum hortatur, ut hiſce de rebus aliquid certi ſtatuamus. Atque hæc inter nos facile poterunt tranſigi, quoniam non niſi ad fœmineum pertinent genus. Eſt autem & quod cum viris agamus, qui nos ſummovent ab omni dignitate, ac tantum non pro lotricibus & cocis habent, ipſi res omnes pro ſuo gerunt arbitratu. Concedemus

Flammea.] Ornamenta capitis, quæ, ut Varroni placet, lintea fuere, & cujuslibet fœminæ.

Fucos.] Color aſcititius, quo fœminæ faciem magis ſane dehoneſtant, quam honeſtant.

mus igitur illis magiſtratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat, quod in clypeo ſemper uxoris inſignia lævum habent latus, etiamſi tribus partibus ſuperet viri nobilitatem? Deinde par eſt, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus ſuffragii. Et fortaſſis hoc quoque evincemus, ut viciſſim geramus officia publica; duntaxat, quæ intra mœnia, & ſine armis geri poſſunt. Hæc eſt ſumma rerum, de quibus mihi videtur operæ pretium conſultare. Super his apud ſe quæque deliberet, ut de ſingulis fiant ſenatus conſulta; & ſi cui veſtrum aliud quippiam in mentem venerit, cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus ſingulis, donec ſynodum abſolverimus. Adhibeantur notariæ quatuor, * quæ notis excipiant quidquid dicatur. Præterea quæſtoriæ duæ, quæ loquendi poteſtatem vel faciant, vel adimant. Sit hic conſeſſus divinationis loco.

Quæ notis.] Olim expedita ſcribendi ratione in judiciis res vel ſingulis literarum notis excipiebantur. quales etiamnum aliquot extant in libello, qui Valerii Probi titulo circumfertur.

Diluculum.

*NEPHALIUS, PHILYPNUS.

NE. HOdie te conventum volebam, Philypne, ſed negabaris eſſe domi. PH. Non omnino mentiti ſunt: tibi quidem non eram, ſed mihi tum eram maxime. NE. Quid iſtuc ænigmatis eſt? PH. Noſti illud vetus proverbium, Non omnibus dormio. Nec te fugit ille Naſicæ jocus, cui cum, Ennium familiarem inviſere volenti, ancilla juſſu heri negaſſet eſſe domi; ſenſit Naſica, & diſceſſit. Cæterum ubi viciſſim Ennius Naſicæ domum ingreſſus rogaret puerum num eſſet intus, Naſica de conclavi clamavit, Non, inquiens, ſum domi. Quumque Ennius agnita voce dixiſſet, Impudens. non te loquentem agnoſco? Imo tu, inquit Naſica, impudentior, qui mihi ipſi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. NE. Eras fortaſſis occupatior. PH. Imo ſuaviter otioſus. NE. Rurſum ænigmate torques. PH. Dicam igitur explanate, nec aliud

Nephalius.] Sobrius & vigilans. Philypnus, ſomniculoſus, ſomni cupidus.)

aliud dicam ficum quam ficum. NE. Dic. PH. Altum dormiebam. NE. Quid ais? Atqui jam præterierat octava, cum ſol hoc menſe ſurgat ante quartam. PH. Per me quidem ſoli liberum eſt vel media nocte ſurgere, modo mihi liceat ad ſatietatem uſque dormire. NE. Verum iſtuc utrum caſu accidit, an conſuetudo eſt? PH. Conſuetudo prorſus. NE. Atqui rei non bonæ conſuetudo peſſima eſt. PH Imo nullus eſt ſomnus ſuavior, quam poſt exortum ſolem. NE. Qua tandem hora ſoles lectum relinquere? PH. Inter quartam & nonam. NE. Satis amplum ſpatium. vix tot horis comuntur reginæ. Sed unde veniſti in iſtam conſuetudinem? PH. Quia ſolemus convivia, luſus & jocos in multam proferre noctem; id diſpendii matutino ſomno penſamus. Ne vix unquam vide hominem te perditius prodigum. PH. Mihi parſimonia videtur magis, quam profuſio. Interim nec candelas abſumo, nec veſtes detero. NE. Præpoſtera ſane parſimonia, ſervare vitrum ut perdas gemmas. Aliter ſapuit ille philoſophus, qui rogatus quid eſſet pretioſiſſimum, reſpondit, Tempus. Porro cum conſtet, diluculum eſſe totius diei partem optimam, tu quod in re pretioſiſſima pretioſiſſimum eſt, gaudes perdere. PH. An hoc perit, quod datur corpuſculo? NE. Imo detrahitur corpuſculo, quod tum ſuaviſſime afficitur, maximeque vegetatur, cum tempeſtivo moderatoque ſomno reficitur, & matutina vigilia corroboratur. PH. Sed dulce eſt dormire. Ne quid eſſe poteſt dulce nihil ſentienti? PH. Hoc ipſum dulce eſt, nihil ſentire moleſtiæ. NE. Atque iſto nomine feliciores ſunt qui dormiunt in ſepulcris. Nam dormienti nonnunquam inſomnia moleſta ſunt. PH. Aiunt, eo ſomno maxime ſaginari corpus NE. Iſta *glirium ſagina eſt, non hominum. Recte ſaginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorſum attinet accerſere obeſitatem, niſi ut graviore ſarcina onuſtus incedat? Dic mihi, ſi famulum haberes, utrum obeſum malles, an vegetum, & ad omnia munia habilem? PH. Atqui non ſum famulus. ME. Mihi ſat eſt, quod miniſtrum officiis aptum malles, quam bene

ſagi-

Glirium ſagina.] Varro rationem tradit ſaginandi glires, in re ruſtica.

ſaginatum. PH. Plane mallem. NE. At Plato dixit, animum hominis hominem eſſe, corpus nihil aliud eſſe quam domicilium aut inſtrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animum eſſe principalem hominis portionem, corpus animi miniſtrum. PH. Eſto, ſi vis. NE. Cum tibi nolles miniſtrum abdomine tardum, ſed agilem malles & alacrem, cur animo paras miniſtrum ignavum & obeſum? PH. Vincor veris. NE. Jam aliud diſpendium accipe: ut animus longe præſtat corpori, ita fateris, opes animi longe præcellere bona corporis. PH. Probabile dicis. NE. Sed inter animi bona, primas tenet ſapientia. PH. Fateor. NE. Ad hanc parandam nulla diei pars utilior, quam diluculum, cum Sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, diſcutitque nebulas è ventriculo exhalari conſuetas, quæ mentis domicilium ſolent obnubilare. PH. Non repugno. NE. Nunc mihi ſupputa quantum eruditionis tibi parare poſſis quatuor illis horis, quas ſomno intempeſtivo perdis. PH. Profecto multum. NE. Expertus ſum, in ſtudiis plus effici una hora matutina, quam tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. PH. Audivi. NE. Deinde illud reputa, ſi ſingulorum dierum jacturam in ſummam conferas, quantus ſit futurus cumulus. PH. Ingens profecto. NE. Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tanto pretioſiora qui perdit, nonne multo turpius prodigus eſt? PH. Sic apparet, ſi rem recta ratione perpendamus. NE. Jam illud expende quod ſcripſit *Plato, nihil eſſe pulchrius, nihil amabilius ſapientia: quæ ſi corporeis oculis cerni poſſet, incredibiles ſui amores excitaret. PH. Atqui illa cerni non poteſt. NE. Fateor, corporeis oculis. Verum cernitur oculis animi; quæ pars eſt hominis potior. Et ubi amor eſt incredibilis, ibi ſumma voluptas adſit oportet, quoties animus cum tali amica congreditur. PH. Veriſimile narras. NE. I nunc, & ſomnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, ſi vide-

Plato.] Imitatus eſt locum Ciceronis ex Platone lib. 2. Officior. in princip.

Mortis imaginem.] Alludit ad carmen *Ovidii*: Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?

videtur. PH. Verum interim pereunt nocturni luſus. NE. Bene pereunt quæ pejora melioribus, inhoneſta præclaris, viliſſima pretioſiſſimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura ſomno tribuit: ſol exoriens cum omne animantium genus, tum præcipue hominem ad vitæ munia revocat. Qui dormiunt, inquit Paulus, nocte dormiunt: & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt. Proinde quid turpius, quam cum omnia animantia cum ſole expergiſcantur, quædam etiam illum nondum apparentem, ſed adventantem, cantu ſalutent; cum elephantus ſolem orientem adoret; hominem diu poſt ſolis exortum ſtertere? Quoties aureus ille ſplendor illuſtrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti, Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abditi dormiatis, ſed ut rebus honeſtiſſimis invigiletis. Nemo lucernam accendit ut dormiat, ſed ut aliquid operis agat: & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud quam ſtertis? PH. Belle declamas. NE. Non belle, ſed vere. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Heſiodeum; Sera in fundo parſimonia. PH. Frequentiſſime. Nam in dolii medio vinum eſt optimum. NE. Atqui in vita prima pars, nimirum adoleſcentia, eſt optima. PH. Profecto ſic eſt. NE. At diluculum hoc eſt diei, quod adoleſcentia vitæ. An non igitur ſtulte faciunt, qui adoleſcentiam nugis, matutinas horas ſomno perdunt? PH. Sic apparet. NE. An eſt ulla poſſeſſio, quæ cum hominis vita ſit conferenda? PH. Ne univerſa quidem * Perſarum gaza. NE. An non vehementer odiſſes hominem, qui tibi vitam poſſet ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? PH. Illi mallem ipſe vitam eripere. NE. Verum pejores ac nocentiores arbitror, qui ſibi volentes reddunt vitam breviorem. PH. Fateor, ſi qui tales reperiantur. NE. Reperiantur? imo id faciunt omnes tui ſimiles. PH. Bona verba. NE. Optima. Sic tuo cum animo reputa: nonne videtur rectiſſime dixiſſe Plinius, Vitam eſſe vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quo majorem

rem

Perſarum gaza.] Perſarum divitiæ & luxus multorum literis celebratus eſt.

rem temporis partem impenderit ſtudiis? Somnus enim mors quædam eſt. * Unde & ab inferis venire fingitur, & ab *Homero mortis germanus dictus eſt. Itaque quos ſomnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos cenſentur, ſed tamen potius inter mortuos. PH. Ita videtur omnino. NE. Nunc mihi rationem ſubducito, quantam vitæ portionem ſibi reſecent, qui ſingulis diebus tres aut quatuor horas perdunt ſomno. PH. Video ſummam immenſam. NE. Nonne pro deo haberes Alcumiſtam, qui poſſet decem annos vitæ ſummæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adoleſcentiæ vigorem revocare? PH. Quid ni habeam? NE. Sed hoc tam divinum beneficium ipſe tibi præſtare potes. PH. Qui ſic? NE. Quia mane diei eſt adoleſcentia; uſque ad meridiem fervet juventus; mox virilis ætas; cui ſuccedit pro ſenecta veſpera; veſperam excipit occaſus, velut diei mors. Magnum autem vectigal parſimonia eſt, ſed nuſquam majus quam heic. An non igitur ingens lucrum ſibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eamque optimam perdere deſiit? PH. Vera prædicas. NE. Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accuſant, quod hominis vitam tam anguſtis ſpatiis finierit, cum ipſi ex eo, quod datum eſt, ſibi ſponte tantum amputent. Satis longa eſt cuique vita, ſi parce diſpenſetur. Nec mediocris profectus eſt, ſi quis ſuo quæque tempore gerat. A prandio vix ſemihomines ſumus, cum corpus cibis onuſtum aggravat mentem, nec tutum eſt, ſpiritus ab officina ſtomachi, concoctionis officium peragentes, ad ſuperiora evocare: à cœna multo minus. At matutinis horis homo totus eſt homo, dum habile eſt ad omne miniſterium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa tranquilla ſunt ac ſerena, dum auræ divinæ, ut ait ille, particula ſpirat, ac ſapit originem ſuam, & rapitur ad honeſta. PH. Eleganter tu quidem concionaris. NE. Apud Homerum audit Agamemnon, opinor,

* Οὐ

Unde & ab inferis.] Certam poëtæ fingunt regiam Somni apud inferos eſſe. Ovidius Transform. lib. 2.

Ab Homero.] Verſus Homeri ſic habet, Ἔνθ' ὕπνῳ σύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Ubi Somno comparatus erat fratri mortis.

* Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Quanto turpius eſt tantam diei partem ſomno perdere? PH. Verum, ſed βουληφόρῳ. Ego non ſum dux exercitus. NE. Si quid aliud tibi carius eſt quam ipſe tibi, ne quid te moveat Homeri ſententia. Faber ærarius ob vile lucellum ſurgit ante lucem, & nos amor ſapientiæ non poteſt expergefacere, ut ſaltem ſolem ad lucrum inæſtimabile evocantem audiamus? Medici non fere dant pharmacum niſi diluculo; illi norunt horas aureas, ut ſubveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac ſanemus animum? Quod ſi hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Salomonem loquatur illa cœleſtis ſapientia: Qui mane, inquit, vigilaverint ad me, invenient me. Jam in myſticis Pſalmis, quanta matutini temporis commendatio? Mane Propheta extollit Domini miſericordiam, mane exauditur vox ejus, mane illius deprecatio prævenit Dominum. Et apud Lucam Euangeliſtam, populus, ſanitatem ac doctrinam expetens à Domino, mane ad illum confluit. Quid ſuſpiras, Philypne? PH. Vix lacrymas teneo, cum ſubit quantam vitæ jacturam fecerim. NE. Supervacaneum eſt ob ea diſcruciari quæ non revocari, ſed tamen poſterioribus curis ſarciri poſſunt. Huc igitur incumbe potius, quam ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. PH. Bene mones; ſed me jam ſui juris fecit diutina conſuetudo. NE. Phy! Clavus clavo pellitur, conſuetudo conſuetudine vincitur. PH. At durum eſt, ea relinquere, quibus diu aſſueveris. NE. Initio quidem; ſed eam moleſtiam diverſa conſuetudo primum lenit, mox vertit in ſummam voluptatem, ut te brevis moleſtiæ non oporteat pœnitere. PH. Vereor, ut ſuccedat. NE. Si ſeptuagenarius eſſes, non retraherem te à ſolitis; nunc vix decimum ſeptimum, opinor, annum egreſſus es. Quid autem eſt, quod iſta ætas non poſſit vincere, ſi modo adſit promtus animus? PH. Equidem aggrediar, conaborque, ut ex Philypno fiam Philologus. NE. Id ſi feceris, mi Philypne, ſat ſcio, poſt paucos dies & tibi ſerio gratulaberis, & mihi gratias ages, qui monuerim.

Οὐ χρὴ, &c.] Id eſt, Haud decet in totam conſultum ſtertere noctem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

* Νηφάλιον συμπόσιον.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, ÆMYLIUS, FRANCISCUS, GYRARDUS, HIERONYMUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

AL. VIdiſtine unquam hoc horto quidquam amœnius. BA. Vix opinor in inſulis Fortunatis eſſe quidquam jucundius. CA. Plane mihi videor videre paradiſum, cui cuſtodem cultoremque Deus præfecerat Adam. DI. Heic vel Neſtor, vel Priamus poſſet repubeſcere. FR. Imo vel mortuus reviviſcere. GY. Adderem lubens, ſi quid poſſem, tuæ hyperbolæ. HI. Profecto miris modis arrident omnia. IA. Oportet hunc hortum aliqua compotatiuncula dedicare. LA. Recte monet noſter Jacobus. AL. Talibus myſteriis jam olim initiatus eſt hic locus. Verum ſcito, nihil heic eſſe unde vobis merendam exhibeam: niſi placet ἄοινος compotatio, lactucas apponam abſque ſale, aceto, & oleo: vini guttula non eſt, niſi quod gignit hic puteus. Ne panis quidem adeſt, aut poculum; & ea eſt anni pars, quæ magis paſcit oculos, quam ventrem. BA. Sed habes tabulas luſorias, habes ſphæras; luſu dicabimus hortum, ſi minus licet convivio. AL. Quoniam tam belli homunculi convenimus, habeo quiddam quod vel luſum, vel convivium poſſis dicere, mea ſententia multo dignius ad hunc hortum initiandum. CA. Quodnam? AL. Suum quisque ſymbolum conferat; non deerit lautum, nec minus ſuave convivium. ÆM. Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? AL. Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? FR. Expectamus quid velis. AL. Proferat in medium quod quiſque per hanc hebdomadam legit elegantiſſimum. GY. Recte mones; nihil vel hujuſmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus conſilii ducem ſequemur omnes. AL. Nihil recuſo, ſi vobis ita videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Chriſtiano tam Chri-

ſtiana

Νηφάλιον συμπόσιον.] Id eſt, Sobrium ſive abſtemium convivium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

ſtiana ſententia. Phocion enim, quo vix alius apud Athenienſes fuit vir ſanctior, publicæque utilitatis ſtudioſior, cum, per invidiam damnatus, eſſet *bibiturus cicutam, rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis ſuis, Ne hujus, inquit, injuriæ velint unquam meminiſſe. Ba. Tam inſignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciſcanos. Itaque ſimile referam, quando par non poſſum. Ariſtides Phocioni ſimillimus erat, moribus incorruptiſſimis, adeo ut vulgus illi Juſti tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optime de Republica meritus, * oſtraciſmo populi juſſus eſt vertere ſolum. Poſteaquam intellexerat, populum non alia re offenſum, quam Juſti cognomento, cum alioqui rem ſemper expertus eſſet ſibi ſalutarem, paruit æquo animo. In exilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratiſſimæ civitati, Nihil aliud, inquit, niſi tantam rerum proſperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Ariſtides. Ca. Mirum ſi Chriſtianos non pudet ſui, ad quamvis levem injuriam excandeſcentes, ac vindictam per fas nefasque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud mihi videtur, quam temperantiæ, ac tolerantiæ exemplum. Sed ne plane ſim * aſymbolos, unum referam, quod mihi præ cæteris arriſit. Eunti publica via improbus quispiam colaphum impegit. Cum id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati ſunt ad ultionem. At ille, Quid percuſſori faciam? inquit. Voca, inquiunt, in jus. Ridiculum, inquit: ſi me aſinus calcibus percuſſiſſet, num vobis auctoribus aſinum in jus traham? ſignificans, improbum ſcurram nihilo potiorem aſino; & infimi animi eſſe, non poſſe ferre contumeliam ab homine vecordi, quam ferret ab animali bruto. Di. Pauciora ſunt in Romanis Annalibus exempla moderationis, nec ea perinde inſignia,

Bibiturus cicutam] Cicuta, publica Athenienſium pœna.

Oſtraciſmus.] Suffragiorum quoddam genus, quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, ut per id cives, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quavis inſigni virtute multitudinis invidiam in ſe provocaſſent, in exilium decennale relegarentur.

Aſymbolos.] Ἀσύμβολος, qui nihil confert,

ſignia, neque enim opinor, magnam habere laudem toleranti æ, ſi quis parcat devictis, & debellet ſuperbos. Non arbitror tamen indignum memoratu, quod Cato ſenior, cum Lentulus quidam in os illi ſputum & oris purulentiam injeciſſet, nihil aliud reſponderit, quam, Poſthac habeo quod illis reſpondeam, qui negant, tibi eſſe os. Os autem Latinis habere negantur, quos nihil pudet. Itaque jocus eſt ex ambiguo. ÆM. Aliis arrident alia: mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil magis adblanditur, quam quod roganti cuidam, quo pacto maxime poſſet ulciſci inimicum, Si te ipſum, inquit, quam maxime probum & honeſtum virum præſtiteris. Demiror quis Deus illis tales cogitationes miſerit in mentem. Videtur autem & Ariſtotelis dictum valde conſentaneum Paulino dogmati; qui rogatus à quodam, quid fructus ſua illi philoſophia attuliſſet, Ut mea, inquit, ſponte ea faciam, quæ plerique legum metu coacti faciunt. Docet enim Paulus, eos quos afflavit Chriſtiana caritas, non eſſe legi obnoxios, eo quod plus præſtant ſuapte ſponte, quam lex metu pœnæ poſſit extorquere. FR. Chriſtus Judæis obmurmurantibus, quod cum publicanis & peccatoribus haberet etiam menſæ familiaritatem, reſpondit, non eſſe opus medico iis qui recte valerent, ſed qui minus proſpera eſſent valetudine. Non abhorret hinc quod apud Plutarchum dixit Phocion; qui cum reprehenderetur, quod homini illaudato improboque patrocinatus eſſet in judicio, non minus feſtiviter quam clementer, Quidni, inquit, quando nemo probus indiget tali patrocinio? GY. Et iſtud Chriſtianæ bonitatis exemplum eſt, ad exemplum æterni patris, & probis, & improbis, quantum licet, benefacere; qui ſolem ſuum oriri jubet, non ſolum piis, ſed etiam impiis. Verum admirabilius forſitan erit in rege moderationis exemplum. Cum Demochares, Demoſthenis nepos, Athenienſium nomine legatione fungeretur apud Philippum Macedonum regem, & impetratis quæ volebat à rege dimitteretur, humaniter interrogante, ſi quid præterea vellet; Ut te ipſum ſuſpendas, inquit Demochares. Vox impotens odium arguebat: & rex erat, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

bene meritus in quem jaciebatur convicium: nec tamen incanduit; tantum ad collegas converſus, Vos, inquit, hæc renuntiate populo Athenienſi, quo re cognita judicet, utrum noſtrum exiſtimet, præſtantiorem, me qui hæc patienter audierim, an iſtum qui hæc dixit. Ubi nunc ſunt orbis monarchæ, qui ſe diis pares putant, & ob verbum inter pocula dictum atrocia bella concitant? HI. Magnos impetus habet gloriæ ſitis, Multoſque tranſverſos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem interrogabat, qua via poſſet ſibi compendio honeſtiſſimam comparare famam: Si talem, inquit, præſtiteris te ipſum, qualis haberi vis. IA. Profecto non video quid dici poſſit vel brevius, vel abſolutius. Fama non eſt affectanda, ſed ea virutem ultro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cum auctione venderetur, licitator quidam adiit illam; Quid? inquiens; num proba futura es, ſi te mercatus fuero? Etiam, inquit illa, ſi tu non fueris mercatus indicans, ſeſe non in cujuſquam gratiam probitatem ſervare, ſed ſuopte ingenio virtutem ipſius gratia ſectari, quod virtus ipſa ſui pretium eſt. LA. Maſculam ſane vocem edidit puella. Cæterum inſigne mihi videtur exemplum adverſus fortunam quamlibet blandientem conſtantiæ, quod cum Philippo Macedonum regi tres eximiæ felicitates eodem die nuntiarentur, quod in Olympiis viciſſet, quod dux exercitus Parmenion prœlio ſuperaſſet Dardanos, quod uxor, Olympias ipſi filium eſſet enixa, ſublatis in cœlum manibus precatus eſt, ut Deus tantam proſperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari. AL. Hodie nulla eſt tanta proſperitas, cujus invidiam metuat quiſquam; ſed perinde jactant, ſi quid ſucceſſerit, quaſi vel mortua vel ſurda eſſet Nemeſis. Hæc merenda ſi vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minus jucundo quam frugifero dicaſtis. BA. Profecto nec Apitius potuiſſet diſcum ſuaviorem apponere. Quare nos exſpectabis frequenter, modo boni conſulas, quod nunc attulimus, non quæ digna erant tuis auribus, ſed quæ non

on præmeditatis venerunt in mentem. Meditati-
autiora proferemus. AL. Hoc eritis gratiores.

* *Ars Notoria.*

DESIDERIUS, ERASMIUS.

DE. QVomodo ſuccedunt tua ſtudia, Eraſmi? ER. Muſis, ut apparet, parum faventi-
us: ſed felicius ſuccederent, ſi quiddam abs te
ueam impetrare. DE. Nihil non impetrabis, modo
it in rem tuam. dic tantum quid rei ſit. ER. Non
lubito, quin nihil ſit artium reconditarum quod te
ugiat. DE. Utinam vera prædices! ER. Audio,
rtem eſſe quandam notoriam, quæ hoc præſtet,
t homo minimo negotio perdiſcat omnes diſcipli-
as liberales. DE. Quid audio? Vidiſti codicem?
R. Vidi, ſed vidi tantum, quod non eſſet docto-
is copia. DE. Quid continebat liber? ER. Varias
nimantium formas, draconum, leonum, leopardo-
um, varioſque circulos, & in his deſcriptas voces,
artim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas,
liaſque Barbaricarum linguarum. DE. Intra quot
lies pollicebatur titulus diſciplinarum cognitio-
em? Intra quatuordecim. DE. Magnifica ſane
ollicitatio: ſed noſtine quemquam per iſtam ar-
em notoriam evaſiſſe doctum? ER. Nequaquam.
E. Neque quiſquam alius vidit unquam aut vi-
urus eſt, niſi poſteaquam viderimus, aliquem per
lcumiſticam evaſiſſe divitem. ER. Equidem opta-
im, artem eſſe veram. DE. Fortaſſe quod pigeat lit-
eras tantis ſudoribus emere. ER. Scilicet. DE. At-
ui ſic viſum eſt ſuperis. Opes iſtas vulgares, au-
um, gemmas, argentum, palatia, regnum, non-
unquam largiuntur ignavis & immerentibus: ſed
uæ veræ ſunt opes, ac propriæ noſtræ ſunt, volue-
unt parari laboribus. Nec oportet nobis videri mo-
eſtum laborem, quo res tanta paratur, cum cerna-
nus, plurimos homines, per horrenda diſcrimina,
er non æſtimandos ſudores eluctari ad res & tem-
orarias, & plane viles, ſi ad eruditionem con-
erantur: nec tamen ſemper aſſequuntur quod am-
iunt. Et habent ſtudiorum labores multum ad-
nixtum mellis, ſi paullulum in ea proceſſeris. Jam

Ars notoria.] Qua rem aliquam cognoſcimus, ſic, opi-
nor, vocat artem memorativam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

in te bona ex parte ſitum eſt, ut magnam tædiorum partem amputes. Er. Quonam pacto? De. Primum, ut animum inducas amare ſtudia. Deinde ut ea mireris. Er. Quibus rationibus hoc fiet? De. Contemplare quam multos ditarint, quam multos ad ſummam dignitatem auctoritatemque provexerint litteræ: ſimulque tecum conſidera quantum interſit inter hominem & pecudem. Er. Probe mones. De. Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut poſſit ſecum conſiſtere, atque his delectari, quæ utilitatem adferunt potius quam voluptatem. Nam quæ per ſe ſunt honeſta, etiamſi initio nonnihil habent moleſtiæ; tamen aſſuetudine dulceſcunt: ita fiet, ut & minus fatiges præceptorem, & ipſe facilius percipias, juxta dictum Iſocraticum, aureis litteris in frontiſpicio codicis tui pingendum, *Ἐὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. Er. Satis adeſt celeritatis in percipiendo, ſed mox effluit quod perceptum eſt. De. Itaque pertuſum mihi narras dolium. Er. Haud multum aberras à ſcopo. Sed quid remedii? De. Obturanda eſt rima, ne perfluat. Er. Quibus rebus? De. Non muſco, neque gypſo, ſed diligentia. Qui voces ediſcit non intellecta ſententia, mox obliviſcitur: nam verba, ut inquit Homerus, *πτερόεντα ſunt, facileque avolant, niſi ſententiarum pondere librentur. Prima igitur cura ſit, ut rem penitus intelligas, dein ſubinde tecum verſes ac repetas: & in hoc cicurandus eſt, ut dictum eſt, animus, ut quoties opus eſt, cogitationi poſſit inſiſtere. Nam ſi cui mens eſt adeo ſilveſtris, ut in hoc cicurari non poſſit, haudquaquam eſt idonea litteris. Er. Iſtuc quam ſit difficile, plus ſatis intelligo. De. Quiſquis enim habet animum adeo volubilem, ut nulli cogitationi poſſit immorari, nec diu poteſt audire loquentem, nec infigere memoriæ quod didicit. Plumbo poteſt aliquid imprimi, quod maneat in loco: aquæ aut argento vivo, quoniam aſſidue fluitat, nihil poteſt imprimi. Quod ſi poſſis in hoc ingenium tuum

man-

Ἐάν.] Id eſt, Si fueris diſcendi cupidus, multa addiſces.

Πτερόεντα.] Id eſt, alata. Huc alludit noſter poëta: Et volat emiſſum ſemel irrevocabile verbum.

anſuefacere, cum aſſidue verſeris inter eruditos,
orum confabulationes quotidie tam multa pro-
runt digna cognitu, minimo labore diſces quam
urima. Er. Profecto ſic eſt. De. Nam præter
rmones conviviorum, præter quotidiana collo-
uia, ſtatim à prandio audis octo lepidiſſima dicta,
x probatiſſimis auctoribus ſelecta, totidem à cœ-
a. Jam mihi ſupputa quantam hæc ſummam con-
ciant in ſingulos menſes & annos. Er. Magnifi-
am, ſi poſſim meminiſſe. De. Adhæc cum nihil
udies niſi bene Latine loquentes, quid obſtat,
uo minus intra paucos menſes ediſcas Latine,
um illiterati pueri Gallicam aut Hiſpanicam lin-
uam diſcant exiguo temporis ſpatio? Er. Sequar
uum conſilium experiarque, num poſſit hoc inge-
ium Muſarum jugo manſueſcere. De. Ego aliam
rtem notoriam non novi, quam curam, amorem,
c aſſiduitatem.

Concio, ſive Merdardus.

HILARIUS, LEVINUS.

Hi. Deum Immortalem, cujuſmodi portenta
gignit alitque terra! Uſque adeo nihil
udere viros Seraphicos? Exiſtimant, opinor, ſeſe
pud fungos, non apud homines loqui. Le. Quid
ecum murmurat Hilarius? Componit, opinor,
erſiculos. Hi. Quam libens illi blateroni os im-
urum obturaſſem oleto! Le. Compellabo homi-
em. Quid agis, Hilari, parum hilaris? Hi. Opti-
me temet offers, Levine, in quem hanc pectoris
egritudinem evomam. Le. In pelvim evomas ma-
im, quam in me. Sed quid eſt mali? & unde nobis
prodis? Hi. E concione ſacra. Le. Quid homini
poëtæ cum ſacris concionibus? Hi. A ſacris non
abhorreo: ſed in hanc incidi ita ſacram, ut Virgi-
lius auri famem appellavit ſacram. At tales rabulæ
ſunt in cauſſa, ut rarius audiam eccleſiaſtes. Le. Ubi
habita eſt concio? Hi. In ſummo templo. Le. A
prandio? id temporis fere dormitant homines.
Hi. Utinam illi locutuleio dormiſſent omnes, vix
digno qui concionetur apud anſeres. Le. Obſtrepe-
rum eſt animal anſer: Ferunt tamen, patriarcham
Franciſcum aliquando concionatum apud ſorores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

aviculas, à quibus magno ſilentio ſit auditus. Sed age, etiamne ſabbato ſit concio? HI. Fit in hono rem divæ Virginis matris. Nam die Dominica Chriſtus prædicatur. Decet autem ut priores te neat mater. LE. Quod erat thema? HI. Enarra bat canticum Virginis. LE. Argumentum vulga tiſſimum. HI. Nimirum aptiſſimum eccleſiaſtæ. Nam ſuſpicor illum hoc unum thema didiciſſe, quemadmodum aiunt, inveniri ſacerdotes, qui nul lam * liturgiam callent; niſi pro defunctis unicam. LE. Dicatur igitur ille, concionator de Magnifi cat; aut, ſi mavis, Magnificatitius. Sed cujuſ modi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? HI. Vulturi non diſſimilis. LE. Qua tandem ex corte? HI. Franciſcana. LE. Quid audio? ex tam ſancto ſodalitio? fortaſſis ex illorum degenere ge nere, qui dicuntur Gaudentes, colore fuſco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, contre miſco referens, nudis digitis contrectare pecu niam. HI. Imo è grege ſelectiſſimo iſtorum, qui gaudent Obſervantes nominari, colore cinericeo, & cingulis canabeis, calceis feneſtratis, quique ci tius occiderent hominem, quam nuda cute pecu niam attingerent. LE. Nil mirum eſt, in roſariis naſci * cynorrhodum. Sed quis talem hiſtrionem induxit in hoc proſcenium? HI. Iſtuc magis etiam diceres, ſi vidiſſes perſonam tragicam. Corpore erat vaſto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatoriis: dixiſſes, athletam eſſe: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio plus quam unum vini ſextarium. LE. Unde tanta vini copia non tractanti pecuniam? HI. Ex aula regis Ferdinandi ſingulo quoque die dabantur illi ſextarii quatuor. LE. O male collocatam benigni tatem! Fortaſſis erat doctus. MI. Præter effron tem improbitatem, & linguam effrænem nihil ha bebat. LE. Quæ res igitur ſic impoſuit ſui Ferdi nando; ut * bovem adduceret ad ceroma? HI. Ut nume-

Liturgiam.] Sic miſſæ ſacrum vocat. Eſt autem liturgia proprie non ſacrificium, ſed quodvis officium.

Cynorrhodum.] Roſa canina fœtide olens.

Bovem adduceret.] Hoc eſt, ad id ad quod inutilis eſt. Ceroma unguentum dicitur, quo olim ungebantur centauri. Bos autem ad certamina inutilis eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

numero dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demittebat caput in dextrum humerum. LE. Sic Chriſtus pendet in cruce. Sed erat concio frequens? HI. Qui potuit eſſe infrequens Auguſtæ, in templo celeberrimo, & in tot monarcharum conventu, quos Carolus Cæſar ex univerſa Germania, ex Italia, ex Hiſpaniis, ex Anglia eó contraxerat? Quin & eruditi complures aderant in ipſa concione, præſertim ex aula regum. LE. Demiror ſi porcus ille quidquam adferre potuit dignum tali auditorio. HI. At multa ſe digna protulit. LE. Quæ tandem? obſecro. Sed prius te quæſo ut mihi nomen hominis edas. HI. Non expedit. LE. Quam ob rem, Hilari? HI. Non libet talibus gratum facere. LE. Au! gratificatur qui traducit? HI. Illis pro ſummo beneficio eſt, quocunque modo innoteſcere. LE. Saltem mihi nomen edito tacituro. HI. Merdardum vocant. LE. Merdardum illum probe novi. Nimirum is ipſe eſt, qui nuper in convivio Eraſmum noſtrum appellavit diabolum. HI. Rem tenes. Sed quod in convivio dixit, tametſi non omnino dixit impune, qui civiliores erant, imputabant temulentiæ, & vino cenſebant inſcribendum. LE. Sed quid excuſationis attulit objurgatus? HI. Negavit, ſe dixiſſe ex animo. LE. Qui potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? HI. Sed mihi ac doctis omnibus viſum eſt intolerabile, quod publicitus, quod eo in loco, quod apud tales auditores, denique quod in tam celebri monarcharum conventu, Merdardus ſuas merdoſas purulentias effuderit. LE. Aveo ſcire quid dixerit. HI. Multa ſtolidiſſime debacchatus eſt in Eraſmum noſtrum; quorum hæc erat ſumma. His, inquit, temporibus exſtitit quidam novus doctor Eraſmus; lapſa eſt lingua, aſinus volebam dicere: ſimulque populo interpretatus eſt, quid Germanice ſonaret aſinus. LE. Rem mire facetam narras. HI. Itane facetam? imo fatuam potius. LE. An non tibi facetum videtur, talem aſinum quenquam omnino vocare aſinum, nedum Eraſmum? Unum illud ſcio, ſi Eraſmus ipſe præſens fuiſſet, non potuiſſet à riſu temperare. HI. Profecto non minus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

refert aſinum animi ſtupore, quam colore veſtis. LE. Neque arbitror, in tota Arcadia eſſe ullum aſinum uſque adeo aſinum, quin hic dignior ſit, qui fœno paſcatur, quam ille. HI. Prorſus inverſus eſt Apulejus: ille ſub aſinina ſpecie tegebat hominem; hic ſub hominis ſpecie tegit aſinum. LE. At tales aſinos hodie * mulſo & placentis ſaginamus; ut mirum non ſit, ſi mordeant quemlibet, & calcibus feriant. HI. Is, inquit, doctor aſinus audet corrigere Magnificat, cum id canticum ſit à Spiritu ſancto proditum per os ſacratiſſimæ Virginis. LE. Agnoſco * παροιμίαν ἀδελφικήν. HI. Atqui id verbis exaggerabat, quaſi ſumma eſſet admiſſa blaſphemia. LE. Mihi nunc cor metu palpitat. Quid erat criminis? HI. Ajebat, Eraſmum pro eo quod eccleſia canit, Quia reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ, vertiſſe, Quia reſpexit vilitatem ancillæ ſuæ. eaque vox odioſius ſonat Germanice quam Latine. LE. Quis autem non fateatur eſſe blaſphemiam execrabilem, ſi quis ſacratiſſimam Chriſti matrem, etiam angelica dignitate celſiorem, appellet vilem ancillam? HI. Age; quid ſi quis appellet Apoſtolos ſervos inutiles? LE. Pararem blaſphemo faſciculos. HI. Quid ſi quis eximium illum Paulum appellet indignum Apoſtoli nomine? LE. Clamarem, ad ignem. HI. Atqui ſic Apoſtolos ſuos loqui docuit ille doctor unus irrefutabilis Chriſtus: Cum omnia feceritis, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus. Et hujus præcepti non immemor Paulus de ſe prædicat, Minimus ſum omnium Apoſtolorum, atque adeo indignus Apoſtoli titulo. LE. Verum ubi de ſe talia prædicant homines pii, * modeſtia virtus eſt, qua nulla Deo gratior: ſi quis alius idem prædicet de illis, præſertim in divorum conſortium relatis, gravis ſit blaſphemia. HI. Pulchre nodum ſecuiſti. Proinde ſi Eraſmus adorandam illam Virginem dixiſſet vilem ancillam Do-

Mulſo & placentis.] Qui delicatis paſcuntur, ut plurimum petulantiores ſunt & ferociunt.

Παροιμίαν ἀδελφικήν.] Id eſt, Proverbium fraterculorum.

Modeſtia virtus.] Modeſtia virtus eſt, qua quis nec arroganter nec ſuperbe de ſe ſentit, ſed modice.

Domini, nemo non fateretur eſſe dictum impie. Cæterum quoniam ipſa ad iſtum modum de ſe loquitur, & in illius cedit gloriam, & nobis ſalutare modeſtiæ exemplum exhibetur: ut, quoniam, quidquid ſumus, munificentia Dei ſumus, quo quiſque major eſt, hoc ſe gerat ſubmiſſius. LE. Hactenus quidem inter nos convenit. Verum iſti cum corrigere dicunt, ſentiunt corrumpere, ſive falſare. Illud itaque videndum, an vilitatis verbum Græcæ voci, quam Lucas poſuit, reſpondeat. HI. Iſtam ipſam ob cauſſam à concione mox ad codicem cucurrimus. LE. Exſpecto venatum. HI. Verba quæ Lucas afflatu ſpiritus ſanctiſſimis digitis ſuis exaravit, ſic habent; ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ea ſic reddidit noſter Eraſmus: *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Tantum addit præpoſitionem, quam Lucas non omiſit: nec eam reſpuit Romani ſermonis elegantia, nec ad ſenſum eſt otioſa. Sic enim loquitur Terentius in Phormione: *Reſpice ad me.* In Annotationibus tamen admonet, Terentium potius dixiſſe, adſpice ad me: quam Reſpice ad me. LE. Intereſt igitur aliquid inter reſpicere & adſpicere? HI. Non ita multum, ſed tamen non nihil. Reſpicit, qui flexo collo adſpicit quæ à tergo ſunt: Adſpicit, qui ſimpliciter intuetur: velut apud Terentium Phædria adſpicit Thaïdem domo prodeuntem: *Totus*, inquiens Parmeno, *tremo horreoque, poſtquam adſpexi hanc.* At hujus frater Chærea ſic loquitur; *Cum huc reſpicio ad virginem.* Nam ad ſenem ſeſe flexerat; eo abſoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen uſurpant Reſpicere, pro eo quod eſt rationem ſive curam habere, ſive rei cujuſpiam imminentis, ſive præſentis. Ita Satyricus:

Reſpicere extremæ juſſit ſpatia ultima vitæ.

Mors enim velut à tergo imminens ſequitur, ad quam reflectimus oculos, quoties eam animo reputamus. Et Terentius; *Reſpice ſenectutem tuam.* Proinde qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur illos non reſpicere. Rurſus qui diſcuſſis aliis curis, cogitationem huc vertit, eleganter reſpicere dicitur. At Deus unico intuitu contuetur univerſa, præſentia, præterita & futura: & ta-

tamen in ſcriptura nobiſcum humano more loquitur. Averſari dicitur eos, quos reprobat; reſpicere, quos aliquandiu veluti neglectos dignatur ſuo favore. Verum hoc magis expreſſiſſet Lucas, ſi dixiſſet, ἀπέβλεψεν. nunc legimus, ἐπέβλεψεν. Sed utrum legas, minimum refert ad ſenſum. Le. At videtur otioſa præpoſitio repetita. Hi. Certe ſic & Latini loquuntur. Acceſſit ad me. Appulit animum ad ſcribendum. Heic mihi præpoſitio non videtur otioſa. Nam reſpicere poteſt, qui in tergum flectit oculos caſu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at cum audis, Reſpexit ad me, exprimitur peculiaris favor volentis huic aut illi ſuccurrere. Item adſpicimus interdum caſu obvia, quorum nobis nulla cura eſt, imo quæ videre nolimus. At quiſquis ad aliquem adſpicit, peculiariter attentus eſt ad id quod intuetur. Ad hæc, multa ſimul adſpicimus, ſed non ad multa. Spiritus itaque ſanctus, volens nobis exprimere ſingularem erga ſanctiſſimam virgunculam favorem, ſic per illius os loquutus eſt: Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ. Avertit oculos ab elatis, ſuoque judicio magnis; & obtutum ſuum flexit ad eam, quæ in oculis ſuis erat infima. Nec enim dubium eſt, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui ſperabant, Meſſiam ex ipſorum ſtirpe proditurum: ſed illos aſpernatus Deus, clementiſſimi favoris oculos flexit ad virginem, fama obſcuram, opibus tenuem, fabro nuptam, ne ſobole quidem ulla divitem. Le. Nondum audio quidquam de vilitate. Hi. Ea vox ſycophantæ fuit, non Eraſmi. Le. At in Annotatione forſitan meminit vilitatis. Hi. Nequaquam. In vocem ταπείνωσιν tantum hoc modeſtiſſime notat. Ut intelligas, inquit, parvitatem, non animi virtutem: ſitque ſenſus; Etſi ſim infima ancilla, tamen non eſt averſatus me Dominus. Le. Hæc ſi vera ſunt ac pietatis plena, quid eſt quod obrudant onagri? Hi. Latinæ vocis ignorantia parit hos tumultus. Humilitas apud veteres emendatius loquentes non declarat virtutem animi, quæ pugnat cum arrogantia, diciturque modeſtia, ſed conditionis abjectiorem ſortem: quo ſenſu ignobiles, tenues, idiotas, & contemtos,

humi-

humiles dicimus, quaſi humi repentes. Quemadmodum igitur magnatibus loquentes dicimus, Rogo ut tua celſitudo nobis hac in re faveat: ita qui de ſe loquentes ſua volunt elevare, dicere ſolent, Quæſo ut humilitatem noſtram tua humanitate ſubleves. Nam pronominum primogeniorum emphaſis interdum habet neſcio quid arrogans. Quod genus eſt illud, Ego dico, ego perficiam. Bifariam itaque puella modeſtiſſima ſimul & ſuam ſortem extenuavit, & numinis in ſe munificentiam extulit, non contenta ſe ipſam ancillam dicere, ſed addidit, humilem ancillam, & infimæ ſortis. Quemadmodum, juxta proverbium, ſervus præ ſervo eſt; ita & inter ancillas alia eſt alia præſtantior, nimirum pro dignitate functionis. Honeſtior enim comtrix quam lotrix. LE. At miror, Merdardum non agnoviſſe ſermonis formam, cum ipſe frequenter audierim Franciſcanos ita loquentes, Mea parvitas agit tibi gratias pro lauta refectione. HI. Quidam non multum aberrarent, ſi dicerent, mea pravitas. Cæterum quoniam Græca vox ταπεινοφροσύνη quiddam amplius exprimere videtur, quam Latina, modeſtia, Chriſtiani maluerunt humilitatem dicere quam modeſtiam: hoc eſt, maluerunt ſignificantius loqui quam elegantius. Modeſtus enim is dicitur, qui modice de ſe ſentit, nihil ſibi præter meritum arrogans. At ταπεινοφροσύνης laus non competit niſi in eum qui minus ſibi arrogat quam habet. LE. At periculum eſt, ne dum modeſtiam amplectimur, incidamus in vanitatem. HI. Quî ſic? LE. Nam ſi verum dixit Paulus, Non ſum dignus vocari Apoſtolus; & ſi vere ſe dixit Maria ancillam humilem, hoc eſt, infimæ ſortis; periclitantur de mendacio, qui utrumque tam magnificis efferunt laudibus. HI. Nihil hic, ô bone, periculi, cum nos laudibus vehimus pios aut pias, prædicamus in illis Dei beneficentiam: cum ipſi ſemet abjiciunt, reſpiciunt vires ac merita ſua, ſi deſit favor numinis. Nec ſtatim mendacium eſt, ſi quis ſibi non vindicat quæ habet, ſi loquitur ex animo, fortaſſis error dici poteſt, mendacium non dici poteſt. At hunc errorem in nobis amat Deus. LE. At paulus qui ſe negat eſſe dignum Apoſtoli titulo, alibi magni-

magnifice de ſe prædicat, commemorans ſua facinora: Plus, inquit, omnibus laboravi; & qui videbantur eſſe aliquid, nihil mihi contulerunt: cum ſanctiſſima Virgo tale nihil dixiſſe legatur. HI. Sed iſta facinora Paulus appellat ſuas infirmitates, quibus illuſtrata eſt Dei potentia; eamque commemorationem vocat inſipientiam, ad quam ſit adactus pſeudapoſtolorum improbitate, ob quos fuit illi neceſſe ſibi vendicare auctoritatem apoſtolicam, non quod ipſe delectaretur humana gloria, ſed quod expediret Euangelio, cujus diſpenſatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio: non enim illi commiſſum erat munus prædicandi Euangelii. Tum & ſexum, & virginem, denique Jeſu matrem decebat ſummus pudor, ſummaque modeſtia. Nunc venio ad hujus erroris fontem. Qui Latine neſciunt, putant, humilitatem nihil aliud declarare, quam inſignem modeſtiam; cum interdum referatur ad locum, aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum ſic referatur ad animum, ut vitium ſonet. LE. Etianne in ſacris litteris? HI. Maxime. En tibi locum apud Paulum ad Coloſſ. cap. 2. Nemo vos ſeducat volens in humilitate & religione Angelorum. Nec heic eſt ἐν ταπεινώσει, quæ vox eſt in cantico Virginis, ſed ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Locus habet nonnihil obſcuritatis, fateor: ſed mihi videtur germanus ſenſus, quem accuratius docti adferunt, Ne ſitis tam humili, tamque abjecto animo, ut cum ſemel dedicaveritis vos ipſos Chriſto ſalutis unico auctori, patiamini vobis perſuaderi, ab Angelis ſperandam eſſe ſalutem, quos quidam ſibi fingunt apparuiſſe. Sitis excelſo animo, ut, etiamſi vere Angelus quiſpiam è cœlo veniens prædicet vobis aliud Euangelium quam quod Chriſtus tradidit, ſit vobis execrabilis, velut Angelus impius & Chriſti adverſarius. Multo minus convenit vos eſſe tam demiſſis animis, ut iſtorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Chriſto. Ab uno Chriſto ſperare ſalutem, religio eſt; ab Angelis aut divis idem exſpectare, ſuperſtitio eſt. Paulus igitur vult humilis abjectique animi eſſe, non ab illo ſublimi Chriſto ad commenticias Angelorum apparitiones deſciſcere: demiſſi ingenii eſt,
quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

quorumlibet ſuaſu circumagi. Vides, heic ταπεινοφροσύνην in vitium uſurpatum eſſe? LE. Quidni videam? HI. Rurſus in eodem capite: Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate. Heic iterum ταπεινοφροσύνη vitium ſonat. LE. Palam eſt. HI. Atqui 1. Pet. 5. uſurpatur pro virtute quæ contraria eſt ſuperbiæ, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε. pro quo nos legimus, humilitatem inſinuate. Rurſum ad Phil. 2. τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, id eſt, *Per animi modeſtiam unuſquiſque alium ſe præſtantiorem exiſtimet*. LE. Docuiſti, ταπεινοφροσύνην uſurpari in utramque partem, cum apud Latinos modeſtia non uſurpetur niſi in laudem. Verum poteſne docere, ταπείνωσιν accipi pro modeſtia? HI. Nihil abſurdi, ſi quis ad iſtum modum uſurpet. Nam & animo tribuere ſubmiſſionem aut demiſſionem pro modeſtia, nihil vetat. Cæterum, an in divinis litteris ita poſitum reperiatur, neſcio. LE. Vide num apud divum Jacobum ita ſit uſurpatum; Glorietur autem frater humilis in exaltatione ſua, dives autem in humilitate ſua. HI. Iſto quidem loco eſt ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφροσύνῃ. Quod ſi contendas, heic humilitatem accipi pro modeſtia, conſequens eſt, ut exaltationem accipiamus pro ſuperbia: ac protinus gemina exiſtet abſurditas. Nam ut modeſtus non eſt, qui de ſua modeſtia gloriatur ac jactitat ſeſe; ita bis arrogans eſt, qui de ſua ſuperbia gloriatur. LE. Quid igitur ſibi vult Apoſtolus? HI. Commendat æqualitatem inter Chriſtianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectiorem. dives dicitur ſublimis, utique juxta mundum, ob fortunæ ſplendorem. Hic dives ſe demittit ad ſortem pauperum, & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet quod glorietur: alter gaudet, ſuis opibus ſublevari pauperum inopiam: alter, glorificat Chriſtum, qui eam mentem inſpirarit divitibus. LE. Sed interim dives ille modeſtiæ laudem habet. HI. Fortaſſe; ſed non ideo protinus ταπείνωσις ſignificat modeſtiam. Sunt enim qui venantes laudem ab hominibus, multa pauperibus erogant. Quin potius

uter-

uterque modeſtus eſt, ſi modo adſit ſincera pietas: dives, dum non gravatur ob Chriſtum æquari pauperi; pauper, dum ob honorem ſibi habitum non inſoleſcit, ſed Chriſto gratias agens in illo gloriatur. Illud extra controverſiam eſt, ταπείνωσιν in divinis libris frequentiſſime uſurpari pro demiſſione, ſive dejectione, quæ fit per afflictionem, aut conditionis infirmitatem. Ita Paulus Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, ταπεινώσεως. Item Pſal. 9. Vide humilitatem de inimicis meis, ταπείνωσιν. Rurſum 118: Hæc me conſolata eſt in humilitate mea, ἐν ταπεινώσει, nimirum in afflictione. Hujus generis loca ſunt complura, quæ longum ſit heic referre. Quemadmodum igitur μεταφορικῶς ταπεινὸς dici poſſet ὁ ταπεινόφρων, qui modeſto ſit animo, minimeque elato: ita nihil prodigii fuerit, ſi quis ταπείνωσιν dicat ταπεινοφροσύνην, nos de ſcripturæ uſu loquimur. Cæterum qui contendunt, in cantico Mariæ ταπείνωσιν ſonare modeſtiam animi, quin eadem opera ſic interpretantur quod legimus Geneſ. 29; Vidit Dominus humilitatem meam, ταπείνωσιν. Lia non jactat ſuam modeſtiam, ſed, quod ob deformitatem minus eſſet cordi marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuter. 26: Et reſpexit humilitatem, & laborem, atque anguſtiam. An non heic ταπείνωσιν appellat afflictionem? LE. Unde igitur iſtis in mentem incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur animi modeſtiam? HI. Nihil aliud video cauſæ, niſi quod multi Theologi neglexerint & linguarum peritiam, & Latini ſermonis ſtudium, una cum priſcis Eccleſiæ doctoribus, qui ſine hiſce præſidiis ad plenum intelligi non queant: præterea quod difficillimum ſit revellere, ſi quid penitus inſederit animo. Porro videas, quoſdam tantum ſcholaſticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere ſcripturam, quam ad ſcripturæ regulam opiniones humanas corrigere. LE. At iſtuc abſurdius eſt, quam quod narrant de * regula Lesbia. HI. Beda monachus, non admodum gravis auctor, quoties ab alienis recedit veſtigiis, ex occaſione dictæ humilitatis meminit de ſuperbia. At Theophylactus ſcri-

Lesbia regula.] Vide proverbium.

ſcriptor Græcus, qui ſua fere ex probatiſſimis Græciæ ſcriptoribus hauſit, negat, heic ταπείνωσιν accipi poſſe pro virtute. LE. Ad iſtud probandum quid opus eſt auctoritate, cum ipſe ſenſus communis reſpuat eam interpretationem? HI. Recte dixiſti. Nam cum modeſtia ſit quodammodo *colophon ac tutatrix omnium virtutum; immodeſtia eſt, ſi quis eam de ſe prædicet. Fatemur quidem, in ſanctiſſima Virgine virtutem hanc fuiſſe ſummam & incomparabilem; (Chriſtum ſemper excipio;) ſed hoc ipſa ob modeſtiam laudabilior eſt, quod eam ipſa non laudat, ſed agnoſcens ſuæ conditionis humilitatem, myſterii magnitudinem adſcribit miſericordiæ divinæ. Maria, inquiunt, per modeſtiam meruit fieri mater Dei. Donemus, hoc aliqua ex parte verum eſſe: verum quæ tandem modeſtiæ ſpecies eſt, puellam hoc de ſe prædicare? LE. Quin & ipſe cantici tenor declarat, illam de ſua indignitate loqui; eoque ſic orditur: Magnificat anima mea Dominum. At qui dicit, merui fieri mater Dei per modeſtiam, ſe magnificat, non Dominum. Mox ſubjicitur: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce, ſignificat rem ſubitam & inexſpectatam. Non exſpectat autem ſummum honorem, qui ſe nullo honore dignum judicat. Nec felicitas dicitur, ſi contingat quod meritis debebatur. Flaccus enim negat, ſe hoc nomine felicem appellandum, quod à Mecœnate in amicorum numerum adoptatus eſſet. HI. Quam ob rem? LE. Quia judicio fuit aſcitus, non gratuito favore. Mecœnas hoc illi tribuit, quod ejus virtutibus deberi judicarat. HI. Eodem pertinet, quod ſequitur, Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus. Non dixit, fecit mihi magna, quia me dignam judicavit, ſed, quia potens eſt, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit ſuo favore dignos; & ideo ſanctum nomen ejus: ſanctum dixit glorioſum. Quantum autem noſtris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam juxta Paulum, illius potentia per noſtram imbecillitatem perficitur. Mox in eo verſu, Depoſuit potentes de ſede,

Colophon.] Finis, perfectio.

& exaltavit humiles, non eſt ταπεινόφρονας, ſed ταπεινοὺς, hoc eſt, contemtos juxta mundum; ut opponatur potentibus. Hunc verſiculum juxta Propheticæ eloquutionis morem declarat ſequens, Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes. Quos modo dixerat humiles, heic appellat eſurientes, hoc eſt, tenues; quos modo potentes, heic divites vocat. Proximo verſu fit mentio miſericordiæ ſeſe per omneis orbis nationes profundentis. In extremo verſu prædicat fidem Dei in promiſſis, ſicut locutus eſt, &c. Toto cantico prædicatur gloria, hoc eſt potentia, bonitas, & veritas Dei: nulla eſt meritorum mentio. LE. Sed ut potentiam ac divitias comitatur ſuperbia, ita paupertas docet modeſtiam. HI. Non equidem inficior, iſtuc interdum accidere; ſed videas plerunque pauperes arrogantiſſimos: ſi negas, objiciam Merdardos multos. Verum demus eſſe, quod non eſt perpetuum: non jam agitur qualis fuerit ſacratiſſima Jeſu mater, ſed qualia de ſe prædicarit in hoc cantico. LE. Demiror iſtorum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam irriſi, non reſipiſcant. HI. Quoties moniti ſunt, declamationem eſſe ficti thematis tractationem, ad exercendam dictionis facultatem adhiberi ſolitam? & tamen iſtis declamatio nihil aliud eſt quam ſacra concio. Quoties inclamatum eſt illis, cœlibem eſſe quiſquis uxorem non habeat, etiamſi ſexcentas alat concubinas? & tamen cœlibatus iſtis nihil aliud eſt, quam continentia & caſtitas. Idem uſu venit de humilitate, aliiſque ſimilibus quam plurimis. LE. Unde ſtupor tam pertinax? HI. De Merdardis reſpondeo. Non dederunt à puero operam litteris; nec eſt illis præceptorum aut librorum copia: & ſi quid iſtiuſmodi facultatis obtigit, malunt abdomini impendere. Sacroſanctam illam veſtem exiſtimant abunde ſufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Poſtremo putant, non nullam eſſe religionis partem, ſi cum ſuo Franciſco ne Latine quidem loqui ſciant. LE. Profecto plurimos novi, qui iſta ex parte belle referant inſtituti ſui principem, qui caperonem dixit pro galero, opinor & veſtimentibus pro veſtibus. At

Fran-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Franciſcus conſtanter recuſavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc iſti cum ſuis veſtimentis non abhorrent à galero Cardinaliceo. HI. Quid ais? imo ne à corona quidem triplici. & humiles illi pauperis Franciſci filii porrigunt calceos ſuos ſummis orbis monarchis oſculandos. LE. Jam ſi fuiſſet factæ vilitatis mentio, quid erat piaculi? HI. Nihil, ſi vilem intelligas, qui parvo æſtimatur apud homines, aut qui ſibi videtur contemtibilis. Sed quid opus excuſare quod dictum non eſt? LE. Non puduit Merdardum ad iſtum mentiri modum? idque in fano tam celebri, in frequentiſſima monarcharum ſynodo, coram tot eruditis viris, quorum plerique Eraſmicas lucubrationes evolverant? HI. Puduit, ais? Imo ſibi viſus eſt ſcurra rem palmariam ac triumpho dignam facere. Hoc eſt quartum Merdardorum votum, longe tribus illis religioſius, Nihil omnino pudere. LE. Iſtius profecto plerique ſunt obſervantiſſimi. HI. Nec erat ſimplex mendacium. Primum Mariæ canticum, ut eſt à Luca ſcriptum, manet intactum. Qui vero corrigere dicitur, qui nihil mutat? Deinde vox humilitatis immutata non eſt; nec ulla uſquam vilitatis mentio. Poſtremo non corrigit canticum, qui bona fide reddit quod ſcripſit Lucas, ſed explicat. LE. Video triplex mendacium effronte ſcurra dignum. HI. Mane: nondum audiſti, quod eſt omnium impudentiſſimum. LE. Etiamne amplius? HI. Vociferabatur, doctorem illum aſinum fuiſſe principem, auctorem & anteſignanum univerſi tumultus, quo nunc concutitur orbis Chriſtianus. LE. Quid ait? HI. Huic imputandum quod tot ſectis diſcinditur Eccleſia, quod ſacerdotes ſpoliantur decimis, quod contemnuntur epiſcopi, quod ſacroſanctæ pontificis majeſtati paſſim oppeditur, quod agricolæ vetus * gigantum exemplum inſtaurarunt. LE. Iſta publicitus? HI. Magnis clamoribus. LE. Atqui longe ſecus exiſtimant, qui Eraſmi libros

Gigantum.] Gigantes olim Deos cælo exigere conati ſunt Ruſtici autem ſuos nobiles non aliter ac Deos ſuſpiciunt, quos tamen proximo tumultu in ordinem cogere & de loco dejicere tentarunt.

bros attentius introſpiciunt. Horum plurimi fatentur, ſe ex illius lucubrationibus hauſiſſe veræ pietatis ſemina. Totum hoc incendium per monachos ortum, per eoſdem huc uſque incanduit, quod non aliter nunc quoque conantur extinguere, quam ſi oleum, quod aiunt, addant camino. HI. Vides, * ὡς κάκιστον θηρίον ἐστὶν ἡ γαστήρ. LE. Rem acu tetigiſti. Illi nimirum expedit, in populo Chriſtiano ſuperſtitionis eſſe quam plurimum, pietatis quam minimum. Sed quid concio? ferebatne Cumanum aſinum, tam inſolenter rudentem è ſuggeſto? HI. Quidam mirabantur quid accidiſſet homini. Qui ſtomachi erant impatientioris, ſurgebant, atque è templo abibant, ſubmurmurantes, Venimus huc audituri laudes divæ Virginis, & hic temulentus nobis evomit meras ſycophantias. In his erant etiam non paucæ mulieres. LE. Atqui ſolet hoc genus mire deditum eſſe iſti ſodalitio. HI. Vera prædicas; ſed cœperunt & fœminæ ſapere. Eruditi, quotquot aderant, plerique ringi, nonnulli etiam ſubſibilare. LE. Non curat aſinus ſibila; oportuit talem rabulam putribus ovis aut ruderibus è ſuggeſto deturbare. HI. Non deerant qui hoc illo dignum exiſtimarent; ſed cohibebat illos loci reverentia. LE. Sed loci religio non debet his opitulari, qui locum ſcelere profanarunt, veluti qui in templis ſeptis occidunt hominem, non æquum eſt ut illic habeant aſylum: itidem qui in ſacris concionibus & loci religione, & populi patientia ſtolide abutitur, huic non oportet eſſe præſidio quod ipſe ſua temeritate profanavit. Laudatus eſt à priſcis ille, qui eum non habuit pro Conſule cui ipſe non eſſet Senator: nec par eſt, ut populus eum habeat pro Eccleſiaſta cui ipſe non eſt concio. HI. Metuunt fulmen epiſcoporum. * Si quis inſtigante diabolo, &c. noſti legem. LE. Sed prius in tales rabulas, epiſcopi debebant vibrare fulmen. HI. Metuunt & illi. LE. Quos? HI. Illos ipſos rabulas.

LE.

Ὡς κάκιστον, &c.] Id eſt, Ut peſſima beſtia eſt venter. Et illos qui alioquin omnia ventris gratia faciunt, linguæ abutentes, Græci γλωσσογάστορας appellant.

Si quis inſtigante, &c.] Canon eſt in Decretis, quo excommunicantur, qui in Monachos & ſacerdotes manus injecerint.

Le. Quam obrem? Hi. Ob hoc ipſum, quod rabulæ ſunt. Le. Apoſtoli non metuebant regum & præſidum minas; & iſti metuunt unum mendicum? Hi. Sed ob iſtuc ipſum magis formidandi, quod mendici ſunt. quod eripiatur non habent, quo lædant habent. Abi tu ſodes ad veſparum aut crabronum nidum aliquem, & unamquamlibet ex illis digito continge; ea res ſi tibi bene ſucceſſerit, redito ad me, & epiſcopos ignavos appellato qui refugiant unum mendicum irritare. Romanum pontificem nonne potentiſſimi Chriſtianæ ditionis monarchæ reverentur? fortaſſis & metuunt. Le. Nec mirum: eſt enim Chriſti vicarius. Hi. At Alexander ſextus, vir nec ſtultus nec indoctus, fertur ita loqui ſolitus, ſe malle è ſummis monarchis aliquot offendere, quam unum quemlibet fraterculum ex ordine mendicantium. Le. Omitte pontifices. Cum iſtius ſceleris rumor ad aures principum, qui tum Auguſtæ erant, dimanaſſet, non eſt ſumptum de homine ſupplicium? Hi. Indigne tulerunt omnes, ſed præcipue Rex Ferdinandus, & hujus ſoror Maria, fæminarum hujus ſæculi decus; Bernardus Cardinalis Tridentinus, Balthaſar Epiſcopus Conſtantienſis. Objurgatus eſt graviter Eccleſiaſtes, ſed à nullo acrius quam à Joanne Fabro Epiſcopo Viennenſi. Le. Quid objurgatio? aſinus non ſentit niſi fuſtem. Hi. Præſertim ſi in ventrem ingeras. Sed quid illi ſtolido feciſſent Principes, longe gravioribus curis occupati? Le. Certe ſubmoviſſent à concionandi munere, & ſuam illi benignitatem ſubtraxiſſent. Hi. At artifex ille pus ſuum in ipſam concilii diſſolutionem diſtulerat, cum jam alioqui foret abeundum. Le. Iſto quidem pacto dicuntur abire cacodæmones, ingenti fœtore relicto. Hi. Itaque dimiſſus eſt à rege Ferdinando, ſed bene paſtus. Nam objurgatio ne tantillum quidem detraxit hominis obeſitati. Le. Franciſcus dicitur concionatus ſororibus avibus; iſte dignus videtur qui concionetur fratribus aſinis ac ſuibus. Sed quo ſe contulit? Hi. Quo niſi ad ſuos gregales? à quibus exceptus eſt ovatione ob rem ſtrenue feliciterque geſtam; & inter pocula, pro, Io triumphe, cantatum eſt, Te Deum laudamus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

LE. Digniſſimus eſt iſte Merdardus, qui funem in collo geſtet potius quam in lumbis. Sed quid imprecemur iſti ſtolido gregi, qui tales fovet pecudes? HI. Vix invenias quod illis imprecceris malum gravius quam ipſi accerſunt ſibi. Siquidem his rationibus maxime traducunt ſeſe, & in bonorum omnium conjiciunt odium, efficacius quam quiſquam poſſit hoſtis. Sed non eſt Chriſtianæ mentis, cuiquam imprecari male; illud potius optandum, ut clementiſſimus rerum formator & reformator (qui ex Nabuchodonoſor homine fecit bovem, & rurſus ex bove fecit hominem, quique aſinæ Balaami dedit hominis linguam) omnes Merdardi ſimiles vertat in melius, detque illis & mentem, & linguam viris Euangelicis dignam.

Philodoxus.

*PHILODOXUS, SYMBULUS.

PH. FElix auſpicium interpretor occurſum tuum, Symbule. SY. Utinam ſit aliquid, Philodoxe, in quo tibi queam eſſe felix! PH. Quid auſpicatius, quam ſi quis Deus occurrat hominis? SY. Equidem nihil iſtoc exiſtimarem auſpicatius? etiamſi ſexcentæ volitent *noctuæ. Sed quem mihi narras deum? PH. Te, inquam, Symbule. SY. Mene? PH. Te plane. SY. Ego deos cacantes nunquam feci pili. PH. Si non fallit *proverbium, deum eſſe quiſquis juvat mortalem, tu mihi Deus eſſe potes. SY. De fide proverbii viderint alii; ego certe perquam lubens amico profuero, ſi queam. PH. Non eſt quod metuas, Symbule; haud peto mutuum: ſacra res eſt conſilium; eo tantum me juva. SY. Atqui iſtuc ipſum eſt petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citroque commeare debet, quemadmodum & cætera omnia. Sed quid eſt rei, in quo meum deſideras conſilium? PH. Piget obſcuritatis; cuperem eſſe celebris; commonſtra viam. SY. En tibi compendiariam. Imitare Heroſtratum, qui incendit templum Dianæ; aut huic ſimillimum Zoïlum.

Philodoxus.] Amator gloriæ, qui famam venatur. Symbulus, conſiliarius.

Noctua.] Noctuæ volatus apud Athenienſes felix & bene ominatus fuit.

Proverbium.] Homo homini Deus. Vide Chiliades.

Zoilum, qui laceravit Homerum; aut aliud aliquod facinus memorabile deſigna, & * ἀοίδιμος eris cum Cercopibus ac Neronibus. PH. Famam ex ſcelere parent alii; ego nomen ambio rumoris honeſti. SY. Talem igitur te præſta, qualis optas prædicari. PH. At multis egregia virtute præditis non contigit nominis celebritas. SY. Iſtuc an verum ſit, neſcio: attamen ſi id eveniat, quod ais, ipſa virtus abunde magnum ſui præmium eſt. PH. Vera prædicas, planeque philoſophice. Veruntamen, ut ſunt res humanæ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum eſſe virtutis; quæ non aliter gaudet agnoſci, quam ſol amat lucere, vel ob hoc ipſum, ut & proſit quam plurimis, & quam plurimos ad ſui pelliciat æmulationem. Poſtremo non video quam poſſeſſionem ſpecioſiorem parentes liberis ſuis relinquere poſſint, quam honeſti nominis immortalem memoriam. SY. Ut video, gloriam expetis virtute partam. PH. Scilicet. SY. Proinde tibi propone litteris omnium celebratos, Ariſtidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Scipionem Africanum, Catones, Seniorem & Uticenſem, M. Brutum, & horum ſimiles, qui belli domique de Republica quam optime mereri ſtuduerunt. Heic eſt enim feraciſſimus gloriæ campus. PH. Verum inter iſtos celebres, Ariſtides oſtraciſmo juſſus eſt ſolum vertere; Phocion, & Socrates, biberunt cicutam; Epaminondas capitis eſt poſtulatus, quemadmodum & Scipio: Cato ſenior quadragies reus cauſſam dixit; Uticenſis ſibi mortem conſcivit, itidem Brutus. Ego gloriam optarem nulla invidia contaminatam. SY. At iſtuc ne Herculi quidem filio conceſſit Jupiter. Nam poſt tot monſtra virtute domita, cum * excetra fuit extremum certamen, idque multo omnium pertinaciſſimum. PH. Ego Herculi ſuos glorioſos labores nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obtigit honeſtum

 no-

Ἀοίδιμος, &c.] Id eſt, celebratus, is proprie qui decantatur paſſim. *Cercopes* autem fratres fuere improbitate & malitia celeberrimi. Lege proverbium; Ne in Melampygum.

Excetra.] Excetra hydra appellata eſt, quod uno capite abſciſſo plura excreſcerent,

nomen nulla invidia contaminatum. SY. Vis, ut video, ſuaviter vivere; eo metuis invidiam. nec id injuria; * κάκιςον γὰρ ἐςι θηρίον. PH. Sic eſt. SY. Ergo * Λάθε βιώσας. PH. At iſtuc eſt mortuum eſſe, non vivere. SY. Intelligo quid affectes. In ſole clariſſimo verſari gaudes abſque umbra. PH. Iſtuc quidem fieri non poteſt. SY. At nihilo magis fieri poteſt, ut gloriam conſequaris nulla contaminatam invidia. Recte facta ultro ſequitur gloria, gloriam comitatur invidia. PH. Atqui poſſe gloriam abſque invidia contingere, docet nos ſenex ille Comicus? ita ut facillime ſine invidia laudem invenias, & amicos pares. SY. Si iſta laude contentus es, quam tulit Pamphilus adoleſcens obſequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes aſſequendi quod expetis, unde decerpſiſti ſententiam. In omni re memento; Ne quid nimis, ſed tamen mediocriter omnia. Eſto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens. Ne ſis præfractus, tuæque ſententiæ nimium tenax, ſed aliorum ſtudiis temet accommoda: nulli lædas os, ſed comem te præbeas omnibus. PH. Adoleſcentiæ favent plerique, nec magni negotii ſit tum iſtam parare laudem. Ego magnificum quoddam nominis decus optarim, quod per univerſum orbem reſonet, quodque cum ætate ſemper fiat illuſtrius, atque à funere tandem clarius eluceſcat. SY. Equidem laudo generoſam iſtam indolem tuam, Philodoxe. Cæterum ſi cupis gloriam virtute partam, præcipua virtus eſt, negligere gloriam: & ſumma laus eſt, non ambire laudem; quæ magis ſequitur fugientem. Videndum eſt igitur, ne, quo impenſius iſta ambis, hoc fruſtrere magis. PH. Non ſum Stoicus * ἀπαθής. tangor humanis affectibus. SY. Si te profiteris hominem, nec ea recuſas quæ ſunt humanæ ſortis, cur ea venaris, quæ nec Deo contingunt? Noſti enim Theocriticum illud non minus vere quam ſcite dictum, Jovem nec pluvium,

nec

Κάκιςον, &c.] Id eſt, Peſſima enim fera eſt.

Λάθη βιώσας.] Id eſt, Sic vive, ut nemo te ſentiat vixiſſe.

Α᾽παθής.] Id eſt, expers affectuum. Stoici negabant in virum ſapientem ullos affectus cadere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

nec ſerenum placere omnibus. PH. Non eſt fortaſſis ignis abſque fumo; ſunt tamen * ἄκαπνα. Si non poteſt obtineri, quin aliqua livoris nubecula obſcuretur hominis gloria, arbitror tamen eſſe rationes, quibus fiat, ut quam minimum invidiæ ſit admixtum. SY. Eas igitur tibi vis commonſtrari? PH. Percupio. SY. Modice virtutem exere, & minus gravaberis invidia. PH. At gloria niſi ſit inſignis, non eſt gloria. SY. Ecce tibi certiſſimam viam. Deſigna præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, * Menœceis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciis:

Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit.

PH. Equidem, ut ingenue quod res eſt fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honeſti nominis hæreditatem relinquere: verum hujus rei fructum vivus apud vivos aliquandiu decerpere cupiam. SY. Age, non te ſuſpendam amplius. Certiſſima ad illuſtre nomen eſt via, bene mereri, cum privatim de ſingulis, tum publicitus de univerſis. Id partim fit officiis, partim benignitate. Benignitas ſic temperanda eſt, ne cogaris ab aliis rapere quod aliis ſuppedites. Nam ex hujuſmodi largitionibus plus odii naſcitur apud probos quam favoris apud improbos. Porro ab improbis laudari, infamia verius eſt quam gloria. Ad hæc benignitatis fons largiendo exhauritur. Porro beneficentia, quæ conſtat officiis, fundum non habet: imo quo largius hinc hauritur, hoc ſcatet uberius. At heic multæ res ſunt, quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illuſtrant, quas nemo ſibi præſtare valet, ſed contingunt gratuito favore numinis.

Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus.

At formam corporis ſibi nemo largitur. Adfert ſecum dignitatis plurimum generis claritudo. Adhæc quoque formæ munus eſt. Idem ſentiendum de divitiis, quæ recte factis partæ ab avis atque atavis ad nos devenerunt. Ne hoc quidem quiſquam ſibi

 præ-

Α'καπνα.] Ligna ſunt quæ dum cremantur, fumum non faciunt. ab α privativa particula, & καπνὸς, quod fumum ſignificat.

Menœceis.] Menœceus nobilis adoleſcens Thebanus, qui pro patriæ ſalute ſe ipſum morti objecit, apud Philoſtratum in imaginibus.

præſtat. Hujus generis ſunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos & comitas non aſcita, ſed ingenita. Poſtremo decorum quoddam arcanum atque etiam felicitas; cujus effectum in multis videmus quotidie, cauſam reddere nemo poteſt. At non frequenter conſpicimus, eadem geri, dicive, à diverſis, & magnam inire gratiam qui pejus geſſit, dixitve, cum is qui melius rem egerit, pro gratia referat odium. Hoc priſci quidam ad genios referebant. Dicebant enim, in ea re quemque fortunatum eſſe ad quam natus eſſet; contra parum ſuccedere, quod quis invita Minerva, iratoque genio tentaret. PH. Heic igitur nullus eſt conſilio locus? SY. Vix ullus: attamen qui ſagaces ſunt, deprehendunt in pueris aut adoleſcentibus notas quasdam, quibus conjecturam facere liceat, ad quæ ſtudia, quodve vitæ genus, quaſve actiones ſint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi ſenſus, quo à quibuſdam abhorremus nulla evidente cauſa, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc eſt quod alius feliciter tractat rem militarem, alius dexter eſt in negotiis politicis, alium dicas ad ſtudia natum. Quanquam & in his mira varietas; nimirum tanta, quanta eſt functionum diverſitas. Alium natura genuit Imperio, alium voluit eſſe fortem militem: cui plurimum indulſit, ei conceſſit, ut, juxta Homerum, pariter & bonus ſit lancearius, & egregius dux. Itidem in rebus civilibus, alius valet in conſilio, alius in agendis cauſis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet, & feliciter rem gerit. De ſtudiorum varietate quid attinet dicere? Sunt qui ſic rapiantur ad inſtitutum monaſticum, nec ad quodvis, ſed vel ad hoc, vel illud, ut vitam ſibi putent acerbam, niſi, quod optant, aſſequantur. Sunt è diverſo qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potius, quam fieri monachum. nec id odio faciunt, aut certa ratione, ſed arcano quodam naturæ ſenſu. PH. Iſta quidem in compluribus ita, ut narras, & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus ſum. SY. In his igitur bonis, quæ nobis gratuito largitur naturæ benignitas, multo minus orietur invidiæ, ſi faſtus abſit & oſtentatio. Amabilior

enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

enim eſt forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia, in his qui ſe his bonis præcellere quaſi neſciunt. Comitas autem & modeſtia nihil imminuunt hæc commoda, ſed ut gratiam addunt, ita depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum ſuavitas oportet in omnibus vitæ actionibus ſit perpetua, niſi prorſus repugnat Minerva. Nam fruſtra, ut opinor, tentaret * Xenocrates, quod ſucceſſit Socrati ac Diogeni: fruſtra moliretur Cato Cenſorius, quod Lælium fecit gratioſum. Attamen Demea ille Terentianus ſubito mutatus, ſatis declaravit quantum ad conciliandum benevolentiam habeat momenti ſtudiis & affectibus omnium obſecundare. Verum quoties à recto receditur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur. Ceterum ea demum gloria perpetua eſt, quæ honeſti radicibus nititur, à judicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus; qui ſimul atque relanguerint, odiſſe cœpimus quod ante vehementer arriſit; ac proinde plauſus vertitur in ſibilum, laus in vituperium. Cæterum ut ingenium prorſus inverti non poteſt, ita poteſt aliqua ex parte corrigi. PH. Exſpecto quid dicas. SY. Qui natura blandior eſt, is cavere poteſt, ne, dum apud omnes gratioſus eſſe ſtudet, deflectat ab honeſto, neve dum ſeſe quibuslibet accommodat, Polypum imitatus, ſibi parum conſtet. PH. Tales novi permultos lubricæ fidei & erubeſcendæ vanitatis. SY. Rurſus qui ſeveriore ſunt ingenio, dare operam oportet, ut ſic affectent comitatem, ne quod agunt, videatur ſimulatum, aut ſubinde ad naturam ſuam recurrant; pro laude geminum dedecus ſibi comparaturi, & quod interdum rigidius agant, & quod ſint inconſtantes. Tantam enim vim habet conſtantia, ut qui vitioſam nacti ſunt naturam, tamen ob hoc ipſum levius ferantur, quod nuſquam ſunt ſui diſſimiles. Fucus autem ſimul atque ſuboluit, etiam in benefactis gignit odium: porro quod ſimulatum eſt, perpetuo latere non poteſt; aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit,

Xenocrates] Chalcedonius philodoxus durus ac tetricus, & qui ſe moribus hominum accommodare non poterat, ob id à Platone juſſus Gratiis ſacrificare.

rit, ſemel evaneſcit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. PH. Illud igitur, ut video, mones, à natura minimum, ab honeſto minime recedendum eſſe. SY. Tenes. Adhæc, ſcis, quidquid ſubito inclareſcit, obnoxium eſſe invidiæ. Inde vox odioſa * νεοπλούτων apud Græcos, apud Romanos novorum hominum cognomen, apud utroſque terræ filiorum, & è cœlo delapſorum. Cæterum fama quæ paulatim naſcitur, & augeſcit, quemadmodum minimum habet invidiæ, ita maxime durabilis eſt; ut indicat hoc ille poëtarum acutiſſimus Horatius: Creſcit occulto, velut arbor, ævo Fama Marcelli. Proinde, ſi veram, ſi perpetuam, ſi livori quam minimum expoſitam gloriam expetis, auſculta Socrati, qui dixit, quibuſdam uſu venire, ut dum nimium properant initio, ſerius perveniant ad finem. PH. Sed hominum vita brevis eſt. SY. Ergo ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ ſua ſponte conſequitur. Non enim id conſulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri poſſis. Nam iſtuc Parcarum munus eſt, quæ fila ducunt & amputant, cum ipſis eſt viſum. PH. Utinam iſtuc quoque poſſis! SY. Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, nominis ſplendore penſant. Quibuſdam, ſed pauciſſimis, tam indulgenter favent, ut vivi, ſibique quodammodo ſuperſtites, poſteritate ſua fruantur. Sed rari ſunt quos æquus amavit Jupiter. Hoc fortaſſis aliqui diis geniti potuère; verum iſta felicitas non cadit in hanc conſultationem. PH. Sæpe mecum admirari ſoleo ſeu fortunæ ſeu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus quod non aliquo temperet incommodo. SY. Quid igitur ſupereſt, amice, niſi ut homines nati, ſortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, ſi penitus cures habere perſpecta nationum, ordinum, & ſingulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum, qui beſtiis cicurandis alendiſque dant

Νεοπλούτων.] Νεόπλουτος eſt nuper dives factus, qui ſubito divitias nactus nuſquam non oſtentat illas, prius lentes domi vorans.

dant operam. Siquidem horum præcipuum eſt ſtudium, animadvertere quibus rebus quodque animal vel efferetur vel deliniatur. Non jam loquor tantum de diſcrimine quod eſt inter avem & quadrupedem, inter ſerpentem & piſcem, aut quod eſt inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aſpidem, ſed de innumera varietate, quæ eſt in ſingulis animantium generibus. PH. Exſpecto quo ſis evaſurus. SY. Omnes canes ſub una ſpecie continentur: ſed hæc ſpecies quam in innumeras formas diſtrahitur? ut dicas illos genere diſtingui, non ſpecie. Jam prorſus in eadem ſpecie quam varii ſunt canum mores, & ingenia? PH. Immenſa varietas. SY. Quod de canibus dictum eſt, de ſingulis animantium generibus dictum puta: ſed in nullo magis elucet diſcrimen, quam in equis. PH. Vera prædicas. Sed quorſum hæc? SY. Quidquid in animantium generibus, vel in formis, vel in ſingulis animantibus varietatis eſt, hoc omne puta eſſe in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, aſinos, leones, oves, viperas, ſimios, dracones, aquilas, vultures, hirundines, hirudines; & quid non? PH. Quid tum? SY. Nullum autem eſt animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de ſe præbeat utilitatem, aut certe non lædat. PH. Nondum perſpicio quid agas. SY. Eſt nonnihil diſcriminis inter Hiſpanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. PH. Eſt plane. SY. Adhæc, eſt ſingulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. PH. Fateor. SY. Hanc varietatem ſi ſagaciter habueris animadverſam, & ſingulorum moribus te accommodes, perfacile conſequeris, ut aut omnes habeas amicos, aut certe nullos inimicos. PH. Si polypum me fieri jubes, ubi rectum & honeſtum? SY. Eſt in rebus communibus aliquod obſequium, quod nullo pacto vitiat honeſtum. quod genus; apud Italos oſculo ſalutant viri viros: in Germania ſi facias idem, abſurdum videatur, ſed pro oſculo dextram porrigunt. rurſus in Anglia viri ſalutant mulieres etiam in templo obvias: idem ſi fiat in Italia, flagitium habeatur. item in Anglia porrigere

po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

poculum tuum intervenienti in convivio, civilitatis eſt; in Gallia contumeliæ eſt. In his & aliis hujuſmodi, citra recti jacturam licet omnibus obſequundare. PH. At perdifficile ſit omnium gentium mores, ac ſingulorum hominum ingenia noſſe. SY. Verum, ô Philodoxe, ſi gloriam inſignem quæris, eamque virtute partam, neceſſe eſt ut virtutem quoque præſtes non vulgarem. Scis autem, virtutem circa difficilia verſari, quemadmodum ante Peripateticum illum docuit Heſiodus, proinde ſi mel cupis, apes feras oportet. PH. Scio, & memini: ſed mitigandæ invidiæ rationem quærimus. SY. Proin da operam, ut in bello dux eſſe malis quam miles: & in eo bello, quod gerendum cum inviſis hoſtibus potius, quam cum civibus, aut ſociis. In Republica ea potiſſimum munia capeſſe, quæ popularia ſunt & gratioſa. Velut defendere popularius eſt, quam accuſare; honorare, quam punire. Quod ſi qua incidunt, ſicut incidere neceſſe eſt, natura moleſta, tamen ea quoque, ſi vitari non poſſunt, commoditate ſunt lenienda. PH. Quo pacto? SY. Sedes judex aut arbiter; altera pars nonnihil offendenda eſt; ſed ea rem æquitate geras, ut, ſi fieri poſſit, etiam victus gratias agat. PH. Quî ſic? SY. Puta. Intenditur actio furti aut ſacrilegii: muta, ſi potes, actionis formulam, & fac ut ſit actio rei vendicandæ Heic protinus ita reum ſublevas, ut nihil tamen decedat actori. Porro actionem omnem ſic moderare, ut citra actoris diſpendium reo videaris æquus. Poſtremo damnati pœnam nonnihil mitiga. Abſit interim aut vultus torvitas, aut verborum acerbitas, aut moroſitas; quæ res faciunt, ut quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quam alii pro negato. Interdum monendus eſt amicus: ſed ſi nulla ſpes emendationis, ſilere præſtat. Si res gravior eſt, & ſpes eſt profectus, magni refert qualis ſit admonitio. Nam ſæpenumero fit, ut qui ſiniſtre aut intempeſtive admonet, & morbum exaſperet, & ex amico reddat inimicum. Hæc dexteritas magis etiam habet locum, ſi agas cum principe. Nam horum affectibus nonnunquam incidit ut ſit reſiſtendum. Quod ſi fit comiter ac dextre, paulo poſt qui obſtitere, plus ferunt gratiæ

quam

quam qui obſecundarunt. Quod enim cupiditati placet, temporarium eſt; quod recta ratione geritur, perpetuo probatur Longe vero maxima pars invidiæ naſcitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quam multis dictum, aut jocus intempeſtivus fuit exitio! Laudabis igitur, ſed dignos; idque parce: ſed vituperabis parcius, ſi tamen omnino quiſpiam vituperandus eſt: proinde vitanda loquacitas. Difficillimum enim ſit, ſimul & multa & opportune dicere. PH. Aſſentior iſtis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandam nominis celebritatem via, ſcribere libros. SY. Vera prædicas, niſi quod obſtat ſcribentium turba. Ac, ſi iſta placet ratio, cura ut exacte ſcribas potius, quam multa. Cum primis autem argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune: ad hæc minime invidioſum: in id, quidquid inſigne complurium annorum lectione contractum eſt, conferas: tractatione vero tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. PH. Prudenter tu quidem, Symbule, meoque animo feceris ſatis, ſi unum illud adjeceris, quibus rebus effici poſſit, ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video, qui vix ſub obitum inclareſcunt, nonnullos à rogo, quod aiunt, demum innoteſcere. SY. Heic quod conſulam, nihil habeo melius, quam quod tibicen ſuaſit tibicini. Fac ut his te ipſum probes, qui gloria jam vicerunt invidiam in horum amicitiam temet inſinua, quorum honorifica de te prædicatio facile populare ſtudium tibi conciliabit. PH. At ſi quando exoriatur invidia, quid oſtendis remedii? SY. Fac quod ſolent hi qui picem coquunt. Si flamma effulſerit, infundunt aquam; ac tum magis efferatur ac ſtridet incendium, ni id facias conſtanter ac ſæpius. PH. Quid iſtuc ænigmatis eſt? SY. Invidiam oborientem beneficiis obrue potius, quam vindicta. Nihil egit Hercules reſectis Hydræ Lernææ capitibus; igni Græco devicit exitiabile monſtrum. PH. Sed quem vocas ignem Græcum? SY. Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui laceſſitus injuria malorum, non ceſſat tamen de omnibus bene mereri. PH. Quid

ego

ego audio? beneficentia igitur nunc aqua eſt, nunc ignis? SY. Quid vetat? quando Chriſtus in allegoriis nunc ſol eſt, nunc ignis, nunc lapis. Dixi ſedulo. ſi quid melius eris nactus, ſequitor, meumque repudiato conſilium.

Opulentia Sordida.

JACOBUS, GILBERTUS.

IA. VNde nobis tam exuccus, quaſi cum cicadis interea *rore ſis paſtus? mihi nihil aliud quam *ſyphar hominis eſſe videris. GI. Apud inferos umbræ malva & porro ſaturantur: at ego decem vixi menſes, ubi ne id quidem contigit. IA. Ubinam? te quæſo. num abreptus in navem galeatam? GI. Nequaquam. ſed Synodii. IA. In urbe tam opulenta, bulimia periclitatus es? GI. Maxime. IA. Quid in cauſa? An deerat pecunia? GI. Nec pecunia, nec amici. IA. Quid igitur erat mali? GI. Mihi res erat cum hoſpite *Antronio. IA. Cum illo opulento? GI. Sed ſordidiſſimo. IA. Monſtri ſimile narras. GI. Minime; ſed ſic fiunt divites qui è ſumma emergunt inopia. IA. Quid ita libuit tot menſes apud talem hoſpitem commorari? GI. Erat quod alligaret: & ſic tunc erat animus. IA. Sed dic, obſecro, quo tandem vivit ille apparatu? GI. Dicam, quandoquidem actorum laborum ſolet eſſe jucunda commemoratio. IA. Mihi certe futura eſt. GI. Illud *οὐρανόθεν acceſſit incommodi, cum illic agerem; totos tres menſes ſpirabat Boreas, niſi quod illic neſcio quo pacto nunquam perſeverat ultra diem octavum. IA. Quomodo igitur ſpirabat totos tres menſes? GI. Sub eum diem velut ex conſtituto mutabat ſtationem, ſed poſt horas octo migrabat in locum priorem. IA. Ibi tenui corpuſculo opus erat foco luculento. GI. Satis erat ignis, ſi ſuppetiſſet lignorum copia. Verum ne quid heic faceret impendii noſter Antronius, ex ruſculis inſularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, id-

Rore ſis paſtus.] Vide proverbium, Rore paſcitur.

Syphar.] Serpentis exuvium ita appellatur, mirè leve & ſiccum.

Antronio.] Non homine ſed aſino. Vide Chiliades.

Οὐρανόθεν.] Id eſt, cœlitus,

idque fere noctu. Ex his nondum bene ſiccis ſtruebatur ignis non abſque fumo, ſed ſine flamma: non qui calefaceret: ſed qui præſtaret, ne vere dici poſſet ibi nullum eſſe ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. IA. Illic hibernare durum erat. GI. Imo multo durius æſtivare. IA. Qui ſic? GI. Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum eſſe, nec noctu ſomnum capere liceret. IA. Divitias miſeras! GI. Præſertim in hoc pecoris genere. IA. Oportet illic ignavas eſſe fœminas. GI. Latitant, nec inter viros verſantur. Ita fit ut illic & fœminæ nihil aliud ſint quam fœminæ, & viris deſint ea miniſteria quæ ſolent ab eo ſexu ſuppeditari. IA. Sed Antronium interim non pigebat tractationis? GI. Illi in hujuſmodi ſordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabat quam domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem eſſe præ cæteris * Mercurialem. Pictor ille nobilis deplorandum exiſtimavit, ſi dies abiiſſet ſine linea; Antronius longe magis deplorabat, ſi dies præteriiſſet abſque lucro. Quod ſi quando eveniſſet, domi quærebat Mercurium. IA. Quid faciebat? GI. Habebat in ædibus ciſternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ ſitulas, & infundebat in vaſa vinaria. Heic erat certum lucrum. IA. Fortaſſe vinum erat æquo vehementius. GI. Imo plus erat quam vappa. nunquam enim emebat vinum niſi corruptum, quo minoris emeret. Ex eo ne quid periret, ſubinde fæces annorum decem miſcebat; volvens ac revolvens omnia, quo muſtum videretur: neque enim ille paſſus fuiſſet ullam fæcis micam perire. IA. At ſi qua fides medicis, tale vinum gignit veſicæ calculos. GI. Non errant medici: nam in ea domo nullus erat annus tam felix, quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funeſtam domum. IA. Non? GI. Etiam * à mortuis colligebat vectigal. Nec aſpernabatur quamvis exiguum lucellum. IA. Dicis furtum. GI. Lucrum

Mercurialem.] Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.]

A mortuis.] Vide proverbium, A mortuo tributum.

crum vocant negotiatores. IA. Quid interea bibe-
bat Antronius? GI. Idem ferme nectar. IA. Non
ſenſit malum? GI. Durus erat, qui vel fœnum eſſe
poſſet; & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris
educatus. Hoc lucro nihil exiſtimabat certius.
IA. Quid ita? GI. Si ſupputes uxorem, filios, fi-
liam, generum, operas, & famulas, alebat domi
fere corpora triginta tria. Jam quo vinum erat di-
lutius, hoc & parcius bibebatur, & ſerius exhau-
riebatur. Heic mihi ſubducito, in ſingulos dies ad-
dita aquæ ſitula quam non pœnitendam ſummam
conficiat in annum. IA. O ſordes! GI. Atqui non
minus compendii redibat ex pane. IA. Quo pacto?
GI. Emebat triticum vitiatum, quod alius noluiſ-
ſet emere. Heic præſens ſtatim lucrum, quia mi-
noris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte.
IA. Qua tandem? GI. Eſt argillæ genus frumen-
to non diſſimile, quo videmus & equos delectari:
dum & parietes arrodunt, & ex lacunis ea argilla
turbidis bibunt libentius. Ejus terræ tertiam par-
tem admiſcebat. IA. Eſt iſtuc medicari? GI. Cer-
te tritici vitium minus ſentiebatur. an hoc quoque
lucrum putas aſpernandum? Adde jam aliud ſtra-
tagema: Domi panem ſubigebat; nec id crebrius
etiam æſtate, quam bis in menſe. IA. Iſtuc eſt la-
pides apponere, non panes. GI. Aut ſi quid lapide
durius. Sed huic quoque malo erat paratum reme-
dium. IA. Quodnam? GI. Fragmenta panis immer-
ſa cyathis vino macerabant. IA. Similes habebant
labra lactucas. Sed ferebant talem tractationem
operæ? GI. Primum narrabo primatum ejus fa-
miliæ apparatum; quo facilius divines, quomodo
tractentur operæ. IA. Audire cupio. GI. De jen-
tando nulla erat illic mentio, prandium fere diffe-
rebatur in horam à meridie primam. IA. Quam ob
rem? GI. Exſpectabatur Antronius paterfamilias.
Cœnabatur interdum ad horam decimam. IA. At
tu ſolebas eſſe inediæ impatientior. GI. Eoque
ſubinde clamabam ad Antronii generum Orthro-
gonum, (agebamus enim in eodem conclavi:) Heus
Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodos?
Commode reſpondit, brevi adfuturum Antronium.
Cum nihil viderem apparati, & latraret ſtomachus

Heus

Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excuſabat horam, aut aliud ſimile. Cum non ferrem ſtomachi latratum, rurſus interpellabam occupatum. Quid futurum eſt? inquam: eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus conſumſiſſet omnem tergiverſationem, abiit ad famulos, juſſitque adornari menſam. Tandem cum nec rediret Antronius, nec quidquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis deſcendebat ad uxorem, & ſocrum, ac liberos, clamitans ut appararent cœnam. IA. Nunc ſaltem exſpecto cœnam. GI. Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum diſſimilis Vulcano; inſternit menſam linteo. Ea prima cœnæ ſpes. Tandem poſt longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cum aqua ſane limpida. IA. Altera cœnæ ſpes. GI. Ne propera, inquam. Rurſum poſt atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fæculenti plena. IA. O factum bene! GI. Sed ſine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum eſt iterum uſque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix urſus dentibus frangeret. IA. Certe jam vitæ conſultum eſt. GI. Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc fere prœmio inauſpicatiſſimo, ut diceret, ſibi dolere ſtomachum. IA. Quid heic mali auſpicii? GI. Quia tunc nihil erat quod ederetur. quid enim exſpectes, hoſpite male affecto? IA. Dolebat re vera? GI. Adeo, ut ſolus devoraturus fuerit tres capos, ſi quis dediſſet gratis. IA. Exſpecto convivium. GI. Primum ipſi apponebatur patina cum farina fabacea; quod opſonii genus illic vulgo venditur tenuibus. Aiebat, ſe hoc uti remedio adverſus omne morbi genus. IA. Quot eratis convivæ? GI. Interdum octo aut novem; inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familiâs natu major. IA. Quid illis apponebatur? GI. An non ſatis eſt frugi hominibus quod Melchiſedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? IA. Nihil igitur opſonii? GI. Erat non nihil. IA. Quodnam? GI. Memini nos fuiſſe in menſa convivas numero novem; cum in patina non numerarem niſi ſeptem foliola lactucæ aceto

innatantia, ſed abſque oleo. IA. Solus igitur ille devorabat ſuas fabas? GI. Vix ſemiobolo emerat: nec tamen vetabat, ſi quis proxime aſſidens vellet guſtare; ſed incivile videbatur, languido ſuum eripere cibum. IA. Secabantur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? GI. Non; ſed lactucis à primoribus abſumtis, reliqui panem immergebant aceto. IA. Quid autem poſt ſeptem folia? GI. Quid, niſi caſeus conviviorum clauſula? IA. Hiccine erat apparatus perpetuus? GI. Propemodum; niſi quod interdum, ſi eo die Mercurium fuiſſet expertus propitium, erat paulo profuſior. IA. Quid tum? GI. Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. IA. Quid ni? GI. Id eo duntaxat tempore, quo ſumma eſt uvarum ibi vilitas. IA. Proin extra autumnum nihil profundebat? GI. Profundebat. Sunt illic naviculatores, qui concharum minutum genus hauriunt, potiſſimum è latrinis: hi clamore certo ſignificant quid habeant venale. ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illi bagathinum appellant. Tum vero dixiſſes, in ea familia eſſe nuptias. nam igni erat opus, licet celerrime percoquantur. Atque hæc quidem poſt caſeum, loco bellariorum. IA. Bella mehercule bellaria. Sed nihil unquam apponebatur carnium aut piſcium? GI. Tandem victus meis clamoribus, cœpit eſſe ſplendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi ferme erant miſſus. IA. Iſthuc vero lubens audiero. GI. Primo loco dabatur juſculum, quod illi, neſcio quam ob cauſam, appellant miniſtram. IA. Lautum, opinor. GI. His conditum aromatibus: Admovetur igni cacabus aqua plenus: in eam conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubalini, qui jam olim in ſaxum induruit. nam ad defringendum aliquid bona ſecuri opus eſt. Cum ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, inficiunt eam ne poſſit mera dici aqua. hoc juſculo præparant ſtomachum. IA. Suibus dignum. GI. Dein apponitur paululum carnium de ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. IA. Fœtet igitur. GI. Maxime; ſed adhibetur remedium. IA. Quodnam? GI. Dicam, ſed vereor ne imitaturo. IA. Scilicet.

licet. Gi. Miſcent ovum aquæ calefactæ; eo jure perfundunt carnem; ita magis falluntur oculi quam nares. nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit eſum piſcium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cum convivæ ſint ſeptem aut octo. Ia. Præterea nihil? Gi. Nihil niſi caſeus ille ſaxeus. Ia. Novum mihi narras Lucullum. Sed qui potuit tam exilis apparatus tot ſufficere convivis, præſertim nullo refectis jentaculo? Gi. Imo ne ſis inſciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur ſocrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. Ia. Tu quidem admirationem meam auxiſti, non ademiſti. Gi. Iſthuc tibi vix poſſum deſcribere, niſi prius ordinem convivii depinxero. Ia. Pinge igitur. Gi. Antronius obtinebat primum locum, niſi quod ego illi ſedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus; Orthrogono aſſidebat Verpius, Verpio Strategus natione Græcus: Antronio ſiniſter aſſidebat filius natu major. Si quis acceſſiſſet conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum de jure minimum erat vel periculi vel diſcriminis, niſi quod in procerum diſcis natabant fragmenta bubalini caſei. Cæterum ex phialis vini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo poſſet attingere quod erat appoſitum, præter tres, ante quos ſtabat patina, niſi quis ſuſtinuiſſet eſſe impudentiſſimus, & tranſilire ſepta. Nec tamen ea patina diu manebat, ſed mox tollebatur, ut aliquid ſupereſſet familiæ. Ia. Quid igitur edebant reliqui? Gi. Suo more deliciabantur. Ia. Qui? Gi. Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetuſtiſſimæ. Ia. Tale convivium oportuit eſſe perbreve. Gi. Frequenter hora prolixius. Ia. Qui potuit? Gi. Sublatis, ut dixi, mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caſeus, unde nullum erat periculum ne quiſquam ullo cultello eſcario quidquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, & ſuus cujuſque panis. Atque inter hæc bellaria tuto miſcebantur fabulæ. interim prandebat fœminarum ſenatus. Ia. Quid interim operæ? Gi. Nihil habebant nobiſcum commune, ſuis horis ſibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix ſe-

mihoram impendebant toto die. IA. Verum ap-
paratus cujuſmodi? GI. Iſthuc tuum eſt divinare.
IA. At Germanis vix ſufficit hora in jentaculum,
tantundem in merendam, ſeſquihora in prandium,
duæ horæ in cœnam: ac niſi affatim expleantur
eleganti vino, bonis carnibus ac piſcibus, deſerunt
patronum, & fugiunt in bellum. GI. Suus cuique
genti mos eſt. Itali minimum impendunt gulæ:
pecuniam malunt quam voluptatem; & ſobrii ſunt
natura quoque, non ſolum inſtituto. IA. Nunc
profectò non miror, te nobis rediſſe tam exilem:
ſed omnino vivum rediſſe demiror, præſertim cum
antea capis, perdicibus, turturibus & phaſianis aſ-
ſueviſſes. GI. Plane perieram, niſi repertum fuiſſet
remedium. IA. Male res agitur, ubi tot remediis
eſt opus. GI. Effeceram ut mihi jam langueſcenti
in ſingula convivia daretur quarta pars pulli elixi.
IA. Nunc incipies vivere. GI. Non admodum.
Emebatur pullus exiguus, ne multum impendere-
tur; cujuſmodi ſex non ſufficerent uni boni ſto-
machi Polono in jentaculum. Nec emto dabant ci-
bum, ne quid eſſet impendii: itaque macie enecti
ac ſemivivi coquebatur ala aut poples; jecur daba-
tur Orthrogoni filio infanti. Jus autem ſemel atque
iterum ebibebant mulieres, ſubinde nova infuſa
aqua. Itaque poples ad me veniebat pumice ſic-
cior, & quovis putri ligno inſipidior. Jus nihil erat
niſi mera aqua. IA. Et tamen audio, illic avium
genus & copioſiſſimum eſſe, & elegans, & vile.
GI. Eſt prorſus; ſed illis carior eſt pecunia. IA.
Satis dediſti pœnarum, etiamſi Romanum pon-
tificem occidiſſes, aut ſi minxiſſes ad ſepulchrum
divi Petri. GI. Sed audi reliquum fabulæ. Scis eſſe
in quaque hebdomada quinque dies, quibus veſci-
mur carnibus. IA. Nimium. GI. Duos itaque pullos
duntaxat emebant. Die Jovis ſe fingebant oblitas
emere, ne vel totum pullum eo die apponerent, vel
aliquid ſupereſſet. IA. Næ iſte Antronius ſuperat
etiam Euclionem Plautinum. Sed piſcariis diebus
quo remedio conſulebas vitæ? GI. Amico cuidam
dederam negotium, ut mihi meo ære in ſingulos
dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in
cœnam. Sed heic quoque fœminæ pro recentibus
carẽ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

care emtis ſupponebant ſemiputria; ut mecum præclare crederem actum, ſi ex tribus unum eſſet quod edi poſſet. Tandem & utrem vini purioris mea pecunia emeram: cæterum mulieres effracta ſera intra paucos dies exorbuerunt, non admodum grato Antronio. IA. Itane nullus erat illic, quem tui miſereſceret? GI. Miſereſceret? imo videbar illis gluto quiſpiam, & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque ſubinde me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæque conſulerem incolumitati: & aliquot noſtrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliaſſet aut mortem, aut morbum graviſſimum. Cum is me videret deliciis quibuſdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum, melonumque, venditant pharmacopolæ, fulcire corpuſculum, & aſſiduis laboribus, & inedia, & jam etiam morbo fractum, ſubornat medicum mihi amicum & familiarem, ut perſuadeat victus moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Moxque ſenſi, ſubornatum; nec reſpondi tamen. Cum idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mihi, vir egregie, ſerio iſthæc loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur ſuades ut faciam? A cœnis in totum abſtine; & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Riſi præclarum conſilium. Si me cupis extinctum, huic corpuſculo & raro & exili, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, vel ſemel à cœna abſtinere mors eſſet: id toties ipſa re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum cenſes, ſi ſic pranſus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quaſi non præſtaret puram aquam bibere, quam fœculentam. Nec dubito, quin hæc te loqui juſſerit Orthrogonus. Subriſit medicus, ac mitigavit conſilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctiſſime, quod in totum arceam te à cœnis; licebit guſtare ovum, & ſemel bibere: ſic enim ipſe vivo. In cœnam coquitur ovum: inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio; mox hauſto ſemicyatho vini, ſtudeo in multam noctem. IA. Num iſthæc vera prædicabat medicus? GI. Veriſſima. Nam ipſe forte per viam ambulans, redibam à ſacro. & comes admonuerat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

illic habitare medicum; libuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulſavi fores: apertæ ſunt. aſcendi; offendo medicum cum filio, & eodem famulo prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. IA. Oportuit eſſe exſangues homines. GI. Imo ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. IA. Vix credibile eſt. GI. At ego compertiſſima narro. Nec ille ſolus ad iſtum vivit modum, ſed complures alii, & imaginibus clari & re lauta. * Polyphagia & polypoſia, crede mihi, conſuetudinis res eſt, non naturæ. Si quis paulatim aſſueſcat, tandem eo proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum abſumſit. IA. Deum immortalem, ſi tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis, & Polonis? GI. Plurimum haud dubie, & quidem non ſine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. IA. Sed quid obſtabat, quo minus tibi ſufficeret ille victus? GI. Quia diverſis aſſueveram; & ſerum jam erat mutare conſuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas, quam corruptio. Duo ova poterant ſufficere, ſi fuiſſent recens nata: vini cyathus erat ſatis, niſi pro vino daretur fæx vapida: dimidium panis aluiſſet, niſi pro pane daretur argilla. IA. Adeone ſordidum eſſe Antronium in tantis opibus? GI. Arbitror cenſum illius non fuiſſe intra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parciſſime. IA. Sed juvenes illi quibus hæc parabantur, num eadem utebantur parſimonia. GI. Utebantur, ſed domi duntaxat; foris liguriebant, ſcortabantur, ludebant aleam: cumque pater in gratiam honeſtiſſimorum convivarum gravaretur teruntium impendere, juvenes interdum una nocte ſexaginta ducatos perdebant alea. IA. Sic perire ſolent quæ ſordibus corraduntur. Verum è tantis periculis incolumis, quo nunc te confers? GI. Ad vetuſtiſſimum Gallorum contubernium, ſarturus quod illic diſpendii factum eſt.

Polyphagia.] Edacitas eſt, & vorandi quædam cupiditas. *Polypoſia*, bibacitas.

* THEOTIMUS, PHILECOUS.

PH. UNde nobis Theotimus, nova religionis facie? TH. Quî ſic? PH. Quia ſevera frons, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum nonnihil inflexum, ſphærulæ precatoriæ in manibus. TH. Si noſſe cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è ſpectaculo venio. PH. An ſpectaſti funambulum, aut præſtigiarum artificem, aut aliud huic ſimile? TH. Fortaſſe non ita huic diſſimile. PH. Equidem nunquam antehac vidi quenquam iſtiuſmodi vultu redeuntem è ſpectaculo. TH. Sed ejuſmodi fuit ſpectaculi genus, ut ſi tu interfuiſſes, fortaſſis me incederes aliquanto triſtior. PH. Quin tu ergo memoras, quid te tam fecerit religioſum? TH. Redeo ab exſequiis Seraphicis. PH. Quid ego audio? Itane moriuntur & angeli? TH. Non; ſed horum ſodales. Cæterum, ne te diutius ſuſpenſum habeam, noſti, opinor, heic apud Peluſios Euſebium, hominem clarum & eruditum. PH. Illumne ex principe privatum, è privato exſulem, ex exſule tantum non medicum, pene addideram ſycophantam? TH. Recte divinaſti quem dicam. PH. Sed quid illi accidit? TH. Hodie ſepultus eſt; à pompa funebri redeo. PH. Admodum triſtem fuiſſe oportet, quæ te nobis tam triſtem remiſit. TH. Vereor ut ſine lacrymis queam tibi quod vidi deſcribere. PH. At ego vereor ut ſine riſu poſſim audire. Sed narra obſecro. TH. Scis Euſebium jam pridem fuiſſe miſera valetudine. PH. Scio, ante annos aliquot evirato corpuſculo. TH. In hujuſmodi morbis qui lente conficiunt hominem, medici certis præſagiis ſolent mortis diem prædicere. PH. Maxime. TH. Hi monuerunt hominem, quidquid medicorum ars præſtare poſſet, id omne ſumma cura præſtitum eſſe. Deum quidem potentiorem omni medicorum ope; ſed quod humana conjectura deprehendi quiret, non ſupereſſe triduum vitæ. PH. Quid tum poſtea? TH. Ibi continuo præclarus Euſebius defecto corpuſculo totum ſanctiſſimi Franciſci amictum induit,

* *Theotimus.*] Qui Deum veneratur & colit. *Philecous*, audiendi cupidus, famæ inveſtigator.

induit, raditur, accipit cucullam cinericiam, veſtem ejuſdem coloris, funem nodoſum, feneſtratos calceos. PH. Moriturus? TH. Sic eſt. Quin & profitetur voce jam moribunda, ſe Chriſto militaturum juxta Franciſci regulam, ſi, quod medici deſperabant, daret Deus. Ad hanc profeſſionem adhibiti ſunt teſtes, viri ſanctimonia celebres. In ea veſte moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo ſodalitio complures, qui funebrem pompam celebrent. PH. Utinam adfuiſſem iſti ſpectaculo! TH. Illacrymaſſes, ſi ſpectaſſes qua caritate Seraphici ſodales cadaver abluerint, amictum illum ſacroſanctum adaptarint, manus in crucis imaginem compoſuerint, pedes nudarint, & nudatos exoſculati ſint, faciem unguento etiam exhilararint, juxta præceptum Euangelicum. PH. Prodigioſa humilitas, Seraphicos viros agere pollinctores ac veſpillones. TH. Poſt hæc feretro compoſuerunt: & juxta Pauli doctrinam, Alter alterius onera portate; propriis humeris fratres fratrem bajularunt per viam publicam ad monaſterium. Ibi ſolemnibus næniis ſepelierunt. Cum venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrymas, cum talem virum, quem prius viderant purpura byſſoque veſtitum, nunc conſpicerent in amictu Franciſcano, fune canabeo cinctum, tam religioſa ſpecie toto corpore compoſitum. Nam & mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi,* decuſſatim compoſitæ. Cætera item omnia mirificam quandam religionem præ ſe ferebant. Quin ipſa turba Seraphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & næniis adeo lugubribus, ut arbitrer, ipſos manes non canere lugubrius, multis excutiebat lacrymas & ſingultus. PH. Sed habebatne quinque Franciſci vulnera? TH. Id non auſim affirmare certo. Apparebant in manibus ac pedibus veſtigia quædam ſublivida; ac veſtis in ſiniſtro latere feneſtellam habebat. Verum non auſus ſum oculos acrius intendere, quod affirment, in hujuſmodi rebus curioſitatem multis fuiſſe exitio. PH. Sed nulloſne illic ſenſiſti ridentes? TH. Senſi: verum eos ſuſpicor hæreticos eſſe,

quo-

Decuſſatim.] Id eſt, in formam crucis, quam vulgo Andreæ vocant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

quorum hodie plenus eſt mundus. PH. Ut ſimpliciter tecum fabuler, mi Theotime, vix ipſe valuiſſem à riſu temperare, ſi iſti ſpectaculo adfuiſſem. TH. Faxit Deus, ne tu ſis iſtius fermenti contagio corruptus. PH. Nihil hinc periculi eſt, optime Theotime; ego à puero religioſe beatum Franciſcum, juxta mundum nec doctum nec ſapientem, ſed profunda mundanorum affectuum mortificatione Deo cariſſimum, ſemper animo ſum veneratus; cumque hoc omnes, qui illius ingreſſi veſtigiis, ex animo ſtudent, mundo mortui, Chriſto vivere. Nam veſtem nihil moror: ſed lubens ex te didicero, quid veſtis conferat mortuo? TH. Margaritas non eſſe porcis objiciendas, nec ſanctum dandum canibus, ſcis, ab ipſo Domino præceptum eſſe. Proinde, ſi ridendi cauſſa percunctaris, nihil ex me audies; ſin ſimplici diſcendi ſtudio, libens impartiam, quod ab illis didici. PH. Profiteor diſcipulum & attentum, & docilem, & benevolum. TH. Principio ſcis, quoſdam uſque adeo ambitioſos, ut non ſat habeant, ſuperbe & inſolenter vixiſſe, niſi & ambitioſe ſepeliantur mortui. Non ſentiunt exanimes, ſed tamen viventes imaginatione quadam futuræ pompæ voluptatem aliquam ac fructum præcipiunt. Hoc quidquid eſt, affectus abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. PH. Fateor ſi faſtus exſequiarum non valeat alia ratione devitari. Sed mihi videtur modeſtius, ſi princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios veſpillones in vulgari cœmeterio inter plebeia cadavera ſepeliatur. Nam qui ſic efferuntur, quemadmodum elatus eſt Euſebius, mutaſſe faſtum videntur verius, quam vitaſſe. TH. Deo gratum eſt quidquid bono fit animo. Illius autem eſt judicare cor hominis. Verum quod dixi, leve eſt; ſunt alia graviora. PH. Quæ? TH. Profitentur ante mortem Franciſci regulam. PH. Videlicet ut eam ſervent in campis Elyſiis. TH. Non; ſed heic, ſi revaleſcant. Et fit aliquoties ut medicorum ſententiis damnati, ſimul ut ſacroſanctam veſtem induerint, ope Dei reviviſcant. PH. Idem ſæpenumero uſu venit in his, qui veſtem eam non induunt. TH. Oportet ſimpliciter ambulare in via fidei. Si nihil eſſet eximii fructus in hac re, non ambirent,

præſertim apud Italos, genere & literis nobiles plurimi, ut in amictu ſacroſancto ſepeliantur. Ac ne repudies ignotorum hominum exempla; ſic ſepultus eſt ille, cui tu merito plurimum tribuis, Rudolphus Agricola: ſic nuper Chriſtophorus Longolius. PH. Mea nihil refert quid delirent homines cum agunt animam; ex te doceri cupio, quid magni boni conferat, hominem metu mortis attonitum, ac certæ vitæ deſperatione perturbatum, profiteri aut veſtiri. Quid quod vota ſunt irrita, niſi fiant animo ſano ſobrioque, matura deliberatione, ſublato metu, dolo, aut vi? ut horum nihil ſit, profeſſio talis non obligat, niſi poſt annum probationis, quo geſtare jubentur tunicam cum caperone: ſic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itaque ſi reviviſcant, duplici nomine non tenentur; neque enim votum eſt, quod ab attonito fit metu mortis ac ſpe vitæ; neque profeſſio obligat ante caperonem geſtatum. TH. Utcunque habet obligatio, illi certe putant ſe obligari, & illa totius voluntatis addictio non poteſt Deo non eſſe gratiſſima. ſiquidem hoc eſt in cauſa, ut bona opera monachorum, etiamſi demus cætera paria, gratiora ſint Deo quam aliorum, quod ex optima radice proficiſcantur. PH. Non excutiam heic quanti momenti ſit, hominem totum ſe Deo addicere, cum jam ſui juris non eſt: ego arbitror, unumquemque Chriſtianum ſe totum addicere Deo in baptiſmo, cum renuntiat omnibus pompis & voluptatibus Satanæ, datque nomen Imperatori Chriſto, poſthac illi per omnem vitam militaturus. Et Paulus agens de his qui Chriſto commoriuntur, ut jam ſibi non vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, non loquitur proprie de monachis, ſed de univerſis Chriſtianis. TH. Opportune meminiſti baptiſmi: ſed olim tingebantur, aut aſpergebantur agentes animam, quibus tamen dabatur ſpes æternæ vitæ. PH. Quid epiſcopi promiſerint, non ita magni refert: quid Deus præſtare dignetur, nobis incertum eſt. Si certum fuiſſet, tales aſpergine aquulæ repente fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri feneſtra, ut homines mundo dediti ſtudio per omnem vitam ſervirent impiis cupiditatibus, ac tum demum adhiberent aſperſiunculam, cum jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

amplius peccandi facultas non eſſet? Quod ſi tali baptiſmo ſimilis eſt iſta profeſſio, præclare conſultum eſt impie viventibus, ne pereant, hoc eſt, Satanæ vivant, Chriſto moriantur. TH. Imo ſi fas eſt, aliquid ex Seraphicis myſteriis prodere, efficacior eſt illorum profeſſio quam baptiſmi. PH. Quid audio? TH. In baptiſmo tantum proluuntur crimina; reſtat anima pura, ſed nuda; heic qui profitetur, ſtatim ditatur totius ordinis egregiis meritis, nimirum inſitus corpori ſanctiſſimæ ſodalitatis. PH. Itane qui per baptiſmum inſeritur corpori Chriſti, nihil accipit, nec à capite, nec à corpore? TH. Nihil, à Seraphica maſſa niſi beneficentia aut favore promereatur. PH. Quis angelus hoc iſtis revelavit? TH. Non angelus, ô bone, ſed ipſe Chriſtus ore proprio hoc aliaque permulta beato Franciſco præſens præſenti patefecit. PH. Obſecro te per amicitiam noſtram, atque obteſtor, ne me graveris iſtis impartiri ſermonibus. TH. Sunt reconditiſſima myſteria; nec fas eſt ea profanis communicare. PH. Quî profanis, amice? qui nulli unquam ordini melius voluerim quam Seraphico. TH. Sed interdum vellicas eos odioſius. PH. Hoc ipſum, Theotime, amoris argumentum eſt: cum eum ordinem nulli gravius lædant, quam qui ſub illius umbra turpiter vivunt: quiſquis optime vult ordini, neceſſe eſt ut illius corruptoribus maxime ſuccenſeat. TH. At vereor ne Franciſcum iratum habeam, ſi quid arcanorum effutiero. PH. Quid mali metuis ab innocentiſſimo viro? TH. Quid? Ne me exoculet, aut ne mihi mentem adimat; quomodo multos tractaſſe dicitur qui reclamarunt illius quinque vulnerum veſtigiis. PH. Itane divi pejores ſunt in cœlo quam fuerint in terris? Audio, Franciſcum adeo fuiſſe miti ingenio, ut cum pueri per viam incedenti caſeum, lac, rudera & lapides immitterent in ruſticanam cucullam à tergo pendentem, nihil offenderetur, ſed hilaris incederet, & gaudens; & nunc factus eſt iracundus ac vindex? Alio die cum à ſocio audiſſet fur, ſacrilegus, homicida, inceſtus, ebrioſus, & quidquid criminum in ſceleroſiſſimum quemvis congeri poteſt, confractus egit gratias, confeſſus, illum nihil eſſe mentitum. Miranti ſoci-

ci-

cio cur ita loqueretur; Hæc, inquit, omnia, & his ſceleratiora patraram, niſi me numinis favor ſervaſſet. Unde igitur nunc factus eſt vindex? TH. Sic eſt: divi in cælo regnantes lædi nolunt. Quid Cornelio mitius? quid Antonio manſuetius? quid Joanne Baptiſta patientius, dum viverent? At nunc quam horrendos morbos immittunt, niſi legitime colantur! PH. Citius crediderim, illos adimere morbos, quam immittere. Sed quod mihi dixeris, nec profano commiſeris, & tacituro credideris. TH. Age, tua fretus fide dicam, quod quidem ad hanc rem attinet. Obſecro te, Franciſce, ut te tuiſque ſodalibus propitiis ſit mihi fas audita loqui. Scis, Paulo fuiſſe ſapientiam reconditam, quam non palam, ſed occulte loquebatur inter perfectos. Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoslibet, ſed beatis viduis, aliiſque piis, & ſelectis, bene volentibus gregi Seraphico, privatim impartiunt. PH. Exſpecto *τρισαγίας ἀποκαλύψεις. TH. Principio Dominus prædixit patriarchæ Seraphico, futurum, ut quo grex Seraphicus magis increbreſceret, hoc illi pabulum abundantius ſuppeditaret. PH. Heic protinus ademta eſt omnis querela iis, qui dictitant, hoc hominum genere in dies increbreſcente, gravari populum. TH. Deinde aperuit & hoc, quod quotannis, in die illi feſto, omnes animæ non modo fratrum, qui ſacroſanctum illum geſtant habitum, verum etiam ordini bene cupientium, ac de ipſius ſodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. PH. Tam familiariter Chriſtus cum illo fabulabatur? TH. Quid ni? ut cum amico & ſodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Moſe. Moſes à Deo traditam legem tulit ad populum; Chriſtus legem Euangelicam promulgavit; Franciſcus legem ſuam angeli manibus bis deſcriptam, tradidit Seraphicis fratribus. PH. Exſpecto tertiam apocalypſim. TH. Verebatur egregius ille patriarcha, ne bonum ſemen, quod ſeminatum erat, noctu vitiaret ille malus, & ita cum zizania revelleretur & triticum. Hunc ſcrupulum exemit illi Dominus, promittens illi, ſibi curæ futurum ne deficeret ſemicalceatorum

ac

Τρισαγίας ἀποκαλύψεις.] Id eſt, ter ſanctas revelationes.

ac einctorum fune populus uſque ad extremum judicii diem. PH. O Domini clementiam! alioqui fuerat actum de Eccleſia Dei. Sed perge. TH. Quarto loco reſeravit illud, quod nullus impie vivens diu perſeverare poſſet in eo ordine. PH. An non defecit ab ordine quiſquis impie vivit? TH. Non: neque enim Chriſtum ſtatim abnegavit qui ſcelerate vivit: quanquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes, factis negant. Sed quiſquis abjicit ſacroſanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. PH. Quid igitur dicemus de tot monaſteriis conventualium, qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, ſcortantur, & palam alunt domi concubinas, ne plura commemorem? TH. Franciſcus nunquam geſtavit veſtem tali colore nimium fuſco, nec uſus eſt cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulſarint oſtium, dicetur, Neſcio vos: eo quod non habent veſtem nuptialem. PH. Eſtne amplius? TH. Nihil adhuc audiſti. Quinto loco patefecit illi, quod, qui male vellent ordini Seraphico, quales heu nimium multi ſunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, niſi mortem anticipaſſent; ſed omnes peſſima morte quam ociſſime perituros. PH. Vidimus iſtuc cum in aliis multis alias, tum nuper in Matthæo Cardinale Sedunenſi: de ſemicalceatis peſſime & loquebatur, & ſentiebat; periit prius quam, opinor, attingeret quinquageſimum annum. TH. Recte quidem dicis: ſed ille læſerat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus opera potiſſimum effectum prædicant, ut Bernæ quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cum alioqui pontificis animum pecunia fuerint expugnatur. PH. Sed aiunt, illos prodigioſæ impietatis orſo fabulam. Fictis viſionibus ac miraculis agebant, ut perſuaderent, Virginem matrem fuiſſe contaminatam labe originali, divum Franciſcum non habuiſſe vera Chriſti vulnerum veſtigia, ea verius habuiſſe Catharinam Senenſem; ſed perfectiſſima pollicebantur laico converſo, quem ad hanc fabulam agendam ſubornaverant; & ad hanc impoſturam abutebantur corpore Domini, poſtremo etiam fuſtibus, & venenis. Denique prædicant, hanc telam non fuiſ-
ſe

ſe unius monaſterii, ſed totius ordinis procerum. Th. Utcunque iſta habent, non temere dictum eſt à Deo, Nolite tangere chriſtos meos. Ph. Exſpecto ſi quid ſupereſt. Th. Supereſt apocalypſis ſexta, qua Dominus juravit, illi futurum, ut fautores ordinis Seraphici, quantumvis impie viverent, tamen aliquando Domini miſericordiam conſequerentur, & ſceleratam vitam beato fine clauderent. Ph. Etiamne ſi in adulterio deprehenſi occiderentur? Th. Quod Dominus promiſit, non poteſt non eſſe ratum. Ph. Sed quibus tandem rebus illi merentur favorem ac benevolentiam? Th. Oh, dubitas? qui dat, qui veſtit, qui culinam inſtruit, jam dudum amat. Ph. Non amat qui monet, qui docet? Th. Hæc ipſis domi abundant, & hujus generis beneficia ſolent aliis largiri, non ab aliis accipere. Ph. Plus ergo Dominus promiſit Franciſci diſcipulis quam ſuis. Sibi quidem patitur imputari, ſi quid ipſius reſpectu benefiat cuilibet Chriſtiano; ſed non promittit male viventibus vitam æternam. Th. Nec mirum, amice. nam extremus Euangelii vigor ſervatus eſt huic ordini. Sed audi jam ſeptimam apocalypſin, eamque poſtremam. Ph. Heic ſum. Th. Juravit illi Dominus, neminem male moriturum qui in habitu Seraphico moreretur. Ph. At quid appellas male mori? Th. Is male moritur, cujus anima relicto corpore recta defertur ad tartara, unde nulla eſt redemptio. Ph. Veſtis igitur non liberat ab igni purgatorio? Th. Non, niſi quis moriatur in ipſo feſto beati Franciſci. Verum an tibi parum videtur, tutum eſſe à tartaro? Ph. Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his ſentiendum, quibus jam mortuis induitur ſacra veſtis? Non enim in ea moriuntur. Th. Si vivi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. Ph. At ego, cum agerem Antverpiæ, adfui cum cæteris cognatis matronæ cuidam agenti animam; aderat Franciſcanus, vir admodum venerabilis. Is ubi videt mulierem jam oſcitantem, alterum brachium illius inſeruit ſuæ veſti ſic ut etiam aliquam humeri partem tegeret. Ibi quidam dubitabant, utrum tota mulier eſſet tuta ab inferorum portis, an pars contecta. Th. Tota erat tuta, non aliter quam in baptiſmo pars homi-
nis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

nis tingitur aqua, totus tamen Chriſtianus redditur. PH. Mirum, cacodæmones tantopere horrere veſtem illam. TH. Magis horrent quam crucem Domini. Cum efferretur Euſebius, vidi (non ſolus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muſcarum inſtar, aſſultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. PH. At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. TH. Ut ſerpentes nec umbram fraxini, licet porrectam longius, ferre poſſunt, ita dæmones virus illud ſacræ veſtis etiam procul ſentiunt. PH. Proinde non arbitror talia corpora putreſcere, alioqui plus animi eſſet vermibus quam cacodæmonibus. TH. Veriſimile narras. PH. Quam fortunati pediculi qui in tam divina veſte perpetuo vivunt! Cæterum cum veſtis deferatur ad ſepulchrum, quid eſt quod tuetur animam? TH. Veſtis umbram ſecum defert? ea tutam reddit, adeo ut negent, quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. PH. Næ ego iſtam apocalypſim, ſi vera narras, pluris facio, quam illam Joannis! hæc enim expeditam ac facilem oſtendit viam, qua cuivis liceat citra ſudorem, citra moleſtiam, citra pœnitentiam mortem æternam effugere, tota vita ſuaviter peracta in deliciis. TH. Aſſentior. PH. Jam igitur mirari deſino, ſi plerique Seraphicis ſodalibus plurimum tribuant: verum non queo ſatis admirari, non deeſſe qui non vereantur illis oppedere. TH. Nimirum iſtos ſcias, quotquot videris, traditos in reprobum ſenſum, ſuaque malitia excæcatos. PH. Poſthac ero cautior; daboque operam ut in ſacroſancta veſte moriar. Verum extiterunt hoc ſæculo quidam qui docent, hominem ſola fide juſtificari, nullo operum præſidio: maximum igitur privilegium ſit, ſi veſtis beet abſque fide. TH. Non ſimpliciter abſque fide, ne quid erres, *Philecoë. ſatis autem eſt, credere, hæc quæ diximus eſſe promiſſa à Chriſto patriarchæ Franciſco. PH. Vel Turcam igitur ſervabit veſtis? TH. Vel ipſum Satanam, ſi ſe patiatur indui, & fidem habeat apocalypſi. PH. Jam dudum me tuum feciſti: ſed unum atq; alterum ſcrupulum mihi cupiam per te eximi. TH. Dic.

PH. Au-

* *Philecoë.*] Philecous, qui cauſas exquirit, aut libenter cauſatur.

PH. Audivi, Franciſcum, ſuum appellare inſtitutum Euangelicum. TH. Verum. PH. Sed Euangelii regulam profitentur omnes Chriſtiani, mea quidem ſententia. Quod ſi iſtorum inſtitutum eſt Euangelicum, oportet quotquot Chriſtiani ſunt, eoſdem eſſe Franciſcanos. & in his primas tenebit Chriſtus cum Apoſtolis & ſanctiſſima matre. TH. Convinceres quidem, niſi Franciſcus quædam addidiſſet Euangelio Chriſti. PH. Quæ? TH. Veſtem cinericiam, funem canabeum, & pedes nudos. PH. Iſtis igitur notis dignoſcimus Euangelicum à Franciſcano? TH. Differunt & contactu pecuniæ. PH. Verum, ut audio, Franciſcus recipi vetat, non, attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius. &, ſi numeret chirotheca munitus, nihil ominus recepiſſe dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, ne recipiant, id eſt, ne contingant? TH. Sic interpretatus eſt Benedictus pontifex. PH. At non ut pontifex, verum ut Franciſcanus. Alioqui nonne, qui ſunt obſervantiſſimi, cum peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? TH. Faciunt cum urget neceſſitas. PH. At mori ſatius eſt, quam violare regulam pluſquam Euangelicam. Deinde nonne paſſim recipiunt per ſuos procuratores? TH. Quid ni? etiamſi dentur aliquot millia, id quod non raro accidit. PH. At regula dicit, neque per ſe, neque per alios. TH. At non contingunt. PH. Ridiculum. Si contactus impius eſt, etiam per alios contingunt. TH. Verum non eſt illis cum procuratoribus actio. PH. Non eſt? Experiatur hoc qui velit. TH. Chriſtus non legitur uſquam contigiſſe pecuniam. PH. Eſto: ſed probabile eſt, Chriſtum adoleſcentulum crebro parentibus ſuis emiſſe oleum, acetum, & olera. Sed extra controverſiam Petrus & Paulus contrectarunt. Non eſt in contactus fuga laus pietatis, ſed in contemtu. Vini contactus multo periculoſior eſt quam pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? TH. Quia Franciſcus non prohibuit. PH. Nonne porrigunt manus ſuas otio molliculas, & pulchre lotas, fœminis ſalutantibus; & nummo forte inſpiciendi cauſa oblato reſiliunt, ac ſe muniunt ſigno crucis? papæ quam Euangelice! Et quidem puto, Franciſcum, licet omnis

litte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

litteraturæ rudem, non adeo deſipuiſſe, ut vetuerit qualemcunque pecuniæ contactum. Et tamen ſi id ſenſit, quanto periculo ſuos expoſuit quos juſſit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari poteſt quin aliquando imprudentes calcent nummum humi jacentem. TH. Verum non tangunt manibus. PH. An tactus non eſt ſenſus toti corpori communis? TH. Eſt; atque etiamſi quid tale uſu veniat, non ſacrificant niſi confeſſi. PH. Religioſe. TH. Verum omiſſis cavillationibus, dicam id quod res eſt. Pecunia multis eſt, eritque maximorum malorum occaſio. PH. Fateor: ſed eadem aliis eſt multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum, pecuniam damnatam nuſquam lego. TH. Rectè dicis. Sed quo longius abſint ab avaritiæ morbo, ſic prohibitus eſt contactus, quemadmodum in Euangelio vetamur jurare, ne incidamus in perjurium. PH. Quin igitur vetitus eſt adſpectus? TH. Quia facilius eſt continere manus quam oculos. PH. Et tamen per illas feneſtras ingreſſa eſt mors. TH. Et ideo qui germane Franciſcani ſunt, ultra ſupercilia deducunt cucullam, tectiſque & in terram defixis oculis incedunt, ne quid videant præter viam: quod idem videmus in equis currus onuſtos trahentibus; utrinque corium capiſtro additum non ſinit eos quidquam videre niſi quod ante pedes eſt. PH. Verum age dic mihi, eſtne hoc verum quod audio, in regula vetitum, ne quod indultum impetrent à pontifice? TH. Eſt. PH. Atqui audio, nullum hominum genus pluribus inſtructum indultis; adeo ut liceat illis homines, ipſorum ſententia damnatos, vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. TH. Non eſt vana fabula quam audiſti. Nam mihi narravit vir minime mendax Polonus, ſe obdormiiſſe potum in templo Franciſcanorum, in his angulis in quibus ſedent fœminæ per laminas foraminoſas confitentes. Experrectus cantu nocturno, non auſus eſt ſe prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrum chorus deſcendit in ædem inferiorem: ibi erat parata foſſa bene lata beneque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita eſt concio de laude obedientiæ, promiſſa eſt apud Deum omnium commiſſorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

venia. Nonnulla etiam ſpes injecta, fore ut Deus fratrum animos flecteret ad miſericordiam, ſi ſponte deſcenderent in foveam, ſeque ſupinos reponerent. Factum eſt; ſubductiſque ſcalis, omnes ſimul injecere terram. PH. Sed ſiluitne interim ille ſpectator? TH. Maxime; tum quidem nimirum metuens, ne ſi ſe prodidiſſet, tertius adderetur foſſæ. PH. Etiamne hoc illis licet? TH. Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille ſimulatque evaſiſſet, paſſim in omnibus conviviis narrabat quæ viderat, magna Seraphicæ gentis invidia. Nonne præſtiterat, vivum ſepeliri? PH. Fortaſſe. Verum his ſubtilitatibus omiſſis, qui fit, ut cum patriarcha juſſerit incedi nudis pedibus, nunc maxime incedant calceis feneſtratis? TH. Duabus de cauſſis præceptum hoc mitigatum eſt: altera eſt, ne per imprudentiam tangant pecuniam: altera, ne frigus lædat, aut ſpina, aut ſerpentes, aut ſilices, aut aliud ſimile, cum illis ſit per univerſum terrarum orbem obambulandum. Cæterum ut id fiat inviolatæ regulæ majeſtate, feneſtra calcei pedem nudum oſtendit * per ſynecdochen. PH. Prædicant, ſe profiteri perfectionem Euangelicam, quam aiunt conſtare conſiliis Euangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio eſt. Et in unoquoque vitæ ſtatu locus eſt perfectioni Euangelicæ. Sed quid omnium maxime perfectum tibi videtur inter Euangelii præcepta? TH. Arbitror totum illud quod prodidit Matthæus cap. v. cujus hæc eſt clauſula: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri qui eſt in cœlis, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos. Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. PH. Commode reſpondiſti. Sed pater ille dives eſt ac munificus in omnes, nec mendicat à quoquam. TH. Munifici ſunt & illi, ſed opum ſpiritualium, hoc eſt, precum & bonorum operum, quibus opulenti ſunt. PH. Utinam ſint inter illos exempla caritatis Euangelicæ, quæ maledicta benedictis inju-

Per ſynecdochen.] Per ſynedochen pars ponitur pro toto. Sic Franciſcanorum pars pedis denudatur pro toto ſcilicet pede.

injuriam beneficio penſat! Quid ſibi vult illa tam celebris Alexandri pontificis vox, Tutius eſſe, regem quemlibet potentem lædere, quam quemlibet ex ordine Franciſcanorum aut Dominicanorum? TH. Ordinis læſam dignitatem ulciſci fas eſt: & quod uni ex minimis male fit, fit toti ordini. PH. At cur non potius quod uni bene fit, fit toti ordini? Et cur non unus Chriſtianus læſus totum Chriſtianiſmum ad vindictam provocat? Cur toties cæſus ac lapidatus Paulus non inclamavit ſuppetias adverſus apoſtolicæ dignitatis violatores? Jam ſi juxta Domini ſententiam, Beatius eſt dare quam accipere, utique perfectior eſt qui bene vivens ac docens de ſuo dat egentibus, quam qui tantum accipit. Alioqui fruſtra Paulus gloriatur, quod gratis prædicaverat Euangelium. Atque heic videtur eſſe præcipuum illius laudatæ addictionis experimentum, ſi conviciis impetiti non incandeſcant, ſi in male merentes charitatis affectum obtineant. Quid magni eſt, ſi quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquanto lautius, cum ſibi ſervet ulciſcendi cupiditatem? Cinctorum fune, ſemicalceatorum, ubique eſt magna copia: hæc qui præſtet quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apoſtoli conſtanter exhibuerunt, inter iſtos nimium rara eſt avis. TH. Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis ſpargant: ſed ego ſic affectus ſum, ut ubicumque videro illam ſacroſanctiſſimam veſtem, putem adeſſe angelos Dei: eamque domum eſſe felicem, cujus limen crebro teritur illorum pedibus. PH. Et ego arbitror, pauciores eſſe ſteriles fœminas, ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius ſit Franciſcus, Theotime, qui hactenus tanto in errore ſim verſatus. Exiſtimabam, iſtorum veſtem nihil aliud eſſe quam veſtem, nec per ſe meliorem veſte nautæ, aut calcearii, niſi utentis ſanctimonia commendaretur, quemadmodum Chriſti veſtis contacta ſanavit * hæmorrhoiſſam. Alioqui dubitabam, utrum textor an veſtiarius eam vim dediſſet veſti. TH. Haud dubie, qui formam dat, dat vim. PH. Poſthac ergo vivam ſuavius, nec me macerabo metu inferorum aut confeſſionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ.

Hæmorrhoiſſa.] Mulier quæ laborat profluvio ſanguinis.

*EPHORINUS, JOANNES.

EP. SÆpenumero mecum admirari ſoleo, *quem Deum in conſilium adhibuerit natura, cum in omni rerum genere miſceret * amicitias & ini micitias quaſdam arcanas, nec ullis cauſis eviden tibus probabiles, niſi quod hoc ſpectaculo videtu fuiſſe delectata, quemadmodum nos * ex commi ſis inter ſe gallis gallinaceis & coturnicibus vo lupta

Ephorinus.] Nomen perſonæ ab ἐφορᾷν, id eſt, diligenter contemplari, & cum ſingulari cura obſervare. Sic dum iſte animalium naturam, vim & potentiam diligenter contemplando obſervat, non immerito Ephorinus appellatur.

Quem Deum in.] Non adhibemus in conſilium, niſi quos prudentiores aut rerum peritiores arbitramur: nihil autem Deo prudentius, & conſultius. Eſt autem hæc forma loquendi perelegans, quoties nos admirari novitatem aut mirificum rei eventum ſignificamus, quod ſubinde apud poëtas dii in conſilium ab Heroibus adhibeantur.

Amicitias & inimicitias.] Alluſum forſitan eſt ad Empedoclis phyſici decretum, qui principia mundi φιλίαν καὶ νεῖκος, hoc eſt, amicitiam & inimicitiam conſtituit. Cum enim, inquit, prius omnia diffuſa jacerent, ab Amicitia inimicitiaque diſcriminatim ſunt diviſa: ſine iis vero nihil aut fieri poteſt, aut perire. Extat autem apud Ariſtotelem nobile mehercule caput, de his qui perpetuas inimicitias inter ſe gerunt, lib 9. cap. 1. hoc Plinius tranſtulit in ſuum opus, lib. 10. cap. 74.

Ex commiſſis gallis.] Com
mittere ſignificat in certa
men & contentionem mit
tere, quemadmodum dici
mus gladiatores commiſ
ſos, qui in certamen de
ſcendunt. Plinius lib. 1
cap. 20. Gallinaceum, con
tentioſum animal, & præ
liis maxime ali, teſtatur
Dimicatione, ait, paritu
victoria quoque inter ipſo
velut ideo agnata cruribu
ſuis tela intelligentes, ne
finis ſæpe commorientibu
Addit, pleroſque gallorum
ad bella tantum & præli
aſſidua naſci, quibus etiam
patrias nobilitarunt, Rho
dum & Tanagram: Deind
Pergami gallorum ſpecta
culum omnibus annis pu
blice edi, ceu gladiatorum
Quod ipſum etiam hodi
in pleriſque Brabantiæ op
pidis fieri obſervatum eſt
Hinc Gallinaceus à Colu
mella pyctes, hoc eſt, pu
gil & luctator, appellatur
quod Græcorum ſtudium
ferociſſimum quemque ali
tem certaminibus & pugna
præpararet. Ariſtophane
poëta Gallum Ἄρεος νεοτ
τὸν, hoc eſt Martis pullum
vocat, quod avis iſta ſit ad
modum bellicoſa: vel quo
Ga

ptatem capimus. Io. Nondum ſatis percipio quid elis dicere. Ep. Dicam igitur, ſi vis, craſſiore Mi-erva. * Scis, ſerpentium genus eſſe inimicum ho-ini. Io. Scio, vetus inter illos & nos eſſe diſſi-ium & irreconciliabile, futurumque donec memi-erimus illius * inauſpicati pomi. Ep. Noſti lacer-am? Io. Quid ni? Ep. * Italia magnas habet & irides. Hoc animal natura & homini amicum eſt, t ſerpentibus inimicum. Io. Unde hoc deprehen-

 di-

Gallum adoleſcentem egre-ium fuiſſe dicant, quocum amiliariter Mars uteretur, uſtodem poſuit ædium uarum, ut ſi Vulcanus ad-entaſſet interea, dum cum Venere adultera ſua ſua-vius viveret, adoleſcentu-us indicaret. Verum quum liquando obdormiſſet, Vulcano deprehendente a dulterium uxoris, in avem illum Mars transformavit, ſed ita ut habitum armo-rum, criſtam ſcilicet, ga-leam & calcaria retineret: hincque eſſe, quod tanto ſtudio præliandi perpetuo flagret. Mirum eſt quod Ariſtoph. gallinaceos, quos prælio vicerunt, in ſervitu-tem rapere adſerat. Illius interpres ſcribit, gallos qui alerent ad pugnam, prius quam eos committere ſo-lent, alliis alere ſolitos, quo excalefacti, cal diores & vehementiores redderen-tur. Inde factum verbum ἐσκοροδίσαι, qu d eſt, gal-los priuſquam in prælium deſcendunt allio confrica-re. Coturnicum quoque maſculorum naturam φιλε-ριστικὴν (id ſonat rixoſam) Ariſtoph interpres ſcribit. In Apophthegmat. Plutar chi, Auguſtus, quum audiſ ſet, Erotem, qui res Ægypti curabat, emiſſe coturnicem, omnes alias pugnando ſu-perantem atque invictam, & comediſſe aſſatam, eum ad ſe accerſivit, ac judicio conſtituto confeſſum, malo navis affigi juſſit.

Scis Serpentium.] Adeo inimicum eſt, ut ſalivam hominis tolerare non poſ-ſit, ſed mox, ſi conſperga-tur, fugiat, authore Plinio. Apollonio Rhodio θανατηφόρος ſerpens vocatur; quod hominibus mortem inferat.

Inauſpicati pomi.] Inau-ſpicatum eſt, quod bonis auſpiciis non geritur: ſic pomum illud, propter quod ex divina portione ad hu-manam miſeriam cecidi-mus per primigenios no-ſtros parentes, merito in-auſpicatum dicitur, quod tam infauſto & infelici au-ſpicio mortalitate ſumus aggreſſi.

Italia magnas, &c.] Ma-gnas inquit & virides, quod noſtrates palmæ, aut ad ſummum pedis longitudi-nem non excedant. nec item omnes virides ſunt, verum & cinericii & nigri coloris, natura, quantum ad conflictum cum ſerpen-tibus & viarum obſeſſio-nes, ab Italicis nihil diffe-rentes.

ditur? Ep. Ubicunque proſpicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: ſi exſpuas, elambunt ſalivam ore redditam: vidi & puerorum mictum exſorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impune, atque etiam læduntur, & admotæ ori gaudent * ſalivam lambere. Ceterum ſi comprehenſæ inter ſe committantur, dictu mirum quam in ſeſe ſæviant; nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc, nunc illinc ſtrepitu dimoti rubi admonent hominem; inſuetus crederet, ſerpentem eſſe: ubi diſpexeris, lacertæ ſunt, obliquato capite contemplantes, donec conſiſtas; ſi pergas, ſequentes. Rurſus aliud agentem admonent. Diceres, eas ludere, vehementerque delectari hominis adſpectu. Io. Mira narras. Ep. Quodam die vidi prægrandem & mire viridem * in oſtio cavi decertantem cum ſerpente. Primum mirabamur quid eſſet rei: nam ſerpens nobis non erat conſpicuus. Italus admonebat, in antro eſſe hoſtem. Paulo poſt venit ad nos lacerta, velut oſtendens ſua vulnera, ac remedium flagitans, ſeque * tantum non tangi patiebatur: quoties autem reſtabamus, reſtabat & illa, nos contemplans. Serpens alterum latus pene totum eroſerat, & ex viridi rubrum fecerat. Io. Mihi, ſi adfuiſſem, libuiſſet ulciſci lacertæ vicem. Ep. At hoſtis jam ſe in profundum antrum abdiderat: poſt aliquot tamen dies * pavimus oculos

Salivam lambere.] Ex hac re ſatis conſtat, amicas humano generi lacertas, quorum ſcilicet ſalivam bibunt, ut quæ omnibus venenatorum maxime adverſatur, ut teſtantur Nicander, Dioſcorides, & Plinius.

In oſtio cavi.] Cavum frequentius ſubſtantive neutro genere invenitur, pro foramine terreſtri, ſeu luſtro & cubili ſerpentum, quam ab adjectivo cavus. Columella: Cavum verbenaca diligenter obturato, ne ventus ad cubilia perflet.

Tantum non.] A Græcis ſumptum, μονονουχὶ. d perinde valet, quaſi dicas: propemodum. Sic reperies apud Latinos, tum Livium, tum Suetonium. Terentius dixit, Modo non, in Phormione.

Pavimus oculos.] Paſcimus oculos ea re, quam libenter inſpicimus, ut paſcimus animum quoties nos recreamus. Maro: Atque animum pictura paſcit inani. Nihil autem gratius obtingere poteſt, quam ſi videamus nocentem ob innoxium afflictum dare pœnas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

los noſtros vindicta. Io. Gaudeo profecto. Sed quo pacto? Ep. Forte inambulabamus per eundem locum: Serpens è fonte vicino biberat; erat enim æſtus *prodigioſus, adeo ut nos quoque aquæ inopia periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, ejus domus filius, in qua tum metu peſtilentiæ Bononia profugi ruſticabamur; geſtans * raſtrum quo fœnum demeſſum converrunt agricolæ; ſimul ut ſerpentem vidit, exclamat. Io. Metu fortaſſe. Ep. Nequaquam. imo gaudio, velut inſultans deprehenſo hoſti. Ferit raſtro; ſerpens ſe contrahit: ille non facit feriendi finem, donec *contrito capite * ſerpens in longum porrigitur. nam hoc non faciunt niſi morientes. * Inde eſt, quem frequenter audiſti, apologus de cancro, qui ſerpentem hoſpitem occidit, ubi porrectum videt; Sic, inquit, vivum incedere oportuit. Io. O factum bene! Quid tum? Ep. Puer arreptum raſtro ſuſpendit è frutice ſupra antrum. Ibi diebus aliquot vidimus frondes ſanie tinctas.

Prodigioſus.] Tam vehemens & præter ſolitum major, ut etiam aliquid prodigere miraculi cauſa poſſe videatur.

Raſtrum.] Ejuſmodi ruſtica inſtrumenta. Varro Reſtellos appellat, ſerras nimirum leves, quibus homo per fœniſecia feſtucas abradit,

Contrito capite.] Nam, ut Plinius tradit, ſerpentis caput etiamſi cum duobus evaſerit digitis, nihilominus vivit. Hinc eſt forte quod vulgus ſerpentem diſſectum medium reviviſcere & coaleſcere opinatur.

Serpens in longum.] Ergo Poëta 3. Georgicor. ruſticos in ſerpentibus necandis jubet, ne antea cædendi finem faciant, quam videant medios nexus extremæque agmina caudæ ſerpentis ſoluta, hoc eſt, quam non tortuoſum, ſed porrectum videant.

Inde eſt, quem.] Apologum recenſet Æſopus: Cancer, inquit, cum ſerpente inita ſocietate ſimul verſabatur. Cancer autem, cum moribus ſimplicibus præditus eſſet, ſæpius adhortabatur ſerpentem, ut verſutiam doloſque malos deponeret: quod ille quum negligeret, & moribus conſuetis conſtanter viveret, Cancer captata opportunitate, cum ille obdormiiſſet, quanta potuit vi, ſerpentem comprimendo enecavit. Cum vero jam expirantem animam in longum porrectum vidiſſet, Sic, inquit, & antea te ſimplicem rectumque fuiſſe oportebat. Non enim jam pœnam ſupplicio dediſſes. Pulchre animi mores Cancer ad corporis habitum conferebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Ejus ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam feſſi obdormiunt in agro: atque illic interdum habent * urceum lactis, in cibi ſimul & potus uſum. * Serpentes ſummopere lacte capiuntur. Itaque non raro fit, ut in vas illabantur. Ei malo paratum habent remedium. IO. Quod? obſecro. EP. Summum teſtæ os * allio circumlinunt. Is odor deterret ſerpentes. IO. * Quid igitur ſenſit Horatius cum ſcriberet, allium venenum cicutis nocentius; cum ſit, ut ais, adverſus venena remedium? EP. Sed audi quod eſt durius; interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conjiciunt ſeſe, & in

Urceum lactis.] Vas eſt aquarium urceus, nec exiguum, non ad hauriendam aquam aut portandam, ſed ad conſervandam diutius: quales nunc Romæ prædivites Cardinales & nobiles in ſubterraneis cameris collocatos habent alveos: ejuſmodi quoque vaſis ruſtici plerarumque nationum lac conſervant, & concretum quidem lactis in cibum, ſerum vero potus loco illis ſervatur.

Serpentes ſummopere.] Hinc Lycophron, teſte Athenæo, θῆρας γαλακτοφάγους, hoc eſt, beſtias Lactivoras ſerpentes appellavit, quod naturali quodam appetitu lac præcipue ſorbere gaudeant, quum tamen alioqui exiguo indigeant potu. Quoties autem ad lactis urceum adrepunt, non tam lactis ſuctu delectantur, quam ut pingue ſupernatans, quod in butyrum conflatur, lingere ac deſorbere valeant: hæc ſumma voluptas. Aliquando in pratis ac paſcuis ad ubera paſcentium adrepunt, miſeroſque ruſticos omni lactis & ſpe & proventu defraudant: & facile quidem patiuntur vaccæ ejuſmodi mulgentes fauces, vel quod venenum vereantur ſi repugnent & obnitantur, vel quod mollius ſuctu quam digitis compreſſis lac educi ſentiant. Habent ad hoc remedium mulierculæ. ceream comparant, quam devovent hierophante in purificationum feriis; hac incenſa ter contingunt ubera vaccæ, ſed non ſine tripudio & choreis: atque ita illæſas in annum redeuntem ſe conſervare arbitrantur.

Allio circumlinunt.] Gravis odor allii ſerpentes fugat, ut docet Nicander in Alexipharmacis: & à fœtore Latini allium vocarunt, quaſi halium, quod graviter halaret; Græci vero σκόροδον ἀπὸ τοῦ σκαιὸν ὄζειν, hoc eſt, à male olendo, vel ἀπὸ τοῦ σκώρ ὄζειν, quod ſtercus oleat.

Quia igitur ſenſit.] Horatius in Epodo Ode tertia: non aliam pœnam parricidæ ſtatuit, quam ut deguſtet allium, quod hoc cicutis, id eſt, veneno ſit nocentius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

in ſtomachum ſeſe convolvunt. Io. An non protinus exanimatur homo talem nactus hoſpitem? Ep. Non, ſed afflictiſſime vivit, nec eſt ullum mali levamen, niſi ut lacte aliiſque gratiſſimis ſerpenti cibis alant hoſpitem. Io. Nihil remedii adverſus tantum malum? Ep. Comeſum affatim allium. Io. Non mirum igitur, * ſi meſſores gaudent allio. Ep. Et alias medetur * delaſſatis labore & æſtu. Verum in hoc diſcrimine non raro lacerta quamvis puſilla ſervat hominem. Io. Qui poteſt? Ep. Ubi ſenſit, ſerpentem inſidiari, circumcurſat per collum & faciem hominis; nec finem facit, donec pruritu ſcalptuque unguium excitetur. Porro qui expergiſcitur, conſpecta in propinquo lacerta, mox intelligit, hoſtem alicubi eſſe * in inſidiis, ac circumſpiciens deprehendit. Io. Mira naturæ vis. Ep. Jam nullum eſt animal inimicius homini quam crocodilus, qui ſæpenumero totos homines devorat, & * arte malitiam adjuvat hauſta aqua lubri-

 cans

Si meſſores gaudent.] Horatius in Ode paulo ante citata, miratur, meſſores tam horrendum cibum ferre poſſe O dura, inquit meſſorum ilia, quæ allium venenum magis quam cibum concoquitis. Non autem meſſorum tantum cibus eſt, verum omnium ruſticorum, quod hæ fuerint priſci illius & frugalis ſeculi deliciæ, cujus ſi adhuc veſtigia, uſquam extant, ea mehercule apud hoc genus hominum tantum ſupereſſe dixero. Allii autem artoſionem ad frugalitatem pertinere, item pauperum ruſticorumque cibum fuiſſe, docere te poteſt Ariſtophanis interpres. Galenus certe amuletum ruſticorum allium prædicat. Et Plinius ad multa, ruris præcipue, medicamenta facere teſtatur.

Delaſſatis labore & æſtu.] Id videtur à *Virgilio* acceptum, ubi Teſtylis Maroniana meſſoribus ſuis rapido feſſis æ u Allia ſerpillumque herbas contundit olentes.

In inſidiis eſſe.] Id eſt, inſidiari. metaphora à re militari. Nam hoſtes cum aperto Marte cum adverſariis conſerere manus non audent, alicubi latentes ex inſidiis ſubito inimicum aggredi ſolent. *Terentius*: Hunc prius adito tu, ego in inſidiis hic ero, ſi quid deficies. *Saluſtius*: Ac ſtatim ligno dato, undique ſimul ex inſidiis Numida invaditur.

Arte malitiam.] Subjicit mox verſutiam: vel hoc referendum ad id, quod conſpecto homine lacrymas dicitur emittere, quo facilius nihil tale metuentes devoret. Vide Chiliades, Crocodili lachrymæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

cans ſemitas, quibus deſcendunt ad Nilum aquam hauſturi, quo collapſos devoret. Neque te fugit, delphinum, etiam in diverſo elemento natum, * φιλάνθρωπον eſſe. Io. * Audivi fabulam de adamato puero celebrem, * celebriorem autem de Arione. Ep. * Quin & in venatu mugilum piſcatores

Φιλάνθρωπον.] Id eſt, hominis ſtudioſum, amicum, faventem homini. Sic Plinius, *Delphinus*, inquit, *amicum homini animal.*

Audivi fabulam.] Hujus fabulæ, & plurimum hujusmodi mentio eſt apud Plinium capite de Delphinis: & Nepos in epiſtolis, & Oppianus libro tertio recenſent quoque ſimiles.

Celebriorem de Arione.] Hanc Gell. florida dictione ex Herodoto deſcripſit: & Plinius cap. eodem. Eſt autem hoc animal non modo homini amicum; ſed quicquid muſica ſonoritate aures demulcere poteſt, huic gaudet adeſſe, cum hoc ludere delectatur. Et quod de Cytharœdo Arione narrant, id quoque in luſcinia accidiſſe, memini me ex Græcorum epigrammatis didiciſſe. Epigramma autem lib. 2. habetur, lepidum certe, & mirum in modum elegans: quare nec pigebit aſſcribere. Extat autem Philippi titulo, qui temporibus Juſtiniani Auguſti in hoc ſcribendi genere nulli inferior fuit.

Μεμφομένη Βορέην, ἐπεπεπτλώμην ὑπὲρ ὅλμης.
Πνεῖ γὰρ ἐμοὶ Θρήκης ἤπιος, ἐδ᾽ ἄνεμος
Ἀλλά με τὴν μελίγηρον ἀηδόνα δέξατο νώτοις
Δελφὶν, καὶ πληνὴν πόντιος ἡνιοχεῖ.
Πιστοτάτῳ δ᾽ ἐρέτῃ πορθμευομένη τὸν ἄκωπον
Ναύτην τῇ στόματος θέλγον ἐγὼ κιθάρῃ
Εἰρεσίην δελφῖνες ἀεὶ μουσῆσιν ἄμισθον
Ἤνυσαν, ἐ ψεύστης μῦθος Ἀρίονος,

Id nos ita conati ſumus Latinum facere.

Averſata gravem Boream ſuper æquora aëdon
Me dederam, ventis Thracia pulſa tuis.
Squamiger ut noſtræ perſenſit murmura linguæ,
Auxilio Delphin me pereunte venit.
Iamque ſedens humeris tam læto remige tuta
Vectorem blanda mulceo voce meum.
Sed neque Delphinis naulum mos ſolvere Muſis,
Nec rumor fictum perſtrepit Arionem.

Quin & in venatu.] Hoc Plinius eodem capite in ſtagno Laterna appellato, Nemauſienſis agri, in provincia Narbonenſi, & in Taſſico ſinu fieri tradit, Oppianus quoque ἁλιευτικῶν poſtremo hanc venandi cum Delphinibus conſuetudinem deſcribit, atque id eleganter ſatis, ſed in Ægeo mari circa Eubæam. Quod autem Eraſmus ait, vice canum, id quoque per ſimilitudinis applicationem Oppianus.

Ἀ᾽τ

tores delphinorum miniſterio vice canum utuntur, qui accepta prædæ portiuncula recedunt. Quin & caſtigari ſeſe patiuntur, ſi quid in venatu deliquerint. In mari verò frequenter navigantibus apparent, gaudio geſtientes, & in ſummis undis luſitantes: Interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tenſa vela tranſilientes. Adeo delectantur hominum conſuetudine. Verum ut hominum eſt ſtudioſus delphinus, ita crocodilo capitalis eſt hoſtis. Egreditur mare, & in Nilum, in quo regnat crocodilus, audet venire, congreſſurus cum dentibus, unguibus, & ſquamis ferro etiam impenetrabilibus, armata bellua, ipſe nec ad morſum ſatis inſtructus, quippe * os habens ad pectus vergens. Sed impetu fertur in hoſtem, ac jam illi proximus repente ſubmittit ſeſe, erectiſque in tergo pinnis mollia ventris perſcindit, alias invulnerabili. Io. Mirum eſt quodque animal ſtatim agnoſcere hoſtem ſuum, etiam nunquam antea viſum; ſcireque & cur impetatur, & qua lædi aut ſeſe tueri poſſit; cum hoc homini ſit negatum, qui ne * regulum quidem horreret, niſi admonitus, malove doctus. Ep. Scis, equum animal obſequiis hominum natum. Huic capitale diſſidium eſt cum urſo, homini noxia beſtia. Agnoſcit hoſtem nunquam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam. Io. Quibus armis pugnat? Ep. Arte potius quam viribus. Tranſilit urſum, & in ipſo ſaltu poſteriores calces impingit in caput. Atque urſus interim unguibus ſcalpit equini ventris mollia. Aſpis homini venenum eſt immedicabile; cum hac belligeratur * ichneumon. Idem exitialis hoſtis crocodilo. Similis

Α'τ' ἀνδράσι θηρητῆρσιν Θῆρα κύνες σεύοντες ὁμοικλῇς ὑλακῇσι.
Sic piſces ad terram, inquit, pellunt delphines, tanquam ad viros venatores canes mutuis latratibus feram citant.

Os habens ad, &c.] Sic Plinius, Multum illi infra roſtrum os, ac medio pene in ventre.

Regulum.] Regulus Baſiliſcum etiam ſignificat, facto nomine ab etymologia Græca; ne quis opinetur, regulum avem hoſtem eſſe noſtrum.

Ichneumon.] Ichneumona, quod cum ſerpentibus, crocodilo & aſpide perpetuam inimicitiam exercet, Græci aliquot authores, ὀφιόμαχον appellant. Bellige-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

milis affectus eſt *elephantis erga hominem; nam & viatorem ſimpliciter errantem clementer reducunt in viam, & agnoſcunt amantque doctorem ſuum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines. ſiquidem unus adamavit in Ægypto mulierculam corollas vendentem, Ariſtophani grammatico caram. Alius Menandrum Syracuſanum adoleſcentem ſic amavit, ut deſiderium illius, quoties non videret, inedia teſtatus ſit. Sed ne hæc, quæ plurima commemorantur, referre pergamus cum Bocchus rex in triginta quoſdam ſævire decreviſſet, eos totidem elephantis objecit, ſtipitibus alligatos. Cumque immiſſi eſſent qui inter elephantos procurſantes eos laceſſerent, nunquam efficere potuerunt, ut ſe regiæ crudelitatis miniſtros præberent. Atque huic animanti φιλανθρώπῳ bellum exitiale eſt cum draconibus Judicis, qui feruntur eſſe maximi, ut frequenter in pugna pereat uterque. Porro draco inimicus eſt homini, etiam non laceſſitus. Simile diſſidium eſt aquilæ * cum draconibus minoribus, cum homini ſit innoxia, imo cum feratur etiam * amatorios ignes ſentire erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum eſt *cum cyminde, id eſt, nocturno accipitre. Elephan-

ligerantur autem cum aſpide ichneumones, quia capientes hos ſerpentes, per caput vel caudam in flumen trahunt. Crocodilis vero inſidiantur, dum illi trochilis dentibus purgandis rictum diducunt, tunc ichneumon in oris hiatum intrat, & exeſis viſceribus è ventre mortuorum egreditur. Lege præter Plinium, Ammianum Marcellinum lib. 22.

Elephantis.] Hæc omnia de Elephantis tradit Plin.

Cum Draconibus minoribus.] Habet & iſta Plinius omnia.

Amatorios ignes ſentire.] Id circa Seſton urbem contigiſſe ſcribit Plinius.

Cum cyminde] Plinius capite de accipitribus author eſt. Verum Homerus cymindin, non accipitrem, ſed noctuam videtur appellaſſe hoc verſu *Iliad.* ξ. Χαλκίδα κικλήσκουσι θεοὶ, ἄνδρες δὲ κύμινδιν. Noctua enim χαλκὶς vocatur, quod æneum colorem videatur habere: & fortaſſis cymindis à maris colore; quod, ut noctua, ſic mare ſubinde glaucum epitheto dicatur. Callimachus eam avem non cymindin, ſed cymin vocat. fortaſſis ob ſonum quem reddit, cycaban. Homeri tamen ſcholia γένος ἱέρακος, id eſt, de accipitrum genere, cymindin eſſe cenſent;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

phantus odit etiam murem, animal homini quoque moleſtum: eoque abhorret à pabulo in quo murem conſpexerit. Nec cauſſa liquet cur oderit. Nam hirudinem merito horrent, quod ea in potu hauſta graviſſime diſcrucientur. Jam vix ullum animal amicius homini quam canis, nec inimicius quam lupus, ut quod aſpectu quoque * vocem adimat: & inter hæc ſumma diſcordia eſt, quemadmodum ovium generi lupus infeſtiſſimus. quod totum pendet à providentia hominum, quorum præcipua cura eſt tueri animal innoxium, & alendo homini natum: in lupum vero velut in publicum humani generis hoſtem armantur omnes, præcipue canum commilitio: quæ res etiam proverbio fecit locum, * Non magis parcemus quam lupis. * Lepus marinus immedicabile eſt homini venenum, ſi quis imprudens guſtaverit; at rurſus hominis contactus mors eſt lepori. Panthera ſæva eſt in hominem, & tamen adeo terretur ab hyæna, ut ne congredi quidem ſuſtineat. Hinc narrant, ſi quis quid ſecum geſtet

Vocem adimat.] Lege Chiliades: Lupi illum videre priores. & Donatum in *Terent. Adelph.* Lupus eſt in fabula.

Non magis parcemus.] Ex Ariſtophane & illius interprete hoc adagium enarratum eſt ab autore, quod ſcilicet olim apud Atticos lex fuerat de interficiendis lupis, quæ præmio etiam invitaret ad hanc feram perſequendam. Et hæc quidem interpres Comici. Sed videtur hoc commentum damnare Apollonii Rhodii ſcholiaſtes, qui in honore ſummo apud Athenienſes lupos fuiſſe contendit, in tantum etiam, ut ſi quis illic lupum interemiſſet, inferias illius ſepulchro inferre compelleretur; hinc πολιὸς, id eſt, canos, non à colore dici, ſed ob reverentiam. Cauſam addit quod Latona uterum geſtans bis ſenis diebus in lupum mutata in Delum perrexerit. Hinc eſſe quod certo quodam anni tempore omnes illæ lupæ pariant, idque intra duodecimum diem. Adducit Philoſtephanum quendam, qui talia prodiderit in commentariis ſuis.

Lepus marinus.] Hoc Plinius tradit lib. 32. cap. 1. De Pantheris & Hyænis eadem docet. Hoc tamen, quod ait, Hyænam cum Panthera pugnare, non ea de cauſa fit, quod hyæna erga hominem bene affecta ſit. Nam Ariſtoteles lib. 6. hiſtoriæ animalium, mirifice inſidias moliri hyænam hominibus tradit, & ſepulchra quoque effodere: tantam illi feræ aviditatem humanæ carnis ineſſe.

geſtet de corio hyænæ, à panthera non appeti; tam ſagax eſt naturæ ſenſus. Addunt & illud, ſi pelles utriuſque belluæ ſuſpendas invicem ex adverſo, panthericæ pilos defluere. Araneus homini domeſticum eſt animal, * exitiale vero ſerpenti, adeo ut forte conſpicatus ſub arbore ſerpentem apricantem, filo ſe libret, & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere, ut ſerpens, dolore rotans ſeſe in gyrum, tandem emoriatur. Accepi ab iis qui ſpectarunt, ſimile diſſidium eſſe araneo cum bufonibus: ſed bufonem ictum, ſibi * plantagine admorſa mederi. Audies fabulam Britannicam. Scis, illic conclavium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. Monachus quidam faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat, ſparſurus cum eſſet commodum. Is cum à prandio ſupinus dormiret, bufo ingens erepſit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere bufonem certa mors erat; non amoveri, quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt ut monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum eſt. Mox araneus hoſte conſpecto, filo ſe librat, & bufoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit bufo, ſed non eſt avulſus. Repetitur ab araneo: magis intumuit, ſed vixit. Tertio ictus abduxit pedes, ac mortuus

Exitiale vero.] Hoc ipſum Plinius ſcribit l. 10. c. 24.

Plantagine admorſa.] Ajunt, aliquando monachum (eſt enim hoc hominum genus admodum curioſum) in araneum & bufonem concertantes incidiſſe, & dum eventum certaminis avidius expectat, ictum bufonem vehementer vidiſſe tumidum: ſed mox plantagine guſtata, quæ tum in buſtuario creſcebat, veluti reſumptis viribus, pugnam redintegraſſe. Admiratus inſolitum ſpectaculum monachus, diligentius hos pugiles obſervabat, & quod paulo ante de bufone cognoverat, id iterum conſpicatus, quam poteſt ociſſime plantaginem omnem quæ de proximo creſcebat, radicitus extirpat, & apud ſe condit. Interea bufo, accepta tertia plaga, dum ad ſolitum medicamentum accurrens, auxilio herbæ deſtitueretur, in tantum intumuit, ut non prius tumorem quam vitam finiret. Inde compertum habuit, plantaginem contra venena & venenatorum ictus multum facere:

tuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hoſpiti ſuo. Io. Mira narras. Ep. Addam quod non legi, ſed his oculis conſpexi. Simius ſupra modum horret teſtudinem. Hujus rei quidam dedit nobis ſpecimen Romæ. Puero ſuo in verticem impoſuit teſtudinem, & pileo contexit; dein produxit ad ſimium. Illico ſimius gaudens inſiliit in humeros pueri, venaturus pediculos: ſublato pileo reperit teſtudinem. Mirum erat ſpectaculum quanto cum horrore reſilierit beſtia, quam expaverit, quam timide reſpexerit, an ſequeretur teſtudo. Additum eſt aliud ſpecimen: alligavimus teſtudinem catenæ à qua revinctus erat ſimius, ut effugere non poſſet, quin ſaltem aſpiceret: incredibile dictu, quantopere fuerit diſcruciatus; tantum non metu exanimabatur; interdum averſus poſterioribus pedibus depellere tentavit hærentem beſtiam. Tandem quidquid erat * in alvo aut veſica oneris rejecit. Sequuta eſt ex eo pavore febris, ut nobis fuerit ſolvendus à catena, & aqua vino temperata refocillandus. Io. Atqui nihil eſt quod ſibi à teſtudine metuat ſimius. Ep. Fortaſſis aliquid eſt quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit aſinum, cauſa in promtu eſt, quod ille ſe affricat ſpinis, in quibus nidulatur avicula, & flores ejus depaſcitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut ſi quando procul aſinum rudentem audiat, ova dejiciat, pulli è nido decidant metu. Nec patitur hoſtem impunem. Io. Sed qua tandem in re acanthis lædit aſinum? Ep. * Roſtro fodit illius hulcera fuſtibus & oneribus facta; pungit & mollia narium. Poteſt item aliquid cauſæ divinari, cur inter vulpes & milvios mutua ſit ſimultas, quod avis rapax alterius catulis inſidietur,

In alvo.] Simius non aliae metum indicat, quam projectis excrementis: hinc vulgare noſtratium proverbium: *Verendum ne præ metu te commacules inſtar ſimii*: quum in meticuloſum ludunt.

Roſtro fodit.] Id Plinius ægytho avi adſcribit: Aſinus, inquit, ſpinetis ſe ſcabendi cauſa atterens, nidos ægythi diſſipat, quod illa adeo pavet, ut voce omnino rudentis audita ova ejiciat, pulli ipſi metu cadant. Igitur advolans, ulcera ejus roſtro excavat. Deinde teſtatur, & acanthida ea de cauſa aſino inimicam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

tur, fortaſſe vulpes viciſſim illius pullis: quæ cauſa
diſſidii eſt inter * ſorices & ardeolas. Eadem fe-
re ratio eſt inter * æſalon parvam aviculam & vul-
pem. Nam æſalon ova corvorum frangit. Eadem
infeſtatur à vulpibus, & viciſſim illas infeſtat, catu-
los earum vellicans. Quod ubi viderint corvi, vul-
pibus velut adverſus communem hoſtem ſuppetias
ferunt. At vix divinare liceat, quam ob cauſam in-
ter ſe oderint * olores & aquilæ, corvus & * chlo-
rio, cornix & noctua, aquila & trochilus, niſi hoc
male habet aquilam, * quod ille rex avium voce-
tur. Cur male convenit cum noctua cæteris mino-
ribus avibus, muſtelæ cum cornice, * turturi cum
pyrali, ichneumonibus veſpis cum phalangiis ara-
neis, anatibus cum gaviis, * harpæ cum * triorche
accipitre, thoïbus cum leonibus? Præterea cur
ſorices formicoſam horreant arborem? Unde tam
irreconciliabile bellum inter ſcarabæum & aqui-
lam? nam apologus ex ipſa animantium natura
confictus eſt. Unde eſt quod juxta Olynthum in cer-
to terræ ſpatio non vivant ſcarabæi, ſi inferantur

Et

Sorices & ardeolas.] Quoniam, inquit Plinius, altera alterius catulis inſidiatur.

Æſalon.] Ariſtotel. hanc avem inter accipitres refert.

Olores & aquilæ.] Fortaſſis non alia ex cauſa mutuum harum avium odium oritur, quam quod cygni ſibi de aquila metuunt, ut hoſtis ab hoſte ſibi cavet.

Chlorio.] Qui Græcis χλωρίων: Theodorus vireonem, à viridi colore interpretatus eſt. avis tota viridis, quod ex voce liquet, hyeme videtur, ſed teſte Ariſtotele per æſtatem volat, idque maxime ſolſtitialibus horis: ſed tamen difficulter pennas movet, quum alioqui ingenioſus & διδακτικὸς habeatur.

Quod rex avium vocetur.]
Trochilus Græcis τρόχιλ@
à mobilitate & curſitand
nomen habet, nempe ἀπ
τοῦ τρέχειν. Ariſtot. cap. 11
lib. 9. aquilam cum tro
chilo pugnare ſcribit, quo
Trochilus ſenator & rex vo
cetur.

Turturi cum pyrali.] De hi
omnibus lege Plinium l. 10
cap. 74. unde hæc deſumpt
ſunt.

Harpæ.] Hanc eſſe Latinam
avem, Græcorum docen
Lexica, in quorum etiam
commentariis proditum eſt
ipſam, quoties veneno ict
fuerit, ſibi hedera ſuccur
rere.

Triorche.] Triorches
τριόρχης, triorchus, avis
numero teſtium nomen h
bet. eſt de genere accip
trum. Plinius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Et inter aquatilia quam ob cauſam mugil & lupus * mutuo odio flagrant, ſicut conger & muræna, caudas inter ſe prærodentes? Polypum in tantum horret locuſta piſcis, ut ſi eum juxta viderit, metu emoriatur. Sic quædam animantia mire junxit arcanus quidam benevolentiæ affectus, veluti * pavones columbis, turtures cum pſittacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui ſibi viciſſim auxiliantur adverſus vulpium genus; harpam & milvium adverſus triorchen accipitris genus, communem hoſtem. * Balænis muſculus piſcis exiguus prænatans monſtrat viam; nec apparet quam ob rem illi velit inſervire. Nam quod * crocodilus fauces porrigit trochilo aviculæ, amicitia dici non poteſt, cum utrumque animal ſuo ducatur commodo: crocodilus gaudet ſibi purgari dentes, & ſcabendi voluptatem amplectitur: avicula cibum quærit, veſcens piſcium reliquiis inter dentes hærentibus. Conſimili ratione corvus inequitat dorſo ſuis. Inter * anthum & ægithum tam pertinax eſt odium, ut negent ſanguinem illorum poſſe miſceri. quemadmodum narrant aliarum avium pennas abſumi, ſi aquilinis miſceantur. Accipiter eſt infeſtus columbino generi, ſed has defendit tinnunculus avicula; cujus conſpectum & vocem mirum in

Ll mo-

Mutuo odio.] Hoc quoque Plinius. Sed & Oppianus meminit libro tertio.

Pavones columbis.] Plinius libro decimo, cap. 74.

Balænis muſculus.] Quod de muſculo Plinius & alii referunt, hoc Oppianus Laminæ piſciculo cuidam aſcribit. hunc vocat balænarum ὁμόστολον. hoc ſonat itineris comitem. hunc ἡγητῆρα, hoc eſt, viæ ducem, ϗ χαρισμένον ἑταῖρον, id eſt, pergratum ſocium: præterea πομπὸν ϗ φρουρὸν, hoc eſt, ductorem cuſtodemque: poſtremo πρόμαχόν τε, ϗ ὄχετα, ϗ φάος ἰχθῦν, quod eſt, propugnatorem, & aures, & lumina piſcem. Quod deſtituta hoc piſciculo capiatur balæna, quod ſine lamina nihil videat, nihil audiat, & multa præterea mirifica naturæ opera, illic legere liceet.

Crocodilus.] Lege Ammianum lib. 22. Diodorum Siculum, & Ariſtotelem l. 9. cap. 6. hiſtor.

Inter anthum & ægithum. Ἄνθος Græcis, Latinis florem ſonat: hic autem quæ illis Anthus, noſtris Florus appellatur. Aquatilis eſt, colore variegato ſpecioſoque. Vide de Anthi & Ægithi ſanguine Plinium, & de ſequentibus quoque.

modum horret accipiter. nec hoc latet columbas: * ubicunque tinnunculus reconditus eſt, ab ea ſede non migrant, fiducia protectoris. Quis cauſam conjiciat, cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atque ut interdum animalculum minimum præſidio eſt ingenti belluæ, ita contra à minutiſſimis exitium eſt maximis. Eſt piſciculus ſcorpii effigie, magnitudine aranei piſcis: is ſub pinna affigit ſeſe aculeo thynnis interdum magnitudinem delphini ſuperantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves inſiliant. idem facit mugilibus. Quid eſt cur leo, animal cunctis tremendum, * expaveſcat galli gallinacei cantum? Io * Ne ſim in hoc convivio prorſus aſymbolus, referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomæ Mori, clariſſimi apud Anglos viri. Alebat domi ſimium prægrandem: tum forte, quo revaleſce-

Ubicunque tinnunculus.] Hanc rem ita Columella lib. 8. tradidit. Tam faſtidioſa columba eſt, ut ſæpe ſedes ſuas peroſa, ſi detur evolandi poteſtas, relinquat: quod frequenter in his regionibus, ubi liberos habent egreſſus, accidere ſolet. Id ne fiat, vetus eſt Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant ruſtici, qui fere in ædificiis nidos facit. Ejus pulli ſinguli fictilibus ollis conduntur, ſtipatiſque opercula ſuperponuntur, & gypſo lita vaſa in angulis columbarii ſuſpenduntur, quæ res avibus amorem loci ſic conciliat ne unquam deſerant.

Expaveſcat galli cantum.] Hoc Plinius habet, & Plutarchus in commentario de differentia inter odium & invidiam. Divus Ambroſius libro ſexto cap. 4. Hexaemeron dicit utique, quod leo vereatur gallum, ſed præcipue album. *Lucretius* quoque Poëta dum cauſam hujus odii inveſtigat, ita canit libro quarto:

Quin etiam gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum nocte vocare,
Quem nequeunt rapidi contra conſtare leones,
Inque tueri: ita continuo meminere fugai.
Nimirum quia ſunt gallorum in corpore quadam
Semina, quæ cum ſunt oculis immiſſa leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces.

Et ſunt qui ſcribunt, quos jure gallinaceorum perfuderis, hos à leonibus morſu non appeti.

Ne ſim aſymbolus.] Aſymbolus dicitur, qui nihil ad ſymbolum confert. Translatum à concœnationibus: nam ſymbolum pignus collatitium in cœnam ſignificat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

leſceret à vulnere, ſolutus obambulare ſinebatur. In extremo horti erant incluſi cuniculi, quibus inſidiabatur muſtela. Id ſimius procul quietus & otioſus ſpectabat, donec videret cuniculis nihil eſſe periculi. Cæterum poſteaquam muſtela * labefactaſſet caveam à muro revulſam: jamque periculum eſſet, ne cuniculi tergo nudati prædæ eſſent hoſti; accurrit ſimius, & conſcenſa trabe quadam, caveam retraxit in locum priſtinum, tanta arte, ut homo non poſſet dexterius. Ex quo perſpicuum, hoc animantium genus ſimiis eſſe carum. Ipſi cuniculi non intelligebant ſuum periculum; ſed hoſtem ſuum per cancellos oſculabantur. Simius opitulatus eſt periclitanti ſimplicitati. EP. Omnibus catulis minoribus delectantur ſimii, gaudentque fovere ſinu & complecti. Sed pius ille ſimius dignus erat aliquo pietatis præmio. IO. Habuit. EP. Quod? IO. Reperit illic fruſtum panis à pueris, ut opinor, projectum: id arreptum comedit. EP. Verum mihi videtur mirabilius, hoc genus * ſympathias & antipathias, ſic enim Græci vocant amicitiæ & inimicitiæ naturales affectus, etiam in rebus anima aut certe ſenſu carentibus deprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram quamvis in longum porrectam ferunt ſerpentes: adeo ut * ſi locum in gyrum circundes igni, ſerpens citius in flammam eat, quam ad arborem fugiat. Nam hu-

* *Labefactaſſet.*] Elegans verbum, quod pro corrumpere, vitiare, & deſtruere ponitur.

* *Sympathias & antipathias.*] Συμπαθεῖν Græcis ſignificat compati: non tamen eſt, quod vulgo accipiunt indocti, permoveri malis alterius, ſed ſocium eſſe & imitatorem atque æmulum afflictionum alicujus. Eum autem affectum atque impulſum συμπάθειαν appellant, hoc eſt mutuam quandam rerum cognationem & voluntatem, ut verbum ſonat compaſſionem: ἀντιπάθεια vero è contra repugnantem affectum, & rerum inter ſe, vel potius contra ſe, differentiam ſignificat, quaſi tu dicas contrapaſſionem: & ἀντιπαθῶς ἔχειν ἀλλήλων eſt inter ſe pugnare & differre multum. Sic dicitur in Græcorum ſcholis, τὴν κράμβην καὶ ἄμπελον ἀντιπαθῶς ἔχειν ἀλλήλων, hoc eſt, braſſicam & vitem inter ſe pugnare. de quo mox plura annotabimus.

* *Si locum circundes.*] Hoc Plinius ſe expertum dicit,

jus generis exempla ſunt innumera. *Erucæ cum membranis incluſæ, occulto naturæ opificio transfigurantur in papiliones, mortuis ſimillimæ videntur, ne ad contactum quidem ſeſe movent, niſi transeunte araneo; hominis prementis digitum non ſentiunt, & ſentiunt leviſſimi animantis leviter incedentis pedes; ibi demum vivit. IO. Sentit hostem capitalem nondum natum inſectum. Iſti non omnino diſſimile eſt quod narrant de *ferro cæſis; ad quos ſi cæteri accedant, nihil accidere novi; ſin is qui necavit, continuo profluere ſanguinem, velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt frequenter proditum cædis auctorem. EP. Nec eſt vanum quod audiſti. Sed ne perſequamur * fabulas Democriticas, nonne comperimus experimentis, tantum eſſe diſſenſionis inter * quercum & oleam, ut utraque in alterius ſcrobe poſita emoriatur? quercui autem tam male convenire cum juglande, ut in propinquo poſita extinguatur; tametſi juglans cunctis fere ſatis & arboribus noxia eſt. Rurſus cum vitis claviculis ſuis omnia complecti ſoleat, * ſolam braſſicam refugit, & perinde quaſi ſentiat, in diverſam partem ſeſe vertit.

Erucæ.] Autor eſt Plinius lib. 11. cap. 32.

Ferro cæſis.] Cæſos in hoc loquendi genere non tantum percuſſos, ſed cæſos, id eſt, occiſos notat. Ferrum generale pro omnibus armis ferreis, quibus corpus vulneratur.

Fabulas Democriticas.] Democritus poſt Pythagoram philoſophum magiam profeſſus, mirabiles commentationes reliquit, in quibus de naturæ ſecretioribus fabuloſiſſima quævis deſcripta reliquit. Hinc fabulæ Democriticæ videntur dictæ, de naturalibus quidem rebus traditæ, ſed quæ, ob inſignem vanitatem & inexperientiam, fidem non merentur. Scripſit hic artem, quo pacto avium garritus poſſit intelligi. Item non exiguum volumen de illis quæ apud inferos uſu veniunt, ut Athenæus refert, prodigioſis, ut conjectandum eſt, fabulis refertum.

Quercum & oleam.] De his omnibus ſequentibus recurre ad indices Plinii.

Solam braſſicam.] Cauſam fabuloſam fingunt Græci, quam recenſet Ariſtophanis interpres. Lycurgus fuit homo ſceleſtus, qui omnes vites falce demetere in animum induxerat: hunc comprehenſum Bacchus vitibus alligavit, ut ſupplicium de illo ſumeret: ſed is dum vitibus alligatus lachrymas effunderet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

rit. Quis admonet vitem, hoſtem eſſe in propinquo? Eſt enim braſſicæ ſuccus vino contrarius; eoque ſolet edi adverſus ebrietatem. Nec deeſt braſſicæ ſuus hoſtis. ſiquidem oppoſita cyclamino & origano exareſcit. Similis affectus eſt inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum eſt; *cicutæ vinum. Quod eſt illud arcanum commercium inter lilium & allium, ut in propinquo naſcentia mutuo ſibi gratificentur? Nam allio plus eſt vigoris, & lilii flores ſuavius olent. Quid heic memorem de conjugiis arborum, quarum fœminæ ſterileſcunt, niſi in propinquo ſit maſcula? Oleum ſoli calci miſcetur, cum utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cum utrumque ſit pingue. Argento vivo innatant omnia, excepto auro. Id ſolum ad ſe trahit & complectitur. Quis ille naturæ ſenſus, ut adamas, quamlibet duris reſiſtens, ſanguine hircino molleſcat? Quin & inter ipſa venena diſſidia videas. Scorpius ſi forte repat per aconitum, palleſcit ac torpeſcit. Eidem adeo noxia eſt herba, cui nomen ceraſtis, ut qui ſemen modo ejus tractarit digitis, impune contrectet ſcorpium. Sed harum rerum, quæ ſunt innumeræ, conſideratio ad rei medicæ profeſſores pertinet. Quænam eſt illa vis vel amicitiæ, vel diſſidii, inter chalybem & magnetem, ut materia natura gravis ad lapidem currat, & inhæreat, velut oſculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam cum aqua ſe facile miſceat rebus omnibus, maxime ſibi; tamen ſunt, quæ tanquam odio mutuo mixturam refugiunt; *velut amnis qui in Fucinum lacum in-

ret, ex illis braſſica enata eſt: atque hinc eſſe aiunt, quod etiamnum male conveniat viti & braſſicæ hoſtis ſui reliquiis. Hanc autem fabulam ruſticorum filios credere dicit: quia ſi quis braſſicæ radice vitem contingat, vitive alliget, nullos vitem fructus edituram: unde etiam illam primo loco in ſympoſiis proponi: & Ægyptii ante omnia fercula coctas braſſicas deguſtabant, ne poſſent vino inebriari. Hæc ille.

Cicutæ vinum.] Nec hoc mirandum; quum illa ſit omnium herbarum & forte etiam venenorum frigidiſſima: vinum vero egregie calidum à Phyſicis proditur: unde & αἴθοπα οἶνον apud Homerum. Lego de his Plinium.

Velut amnis.] Omnia apud Plinium & Solinum.

vectus ſupermeat, in Larium Addua, in Verbanum Ticinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Ollius, in Lemanum Rhodanus, è quibus nonnulli multorum millium tranſitu hoſpitales ſuas aquas tantum, nec largiores, quam intulere, evehunt. Tigris influit in lacum Arethuſam, ac per eum velut hoſpes fertur, ſic, ut nec color, nec piſces, nec aquarum natura miſceatur. Ad hæc cum cætera fere flumina properent in mare procurrere, quædam tamen velut exoſa mare, prius quam eo perveniant, abdunt ſeſe in terram. Simile quiddam videmus & in ventis. Auſter homini peſtilens eſt, huic contrarius Boreas ſalubris. alter nubes contrahit, alter diſſipat. Jam, ſi qua fides aſtrologis, ſunt & ſideribus quidam amicitiæ & inimicitiæ affectus, quædam amica homini, quædam infeſta. rurſus ſunt quæ homini adverſus nocentium vim opitulantur. Adeo nihil eſt in ulla naturæ parte, quod non per hæc diſſidia, concordiaſque, & noxam, & remedium, homini ſuppeditet. Io. Fortaſſe & ultra cælos quidquam deprehendere liceat. Etenim ſi Magis credimus, unumquemque mortalium duo comitantur genii, alter amicus, alter malevolus. Ep. Nobis, amice, ſatis eſt ad cœlum uſque perveniſſe, etiam non hoc quoque ſeptum tranſiliamus. Redeamus ad boves & equos. Io. Næ tu præclarum facis ſaltum. Ep. Illud nobis magis admirandum eſt, quod in eadem prorſus animantium ſpecie deprehendamus amoris & odii veſtigia, nulla evidente cauſa. Sic enim nobis perſuadere conantur equiſones & bubulci: in iiſdem paſcuis, aut eodem in ſtabulo, bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror, ſimiles eſſe affectus in omni animantium genere, præter ſexus favorem. Sed in nullo genere evidentius quam in homine. Siquidem in plurimis manifeſtum eſt quod de ſuo in Voluſium affectu profitetur Catullus: Non amo te Voluſi, nec poſſum dicere quare: Hoc tantum poſſum dicere, Non amo te. Verum in adultis fortaſſe divinet alius aliam cauſſam: in pueris, qui ſolo naturæ ſenſu ducuntur, quid eſt illud, quod ſic hunc illi tanto amore conciliat, rurſus alium ab hoc tanto diſſidio ſeparat

rat? Ipſe quum puer eſſem, natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortaſſis anno majorem, prodigioſæ vanitatis, adeo ut ad omnem occaſionem ex tempore monſtroſa quædam confingeret. Occurrebat mulier, Vides, inquit, hanc? Video. Cum hac decies concubui. Tranſibamus ponticulum anguſtum juxta molam. ubi vidit me horreſcentem ad conſpectum aquæ ob profunditatem nigrantis: In hanc, inquit, aquam aliquando prolapſus ſum. Quid ais? illic reperi cadaver hominis, accinctum crumena; in ea erant annuli tres. Quum nullus eſſet mentiendi finis, ſic puer horrui puerum, ut viperam minus, nulla certa ratione, cum talibus mendaciis alii delectarentur, ſed tantum arcano naturæ ſenſu. Neque vero id fuit temporarium: imo & hodie ſic horreo natura vanos, ut conſpectis illis ſentiam totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam in Achille notat *Homerus, quum profitetur, mendaces ſibi æque odioſos atque ipſas inferorum portas. Hoc ingenio quum natus ſim, tamen hoc contra fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impoſtoribus fuerit res. IO. At nondum video ſcopum, quo totus hic ſermo confertur. EP. Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, ſunt qui ab aſtris: ego nullam certiorem ad felicitatem viam arbitror inveniri poſſe, quam ſi quiſque abſtineat ab eo vitæ genere, à quo naturæ ſenſu tacito abhorret; ad id ſe conferat, quo propenſus eſt: ſemper excludo turpia. Item ab eorum conſuetudine ſe ſubducat, cum quorum geniis ſentit ſuo genio non convenire; & his ſe copulet, ad quos arcano naturæ fertur affectu. IO. Id ſi fiat, inter paucos erit amicitia. EP. Chriſtiana caritas ſe dilatat ad univerſos, familiaritas autem cum paucis habenda eſt. Et qui nullum quamvis malum lædit, gaviſurus etiam ſi reſipiſcat, ſatis, opinor, Chriſtiane diligit omnes.

Homerus.] Verſus Homeri ſunt *Iliad.* ι.
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζῃ.
Non aliter flagrans odio eſt mihi janua Ditis,
Atque hi qui celant aliud quam lingua loquatur.

* Problema.

CURIO, ALPHIUS.

CV. Lubens ex te rerum plurimarum perito diſcerem quiddam, ſi tibi non ſit moleſtum. AL. Age, Curio, percunctare quod voles, ne non reſpondeas tuo nomini. CV. Equidem non gravabor dici Curio, modo ne addas animal illud monoſyllabum, *Veneri juxta ac Minervæ inviſum. AL. Dic igitur quid velis. CV. Scire cupio quid ſit, quod appellamus grave & leve. AL. Eadem opera roga, quid ſit frigidum & calidum. Quin tu iſtuc problema bajulis proponis potius, quam mihi; aut, ſi mavis, aſinis, qui gravitatem oneris demiſſis auriculis indicant. CV. At ego non aſininam, ſed philoſophicam reſponſionem exſpecto; præſertim ab Alphio. AL. Grave eſt quod ſuapte natura fertur deorſum; leve, quod ſurſum. CV. Cur igitur Antipodes, qui infra nos ſunt, non decidunt in ſubjectum cœlum? AL. Pariter illi mi-

Problema.] Problema dictus eſt hic dialogus; quod quæſtiones quædam in eo proponuntur, quibus reſponſio mox ſubjungitur. Eſt enim problema quæſtio propoſita cum reſponſione. Et quamvis hoc vocabulum de naturalibus quæſtionibus præcipue dicatur, tamen omni etiam dubitabili quæſtioni commune eſt. Nam & extant Plutarchi problemata de rebus Romanorum: & fertur Alcippus quiſpiam problemata ſcripſiſſe de rebus domeſticis. *Curio* interloqutor nomen habet facile ac apertum, à cura ſcilicet & diligentia percontandi: *Alphius* vero à candore reſpondendi; ἀλφὸν ſiquidem Græcè, candidum Latinis eſt: vel ab inveniendi & indagandi ſcientia, quod ἀλφεῖν invenire & excogitare ſignificet. Unde homines Alpheſtæ dicuntur repertores & excogitatores apud Homerum.

Veneri juxta ac Minervæ. Iſtud animal ſus eſt, quod additum nomini Curio, Curioſus erit. Eſt autem Minervæ odioſa ſus, propter immundiciem & indocilitatem, (ut ita loquar,) quum Minerva omnium artium præſes habeatur. Lege proverbium. *Sus Minervam.* Quod vero Venus hanc beſtiam proſequatur odio, in cauſa eſt Adonidis amati ab illa interitus. Nam dum incautius per ſylvas vagatur Adonis, à porco ſylveſtri interemptus eſt, ut refert Theocritus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

mirantur quam ob rem tu non decidas in cœlum, non ſubjectum, ſed imminens. Cœlum enim eſt ſupra omnia, quæ intus complectitur. Nec Antipodes ſunt infra te, nihilo magis, quam tu ſupra illos: contra nos eſſe poſſunt, infra nos non poſſunt. alioqui juſtius admirareris, cur rupes, quas ſuſtinet Antipodum terra, non decidant, cœlumque perrumpant. CV. Quæ eſt igitur nativa ſedes gravium, quæ contra levium? AL. Ad terram nativo motu deferuntur omnia gravia, ad cœlum levia. de motu violento aut animali jam non loquimur. CV. Eſt igitur motus aliquis, qui dicitur animalis? AL. Eſt. CV. Quinam? AL. Is fertur juxta quatuor corporis ſitus; prorſum, retrorſum, ad dextram ac lævam, & in circulum: & in principio ac fine celerior eſt, in medio lentior; nam in initio vigor addit alacritatem; in fine propinquo ſpes perveniendi quo tendit animal. CV. Neſcio quid aliis accidat animalibus; ſed habeo famulam, quæ laſſa eſt prius quam incipit, delaſſata prius quam opus abſolvat. Verum redi ad id quod agere cœpiſti. AL. Nativo, inquam, motu, quæ gravia ſunt, feruntur deorſum. Et quo quidque gravius eſt, hoc celeriore motu fertur ad terram; quo levius, hoc majore impetu rapitur in cœlum. Contra fit in motu violento, qui celerior in initio, paullatim ſegneſcit; quum contra fiat in motu naturali; veluti ſagitta in altum miſſa, & ſaxum ex alto decidens. CV. Atqui ego putabam, homines ſic per orbem terræ diſcurrere, quemadmodum minutiſſimæ formicæ curſitant in prægrandi ſphæra, hærent undique, nec ulla decidit. AL. In cauſa ſunt ſphæræ ſuperficies, nonnihil habens aſperum, tum ſcabrities quædam in formicarum pedibus, quam habent inſecta fere omnia, poſtremo corpuſculorum levitas: id ſi non credis, fac ſphæram vitream bene lævem & glabram, videbis ſolas formicas non decidere quæ in ſummo verſantur orbe. CV. Si quis Deus orbem terræ medium perterebret, hinc uſque ad Antipodes perpendiculo per centrum demiſſo, quemadmodum ſolent Coſmographi, terræ totius ſitum in globis ligneis repræſentantes, tum ſi ſaxum conjicias in foramen, quo perferetur?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

-tur? AL. Uſque ad terræ centrum; ibi quies eſt omnium gravium. CV. Quid ſi Antipodes quoque ex adverſo mittant lapidem? AL. Tunc lapis occurret lapidi circa centrum: ibi conquieſcet uterque. CV. Age; ſi verum eſt, quod dixiſti, motum nativum progreſſu magis ac magis incitari, ſi nihil obſtet, lapis aut plumbum conjectum in foramen, ob motus vehementiam prætercurreret centrum, jamque prætermiſſo centro rurſum motus erit violentus. AL. Plumbum nunquam perveniret ad centrum, niſi liquefactum; ſed lapis ſi prætereat centrum motu tam violento, primum ſegnius feretur: nec aliter redibit ad centrum quam lapis vi in altum projectus redit in terram. CV. Sed recurrens nativo motu, rurſus concitato impetu prætervehetur centrum: itaque fiet, ut nunquam quieſcat lapis. AL. Conquieſcet tandem, prætercurrens, ac recurrens, donec perventum fuerit * ad æquilibrium. CV. At ſi nihil eſt in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum eſſe. AL. Eſto. CV. Pendebit igitur in aëre corpus natura grave. AL. Quid ni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, ſi unicum ſaxum pendeat in meditullio aëris, cum tota terra tot rupibus onuſta ad iſtum pendeat modum? CV. Sed ubi eſt terræ centrum? AL. Ubi eſt circuli centrum? CV. Id quidem eſt punctum indiviſibile. Si tantillum eſt terræ centrum, quiſquis perforaverit mediam terram, auferet centrum, nec habebunt gravia quo ferantur. AL. Næ tu ſatis otioſe nugaris. CV. Ne quæſo ſuccenſeas: diſcendi ſtudio loquor quidquid loquor. Si quis terræ ſphæram perterebret, non per ipſum centrum, ſed à latere, puta ut abſit à centro centum ſtadiis; quo tum feretur conjectus lapis? AL. Non feretur recta per foramen; imo potius recta, ſed ad centrum: itaque prius, quam perveniet ad medium, jam conquieſcet in terra quæ ad lævam eſt, ſi centrum eſt ad lævam. EV. Sed quid eſt hoc

Ad æquilibrium.] Hoc eſt, ad eam partem medii, ubi æquo pondere ſuſpendatur & libretur, ubi nec huc nec illuc cadat, ſed in æquamento & quaſi trutina conſiſtat.

hoc quod reddit corpus grave aut leve? AL. Ad iſtud reſpondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium leviſſimum, aërem proxima levitate, terram graviſſimum, proxima gravitate aquam. CY. Cur igitur nubes aquæ pendent in ſublimi aëre? AL. Quoniam à ſole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violento calore excuſſus. CY. Cur igitur tanto pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? AL. Concretio denſitaſque addit pondus. alioqui poſſunt ſic videri ſuſtineri ab aëre ſubjecto, quemadmodum tenuis ferri lamina ſuſtinetur ſumma aqua. CY. Sic igitur putas, quod plurimum habet igneæ naturæ, eſſe leviſſimum; quod terrenæ, graviſſimum. AL. Haud procul abes à ſcopo. CY. Atqui nec quivis aër pariter levis eſt, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortaſſe ſentiendum. AL. Nec mirum, cum iſta quæ nominaſti, non ſint elementa pura, ſed ex variis elementis temperata. Itaque probabile eſt, eam terram eſſe leviſſimam, quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum: eam aquam eſſe graviſſimam, quæ graviorem terram habet admixtam; qualem arbitror eſſe marinam, & eam unde conficitur ſal: itidem aër, aquæ terræve proximus, gravior eſt, aut certe minus levis eſt, eo qui procul abeſt à terra. CY. Utrum habet plus terrenæ naturæ, lapis, an plumbum? AL. Lapis. CY. Et tamen plumbum lapide gravius eſt, pro ratione portionis. AL. In cauſſa eſt denſitas: lapis enim rarior eſt, eoque plus habet aëris, quam plumbum. Hinc eſt quod videmus, quoddam terræ genus deſiccatum, ſi conjiciatur in aquam, non ſubſidere, ſed natare: eadem de cauſa videmus totos agros natantes: ſuſtinentur enim cavis radicibus arundinum aliarumque paluſtrium herbarum inter ſe connexis. CY. Hinc fortaſſis & pumicum levitas. AL. Quia pleni cavernis ſunt, præterea multo igni decocti: ſubmittuntur enim è locis ardentibus. CY. Unde tanta ſuberis levitas? AL. Jam dictum eſt. raritas enim in cauſa eſt. CY. Utrum eſt gravius, plumbum, an aurum? AL. Aurum, opinor. CY. Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

turæ. AL. Quia noctu velut ignis lucet, *ut ait Pindarus. CV. Scilicet. AL. Sed denſitas in auro major. CV. Unde id deprehenditur? AL. Reſpondebunt artifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum ſimile genus latius diducitur malleo, quam aurum. Eadem ratione philoſophi deprehenderunt, nihil eſſe liquidius melle & oleo: quod ſi quis hæc inunctione dilatet, & latiſſime diffunditur humor, & ſicceſcit ſerius. CV. Sed utrum gravius eſt, oleum, an aqua? AL. Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum eſſe gravius. CV. Cur igitur aquæ ſupernatat oleum? AL. Levitas non eſt in cauſa, ſed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ eſt in herba quæ dicitur * ἄβαπτος. CV. Cur igitur non natat ferrum igni candens? AL. Quia non eſt calor nativus, & ideo citius penetrat aquam, quod caloris magnitudo diſpellat obſtantem liquorem. Sic cuneus ferreus citius petit ima, quam lamina. CV. Utrum intolerabilius eſt, ferrum candens, an frigidum? AL. Candens. CV. Gravius igitur. AL. Eſt, ſi commodius eſt geſtare manu paleam incenſam, quam ſilicem frigidum. CV. Quid eſt in cauſa, quod lignum ligno levius aut gravius eſt? AL. Denſitas ac raritas. CV. At ipſe novi quendam è familia regis Britanniæ, qui in convivio oſtendit nobis lignum ejus, ut ajebat, arboris, quæ fert aloën: adeo ſolidum erat, ut lapis videri poſſet: adeo manibus libranti leve, ut arundo videri poſſet, & ſi quid ſicca arundine levius: impoſitum vino (putabat enim, ita depelli venena) mox properabat ad fundum, ut vix plumbum celerius. AL. Nec denſitas, nec raritas ſemper in cauſa eſt, ſed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit ut quædam ſeſe amplectantur, aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit braſſicam, & flamma etiam è longinquo ad naptham transvolat, aliquanto inferiore loco poſitam, cum naph-

Ut ait Pindarus.] Id primo hymno Olympiorum. Ὁ δ' χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει νυκτὶ, μεγάνορος ἔξοχα πλούτου, hoc eſt, Aurum vero tanquam lucidus ignis nocte ſplendet inter præcipuas divitiarum.

Ἄβαπτος,] Id eſt, quæ immergi aquæ non poteſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

naptha ſit caſura gravis, flamma levis. Cv. Omne genus æris innatat argento vivo, ſolum aurum ſubſidit & circumvolvitur, cum argentum vivum ſit materia liquidiſſima. Al. Non habeo quod reſpondeam, niſi peculiarem naturæ cognationem: ad hoc enim natum eſt argentum vivum, ut purget aurum. Cv. Cur Arethuſa fluvius ſubter mare Sicanum tranſit, ac non potius innatat; cum antea dixeris, marinam aquam fluviatili eſſe graviorem? Al. Naturale diſſidium eſt in cauſa, ſed arcanum. Cv. Cur natant cygni, cum homines eandem aquam ingreſſi peſſum eant? Al. In cauſa eſt non tantum pennarum concavitas levitaſque, verum etiam ſiccitas, quam aqua refugit: hinc eſt quod in panno linove vehementer ſicco, ſi ponas aquam aut vinum, in globum ſe contrahit; ſin in humidum, mox ſpargitur. Itidem ſi infundas liquorem in cyathum ſiccum, aut marginibus pingui oblitis, & infundas aliquanto plus, quam cyathus capit, liquor circa medium citius colligit ſeſe in rotundum, quam tranſeat margines. Cv. Cur in fluminibus naves minus ſuſtinent oneris, quam in mari? Al. Quia ſubtilior eſt fluviatilis aqua. Eadem de cauſſa volucres facilius ſeſe librant in aëre craſſiore, quam vehementer ſubtili. Cv. Cur non ſubſidunt * Flotæ? Al. Quoniam cutis ſole deſiccata & levior facta eſt, & humorem reſpuens. Cv. Cur ferrum diductum in amplam laminam natat, cum idem contractum ſidat? Al. Partim ſiccitas eſt in cauſa, partim aër inter aquam & laminam mixtus. Cv. Utra res gravior, aqua an vinum? Al. Arbitror vinum non cedere aquæ. Cv. Quam ob rem ergo qui ab œnopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? Al. Quia vinum habet pingue quiddam, quod aquæ refugit liquorem, non aliter quam oleum. Argumentum in promptu eſt: Quo vinum eſt generoſius, hoc & difficilius admiſcetur aquæ, & incenſum ardet vehementius. Cv. Cur in Aſphaltite lacu nullum corpus animalis

* *Plotæ.*] Piſces ſunt, qui & flutæ, à Græcis πλῶτοι & πλῶτες appellati, à continua navigatione. Nunquam enim ſubmerguntur. Muræenas eſſe volunt in freto Siculo.

nalis vivum mergitur? AL. Non eſt meum ad omnia naturæ miracula reſpondere. Habet illa quædam arcana, quæ nos mirari voluit, ſcire noluit. CV. Cur homo macilentus obeſo gravior eſt, ſi cætera ſint paria? AL. Quoniam oſſa denſiora ſunt carne, & ideo graviora. CV. Cur idem homo jejunus gravior eſt ſe ipſo pranſo, cum corpori onus acceſſerit? AL. Cibo potuque ſpiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilaris levior eſt mœrente, & mortuus vivo longe gravior. CV. Sed qui fit, ut idem homo, cum vult, faciat ſe graviorem, aut leviorem? AL. Contento ſpiritu reddit ſe leviorem, emiſſo graviorem. Sic natat veſica inflata, & clauſa pertuſa ſidit. Sed quando Curio deſinet nobis occinere, Cur? CV. Deſinam, ſi mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrum grave ſit, an leve. AL. An leve ſit, neſcio; certe grave non poteſt eſſe, cum ſit naturæ igneæ. CV. Quid igitur ſibi vult vetus proverbium, Quid ſi cœlum ruat? AL. Quia rudis antiquitas Homerum ſecuta credidit cœlum eſſe ferreum. Sed Homerus à coloris ſimilitudine ferreum dixit, non à pondere, quemadmodum nos cineraceum dicimus, quod cineris colorem præ ſe fert. CV. Eſt igitur cœlum coloratum? AL. Non vere, ſed tale nobis videtur propter aërem, & liquorem medium: quemadmodum ſol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cum is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & iridis pictura non in cœlo eſt, ſed in aëre humido. CV. Verum, ut finiam, fateris cœlo nihil eſſe ſublimius, quacunque tegit orbem terræ? AL. Fateor. CV. Et centro terræ nihil eſſe profundius? AL. Scilicet. CV. Inter omnes rerum ſpecies quid eſt graviſſimum? AL. Aurum, opinor. CV. Heic abs te vehementer diſſentio. AL. An ſcis aliquid auro gravius? CV. Scio, & quidem multis partibus. AL. Proinde me viciſſim doce, quando ſcis quod me neſcire profiteor. CV. Quod igneos illos ſpiritus è ſummo cœli vertice depreſſit in ima Tartari (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium eſſe graviſſimum? AL. Fateor: ſed quidnam fuit illud? CV. Peccatum, quod & hominum animas, quas Maro vocat

aurei

auraï ſimplicis ignes, eodem demergit. AL. Si libet ad iſtud Philoſophiæ genus demigrare, fateor & aurum, & plumbum eſſe plumeæ levitatis, ſi cum peccato conferatur. CV. Quî fiet igitur, ut qui hac ſarcina ſunt onuſti, ſubvolent in cœlum? AL. Profecto non video. CV. At qui ſeſe parant ad curſum, ſaltumve, non ſolum quidquid eſt oneris abjiciunt, verum etiam contento ſpiritu ſeſe reddunt leviuſculos; & ad hunc curſum ſaltumque, quo ferimur in cœlum, non ſtudemus illud abjicere, quod omni ſaxo, omni plumbo gravius eſt. AL. Faceremus, ſi vel micam ſanæ mentis haberemus.

Epicureus.

* HEDONIUS, SPUDÆUS.

HE. Quid venatur meus Spudæus, quod ſic totus incumbit libro, neſcio, quid ſecum murmurans? SP. Plane venor, Hedoni, ſed nihil aliud quam venor. HE. Quid voluminis eſt, quod habes in ſinu? SP. Dialogi Ciceronis de Finibus bonorum. HE. At quanto ſatius eſſet quærere bonorum initia, quam fines? SP. Sed Marcus Tullius finem boni appellat, bonum omnibus numeris abſolutum, quod qui ſit aſſequutus, præterea nihil deſideret. HE. Opus cum primis eruditum & eloquens: ſed num tibi videris aliquod operæ pretium feciſſe, quod ad veri cognitionem attinet? SP. Hoc mihi videor feciſſe lucri, quod nunc magis etiam ambigam de finibus, quam antea. HE. Agricolarum eſt ambigere * de finibus. SP. Nec ſatis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuiſſe ſententiarum pugnam. HE. Nimirum, quia fœcundus eſt error, cum ſimplex ſit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant, ac delirant omnes. Sed quæ ſententia tibi videtur eſſe ſcopo vicinior? SP. Cum audio impugnantem M. Tullium, diſplicent ſingulæ: rurſus cum audio defen-

Hedonius.] Collatio honeſtæ ac turpis voluptatis. *Hedonius*, voluptuarius, ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, hoc eſt, à voluptate, nomen habet *Spudæus*, frugalis, honeſtus, ſtudioſus, virtuoſus, ut aiunt.

De finibus.] Fines dicuntur cujuſque rei extrema. Fines in agris ſunt limites, qui agrum ab agro dirimunt.

fendentem, fio prorſus ἐφεκτικὸς. Mihi tamen Stoici videntur minus aberrare à vero, quibus proximum locum tribuo Peripateticis. HE. At mihi nulla ſecta magis arridet, quam Epicureorum. SP. Atqui inter omnes nulla damnatior, omnium ſuffragiis. HE. Miſſam faciamus hominum invidiam, fuerit Epicurus, qualem quisque velit: rem per ſe conſideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate; eamque vitam judicat beatiſſimam, quæ plurimum habeat voluptatis, triſtitiæ quam minimum. SP. Sic eſt. HE. Quid dici potuit hac ſententia ſanctius? SP. Imo clamitant omnes, hanc eſſe vocem pecudis, non hominis. HE. Scio: ſed iſti errant in rerum vocabulis. Quod ſi de veris loquamur, nulli magis ſunt Epicurei quam Chriſtiani pie viventes. SP. Cynicis propiores: nam iſti ſe macerant jejuniis, deplorant ſua commiſſa; & aut ſunt tenues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam: opprimuntur à potentioribus, deridentur à pleriſque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quam longiſſime videtur abeſſe. HE. Admittisne auctoritatem Plautinam? SP. Si quid recte dicat. HE. Accipe igitur nequiſſimi ſervi dictum omnibus Stoicorum paradoxis ſapientius. SP. Exſpecto. HE. Nihil eſt miſerius quam animus ſibi mali conſcius. SP. Non rejicio dictum: ſed quid hinc colligis? HE. Si nihil miſerius animo ſibi male conſcio, conſequitur, nihil eſſe felicius animo ſibi bene conſcio. SP. Recte quidem colligis: ſed in qua tandem regione invenies iſtum animum nullius mali ſibi conſcium? HE. Malum appello, quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. SP. Et ab hoc mali genere puto perpaucos eſſe puros. HE. Ego vero & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, aut caritatis igni maculas abſterſerunt, eis non ſolum nihil nocent peccata, verum etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. SP. Equidem nitrum & lixivium

Ε'φεκτικὸς] Hoc eſt, dubitans & ſuſpenſus in opinione. Tractum à philoſophis Academicis, qui ἐφεκτικοὶ dicebantur, hoc eſt, de nulla re pronunciantes, ſed ſemper hærentes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

vium novi; igni purgari maculas nunquam audivi. HE. Atqui ſi adeas argentarias officinas, videbis aurum igni purgari. Quanquam & * lini genus eſt, quod conjectum in ignem non exuritur, ſed nitidius ſplendeſcit, quam ulla poſſit aqua; eoque vivum appellant. SP. Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis * παραδοξότερον. Vivunt illi vitam voluptuariam, quos Chriſtus appellavit ob id beatos, quod lugeant? HE. Mundo videntur lugere, ſed re vera deliciantur, ac, quod dici ſolet, toti melle peruncti ſuaviter vivant, adeo ut cum his collati, Sardanapalus, * Philoxenus, Apitius, aut ſi quis alius eſt voluptatum ſtudio nobilitatus, triſtem ac miſeram peregerint vitam. SP. Nova narras; ſed vix credenda. HE. Experire; & omnia terque quaterque dices vera fuiſſe mea. Efficiam tamen, ut arbitror, ne videatur uſque adeo veri diſſimile. SP. Accingere. HE. Faciam, ſi mihi prius quidem conceſſeris. SP. Modo tu æqua poſtules. HE. Lucrum annumerabo, ſi ſortem dederis. SP. Age. HE. Firmum illud, opinor, dabis, nonnihil intereſſe inter animam & corpus. SP. Quantum inter cœlum & terram, inter immortale & mortale. HE. Deinde falſa bona non eſſe ponenda in bonis. SP. Nihilo magis quam umbræ habendæ ſunt pro corporibus, aut præſtigiæ magorum, ſomniorumve ludibria, ducenda ſunt pro veris. HE. Hactenus commode reſpondes. Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem non cadere, niſi in animum ſanum. SP. Quid ni? Nullus enim ſole delectatur, ſi lippiant oculi; aut vino, ſi febris palatum infecerit. HE. Nec ipſe, niſi fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem, quæ lon-

Lini genus.] Lege Plinium, qui de hoc lino admiranda prodit, Ἀσβέστινον vocant, à natura, quod ſit inextinctum, & flammis non obnoxium.

Παραδοξότερον.] Admirabilius.

Philoxenus.] Sardanapalus & Apitius luxu perditiſſimi fuere, ut paſſim ſcriptum eſt. Philoxenus guloſiſſimus fuit, utpote qui naſi mucum in catinum emungere ſolitus ſit, quo reliquis convivis deterritis, ipſe ſolus cibis appoſitis frueretur. Narrat ex Plutarcho Hermolaus Barbarus in præfatione Themiſtii.

ge majorem cruciatum, multoque diuturniorem ſecum adduceret. SP. Non arbitror, ſi quis modo ſapiat. HE. Nec illud negabis, Deum eſſe ſummum bonum, quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. SP. Iſtud nullus iverit inficias, niſi Cyclopibus immanior. quid tum poſtea? HE. Jam mihi donaſti, nullos ſuavius vivere, quam qui pie vivunt; nullos miſerius & afflictius, quam qui vivunt impie. SP. Plus igitur largitus ſum quam putabam. HE. Sed quod recte datum eſt, ut ait Plato, non oportet repoſcere. SP. Age. HE. Catella, quæ habetur in deliciis, paſcitur lautiſſime, cubat molliter, ludit ac laſcivit jugiter, an non vivit ſuaviter? SP. Vivit. HE. Optares tibi talem vitam? SP. Bona verba, niſi pro homine velim eſſe canis. HE. Fateris igitur, præcipuas voluptates ab animo proficiſci, velut à fonte? SP. Apparet. HE. Tanta enim animi vis eſt, ut ſæpe doloris externi ſenſum adimat: nonnunquam quod per ſe eſt amarum, reddat jucundum. SP. Iſtuc quotidie videmus in amantibus, quibus dulce eſt pervigilium, & hibernis noctibus excubare ad amicæ fores. HE. Jam illud reputa, ſi tantam vim habet amor humanus, qui nobiſcum tauris & canibus eſt communis, quanto plus valeat amor ille cœleſtis, à Chriſti ſpiritu profectus: cujus tanta vis eſt, ut mortem quoque, qua nihil terribilius, reddat amabilem. SP. Quid alii ſentiant intus, neſcio; certe carent multis voluptatibus, qui adhærent veræ pietati. HE. Quibus? SP. Non diteſcunt, non aſſequuntur honores, non convivantur, non ſaltant, non canunt, non olent unguenta, non rident, non ludunt. HE. De divitiis & honoribus nulla erat hic facienda mentio, quæ non adferunt vitam jucundam, ſed ſolicitam potius & anxiam; de cæteris agamus, quæ cum primis venantur quibus ſtudio eſt ſuaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & inſanos, ridentes ac ſaltantes? SP. Video. HE. Num putas, illos ſuaviter vivere? SP. Hoſtibus contingat illa ſuavitas. HE. Quam ob rem? SP. Quia non adeſt ſana mens. HE. Tu igitur malles jejunus incumbere libro, quam ad eum modum delectari? SP. Plane mallem vel

agrum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

agrum fodere. HE. Nam inter divitem ac temulentum nihil intereſt, niſi quod huic inſaniæ medetur ſomnus, illi vix medicorum cura ſuccurrit. Natura fatuus nihil differt ab animante bruto, præter formam corporis; ſed levius miſeri ſunt, quos natura genuit brutos, quam qui belluinis cupiditatibus obbrutuerunt. SP. Fateor. HE. Jam num tibi ſobrii videntur aut ſani, qui propter præſtigias umbraſque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt, & veros ſibi cruciatus accerſunt? SP. Non videntur. HE. Non ſunt illi quidem temulenti vino, ſed amore, ſed ira, ſed avaritia, ſed ambitione, aliiſque pravis cupiditatibus; quæ longe pernicioſior eſt ebrietas, quam quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia poſteaquam edormiverat villum quod biberat, ſobria loquitur: at animus vitioſa cupiditate ebrius, quam gravate redit ad ſeſe! quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio! quam multos videmus ab adoleſcentia ad decrepitam uſque ætatem, ab ambitionis, avaritiæ, libidinis, luxuſque temulentia nunquam expergiſci ac reſipiſcere! SP. Iſtiuſmodi novi nimium multos. HE. Largitus es, falſa bona non eſſe in bonis ducenda. SP. Nec repoſco. HE. Nec eſt vera voluptas, niſi quæ ex veris naſcitur. SP. Fateor. HE. Non ſunt igitur vera bona, quæ vulgus hominum per fas nefaſque venatur? SP. Non arbitror. HE. Si vera eſſent bona, non contingerent niſi bonis; & beatos redderent quibus obveniunt. Quid autem voluptas? num vera videtur quæ non ex veris bonis, ſed ex falſis bonorum umbris naſcitur? SP. Nequaquam. HE. At voluptas efficit ut ſuaviter vivamus. SP. Maxime. HE. Nullus igitur vere vivit ſuaviter, niſi qui pie vivit, hoc eſt, qui veris fruitur bonis: ſola autem pietas reddit hominem beatum, quæ Deum ſummi boni fontem homini ſola conciliat. SP. Propemodum aſſentior. HE. Nunc mihi vide quot paraſangis abſint à voluptate, qui vulgo videntur præter voluptates nihil ſequi. Primum animus illorum impurus eſt, & cupiditatum fermento vitiatus, ut etiamſi quid incidat dulce, protinus amareſcat, quemadmodum fonte vitiato non poteſt

non eſſe liquor inſipidus. Deinde non eſt vera voluptas, niſi quæ ſano percipitur animo. Nam irato nihil vindicta jucundius: ſed ea voluptas vertitur in dolorem, ſimul atque morbus animum reliquerit. SP. Non refragor. HE. Poſtremo voluptates illæ ſumuntur ex falſis bonis: unde conſequitur, & illas eſſe præſtigias. Quid porro diceres, ſi videres hominem magicis artibus deluſum, veſci, bibere, ſaltare, ridere, plaudere, cum nihil earum rerum vere adeſſet, quas ſe videre credit? SP. Equidem & inſanum dicerem, & miſerum. HE. Simili ſpectaculo ipſe nonnunquam interfui. Sacerdos erat, qui callebat artem præſtigiatoriam. SP. Eam non didicerat è litteris ſacris. HE. Imo è ſacerrimis, hoc eſt, execratiſſimis. Hunc aliquot aulicæ fœminæ frequenter appellabant, ut acciperentur ab eo convivio, ſordes & parſimoniam opprobrantes. annuit, invitavit. Venerunt jejunæ, quo libentius epularentur. Accubuerunt: nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: expleruut ſeſe affatim. peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac diſceſſerunt ſuam quæque domum. At mox cœpit oblatrare ſtomachus: demirantur quid eſſet hoc monſtri, ſtatim à prandio tam ſplendido eſurire ac ſitire. Res tandem erupit: & in riſum abiit. SP. Et merito: præſtiterat domi lenticula placare ſtomachum, quam inanibus ſpectris deliciari. HE. At mihi videtur multo magis eſſe ridiculum, vulgus hominum pro veris bonis inanes bonorum umbras amplecti; & his præſtigiis delectari, quæ non exeunt in riſum, ſed in luctus ſempiternos. SP. Quo propius intueor, hoc mihi videre minus abſurda loqui. HE. Age, largiamur, ut interim in nomen voluptatis veniant, quæ re vera non ſunt: appellareſne mulſum dulce, cui longe plus eſſet admixtum aloës quam mellis? SP. Non dicerem, ſi vel triens aloës eſſet admixtus. HE. Aut optares tibi malam ſcabiem, quod ſcalpendi ſit aliqua voluptas? SP. Non, ſi compos ſim mentis. HE. Fac igitur, tecum ſubducas rationem, quantum amaritudinis admixtum ſit iſtis falſo nomine voluptatibus, quas gignit amor impudicus, libido illicita, comeſſatio ac temulentia.

Omitto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Omitto nunc, quod eſt omnium caput, conſcientiæ cruciatus, inimicitiam cum Deo, exſpectationem æterni ſupplicii. Quod obſecro in his voluptatibus genus eſt quod non ingens externorum etiam malorum agmen ſecum adducat? Sp. Quænam? He. Rurſus omittamus avaritiam, ambitionem, iram, ſuperbiam, invidiam, quæ per ſe triſtia ſunt mala: conferamus illa quæ præcipuè delectationis nomine commendantur. Cum largiori potationi ſuccedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii ſtupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina ſtomachi, tremor corporis, num vel Epicurus exiſtimaret, eam voluptatem expetendam! Sp. Fugiendam diceret. He. Cum adoleſcentes è ſcortatione novam lepram, quam nunc * ὑποκορίζοντες quidam Neapolitanam ſcabiem appellant, ſibi, ut fere fit, contrahunt, per quam toties ſit illis in vita moriendum, ſemperque vivum cadaver circumferendum; nonne belle videntur * ἐπικουρίζειν? Sp. Imo * ἐπικουρεῖα θεῖν. He. Jam finge delectationis ac doloris æquilibrium: optareſne tam diu cruciari dolore dentium, quam diu duravit potationis aut ſcortationis voluptas? Sp. Equidem mallem utroque carere: nam voluptatem emere dolore, non eſt lucrum, ſed penſatio: heic ſane potior eſt ἀναλγησία, quam Cicero auſus eſt indolentiam appellare. He. At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quod longe minor eſt cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui eſt: lepra vero contracta per omnem vitam miſere diſcruciat; totieſque mori cogit, priuſquam mori liceat. Sp. Tales diſcipulos non

Ὑποκορίζοντες.] Hoc eſt, elevantes, & honeſto nomine rem execrabilem & pudendam eloquentes: quamvis proprie ὑποκορίζειν, per diminutionem loqui ſignificet.

Ἐπικουρίζειν.] Epicurum agere, hoc eſt, voluptatibus ſtudere.

Ἐπικουρεῖα θεῖν.] Hoc eſt, recta ad tonſtrinas currere. Noſtra tempeſtate qui tonſores ſunt, ut plurimum ſimul Chirurgicen exercent: poſuit itaque tonſtrinam pro Chirurgi domo, in qua ejuſmodi puſtulæ & poccæ Gallicæ curantur. Sed interim eleganter alludit ad etymologiam τοῦ ἐπικουρίζειν, quod ad verbum videtur ſonare, ad puellas applicare, cum puellis converſari.

agnoſceret Epicurus. HE. Luxuriæ comes plerumque eſt egeſtas, onus & miſerum & grave: libidinis immodicæ, paralyſis, tremor nervorum, lippitudo ac cæcutientia, lepra: at non hæc tantum. Annon egregia negotiatio, nec veram, nec ſinceram, ad hæc brevem delectationem, tot tanto gravioribus ac diuturnioribus commutare malis? SP. Ut non accedat cruciatus, mihi ſtultiſſimus negotiator eſſe videatur qui gemmas vitro permutet. HE. Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. SP. Ita ſentio. HE. Nunc redeamus ad exactiorem ſupputationem. Nec febris aut egeſtas ſemper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralyſis ſemper comitatur Veneris immodicum uſum; ſed conſcientiæ cruciatus, quo nihil eſſe miſerius jam inter nos convenit, ſemper comes eſt illicitæ voluptatis. SP. Imo præcurrit interdum, & in ipſa voluptate fodicat animum. Sunt tamen quos dicas hoc ſenſu carere. HE. Jam hoc ipſo infeliciores. Quis enim non malit ſentire dolorem, quam corpus habere ſtupidum & ſenſus expers? Verum ut nonnullis vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam, vel vitiorum aſſuetudo, ceu callus quidam mali ſenſum adimat in juventa; cum ad ſenectutem perventum fuerit, ac, præter innumera incommoda, quorum theſaurum ſuperioris vitæ commiſſa repoſuerunt, de propinquo terret mors nulli mortalium evitabilis, tanto gravius diſcruciat conſcientia, quanto magis per omnem vitam ſtuduit; tum enim, velit nolit, expergiſcitur animus. Senectus autem cum per ſe ſit triſtis, quippe multis naturæ incommodis obnoxia, quanto miſerior eſt, atque etiam turpior, ſi urgeat animus ſibi male conſcius? Convivia, comeſſationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteraque quæ juveni videbantur ſuavia, ſeni ſunt amara: nec aliud habet ætas illa quo ſe fulciat, niſi ſi adſit vitæ innocenter actæ recordatio, ac ſpes vitæ melioris. Hi ſunt duo ſcipiones, quibus nititur ſenecta. Quod ſi pro his ſubductis, imponas geminam ſarcinam, vitæ perperam actæ memoriam, & futuræ felicitatis deſperationem; obſecro quod animal fingi poteſt afflictius aut miſerius? SP. Equidem

dem non video, etiamſi quis τὸ ἵππου γῆρας objiciat. He. Tum denique ſero ſapiunt Phryges: & illud veriſſime dictum, Extrema gaudii luctus occupat: &, Non oblectamentum ſuper cordis gaudium: &, Animus gaudens floridam ætatem facit: Spiritus triſtis exiccat oſſa: item illud, Omnes dies pauperis, mali, hoc eſt, afflicti ac miſeri; ſecura mens quaſi juge convivium. Sp. Sapiunt igitur qui mature rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ ſenectuti. He. Scriptura myſtica non tam humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem: is demum eximie pauper eſt, qui nudus eſt omni virtute, & animam ſimul cum corpore debet Orco. Sp. Is quidem exactor eſt implacabilis. He. Is vere dives eſt, qui Deum habet propitium. Quid autem metuat, qui talem habeat protectorem? num homines? minus poteſt univerſorum hominum poteſtas adverſus Deum quam culex adverſus elephantem Indicum. num mortem? ea piis tranſitus eſt ad æternam beatitudinem. num inferos? ſed confidenter Deo loquitur vir pius: Etſi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala; quoniam tu mecum es. Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem templum eſſe Dei, non uno in loco prædicat ſcriptura, vere * ἀναντίῤῥητος. Sp. Equidem non video, quibus rationibus iſta queant revelli, quanquam videntur plurimum abeſſe à ſenſu communi. He. Qui ſic? Sp. Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciſcanus vitam ageret magis voluptuariam, quam alius, opibus, honoribus, breviter omni genere deliciarum affluens. He. Adde monarchæ ſceptrum, ſi libet; adde pontificiam coronam, eamque è triplici fac centuplicem, modo detrahas animum ſibi bene conſcium, audacter dicam, hunc Franciſcanum, nudipedem, nodoſo fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui teruncium non habet in orbe, modo adſit bona mens, deliciosius vivere, quam ſi in unum hominem ſexcentos conſles Sardanapalos.

* Ἀναντίῤῥητος.] Id eſt, authentica, cui nequit contradici.

Sp. Unde igitur eſt, quod pauperes fere conſpicimus triſtiores divitibus? He Quia bis pauperes ſunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigilia, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitum, ſed tamen non in his tantum, ſed etiam in ipſa morte ſeſe exerit mentis alacritas. Animus enim quanquam illigatus eſt mortali corpori: tamen quoniam naturæ potentioris eſt, corpus ipſum quodammodo transformat in ſeſe, præſertim ſi ad vehementem naturæ impetum accedat ἐνέργεια ſpiritus. Hinc eſt quod ſæpenumero videmus homines vere pios majori cum alacritate morientes, quam alios convivantes. Sp. Iſtuc profecto non raro ſum admiratus. He. Atqui non eſt admirandum, illic eſſe invincibile gaudium ubi adeſt omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi eſt, animum vere pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cum idem, ſi ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturus ſit? Ubicunque pura mens, ibi Deus eſt: ubicunque Deus eſt, ibi paradiſus eſt: ubi cœlum eſt, ibi felicitas eſt: ubi felicitas eſt, ibi gaudium eſt verum, & alacritas ſincera. Sp. Attamen ſuavius viverent, ſi abſint incommoda quædam, & adeſſent oblectamenta, quæ vel negligunt, vel non aſſequuntur. He. Quæ vero mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam? famem, ſitim, morbum, laſſitudinem, ſenectutem, mortem, fulmina, terræ motus, inundationes, bella? Sp. Et iſta quoque. He. At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoque malis longe tolerabilior eſt piorum conditio quam voluptates corporis per fas nefaſque venantium. Sp. Qui ſic? He. Inprimis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris exercitatis moderatius ferunt ea quæ vitari non poſſunt. Dein quoniam intelligunt illa omnia à Deo immitti, vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis, non modo patienter, verum etiam gaudenter, tanquam obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam gratias agunt vel pro clementi correctione, vel pro inæſtimabili lucro.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

cro. Sp. Sed multi ſibi accerſunt corporis moleſtias. He. Sed plures adhibent medicorum remedia, quo corporis ſanitatem vel tueantur, vel recuperent. Cæterum accerſere moleſtias, hoc eſt, inopiam, adverſam valetudinem, perſequutionem, infamiam, niſi cum huc impellit Chriſtiana caritas, non eſt pietatis, ſed ſtultitiæ. Cæterum quoties infliguntur ob Chriſtum & ob juſtitiam, quis auſit eos vocare miſeros, cum ipſe Dominus appellet eos beatos, & horum gratia gaudere jubeat? Sp. Habent tamen interim & iſta ſenſum cruciabilem. He. Habent, ſed quem facile abſorbet hinc metus gehennæ, illinc ſpes æternæ beatitudinis. Age, ſi tibi perſuaſum eſſet, te nunquam ægrotaturum, aut ullam corporis moleſtiam ſenſurum in omni vita, ſi ſemel patiaris cuſpide aciculæ tibi ſummam pungi cutem; nonne lubens & gaudens reciperes tantillum dolorem? Sp. Maxime. Imo ſi certo ſciam, mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar vel altius inſigi acum, atque etiam ambas aures ſubula perforari. He. Atqui quidquid in hac vita accidit afflictionis, levius ac brevius eſt ad æternos cruciatus, quam momentaneum acus vulnuſculum ad hominis vitam, quamvis longam: nulla enim analogia rei finitæ ad infinitam. Sp. Veriſſima prædicas. He. Jam ſi quis tibi perſuadeat, te per omnem vitam omni moleſtia cariturum, ſi ſemel manu flammam dividas, quod fieri vetuit Pythagoras, nonne lubens id faceres? Sp. Ego ſane vel centies, modo ne me fallat promiſſor. He. Deus ne poteſt quidem fallere: ſed ille flammæ ſenſus diuturnior eſt ad totam hominis vitam collatus, quam tota vita collata ad cæleſtem beatitudinem, etiamſi quis trium Neſtorum excedat annos. Siquidem illa quantum libet brevis manus injectio, nonnulla hujus vitæ portio eſt: ſed tota hominis vita, nulla portio eſt æternitatis. Sp. Non habeo quod contradicam. He. Ad hanc igitur qui toto pectore, certaque ſpe properant, cum tam brevis ſit tranſcurſus, an credis, eos hujus vitæ moleſtiis diſcruciari? Sp. Non arbitror, modo adſit certa perſuaſio, firmaque ſpes aſſequendi. He. Venio nunc ad oblectamenta, quæ objiciebas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Abſtinent à choreis, à comeſſationibus, à ſpectaculis: hæc nimirum ita contemnunt, ut fruantur multo jucundioribus, nec minus oblectentur, ſed aliter. Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ ſolatia Deus paraverit diligentibus ipſum. Beatus Paulus agnovit, quæ ſint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ comeſſationes piarum mentium, etiam in hac vita, Sp. At ſunt quædam voluptates licitæ, quas iſti ſibi ipſis interdicunt. He. Etiam licitarum voluptatum immodicus uſus eſt illicitus: hunc ſi excipias, in cæteris omnibus ſuperant, qui videntur aſperam vitam degere. Quod poteſt eſſe magnificentius ſpectaculum; quam hujus mundi contemplatio? Ex eo longe plus capiunt voluptatis homines Deo cari, quam cæteri. Siquidem hi dum curioſis oculis contemplantur admirandum hoc opus, anguntur animo, quod multarum rerum cauſas non aſſequantur. In quibuſdam etiam ceu Momi quidam obmurmurant opifici. neque raro naturam pro matre novercam appellant: quod convicium verbo tenus quidem naturam ferit, ſed revera in eum redundat qui naturam condidit, ſi qua eſt omnino natura. At homo pius religioſis ac ſimplicibus oculis magna cum animi voluptate ſpectat opera Domini, patriſque ſui: demirans ſingula, nihil reprehendens, ſed pro cunctis gratias agens, cum reputat, hæc omnia propter hominem eſſe condita: atque adeo in ſingulis rebus adorat omnipotentiam, ſapientiam, ac bonitatem conditoris, quarum veſtigia perſpicit in rebus conditis. Jam finge mihi, eſſe aliquod palatium re vera tale, quale Pſychæ fingit Apuleius, aut ſi quod potes magnificentius elegantiuſque: huc adhibe duos ſpectatores, alterum peregrinum, qui tantum viſendi cauſa venerit; alterum, ſervum aut filium ejus, qui conſtruxit hoc ædificium: uter impenſius delectabitur; hoſpes ille, ad quem illa domus nihil attinet; an filius, qui cariſſimi patris ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum voluptate ſpeculatur; præſertim cum cogitat, totum hoc opus ipſius gratia factum eſſe? Sp. Percunctatio tua non eget reſponſo: ſed plerique non

piis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

piis moribus, ſciunt, cœlum & quæ cœlo clauduntur, hominis cauſa eſſe condita. HE. Sciunt plerique omnes: ſed non omnibus hoc venit in mentem; &, ſi venit in mentem, plus tamen capit voluptatis qui magis amat opificem: quemadmodum alacrius intuetur cœlum qui ad vitam cæleſtem adſpirat. SP. Veri ſimillima dicis. HE. Jam conviviorum ſuavitas non eſt ſita in lautitiis palati, aut coquorum condituris, ſed in proſpera corporis valetudine, & ſtomachi appetentia. Cave igitur putes ullum Lucullum cœnare jucundius appoſitis perdicibus, phaſianis, turturibus, leporinis, ſcaris ſiluris, aut muræenis, quam vir pius cibario pane, holeribus aut leguminibus, potu vel aquæ, vel cerviſiæ tenuis, vel vini probe diluti: propterea quod hæc accipit tanquam miſſus à benigno patre datos: omnia condit oratio, omnia ſanctificat precatio præcedens, ſacra lectio comes, magis animum reficiens, quam eſca corpus, & gratiarum actio ſuccedens: poſtremo ſurgit à menſa non diſtentus, ſed recreatus; non onuſtus, ſed refectus, & refectus mente pariter & corpore. An tu putas, ullum iſtarum vulgarium cupediarum architectum convivari jucundius? SP. Sed in Venere ſumma eſt delectatio, ſi quid Ariſtoteli credimus. HE. Et hac in parte vincit homo pius, non minus quam in convivio. Rem ſic accipe: Quo vehementior eſt erga uxorem caritas, hoc congreſſus ille connubialis eſt jucundior. Nulli porro vehementius amant uxores ſuas, quam qui eas ſic diligunt, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam. nam qui eas voluptatis gratia diligunt, ne diligunt quidem. Adde, quod quo rarior eſt cum uxore congreſſus, hoc eſt ſuavior: quæ res nec impium poëtam latuit; qui ſcripſit, Voluptates commendat rarior uſus. Quamquam minima voluptatis pars in coïtu ſita eſt. Longe major eſt in perpetuo convictu, qui inter nullos poteſt eſſe jucundior, quam inter eos, qui ſe Chriſtiana caritate ſinceriter amant, & amant pariter mutuo. In aliis frequenter cum ſeneſcente voluptate ſeneſcit amor. Chriſtiana caritas hoc magis vireſcit quo magis delectatio carnis decreſcit. An nondum tibi perſuaſi, nullos vivere jucundius quam qui cum pietate degunt?

gunt? Sp. Utinam itidem ſit perſuaſum omnibus! He. Quod ſi Epicurei ſunt, qui ſuaviter vivunt, nulli verius ſunt Epicurei quam qui ſancte pieque vivunt. Et ſi nos tangit cura nominum, nemo magis promeretur cognomen Epicuri, quam adorandus ille Chriſtianæ philoſophiæ princeps. Græcis enim ἐπίκουρος auxiliatorem declarat. Cum naturæ lex eſſet vitiis tantum non oblitterata, cum Moſis lex magis irritaret cupiditates, quam ſanaret, cum impune regnaret in mundo tyrannus Satanas, ſolus ille pereunti humano generi præſentaneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur quidam, qui blaterant, Chriſtum natura fuiſſe triſtem quempiam ac melancholicum, noſque ad inamœnum vitæ genus invitaſſe. Imo is unus oſtendit vitam omnium ſuaviſſimam, veræque voluptatis pleniſſimam: tantum abſit lapis ille Tantaleus. Sp. Quid iſtuc ænigmatis eſt? He. Ridebis fabulam: ſed hic jocus ſeria ducit. Sp. Exſpecto jocum ſerium. He. Narrant ii quibus olim ſtudio fuit philoſophiæ præcepta fabularum involucris tegere, Tantalum quendam adhibitum fuiſſe Deorum menſæ, quam volunt eſſe lautiſſimam. Cum hoſpes eſſet dimittendus, Jupiter, hoc ſuæ dapſilitatis eſſe ratus, ne conviva diſcederet abſque xenio, permittit ut quod vellet peteret, accepturus quidquid petiiſſet. Tantalus autem ſtolidus, ut qui beatitudinem hominis, ventris & gulæ delectatione metiretur, optavit, ut ſibi per omnem vitam liceret tali menſæ accumbere. Annuit Jupiter; & ratum erat votum. Tantalus aſſidet menſæ omni genere deliciarum inſtructæ: appoſitum eſt nectar; nec deſunt roſæ, nec odores, qualibus Deorum nares poſſint oblectari; adſtat pocillator Ganymedes aut Ganymedi ſimilis, circumſtant Muſæ ſuaviter canentes, ſaltat ridiculus Silenus, nec abſunt moriones: breviter quidquid ullum hominis ſenſum poſſit oblectare. ſed inter hæc omnia ille ſedet triſtis, ſuſpirans & anxius, nec hilareſcens riſu, nec attingens appoſita. Sp. Quid in cauſa? He. Quoniam ſupra caput accumbentis de pilo pendet ingens ſaxum jam jam caſuro ſimile. Sp. Ego me è tali menſa ſubducerem. He. Sed illi votum tranſiit

in

in neceſſitatem: neque enim Jupiter tam placabilis eſt, quam noſter Deus, qui pernicioſa vota mortalium reſcindit, ſi modo pœniteat. Quanquam & alioqui, ne ſe Tantalus ſubducat, vetat idem lapis, qui prohibet veſci. Metuit enim, ne ſi ſe commoverit, ilico ſaxi ruina conteratur. SP. Ridiculam fabulam. HE. At nunc audi quod non rideat. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam, cum eam non præſtet niſi mens ſecura: nam ſibi male conſciis ſaxum multo gravius impendet, quam impendet Tantalo. Imo non impendet, ſed urget premitque mentem. nec inani metu diſcruciatur animus; ſed in ſingulas horas exſpectat, ut conjiciatur in gehennam. Obſecro quid eſt tam ſuave in rebus humanis, quod mentem tali ſaxo preſſam poſſit vere exhilarare? SP. Nulla profecto res, niſi vel dementia, vel incredulitas. HE. Hæc ſi perpenderent adoleſcentes, qui voluptatibus ceu poculo Circeo dementati, pro vere jucundis amplectuntur mellita venena, quanto ſtudio caverent, ne quid per incogitantiam admitterent, quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent, ut hoc viaticum pararent ſenectuti venturæ, mentem ſibi bene conſciam, & famam nulla labe contaminatam? Quid autem illa ſenectute miſerius, quæ cum reſpicit in tergum, magno cum horrore videt, quam ſpecioſa ſunt quæ neglexit, quam fœda quæ amplexa eſt? Rurſus cum à fronte proſpicit, cernit imminere diem ſupremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ ſupplicia. SP. Feliciſſimos arbitror, qui primam ætatem ſervarunt incontaminatam; & in pietatis ſtudio ſemper proficientes, pervenerunt uſque ad ſenectutis metam. HE. Proximus locus debetur iis, qui à juvenili temulentia mature reſipuerint. SP. Sed quid conſilii das illi miſero ſeni? HE. Nulli deſperandum, quam diu ſpirat: jubebo ad Domini clementiam confugere. SP. Sed quo fuit vita longior, hoc magis accrevit ſcelerum cumulus, jam arenam exuperans quæ eſt in littore maris. HE. Sed eas arenas longe ſuperant miſericordiæ Domini. Arena tametſi non eſt homini numerabilis, finito tamen eſt numero: at Domini clementia nec modum, nec

finem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

finem novit. SP. Sed non eſt ſpatium brevi morituro. HE. Quo minus eſt ſpatii, hoc clamet ardentius. Apud Deum ſatis longum eſt quod à terris ad cœlum valeat pertingere. Penetrat autem & brevis precatio cœlum, modo vehementi ſpiritus impetu ejaculetur. Euangelica peccatrix fertur per omnem vitam egiſſe pœnitentiam; ſed latro in ipſa morte quam paucis verbis impetravit à Chriſto paradiſum? Si toto pectore clamaverit, Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam; Dominus tollet ſaxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium, & lætitiam; & exultabunt de condonatis peccatis oſſa per contritionem humiliata.

CORONIS APOLOGETICA PRO COLLOQUIIS ERASMI,

Ex ipſius ſcriptis, quantum per otium licuit, fideliter collecta à
P. S.

Accedit ejuſdem,

DE COLLOQUIORUM Utilitate Diſſertatio.

Viro Clariſſimo

PETRO SCRIVERIO

Amico veteri

DANIEL HEINSIUS S.D.

MUlta ſunt quæ pridem nos conjungunt, Vir Clariſſime, imprimis autem literarum amor atque eorum admiratio quos hæ commendant. Inter quos Eraſmus noſter, non naturæ minus quam Bataviæ parentis tuæ decus ac miraculum: in tanta eruditionis luce ac veritatis, quam ſtertentibus pleriſque invexit, adhuc ſcopulus eorum, qui hanc ferre nondum didicerunt. Quæ autem cauſa ſemper fuit, quod ad Solem, quibus firmi parum oculi, caligent; eadem futura ſemper eſt, cur Solem hunc diſſimiles non ferant. Nocte ipſa atque in tenebris exortus eſt, quas ſemper amant atque amabunt, quorum interfuerat, ne unquam generi mortalium luceſceret: qui die medio connivent, oſcitant, pandiculantur, ac per intervalla, ut ſomniculoſi ſolent, ubi ſe attollunt, lucem ipſam deteſtantur, quam oderunt, quam defugiunt. Heſternum merum nec dum edormiſſe dicas. Ipſe, cum ſe totum, atque in ſolidum deberet ſibi, eo præceptore uſus, qui futurus erat publicus Europæ: hoc eſt, ſemet, libertatem, pietatem, eruditionem, ita cum judicio conjunxit,

junxit, ut in expugnandis publicis erroribus ac morbis totus, unum hoc cum cura ageret: ſolius veritatis cliens idem ac patronus, nulli, quod ſtupendum, ſupplex: nulli Reipublicæ aut Principi in terris, vitæ cauſa, ut plerique, aut ſtipendioli, addictus, ne fortunæ quidem, cujus eruditi quoque legibus imperioque haud raro ancillantur, vel obnoxius vel manceps: patrocinii nullius, non judicii, non opum affectator, non culinæ. Qui ita denique egit, ita vixit, ut, cum ſibi vixerit, de omnibus præclare mereretur. Ipſe pars haud contemnenda univerſi, neque minus neceſſaria quam ipſa rerum elementa: ſine quibus totum hoc, nec eſt, nec conſtat. Cum majori interim quam quisquam hactenus invidia commiſſus, eos, qui vel erudiri nollent, vel monenti optime detraherent, ridendo ſapere aut plorare juſſit, voluit: non minus ad amœnitatem quam ad omnium cognitionem natus. Scripta Euangelica ac Apoſtolica Latine dedit: Paraphraſi ſententiam eorum candide expreſſit. Scripta Patrum ſpuria ac illegitima à veris ſeparavit ac diſtinxit. Controverſias tractavit, intellexit. Alibi erraſſe dicent. Quod eſt hominis, nec hoc de ſe negabit qui ſe hominem non diffitetur. Vitam quæ plerumque vivitur, non aliter inſpexit, quam qui inſtrumento à mechanicis reperto: eminus quæ vident, oculis ſubjiciunt, ac, quaſi cominus, ex arte intuentur, ut ſic de futuris, quod prudentiæ eſt, judicaret. Non minus interim ſecurus, quam qui ludos ſcenicos cum voluptate, extra ſcenam ipſi, ea lege tamen, ut ſententiam mox ferant, intuentur. Et, ut medici nonnulli, retrimenta ac urinam contemplantur, ut non recte affectos valetudini reſtituant ac ſibi: ita noſter ſordes quoque vitiorum contrectavit, ut errori mederetur. nunquam triſtis aut moroſus, & ubique ſuus. Vere Terminus, quem cum effigie delineatum vides. qui ut olim Diis cæteris cedentibus in templo de manubiis erecto reſtitiſſe fertur, ita hic nec ſtatione hoſtibus nec loco ceſſit. Nuſquam tamen magis quam in lepidiſſimo Colloquiorum libro hanc ideam animi expreſſit: in quo medicum, non gravem, non moroſum, ſed feſtivum ac familiarem, agit. Quicquid luditur aut dicitur, è vita media petitum eſt, ut hanc emendet. ita, ut eadem opera, & linguæ, quæ non paucis ſordibus infecta

fecta erat medeatur: barbaris præcipue infeſtus. Verus Proteus: qui ut formas quaslibet induere, ac pro perſona qualibet repræſentare natus, ita ſimilis ubique ſui, hoc eſt, ſimplex candiduſque, ut ii quoque, quos ad partes vocat, vel inviti, quod non omnes aſſequuntur, Batavum agnoſcant. Sed nec ignorabat, quis Dialogi jam olim uſus eſſet, quem Philoſophiæ à Platone cæteriſque ſapientiæ conſultis conſecratum, ad theatrum Comici antiqui, ad facetias jocoſque, numeris exutum, Lucianus revocarat. Nihil illi magno conſtat. omnia ex tempore ut nata, ita huic & occaſioni lepide accommodata ſunt. Quæ deeſſe illi tempeſtate ea nunquam potuit, qua ludos maxime exhibebant, qui religionis pariter ac pietatis larva utebantur. Quam detractam, veritati pariter ac genio ſuſpendit. Hoc volebam, ne quid de eo ipſe judicem, neſcires, de quo optime tum judicare tum mereri ſoles. Quis enim neſcit, quantum ſcripta ejus tibi debeant? Vale, & me ama. Lugd. Batavor. An CIↃ IↃC XXXVI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

De ſycophantiis & impoſturis cujuſdam Dominicani, qui in Gallia

COLLOQUIA ERASMI

à ſe ridicule interpolata edi curaverat,

ERASMI ADMONITIUNCULA.

PRodierat Colloquiorum libellus, partim è confabulationibus domeſticis, partim è ſchedis meis conſarcinatus; ſed admixtis næniis quibuſdam, non tantum ineptis, verum etiam male Latinis, planeque ſolœcis. & hoc nugamentum miro applauſu exceptum eſt, ut in his rebus quoque ludit fortuna. Coactus ſum igitur hiſce næniis manum admoliri. Tandem adhibita paulo majore cura, non pauca adjecimus, ut eſſet juſta libelli magnitudo. jamque vel hoc honore dignus videri poſſet, ut Joanni Eraſmio, Joannis Frobenii filio, puero tum ſex annos nato, ſed indole incredibili, dicaretur. id factum eſt anno M CCCCC XXII. Quamquam hujus operis natura eſt, ut quoties viſum fuerit recipiat acceſſionem. Itaque in gratiam ſtudioſorum & Joannis Frobenii frequenter jam auctarium adjecimus; ſed ita temperatis argumentis, ut præter lectionis voluptatem, ac ſermonis expoliendi fructum, ineſſet quod ad mores quoque formandos conduceret. Porro donec præter meras ineptias nihil haberet ille libellus, miro omnium favore legebatur. Ubi acceſſerat uberior utilitas, non potuit effugere τῶν συκοφαντῶν δόγματα. Theologus quidam Lovanienſis, mire lippiens oculis, ſed multo magis ingenio, vidit illic quatuor locos Hæreticos. Accidit & aliud quiddam huic operi memorabile. Excuſum eſt nuper Lutetiæ, correctis, hoc eſt depravatis, aliquot locis, quæ videbantur attingere Monachos, Vota, Peregrinationes, Indulgentias, aliaque hujus generis. Quæ ſi plurimum valerent apud populum, uberior eſſet iſtis quæſtus. Verum hoc fecit adeo ſtulte, adeo indocte, ut ſcurram quempiam è trivio fuiſſe jures:

quum auctor tam inſulſæ fabulæ feratur Theologus quidam ordinis Dominicani, natione Saxo. Quorſum attinet addere nomen & cognomen, quod nec ipſe cupit ſupprimi? neſcit tale portentum pudeſcere, citius laudem etiam petat ex ſcelere. Addit impoſtor novam Præfationem meo nomine, in qua fecit tres viros in uno puero inſtituendo ſudantes; Capitonem, qui tradidit literas Hebraicas: Beatum, qui Græcas: me, qui Latinas. Horum utroque facit me tum literatura, tum pietate inferiorem; ſignificans, in Colloquiis inſperſa quædam quæ Lutheri reſipiant dogmata. Atque hic ſcio quoſdam ſublaturos cachinnum, quum legent, Capitonem ab iſto, qui ſic odit Lutherum, optimi doctiſſimique viri elogio prædicatum. Hæc atque hujuſmodi multa me loquentem facit, hujus audaciæ exemplo ſumpto ex epiſtola Hieronymi, qui queritur, æmulos ſuos ipſius nomine confictam epiſtolam ſparſiſſe apud Afros in conventu Epiſcoporum, in qua fateretur, ſe deceptum à Judæis quibuſdam falſo vertiſſe Vetus Teſtamentum ex Hebræis. Et omnino perſuaſiſſent, eam epiſtolam eſſe Hieronymi, ſi ſtylum Hieronymi aliqua ex parte potuiſſent aſſequi. Hoc facinus quum Hieronymus referat velut extremæ deploratæque malitiæ, tamen unum hoc arriſit iſti Phormioni, quod eſt quovis libello famoſo ſceleratius. Sed defuit malitioſæ voluntati facultas perficiendi quod deſtinarat. Stylum Eraſmi quamvis incultum aſſequi non potuit: ſic enim claudit florulentam ſuam Præfationem: *Ita monuit ætas, ita juſſit pietas, ut dum vivere datur prægavi ſenecta, ſcripta mea repurgem, ne functos manes triſtibus tranſcribant ſequaces inferiis.* Quum talis ſit hominis ſermo, tamen non veritus eſt ſuos floſculos noſtris coronis intexere; aut inſaniſſime ſibi placens, aut peſſime ſentiens de judiciis Theologorum; nam his iſta cudit; quos omnes tam ſtupidos eſſe putat, ut non ſtatim deprehenſuri ſint infeliciter aſſutos hujus pannos. Tam abjecte ubique adulatur Galliæ, Lutetiæ, Theologis, Sorbonæ, Collegiis, ut nemo mendicus poſſit abjectius. Itaque ſi quid parum magnifice dictum videtur in Gallos, transfert in Britannos; ſi quid in Lute-

 tiam,

tiam, vertit in Londinum. Addidit quædam odioſa, velut à me dicta, quo mihi conflet invidiam apud eos quibus dolet me eſſe charum. Quid multis? paſſim ſuo commodo reſecat, addit, mutat, veluti ſus oblita cœno volutans ſeſe in horto alieno, nihilque non conſpurcans, perturbans, evellens; nec interim ſentit perire captatam à nobis argutiam. Etenim quum illic cuidam dicenti, *ex Hollando verſus es in Gallum*, reſpondetur *Quid? an capus eram, quum hinc abirem?* ille mutavit, *ex Hollando verſus es in Britannum. Quid? an Saxo eram, quum hinc abirem?* Rurſum, quum idem dixiſſet, *Veſtis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum;* ille ex *Gallo* facit *Britannum:* quumque ille reſpondiſſet, *hanc metamorphoſin malim, quam in Gallinam*, alludens ad *Gallum*; ille mutavit *Gallinam* in *Bohemum*. Mox, quum jocatur *ſe Latinum ſermonem ſonare Gallice*, ille pro *Gallice* vertit, *Britannice;* & tamen reliquit quod ſequitur, *Nunquam igitur bona carmina facies, quia periit tibi ſyllabarum quantitas*, quod in Britannos non congruit. Item, quum illic dicatur, *Quid accidit Gallis, ut bellum ſuſcipiant cum Aquila?* ille ſic corrumpit jocum, *Quid accidit pardis, ut bellum ſuſcipiant cum liliis?* quaſi lilia ſoleant prodire in bellum. Interdum non ſentit ea quæ ſequuntur cum his quæ mutavit non cohærere. Velut hoc ipſo in loco. Ego ſcripſeram, *Eſtne Lutetia immunis à peſtilentia?* ille mutat, *Eſtne Londinum immunis à peſtilentia?* Rurſus alio loco, quod à quodam dicitur, *Quid trepidamus hunc gallum lacerare?* ille *gallum*, vertit in *leporem:* nec tamen mutavit quod ſequitur, utrum *mavis de ala, an de poplitibus?* Porro quum Dominicalibus adeo tenere faveat, ut voluerit apud illos ſedere Commiſſarios; tamen Scotum atrociter attactum æquo fert animo. Nec enim mutavit quod illic dicit quidam, *citius patiar perire totum Scotum, quam libros unius Ciceronis.* Verum ut hæc ſtultitiæ plena ſunt, ita inſunt permulta quæ parem habent ſtultitiæ junctam malitiam. Quidam illic irridet ſodalem, qui quum eſſet perditæ vitæ, tamen fideret bullis Indulgentiariis: hic Corrector facit illum fatentem ſe cum Luthero ſuo ſentire Indul-
gen-

gentias Pontificias nihil valere; ac mox fingit eundem reſipiſcentem, profiteri erroris ſui pœnitentiam. Atque hæc videri vult à me correcta. O miros fidei Atlantes! Hoc perinde ac ſi quis oſſis ſanguine imbutis vulnus mentiatur in humano corpore, ac mox idem ſublatis quæ admoverat, vulneri medeatur. Dicit illic puer quiſpiam, *confeſſionem quæ ſit Deo præcipuam eſſe*; ille correxit, aſſeverans *confeſſionem quæ ſit Sacerdoti præcipuam eſſe*. ita proſpexit periclitanti Confeſſioni. Unum hoc exempli cauſa retuli, quum in hujus generis ſycophantiis creber ſit. Atque hæc reſpondent palinodiæ, quam ille ſub meo nomine pollicetur in falſaria Præfatione: quaſi cujuſquam ſit canere palinodiam erroris alieni: aut quaſi quicquid illic ſub quacunque perſona dicitur, meum ſit dogma. Nihil enim me movet, quod hominem nondum ſexagenarium facit prægravi ſenecta. Olim capitale erat edere quicquam alieno nomine, nunc tales ſycophantias in vulgus ſpargere, ficto ipſius nomine qui traducitur, ludus eſt Theologorum. nam vult Theologus videri, quum res illum clamitet ne pilum quidem tenere rei Theologicæ. Nec dubito, quin furcifer ille mendaciis ſuis impoſuerit famelico typographo: non enim arbitror, quemquam eſſe tam inſanum, qui ſciens tam indoctas nænias velit excudere. Deploratam hominis audaciam mirari deſii, poſteaquam intellexi illum eſſe pullum è nido Bernenſi quondam elapſum, plane ἐκ κακίστου κόρακος, κάκιστον ὠόν. Illud demiror, ſi verum eſt quod adfertur, apud Pariſios eſſe Theologos qui ſibi plaudant, quod tandem nacti ſunt hominem qui eloquentiæ ſuæ fulmine disjiciat univerſam Lutheri factionem, & Eccleſiam priſtinæ reſtituat tranquillitati. Nam ſcripſit & adverſus Lutherum, ut audio. Et poſtea Theologi queruntur, ſe à nobis traduci, qui ſtudia ipſorum tantis vigiliis adjuvamus; quum ipſi volentes amplectantur talia monſtra, quæ plus dedecoris adferunt ordini Theologorum, atque etiam Monachorum; quam quivis quamlibet maledicus hoſtis poſſet. Qui tale facinus audet, idem non dubitabit incendium, aut veneficium admittere. Atque hæc excuduntur Lutetiæ, ubi nefas eſt vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Euangelium excudi, niſi Theologorum cenſura comprobatum. Hoc Colloquiorum opus poſtremum exiit auctum coronide, anno M CCCCC XXIV, menſe Septembri.

ERASMUS ROTERODAMUS
THEOLOGIS LOVANIENSIBUS,
fratribus in Domino cariſſimis,
S. D.

Res ad me delata eſt, non ſolum rumore, ſed ex amicorum haud futilium literis, & illa nominatim exprimentium, quibus verbis, quo loco, apud quos mihi intentata ſit calumnia per illum perpetuo ſui ſimilem; cujus etiam mores ac priora geſta faciunt, ut quod alioqui probabile futurum erat, pro comperto poſſit haberi. Proinde non arbitratus ſum, mihi diſſimulandum eſſe: præſertim apud Vos, quorum partes erant, tam effrenem hominis petulantiam, ſi non mea cauſa, certe ordinis veſtri gratia coërcere.

Jactat ac vociferatur, in libello Colloquiorum quatuor eſſe loca, pluſquam Hæretica: De *eſu carnium*, & *jejunio*: De *Indulgentiis*, ac de *Votis*. Hoc ſequum ille fortiter & impotenter aſſeveret, tamen ſecus habere comperiet, quiſquis libellum legerit integre. Quod ſi cui non vacat ejuſmodi nugas legere, rem paucis aperiam. Id vero priuſquam aggrediar, tria quædam præfari viſum eſt.

Primum, hac in re non poſſe mihi objici contemptum Edicti Cæſarei, quod audio publicatum VI Maii, anno M IↃ XXII. quum hic libellus multo ante fuerit excuſus: idque, Baſileæ, ubi tamen nullum adhuc Cæſaris Edictum vel publice vel privatim fuit exhibitum.

Deinde, quod in eo libello non trado dogmata Fidei, ſed formulas loquendi Latine: tametſi quædam admixta ſunt obiter, quæ faciunt ad bonos mores. Quod ſi Grammaticus præſcripto themate Germanico, Gallicove, ſic doceret pueros hunc ſenſum Latine reddere: *Utinam nihil edant præter allia, qui nobis hos dies piſculentos invexerant.* Aut hoc:

hoc: *Utinam inedia pereant, qui liberos homines adigunt ad jejunandi neceſſitatem.* aut hoc: *Digni ſunt ut fumo pereant, qui nobis Diſpenſationem ac Indulgentiarum fumos tam carè vendunt.* Aut hoc: *Utinam vere caſtrentur, qui nolentes arcent de matrimonio.* Quæſo, num is cauſam dicere cogeretur, qui ſententiam, licet improbam, doceret verbis bene Latinis efferre: Neminem arbitror eſſe tam iniquum, qui hoc cenſeat æquum.

Tertio, cum primis illud videndum erat, qualis ſit perſona cui ſermonem in Dialogo tribuo. Non enim illic facio Theologum concionantem, ſed bellos homunculos inter ſe nugantes. Quod ſi quis tam iniquus ſit, ut nolit mihi ſuffragari perſonæ qualitatem, is eadem opera debet imputare, quod illic Auguſtinus (opinor) quidam contemnit honeſtum Stoicorum, & præfert ſectam Epicureorum, qui ſummam boni poſuerunt in voluptate. Idem imputet, quod illic miles quidam inter multa, quæ ſane militariter loquitur, ait, ſe velle quærere ſacerdotem confeſſurus, cui quamminimum ſit bonæ mentis. Idem imputaret, opinor, ſi in Dialogo tribuerem Ario ſermonem ab Eccleſiaſtico dogmate diſſonantem. Hæc ſi mihi abſurde imputarentur, cur in cæteris non debet reſpici perſonæ qualitas? Niſi forte, ſi Turcam loquentem facerem, mihi cenſeant imputandum quidquid ille diceret.

Hæc præfatus, in genere de locis ab iſto taxatis pauca dicam. In primo loco puer quidam, ſedecim annos natus, ait, ſe confiteri peccata duntaxat certo capitalia, aut vehementer ſuſpecta: quum Lutherani, ſicut audio, doceant, non eſſe neceſſe confiteri omnia crimina capitalia. Proinde res ipſa declarat, hunc pueri ſermonem multum diſſonare à dogmate quod vos damnatis. Mox puer idem rogatus, an ipſi ſufficiat confiteri Chriſto: reſpondet, ſatis futurum animo ſuo, ſi idem viſum fuiſſet Eccleſiæ proceribus. Ex hoc ratiocinatur, non per artem Dialecticam, ſed per malitiam ſycophanticam: Me videlicet autorem eſſe, hanc *Confeſſionem*, qua nunc utimur, non eſſe inſtitutam à Chriſto, ſed ab Eccleſiæ præſulibus. Iſta collectio poſſet videri probabilis, ſi Chriſtus non eſſet unus è primatibus

Ec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Eccleſiæ, quum juxta Petri dictum ſit Princeps paſtorum, ac juxta vocem Euangelicam, Paſtor bonus. Ergo qui proceres Eccleſiæ dicit, non excludit Chriſtum, ſed complectitur & illum cum Apoſtolis, & Apoſtolorum ſucceſſoribus. quemadmodum qui præcipua corporis membra nominat, non excludit caput. Quod ſi cui videbitur hæc reſponſio non carere ſtropha: age, demus puerum illum ſenſiſſe de puris hominibus, Eccleſiæ proceribus: An puero non eſt ſatis quod in confitendo ſequitur autoritatem illorum, etiamſi non habeat certum, an Pontifices potuerint hoc inſtituere de ſuo, an tradiderint nobis ex inſtitutione Chriſti? quum illi ſit animus parere, quocunque modo tradiderint. Ne mihi quidem ipſi ſatis adhuc plene conſtat, quod Eccleſia definierit hanc Confeſſionem, ut nunc ſit, eſſe ex inſtitutione Chriſti. Sunt enim permulta argumenta, mihi quidem inſolubilia, quæ ſuadent contrarium. Et tamen hunc animi mei ſenſum ubique ſubmitto judicio Eccleſiæ, libenter ſequuturus ſimul atque certum vigilans claram illius vocem audiero. Jam, ſi maxime hoc expreſſiſſet Bulla Leonis, & aliquis vel neſciret, vel non meminiſſet, ſufficeret interim (opinor) hac in re obſequi autoritati Eccleſiæ, cum animo parendi, ſi & illud conſtaret. Neque vero recte colligi poteſt, *Hæc Confeſſio eſt ex inſtitutione hominum, ergo non habet autorem Chriſtum.* Apoſtoli inſtituebant Eccleſiarum diſciplinam, haud dubie, quin ex inſtitutione Chriſti: inſtituebant Baptiſmum, inſtituebant Epiſcopos; ſed autoritate Chriſti. Et tamen negari non poteſt, multa hujus Confeſſionis pendere ex conſtitutione Pontificum: videlicet, quod confitemur ſemel in anno, quod ad Paſcha, quod huic aut huic ſacerdoti; quod nos quivis ſacerdos abſolvit à quibuslibet admiſſis. Ex his arbitror liquere, quam ſit manifeſta calumnia, quod ad *Confeſſionem* attinet.

Porro, non ſit illic mentio de *jejunio*, ad quod nos hortatur Euangelium, & Apoſtolicæ litteræ, ſed *de delectu ciborum*, quem palam contemnit in Euangelio Chriſtus, nec raro damnant Paulinæ literæ: præſertim Judaïcum, & ſuperſtitioſum. Dicet aliquis, hoc eſt accuſare Pontificem Romanum, qui

hoc

hoc præcipiat quod damnat Apoſtolus. Quid doceat Euangelium, in propatulo eſt. Pontifex ipſe declaret, quo animo jubeat quod non Exigit Euangelium. Quamquam nullus illic dicit, quod neſcio an doceat Lutherus, conſtitutiones Pontificum non reddere nos obnoxios crimini, niſi contemptus acceſſerit. Imo qui loquitur illic, concedit Pontificem poſſe conſtituere: tantum quærit, an hic fuerit animus Pontificis, obligare ex æquo omnes ad carnium abſtinentiam; ſic, ut qui comederit, obnoxius ſit Gehennæ, etiamſi non accedat perverſus contemptus. Et qui hoc dicit in Colloquiis, addit ſe non aliter odiſſe piſces, quam anguem. Sunt autem quidam ſic affecti, ut piſcis ſit illis venenum. quemadmodum inveniuntur, qui ſimiliter abhorreant à vino. Qui ſic affectus eſt erga piſces, ſi prohibeatur veſci carnibus & lactariis, nonne dure tractabitur? An hunc quiſquam homo velit obnoxium fieri pœnæ Gehennæ, ſi pro corpuſculi neceſſitate veſcatur carnibus? Si quævis conſtitutio Pontificum & Epiſcoporum obligat ad pœnam Gehennæ, dura nimirum eſt conditio Chriſtianorum. Si quædam obligant, quædam non obligant, nemo melius declarabit animum ſuum quam ipſe Pontifex. Atque id ſane declaratum eſſe, faceret ad tranquillitatem conſcientiarum. Quid ſi Pontifex aliquis ſtatueret, ut ſacerdotes incederent cincti: an probabile erit eum hoc animo ſtatuiſſe, ut ſi quis ob dolorem renum deponeret cingulum, redderetur obnoxius Gehennæ? non opinor. Divus Gregorius conſtituerat, Ut ſi quis noctu cognoviſſet uxorem, abſtineret poſtridie ab ingreſſu templi. hic, ſi quis diſſimulato coitu, templum fuiſſet ingreſſus, non ob aliud, niſi ut audiret Euangelicam concionem, an is obnoxius fieret Gehennæ? Non arbitror virum ſanctiſſimum fuiſſe tam immitem. Si quis cum ægrotante uxore veſceretur carnibus, quod aliter ad edendum non poſſet provocari, & valetudo poſceret cibum, num Pontifex vellet illum ob id factum eſſe obnoxium Gehennæ? Hoc tantum ibi quæritur, nec quicquam aſſeveratur. Et certe ante Cæſaris Edictum hiſce de rebus licebat quærere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Jam vero nec illic, nec alibi ſimpliciter damno Pontificum *Indulgentias*, quanquam hactenus plus ſatis indultum eſt illis. Tantum quidam ridet congerronem ſuum, qui quum alias eſſet nugaciſſimus nugator (nam talis fingitur) tamen præſidio Bullæ credebat ſe perventurum in cœlum. Hoc adeo non arbitror Hæreticum eſſe, ut exiſtimem, nihil eſſe ſanctius, quam admonere populum, ne Bullis confidant, niſi ſtudeant mutare vitam, & pravos affectus corrigant.

Sed ridentur illic *Vota*. Imo ridentur & admonentur iſti, quorum plurima turba eſt, qui domi relictis liberis & uxore, voto temere inter pocula concepto, cum aliquot combibonibus Romam, Compoſtellam, aut Hieroſolymam procurrunt. Quanquam, ut nunc ſunt mores, arbitror ſanctius, in totum homines à talibus votis dehortari, quam adhortari.

Hæ videlicet ſunt execrabiles Hæreſes, quas ille Lynceus vidit in libello puerili. Mirum autem cur non excutiat & Catunculum meum, & Mimos Publianos. Quis non intelligit, iſta proficiſci à privato quodam odio? Quanquam à me quidem in nulla re læſus eſt, niſi quod favi bonis litteris, quas ille plus quam capitaliter odit, nec ſcit quam ob rem. Et interim gloriatur, ſibi quoque telum eſſe, quo ſe ulciſcatur. Si quis illum in convivio dixerit Corœbum aut ebrium, ille viciſſim in concione clamabit eum hæreticum, aut falſarium, aut ſchiſmaticum. Credo, ſi coqua in cœna poneret carnes aduſtas, poſtridie in concione clamaret, illam de hæreſi ſuſpectam. Nec pudeſcit, aut reſipiſcit, toties ipſa re deprehenſus in manifeſto mendacio.

Primum, quam ſtulta, quam inſana blateravit in Novum Teſtamentum à me recognitum? Deinde, quid inſanius illa voce, quam jecit in Jacobum Fabrum & me, quum ipſa res loqueretur illum non intelligere quid mihi cum Fabro conveniret, aut, quid eſſet in controverſia? Quid impudentius, quam quod in publica lectione falſi crimen & hæreſim impegit, quod juxta Græcos verterim: *Omnes quidem non reſurgemus, ſed omnes immutabimur.* Quid furioſius, quam quod Mechliniæ in publica con-

concione monuit populum, ut caveret ab hæreſi Lutheri & Eraſmi? Quid enim nunc commemorem, quas voces evomat verius quam eloquatur in lautis conviviis, quoties è poculis accreſcit zelus domus Dei? Nuper apud Hollandos dixit me apud Theologos Lovanienſes haberi pro falſario.) ſcripſit ad me qui præſens audivit.) Rogatus, quam ob rem? Quare, inquit, toties caſtigat Novum Teſtamentum? O ſtolidam linguam! Hieronymus toties caſtigavit Pſalterium, an ideo falſarius eſt? Denique ſi falſarius eſt, qui vel imprudens, vel ob inſcitiam vertit aliquid ſecus quam oportet, falſarius fuit hic cujus hodie tranſlatione utitur Eccleſia. Quantum autem proficit iſtiuſmodi moribus? Omnes rident ut Morychum, horrent ut ceritum, fugitant ut moroſum & intractabilem. Nec poſſunt non bene ſentire de eo, de quo ille tam odioſe prædicat. Et quum omnibus diſpliceat, uni ſibi diſplicere non poteſt.

Hoc ſcilicet habet Edictum Cæſaris, ut furioſa linguæ petulantia in quemcumque vellet debaccharetur. Sic ſuſtinet negotium Orthodoxæ Fidei vir ſapiens & gravis. Non eſt iſte zelus Dei, lædere innoxios, ſed furor eſt Diaboli. Semel collaudatus eſt Judaïcus zelus Phinees, ſed ita ut exemplum non tranſeat ad Chriſtianos. Et tamen ille palam impias occidit. Iſti, quidquid odit, Lutheranum eſt & Hæreticum. Sic opinor tenue zythum, vapidum vinum, & jus inſipidum, iſti Lutheranum vocabitur: & lingua Græca, quam unice odit, opinor ob id quod hanc Apoſtoli tanto honore dignati ſint, ut non alia ſcripſerint, Lutherana vocabitur. Poëtica, nam & hanc odit, magis amans potaticam, erit Lutherica.

Clamat, per nos minui ſuam autoritatem, ſeque meis ſcriptis ludicrum fieri. imo ipſe ſeſe propinat doctis & cordatis omnibus deridendum: nec ullum facit finem. Ego calumniam à me depello. Quod ſi docti bonique male ſentiunt de eo qui immerenti calumniam intendit, utri par eſt imputare, jure depellenti, quod agnoſcere non debet, an per injuriam intendenti? Si quis affirmans aſinis eſſe alas in Brabantia, rideretur: nonne ipſe faciat ridiculum?

Clamat, TOTUM LUTHERUM ESSE IN LIBRIS MEIS, omnia undique ſcatere hæreticis erroribus. Cæterum ubi qui mea legunt, nihil tale reperiunt, etiamſi Dialecticen neſciant, tamen facile colligunt quod conſequitur. Habet autoritatem à Cæſare. rem igitur gerat ex animo Cæſaris, qui nocentes ſanari mavult quam puniri: certe innoxios lædi non vult. Concredit hoc muneris ignoto. ubi reſcierit qualis ſit homo, dubium non eſt quin quod credidit ſit repetiturus. Nec Cæſaris mitiſſimi, nec Pontificis integerrimi mens eſt, ut qui ſuis vigiliis & ornare ſtudent & juvare Rempublicam, dedantur odiis talium: etiamſi quid humani lapſus eſſet; tantum abeſt, ut bonos & integros velint alienari & in diverſam partem protrudi.

Hæc magis ad Vos pertinent, quam ad me. Nam hujus mores multum dedecoris conciliant ordini veſtro, dum vulgus ex hoc uno vos omnes æſtimat. injuria quidem, fateor; ſed ſic ſunt hominum mores. neque paucos à Theologiæ ſtudio alienat iſtius aſperitas. Scio, totum hominem vobis diſplicere, præter duos aut tres combibones, & unum veteratorem, qui ſtultitia hominis ad ſuas cupiditates abutitur. Sed ita demum intelligerent omnes, eum vobis non probari, ſi, poſteaquam coërceri non poteſt, ejeceritis è veſtro contubernio. Difficillimum quidem iſtud erit, ſat ſcio. Nam ægre tales avelluntur à nidore conviviorum, ſolemnium, opiparorum, & gratuitorum. Sed tamen hoc pertinet ad honorem ordinis veſtri: cui merito faveo. Bene valete.

Scripta anno (opinor) M IↃ XXXI.

Ex Epiſtola ERASMI

Ad

JOANNEM OECOLAMPADIUM,

Ann. 1529. *Id. Jul.*

HOdie mihi narravit Hieronymus Frobenius, eſſe, qui neſcio quid ſiniſtri ſuſpicentur de animo in te meo, quaſi te ſcriptis meis perſtrinxerim; deinde, quaſi nuper deflexerim ab itinere, ne

te ſalutarem. Scito, utrumque eſſe vaniſſimum ſomnium. Nullam literam ſcripſi qua te perſtrictum volui, aut quam ſcribens de te cogitavi. Quum excuderetur Colloquium *Cyclops*, quidam ex operis Frobenianis ſuſpicati ſunt, quod dicitur de *ove in capite*, *vulpe in pectore*, deque *longo naſo*, ad te pertinere; quum conſtet, hoc luſum in *Nicolaum Cannium* famulum meum, qui ambiebat in Colloquiis celebrari. is talem geſtat pileum, & naſum habet longum, & colore eſt fuſco, capillitio nigro. Te ſimili uti pileo, nunquam audieram, niſi hac occaſione. Non ſum tam ineptus, ut talibus nugis utar in viros eruditos. Ambiebat & *Polyphemus* celebrari, qui circumferebat Codicem Euangelicum bellè ornatum, quum ipſius vita nihil eſſet inquinatius. Sic res habet de ſcriptis. Jam ea via ſoleo fere ſemper adire hortum Frobenii, quum cœlum eſt commodius, quod altera ſit anguſtior, & fœteat. Itaque ſi nullus adfuiſſet, illac tamen eram iturus. Nec te tum novi adverſum, ſed famulus admonuit. Itaque reflexiſſem iter ad te, niſi plures adſuiſſent mihi ignoti, quorum cœtum turbare nolui. Idque tum dixi famulo. Sic habet de ſuſpicione, &c. *Adde ejuſdem Epiſtolam* Bilibaldo ſuo *inſcriptam eodem tempore*, Editionis Scriverianæ *pag*. 212.

Ex ERASMI Epiſtola

Ad

JOANNEM CHOLERUM,

Præpoſitum Curienſem.

Ann. 1532. 5 *Octobris*.

LAmbertus Campeſter, qui olim Lutetiæ edidit Colloquia mea velut à me emendata, perſuaſo typographo rem eſſe vendibilem, & ſub nomine meo præfatus, & admixtis per totum opus miris emblematibus, quibus me ipſum accuſabam, omnia plena ſcurrilis cujusdam ſtoliditatis: quo peracto fugit Lugdunum; &, ſimulans ſe ſummum Eraſmi amicum, reperit patronum; cui mox ſuffuratus trecentos coronatos fugit, & in fuga deprehen-

ſus eſt inter aliquot puellas, ſuffigendus in crucem, niſi ſacra cuculla Dominici ſervaſſet eum: Is, inquam, multis aliis flagitiis ac ſceleribus deſignatis, tandem in civitate quadam Germaniæ, Zorſt opinor dicitur, ditionis Juliacenſis, excuſſa cuculla docet Euangelium, hoc eſt, meras ſeditiones. Dux petiit, ut hominem ejicerent. Reſponderunt, ſe non poſſe carere ſuo Eccleſiaſta. Et iſta peſtis ſerpit indies.

Anno 1536. 10 *Kal. Majas.*

ATqui non omnia in hoc ſcribuntur, ut evulgentur. luſimus quædam adoleſcentes, ſtyli exercendi gratia: quædam aliis dictavimus ſic inambulantes, nihil minus cogitantes quam de evulgando: nonnulla ſcripſimus diſcipulis tardis. Hujus generis erant Colloquia, quæ Helenius quidam, haud ſcio unde nactus, nam apud me nullum unquam fuit exemplar, care vendidit Joanni Frobenio, ſimulans, alios eſſe typographos qui empta cuperent. Hæc emendi orexis.

Eraſmus in Epiſtola ſcripta Baſileæ

Anno MIↃXXXVI, XVII *Maji.*

DEmiror, Dolæ tantum poſſe duos Franciſcanos. Colloquia & venduntur & excuduntur Lutetiæ, & Dolæ exulant. Qui dicunt, in illis aliquid eſſe hæreticum, ſive docti ſive indocti, mentiuntur. Id liquido perſpiciet qui legerit meas Declarationes.

DE UTILITATE COLLOQUIORUM.

Ad Lectorem.

ADeo nunc in omnes & in omnia per univerſum orbem graſſatur comitata Furiis * ἡ διαβολὴ, ut tutum non ſit ullum emittere librum, niſi ſatellitio munitum. Quamquam quid ſatis eſſe tutum poſſit adverſus ſycophantæ morſum, qui velut aſpis ad vocem incantantis, ita ad omnem purgationem quamvis juſtiſſimam obturat aures? Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujuſdam erat edita. Quam cum ingenti applauſu viderem exceptam à ſtudioſis, abuſus ſum affectu vulgari ad profectum ſtudiorum. Quandoquidem nec medici ſemper ægrotis miniſtrant ſaluberrima, ſed illis nonnihil concedunt ob hoc ipſum, quod vehementer appetant. Itidem mihi viſum eſt, hoc genus illecebris ineſcare teneram ætatem, quæ jucundis facilius ducitur, quam ſeriis aut exactis. Itaque quod editum erat repurgavi; deinde adjeci quæ moribus etiam formandis conducerent, velut irrepens in animos adoleſcentium, quos recte ſcripſit Ariſtoteles inidoneos auditores Ethicæ Philoſophiæ, dumtaxat ejus quæ ſeriis præceptis traditur. Quod ſi quis clamet, indecorum homini ſeni ſic pueriliter ludere, nihil moror quam pueriliter, modo utiliter. Et, ſi laudantur literatores ætate provecti, qui pueritiæ cruſtulis blandiuntur, elementa velint ut diſcere prima; mihi non arbitror vitio verti debere, quod ſimili ſtudio juventutem illecto vel ad elegantiam Latini ſermonis, vel ad pietatem. Adde quod bonæ prudentiæ pars eſt, noſſe ſtultas vulgi cupiditates & abſurdas opiniones. Eas arbitror ſatius ex hoc libello diſcere, quam experientia ſtultorum magiſtra. Multis amara ſunt Grammatices præcepta. Ariſtotelis Ethica non eſt apta pueris: Theologia Scoti

Ἡ διαβολή.] Hoc eſt, calumnia, quæ apud Græcos hinc nomen habet, quod omnia in aliam partem trahat & conjiciat atque exiſtimata aut edita ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Scoti minus: ne viris quidem admodum utilis ad parandam bonam mentem: & plurimum habet momenti, guſtum optimarum rerum protinus inſeviſſe teneris animis. Et haud ſcio an quidquam diſcitur felicius, quam quod ludendo diſcitur. Eſt hoc nimirum ſanctiſſimum fallendi genus, per impoſturam dare beneficium. Laudantur enim medici qui ſic fallunt ægrotos. Et tamen ſi nihil heic aliud quam nugatus fuiſſem, videbantur laturi; nunc quoniam præter linguæ politiem inſperſi quædam, quæ mentem inſtruant ad Religionem, calumniantur, ac perinde quaſi dogmata Chriſtianæ profeſſionis heic ſerio pronuntientur, ita ſyllabas etiam ad vivum excutiunt. Id quam faciant inique, magis erit perſpicuum, ubi declararo *Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem*. Ut enim omittam tot ſerias ſententias mediis jocis admixtas, tot fabulas, tot hiſtorias, tot rerum naturas dignas cognitu: In Colloquio *de viſendo loca ſacra*, cohibetur ſuperſtitioſus & immodicus quorundam affectus, qui ſummam pietatem eſſe ducunt vidiſſe *Hieroſolymam*; & huc per tanta terrarum mariſque ſpatia currunt ſenes Epiſcopi, relicto grege, qui curandus erat: huc viri principes relicta familia ac ditione, huc mariti relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitiæ neceſſarius erat cuſtos: huc adoleſcentes ac fœminæ, non ſine gravi diſcrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam; & interim ſuperſtitioni, inconſtantiæ, ſtultitiæ, temeritati prætexitur Religionis titulus, ac deſertor ſuorum, contra doctrinam Pauli, ſanctimoniæ laudem aufert, ac ſibi quoque pietatis omnes numeros expleſſe videtur. Paulus 1. Timoth. 2. intrepide pronuntiat: *Si quis autem ſuorum, & maxime domeſticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior*. Atqui heic Paulus loqui videtur de viduis, quæ liberos atque nepotes negligunt, idque prætextu Religionis, dum ſeſe mancipent obſequiis Eccleſiæ. Quid dicturus de maritis, qui deſtitutis teneris liberis, uxore juvencula, idque in re tenui, proficiſcuntur Hieroſolymam? Ex multis uni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

unicum exemplam proferam, nec tam recens, ut metuenda ſit invidia; nec tam vetus, quin nepotes ſuperſint, quos damni magnitudo non ſinit oblivi-ſci rei geſtæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem inviſere Hieroſolymam, pio quidem animo, ſed parum felici conſilio. Rebus igitur ordinatis facultatum omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam tutelamque commiſit Archiepiſcopo, ceu parenti. Ubi rumor allatus eſt, hominem in ea peregrinatione periiſſe, Archiepiſcopus pro parente geſſit prædonem; occupavit poſſeſſiones omnes defuncti: denique & arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit: & ne ſupereſſet ultor atrociſſimi facti, gravida confoſſa ſimul cum fœtu periit. Nonne pium erat, tali viro diſſuadere periculoſam & non neceſſariam profectionem? Hujus generis quam multa comperiantur exempla, cæteris æſtimandum relinquo. Ne quid interim dicam de ſumtibus, quos, ut fateamur non omnino perire, tamen nemo prudens non fatebitur, in uſus longe meliores expendi potuiſſe. Quod autem ad Religionem attinet, divus Hieronymus laudat Hilarionem, quod cum eſſet Palæſtinus, & in Palæſtina viveret, tamen ſemel duntaxat viſerit Hieroſolymam, ob loci viciniam, ne videretur contemnere loca ſacra. Si merito laudatus eſt Hilarion, quod abſtinuit ab Hieroſolyma, tam vicinus, ne Deum anguſto loco claudere videretur; ſemel tantum adierit, ob loci propinquitatem, ne quos offenderet; quid dicendum de his qui ex Anglia & Scotia tantis impendiis per tot diſcrimina petunt Hieroſolymam; præſertim domi relictis cariſſimis, quibus juxta doctrinam Apoſtoli debent perpetuam curam? Clamat ſanctus Hieronymus: *Non magnum eſt Hieroſolymis fuiſſe; ſed bene vixiſſe magnum eſt.* Et tamen ætate Hieronymi probabile eſt evidentiora veſtigia veterum monumentorum extitiſſe quam nunc exſtant. *De votis* diſputationem aliis relinquo; tantum hoc agit Colloquium ne quis temere talia vota ſuſcipiat. Id eſſe verum, declarant hæc mea verba: *Præſertim cum domi haberem uxorem, integra adhuc ætate, liberos,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

& familiam quæ pendebat ex me, & opera mea quotidiana alebatur: & cætera quæ ſequuntur. De votis igitur ſuſceptis nihil dicam, niſi quod ſi ſummus eſſem Pontifex, non admodum gravate relaxarem obſtrictos. In ſuſcipiendis, quemadmodum fateor fieri poſſe ut aliquis cum fructu pietatis eat Hieroſolymam, ita non dubitarem, multis, ex rerum circumſtantiis, dare conſilium ut eas impenſas, tempus, & operam inſumerent in alia quæ propius conducunt ad veram pietatem. Hæc arbitror eſſe pia: eoque conſiderata multorum vel levitate vel ignorantia, vel ſuperſtitione, viſum eſt ſuper ea re monere juventutem: neque video quos offendere debeat hæc admonitio, niſi forte quoſdam iſtos, quibus carior eſt quæſtus quam pietas. Nec illic damno *Pontificias Indulgentias*, aut diplomata; ſed taxo nugaciſſimum nugatorem, qui ne cogitans quidem de corrigenda vita, totam ſpem collocarit in condonationibus humanis. Heic ſi quis mihi conſideret, quanta jactura pietatis nata ſit inter mortales, partim ex eorum vitio qui proſtituunt Pontificias Indulgentias, partim eorum culpa qui illas ſecus quam oportet accipiunt, fatebitur operæ pretium, juventutem ſuper hac re commonitam eſſe. Verum hoc modo parum conſultum eſt commiſſionariis. Audio, ô bone: ſi viri boni ſunt, gaudebunt eſſe monitos ſimplices: ſin potior eſt illis quæſtus quam pietas, valeant.

In colloquio *de captandis ſacerdotiis*, taxo eos, qui Romam curſitant, venanturque ſacerdotia, crebro gravi jactura tum morum, tum pecuniæ: eoque deduco ſermonem, ut ſacerdos, pro concubina, lectione bonorum auctorum ſemet oblectet.

In *militis confeſſione*, taxo facinora militum, & impiam militum confeſſionem; ut adoleſcentes ab ejuſmodi moribus abhorreant.

In *monitis pædagogicis* doceo puerum verecundiam ac mores ætati decoros.

In *pietate puerili*, nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad ſtudium pietatis? Nam quod quidam arrodebant de confeſſione, mera fuit calumnia: cui jam pridem reſpondi. Doceo, confeſſio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

feſſionem eſſe ſuſcipiendam perinde quaſi nobis eſſet inſtituta à Chriſto. Cæterum an id ſit factum, nec refellere eſt animus, nec aſſeverare, quod nec mihi ſatis perſuaſum eſt, nec aliis probare poſſim. Quod autem admoneo de genere vitæ ſerio deligendo, deque ſeligendo Sacerdote cui committas arcana tua, judicabam, adoleſcentibus eſſe neceſſarium, nec video cur me debeat pœnitere. At ſic erunt pauciores monachi & ſacerdotes. Fortaſſis erunt, ſed meliores. Idem probabit quiſquis vere monachus eſt. Porro qui venantur * proſelytos vel ad prædam, vel ob ſuperſtitionem, digniſſimi ſunt qui omnibus omnium ſcriptis traducantur, quo reſipiſcant.

In *convivio profano*, non damno conſtitutiones Eccleſiæ de jejuniis, ac delectum ciborum; ſed indico ſuperſtitionem quorundam: qui his plus tribuunt quam oportet, negligentes eorum quæ magis faciunt ad pietatem: damnoque eorum crudelitatem, qui hæc exigunt ab his, à quibus Eccleſiæ mens non exigit: item eorum præpoſteram ſanctimoniam, qui ex hujuſmodi rebus condemnant proximum. Heic ſi quis reputet quanta veræ pietatis lues hinc nata ſit inter mortales, fatebitur, vix aliam admonitionem eſſe magis neceſſariam. Sed hac de re copioſius alias reſpondebimus.

In *convivio religioſo* cum omnes faciam alienos à ſacris, omnes conjugatos, ſatis doceo quale dabeat eſſe convivium omnium Chriſtianorum. Ad quam formam ſi ſacerdotes quidam & monachi conferant ſua convivia, intelligent quantum abſint ab ea perfectione qua conveniebat illos laicis antecellere.

In *Apotheoſi* doceo quantum honoris debeatur egregiis viris, qui ſuis vigiliis bene meriti ſunt de liberalibus ſtudiis.

Sunt inepti, quibus *colloquium proci & puellæ* videatur laſcivum, cum nihil fingi poſſit caſtius. Si res honeſta eſt matrimonium, & procum agere honeſtum

Proſelytos.] Venantur proſelytos, qui ad vitæ ſuæ inſtitutum vel ſectam callida perſuaſione ſimplicium animos illectant, tanquam eſca projecta in retia perducentes.

neſtum eſt. Atque utinam omnes proci tales eſſent qualem heic fingo, nec aliis colloquiis coïrent matrimonia! Quid facias iſtis ingeniis tetricis, & ab omnibus Gratiis alienis, quibus impudicum videtur quidquid amicum eſt ac feſtivum? Hæc puella negat proco diſceſſuro oſculum, quo totam virginitatem illi ſervet illibatam. Quid autem nunc vulgo non dant puellæ procis? Deinde non vident quam multa Philoſophica ſint inſperſa jocis, de non præcipitando conjugio, de delectu non ſolum corporum, ſed multo magis animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio ſine conſenſu parentum, de caſte colendo matrimonio, de ſancte educandis liberis: poſtremo puella comprecatur Chriſtum, ut illius auſpiciis ſit felix connubium. An hæc non convenit ſcire juvenes? Et qui hanc lectionem ob laſciviam putant eſſe noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum & facetias Pogii. Præclara judicia!

In *Virgine Miſogamo* deteſtor eos, qui adoleſcentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monaſterium, abutentes illorum vel ſimplicitate, vel ſuperſtitione; perſuadentes eis, non eſſe ſpem ſalutis extra monaſteria. Niſi talibus piſcatoribus plenus eſſet mundus; niſi innumera feliciſſima ingenia per iſtos infeliciſſime ſepelirentur ac defoderentur viva, quæ fuiſſent electa vaſa Domini, ſi judicio ſumſiſſent inſtitutum naturæ congruens; non recte admonui. At ſi quando cogar in hoc argumento proferre quod ſentio, ſic depingam &* plagiarios illos, & ipſius mali magnitudinem, ut nullus non faſſurus ſit, me non ſine cauſa hæc monuiſſe: quamquam civiliter id quidem à me factum eſt, ne malis daretur anſa delinquendi.

In proximo colloquio *Virginis pœnitentis*, non induco virginem, quæ profeſſa mutarit inſtitutum, ſed quæ ante peractam profeſſionem redierit ad parentes, quos habebat optimos.

In *Mempſigamo* quam multa ſunt Philoſophica, de celandis maritorum vitiis, de non interrumpenda conjugum benevolentia, de ſarciendis offenſis,

Plagiarios illos.] Recte illos plagiarios vocat quod quodammodo furtum in alterius corpus committant,

ſis, de corrigendis maritorum moribus, de obſequiis erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Ariſtoteles, & Xenophon, niſi quod heic perſonæ vitam quandam addunt orationi?

In colloquio *Militis & Carthuſiani*, ſimul depingo & inſaniam juvenum qui procurrunt ad bellum, & pii Carthuſiani vitam, quæ ſine ſtudiorum amore non poteſt non eſſe triſtis & inamœna.

In *Pſeudocheo* depingo quorundam ingenia, qui nati ſunt ad mentiendum. quo quidem hominum genere nihil eſt execrabilius; utinam eſſet rarius!

In colloquio *Adoleſcentis & Scorti*, nonne & lupanaria facio caſta? Quid autem dici potuit efficacius, vel ad inſerendam adoleſcentum animis pudicitiæ curam, vel ad revocandas ab inſtituto non minus ærumnoſo quam turpi puellas ad quæſtum expoſitas? Unica vox commovit quoſdam, quod impudica puella blandiens adoleſcenti vocat illum ſuam mentulam, cum hoc apud nos vulgatiſſimum ſit etiam honeſtis matronis. Hoc qui ferre non poteſt, pro *mea mentula*, ſcribat *mea voluptas*, aut ſi quid aliud mavult.

In *Convivio Poëtico* doceo, cujuſinodi debeat eſſe convivium inter ſtudioſos, parcum, ſed feſtivum & hilare, conditum litteratis fabulis, ſine rixis, ſine obtrectatione, ſine turpiloquio.

In *Inquiſitione* doceo ſummam Catholicæ profeſſionis, idque aliquanto vividius ac liquidius quam docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gerſonem, quem interim honoris cauſa nomino. Ideo porro fingo perſonam Lutherani, quo facilius redeant in concordiam; inter quos de præcipuis articulis Orthodoxæ profeſſionis convenit; etiamſi reliquam Inquiſitionis partem non addidi, propter hæc exulceratiſſima tempora.

In *Senili colloquio* quam multa velut in ſpeculo exhibentur, quæ, vel fugienda ſunt in vita, vel illam reddunt tranquillam! Hæc præſtat adoleſcentes ex feſtivis colloquiis quam experimentis diſcere. Socrates Philoſophiam è cœlo deduxit in terras: ego Philoſophiam etiam in luſus, confabulationes, & compotationes deduxi. Oportet enim & ludicra Chriſtianorum ſapere Philoſophiam.

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

In *Ptochoplusiis* quam multa ſunt, ad quæ paſtores ruſticani, rudes & indocti, nihilque minus quam paſtores, poſſint ſuam vitam corrigere? prætereaque ad tollendam ſtultam gloriam veſtium, rurſus ad coërcendam illorum inſaniam, qui monachorum cultum exſecrantur, quaſi per ſe mala ſit veſtis. Et obiter deſcribitur forma, quales debeant eſſe Monachi, qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales ſunt, quales heic deſcribo.

In *Erudita Puella*, ſimul & Paulæ, Euſtochii, Marcellæ, vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt ſtudium litterarum; & monachos Abbateſque ſacrorum ſtudiorum oſores, luxui, otio, venationibus, aleæque deditos, puellæ conjugatæ exemplo exſtimulo ad aliud ſtudiorum genus ipſis magis congruens.

In *Spectro* detego technas impoſtorum, qui credulis ſimplicium animis ſolent illudere, fingentes apparitiones dæmonum & animarum, voceſque divinas. Quantam vero peſtem hæ præſtigiæ invexerunt pietati Chriſtianæ! Quoniam autem rudis ac ſimplex ætas hujuſmodi fraudibus potiſſimum eſt obnoxia, viſum eſt exemplo non inamœno depingere modum impoſturæ. Sic impoſitum fuit * Cæleſtino Pont. Romano. Sic Bernæ deluſus juvenis * à monachis. Sic commenticiis oraculis & hodie plurimi deluduntur.

Nec minima pars humanarum calamitatum eſt *Alcumiſtica*: quæ doctis etiam & cordatis viris imponit. adeo morbus hic adlubeſcit, ſi quem corripuerit. Huic affinis eſt *Magia*, eodem nomine, ſed cognomine blandiens, *naturalis*. Similes impoſturas taxo in *Hippoplano*, & *Ptochologia*; rurſus, in *Convivio fabuloſo*. Ex his ſi nihil aliud diſcerent pueri, quam Latine loqui, quanto plus laudis mea mereretur induſtria, qui per luſum ac voluptatem id facio; quam illorum, qui miſeræ juventuti Mammetrectos, Brachylogos, Catholicontas, & ſignificandi modos obtrudebant?

In

Cæleſtino.] De hoc vide Platinam.

A Monachis.] Prædicatoribus, qui D. Franciſci fratres quinque vulnerum ſtigmatis fruſtrari conabantur.

In *Puerpera*, præter naturalium rerum cognitionem, quam multa ſunt moralia de cura matrum erga liberos, primum infantes, mox grandiores.

In *Peregrinatione religionis ergo*, taxo iſtos, qui per tumultum ejecerunt omnes imagines è templis: rurſus eos qui inſaniunt in peregrinationes, quæ ſuſcipiuntur prætextu religionis; unde jam & ſodalitates inventæ ſunt. Qui Hieroſolymæ fuerunt, Equites aurati vocantur, ſeque Fratres vocant, & in die Palmarum ſerio rem agunt ridiculam, fune trahentes aſinum, ipſi non multum differentes ab aſino ligneo quem trahunt. Id imitati ſunt qui Compoſtellam adierunt. Dentur hæc ſane, dentur affectibus hominum: at non ferendum, quod hinc ſibi vendicant pietatem. Notantur & ii, qui reliquias incertas pro certis oſtendunt, qui his plus tribuunt quam oportet, qui quæſtum ex his ſordide faciunt.

In *Ichtyophagia* tracto quæſtionem de conſtitutionibus humanis, quas quidam prorſus rejiciunt, multum aberrantes à recta ratione: quidam propemodum anteponunt divinis legibus: rurſus alii abutuntur & divinis, & humanis conſtitutionibus ad quæſtum ac tyrannidem. Conor itaque partem utramque ad moderationem temperare; inquirens unde natæ ſint, & quibus gradibus hucuſque progreſſæ conſtitutiones humanæ; quos & quatenus obligent, ad quid conducant, quantum diſtent à divinis; obiter indicans præpoſtera mortalium judicia, quibus jam olim mundus plenus eſt, & unde totus hic orbis tumultus natus eſt. Hæc ideo quoque tractavi copioſius, quo doctis ſuppeditarem occaſionem accuratius hiſce de rebus ſcribendi. Nam quæ adhuc prodierunt, non ſatisfaciunt curioſis. Traducere ſcortationem, temulentiam, adulterium, non perinde ad rem pertinebat; quandoquidem hæc mala nullum fallunt: ſed ex his eſt periculum veræ pietatis, quæ vel non ſentiuntur, vel ſanctimoniæ fallaci ſpecie blandiuntur. Quod ſi quis calumnietur, perſonis ſordidis affingi Theologicam diſputationem; ab his talia nunc in omnibus conviviis diſputantur; & hujusmodi perſonis opus erat familiarius craſſiusque rem tractaturo.

In *Funere*, quoniam mors arguere ſolet Chriſtianam fiduciam, in duobus idiotis depinxi diverſum mortis genus; velut imagine viva ponens ob oculos diſſimilem exceſſum eorum qui fidunt rebus commenticiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in miſericordia Domini: obiter taxant divitum ſtultiſſimam ambitionem, qui luxum ac ſuberbiam ſuam & ultra mortem proferunt, quam mors ſaltem debebat auferre: ſimul eorum perſtringens vitium, qui ſui compendii gratia ſtultitia locupletum abutuntur, quam ipſi potiſſimum debebant corrigere. Quis enim audebit libere monere potentes ac divites, ſi monachi, qui ſe profitentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis? Si nulli tales ſunt, quales deſcripſi, tamen oſtenſum eſt exemplum quod oportet vitari: ſin vulgo referuntur longe his quæ propoſuimus execrabiliora; qui ſunt æqui, meam agnoſcant civilitatem, ſuumque vitium corrigant: & ſi vitio vacant ipſi, alios peccantes vel emendent, vel coërceant. Nullum ordinem perſtrinximus, niſi forte totum Chriſtianiſmum infamat, qui quidquam monendi gratia dixerit in corruptos Chriſtianorum mores. Quos tantopere movet honos ordinis, eos in primis compeſcere debebant qui palam factis ſuis dehoneſtant ordinem. Nunc cum illos ut germanos ſodales agnoſcant, foveant ac tueantur, qua fronte cauſantur à bene monente lædi exiſtimationem ordinis? Quanquam quæ ratio dictat, ſic habendum hujus aut illius humanæ ſodalitatis rationem, ut publicam Chriſtianorum utilitatem negligas?

In *Differentia verborum acrerum*, taxo præpoſtera quorundam judicia.

In *Convivio vario*, commonſtro rem civilitati congruam.

In *Charonte* deteſtor bellum inter Chriſtianos.

In *Synodo Grammaticorum* rideo ſtudium cujusdam Carthuſiani, ſuo judicio doctiſſimi, qui cum in Græcas literas ſoleat ſtolidiſſime debacchari, nunc libro ſuo indiderit Græcum titulum, ſed ridicule, *Anticomaritas* dicens, quos appellare poterat *Antimarianos* vel *Antidicomarianos*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

In *Cyclope* taxo quoſdam qui Euangelium ſemper habent in ore, cum in vita nihil ſit Euangelicum.

In *Conjugio impari*, pono ob oculos vulgi ſtultitiam, qui in ſponſalibus ſupputant dotis modum, nec ad rationem vocant ſponſi ſcabiem lepra deteriorem. Atque id hodie fit tam paſſim, ut nemo miretur, cum nihil ſit in liberos crudelius.

In *Ementita nobilitate* depingo genus hominum, qui ſub umbra nobilitatis exiſtimant ſibi nihil non licere, quæ præcipua peſtis eſt Germaniæ.

In *Senatulo* traducturus eram vitia quædam mulierum, ſed civiliter ne quis exſpectet tale quippiam quale habet * Juvenalis, verum hoc agenti, obortus eſt quidam ἱππεὺς ἄνιππος, lupus, ut aiunt, in fabula. Reliqua fere comparata ſunt ad voluptatem, ſed non illiberalem. Non hoc eſt dehoneſtare ordines, ſed erudire. Quapropter omnibus ordinibus, & privatim, & publice rectius conſultum fuerit, ſi depoſita quidvis calumniandi rabie, candidis animis amplectamur omnes quidquid pio ſtudio in publicam utilitatem adfertur. Aliis aliæ ſunt dotes, & alios alia capiunt, milleque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum eſt Juvenci ſtudium, qui ſacram Euangeliorum hiſtoriam carmine prodidit. Nec ſua laude fraudatus eſt Arator, qui idem fecit in Acta Apoſtolorum. Adverſus Hæreticos tubam intendit Hilarius, argutatur Auguſtinus, Hieronymus dialogis pugnat, Prudentius vario metri genere dimicat, Thomas & Scotus dialectices ac philoſophiæ præſidiis pugnant. Simile ſtudium omnium; ſed diſſimilis ſingulorum ratio. Non reprehenditur diverſitas, quæ ſcopum eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hiſpanus, quo dociliores veniant ad Ariſtotelem. Multum enim promovit, qui guſtum dedit. Atqui hic libellus, ſi teneræ pubi prælegatur, tradet illos ad multas diſciplinas magis habiles, ad poëticen, ad rhetoricen, ad phyſicen, ad ethicen, demum ad ea quæ ſunt pietatis Chriſtianæ. Stulti perſonam ſuſcepi, factus ipſe mearum rerum * encomiaſtes: ſed me compulit

Juvenalis.] Qui dum apertius vitia inſectatur, cogitur ſubinde turpiora ob oculos ponere.

Encomiaſtes.] Laudator, Vulgi e prove bium.

pulit partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Chriſtianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus ſtudiis incumbere.

Hæc ita cum habeant, omnibusque qui literas didicerunt perſpicua ſint, eſt tamen quoddam hominum genus mire * bliteon. Deputatos appellant Galli; opinor quod male putati ſint; aut certe plus ſatis putati, qui ſic pronunciant de meis Colloquiis, opus eſſe fugiendum, præſertim monachis, quos illi Religioſos appellant, & adoleſcentibus; eo quod jejunia & abſtinentiæ Eccleſiæ parvi penderentur: beatæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur ſuffragia, virginitas ſi conjugio conferatur, nullius eſſe aut parvi momenti, religionis etiam diſſuaderetur omnibus ingreſſus: quodque in eo arduæ difficilesque Theologiæ quæſtiones Grammaticulis proponantur, contra ſtatuta per Magiſtros in artibus jurata. Agnoſcis, mi lector, Atticam eloquentiam. Ut ad poſtremum primo loco reſpondeam, quid artium Magiſtri proponant Grammaticulis, neſcio; quæ tractantur in Colloquiis, de ſymbolo, de miſſa, de jejuniis, de votis, de confeſſione, nihil habent Theologicæ difficultatis, ſed ejus generis ſunt ut non oporteat ea quenquam neſcire. Et ſi pueris prælegantur epiſtolæ Pauli, quid periculi eſt, ſi guſtus quidam illis præbeatur Theologicæ diſputationis? Adhæc cum non ignorent, pueris Sophiſtices candidatis perplexas de perſonis divinis ſtatim quæſtiones ſummæ difficultatis proponi, ne dicam otioſæ ſubtilitatis; cur nolunt pueros hoc diſcere, quod ad communem vitam pertinet? Jam ſi putant nihil referre, quid ſub qua perſona dicatur; intelligunt, opinor, quam multa comperiantur in Euangelicis & Apoſtolicis litteris, quæ, ſecundum hanc legem, manifeſtam habent blaſphemiam. Multis locis approbo jejunium, nuſquam damno. Qui ſecus aſſeverat, eum declarabo impudentiſſime mentiri. Sed in pietate puerili, inquiunt, leguntur hæc verba: Cum jejunio mihi nihil eſt negotii. Finge hæc verba dici ſub perſona militis aut temulenti, num protinus Eraſmus damnat jejunia? Non opinor. Nunc dicuntur ab adoleſcente nondum adul-

Bliteon.] Betaceum, nihil ſapiens, inconditum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

adulto; quam ætatem lex non obſtringit ad jejunandum: & tamen is adoleſcens præparat ſe ad juſta jejunia. Sic enim ſubjicit: Sed tamen ſi ſenſero opus, prandeo cœnoque parcius, quo me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum.

Abſtinentias vero quam damnem, declarant hæc verba, quæ ſunt in *Convivio profano:* In plerisque non res, ſed animus diſcernit nos à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis; Nos cum intelligamus, omnia munda eſſe mundis; tamen carni laſcivienti, velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quo magis ſit audiens dicto ſpiritui. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtia caſtigamus. Paullo poſt reddit rationem quare Eccleſia interdixerit eſum quorundam ciborum. Omnibus, inquit, conducet. Nam tenuibus, cochleis aut ranis licebit veſci, aut cæpas, porrumve arrodere; mediocres detrahent nonnihil quotidianis opſoniis; quodſi quid divites delicientur hac occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. Mox loquor his ſimilia. Rurſus aliquanto poſt; Scio, medicis magnopere damnatum eſſe piſcium eſum: ſed ſecus viſum eſt majoribus noſtris, quibus obtemperare religioſum eſt. Inibi protinus doceo heic vitandum etiam offendiculum infirmorum.

Æque falſum eſt, in colloquiis irrideri ſuffragia beatæ Virginis, & aliorum Sanctorum; ſed illos irrideo qui petant à ſanctis quæ non auderent à bono viro petere; aut hoc animo petunt à certis divis, quaſi hoc aut illud, hic aut ille citius velit aut poſſit præſtare quam alius aut quam ipſe Chriſtus. Imo in puerili pietate ſic loquitur puer: Salutem dixi nonnullis. Quibus? Chriſto ac divis aliquot. Et aliquanto poſt: Rurſus tribus verbis ſaluto Jeſum, ac divos divasque omnes; ſed nominatim Virginem matrem; tum eos quos habeo mihi peculiares. Et infra commemorat nominatim quos divos ſalutet quotidie.

Mirum vero ſi procus amans laudat nuptias, dicitque, caſtum conjugium non multum abeſſe à lau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

de virginitatis, cum Auguſtinus patriarcharum * polygamiam anteponat noſtro cælibatui.

Quod objiciunt de ingreſſu religionis, quam ſit manifeſtæ vanitatis, declarant mea verba in virgine miſogamo. Sic enim loquitur virgo: Damnas igitur hoc totum vitæ inſtitutum? Reſpondet juvenis; Nequaquam: verum quemadmodum nemini ſuaderi velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecerit, luctetur emergere, ita non dubitem hortari puellas omneis, præſertim indolis generoſæ, ne ſe temere eo præcipitent, unde poſt ſeſe non poſſint explicare. Hæc eſt illius colloquii concluſio, utcunque certatum eſt argumentis. Obſecro, an hoc eſt omnibus diſſuadere ingreſſum religionis? Non damnatur ingreſſus, ſed præceps temeritas damnatur. Hæc igitur malitioſe detorquent ad calumniam. At non perpendunt quam multa illic diſcunt grammaticuli, quæ pugnant cum decretis Lutheranorum.

In *Puerili pietate* traditur ratio bene & utiliter audiendi miſſam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer ut antequam ſumat Eucharistiam, confeſſione purget animum. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta ſunt uſu populi Chriſtiani, cum tamen in ſacris literis non habeantur, hactenus eſſe ſervanda, ne cui ſimus offendiculo.

In *Profano convivio* docentur, magis obtemperandum pontificum conſtitutionibus, quam medicorum conſiliis: tantum admonentur, in neceſſitate ceſſare vigorem conſtitutionis humanæ, & mentem legislatoris. Ibidem probat quiſpiam benignitatem in monachorum collegia, modo detur ad uſum, non ad luxum, & potiſſimum detur religionis diſciplinam obſervantibus.

De conſtitutionibus humanis hæc pronuntiantur in colloq; ἰχθυοφαγία. Pugnent qui volent, ego cenſeo, leges majorum reverenter ſuſcipiendas & obſervandas religioſe, velut à Deo profectas; nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ſerere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius

Polygamus.] Polygamus, qui multas duxit uxores, aut qui multas habet. Polygamiam Auguſtinus nuptias multiplices interpretatur.

tius eſt ferre quam ſeditioſe reluctari. Hujuſmodi permulta grammaticuli diſcunt ex meis colloquiis quibus ſic obmurmurant iſti. Sed indecorum eſt, Theologum jocari. ſaltem hoc mihi concedant apud pueros, quod ipſi permittunt ſibi viri apud viros in veſperiis, ut vocant rem inſulſam inſulſo vocabulo.

Inſulſas calumnias, quas in Hiſpaniis objecere quidam, oſtendi, mera eſſe ſomnia hominum nec ſobriorum, nec Latine ſcientium. Nec minus indoctum eſt, quod quidam pronuntiavit hæretice dictum, quod in Symbolo pater dicitur ſimpliciter auctor omnium. Verum is deceptus inſcitia Latini ſermonis, exiſtimat, *auctorem* nihil aliud quam creatorem aut fabricatorem ſignificare. Atqui ſi conſulat eos, qui callent elegantiam Romani ſermonis, ſi evolvat Hilarium, alioſque vetuſtos auctores, comperiet, auctoritatem accipi pro eo quod Scholaſtici vocant rationem perfectiſſimam principii, eoque patri peculiariter tribuunt, & auctoris nomine ſæpe deſignant patrem, cum perſonas inter ſe conferunt. An pater recte dicatur cauſa filii, nihil mea refert, cum nunquam eo verbo ſim abuſus, niſi quod illud eſt veriſſimum, nos de Deo non poſſe loqui niſi verbis impropriis; nec magis proprium verbum eſt fons aut principium, aut origo, quam cauſa.

Jam hinc mihi perpende, lector, quales ſint interdum qui ſuis ſententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius, quam reprehendere quod non intelligas. At iſta quidvis calumniandi febris quid aliud gignit quam amarulentiam ac diſſidia? Quin potius aliena candide interpretemur, nec ſtatim noſtra pro oraculis haberi velimus; nec eorum judicia pro oraculis ducamus qui quod legunt non intelligunt. Ubi in conſilio eſt odium, ibi cæcum eſt judicium. Pacificator univerſorum Spiritus, qui ſuis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordes, & unanimes in ſana doctrina, ſanctiſque moribus: quo contingat pariter, ad cœleſtis Hieroſolymæ, quæ neſcit ulla diſſidia, conſortium pervenire. Amen. Anno MDXXVI. XII. Cal. Jun. Baſil.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

COLLOQUIORUM
INDEX.

A Bbatis & eruditæ. Pag. 360
Abſurda. 435
Ἄγαμος γάμος. 420
Adoleſcentis & ſcorti. 194
Alcumiſtica. 266
Amicitia. 516
Apotheoſis Reuchlini Capnionis. 129
Ἀπροσδιόνυσα. 435
Ars notoria. 467
Ἀστραγαλισμός. 443
Charon. 411
Colloquium ſenile. 224
Concio, ſive Merdardus. 469
Conjugium. 156
Conjugium impar. 420
Convivium diſpar. 402
Convivium fabuloſum. 281
Convivium poëticum. 198
Convivium profanum. 64, 65
Convivium religioſum. 92
Convivium ſobrium. 464
Copiæ compendium. 87
Cyclops, Euangeliophorus. 430
Deambulatio. 14
Diluculum. 457
Diverſoria. 186
Domeſtica confabulatio. 13
Echo. 400
Ementia nobilitas. 437
Epicureus. 543
Epithalamium Petri Ægidii. 353
Euangeliophorus, Cyclops, 430
Euntes in ludum litterarium. 53
Exſequiæ Seraphicæ. 503
Exorciſmus, ſive Spectrum. 358
Formulæ variæ, 54. &c. 68. 69. &c. 82. *primi congreſſus,* 1, 21. &c.
Franciſcani, πτωχοπλούσιοι, 237

Eu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Funus. 384
Γεροντολογία. 224
Gloriæ acquirendæ vera ratio. 484
Γυναικοσυνέδριον. 451
Herilia juſſa. 30
Hippoplanus. 273
Impoſtura. 429
Inquiſitio de fide. 213
Ἱππεὺς ἄνιππος. 437
De Itinere formulæ. 9
Ἰχθυοφαγία. 338
Ludus globorum, miſſilium. 38. *ſphæræ per annulum ferreum.* 39
Luſus pueriles. 35
Militaria. 27
Militis & Carthuſiani. 171
Monitoria pædagogica. 33
Merdardus, ſive Concio. 469
Naufragium. 180
Νηφάλιον συμπόσιον. 463
Opulentia ſordida. 494
Ὄχημα, γεροντολογία. 224
Percontandi variæ formulæ. 6, 16
Peregrinationis religionis ergo. 311
Philodoxus. 484
Pietas puerilis. 42
Πολυδαιτία. 402
Primi congreſſus variæ formulæ & colloquia. 1, &c.
21, &c.
Problema. 536
Proci & puellæ. 136
Pſeudochei & Philetymi. 176
Πτωχολογία. 277
Πτωχοπλούσιοι, *Franciſcani.* 237
Puerpera. 294
De Rebus ac vocabulis. 406
De Sacerdotiis captandis. 24
Saltus. 40
Salutandi ratio & formulæ. 1, &c.
Scorti & adoleſcentis. 194
Senatulus. 451
Spectrum, ſeu Exorciſmus. 258

Syno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Synodus Grammaticorum. 415
Talorum luſus. 443
Valetudinis formulæ. 8
Venatio. 52
Virgo μισόγαμος, *id eſt, abhorrens à nuptiis.* 147
Virgo pœnitens. 156
Votum temere ſuſceptum. 21, 22
Uxor μεμψίγαμος. 156

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 29